ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 1er OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10123 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.123

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Ընկերվարական Միջազգայինը 1864ին Լոնտոնի մէջ կեանքի կոչուելէ առաջ զանազան փորձեր կատարուած էին՝ եւրոպական երկիրներու յեղափոխական եւ աշխատաւորական տարրերու միջեւ համերաշխութիւն ստեղծելու եւ միացեալ ճակատով պայքար մղելու համար :

Երկու տարբեր հոսանքներ գործունէութեան լծուած էին այս ուղղութեամբ : Մէկ կողմէ ազգայնական – ազատական – յեղափոխական մտաւորականներ , — Իտալացի, ռուս, լեհ, եւայլն — Եւրոպայի, մասնաւորապէս Զուիցերիոյ ազատ երկինքին տակ լծուած էին իրենց երկիրներու օտար լուծէ կամ բռնապետական վարչաձեւէ ազատագրութեան համար : Միւս կողմէ ճարտարարուեստական երկիրներու, մասնաւորապէս Անգլիոյ մէջ, բանուոր դասակարգը պայքար կը մղէր դրամատիրութեան դէմ, նպատակ ունենալով բարելաւել աշխատաւորներու կացութիւնը :

Մածծինի 1834ին ստեղծած էր ազատ Եւրոպա գաղտնի ընկերկացութիւնը : Կը գործակցէր օտար ընկերվարական , արմատական եւ ազատական քաղաքական տարագիրներու հետ : Իտալացի հայրենասէրը չկրցաւ իրականացնել միջազգային կազմակերպութիւն մը ստեղծելու իր երագիրը :

1848ի Ֆրանսական յեղափոխութեան նախօրեակին Պրիւսէլի մէջ կազմուած էր Ժողովրդավարական Ընկերակցութիւնը, յետոյ նաեւ Համայնավարներու Միութիւնը : Նման փորձ մըն ալ կատարուեցաւ Լոնտոնի մէջ 1848ի յեղափոխութեան վաղորդայնին, Եւրոպայի ժողովրդավարական կեդրոնական կոմիտէի ստեղծումով : Երկար կեանք չունեցան ասոնք : Ի վերջոյ 1856ին Լոնտոնի մէջ Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացի տարագիր փոքր խմբակցութեանց մասնակցութեամբ կազմուեցաւ Միջազգային Ընկերակցութիւն մը, որ լուծուեցաւ 1859ին :

Այս վերջին կազմակերպութեան մտաւորական տարրերն էին, որ 1864ին զեկավար դեր ստանձնեցին Կարլ Մարքսի կողքին՝ առաջին Միջազգայինին մէջ :

Ընկերվարական Միջազգայինը չբաւականացաւ միայն տեսաբանական — գաղափարախօսական նշանախօսքերով, այլ գործնապէս աջակցեցաւ դասակարգային պայքարին :

1867ի տնտեսական տագնապին հետեւանքով մեծ գործադուլներ տեղի ունեցան Ֆրանսայի մէջ : Միջազգայինը կը ջանար նիւթապէս աջակցիլ բանթողներուն, սակայն իր նիւթական միջոցները տկար էին : Մինչ արտաքին աշխարհի մէջ մեծ հարստութեան տէր կը կարծուէր :

Առաջին Միջազգայինը լուրջ հարուած մը կրեց 1870 – 71ի Ֆրանքեւգերման պատերազմին : Իր մասնակցութիւնը Փարիզի «Կոմմունա»յին (Ֆոմիւն տը Փարի) , որ 1871 Մարտ 18էն մինչեւ Մայիս 27 կռուադաշտ դարձուց Ֆրանսայի մայրաքաղաքը, աղիտաբեր եղաւ Միջազգայինի համար :

Քաղաքացիական կռիւներուն զոհ գացեր էին ,— սպանեալ կամ գնդակահարուած — շուրջ քսան հազար ըմբոստ քաղաքացիներ :

«Կոմմունա»յի պարտութենէն վերջ Միջազգայինը չկրցաւ վերականգնիլ :

Ներքին վէճեր ալ ծայր տուին իր ծոցին մէջ՝ գաղափարախօսական գետնի վրայ :

1873ին Ժընեւի համագումարը որոշեց Ընկերվարական Միջազգայինի կեդրոնը Լոնտոնէն փոխադրել Նիւ Եորք , երբ արդէն բոլորովին ուժաթափ եղած էր :

Ի վերջոյ 1876ին Ֆիլատելֆիոյ համագումարը որոշեց վերջ տալ Միջազգայինի գործունէութեան :

Այսպէս անփառունակ վախճան մը ունեցաւ ընկերվարական առաջին Միջազգայինը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀՌՈՄ

ԲՈԼՈՐՍ ՍԵՄԱԿԱՆ ԵՆՔ Կ'ԸՍԷ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԹԱՓՈՒՆԻ ԲԱՑԻ ՀԱՅԵՐԷՆ, ԿԸ ՃՇԴԷ «ԼԸ ՄՈՆՏ»

Վատիկան Բ.ի այս երրորդ նստաշրջանը մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ եղած է, տրուած ըլլալով Հրեաներու հարցը, որ կը ծեծուի քանի մը օրէ : Կարդինալ Պէայի առաջարկ – տեղեկագրին ընթերցումէն ետք, հարցը յանձնուած էր բանաձեւային յանձնախումբին, որ որոշ բարեփոխումներ կատարած էր : Նոր բանաձեւը կ'ընդունէր թէ ներկայ Հրեաները կարելի է պատասխանատու չնկատել Քրիստոսի մահավճռին , բայց կարելի չէ նոյնը ընել այն ատենուան Հրեաներուն համար :

Այս բարեփոխումը պատճառ դարձած է որ բաւական վիճաբանութեանց դուռ բացուի բանաձեւին դէմ, այլ մանաւանդ Հրեաներու ի նպաստ :

Առաջին առթիւ խօսք կ'առնէ Լիլի արքեպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Լիէնար , որ բուռն շեշտով կը պաշտպանէ Հրեաները :

« Հրեաներու եւ ոչ – քրիստոնեաներու մասին յայտարարութեան մը պատեհութիւնը շատ վէճերու առարկայ եղաւ, մանաւանդ տրուած ըլլալով այն քաղաքական լարուածութիւնը որ կը տիրէ Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ : Բայց Տիեզերական Ժողով մը չի կրնար քաղաքական գետնի վրայ դրուիլ այլ՝ կրօնական : Այդ նկատմամբ, Հրեաներու վրայ յայտարարութիւնը անհրաժեշտ է երկու պատճառներով .— Ա) Կ'ուզենք բոլոր Քրիստոնեաները համախմբել : Չենք կրնար մոռնալ որ հրեայ ժողովուրդը քրիստոնեայ բոլոր եկեղեցիներու արմատն է : Բոլոր քրիստոնեաները հրեայ ժողովուրդի ձիթենիին վրայ պատուաստուած են : հաւատքով բոլորս Աբրահամի որդիներն ենք : Աստուծոյ որդին որոշեց հրեայ ըլլալ : Մարիամ եւ առաքեալները նոյնպէս : Արդ, պէտք է յատուկ յարգանք մը ցոյց տանք հրեայ ժողովուրդին : Պէտք է պահել յայտարարութիւնը իր ամբողջութեան մէջ : Նուազագոյնն է :

Բ) Միայն սիրոյ պահանջ մը չէ այլ՝ ճշմարտութեան : Պետրոս եւ Պօղոս երբեք կորուսեալ ժողովուրդ մը չեն նկատած հրեայ ժողովուրդը : Ան է որ ստացաւ խոստումը եւ ինչպէս ըսաւ Ս. Պօղոս «քանզի անզեղջ են շնորհքն եւ կոչումն Աստուծոյ » :

Օր մը Հրեաները հաւատքի պիտի գան : Խուսափինք ուրեմն այն տպաւորութիւնը ձգելէ թէ այդ ժողովուրդը դատապարտեալ կը նկատենք : Միւս կողմէ չենք ըսեր երբեք թէ աստուածասպան ժողովուրդ է : Անգիտութեամբ է որ Յիսուս սպաննուեցաւ : Հրեայ ժողովուրդին յանցանքն այն է որ չհաւատաց Քրիստոսի աստուածութեան. չի կրնար ուրեմն աստուածասպան ըլլալ : Տարենտոնի ժողովը յստակ կերպով կ'ըսէ արդէն թէ բոլոր մարդիկը ձեւով մը աստուածասպան են : Զօրացընենք ուրեմն այս բանաձեւը որ այդ մասին չի խօսիր այլեւս » :

Կարդինալ Լիէնարի այս յայտարարութեան առթիւ, բեմ կ'ելլէ Կարդինալ Թափունի, Անտիոքի Սուրիաց պատրիարքը, որ կը խօսի յանուն արեւելքցի վեց պատրիարքներու (բացի Մարոնիներու որոնք ներկայ չէին տակաւին) :

« Կը պնդեմ որ այս յայտարարութիւնը որ բոլորովին անպատեհ է, մէկ կողմ ձգուի : Այդ չի նշանակեր որ հրեայ կրօնքին դէմ ենք կամ զանազանութիւն կ'ընենք : Արդէն դրեթէ բոլորս սեմական ներ ենք : (Հոս Լը Մոնտ ծանօթութիւն մը կը դնէ .— « Արդարեւ միայն Հայերը Հնդեւրոպացի են») : Բայց եթէ չենք ուզեր այս յայտարարութիւնը , պատճառն այն է որ կ'ուզենք խուսափիլ հովուական շատ մը դժուարութիւններէ : Մեր կողմը պիտի ըսուի թէ Տիեզերական ժողովը Հրեաներու կողմնակից ժողով մըն է եւ այդ շատ կը վնասէ մեզի» :

Ըստ Ֆրանսագիր մամուլին սակաւաթիւ հայրեր ծափահարած են կարդինալ Թափունիի յայտարարութիւնը :

Յաջորդաբար խօսք կ'առնեն, Քէօլնի Արքեպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Ֆրինկս , Ռուֆինի, Լերքարօ , Լեժէ , Քուշինկ , Մէյէր : Ընդհանուր պատճառաբանութիւնն այն է որ «Քրիստոս ըսած է թէ Հրեաները չէին գիտեր թէ ինչ կ'ընեն : Մարդոց մեղքերն են որ Յիսուսի մահուան իսկական պատճառը եղան » :

Փալերմոյի Արքեպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Ռուֆինի կ'ըսէ թէ բոլորովին համաձայն է այն բոլոր գովասանքներուն զորս լսած է եւ մանաւանդ Կարդինալ Պէայի յայտարարութեան : Խօսք մը կ'ըսէ զոր աստուածաբաններու մեծ մասը չընդունիր՝ « կարելի չէ ըսել թէ Հրեաները աստուածասպան են սա պարզ պատճառաւ որ կարելի չէ Աստուած սպաննել » :

Փալերմոյի Արքեպիսկոպոսը սակայն կ'ուզէ որ Հրեաները ընդունին թէ անիրաւօրէն դատապարտած են Քրիստոս : Կը յիշեցնէ թէ Իտալիոյ Ռարբունապետը շնորհակալութիւն յայտնած է կաթողիկէներուն որոնք բազմաթիւ Հրեաներ ազատած են գրաւման շրջանին «Հրեաներն ալ պարտին սիրել Կաթողիկէները : Եթէ այս առաջարկը կ'ընենք պատճառն այն է որ շատ համապատասխան չէ Տալմուդին, որ կը դատապարտէ բոլոր անոնք որոնք հրեայ չեն եւ «գոյիմ» կ'անուանէ զանոնք որոնց մասին կ'ըսուի թէ «կենդանիներու պէս են» :

Կարդինալ Լերքարոյէն ետք, շատ հեռու կ'երթայ Պոսթընի Արքեպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Քուշինկ, որ կ'ուզէ ներողութիւն խնդրել Հրեաներէն : «Այս յայտարարութիւնը պէտք է աւելի ուժեղ ըլլայ : Բոլոր մարդիկը Ադամի զաւակներն են եւ Աբրահամի որդիներն ենք : Կաթողիկէները լաւ չվարուեցան Հրեաներուն հետ : Յաճախ անտարբերութեան մեղք ունին, երբեմն ոճիրի : Պէտք է որ Հրեաներուն ներումը ուզենք մեր յանցանքներուն համար » :

× Սուրիոյ վարչապետը Սալահ Պիթար, ընդունելով Դամասկոսի մէջ, կաթողիկէ համայնքները, յայտարարած է . — արաբ ժողովուրդներն ու կառավարութիւնները չեն կրնար ընդունիլ որ Վատիկանի Ժողովին ներկայացուած «Հրեաներու վրայ յայտարարութիւնը » միայն կրօնական հարց ըլլայ : Վարչապետը շնորհակալութիւն յայտնած է կաթողիկէ ներկայացուցիչներուն այն դիրքին համար զոր Արեւելեան եկեղեցիներու պատրիարքները բռնած են երբ ժողովը կ'ուզէր « անմեղ հռչակել Հրեաները Քրիստոսի խաչելութեան մէջ » :

Պաշտօնական աղբիւրէ կ'ըսուի թէ Պիթար իր կառավարութեան ցաւը յայտնած է նկատելով որ թոյլ տրուած է Հրեաներուն որ այդ հարցը մէջտեղ դնեն այնպիսի պահու մը երբ համաշխարհային սիոնականութիւնը եւ Իսրայէլ կը փորձեն զօրակոչի ենթարկել կաթողիկէները Արաբներուն դէմ, երբ արաբ պետութիւնները ճիգ կը թափեն հետաքրքրելու համար հանրային կարծիքը Պաղեստինեան հարցով :

× Վատիկան պաշտօնական յայտարարութեամբ մը հրատարակուած Օսսեռվաթոռէ Ռոմանոյի մէջ, իր դիրքը կը ճշդէ աճիւններու մոխրացման նկատմամբ : Եկեղեցին այլեւս կ'ընդունի մոխրացումը պայմանաւ որ անոր պատճառը չըլլայ «Եկեղեցւոյ կամ Կաթողիկէ կրօնքին դէմ ատելութիւնը » :

× Պապը ընդունած է «բաժանեալ եկեղեցիներու» դէտերը եւ յայտնած թէ կասկածամտութիւնը այլեւս վերցած է , բարեկամութիւն մը ծնած է եւ յոյս մը վառած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ մերժած են ՄԱԿի ուժերուն յանձնել Քիրենիայի ճամբան զոր կը գրաւեն : Այդ պատճառաւ Մակարիոս Արք. յայտարարած է թէ Կիպրոսի թուրք զօրամասը չի կրնար փոխարինուիլ եթէ Քիրենիայի ճամբուն հարցը չկարգադրուի : Ճշդած է որ երկու հարցերը իրարմէ կախում ունին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը կարճ կապած է իր մեղրալուսնի ճամբորդութիւնը եւ որոշած Աթէնք վերադառնալ տրուած ըլլալով այն խուլ տագնապը որ ծագած է արքունիքին եւ կառավարութեան միջեւ : Ծանօթ է որ փափաք յայտնուած էր որ Ֆրետերիքա թագուհին հեռանայ Աթէնքէն նկատի առնելով «քաղաքական այն վնասակար ազդեցութիւնը զոր ունի» : Թագուհին պաշտօնական յայտարարութեամբ մը իր ցաւը յայտնած է եւ շեշտած թէ այլեւս կը հրաժարի իր ամսականէն : Վարչապետն ու մամուլը շատ դժգոհ են դէպքերու բռնած ընթացքէն :

ՏԸ ԿՈԼ գիր մը զրկած է Չոմպէի ուր կ'ըսէ թէ Ֆրանսա տրամադիր է քոլկոլեան հաղորդակցութեանց բարելաւման բերել իր մասնակցութիւնը :

ԿՈԼՏՈՒԱԹԸՐ, Միացեալ Նահանգներու հանրապետական թեկնածուն յայտարարած է որ «եթէ Խրուշչեւ կարմիր հեռաձայնը բանայ, նախադահին շունն է որ պիտի պատասխանէ » :

ՌԸՍՔԻ յայտարարութիւնը կը մտահոգէ եւ միաժամանակ կարեւոր կը նկատուի : Արդարեւ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ ատենէ մը ի վեր ծանօթ էր որ Չինացիք հիւլէական ռումբ ունէին եւ ի մօտոյ փորձ մը պիտի ընեն : Այս առթիւ Ուոշինկթընի մէջ կ'ըսուի թէ չինական հիւլէական պայթում մը չի խանգարեր ամերիկեան որոշումը օգնելու ասիական երկիրներուն համայնավար յարձակման դէմ : Այդ մասին Ամերիկացիք խորհրդակցած են իրենց դաշնակիցներուն հետ եւ այդ պարթումը չի ջնջեր Մոսկուայի դաշինքը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Սէն – Միշէլ – Օտէոնի թաղամասին մէջ ՅԱՌԱՋ կը ծախուի միայն

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿՇԻՌՔԻՆ ՎՐԱՅ

ԿՈՉ
ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ,

Հայ ժողովուրդին բովանդակ պատմութիւնը Ազատութեան ի խնդիր մղուած պայքարներու երկար շղթայ մըն է:

Հայը ճանչցած է յաղթանակներ, ըստեղծած է սեփական անկախ պետութիւն, մշակոյթ, ճաշակած է նաեւ պարտութիւններու դառնութիւնը, տեսած է կորուստը իր ազատութեան, բայց միշտ կենդանի մնացած է իր մէջ ինքնօրէն եւ անկախ կեանքի ձգտումը:

Այսօր ալ մեր ժողովուրդը կը գտնուի անիրաւուած վիճակի մէջ: Իր հայրենիքին մեծ մասը կը մնայ թուրք անարգ լուծին տակ, դատարկուած իր ժողովուրդէն եւ մնացած աւերակ:

Այն ինչ որ կը մնայ մեր դարաւոր անսահման զոհողութիւններուն իբրեւ արդիւնք, Խորհրդային Միութեան մաս կազմող Հայաստանն է, խիստ սահմանափակ հողամասով, ուր երկու միլիոն Հայութիւն, դժուարին պայմաններու մէջ կը շարունակէ աճիլ ու զարգանալ, ըստեղծագործել արուեստի, գրականութեան եւ դիտութեան բոլոր մարզերուն մէջ, ձգտելով իր ամբողջական եւ լիակատար ազատութեան եւ անկախութեան, հաւատարիմ մնալով իր ազգային քաղաքական իտէալներուն:

Կ'ապրինք պատմական այնպիսի ժամանակաշրջան մը, երբ աստիճանաբար ուժն ու բռնութիւնը տեղի կուտան իրաւունքի եւ արդարութեան պահանջներուն առջեւ:

Այսօր, քաղաքակրթութեան նախնական աստիճաններուն իսկ չհասած ժողովուրդներ, աշխարհի բոլոր երկրամասերուն վրայ, մէկը միւսին ետեւէն կը տիրանան իրենց անկախ եւ ազատ պետականութեան, մինչդեռ հայ ժողովուրդը հակառակ իր անսահման զոհողութիւններուն, իր դարաւոր մշակոյթին ու քաղաքակրթութեան եւ հակառակ անոր որ այսօր ալ կը շարունակէ իր թանկագին նպաստը բերել մարդկային քաղաքակրթութեան գանձարանին, կը շարունակէ մնալ անիրաւուած:

Մասնաւորապէս Արեւմտահայութեան ենթարկուած աղէտները իրենց ծանր հետեւանքներով, հնարաւորութիւն չտուին որ գաղթաշխարհի տարագիր Հայութիւնը անհրաժեշտ չափով նուիրուի իր քաղաքական Դատին, ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ պաշտպանութեան:

Այժմ, բնազուրկ Հայութիւնը նիւթապէս եւ բարոյապէս կազդուրուած ըլլալով, ատենն է որպէսզի միահամուռ ճիգերով վերակենդանացնենք Հայ Դատը ոչ միայն մեր հին ու նոր սերունդներուն հոգիին ու մտածողութեան՝ այլ նաեւ օտար ժողովուրդներու եւ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ:

Այս առընչութեամբ կազմուած է ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ, որուն հիմնական նըպատակն է,

1.— Իրաւական հիմք ունենալով Սեւրի Դաշնագիրը իր Ուիլսընեան սահմաններով, հետապնդել այդ Դաշնագրին իրագործումը:

2.— Հայ Դատը վառ պահել հայ կեանքէն ներս եւ անոր շուրջ հետաքրքրութիւն ստեղծել:

3.— Հայ Դատը ծանօթացնել Լատին Ամերիկայի ժողովուրդներուն եւ ջանալ ապահովել անոնց նպաստը յօգուտ անոր իրականացման, շահելով այդ ժողովուրդներուն եւ պետական վարիչներուն համակրանքը:

4.— Լատին Ամերիկայէն դուրս, այլ երկիրներու մէջ եւս, Հայ Դատի համանման եւ համապատասխան մարմիններ ստեղծուելու պարագային, համախորհուրդ անոնց հետ, ի հարկին դիմումներ կատարել, միջազգային քաղաքական, պետական շրջանակներու եւ ՄԱԿին, նըպատակ ունենալով Հայ Դատի արծարծումը եւ իրականացումը:

Հայ Դատը լաւագոյնս ըմբռնելի ընելու համար, Կեդրոնական Մարմինը եւ իր մասնաճիւղերը պիտի ջանան դասախօսութիւններով եւ հրատարակութիւններով եւ կարելի ամէն միջոցներով հայ եւ օտար շրջանակներուն ծանօթացնել Հայ Ժողովուրդին պատմութիւնը ու բազմադարեան մշակոյթը, անոր քաղաքակրթական մեծ դերը իր միջավայրին մէջ, անոր ըրած զոհողութիւնները իր գոյապահպանման եւ ազատ ու անկախ կեանքին ի խնդիր:

Մենք կասկած չունինք թէ Լատին Ամերիկայի ազատասէր ճողովուրդներն ու անոնց ղեկավարները լաւագոյնս պիտի հասկնան մեր արդար պահանջները եւ պիտի բերեն իրենց օժանդակութիւնը, երբ բաւարար չափով ծանօթանան մեր ժողովուրդի անցեալին ու ներկային, ճանչնան անոր մտաւոր – բարոյական բարձր արժանիքները եւ Արեւելքի խաւարին մէջ իր կատարած լուսաւոր առաքելութիւնը:

Ուրախ ենք նաեւ յայտարարելու թէ, արդէն իսկ Կեդրոնական Մարմինին կողքին կազմուած է Արժանթինեան ժողովուրդի ազնիւ եւ մարդասէր անուանի դէմքերէն «ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ու Յանձնախումբ մը, որ սիրայօժար կերպով պիտի բերէ իր գործակցութիւնը եւ թանկագին նպաստը՝ յօգուտ հայ ժողովուրդի իրաւունքներու պաշտպանութեան:

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ,

Միանգամ ընդմիշտ պէտք է ըմբռնենք թէ, մեր ցեղային գոյութիւնը ու ամէն կարգի նիւթական, բարոյական ու մտաւոր արժէքները կրնան ապահովուիլ, ամրապնդուիլ ու անկորուստ մընալ միայն մեր սեփական ազատ հայրենիքին մէջ, ուրկէ դուրս մեր կորուստը միայն ժամանակի խնդիր է, ենթակայ ըլլալով բազմազան վտանգաւոր ազդեցութիւններու:

Այսօր իսկ, ականատես կ'ըլլանք թէ ինչպէս հնօրեայ կարգ մը բարգաւաճ հայ գաղութներ նորաստեղծ քաղաքական, ընկերային ու տնտեսական պայմաններու բերումով, կը քայքայուին եւ հայ մարդը ակամայ կ'երթայ ապաստան փնտռելու իր Հայրենիքէն դուրս՝ Քանատա, Աւստրալիա եւ այլուր, պարզ անոր համար որ իր հայրենի պապենական դարաւոր հողերը կը մնան բռնագրաւուած Թուրքիայէն եւ վերածուած ամայի եւ անմարդաբնակ անապատի, երբ անոնք ինչպէս անցեալին մէջ, ներկայիս ալ հայ ժողովուրդի ստեղծագործ ճիգով կրնային ըլլալ բարգաւաճումի եւ քաղաքակրթութեան օրօրան մը:

Այս պայծառ դիտակցութեամբ առաջնորդուած, կասկած չունինք թէ, ընդառաջ երթալով մեր կոչին, Լատին Ամերիկայի բոլոր հայ գաղութներուն մէջ, մեր ազգայինները իրերահասկացողութեան եւ միասնականութեան ոգիով տոգորուած, պիտի կազմակերպեն տեղական մասնաճիւղեր ու նաեւ անոնց զուգահեռ, «Հայ Դատի Բարեկամներ»ու Յանձնախումբեր, զօրավիգ հանդիսանալով Կեդրոնական Մարմինիս եւ անոր նուիրական նպատակներուն իրագործման, նիւթական ու բարոյական ամէն հնարաւոր եւ նպատակայարմար միջոցներով:

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ,

Շուտով կը լրանայ հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ եղակի ողբերգական թուականի մը, Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակը:

Այժմէն պէտք է պատրաստուինք, որպէսզի այդ թուականը ըլլայ հայ ժողովուրդի հաւաքական կամքին, անոր ապրելու եւ գոյատեւելու վճռականութեան արտայայտութիւնը:

Ան պէտք է ըլլայ մեր հայրենիքի ազատագրութեան համար մղուելիք պայքարներու մեկնակէտը: Աշխարհը պէտք է դիտնայ թէ Հայ Ժողովուրդն ու Հայաստանը լքեալ գոյք չէ, թէ Հայը կը շարունակէ հաւատարիմ մնալ իր ազգային դարաւոր իտէալներուն եւ կը մնայ աննահանջ պահանջատէրի դիրքին վրայ:

Դժուար է մեր պայքարը բայց նուիրական:

Խոչընդոտները մեծ պիտի ըլլան մեր ճամբուն վրայ, բայց հայ ժողովուրդը դիտցած է եւ այսօր ալ պիտի դիտնայ յաղթահարել զանոնք:

Գործի՝ ուրեմն միակամ, զրահուած մեր արդարագոյն դատին յաղթանակին հաւատքովը:

Գործի՝ զոհաբերութեան ոգիով, տիրանալու համար մեր ազգային եւ մարդկային իրաւունքներուն, իբրեւ ազատ եւ անկախ մէկ հաւաքականութիւնը մարդկային ընկերութեան:

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԿԵԴՐ. ՄԱՐՄԻՆ

ԴԻՒԱՆ.— Նախագահ Պ. Գէորգ Սարաֆեան, Ա. Փոխ նախագահ՝ Պ. Յովհաննէս Տէվէնեան, Բ. Փոխ նախագահ՝ Փրոֆ. Նարսիսօ Պինայեան, ատենադպիր՝ Տոքթ. Եփրատ Պայրամեան, փոխ ատենադպիր՝ Պ. Յովսէփ Օղուլեան, գանձապահ Պ. Յովսէփ Ճէրէնեան, փոխ գանձապահ՝ Պ. Խոսէ Սարգիսեան:

Խորհրդականներ՝ Պ. Պ. Աջապահեան Տոքթ. Անդրանիկ, Արսլանեան Տոքթ. Անդրանիկ, Բարսեղեան Սահակ, Էմիրեան Հայկ, Պետիկեան Ռաուլ, Սէֆէրեան Եդուարդ, Սերոբեան Տոքթ. Մկրտիչ, Բագուպեան Յովհաննէս:

1964 Օգոստոս 20: Պուէնոս Այրէս

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԱԳԻՏԱԿԱՆ ՕՃԱԽԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իրանի պատմութեան խնդիրներով կը զբաղի պատմաբան Համլէթ Եղանեան, որ կարգ մը ուսումնասիրութիւններ հրատարակած է Իրանի ընկերային – տնտեսական կացութեան մասին: Անցեալ տարի լոյս տեսաւ անոր «Ագրարային յարաբերութիւնները Իրանում 19րդ դարի առաջին կէսին» ուշագրաւ աշխատութիւնը: Իրանի նոր գրականութեան հարցերը կ'ուսումնասիրեն Արամ Բուդաղեան եւ Հրայր Մովսիսեան:

Կարեւոր տեղ կը գրաւեն Արաբական երկիրներու նորագոյն պատմութեան հարցերը: Պիտի հրատարակուի ողբացեալ Յակոբ Նալբանդեանի «Արաբական աղբիւրները Հայերի եւ Հայաստանի մասին» հետաքրքրական ուսումնասիրութիւնը, ուր յիշատակուած են արաբ պատմագիրներ Եակուտի, Ապուլ Ֆիտալի եւ Իպն Շաղտատի հաղորդած ուշագրաւ տեղեկութիւնները Հայաստանի ընդ-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Կրակ տաս՝ ոտից մինչ ի մազեր կը վառուի, բայց մշախոտ չի գայ ... Առաջին օրեր, որ կռիւ, պատերազմ, խառնակութէն ընկաւ երկիր, քայմաքամ Նահապետին կանչեց իր մօտ: Նահապետ, ասաց, ես քու տուն շատ եմ հաց կերեր, աշխարհ խառն ի, ասաց, վտանգաւոր է, ես կ'ուզեմ քեզ մի լաւութէն անեմ, որ քո լաւութէնի տակից դուրս դամ ... Նահապետ, ասաց, արի մեր կրօնք ընդունի, մուսուլման դարձի, որ քո տուն ու գերդաստան կայծակ չզարկի, չվառի, չաւերի ... Նահապետ հասկացաւ քայմաքամի միտք: Մմածեց ու պատասխան ի տուր, ասաց,— էստեղ, որ քեզի այս ասեմ, տէր քայմաքամ, էն աշխարհ որ երթամ՝ ի՞նչ պատասխան պիտի տամ: Ես հայ քրիստոնեայ եմ, ասաց, հայ էլ պիտի մեռնեմ, իմ կրօնք, իմ ազգ ու իմ պատմութէն չեմ ուրանայ: Վայ թէ փոշմանես, Նահապետ, ասաց քայմաքամ: Չեմ փոշմանի, ասաց Նահապետ: Ու եղաւ էն, ինչ որ պիտի էլնէր, մնաց մենակ Նահապետ ու իր չոր գլուխ, մեծ գերդաստան մորթին, բըռթին, փճացուցին ...

Կարճլիկ մարդը, որ, ինչպէս ինքն ասաց, Նահապետի քրոջ ամուսինն էր, շատ բաներ պատմեց նրա մասին: Հինգ տղային գնդակահար են առել իր աչքի առաջ, երկու աղջկան փախցրել են:

— Ի՞նչ տղաներ, ամէն մէկ մի առիւծի կորիւն, աղջիկներ՝ մէկ – մէկ մարալ...

... Կինը ցանկացել է պաշտպանել իր փոքր դստերը, դաշոյնի հարուածով ըսպանել են: Նահապետը՝ թեւերը մէջքին, ու ամբողջ մարմնով՝ պատշգամի սիւնին կապած, տեսել է իր հինգ տղաների ու իր կնոջ մահը, իր աղջիկների անպատուութիւնը: Երբ ամէն ինչ վերջացել է, արձակել են սիւնից ու բաց թողել,— գնա՛, ասել են,— հրաման կայ քո կեանքը խնայել, գնա՛ ուր ուզում ես ...

Ու թափառել է Նահապետ սարեր ու դաշտեր, խոտ ու բանջար է կերել, գիշերել է ձորերում, ժայռերի տակ:

— Քար էլներ, չէր դիմանայ, կը պատռէր, գազան էլներ, կը կատղէր, իր միս կ'ուտէր, Նահապետ դիմացեր ի ու կ'ապրի: Չապրի ի՞նչ անի, ի՞նչ հող տայ իր գլուխ ...

Կարճլիկ, աշխոյժ օտարականը մի քանի օր մնաց Նահապետի մօտ: Նրա հետ քնում էր փոքրիկ հոլիկում, նրա հետ նստում առուի ափին, ծխում էին եւ ապա ժամանակ էր գտնում գիւղամէջ գալու ու պատմութիւններ պատմելու արհաւիրքի օրերից:

— Ափրօ ախպէր, իսկ Նահապետ ինչո՞ւ իրեն էղքան հեռու կը պահէ մարդկանցից,— հարցնում էին գիւղացիները:

.. Սիրտ սպանուեր ի, սիրտ չունի: Ոտի վրայ կը քելի, կ'երթայ, կ'իգայ, բայց մեռեր ի, հոգով հեռացեր ի կեանքէն, աշխարհ էնօր համար վաղ գերեզման ի... Մեղադրելու չի, կեծակ զարկեր, վառիր ի, տեղ մոխիր ի մնացեր.. Կը մտածեմ, թէ ի՞նչպէս էլաւ, որ ինքն իր գլուխ փորձանքի չտուեց, սաղի մնացեր ու եկեր փրկուեր է: Է՛, Նահապետ, Նահապետ ...

Ամբողջ գիւղը սիրեց աշխոյժ, ասողխօսող, մարդամօտ Ափրոյին: Վերադարձաւ նա Էջմիածնի կողմերը, որտեղից եկել էր, եղան վրայ բարձած ցորենն ու երկու մաքին թողնելով Նահապետին: Իր պատմելով, պատահաբար էր իմացել, որ Արագածի լանջի այդ գիւղում է ապրում Նահապետը: Եկել էր տեսութեան ու վերադառնում էր իր «նշանածին», իր կնոջը պատմելու եղբօր մասին:

— Մենակ իմ նշանածն ի փրկուեր դըրանց մեծ ազգ ու տակէն, Նահապետի սերունդ կտրուեր ի աշխարհէն ...

Ափրոյին գիւղացիները ճամբու դրին մտերիմի ու բարեկամի նման: Նա խնդրեց, որ պատուով վարուին Նահապետի հետ, օգնական լինին, եթէ օգնութեան կարօտութիւն ունենայ: Ծերունիները հաւանութիւն էին տալիս կարմրայտ, գեր, սրտաբաց այդ մարդու ամէն խօսք ու խնդիրքին, երիտասարդները հետաքրքրութեամբ լսելով նրա պատմութիւնները, յարդանքով էին բարի ճանապարհ մաղթում:

Նրա գնալուց յետոյ Նահապետի կեանքն ու վարքը շատ քիչ բանով փոխուեց: Առաւօտ վաղ արածելու էր տանում իր երկու մաքին մօտիկ առուի ափերը եւ դարձեալ ծխում, ու ծխում էր: Պատանի դառնարածների հետ էլ զրոյցի չէր բռնւում: Չմեռնամուտին մաքիները խառնեց հարեւանների հոտին ու դարձեալ փակուեց հոլիկում: Գիւղացիները «Թունդեր Նահապետ» մականունի հետ միասին, սկսեցին նրան նոր անունով յիշել: Հիմա նաեւ ճգնաւոր Նահապետ էին ասում, բայց ոչ թէ ծաղրանքով, այլ կատարեալ լրջութեամբ: Ո՞վ էր այդ մարդու համար խմոր անում, հաց թըխում, կերակուր եփում: Ոչ ոք չգիտեր ու չէր տեսել:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(3 Շար.)

եւ քաղաքական կեանքին մա –

…ստանի մէջ քրտադիտութիւնը
…ին յաղորդութիւններու հասած է :
…քրտադիտական խումբը քիւրտ
…ան Հաճիէ Զնաւի ղեկավարու –
…ը լուրջ ուսումնասիրութիւններ կա–
…ած է՝ կապուած քիւրտ ժողովուրդի
…ութեան եւ ազգային մշակոյթի
…ութեան հետ : Ինքը՝ պատմաբանը
…ներուն հետ : Ինքը՝ պատմաբանը
…ած է հայ եւ քուրդ ժողովուրդներուն
…ութեան արտացոլումը բանա –
…ութեան մէջ», «Քրտական ժողովուրդ–
…ն երդերը աշխատանքի, բնութեան
…ոյ մասին» աշխատութիւնները :
…որ իրազարձութիւն է քրտերէն
…ով « Քրտական ժողովրդական հէք–
…ր առաջին եւ երկրորդ հատոր–
…տատարակութիւնը, որ կազմած
…ութագրած է Հաճիէ Զնաւի : Առա –
…քիրան է Մորմ. Մխութեան մէջ, որ
…ացած է բանասիրական դիտու –
…ու տոքթէօրի աստիճանի :

…ժողովուրդին ծագման եւ ձե–
…ման հարցը քննութեան կ'առնէ
…ին Ցակոբեան : Ամբնէ Ավտալ կ'ու–
…ասիրէ Քիւրտերուն կենցաղը եւ
…ին սովորութիւնները :

…ղ է, թէ կարելի չէ թուել Արեւե –
…ական ճիւղին կատարած բոլոր
…երը, բայց անհրաժեշտ է յիշատա –
…ին կարեւոր աշխատանքներ եւս :
…ատարաններու մասին : Ցարու –
…արդեանի եւ Սուրէն Զուլչեանի
…ով կազմուած է արաբերէն – հա–
…ատարան մը՝ բաղկացած երեսուն
…ատ, իսկ Արամ Բուդաղեան,
…զումանեան եւ Վահան Բայ –
…ին պատրաստած են պարսկերէն –
…ին տառարան մը՝ քառասուն հա –
…ատ : Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէն
…ատարանները ալ :

…ղրդ՝ «Արեւելագիտական ժողո –
…ներն են, որուն առաջին հատորը
…ած է 1960ին, իսկ երկրորդը՝
…ը ամիս առաջ : Այս հատաքածոնե–
…ջ չափուած են Մերձաւոր , եւ
…Արեւելքի երկիրներուն արդի վի –
…հետ կապ ունեցող կարեւոր խըն –
…ը :

…՞չ ձեւի կապեր հաստատած է Ա –
…պիտական բաժինը ուրիչ երկիր –
…համանուն հիմնարկութիւններուն
…արեւելագէտներուն հետ :

Այս հարցը մեղի համար չատ կարե–
…ականութիւն ունի : Ինտա անհրա –
…ն կազմակերպել գիրքերու կանո –
…փոխանակութիւն, որ աստիճանա–
…րցած ենք ծաւալել : Ներկայիս
…գիրքեր կը փոխանակենք Լոնտոնի,
…ղիի, Պերլինի, Վարշաւայի, Անգա –
…Պէյրութի, Հալէպի, Հայֆայի ա–
…պիտական կեդրոններու հետ :
…ղիտականներէն չատերը կը գրեն
…ակ օտար պարբերաթերթերու մէջ :
…ը երուանդ Սարգսեանի եւ Նիքո–
…Ցովհաննէսեանի յօդուածները լոյս

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԷԿ ՊԵՐԼԻՆԷՆ՝ ՄԻՒՍԸ

—o—

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Ծանօթ է, որ 1961 Օգոստոս 13էն ի վեր, քաղաքին մէկ մեծ մասը մը քաշուած է եւ միայն մէկ փողոցէ երթեւեկը արտօնուած է օ–տարականներուն, արեւմտեան Գաչն. Հանրապետութեան քաղաքացիներուն եւ բացառիկ արտօնեալներուն :

1963ի Ցունուարի տօնին առթիւ արտօ – նագիրներ տրուեցան նաեւ Արեւմտեան Պերլինի բնակիչներու, որպէսզի փափա–քողները կարենան այցելել իրենց հարա–զատներուն : Երեք չաբաթ տեւողութենէ ետք դարձեալ այդ ժամանակաւոր ար – տօնագիրներու չնորհումը :

տեսան արեւելագէտներու մէջազգային 26րդ համաժողովին առթիւ Լայփցիկի համալսարանին հրատարակած հատոր – ծոյին մէջ :

Ասկէ զատ, մենք մէկտ կը մասնակցինք Մ. Մխութեան արեւելագիտական խոր – հրդակցութիւններուն եւ ժողովներուն :

Անձնական կապեր հաստատած ենք զա–նազան արեւելագէտներու հետ : Հայաս–տան այցելած են Քէմպրիճի համալսա – րանի Փրոֆ. Ծանօթ արեւելագէտ Վ. Մէնորսկի, Հոնոլուլուի համալսարանի Փրոֆ. Զ. Ուայթ, ռումանացի արեւելա–գէտ՝ ողբ. Վ. Պընըցեանու, անգլիացի գիտնականները՝ քրտագէտ Տ. Մաքքէն – դի, Փրոֆ. Տաուսենթ, Պրիւգլի համա–լսարանի դասախօս եւ եղիսաբէթ թա – դուհիի անունով ճանչցուած արեւելագի–տական ընկերութեան դեկավար՝ Փրոֆ. Աբրակ Մխիթարեան, Հնդկական համայ–նագիտարանի անօրէն Ուպատհայեան, արեւելագէտ Գ. Երեւանեան՝ Պէյրութէն եւ ուրիշներ :

— Ի՞նչպէս կը կատարուին երիտասարդ մասնագէտներուն ընտրութիւնը :

— Մեր աշխատողները ընդհանրապէս երիտասարդներ են : Նոր աշխատողներ կը հասնին : Ներկայիս ունինք 10 ասպի–րանթ, որոնք ղրկուած են Մոսկուա եւ Լենինկրատ՝ կատարելագործելու համար իրենց մասնագիտութիւնը :

— Ի՞նչ գաղափար կազմեցիք հայրե – նադարձ պիոնականներու մասին :

= Մեծ դեր կը խաղան : Արդարեւ քա–ջահմուտ են արեւելեան քանի մը լեզու – ներու, որ մեծապէս կը դիւրացնէ մեր աշխատանքը : Իրանէն հայրենադարձ Համլէթ Եզանեան, լիբանահայ Ցակոբ Թուրեանց, Ցովհ. Թօփուզեան, Սու – րիայէն՝ Սուրէն Զուլչեան եւ ուրիշներ, մօտէն ծանօթ ըլլալով համապատասխան երկիրներուն, կրցած են խորապէս ու – սումնասիրել անոնց պատմութիւնը եւ արդի վիճակը :

ՎԱՀԷ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

Անկէ ի վեր, ութ ամիս է, որ բանակ–ցութիւններ կը կատարուէին Ուլպրիխթի կառավարութեան ներկայացուցչին եւ Պերլինի քաղաքապետութեան մէկ պաշ – տօնեային միջեւ, որպէսզի դարձեալ ար–տօնութեան ձեւ մը գտնուէր՝ մէկ Պեր – լինէն միւսը երթեւեկելու համար :

Երկարատեւ բանակցութիւնները վեր – ջապէս որոշ համաձայնութեան մը յան – գեցան Սեպտեմբեր 23ին : Շուտով մօտ ութ հարիւր հազար հոգի մէկ տարուան ընթացքին պիտի կարենան չորս անգամ այցելել արեւելեան Պերլինի իրենց ազ – գականներուն :

Ցատկանշական է նաեւ Ուլպրիխթի կա–ռավարութեան համակերպութիւնը, ո – րով արեւմտեան Գերմանիոյ եւ արեւ – մըտեան Պերլինի դրած կարեւոր պայ – մանը կը յարգուի.— Այսինքն եղած կար–գադրութեամբ Արեւմուտքը չի պարտա – ւորուիր «ճանչնալ» արեւելեան Գերմա – նիոյ կառավարութիւնը, ոչ իրաւապէս , ոչ ալ գործնապէս ... : Արդէն ամբողջ պայքարը այս հարցին վրայ էր բանակ – ցութեանց ընթացքին : Էրհարտ, ինչպէս անցեալին Ատենաւորը, չի ճանչնար արե–ւելեան ժողովրդավար գերման Հանրա – պետութիւնը, պատրկելով թէ ազատ ըն – տրութիւններէ յառաջ եկած չէ , այլ յաղթական պետութեան մը կողմէ պար–տադրուած՝ արբանեակ իշխանութիւն մը :

Երկրորդական կը թուէին արեւմտեան այն առարկութիւնները՝ թէ ո՞վ պիտի առօրապրէ համաձայնութիւնը, որո՞ւ պիտի ուղղուին խնդրագիրները, քանի որ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը չէ ճանչցուած :

Ինչ որ ալ ըլլան ձեւականութիւնները, որոնք բարձր քաղաքականութեան ոլորտ–ներէն կուգան, ժողովուրդը այժմ ուրախ է, որ չուտով կարելի պիտի ըլլան ըն – տանեկան հանդիպումները, Պերլինի մէկ կողմէն միւսը :

Մինչ այդ, արդէն Ուլպրիխթի կառա–վարութիւնը յատուկ օրէնքով արտօնու – թեան հրամանագիր հանեց 65 տարեկա – նէն վեր այրերու եւ վաթսուն տարեկա – նէն վեր կիներու համար : Այս ալ իր բարերար ազդեցութիւնը ըրաւ ժողո – վուրդին վրայ :

ՊԵՏՐՈՍ ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՕՃԱԽՆԵՐ

Մշակոյթի նախարարութեան չրջագի – ծին մէջ կը գործեն 56 քաղաքային եւ չրջանային, 863 դիւղական ակումբներ , 27 հանրային պարտէզներ, 591 հանրային գրադարանները : Ասկէ զատ 95 գրադա – րաններ կան դիւղական ակումբներու մէջ :

Տարուէ տարի կը հարստանայ նաեւ գիրքերուն քանակը գրադարաններուն

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

—o—

Փարիզի եւ չրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկե–րակցութեան, ներկայացուցչական ժողո–վի անդամներու պաշտօնէութեան չրջ – չանը աւարտած ըլլալով, նոր ընտրու – թիւններ կատարուեցան 1964 Յուլիս 5ին :

Քուէներու բացումը տեղի ունեցաւ Իւիսիէ մէջր Լուի Հիւիֆէի եւ ընտրողա–կան յանձնաժողովի ներկայութեան եւ տեւեց մինչեւ 1964 Յուլիս 29 :

Ձայներու մեծամասնութեամբ ներկա–յացուցչական ժողովի անդամ ընտրը – ուեցան.—

Պ. Պ. Ամէմեան Արմենակ, Ամիրխան – եան Սեդրակ, Պաղըճեան Գէորգ, Պո – յաճեան Օննիկ, Պայրամեան Օննիկ , Պետրոսեան Սերժ, Պօղոսեան Յովհան – նէս, Պորթաքեան Սարգիս, Տարօնեան Ա–բրահամ, Էմմէրեան Վահան, Ֆրէնկեան Նուբար, Կէնճեան Պատրիկ, Յակոբեան Կարապետ, Քարեան Սեդրակ, Մալա – ճեան Անդրանիկ, Մոմճեան Համազասպ, Օհանեան Ալեքսանդր, Բամպուքճեան Արտաչէս, Բամպուքճեան Պարէտ, Բար–սեղեան Արմէն, Սարեան Հրանտ, Սա – բաֆեան Յարութիւն, Տէր – Սարգիսեան Բամդէն, Զրբաչեան Կարապետ :

Ներկայացուցչական ժողովը տեղի ու – նեցաւ 1964 , Սեպտեմբեր 22ին, նախա–գահութեամբ Հայրապետական պատուի–րակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գեր. Տէր Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, ընտրուե – ցան եկեղեցական երեք անդամները , Արժ. Տէր Թովմաս Ա. քհնյ. Մինասեան, Հոդչ. Տէր Գիւտ վրդ. Նազդաչեան , Արժ. Տէր Պարգեւ քհնյ. Մերճանեան :

Ներկայացուցչական ժողովի դիւանը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով .—

Ա. ատենապետ՝ Պ. Պ. Ֆրէնկեան Նուբ–հան , Բ. ատենապետ՝ Պորթաքեան Սարգիս, Ա. ատենադպիր՝ Ամիրխանեան Սեդրակ, Բ. ատենադպիր՝ Պայրամեան Օննիկ :

Կրօնական ընկերակցութեան վարչու – թեան անդամ ընտրուեցան .—

Հոդչ. Գիւտ Վրդ. Նազդաչեան , Պ. Պ. Քարեան Սեդրակ, Օհանեան Ալեքսանդր, Բամպուքճեան Արտաչէս, Բարսեղեան Արմէն, Կէնճեան Պատրիկ, Պաղըճեան Գէորգ, Զրբաչեան Կարապետ, Տէր – Սար–գիսեան Բարգէն :

ԴԻՒԱՆ

(Կնիք)

մէջ : Միայն պետական գրադարաններուն ունեցածը կը հասնի 6·147·000ի : Հայաս–տանի մէջ գրեթէ ամէն գիւղ ունի իր գրադարանը :

Գոյութիւն ունին 17 թատրոններ եւ 653 թատերական, 292 երաժշտական, 326 երգեցիկ, 380 պարի, 20 կերպարուեստի սէրող – խմբակներ :

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

– Պիտի տեսնէք թէ ինչպիսի մարդ է Թանը : Իր ծառաները զարդարուած բայց ինքը տօնի կամ հիւր ընդունե–լութիւն միայն կը զարդարուի : Սուլ–թանին ոսկեղօծ դրօշներու անտառ մը կայ արդէն, մեծ մասով ապեակդ : Ամբողջ ներքին պաշտօնեաները ալ իրմէ կուգան. Զոհոտարը, կամ ներք – պաշտը. Տիւլպենտարը՝ իր հաղուստ–ներուն տանող, Ռիֆեապտարը՝ սանձ բըռ–նող. Ապա տասներկու ներքին փաչա – ներ. Զամաշըր պաշին, ճերմակեղէնի տնօրէնան, Պէրպէր պաշին, սափրիչը, Ցուտար պաշին, լուացարան տանու – հուհիներու պաշին, երես սրբիչ տանու–հիներու Ներպէք–ի պաշին, մատուռակը . Ցաղարտի պաշին, սեղանադիրը ...

– Կը բաւէ, Թուլիփան :

– Սպասեցէք, դեռ յիշեմ Թիրմուճի պաշին, որ Սուլթանին եղունգները կը խնամէ :

— Ի՛հ, անիկա ազէկ չըներ իր պաշ – տօնը : Դեռ ի՞նչ բանակ կուգայ :

Հարիւր փողարներ կուգային, ամէնուն փողը ոսկի չղթայով վիզը անցուած , փողարներու եռեւէն հարիւր մեծ թըմ – բուկներ, երկու հարիւր բժժաւորներ, հարիւր ծնծղայաւորներ ու սրնգահար – ներ :

— Սուլթանը բաւական ծանր ականջ ունենալու է որ օրն ի բուն կրնայ մը – տիկ ընել այս աղմուկը :

— Իրաւ որ դժոխային աղմուկ մըն է : Երբ որ կանղ առնեն այն առեն միայն կը լռեն : Բայց Թուրքերուն համար անհրա – ժեշտ է, մանաւանդ պատերազմի մէջ . եթէ երաժշտութիւն չըլլայ՝ Թուրքը չի կռուիր :

— Իրա՞ւ է որ ենիչէրիները քրիստոն–եայ տղաներէն կը հաւաքուին :

— Ամենեւին. Թէեւ չեմ դիտեր : Սա – կայն ան ալ շիտակ է որ յափշտակուած տղաներէն կ'ելլեն ամենաքաջ ենիչէրի – ները, որովհետեւ անոնք ոչ հայր, ոչ մայր ունին, ու փառք կը համարին պա–տերազմին մէջ մեռնիլը :

— Երաժիշտներուդ խումբին ի՞նչ կը յաղորդէ :

— Բանակին խառնաղանդը , ապա լա–րախաղացներ ու ճպարարներ, դուշակ–ներ, վաճառականներ, որոնք բանակին աւարին կը սպասեն ու մանր մունր բա – ներ կը ծախեն : Ջրկիրներ ալ պիտի տեսնէք մեծ բազմութեամբ. խոշոր տի – կեր կը կրեն , բայց ջուրը միշտ գաղջ է :

— Անով կը լմննա՞յ :

— Ամենեւին , անոնց կը յաջորդեն դեռ հարիւրաւոր կարաւաններ, պնչուներ եւ չուներու. անոնք աւելցուքներով կ'ապրին : Բայց անոնք վաղը կամ միւս օր միայն պիտի հասնին :

— Իսկ յետո՞յ :

— Թուլիփան ուսերը թօթուեց .

— Անգղներ :

— Անգղնե՞ր :

— Ամէն տեսակէն : Անգղներ, արծիւ–ներ, ագռաւներ : Երկնքի վրայ ալ ուրիշ սեւ բանակ մը կը քալէ բանակի ետե – ւէն. երբեմն մարդոցմէ ալ աւելի :

Կէսօրուան արեւը տօթագին կ'այրէր , ուստի ուսանողը վերնազգեստը հանելով՝ նորէն ժայռին եղերքը կթթնած կը դիտէր ճերմակ գլխարկով բանակը որ կ'անցնէր :

Թուլիփան չատերուն անունը կուտար :

— Այդ թխադէմին հետ միասին դըպ – րոց կ'երթայի, կուրծքին վրայ սուրի հարուածի մը սպին կայ, այնքան խոր՝ որ մանուկի մը բռունցքը մէջը կրնայ մտնել : Ան քրտնածը որ հիմա փաթթոցը հանեց՝ հարիւրի չափ մարդ սպանած է պարսկական պատերազմին մէջ, իր վրայ սակայն սպի մըն ալ չկայ, եթէ անկէ ի վեր նոր առած չէ : Այդ նկատմամբ ողորմելի մարդը՝ ճարտար թուր նետող մըն է, քան հինգ քայլ հեռուէն թշնամիին կուրծքը կը ծակէ իր թուրով , անունը Թեափիք է : Նման թուր նետողներ չատ կան : Ենիչէրի դպրոցին մէջ կանոնաւոր ծածկուած բլրակ մը կայ, անոր վրայ կը սորվին թուր նետելը : Կան որ օրը երկու հազար անգամ ալ թուր կը նետեն :

— Այս սարակինոսը ո՞վ է :

— Ո՛հ, դուն ալ հոս ես դեռ ծեր գէչ–քէն : Քաջ լուղորդ մըն է, սուրը բերան առած դեռը լողալով կ'անցնի, որքան ալ լայն ըլլայ :

— Ի՛հ, ատիկա Հունգարացիներն ալ կ'ընեն :

— Կրնայ ըլլալ, միայն թէ ասիկա չի յաղնիր : Զուրին խորը նետուած դրամն ալ կրնայ հանել : Անգամ մը Սուլթանը կը զուարճանար անոր հետ Դանուբի ե – զերքը. գետին մէջ ոսկի կը նետէր՝ ու չատեր եռեւէն կը նետուէին, բայց ամէ–նէն չատ ինքը հանեց : Նայէ՛ ծեր Քա – լէնը : Այդ կոտոշի նման քթով այլան – գակ անդամներով մարդը. կը տեսնէ՞ք այդ լայն սուրը մէջքին, քանի հինգ քիլօ կը կշռէ : Պելկրատի պատերազմին մէջ այնպիսի հարուած մը տուեր է հունգա–րացիի մը՝ որ մարդուն ու ձիուն գլուխը միասին կտրեր է, թէեւ երկուքն ալ զրահ ունին եղեր :

ԿԵԶԱՄ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սիրուհի Նշանեան խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն՝

ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 28ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ, ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաուարտ Գարակէօզեան Հօմի Նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալ բարերարին յիշատակը յարգողները:

×

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ,

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբ. հրապարակագրին յիշատակը յարգող հայրենակիցներն ու բարեկամները:

×

Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պըյըքեան, Պ. Եղիա Թօփալեան եւ Օր. Վարդանոյշ Թօփալեան կը ծանուցանեն թէ իրենց հօր ողբ. Արամ Թօփալեանի մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր Սառա Թօփալեանի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Ողբացեալներու յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Խաչերեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Խաչերեան, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, տեղւոյս Ս. Յակոբ եկեղեցին, այս Կիրակի առաւօտ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

×

Մարսէյլէն Տէր – Կարապետեան գերդաստանը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ՝

ՅԱԿՈԲԻԿ ՏԷՐ – ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խարբերդ, Խուլագիւղ)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ: Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19էն սկսեալ մինչեւ առաւօտ հին Լիոնի կեդրոնը

ԼԿ ԿԱՌՏԻԱՆ

16 Բիւ Լէնըռի (Փլաս Շանժի քով)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ:»

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Միհրան Գավէզեան, Տէր եւ Տիկին Արիս Գավէզեան եւ զաւակները, Օր. Ալիս Գավէզեան, Օր. Անահիտ Գավէզեան, Պ. Տելեմաք Գավէզեան, Պ. Էտուար Գավէզեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով, նամակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՎԷԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Երիցուհի Ալթունեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, եկեղեցւոյ վարչութեան, հոգաբարձութեան, քահանայից եւ դպրաց դասին, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, դրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ՔՀՆՅ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

վախճանման առթիւ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ձեռնադրութեան եւ օծման իններորդ տարեդարձին առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 9·30ին, Հայրապետական մաղթանք ժամը 11ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքները կը վերաբացուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի մէջ այսօր Հինգշաբթի (1 Հոկտեմբեր), Ահարոնեան սրահի մէջ:

ԻՍԻ.— Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 8ին, Խրիմեան սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 8ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 4ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անտարբեր չըլլան եւ բարեհաճին արձանագրել իրենց զաւակները առանց խտրութեան:

Քաղաքի տղոց համար դիմել հետեւեալ հասցէին.— Ընկերուհիին բնակարանը, 31 Բիւ տ'Ալամպէր:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտարարէ որ հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները պիտի սկսին այսօր Հինգշաբթի (1 Հոկտեմբերէն սկսեալ): Ամէն Հինգշաբթի օրերը կէսօրէն վերջ ժամը 2էն 5, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ: Ուսուցչութեամբ Տէր Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս Շաբաթ (3 Հոկտ), ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Պատգմ. ժողովի տեղեկագրի ընթերցում եւ նոր տարեշրջանի գործունէութիւն, նախատեսուած կամ ոչ հարցեր: Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադրիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, Ռոմանի ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ենթակոմիտէները եւ խումբերը.—

Վռամեան ենթ.— (4 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Մուրատ խումբ, (4 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին:

Հայաստան ենթ. (3 Հոկտ.), Շաբաթ, ժամը 20·30ին:

Նիկով Դուման խումբ, (4 Հոկտ.), Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին:

Գէորգ Չավուշ խումբ, (11 Հոկտ.), Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 փր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 փր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւանանութիւնը	7 փր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 փր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են, տպուած Երեւան

ՐԱՖՖԻ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 փր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Երկեր, 2 հատոր	15 փր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 փր.
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, Երկեր, Ա. հատոր	10 փր.
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 փր.
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, հատորը	10 փր.
Ա. Գ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 փր.
Մ. Գ. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 փր.
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ, 3 հատ., հատորը	15 փր.
ԱԼ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 փր.
Ա. Բ. ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 փր.
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 փր.
Գ. Խ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 փր.
Հ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 փր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 2 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10124 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.124

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՐՈՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

Առաջին Ընկերվարական Միջազգայինը ստեղծաւ կեանք ունեցաւ, որովհետեւ ... պատրաստ չէր կեդրոնացեալ դրու... ղեկավարելու համար զանազան ... երու աշխատաւորական կազմա... ութիւնները, որոնք խարխափումի ... էին տակաւին թէ՛ գաղափարախօսա... եւ թէ գործնական իրականացում... տեսակէտէն :

Մարքսի եւ ընկերներուն ստեղծագոր... ութիւնն էր այն, այսինքն վերէն մտա... ականներէն պարտադրուած էր եւ ոչ ... զանգուածներու պահանջին ընդ ա... երթալով կեանքի կոչուած : Ընկեր... ական կուսակցութիւնները սազմնա... վիճակի մէջ էին դեռ : Վերջնական, ... ակերպուած ձեւ չէին ստացած :

Ֆրանսայի մէջ զանազան տեսաբաններ ... հետեւորդներն ունէին,— Պլանքի, ... տոն, « Փոսիպիլիստներ », Կէտիստ... , եւայլն :

Միջազգայինի քայքայումէն վերջ բո... երկիրներու մէջ փորձեր կատարուե... ընկերվարական կուսակցութեանց ... գաղափարի եւ գործելակերպի նոյ... ութիւն հաստատելու եւ կազմակերպու... ամուր հիմերու վրայ դնելու հա... :

Ամէնէն առաջ Գերմանները գործի լծ... ցան : Անոնց հետեւեցան Աւստրիոյ, ... ատայի, Պելժիոյ, Տանըմարքայի եւ ... ի ընկերվարականները : Անգլիա... հետզհետէ դիրքեր գրաւեցին խոր... ղարանին մէջ : Իսկ Ֆրանսայի ընկեր... ականները «Կոմմունա»յի պարտու... ն վերջ կազմակերպեցին եւ 1880ին ... ը դրին «Բանուորական կուսակցու... ան » :

Կազմակերպչական աշխատանքի այս ... ին զանազան երկիրներու ընկերվա... ական կազմակերպութիւնները յարաբե... թիւններ մշակեցին իրարու հետ : ... ին Սէն Կալի (Զուիցերիա) մէջ տեղի ... եցաւ համագումար մը, նախաձեռ... թեամբ դերման սոցիալ - դեմոկրատ... ու :

Ասիկա նախաքայլ մըն էր վերակազմե... համար Ընկերվարական Միջազգայի... :

Վերջապէս 1889 Յուլիս 14ին, Ֆրան... ական մեծ յեղափոխութեան հարիւրամ... ին, զանազան երկիրներու ընկերվա... ականները գումարուած Փարիզի մէջ,— ... կազմակերպուած էր Տիեզերական ... ցահանդէսը, — հիմը դրին Բ. Մի... ազգայինի : Կը մասնակցէին չորս հա... ր պատգամաւորներ :

Նորակազմ Միջազգայինի գործադիր ... մնին անդամ ընտրուեցան ծանօթ ... քեր, որոնք կարեւոր դեր պիտի խա... ին յետագային ընկերվարական շարժ... մէջ, ինչպէս Կարլ Լիպքնեխտ, ... ինչթայն, Ֆոլմար, Մարքսի աղջիկը՝ ... նորա Մարքս— Ավլինկ (Գերմա... ա), Ժիւլ Կէտ եւ Փօլ Լաֆարկ (Ֆը... ա), Անսէլ (Պելժիա), Իկլեզիան ... ա), Վիկտոր Ատլէր (Աւստրիա), ... ով եւ Բլեխանով (Ռուսիա), Ամիլ... Ջիբրիանի (Իտալիա) եւն. :

Համագումարին մէջ բուռն բախումներ ... ի ունեցան խորհրդարանականներու ... անիշխանականներու միջեւ : Ընկեր... ական ծրագրի հիմերը մշակուեցան : 1889էն մինչեւ 1914ի համաշխարհա... ն պատերազմը ինը համագումարներ ... ի ունեցան զանազան քաղաքներու

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԻՋԵՒ

Մոսկուայի մէջ ստորագրուած է համաձայնագիր մը Խորհ. Միութեան եւ Կիպրոսի միջեւ : Ըստ այդ համաձայնագրին Խորհ. Միութիւնը զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութիւն մը պիտի տայ Կիպրոսի : Կիպրոսի կողմէ համաձայնագիրը ստորագրած է Արտաքին նախարար Քիփրիանու, որ ճշդած է թէ համաձայնագիրը միայն զինուորական տրամադրութիւններ ունի եւ ոչ մէկ քաղաքական յօդուած : Կիպրական պատուիրակութիւնը մերժած է որեւէ մանրամասնութիւն այն զինամթերքին շուրջ զոր Մոսկուա կուտայ Կիպրոսի : Կը կարծուի թէ գլխաւորաբար հակօդային զէնքեր են : Կը կարծուի նաեւ թէ Խորհ. Միութիւնը վճարման շատ լայն միջոցներ տուած է : Խորհ. Միութեան այս օժանդակութիւնը սակայն միայն կողմնակիցներ չունի Կիպրոսի մէջ եւ բուռն վէճեր ալ ծագած են :

Յոյն կիպրական երկու թերթեր բուռն կերպով բողոքած են այս օժանդակութեան դէմ : Թերթերը կ՛ըսեն թէ Կիպրոսի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ համաձայնագիր մը «կրնայ Կիպրոսը Էնոսիսէն հեռու տանիլ դէպի հակարեւմտեան պլոքը» : Պէտք է ըսել սակայն թէ յոյն Կիպրացիներու մեծ մասը կողմնակից է Մակարիոսի քաղաքականութեան : Ամէն կողմ նշանախօսքերով զարդարուած է, ուր կը կարդացուի .— « Ձերդ սրբութիւն, ձեր կողքին ենք», «Էնոսիս, այո՛, Ատլանտեան Ուխտ, ո՛չ» :

ՄԱԿի նոր միջնորդը Կալօ Փլազա, որ Կիպրոս է քանի մը օրէ, տեսակցութիւն մը ունեցած է Մակարիոս Արք.ի հետ որպէսզի փորձէ զիջումներ ընել տալ կրօնաւոր նախագահին : Հաւանական չէ սակայն որ Մակարիոս փոխէ իր քաղաքականութիւնը, Գահիրէի ժողովէն առաջ : Մնաց որ Թուրքերն ալ աւելի զիջող քաղաքականութիւն մը չունին : Անդարայի կառավարութիւնը տեղեկացուցած է ՄԱԿի ուժերը որ չընդունիր նաեւ իր ուժերուն ՄԱԿի հակակշռին տակ անցնիլը : Եթէ ընդունի, այդ կ՛ընէ միայն առժամեայ եւ այն պայմանաւ որ թրքական այդ զօրքին որեւէ մէկ շարժումը նախապէս ստանայ Անդարայի հաւանութիւնը :

Ու Թան ալ կոչ մը ըրած է Անդարայի կառավրութեան որպէսզի հապճեպ որոշում չտայ, Կիպրոսի իր զօրազունդին փոխարինումին համար :

1900ին Փարիզի համագումարը որոշեց ստեղծել միջազգային - քարտուղարութիւն մը, կեդրոնը՝ Պրիւսէլ : Նախագահ ընտրուեցաւ Էմիլ Վանտէրվիշտ եւ 1905ին քարտուղար նշանակուեցաւ Քամիյլ Հիւիսմանս, — որ տակաւին կ՛ապրի եւ իր մասնակցութիւնը կը բերէ Միջազգայինի բոլոր համագումարներուն : Հիւիսմանս մօտէն ճանչցած է Ռոստոմը, ինչպէս անձամբ յայտնած է մեզի Հռոմի համագումարին ատեն :

Երկրորդ Միջազգայինը փայլուն շրջան մը բոլորեց Եւրոպայի, մանաւանդ Գերմանիոյ մէջ :

Ի վերջոյ 1914ին քանդուեցաւ աշխարհամարտի թոհուբոհին մէջ, ճիշդ այն պահուն երբ 1864ի ընկերվարական առաջին Միջազգայինին յիսնամեակը պիտի տօնուէր :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ՉԷ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Հրեաներու հարցը կրկին ծեծուած է Վատիկան Բ.ի յաջորդ նիստին ընթացքին : Շատեր խօսք առած են, ամէնէն աւելի դնահատուած է Պալթիմորի Եպիսկոպոսը՝ Գերապայծառ Հեհան, որ յայտնած է թէ կը հրաժարի խօսք առնելէ եւ իր դիտողութիւնները գրաւոր կը ներկայացնէ : Ասիկա ցոյց կուտայ ժողովական հայրերու վհատութիւնը միջամբտութեանց առջեւ որոնց շատերը կը կրկնուին աներեւեկայելի միօրինակութեամբ մը : Դամասկոսի մելքի պատրիարքական փոխանորդը միակը եղած է որ ուզած է որ ջնջուի յայտարարութիւնը . « հովուական պատճառներով » :

Ֆրանսագիր մամուլը որ նպաստաւոր կարծիք ունի Հրեաներու նկատմամբ, կը գտնէ թէ սխալ եղած է 1964ին յայտարարութիւն մը ներկայացնել որ աւելի տկար ըլլայ քան 1963ի յայտարարութիւնը :

Այս վիճաբանութեանց մէջ դեր խաղացած է նաև «Փոխանորդը» (Լը Վիքէռ) թատերգութիւնը, որ ինչպէս ծանօթ է կը դատապարտէր Պիոս ԺԲ.ը իր բռնած կըրաւորական դիրքին համար երբ Հրեաներ կը ջարդուէին Նացիներու կողմէ : Այս առընչութեամբ Զմիւռնիոյ Արքեպիսկոպոսը Գերպ. Տէսքուֆի, շեշտած է թէ «այս յայտարարութիւնը մեզի առիթ կուտայ մաքրելու Պիոս ԺԲ.ի յիշատակը » :

Խօսք առնողներու կարգին, Գերպ. Սեփէր, Զաղրէպի Արք.ը ըսած է .— «Ս. Շարթուան պաշտամունքը չի վարանիր յայտարարելէ որ կը մասնակցինք Իսրայէլի արժանաւորութեան : Քրիստոսի արիւնը հրեայ արիւն էր : Ի՞նչպէս եկեղեցին կրնայ չհետաքրքրուիլ հին կամ նոր հալածանքներով անմեղներու դէմ : Առաջին բանաձեւը ընդունինք » :

Քամբրունի Արք.ը Գերպ. Փլիւմէ յիշած է նաեւ մահմետականներու պարագան : «Այս յայտարարութիւնը (իմա՛ Հրեաներու վերաբերող) անբաւարար է, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի Մահմետականներուն : Քահանաները որոնք մահմետական երկիրներ կ՛ապրին պիտի վնասեն : Չորս հարիւր միլիոն մահմետական կայ : Կը մերժեն ֆեթիշականութիւնը եւ նախապաշարումը : Մէկ Աստուծոյ կը հաւատան եւ Մարիամի զոր կը յարգեն : Կաթողիկէները պէտք է կամուրջ մը ընեն մահմետականներու եւ Հրեաներու միջեւ » :

Ուեսթմինիսթըրի Արք.ն ալ քիչ կը գտնէ երկրորդ յայտարարութիւնը «նը-ւազ բարեկամական » : Յանցաւոր կը նըկատէ զայն պատրաստողը : Գերմանիոյ մէջ վեց միլիոն հրեայ ջարդուած են քրիստոնեաներու կողմէ, կ՛ըսէ Գերպ. Հինըն, ըսել չէ թէ ամբողջ քրիստոնեաները պատասխանատու են : Նոյնն է Յիսուսի խաչելութեան պարագան :

Յիշենք վերջապէս թէ ժողովական եպիսկոպոսները գրքոյկ մը ստացած են, որու խորագիրն է՝ « Հրեայ - մասոնական գործունէութիւնը տիեզերական ժողովին մէջ» : Գրուած խումբ մը քահանաներու կողմէ, հոն կ՛ըսուի .— « Մեր սիրտը տխրութեամբ լեցուն է, կարդ մը ժողովական հայրեր հաւատքը կորսնցուցած են : Սուտ վարդապետութիւններ կը տարածեն : Դաւանափոխ Հրեաներ են, որոնք անդամ մը եւս կը փորձեն քանդել Աստուծոյ աշխատանքը : « Գորոզցած իրենց աշխարհական յաջողութիւններով, հրէականութիւնը նոր յարձակում մը կը սկսի կաթողիկէ Եկեղեցւոյ դէմ, յաւակնութիւնն ունենալով վերահաստատել հրեայ ժողովուրդը մարդկութեան առջեւ, ինչ որ դէմ է Եկեղեցւոյ աւանդական դասերուն : Հրեաները որոնք բարձր աստիճանի հասած են եկեղեցւոյ կարգին մէջ, համոզեցին Յովհաննէս ԻԳ.ը, որ քրիստոնեաներու միութեան քարտուղարուպթիւն մը հիմնէ : Ասիկա ծառայեց Հրեաներու քարոզչութեան, տեւապէս հակաքրիստոնեայ : Այս Հրեաներն են Կարդինալ Պէա, Գերպ. Էօսթերայխըր եւ Հայր Պաում որոնց միացած են յետագային Վիւրցպուրկի Արքեպիսկոպոսին օժանդակը եւն. :

Լը Մոնտ ծիծաղելի կը գտնէ այս գրքոյկը եւ իր բովանդակութիւնը :

ՍԱՆ ՓԱԻԼՈՅԻ մէջ կարելի չէ այլեւս Պիտոներու հետքը գտնել : Հեռացան են իրենց բնակավայրէն, բայց իրենց ուր ըլլալը յայտնի չէ :

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

ԱՆԳԱՐԱ ԳԱՑԱԾ Է

Պոլսոյ պատրիարքը քանի մը օր է Անդարա գացած է ընկերակցութեամբ Կրօն. Ժողովի կարգ մը անդամներու : Առաջին առթիւ ներկայացած է վարչապետ Ինէօնիւի, ապա նախագահ Կիւրսէլի :

Այս առթիւ, Պետրոս Զօպեան, որ « Մարմարայի» կողմէ ընկերացած է Պատրիարքին հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ .— Սեպտ. 29 թուականով :

Վարչապետ Ինէօնիւ ընդունեցաւ Պատրիարք Հայրը, Պ. Պ. Կարպիս Ղազարեանը, Եդուարդ Պէզազն ու Թագւոր Գամէրը :

Վարչապետը սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ Թրքահայ Պատրիարքին եւ իր ընկերակից պատուիրակութեան եւ փափաքեցաւ որ ներկայացնեն իրենց խընդրանքները : Անձնապէս նօթագրեց զանոնք, ապա վարչապետական խորհրդականը իր մօտ հրաւիրելով յանձնարարեց կարելիութեան սահմաններուն մէջ, առաւելագոյն չափով գոհացում տալ Թրքահայ պատուիրակութեան բաղձանքներուն :

Խօսուեցաւ վեց Թաղ. Խորհուրդներու ջնջման առթիւ տրուած որոշումին, Պատրիարքարանի քանչելարիայի, Ղալաթիոյ եկեղեցիի շինութեան, վարժարաններու նորոգութեան ու վերաշինութեան ինչպէս նաեւ մատակարար մարմիններու վերաբերեալ խդիրներու շուրջ :

Ինէօնիւ փափաքեցաւ նաեւ որ այս հարցերու ապագայ զարդացումները եւ արդիւնքները հաղորդուին իրեն :

Պատրիարք հայրը շնորհաւորեց Ինէօնիւի ծննդեան 81րդ տարեդարձը : Վարչապետը իր գոհունակութիւնը յայտնեց եւ գնահատանքով արտայայտուեցաւ Հայ Համայնքի մասին :

Տեսակցութիւնը տեւեց աւելի քան կէս ժամ :

Սեպտեմբեր 29ին Պատրիարք Հայրը եւ իր հետեւորդները պիտի ընդունուին Ներքին նախարար Օրհան Էօզթրաքի կողմէ, իսկ ժամը 11ին պիտի այցելեն Աթաթիւրքի յուշադամբանին եւ ծաղկեպսակ մը պիտի զետեղեն անոր վրայ :

Սեպտեմբեր 30ին, Չորեքշաբթի, ժամը 15.30ին, Ս. Պատրիարք հայրը պիտի ընդունուի Հանրապետութեան Նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլի կողմէ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Սէն - Միշէլ - Օտէոնի թաղամասին մէջ ՅԱՌԱՋ կը ծախուի միայն

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ԵՒ
ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Յակոբ Տէր – Յակոբեանի հանդիպե – ցայ առաջին անգամ պատահմունքով, 1925ին, Փարիզեան հայ ապարանի մը մէջ, ուր կը մնայի երկու գրքերուս որ – պագրութեան համար: Թէ այն առեն ին – չով կը զբաղէր, չեմ դիտեր, դիտեմ թէ ապարան չունէր: Թերեւս ինքն ալ նորեկ մըն էր ուրիշ շատ մը ակամայ հայ գաղ – թականներու կարգին: Ինք արդէն լուրջ մարդ էր, բայց, դեռահաս երիտասար – դութենէս ապին, երբ իրեն կրկին կը հանդիպէի — երկուքիս համար ալ ընտա – նի եւ սիրելի միջավայրէ մը շատ հեռու, օտարութեան մէջ — դէմքը սանկ ան – սահմանելի տխրութեան ամպի մը տակ էր: Անտարակոյս իր ներկային եւ ա – պագային հետ կապակցեալ մտահոգու – թիւններ ունէր: Ատոնք մտքիս մէջ վեր – լուծելը չմնաց, եւ ահա՛ մէկ մոզական անունի մը արտայայտութիւնը արեւ ծա – դեցուց իր ամպամած դէմքին վրայ, եւ կարծես վայրկենապէս այլակերպուեցաւ դէսով, ներսով:

— Հապա Պարտիզակը, մի՞թէ դուն չես Պար – տիզակի երանելի կեանքը, Պ. Տէր – Յա – կոբեան:

— Մի՛թէ ... ինտո՛ր չըլլայ ...: Մարմինս Փարիզ է, բայց հոգիս՝ դեռ Պարտիզակ է:

Եւ սկսաւ երկու կարօտաբաղձ «Պար – տիզակցիներուս» միջեւ՝ բերան բերնէ՝ հասիլ յիշատակներու, դէպքերու, դէմ – քերու պատմութեան անվերջ հոսանքը: Ոտքի վրայ էինք, բայց ոչ նստանք եւ ոչ ալ իրարմէ բաժնուեցանք, չեմ յիշեր թէ որքան երկարեցաւ մեր այցելութիւնը, որովհետեւ ոչ ժամացոյցի նայեցայ եւ ոչ ալ գործի՝ որուն համար ապարան գացեր էի: Պարտիզակի պապակը դաւթի մը ամպով չէր գոհանար. հոգեպէս դաւթի դաւթի եռեւէ ըմպելու էինք ...: Տը – պարանատէրը, ինքն ալ գործը մոռցաւ եւ գրաւուեցաւ մեր պատմութիւններու – վը՝ որոնք իր ականջներուն կը հնչէին, կարծես, որպէս նոր մէկ ապագրութիւնը «Հազարումէկ Գիշերներու» հէքեաթնե – րու:

Բնական էր: Երկու Պարտիզակիներ ուր որ իրարու հանդիպին՝ հոն կը վեր – բառեղծեն Պարտիզակը իր կենդանի զոյ – ներովը: Եւ մենք երկուքս մէկտեղ, այդ անմոռանալի հանդիպման առթիւ, ճիշդ այդ ըրինք, — Պարտիզակը վերաստեղծե – ցինք եւ պահիկ մը ապրեցանք անոր մէջ ... Փարիզ, Պուլվար Սէն Միշելի վրայ: Տէր – Յակոբեան որդեգրութեամբ «Պար – տիզակցի» էր, բայց այնքան Պարտիզակ – ցի, սիրով եւ գիտութեամբ՝ որքան ես ինքս էի սիրով եւ դիտութեամբ, նաեւ՝ ծնունդով: Իրրեւ Պարտիզակի միւտիրը, (որ ըսել է Պարտիզակի եւ չրջակայ գիւ – ղախումբին կառավարիչը), ընտանի էր դիւղին կեանքին բոլոր ծալքերուն, — ընկերային, տնտեսական, պատմական, կրթական, կրօնական, եւն.: Այս իրա – ւութեան ապացոյցն է այն հատորը որ յետագային (եւ դժբախտաբար յետ մա – հու) հրատարակուեցաւ «Պարտիզակը Խատուտիկ» սիրուն անուան տակ:

Այդ մեր հանդիպման առթիւ, սակայն, ոչ Տէր – Յակոբեան գրած էր իր գիրքը (կամ, որքան որ ես դիտեմ, ոչ իսկ գրե – լու մտադրութիւն ունէր), եւ ոչ ալ ես ունէի: Կրնա՞մ արդեօք ըսել թէ Պարտի – զակի վրայ գիրք մը գրելու առաջին թե – լադրութիւնը զգայի այդ հանդիպման առթիւ: Իմ «Գրչանկարներ Պարտիզակ Գիւղին» հատորս լոյս տեսաւ 1950ին եւ բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը անոր ապագրիչը եղաւ Տէր – Յակոբեան, որ մինչեւ այդ թուականը արդէն ապարան հաստատած էր եւ յաջողած իր ձեռնար – կին մէջ:

Ապարանի հետ գործ ունենալ յաճախ կը նշանակէր լարծուն աւազի վրայ քա – լել, եւ կամ՝ կէս ճամբան անհասկաց – դութենց, վէճերու ցանցի մը մէջ իյ – նալ, գալարիլ: Իմ փորձառութիւնս եւ ոչ մէկ ապագրիչի հետ, որեւէ իմաստով եւ ոչ մէկ առեն յուսախաբիչ հանդամանք ունեցած է: Իսկ Տէր – Յակոբեանի հետ ապագրական գործի յարաբերութիւնս գուտ սիրոյ եւ բարեկամութեան խնդոյք եղած է: 720 էջերէ բաղկացեալ հատոր մը ապելը, երբ ապարան եւ հեղինակ ի – րարմէ երեք հազար մղոն հեռու են, իր նախատեսելի եւ աննախատեսելի բար – դութիւնները կ'ունենայ, բայց Տէր–Յա – կոբեանի սիրալիր գործակցութիւնը, վստահելի նկարագիրը, գործին եւ անոր հեղինակին հանդէպ ունեցած յարգանքը, ճամբան հարթ պահեցին գրքին տպա – գրութեան սկսելէն մինչեւ վերջնանալը:

Գործը հաշուուած ժամանակէն աւելի ժամանակ առաւ, բայց ոչ թէ որեւէ պատճառով՝ որուն համար տպագրիչը, Տէր – Յակոբեան, կրնար պատասխա – նատու ըլլալ: Գործը՝ կէս ճամբան՝ փորձանքի հանդիպեցաւ, չեմ դիտեր ինչ կերպով կրակ իննկաւ տպարանը եւ տըպ – ուած պրակները այրեցան: Իր գրած նա – մակները պահած եմ Պարտիզակեան ձե – ռագիրներուս եւ այլազան յարակից թուղթերուս ծրարներուն հետ: Հարկ չեմ համարիր ուղղակի իր տողերէն մէջ բերումներ ընել, բայց կը բաւէ յիշել թէ վշտաբեկ զգացումներով արտայայտուած էր ոչ թէ որովհետեւ ինծի յուսախաբու – թիւն պատճառած էր գրքին տպագրու – թիւնը ակամայ յապաղելով, գայն նորէն սկսելու դժնդակ տեխզորգութեան տակ: Ես ինքս իրեն համար ցաւելու էի, եւ ցա – ւեցայ սրտանց եւ գրեցի բարեկամական եւ կարեկցական նամակ մը, զոր մեծա – պէս գնահատած էր, եւ անով՝ չափով մը խաղցած: Ես ինծի համար կրնայի կրկնել Թրքական ընտանի առածը — կէն օլսուն տա կիւն օլմասըն: Ես որեւէ նե – զուքեան կամ դժուարութեան չմատնուե – ցայ, գործը քանի մը ամիս ուշացաւ մի – այն, անհամբեր չեղայ, չսրտնեղեցայ: Ինչո՞ւ սրտնեղէի, մի՞թէ աշխարհի վեր – ջին օրը եկած, հասած էր: Քիչ մը ուշ, քիչ մը կանուխ գործը լոյս պիտի տես – նէր վերջապէս: Ու ենթադրենք թէ բնաւ լոյս չտեսնէր, աշխարհի ընթացքը ման – րակրկռոզ մը իսկ պիտի կեղա՞ր: Փառք Աստուծոյ, որ կը վայելեմ մխիթարու – թիւնը անկարեւոր ըլլալու: Եւ ոչ մէկ առեն ուեւէ մէկուն հետ վէճ կամ դատ ունեցած եմ, պնդելով կարեւորութեանը վրայ ո՛չ անձիս, ո՛չ ըսածիս, եւ ո՛չ ալ ըրածիս: Եւ այս դասը սորվեցուցած է ինծի Աստուած, ոչ թէ մարդ: Հապ – նէ՞ր ես, չէ՞ս հաւներ, յարգե՞ր ես, ա – նարգե՞ր ես, նոյն է ինծի համար, որով – հետեւ անձնական կարեւորութեան գի – տակցութիւն չունիմ: Ասանկին «խըմպըլ» կ'ըսեն ... դիտեմ, բայց թո՛ղ ըսեն:

Աղէկ որ իմ գործին դլխուն եկած էր այդ փորձանքը, որովհետեւ խեղճ Տէր – Յակոբեան մի դուցէ կանխահասօրէն կաթուած ունենար՝ եթէ դիմացինը եր – կինքի սիւները դլխուն փլցնէր: Այդ դըժ – բախտ պատահարէն ետքը իրարու աւելի մօտիկ բարեկամներ էինք քան առաջ:

Այսքանը ըսելէ ետք ըսելիք չի մնար: Տէր – Յակոբեան աղնիւ մարդ էր եւ ար – ժանի էր աղնիւ վերաբերման, մանաւանդ գործակցութեան մը մէջ՝ որուն ինք պա – տասխանատու չէր:

Գիրքը տպուեցաւ վերջապէս եւ կար – ծեմ իր ուրախութիւնը աւելի մեծ էր քան հեղինակինը: Ես ուրախացայ ո – րովհետեւ ընդունելութիւն դտաւ գիրքը: Քանի մը ամսուան մէջ սպառեցաւ եւ այ – սօր քովս ունիմ միայն քանի մը դոր – ծածուած օրինակներ, որոնք բարեկամ – ներէ առած եմ մուրալով կամ դնելով:

Գրքին առաջին սրբագրութիւնները ինք ըրաւ, միշտ իմ գործս դիւրացնելով: Արդէն տպագրական սրբագրութիւնը եր – կու աչքով չըլլար, առ նուազն չորս աչք կը պահանջէ: Եւ չորս չէ՝ տասը աչքով ալ կարդացուած փորձերու մէջ սխալներ կը մնան: Տէր – Յակոբեան թելադրեց գրքին վերջը «Վրիպակք» մը դնել: Ես չհոյլատարեցի: «Վրիպակք» կարդացո – ղին աչքը խոթել է անտեսուած սխալներ, որոնք, ամենայն հաւանականութեամբ, կ'անտեսուին ընթերցողներու ստուար մեծամասնութենէն: Մարդ մը երբ ծակ դուլպայ մը հագած է, մի՞թէ կօշիկը կը հանէ եւ մերկ մատը կը ցուցադրէ: Կը հասկնամ երբ պատմական կամ դիտական դործի հեղինակը պնդէ սխալ անունէ մը կամ թուականի մը սրբագրութեան վրայ, բայց տպագրութիւն է դրքի մը կամ յօդուածի մը անհետեւանք սխալներու «ճղղում» պահանջելը: Մանաւանդ որ հա – րիւր ընթերցողներէն հինդ հատը ուշա – դրութիւն չի գարձներ այդպիսի «ձըղ – դումներու»:

Տէր – Յակոբեան եւ Տոքթ. Յովսէփ Տէր – Սահակեան քիթ քիթ բարեկամ – ներ էին: Երբ երկուքն ալ պատ էին իրենց պաշտօնին պարտականութիւններէն, գի – րար կը գտնէին եւ իրարու հետ կ'անցը – նէին իրենց ժամանակը, ապահովաբար լուրջ նիւթերու չուրջ զրաղափաններ փո – խանակելով: Իմ անձնական ենթադրու – թիւնս այն է թէ իրենց տեսակցութեանց նիւթերը միայն գրական չէին ըլլար, — թէեւ երկուքն ալ գրչի տէր մարդիկ էին, — հապա նաեւ՝ ազդային եւ քաղաքա – կան, որովհետեւ երկուքն ալ ազդասէր մարդիկ էին եւ իրատեսօրէն կը նայէին երկրին տիրող քաղաքականութեան վը – րայ: Տէր – Յակոբեան անդլեւսաքսոն խոհականներով տոգորուած մարդ մըն էր, ընթացաւարտ Ռոպըրթ Գոլէճէն, յետոյ Լոնտոնի Բժշկական վարժարանէն,— րն – տանի ոչ միայն անգլիական դասական գրականութեան, (որուն ուսուցչին էր Պարտիզակի Բարձր. Վարժարանին մէջ), հապա նաեւ չնչած ու ապրած էր իր կանխագոյն երիտասարդութենէն սկը – եալ՝ երկար տարիներ Համիտեան հղ – ձուցիչ մթնոլորտին հետու, ազատու – թեան հոդեպարար մթնոլորտի մը մէջ: Եւ ամէն Ֆրանսական, ամերիկեան, անգ – լիական (կամ, ընդհանրապէս խօսելով, եւրոպական) դաստիարակութեամբ մար – դոց պէս, եթէ ոչ «քարտով» կամ պա – տօնական անդամակցութեամբ, դա – դումներով եւ զաղափարներով «յեղափո – խական» էր: Թերեւս նոյնպէս ալ Տէր – Յակոբեան: Իրենց մտերմութեան համար անպատճառ հասարակաց գետին մը կար նաեւ քաղաքական մարդին մէջ: Իրարու վստահելի բարեկամներ էին: Եւ ի՞նչպէս չըլլային՝ երբ երկուքն ալ յեղափոխա – կանամիտ ազգային դէմքեր էին: Ու Պարտիզակ ալ իր գուտ հայ բնակու – թեամբը «Փոքրիկ Հայաստան» մըն էր: Եթէ «մուխլիքը» (մատնիչը) ներսէն չըլլար, դրսէն՝ տեսնող, լսող չկար:

Ո՞վ գիտէ, Հայոց կեանքը աւելի հան – դիստ ու ապահով կ'ըլլար, եթէ պատու – թիւնը կանուխէն խելք ըրած ըլլար քրիս – տոնեայ կառավարիչներ եւ քաղաքակա – ներ կարդել այն քաղաքներուն եւ գիւղ – րուն վրայ, որոնց բնակչութեան դէմ կէսը քրիստոնեայ էին: Տէր – Յակոբ – եան, իրրեւ «միւտիր» Պարտիզակի, ըս – քանչելի նմոյշ մըն էր: Ռոպըրթ Գոլէճի ուսանողութենէն ունէի յոյն գպրոցակից մը, որուն հայրը Սվազի Նահանգին կա – ռավարիչն (վալի) էր:

Բայց ատոնք կը կազմեն հին պատմու – թիւն մը, որուն էջերը ժամանակի հովը առեր տարտղներ է: Այդ պատմութիւնը

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Ո՞վ էր չորերը կարում, կարկատում: Բարեւ, բարի լոյս ասող էլ չէր լինում, որովհետեւ ոչ մէկի տունը չէր գնում նա, որ ուրիշներին իրաւունք տար իր տան չէմից ոտքը ներս գնելու:

Ձմեռը տաք օտաներում դիւղացիներ չիքուվ էին ծխում ու հէքեաթներ, կամ հին – հին պատմութիւններ էին ասում: Մի քանի անգամ ուղարկեցին Նահապե – տի եռեւից, որ գայ իրենց մօտ, մենակ չմնայ: Խոնարհ չնորհակալութիւն յայտնեց ու չեկաւ: Իսկապէս որ ճըզ – նաւորի կեանք էր վարում:

Բայց ի՞նչ էր անում տանը: Հարե – ւանները ասում էին, թէ իր հոլիկում էլ, ինչպէս գրսում, նստում է լուռ ու ծը – խում անվերջ ու անդադար, ծխում ու մտածում է: Ի՞նչ է մտածում, ինչի՞ մասին է մտածում:

Մի անգամ հարեւան ծերունի Մովսէսը նրա տուն գնաց ու մութն ընկնելուց յե – տոյ մինչեւ կէս գիշեր նստեց նրա կող – քին: Խօսեց, պատմութիւններ պատմեց, առակներ ու առածներ ասաց, դէպքեր յիշեց, գիւղի անցուդարձի մասին տե – ղեկացրեց, բայց դարձեալ ու կրկին Նա – հապետը լուռ մնաց, երբեմն միայն դըր – խի թեթեւ, հազիւ նշմարելի չարժումով հաւանութեան կամ զարմանքի նշան ցոյց տալով:

— Է, Նահապետ ախպեր, ինչքան էլ մտածես, աշխարհքն չփոխուի, — եզրա – կացրեց ծերունի Մովսէսը, որ Արապածի լանջի այս դիւղն էր ընկել Տարօնի աշ – խարհից, — աշխարհք էսպէս եկեր է, էսպէս լէ կ'երթայ: Քու ցաւ ու տան – ջանք լէ քեզնէ չառնի, քըզի կը թողնէ ..

Նահապետը հատաց ծգարայից մի մեծ կում ծուխ քաշելով՝ նայեց ծերունի Մովսէսի մանրիկ, իրենց տեղում խաղա – ցող աչքերին ու նիհար ուսերի վրայ դողդողացող փոքրիկ գլխին:

— Աշխարհք է, սուդ լէ կեղնի, հար – սանիք լէ, մեր կամք չհարցուն ... Քըզի մի ջարդի, մի սպանէ, Նահապետ, յա – ւուր դատաստանին պատասխան ունես տալու: Մեղք մի էրէ հոդուդ, մեռել չես դու, կենդանի իս:

Նահապետը նայում էր ծերունուն՝ րիրերը լայնացած: Դուրս եկաւ հոլի – կից, ճամբու դրեց նրան, բարի դիչեր մաղթեց ու ետ եկաւ: Ցատակին փռեց խոնաւութեան հոտ արձակող իր անկո – ղինն ու պառկեց մէջքի վրայ, վերմակը քաշելով չոր կրծքին:

Բ.

Շատ օրերի պէս այդ օրն էլ Նահապե – տի քունը փախաւ: Նաեւթի ճրագը հանը – ցըրել էր, երդիքը կապնել էր: Հոլիկում մութ էր: Կողերն ամուր փակած՝ նա, հակառակ որ ճղնում էր ամէն ինչ մոռա – նալ ու քնել, էլի տեսնում էր իր տղանե – րին մէկիկ – մէկիկ՝ Հրայրին ու Ժի – րայրին, Գէորգին, Անդրանիկին, Մու – րատին: Ու աչխատում էր յիչել նրանց դէմքերի մանրամասնութիւնները, ամէն մէկի ձայնն ու քայլուածքը, բնաւորու – թիւնն ու սովորութիւնները: Հրայրն ու Ժիրայրը երկուորեակներ էին, այլ ի – րար նման չէին: Մէկը իրեն էր նման՝ հօրը, միւսը՝ քեռուն: Սիրում էին իրար, միասին ուրախ էին լինում, միասին՝ տխուր: Աճում էին հաւասար: Նահապե – տի մեծ եղբայրը մէկի վրայ իր ընկե – րոջ անունը դրեց՝ Ժիրայր, միւսի վրայ էլ փոքր եղբայրն իր ընկերոջ անունը կա – մեցաւ՝ Հրայր: Մեծ եղբայրը Ժիրայրին էր սիրում, փոքր եղբայրը՝ Հրայրին, իսկ ինքը՝ երկուսին էլ հաւասար: Ճըշ – մարիտ որ ասուի, երկու եղբայրներն էլ սիրում էին տղաներին, մէկին միւսից չէին չոկում, բայց կատակում էին:

— Ժիրայրն իմն ի, — ասում էր Սե – բորը:

— Հրայրն էլ իմն ի,— ասում էր Հայ – բօն:

Եղբայրները դէնքերն առնում, ամիս – ներով անհետանում էին սարերում, գը – նում հասնում էին Մուշ, Սասուն եւ վե – րադառնալով տուն, ուրախանում էին տղաների մեծանալով:

— Ժիրայր ինչքա՞ն բոյ ի քալեր, — ասում էր Սերոբը:

— Հրայր նմանապէս, — աւելացնում էր Ափրօն,— Հրայր աւելի կորիճ տղայ կ'երևի:

— Տիսնանք,— ժպտում էր Սերոբը,— Ժիրայր պիտի աւելի խելօք էլնի, — Ժիրայր պիտի աւելի խելօք ... ազգի զաւակ եւ ազգի պարծանք ...

Հօրեղբայրներն ամէն մէկին էր տա – նում, բայց ոչ ոքի էր ցոյց էր տալիս դէնքը, բացատրում էր, թէ ինչպէս են նշան բռնում, ինչպէս են կրակում, զուշակում էին իրենց տղան ապագան, ու դարձեալ գիչերները հա – րուրելով քնած երեխաներին, գնում էին սարերը:

Ժիրայրից ու Հրայրից յետոյ աչխար – եկան մի աղջիկ ու նրանից յետոյ էլ մի տղայ: Աղջկայ անունը դրին Սօսէ, տղայի անունը՝ Գէորգ: Հրայրն ու Ժի – րայրն արդէն հօրիք էին գալիս, խնճոթե – նիները էին անկում ու փայփայում էին իրենց փոքրիկ քրոջն ու փոքրիկ եղբօրը, իրենց հետ պարտէզները էին տանում, պրկած ծովափ էին հասնում ու ամբողջ օրն այնտեղ մնալով, կերակրում էին ... մեղ ու հատաւէտ խնճորներով ...

ՀՐԱՉԵԱՑ ԳՕՉԱՐ

(4 Շար.)

ՀԱՅԱՔՂ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱԼԷՊԷՆ

—o—

(Դ. եւ վերջին մաս)

Աւրախութեամբ ականատես եղանք կա–
տարումը Հալէպի Նոր Գիւղի չրջանին
մէջ Հայ կաթողիկէ եկեղեցիի մը : Հո –
գեկրօն ընութիւն մըն է, ամբողջովին
տարբեր, Զուարթնոցեան ոճով, որ ըստ
ինքեան կը պարզուի Զուարթ–
նոց: Հալէպի մէջ կառուցուող այս ե –
կեղեցին անշուշտ մը եւս պիտի վկայէ
հատաքը Հայուն, դալիք ժողովուրդնե –
րուն :

ՀԱԼԷՊԻ ՏԱՆՏԻԿԻՆՆԵՐ

Ամառային եղանակը Հալէպցի տան –
տիկինին համար տաղտկալի եղանակ մըն
է. Այս եղանակին ան կը լծուի տենդա –
գին աշխատանքի : Պէտք է պատրաստէ
ձիան պարէնը, որ կը սկսի լոլիկի, թը–
ւենի, պղպեղի հիւթերու պատրաստու –
մով եւ կը վերջանայ ամբուկ , դը –
ւաժ, պամիա չորցնելու աշխատանքով :
Ան կայ ձաւարի , ծեծածի , հազարումէկ
ձեռակ քաղցրեղէններու պատրաստու –
թիւնը : Ընկոյզի անուշ , վարդի անուշ ,
ալ ո՞ր մէկը յիշես : Եթէ
այս պարէնը չպատրաստէ , ձմեռը ծուած
այս պարէնը չպատրաստէ , ձմեռը ծուած
ձուլու սարսափը կ'ապրի կարծես տան –
ամէնքը : Պատշգամներու եւ տանիքներու

վրայ կը տեսնուին փորուած ամբուկի եւ
դդումի թելի վրայ անցուած չարոցներ ,
որոնք քանի մը օրէն կը չորնան կիպով
արեւին ջերմութենէն :

Հալէպի հայ տանտիկինը չուկայի վը–
րայ ծախուած պատրաստ պահածոներու
կարեւորութիւն չի տար : Կամաւոր կեր –
պով բանտուած կը մնայ խոհանոցին
մէջ, իր չատ ծանրաբեռնուած «յայտա –
րարով » :

Իր խոհանոցային տաժանելի աշխա –
տանքէն զատ, հայ տանտիկինը առիթ կը
գտնէ մասնակցելու հարսանեկան երկա –
րատեւ արարողութիւններու, հայ –
կական տոհմիկ ու աւանդական «ծէս»ե –
րու : «Այդ «ծէս»երէն մէկը կարելի է նը–
կատել հարսանեսի երթալու անյետաձգելի
պարտականութիւնը, որ կը կատարուի
կիներու չքախումբով :

Հին աւանդութիւններ , տոհմիկ նկա –
րագիրներ անբաժան են Հալէպի Հայերու
լայն դասակարգին մէջ: Թէեւ կայ խաւ
մը որ կ'ուզէ դիմել դէպի արդիականու –
թիւն, սակայն ալիրատեսողը միշտ « հի–
նը» » է : Թերեւս բարիք մըն է ան ազգա–
յին ուրոյն դիմագիծը պահելու գծով :

Հիւրասէր են Հալէպի Հայերը : Իրենց
սեղանները միշտ բաց, «տեղերնին նեղ ,
սրտերնին լայն »:

Ճաշի պահուն խօսակցութեան նիւթը
անպայման կ'ըլլայ բաղդատականը Հա –
լէպի եւ Լիբանանի (եթէ հիւրը լի –
բանանցի է):

— Մեր իւղին համը ուրիշ է : Մեր մի–
սին հոտը ուրիշ է : Մեր մածունը, եւ
կաթը ... եւ կը սկսի չարքը դովասանքի
մը, որ կը ձգտի բոլորովին ոչինչի հա –
նել Լիբանանեան ամէն տեսակի արտա –
դրութիւնները : Կը լռես, որովհետեւ
այդ կը պահանջէ քաղաքավարութիւնը ու
թերեւս ալ՝ ճշմարտութիւնը ... սակայն
երբ հերթը հասնի պատուղներու դովա –
սանքին , այն ատեն ինքզինքդ խորապէս
վիրաւորուած կը զգաս : Կարծես անար–
դանք մըն է որ կ'ուղղուի Լիբանանեան
աշխարհահռչակ պատուղներուն հասցէին :
Նոյն պահուն ի՞նչպէս չյիշես Սաննինի ,
Մէյրուպայի , Ռէյֆունի մրգաստաննե –
րուն մէջ յորդող մեր հիւթալի պատուղնե–
րը : Ու խաղողները Զահլէի , Քսարայի :
Իսկ դեղձե՞րը Պիսքինթէի ...

— Ձեր ճմերուկը մենք կը զրկենք ...
ի վերջոյ յաղթական դուրս կուգայ հա –
լէպցին :

Քիչ մը քաղաքավարութեան սիրոյն ,
քիչ մը կենցաղավարութեան հաշուոյն ի–
րաւունք կուտաս, որ հպարտանան իրենց
ամէն ինչով, նոյն ատեն ինքզինքիդ տա–
լով լուռ պատասխան մը .

« Ուրիշ է մեր Լիբանանը » ... :

Հալէպի եւ Հալէպի Հայութեան մա –
սին դրուած այս հապճեպ ու կարճ ակ –
նարկի վերջաւորութեան լիբանանահայե–
րուն ուշադրութեան կը յանձնենք պզտ –
ուիկ կէտ մը, մանաւանդ յանձնարարելի
Պէյրութցիներուն: Երբ Պէյրութի մէջ

ԱՆԹԱՆՕԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻՆ
ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

—o—

« Հայաստանի Սուբ » ընկերակցու –
թիւնը կը հաղորդէ որ Սեպտեմբեր 18ին,
ինչպէս յայտարարուած էր, իրեն յանձ –
նուած էր Անթանօթ Ձինուորին բոցի ար–
ծարծումը :

Ներկայ եղած են ութսունէ աւելի հայ–
րենակիցներ ղեկաւարութեամբ Սերովբէ
Արք. Մանուկեանի եւ Հիւսիսային Ամե–
րիկայի առաջնորդ՝ Բարգէն Եպիսկ.
Վարժապետեանի : Ֆրանսացի անճնաւո –
րութեանց կարգին կը յիշուի Զօր. Քէօ –
նիկի ներկայութիւնը որ կը ներկայա –
ցընէր նաեւ Մաուէշալ Ժուկնը : Հրաւիր–
ուած ֆրանսական բոլոր պաշտօնական
կազմակերպութիւնները զրկած են ի –
րենց ներկայացուցիչները: Բոցը մխաս –
նաբար արծարծած են երկու հայ բար –
ձրաստիճան հոգեւորականները :

Արարողութենէն ետք, տեղի ունեցած
է դիւնեճօն մը, որու ընթացքին խօսք ա–
ռած են ընկերակցութեան նախագահ Պ.
Ս. Ճերմակեան, Պ. Իմմիրլեան, Զօր.
Ֆիլիփփօ, եւ Բարգէն Եպիսկ. (անգլե –
րէն):

Ընդունելութեան ընթացքին «Նազմիկի
արժանեաց» չքանչան ստացած է Պ. Մ.
Ղազարեան, պատերազմական նախարա –
րութեան կողմէ :

հանդիպիք Հալէպցիի մը, չըլլայ որ
հարցնէք անոր «է՞րբ պիտի մեկնիք » :
Այս խօսքը առածի կարգ անցած է Հա –
լէպի մէջ ու կէս կատակ, կէս չիտակ ձե–
ւով լսելի կը դարձնեն Պէյրութահային:
Մեզ կը նկատեն ոչ հիւրասէր : Բայց Հա–
լէպի Հայերը սխալ կ'ըմբռնեն լիբանա –
նահայը: Մեր առօրեան հոս առաւել
ծանրաբեռնուած է : Եւ եթէ նման հար –
ցումներ ընդհներ դռնուին, առիկա ան–
կեղծութեան արդիւնք է : Մեր քով կայ
ժամանակը յարմարցնելու հարցը, որ –
պէսզի ենթական առաւել չափով կարե –
նայ իր հիւրին հետ ըլլալ : Հաստատելով
հանդերձ Հալէպի Հային հիւրասէր նկա–
րագիրը , չենք ներեր անոնց զոյացու –
ցած կարծիքին մեր ոչ – հիւրասէր ըլլա–
լուն առընչութեամբ : Հայը արդէն իսկ
խառնուածքով հիւրասէր է, մնացեալը
աւելորդ «առաքինութիւններ» կամ «թե–
րութիւններ» են, կարկտուած մէկուն
միւսին անուան վրայ :

Այսուհանդերձ պզտիկ թելադրանք մը
Պէյրութի Հայերուն :

Եթէ Հալէպցիի մը հանդիպիք մեր քա–
ղաքին մէջ, չըլլայ որ հարցնէք՝ «է՞րբ
եկար եւ է՞րբ պիտի երթաս», այլ ըսէք·
«Ցուսամ թէ հոս կը մնաս»:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ՔԱՆԱՐԵԱՆ ԿՂԶԵԽՈՒՄԲԸ

—o—

Սպանիայէն մօտ հազար եւ Ափրիկէի
Հիւսիս – Արեւմուտքէն երկու հարիւր
քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, Ատ –
լանտեան Ովկիանոսին մէջ կը ցցուի հր–
րաբխային ծագում ունեցող եօթը մեծ եւ
մէկ քանի փոքր կղզիներէ կազմուած Քա–
նարեան կղզեխումբը, որուն ընդհանուր
տարածութիւնն է 7·273 քառ· քիլոմեթր,
մօտ 900·000 բնակիչներով :

1492ին, առաջին անգամ Քրիստափոր
Քոլոմպոս իր առաղաստանաւերով հա –
սաւ Քանարեան կղզիները՝ չարունակելու
համար դէպի Հնդկաստան տանող ճամ –
բան: Ապա յաջորդաբար անոր ափերէն
անցան Ամերիկոս Վեսփուչին եւ այլ աչ–
խարհախոյզներու առաղաստանաւերը :
Այսպիսով Քանարեան կղզեխումբը դար –
ձաւ տեսակ մը կայան Եւրոպայի եւ Նոր
Աշխարհի միջեւ: Իր այս կարեւոր հան–
դամանքը ան կը պահէ մինչեւ այսօր :
Ակռկ գատ , Քանարեան կղզիները իրենց
բնութեամբ դրաւիչ են զբօսաշրջիկներու
համար: Պատմական որոշ տուեալներու
համաձայն Քանարեան պետութիւնը բա–
րեկամ եւ դաշնակից եղած է Հռոմէական
կայսրութեան : Ք. Ա. 23ին Քանարեան
պետութեան թագաւոր Խուպա Բ., զար–
մացած այս կղզիներու մէջ գտնուող չու–
ներու մեծութեան վրայ, անուանած է
«Քանիս» քանարէ, որ լատիներէն կը նը–
շանակէ չուն: Մօտ 15 դար մոռացու –
թեան տրուեցաւ այս կղզիներու գոյու –
թիւնը: Այս ժամանակաշրջանին բնակիչ–
ները ապրեցան իրենց նախադարեան սո –
վորութիւններով: Ժե· դարու աշխարհա–
գրական յայտնաբերումներու շրջանակին
մէջ որոշ տեղ մը գրաւեցին նաեւ Քա –
նարեան կղզիները, իբրեւ բնական ծո –
վակայան դէպի Նոր Աշխարհ տանող նա–
ւարկութեան ճամբուն վրայ եւ ստրուկ
որսալու վարժուած իր չուներով :

Փորթուկալեան տիրապետութեան յա –
ջորդեց սպանականը, որ կը չարունակ –
ուի մինչեւ այսօր: Քանարեան կղզե –
խումբը վարչականօրէն մաս կը կազմէ
Սպանիոյ : Ունի հետաքրքրական երկ –
րային մակերես մը: Մէկ կողմը հրաբը–
խային լեռներ, միւս կողմը՝ պանանի
մշակութիւն եւ եղեւնի անտառներ :
Ծովափնեայ շրջաններու մէջ կը մշակ–
ուին քանարեան համբաւաւոր լոլիկը ,
պանանը, որու տարեկան արտադրութիւ–
նը կը հասնի 250·000 թոնի: Կղզեխում –
բին մէջ ցիր ու ցան կը գտնուին ճուկի
պահածոյի քանի մը գործարաններ : Հա–
կառակ իր առատ բուսականութեան ,
Քանարեան կղզիներու մէջ աշխատանքի
պայմանները չափազանց դժուար են :
Բնակիչները կ'ապրին վերջին ծայր թշը–
ուառութեան մէջ :

Թ. Ա. Թ.

ՅԱՒԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

** *

— Անապատին հունդարացին վար ցատ–
կեր ու պլուխը վերցուցեր է :

— Է՜, ես չեմ տեսած, ես միայն լսեր
եմ — կ'արդարացնէր ինքզինքը Թուլի –
խան :

Յանկարծ ապշած եւս քաշուեցաւ .

— Երա՞զ է արդեօք. Եւմուրճաք ...
Թուպկա , ոսկրուտ դէմքով միականի
պէս ենիչերի մը կը ձիավարէր իրենց
ուղտերէն , կարճ բայց ուժեղ նժոյգի մը
վրայ : Հազուադիւտ միւնեռուն հագածէն
չգեղ էր , ու իր սպիտակ գլխարկը
վրայ ջայլամի հսկայ փետուր մը կը
ծածանէր :

— Ասէ որ ինքն է .— ապշեցաւ Գրի –
գոր ալ :

— Կ'ըսէին թէ քահանան գինքը կախած

— Ես ալ այնպէս գիտէի :

— Քահանան անոր մասին բնաւ չխո –
սեցա՞ւ :

— Ամենեւին :

— Անհասկանալի է .— կը զարմանար
Թուլիխան :

Ու ենիչերին եաեւէն կը նայէր :

Ապա երկու զարմացողներուն աչքերը
իրարու սկսան նայիլ, կարծես իրարմէ
բացատրութիւն սպասելով· ու լուռ կը
կենային :

Հինդ վայրկեան վերջ Գրիգոր խօսք
առաւ .

— Ըսէք Թուլիխան, չէ՞ք փափաքիր ա–
նոնց մէջ վերադառնալ :

Թուլիխան գլուխը ցնցեց .

— Լաւ է նոտիլը քան քալելը :

— Բայց սանկ երբեմն ...

— Կինս լաւ կնիկ է, ու երկու դաւակ–
ներս Ստամպոլի բոլոր գանձերուն հետ
չեմ փոխեր· փոքրիկը մանաւանդ չատ
սիրուն մանչուկ մըն է· իսկ մեծը այն–
քան խելացի է՝ որ մեծ Մուֆթին ալ ա–
նոր չի հասնիր : Օր մը սա հարցումը ը–
րաւ ինծի . ձին ինչո՞ւ կոտոշ չունի :

— Սատանան ալ պիտի չկարենար պա–
տասխան տալ ,— խնդաց Գրիգոր :

Ու ալ չխօսեցան, Գրիգոր երթալով
լրջացող դէմքով կը դիտէր ենիչերինե –
րուն անվերջ հեղեղը լերան ճամբէն :

Օդը փոչիի ովկիանոս մը դարձեր էր ,
գէնքերուն չարունակական չառաչը , ձի–
երուն անընդհատ տրոփիւնը գլխու պը –
տոյտ կը պատճառէր , մանաւանդ երբ
նուազախումբ մը անցնէր ճորքէն :

Ուսանողը յանկարծ գլուխը վեր քա –
շեց .

— Թուլիխան , այս անհամար մարդի–
կը աւելորդ տե՞ղ կուգան :

— Անշուշտ թէ աւելորդ տեղ քալելու
սովորութիւն չունին :

— Ասոնք Պուտան կ'ուզեն :

Գրիգոր ժպտոյն դէմքով կը դիտէր
գինք:

— Եթէ Սուլթանը յանկարծ ճամբան
մեռնի :

— Չի մեռնիր :

— Բայց եթէ յանկարծ պատահի ...

Թուլիխան ուսը թօթուեց .

— Իր զաւակները միշտ հետն են :

— Ուրեմն եօթնապլեան վիշապ մըն
է:

— Ի՞նչ կ'ըսէք :

— Ինչ կ'ըսէք, ո՞րքան ժամանակ կը
դնեն ասոնք Պուտա հասնելու համար :

Թուլիխան ուսերը թօթուեց, իսկ Գրի –
գոր մտահոգուած կը դիտէր զանիկա :

— Բայց ի՞նչ կը կարծէք :

— Եթէ անձրեւ գայ՝ երկու երեք օր
հանգիստ կ'առնեն , թերեւս չարաթ մըն
ալ :

— Իսկ եթէ չանձրեւէ՞ :

— Տաքին պատճառով ալ պէտք է հան–
դիստ ընեն :

Ուսանողը վիզը կը քերէր անհանգստո–
րէն :

— Այն ատեն ես իրենցմէ առաջ կրնամ
հասնիլ :

— Ի՞նչ կ'ըսէք :

— Կ'ըսեմ թէ ասոնք Պուտա կ'երթան ,
ուստի կամ պէտք է Զեձէին հոս վերա –
դարձնեմ , կամ դէթ իրենց քով պտնուիմ :

Նոր նուազախումբի մը ազմուկը խեղ–
դեց իրենց խօսակցութիւնը : Ենիչերի –
ներու երկար չարքը վերջապէս վերջ կը
գտնէր ու դեղին դրօշով եւ ջայլամի փե–
տուրով զարդարուած փառաւոր խումբ
մը կը մօտենար – Մեծափառ ծերունի մը
կը բարձրանար խումբի մէջէն. դէմքը
տաքութենէն կարմիր էր : Անոր առջեւ
երկու երկար ագեռդէ կը տանէին ու այդ
ագեռդէրու ճողերը ոսկեզօծ կը փայ –
փլէին :

Գրիգոր ցնցուեցաւ, կարծես սառի կո–
տոր մը վզին դրած ըլլային :

— Աՙս է Սուլթանը :

— Ամենեւին, — ըսաւ Թուլիխան : —
Ասիկա ենիչերի աղան է : Իր չուրջը
զարդարուն մեծամեծները բոլորն ալ
եայեապաշիներ են :

— Եայեապաշի՜· ի՞նչ տեսակ բաներ
են անոնք :

— Ենիչերիներու սպայակոյտը :

ԿԵԶԱՄ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար·)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Յարութիւն Փափազեան (Շաւիլ) իր կնոջ Աննիկ Փափազեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ Հայ Մշակոյթի Տան, Կապոյտ Խաչի Տէր – Դաւթեան սրահին կը նուիրէ 250 Ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաուարտ Գարակէօղեան Հօմի Նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕՋԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալ բարերարին յիշատակը յարգողները :

×

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ,

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբ. հրապարակագրին յիշատակը յարգող հայրենակիցներն ու բարեկամները :

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Խաչերեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Խաչերեան, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, տեղւոյս Ս. Յակոբ եկեղեցին, այս Կիրակի առաւօտ : Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

×

Մարսէյլէն Տէր – Կարապետեան գերդաստանը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ՝

ՅԱԿՈԲԻԿ ՏԷՐ – ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խարբերդ, Խուլագիւղ)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

×

Օհաննէս եւ Արամ Ֆրէնքեան եղբայրները եւ Էսայեան ու Ֆրէնքեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (4 Հոկտ.) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրելի մօր եւ քրոջ

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ՖՐԷՆՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի յիշատակ

ՀԱՅԿ ՊԱՊԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Կը հրաւիրուին բարեկամներն ու ազգականները :

Այս առթիւ Պապեան եւ Անտոնեան ընտանիքներըկը խնդրեն եկեղեցւոյ կրթական մարմնէն, Աղքատախնամէն, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերէն եւ Որբ. Օգն. Միութենէն որ «Յառաջ»ի վարչութենէն ստանան իրենց յատկացուած նուէրները :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19էն սկսեալ մինչեւ առաւօտ հին Լիոնի կեդրոնը

ԼԸ ԿԱՌՏԻԱՆ

16 Բիւ Լէնրոի (Փլաս Շանժի քով)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ – Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Գայայեանի (ծնեալ Զթաղեան) մահուան առթիւ :

Պ. Յովհաննէս Տէրտէրեան Ազգ. Առաջնորդարանի 10 Ֆրանք, Պուլվար Օտտոյի 5, Սէնթ Անթուանի եկեղեցւոյ 5, Պ. Կարապետ Շամլըեան Սէնթ Անթուանի եկեղեցւոյ 10 Ֆրանք :

Գալուստ Սաղրեան ազգ. առաջնորդարանի 10, Պուլվար Օտտոյի դպրոցին 5, Սէնթ Անթուանի եկեղեցւոյ հինգ Ֆրանք :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի նոր վարչութիւնը կը հաղորդէ, Միութեան վարչութեան նոր կազմը.

Ատենապետ՝ Եղիազար Խաչատուրեան, Քարտուղար՝ Յարութիւն Շիրվանեան, Փոխ–Քարտուղար՝ Միրիճան Շիրվանեան, գանձապահ՝ Լութվիկ Քաշիքէմանեան, փոխ – գանչապահ՝ Խաչիկ Քէօշկէրեան :

Թղթակցութեան համար, գրել Յարութիւն Շիրվանեանի, 44 Ավընիւ տը լա Փէ, Վանվ (Սէն) :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ձեռնադրութեան եւ օծման իններորդ տարեդարձին առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 9·30ին, Հայրապետական մաղթանք ժամը 11ին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքները կը վերաբացուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի մէջ այսօր Հինգշաբթի (1 Հոկտեմբեր), Ահարոնեան սրահի մէջ :

ԻՍԻ.— Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 8ին, Խրիմեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 8ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 4ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին դպրոցի սրահին մէջ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անտարբեր չըլլան եւ բարեհաճին արձանագրել իրենց զաւակները առանց խտրութեան :

Քաղաքի տղոց համար դիմել հետեւեալ հասցէին.— Ընկերուհիին բնակարանը, 31 Բիւ տ'Ալամպէր :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտարարէ որ հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները պիտի սկսին այսօր Հինգշաբթի (1 Հոկտեմբերէն սկսեալ) : Ամէն Հինգշաբթի օրերը կէսօրէն վերջ ժամը 2էն 5, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ : Ուսուցչութեամբ Տէր Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս Շաբաթ (3 Հոկտ), ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ.— Պատգմ. ժողովի տեղեկագրի ընթերցում եւ նոր տարեշրջանի գործունէութիւն, նախատեսուած կամ ոչ հարցեր : Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ : »

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադրիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, Ռումանի ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ենթակոմիտէները եւ խումբերը.—

Վռամեան ենթ.— (4 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Մուրատ խումբ, (4 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին :

Հայաստան ենթ. (3 Հոկտ.), Շաբաթ, ժամը 20·30ին :

Նիկով Դուման խումբ, (4 Հոկտ.), Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին :

Գէորգ Զավուշ խումբ, (11 Հոկտ.), Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 3 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10125 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.125

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Բ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԷՆ ԵՏՔ

Առաջին Ընկերվարական Միջազգայինը քայքայուած էր անոր համար, որ Լոնտոնի կեդրոնը չէր կրցած համադրել եւ մէկ միաւորի վերածել նորակազմ ընկերվարական կուսակցութեանց գաղափարախօսութիւնն ու գործելակերպը : Կարլ Մարքս իրեն դէմ հանած էր աջերն ու ձախերը եւ բոլորովին կղզիացած :

Երկրորդ Միջազգայինը քանդուեցաւ, որովհետեւ ապակեդրոնացման դրութեամբ իւրաքանչիւր երկրի ընկերվարականները նոյնատեսակ դիրք չճշդեցին պատերազմի պարագային իրենց հետեւելիք քաղաքականութեան մասին :

Առաջին աշխարհամարտէն առաջ Ամբսթերտամի եւ Շթութկարտի համագումարները երկարօրէն զբաղած էին այս հարցով : Ժօրէս այդ առթիւ հրատարակած էր իր ծանօթ գիրքը՝ «Նոր Բանակ» :

Շթութկարտի մէջ Ֆրանսայի պատգամաւոր Կիւսթավ Հէրվէի հետ վէճի բռնուեցան Պէպէլ եւ Ֆոլմար, որոնք բացէ ի բաց յայտարարեցին, որ եթէ Գերմանիա յարձակումի ենթարկուի, գերման Սոցիալ – Դեմոկրատները մէկ մարդու պէս ոտքի պիտի կանգնին՝ պաշտպանելու համար իրենց երկիրը :

Ի վերջոյ կողմերը հաշտուեցան եւ միաձայնութեամբ բանաձեւ քուէարկեցին պատերազմի եւ զինուորապաշտութեան դէմ :

Ի դէպ յիշենք, որ Շթութկարտի 1907ի համագումարին մէջ է, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ընդունուեցաւ իբրեւ անդամ Երկրորդ Միջազգայինի :

1912ին Պաղէլի (Զուիցերիա) համագումարին մէջ դարձեալ քննուեցաւ պատերազմի եւ խաղաղութեան հարցը : Որոշուեցաւ, որ պատերազմի պարագային բոլոր ընկերվարականները ընդհանուր գործադուլ պիտի հռչակէին : Գերման, աւստրիացի, ռուս եւ Ֆրանսացի (Ժօրէս) պատգամաւորները ճառեր խօսեցան «Անկցի՝ պատերազմը» նշանախօսքով :

Բ. Միջազգայինի վերջին հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Պրիւսէլի մէջ 1914 Յուլիս 29 – 30 : Ժօրէս սպաննուած էր Փարիզի մէջ : Ու պատերազմի ուրուականը կը սաւառնէր ամբողջ Եւրոպայի վրայ :

1914ի Օգոստոսին երբ պատերազմ յայտարարուեցաւ, գերման սոցիալ – դեմոկրատները միաձայնութեամբ քուէարկեցին պատերազմական վարկերը եւ վիլհելմ Բ. կայսեր կողքին կանգնեցան :

Բ. Միջազգայինը մահացու հարուած ստացաւ :

Ֆրանսայի մէջ ալ ընկերվարականները հայրենասիրութեամբ տոգորուած՝ իրենց մասնակցութիւնը բերին երկրի պաշտպանութեան : Նոյնիսկ ուղղափառ մարքսեան Ժիւլ Կէտ իբրեւ նախարար մտաւ դահլիճին մէջ :

Բ. Միջազգայինը վերակենդանացնելու փորձեր եղան : 1917ին համագումար մը տեղի ունեցաւ Սթոքհոլմի մէջ, որուն մասնակցեցաւ Ռոստոմ, իբրեւ ներկայացուցիչ Հ. Յ. Դաշնակցութեան : Ի դուր անցան վերակազմութեան բոլոր ջանքերը :

1918 Նոյեմբեր 11ի Զինադադարէն վերջ ձեռնարկներ կատարուեցան ողջընդնելու համար Բ. Միջազգայինը, — Պեռնի մէջ 1919 Փետրուարին, Լուչերնա՝ 1919 Օգոստոսին եւ Ժընեւ 1920ին : Մինչ այդ Մոսկուայի մէջ կազմուած էր Գ. Միջազգայինը (Կոմինտերն) :

Այն կուսակցութիւնները, որ չէին ուզեր մասնակցիլ Երկրորդին կամ երրորդին, 1920ի սկիզբը Վիէաննայի մէջ կազմեցին « Ընկերվարական Կուսակցութեանց Միջազգային Գործօն Միութիւնը», աւելի ճանչցուած երկուքուկէս Միջազգային անունով :

Ի վերջոյ 1923 Մայիս 27ին Համպուրկի մէջ վերակազմուեցաւ նոր Միջազգային մը՝ « Բանուորական Միջազգային» (Էնթէրնասիոնալ ուվրիէր) անունով :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ համագումարին կը մասնակցէին Միքայէլ Վարանդեան, Արշակ Ջամալեան եւ Վահան Համբարձումեան : Հայաստանի դէպքերու մասին տպագրեալ երեք լեզուներով մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացուեցաւ համագումարին :

Այս Միջազգայինն ալ քայքայուեցաւ 1940ին, երբ գերման բանակները խուժեցին Պելժիա եւ Ֆրանսա : Միջազգայինի կեդրոնական մարմինը, որ Պրիւսէլ կը գտնուէր, ցրուեցաւ : Միջազգայինը մնաց առանց գլուխի, աւելի քան տասը տարի :

Ի վերջոյ 1951 Յուլիս 1ին Ֆրանքֆուրթի մէջ հիմը դրուեցաւ Ընկերվարական Միջազգայինին, որ կը գործէ ցարդ : Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ Ֆրանքֆուրթի հիմնադիր համագումարին մասնակցեցան ընկեր Հրանդ Ակոնայեան եւ տողերս գրողը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՆ

ՍԱՆԹԻԱԿՕ ՎԵՐԱՊԱՀ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԸՐԱԾ Է

Քոլպէր մարտանաւով, նախագահ տը Կոլ մուտք գործած է Վալփարէզոյի նաւահանգիստը : Թնդանօթի 21 հարուածներ ողջունած են Ֆրանսայի նախագահը : Թափօրը կը կազմուի եւ կը յառաջանայ դէպի քաղաքին հրապարակը, ուր ժողովուրդը կ՝երգէ Մարսէյեէզը եւ Զիլիի փառերգը : Քիչ ետք, տը Կոլ կը մտնէ ժողովուրդին մէջ եւ ձեռքեր կը սեղմէ, ըստ իր սիրած սովորութեան, մէկ կողմէն ալ «Մուչաս կրասիաս, կրասիաս» ըսելով անոնց որոնք «կեցցէ՝ զօրավարը» կը պոռան :

Վալփարէզոյէն Սանթիակօ ճամբան կ՝անցնի Լեռնաշղթայէն 1500 մեթր բարձրութեամբ Սանթիակոյի ծոցը իջնելէ առաջ 700 մեթր :

Պէտք է ըսել թէ նախագահ տը Կոլ շատ դժգոհ եղած է Սանթիակոյի ընդունելութենէն եւ չէ ծածկած իր դէշ տրամադրութիւնը : Նախագահ Ալեսանտրի ճիգ թափած է մթնոլորտը տաքցնելու, բայց ապարդիւն : Շքանշան մըն ալ տուած է, անօգուտ : Գալով տը Կոլի ոչ մէկ շքանշան ունեցած է տալու նախագահ Ալեսանտրիի եւ գոհացած է ըսելով «ամէնքն ալ ունիք » :

Տը Կոլ, աւելի պիտի ջղայնանար երբ այցելելով Սանթիակոյի Համալսարանը պիտի ընդունուէր ամէն տեսակ մարդու կողմէ — դեսպան, նախարար, եւն — բացի ուսանողէ :

Կառավարութիւնը չէր ուզած որ ուսանողներ ըլլան ցոյցերէ վախնալով, տրուած ըլլալով, որ համալսարանին մեծամասնութիւնը զօրավիգ կեցած էր ամէնէն ձախ թեկնածուին, ընտրապայքարի ժամանակ : Հակառակ այս մթնոլորտին, տը Կոլ արտասանած է իր գլխաւոր ճառերէն մէկը . « Կը թուի թէ ժամանակը եկած է երբ Ովկիանոսէն, ընդդիմադիր գաղափարականներէ եւ մրցակից գերագահութիւններէ անդին ու շնորհիւ երիտասարդացած հին ցամաքամասին եւ լատին Ամերիկայի նման մեծցող ժողովուրդներու միացած աշխատանքին, նոր հաւասարակշռութիւն մը կը հաստատուի որ պիտի ապահովէ աշխարհի խաղաղութիւնը եւ յառաջդիմութիւնը » :

Մարսէյեէզով կը փակուի հանդիսութիւնը :

Նկատի ունենալով որ պետութեան զեկավար մը չի կրնար օտար հողամասի մը որեւէ հրովարտակ կամ որոշում ստորագրել, տը Կոլ օգտուած է Քոլպէր մարտանաւին վրայ անցուցած ժամանակէն բազմաթիւ պաշտօնական բնագրեր ստորագրելու համար, որոնց բնոյթը ծանօթ չէ :

Տը Կոլի յաջորդ հանդրուանն է՝ Պուէնոս – Այրըս, ուր փերոնական սէնտիքաները հրաժարած են գործադուլի իրենց որոշումէն :

× Սան – Փաւլոյէն կը հաղորդեն թէ Ապահովութեան նախարարը յայտարարած է թէ քաղաքական ոստիկանութեան ջոկատ մը հսկողութեան տակ կը պահէ Ժորժ Պիտօն : Քամփինասի մէջ սակայն, Պիտոյի անմիջական շրջանակի պատկանող անձերը կը յայտնեն թէ նախկին վարչապետը Սան Փաւլոյի նահանգին սահմաններէն դուրս կը գտնուի :

ՉԻՆԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ ՉՊԱՅԹԵՑԱՒ

ՌԸՍՔԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆՀԻՄՆ ԵՆ Կ՝ԸՍԷ ՓԵՔԻՆ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարարը Ռըսքի յայտնութիւնները ցարդ չեն իրագործուած : Արդարեւ բաւական աղմուկ ելած էր առջի օր, երբ Ռըսք յայտարարած էր թէ Չինացիք հիւլէական ռումբը ունին : Ատկէ կ՝եզրակացուէր թէ Հոկտեմբեր 1ին, չինական համայնավար վարչակարգի 15ամեակին առթիւ, ռումբը պիտի պայթէր : Բայց չպայթեցաւ ...

Ամէն պարագայի մէջ, 70 հազար հոգի տողանցած են Փեքինի մէջ, ոգեկոչելու համար այս տարեդարձը :

« Երկնային Խաղաղութիւն» հրապարակին վրայ հաւաքուած էին Մաօ Ցէ Թունկ, Շու էն Լայ, կառավարական բազմաթիւ անդամներ եւ երեք հազար օտար հիւրեր որոնց կարգին Վիքթոր Կըռիշին խորհրդային համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի Պրեզիտիոմի անդամ :

Նոյն օրը տեղւոյն «Ժողովուրդին օրաթերթը » ծանր կերպով կը յարձակէր Ռուսերուն վրայ, որոնք 1960էն ի վեր դադրեցուցած են Չինաստանի իրենց օգնութիւնը : Խորհ. Միութիւնը սակայն, աւելի դիւանագիտական լեզու կը գործածէ երբ իր շնորհաւորական հեռագրին մէջ, կ՝ըսէ «Չինաստանի մէջ, ընկերվարութեան հաստատման պայքարի բոլոր հանդրուաններուն, խորհրդային ժողովուրդը, Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը միշտ անկեղծ, զոհաբերուող եւ պարկեշտ բարեկամներն եղած են չին ժողովուրդին եւ չին համայնավար կուսակցութեան եւ կը մնան» :

Միւս կողմէ Փեքինէն Թոքիօ հասած լուրերու համաձայն, բոլորովին անհիմն են Ռըսքի այն յայտարարութիւնները ըստ որոնց Չինացիք հիւլէական ռումբ ունին : «Ողբերգական է, կ՝ըսեն Չինացիք, որ Միացեալ Նահանգները կը հաւատան որ այն լուրերը զորս կը հնարեն, վարկ կը գտնեն աշխարհի մէջ » :

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Սեպտ. 30) հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Պոլսոյ Պատրիարքին Անգարա այցելութեան մասին .

— Ներքին նախարար Օրհան Էօզթրաք ընդունեցաւ Պատրիարք Հայրը, որուն կ՝ընկերանային Տ. Յարութիւն քհնյ. Հալաճեան, Պ. Պ. Կարպիս Ղազարեան, Թագւոր Գամէր, Եդ. Պէզազ եւ Զօպեան :

Պատրիարք Հայրը յայտնեց թէ վարչապետ Ինէօնիւի ծննդեան 81ամեակին առթիւ, շնորհաւորութեան համար եկած էին Անգարա եւ թէ այդ առթիւ փափաքած էին այցելել նաեւ ներքին նախարարին :

Տեսակցութեան ընթացքին խօսուեցաւ զանազան նիւթերու շուրջ եւ Էօզթրաք հետաքրքրուեցաւ համայնական հարցերով, որոնք ներկայացուած էին վարչապետին :

Երբ կը խօսուէր վեց թաղականութիւններու հարցին շուրջ . նախարարը, որ հինէն ի վեր մօտէն տեղեակ էր հարցին եւ ունէր որոշ եզրակացութիւններ— անմիջապէս հեռաձայնեց պատկան մարմիններու եւ հրահանգեց միջամտութիւն չկատարել ու կարգադրել այս հարցը :

Այսպէսով, երբ կարգադրութեան ճամբուն մէջ կը մտնէր վեց թաղ. խորհուրդներու խնդիրը, ինքնաբերաբար կարգադրուած եւ ընդունուած կ՝ըլլար նաեւ թաղ. խորհուրդներու կողմէ Պատրիարքարանին քանչելար տալու սովորութիւնը եւ իրաւունքը : Ինչպէս յայտնի է, նախապէս լուծել ուզած էին յիշեալ թաղ. խորհուրդները անոր համար որ իրենց պիւտճէէն քանչելարիա կը վճարէին Պատրիարքարանին :

Ներքին նախարարը կը խոստանար նաեւ օրէնքի հիմերուն վրայ քննել ու կարգադրել ներկայացուած բոլոր հարցերը :

Ներքին նախարար Էօզթրաքէ հրաժեշտ առնելէ յետոյ, Ս. Պատրիարք Հայրը եւ հետեւորդները ժամը 11ին այցելեցին Աթաթիւրքի Յուշադամբանը : Ներկայ էին նաեւ Անգարաբնակ Հայեր : Տեղի ունեցաւ պաշտօնական արարողութիւն : Ամեն. Տ. Շնորհք Պատրիարք ծաղկեպսակ մը զետեղեց դամբանին վրայ, ապա հետեւեալ տողերը արձանագրեց Պատուոյ տոմարին մէջ.

— Այս պահուն երբ անգամ մը եւս կը խոնարհիմ Մեծն Աթայի բարոյական ներկայութեան սրտանց կ՝աղօթեմ որ քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ ալ աւելի յառաջդիմէ իր հիմնած Թուրքիան :

Ապա խմբովին այցելեցին Ինքիլապ Շէհիթլիղի, ուր եւս Ս. Պատրիարքը ծաղկեպսակ մը զետեղեց :

Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Անգարայի Ֆրանսական մատրան մէջ տեղի ունեցաւ մասնաւոր արարողութիւն մը, որուն ներկայ եղան տեղացի Հայերը :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

Տիկին Սրբուհի Համաստեղ եւ Օր. Լ. Համաստեղ, որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա Ամերիկա մեկնեցան :

Պ. Ասատուր Գիւզալեան, Հնդկաստանէն, ուսուցիչ Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանը . դէպի Անգլիա իր ճամբուն վրայ :

Տոքթ. Էնէզեան, որ Զուիցերիայէն եկած է մասնակցելու դեղաբանութեան համագումարին, ուր մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ եղած է իր գիտական վերջին աշխատանքը :

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խոսրովեան (Իրաքէն) :

«ՄԻՋԻՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂԸ»

Ամէն քան երբեք, այսօրուան միջին ընթերցողը չուզեր, որ իր առջեւ դրբուին խորք ու ծաւալ ունեցող յօդուած – ներ եւ ուսումնասիրութիւններ : Ըստ ընդհանրացած եւ միշտ ալ աւելի ընդ – հանրացող համոզումի մը, ընթերցանու – թիւնը համազօր է ճիպի, դրեթէ զոհա – դութեան :

Կը հետեւի , որ եթէ ընթերցողը ճիպն ու զոհողութիւնը պիտի ընէ, ապա անոնք եռւազագոյնի վերածուած պէտք է ըլլան : Հեղինակ ու յօդուածագիրը իրենց ըսելի – քը պէտք է պարզեն որքան կարելի է աեղմ եւ դիւրըմբռնելի կերպով :

Եթէ ուզէինք մէկ խօսքով ներկայաց – նել պահանջուածը, պիտի ըսէինք, թէ քաաներորդ դարու միջին ընթերցողը կ'ուզէ, որ իր կարդացածը չըլլայ ծանր, այլ ըլլայ թեթեւ ... :

Պարզ է, որ մեր խօսքը միայն հայ հա – սարակութեան չի վերաբերիր :

Այսպէս է դրեթէ ամէն տեղ :

Պատահական օրինակով մը ապացու – ցանենք մեր բածը : Մեծ ժողովրդակա – նութիւն ունի միջազգային բազմաթիւ հրատարակութիւններով լոյս տեսնող « Ռիտտրզ Տայճեսթ» ամսագիրը, ո – րուն մէջ կը վերահրատարակուին միջազ – գային մամուլի ու պարբերականներու ամենաընտիր կտորները :

Արդ, եթէ համեմատենք ասկէ միայն հինգ տարի առաջ լոյս տեսնող «Տայ – ճեսթ»ներու բովանդակութիւնը նոյն պարբերականի ներկայ նիւթերուն հետ , կը մնանք ափ ի բերան :

Գահավէժ անկումով՝ « թեթեւցած » է ամէն ինչ :

Մինչ հինգ տարի առաջ «Տայճեսթ »ի էջերը վերապահուած էին դիտական լուրջ դրուագիներու, վիճակագրական փաստերու վրայ հիմնուած ուսումնասի – րութեանց, դրական բարձրորակ կտոր – ներու, դաւանական ու քաղաքական հարցերու, խորաթափանց վերլուծում – ներու, այսօր, միեւնոյն « Տայճեսթ»ի մակարդակը իջած է երկրորդական վար – ժարանի աշակերտի խմացականութիւնը բաւարարող աստիճանի :

« Տայճեսթ»ը հայելին է միջազգային մամուլի ու պարբերականներու բովան – դակութեան : Աւելի ճիշդ՝ հայելին է հոն լոյս տեսած ամենաընտիր կտորներուն :

Նպատակ չունինք քննելու եւ սուս – դելու, թէ ինչ պատճառներու հետեւանք է այս ախտաւոր երեւոյթը : Եզրակացու – թիւն մը կայ, սակայն, որ կը թուի ան – խուսափելի ըլլալ :

Ակնարկ է, որ «միջազգային ընթեր – ցող»ը կրցած է իր ճաշակն ու իր ըմբռն – ռումը պարտադրել հրատարակիչներուն , հեղինակներուն, խմբագիրներուն, յօդ – ուածագիրներուն :

Ահաբեկուած , որ միայն « սեղմ ու դիւրըմբռնելի » գրութիւնը՝ ընթերցող պիտի գտնէ, բոլորն ալ վերջը կը զերա – դանցնեն մարդկային խմացականութիւնը անդամալուծելով եւ արտայայտութեան կերպը տկլոր ու մխանուաղ «տարազ »ի վերածելով :

« Թեթեւ » ընթերցանութեան պահանջը կը վերաբերի թէ՛ էութեան, թէ՛ ձեւին :

Ան ունի սեփական դատողութիւն, որ կը թուի ըլլալ «տրամաբանական» եւ որ հետեւեալն է :

Նախ՝ բան էութեան :

Այն, որ կ'ըսուի բաան էջով , կրնայ նաեւ տասը էջերու մէջ ներկայացուիլ : Այն, որ տասը էջի վրայ ներկայացուած է, կրնայ նաեւ հինգ էջի մէջ ամփոփ – ուիլ : Հինգ էջի մէջ ամփոփուածն ալ կրնայ նուազիլ երկուեւկէս էջի : Եւ ցան – կալին ու գնահատելին այս վերջինն է — ամբողջութեան հաշմանդամ մէկ ուրե – րորդը :

Գալով ձեւին՝ դատողութիւնը դրեթէ նոյն չափովով կ'ընթանայ .

Ինչո՞ւ գործածել անսովոր ու անծա – նօթ բառ մը, երբ անոր տեղ կարելի է դնել հանրահայտ ու առօրեայ հոմանիշը, ինչո՞ւ արտայայտուիլ ընտրեալ եւ ըն – տիրին ձգտող ոճով, երբ տրամադրելի է բոլորին մատչելի ու հասկնալի եսասրա – կը :

Կարիք չկայ դիտել տալու որ նման աստիճանաչափ ընդունող խմացականու – թիւն ու դրականութիւնը ահաւոր ան – կումի եղրին կը դեղերին :

Անառարկելի է, որ մարդկային միտքը միշտ ալ ձգտած է յստակացնել հարցե – րու էութիւնը եւ պարզել արտայայ – տութեանց կերպերը :

Սակայն ասիկա երբեք չի նշանակեր , որ այդ միեւնոյն միտքը պիտի սահմա – նափակուի նախ՝ տարրական դատողու – թեամբ եւ ապա՝ արտայայտութեան ան – ձուկ պաշարով ու միօրինակ «ֆլիշէ»ային ոճով :

Առարկայական ու անվիճելի այն մէկ փաստը, որ հարիւրապատկուած ու հա – զարապատկուած են դրականութեան, ա – նոր զանազան ճիւղերուն, տարբեր դի – տութեանց , արհեստներու եւ արուեստ – ներու յատուկ բառապաշարները , անոնց եզրաբանութիւնը , ինքնին ապացոյց է , որ կը խորանան ու կը ծաւալին մարդ – կային խմացականութիւնն ու ապրում – երը , միտքն ու ոգին՝ եւ՛ էութեամբ , եւ՛ արտայայտութեանց ձեւով ու ոճով :

Ըսինք, որ «թեթեւցած » է ոչ թէ մէկ, այլ բոլոր երկնակամարներու տակ ապ – րող միջին ընթերցողը :

Արդեօք անբռնական ու արտառո՞ց պի – տի ըլլար ակնկալել, որ հայ միջին ըն – թերցողը փորձէ չտարուի՛լ հոսանիէն :

Քիչ մը աւելի ժամանակ տրամադրէ լուրջ ընթերցանութեան : Զեռքին տակ բառարան պահէ՝ իրեն անյայտ բառե – րուն հետ ծանօթանալու եւ անոնց ի – մաստին հետ հարազատանալու համար :

ԹՈՒՐՔԻԱ
ՀՍԿԱՆԵՐՈՒ ՄԱՐՏԻՆ ՄԷՋ (*)

Բ.

Գաղտնի դաշնագիրը կը ստորագրեն Սայիտ եւ Վանկենհայմ Օգոստոս 2ին , ժամը 16ին : Գերմանիա պիտի պահէ իր դինուորական առաքելութիւնը, պիտի ստանձնէ Թուրք բանակներուն վերին հրամանատարութիւնը, Գերմանիա պիտի երաշխաւորէ Թուրքիոյ ամբողջականու – թիւնը Ռուսիոյ հանդէպ :

Նոյն օրը Սայիտ Փրանսական եւ ռուս դեսպաններուն կը հաւաստէ թէ «չէզոք պիտի մնայ եւ ոչ մէկ դիտաւորութիւն ունի զօրք համախմբելու կովկասի սահ – մանին մօտ» : Ռուս դեսպանը կը կասկա – ծի Թուրք քաղաքականութենէն՝ եզրա – կացնելով պուլկար դեսպանին մէկ քանի դիտողութիւններէն : Դեսպանը կը կար – ծէ, որ «համաձայնութիւն մը ըլլալու է Թուրքիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ Ռուսիոյ դէմ գործելու միասնաբար» (5 Օգոստ.) :

Ռուս դեսպանատան դինուորական կը – ցորդ Լէոնդիէֆ կը տեսակցի Էնվէրի հետ ռուսերէնով համաձայնութեան մը համար : Էնվէր կը վստահեցնէ, թէ «հա – կառակ ընթացիկ դաշտփարի՝ Թուրքիա համաձայնած չէ երբեք Զինակցութեան հետ» : Թուրքիա պիտի օգնէ Պալքան պե – տութեանց Աւստրիոյ դէմ, եթէ Ռուսիա հաշտեցնէ այդ պետութիւնները իրարու հետ փոխադարձ դիջումներով : Թուրքիա պիտի ստանայ Եդեսականի կղզիները , Արեւմտեան Թրակիա , Յունաստանի հա – տուցում տրուի Եպիրոսէն, Պուլկարիոյ՝ Մակեդոնիայէն : (5 Օգոստոս) :

Կեօպէն եւ Պրեզլաու յածանաւերը կը մտնեն Մարմարա Օգոստոս 10ին : Թուր – քիա կը յայտնէր, թէ գնած է նաւերը , համաձայնականներ կը պահանջէն դրա – ւել նաւերը , ճամբել դերման զօրավարը : Անգլիական նաւատորմը չէրցաւ նաւե – րուն Տարտանէլէն անցքն արգիլել՝ հա – կառակ 1914 Մայիս 26ի անգլեռուս հա – մաձայնութեան : Պերլինի Թուրք դեսպան Մուխթար Փաշա Մեծ Վեզիր Սայիտ փա – շայի կը գրէր . «Ֆորտն Օֆիսի յատուկ մաքիաւելականութիւնը թոյլատրեց անգ – լիական տորմիղին դերման նաւերու մուտքը Մարմարա : Պատերազմէն առաջ ռուս պինուորական եւ դիւանագիտական չէզոքանակները պիտեն, թէ այդ նաւերուն Թուրքիոյ փոխանցուիլը կարելի էր : Գո – սոյ ռուս դեսպանատան գործակատար Կուլքեվիչ 1914 Յունուար 21ին կը հա – ղորդէր կէօլէն յածանաւին պնուած Թուրքիոյ կողմէն, Թուրք նաւատորմին քննիչ անգլիացի ծովակալը իրագեկ ըլ – լալու էր գերման նաւեր պնելու բանակ – ցութեան : Հետաքրքրական է նաեւ Մի – ջերկրականի անգլիական նաւատորմին հրամանատար ծովակալ Միլնի ընթաց – քը » :

Մուխթար Փաշա կ'ենթադրէ որ ռուս նաւատորմը անմիջական գործողութեան պիտի անցնէր Վոսփորի դէմ, ինչ որ ալ ըլլար Թուրքիոյ ընթացքը, երբ պատե – րազմ ծագէր Երբեակ Զինակցութեան դէմ : «Եթէ նկատի ունենանք դժգոհու – թիւն ու դժուարութիւնները, զորս պիտի արթնցնէր Անգլիոյ մէջ ռուս յարձակում մը Պոլսոյ եւ Խալիֆայութեան դէմ, որոշ է, որ գերման նաւերու ներկայութիւնը չէր նեղեր Անգլիան» :

Համաձայնական պետութիւններ սկը – սան լրջօրէն զբաղիլ Թուրքիան չէզոք պահելու համար՝ երբ գերման նաւերը Մարմարա անցան : Ֆրանսա եւ Անգլիա աշխատեցան չէզոք պահել որոշ դիջում – ներով, համաձայնութիւնները ջնջելով , Քափիթիւլիասիոնները վերցնելով : Գո – սոյ Ֆրանսական դեսպան Պոմփար կը թելադրէր որեւէ ձեռնարկ չիատարել , միայն Թուրք կառավարութեան «ախոր – ժակը զրգռել » :

Պեղերբուրգի դեսպան Փալէոլոգ կ'ա – ռաջարկէր ուժ գոյց տալ Թուրքիան չէ – զոք պահելու համար եւ կը հետապրէր Փարիզ . « Պատերազմի սկիզբէն ի վեր սխալ ճամբու վրայ ենք » : Համաձայ – կաններ բաւեցնակամ քաղաքականու – թեան մը հետեւեցան Թուրքիոյ հանդէպ եւ հետեւանքն եղաւ « գերման նաւերու Մարմարա անցնիլը, գերման պինուորա – կաններու Հայաստանի մէջ պինուորական պատրաստութեանց ձեռնարկելը, ամրողջ Անատոլուի մէջ մոլեռանդ չարժումի մը ծաւալումը » :

« Թուրք տեսակէտը պարզ էր, Ռուսիա կը բաղձար նեղուցներուն, Թուրքիոյ ա – նանդրական թշնամին էր, վերջին անգամ Աբեւելքէն ալ մաս մը խլած էր, այժմ պատերազմի մէջ էր Եւրոպայի ամէնէն զօրաւոր պինուորական պետութեան հետ զօրաւոր պինուորական պետութիւն մը» :

Բանակցութեանց ընթացքին Ռուսիա վերապահ դիրք բռնած էր :

Թուրքիա կը ջնջէ Քափիթիւլասիոն – ները Սեպտեմբեր 9ին : Արդէն Թուրք կա – ռավարութիւնը 1908 Օգոստոս 1ին կը յայտարարէր . « Օտար հպատակները կը վայելեն առանձնաշնորհներ եւ իրաւունք – ներ, որոնք համաձայն չեն միջազգային ընդհանուր իրաւունքին, չնորհիւ հին

Հաւատացնենք ու երաշխաւորենք , որ փոքր ճիպ մը՝ պիտի բազմապատկէ ենթակային խմացական ու հոգեկան վա – յելքները , պիտի հարստացնէ ու ճոխա – ցընէ անոր զգացական ու խմացական աշ – խարհը :

Իսկ մե՛ծ ճիպ մը... Մեծ ճիպ մը՝ ան – նկարագրելի ու աներեւակայելի շիտղու – թեամբ հորիզոններ կրնայ բանալ :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Արտամէտի խնձորները : Ամբողջ ձմե – ռը, գարունը ու մինչեւ ամառուայ նոր բերքը, աղջիկները ու հարսները խնձոր – ները պահում էին իրենց բոխչաների մէջ : Տներում միշտ խնձորի հոտ էր գալիս : Նոյնիսկ ձմրան ցուրտ օրերին թւում էր թէ նստած ես խնձորենիների այգում , թւում էր թէ աշնան մրզահասի ժամա – նակ է : Բուրում են խնձորները տարին բոլոր : Բերքը վերջանում , սպառւում էր , բայը մնում էր ...

Հոլիկում մութն էր, ու Նահապետի քունը չէր տանում ... Քամին սուլում էր դրսում, խնձորների տակ կտացած ճիւղ – քերն օրօրւում էին, հասած խնձորները թափուած էին ցած : Առաւօտները պետի – նը կարմրած էր լինում ծառերի տակ , իսկ ծովափի պարտէզներից քամին խըն – ձորը ծովի մէջ էր թափում ու ալիքների վրայ հեռուից հաղարաւոր կարմիր գըն – դակներ էին երեւում, որ մէկ իջնում էր – ին ծովի խորքը, կորչում հայեացքից , մէկ բարձրանում էին բարձրացող ալիք – ների կատարներին : Ու այդպէս գնում էին, գնում մինչեւ միւս ափը, որ Բար – կաթ, Աւկենց, Կոճերքը ու Աւեն գիւղե – րի երեխաներն ու արծկենցիները գան հաւաքելու : Աղի ջրի մէջ չէին աղիա – նում համեղ խնձորները եւ նրանց բոյրը ծովի մէջ չէնչում էին նոյնիսկ այն ափե – րին լողացող ջահելները ...

Արծկէ քաղաքի Թիկունքին Սիփանն էր հպարտ, կանգնած՝ ամառ , ձմեռ , աշունն , գարուն՝ գագաթը երկինք մխրճած, իր ամբողջ հասակով երեւում էր Արտամետի պարտէզներից : Տասնութ տարեկան էր Նահապետը, որ գիամով գնաց Արծկէ՝ իր մօրաքրոջ մօտ հիւր : Ծովափին էր Արծկէն ու Սիփանի փէչին : Գեղեցիկ տեղ էր : Խուրջիններով խնձոր էր տա – նում արտամետցին իր հետ, երբ հետ էր գնում, լոկում էր ամենախոշորները , ա – մենակարմիրներն ու Հոտաւէտները : Նահապետն էլ էր ընտիր խնձորներ տա – րել մօրաքրոջը, նրա տղաներին ու աղ – ջիկներին : Հաւ մօրթեցին, ձուածեղ ա – րին Նահապետի համար : Իրիկնամուին գրան առաջ նստած՝ երգի ձայն լսեցին հարեւան տնից : Մի աղջիկ երգում էր , այնպէս անուշ էր երգում , ձայնն այն – քան դուրեկան էր .

Դէ եաման գիամին եկաւ
վանայ ծովո՛վ ....

— Մանուչակն է,— ասաց մօրաքրոջ աղջիկը :

— Սիրուն, թելիկ մելիկ աղջիկ է , չէնք չնորհքով,— ասաց մօրաքոյրը , ու – ղեցք մեր Նահապետին ...

Վայ, դէ եամա՛ն
Մեր տուն ձեր տուն, իրար մօտիկ ,
Իմ եար բանց բու եա՛ր խորոտիկ ,
Եամա՛ն, եամա՛ն ...

Նահապետը խուրջինից հանեց լաւերից լաւ խնձորները, փաթաթեց մետաքսէ թաշկինակի մէջ, որ մայրն էր կարել իր համար ու տալով մօրաքրոջ աղջկան , ա – սաց .

— Տար գողտուկ տուր Մանուչակին ..

Մի տարի յետոյ Արծկէից Մանուչակին հարս բերին Արտամէտ :

... Հոլիկում մութ, խաւար էր, գուր – սը՝ սպիտակ ձիւն : Զմեռ էր : Օտանե – րում նստած, գիւղացիները հէքեաթներ էին լսել մինչեւ ուշ գիշեր ու հիմա քնել էին խոր քնով, որ վաղ առաւօտ արթնա – նան՝ իրենց եղներին, կովերին ու գոմէշ – ներին կեր տալու , մաքրեն նրանց տա – կը, չոր աղբ ցանեն, գաշաբէն եղներին , ձիթեն գոմէշներին : Շատերը գաւակներ ունեն եւ նրանց պահելու համար ունեն լծկան ու կթան : Փառք է, որ բոլորին կայծակը չի խփել ու չի վառել Առա – քելի գերդաստանի պէս ...

Քունը չէր մօտենում նրա տանջուած աչքերին : Ի՞նչպէս նրանք չկուրացան , նրանց լոյսը չսեւացաւ, որ տեսան ծի – րայրի ու Հրայրի մահը ... Նրանք առա – րայրի ու Հրայրի մահը Ջինիկը կրակեցին Ժիրայրի ու Հրայրի վը – րայ :

Աչքերը տրորեց, չուռ եկաւ աչ կողմի վրայ, ջանաց տեսողութիւնից հեռացնել զարհուրելի պատկերը, յիշել աւելի վաղ ժամանակները, երբ փոքրիկ երեխաներ էին Ժիրայրը ու Հրայրը, մէկը պղպում էին Գէորգին, միւսը՝ Սօսէին, տանում պարտէզը , նստեցնում ծառերի տակ , բարձրանում էին ամենավերջին ճիւղե – րին՝ փոքրիկ եղբօր ու փոքրիկ քրոջ հա – մար կարմրած խնձորներ քաղելու ...Մի անդամ էլ ճիչ լսուեց : Ինքն ու Մանու – չակը տանն էին, վազեցին պարտէզ: Հր – բայրը ծառից ցած էր ընկել, ճիւղը պատռել էր նրա ձախ յօնքը, արիւն էր դալիս : Բայց լաց չէր լինում : Ժիրայրն էր ճչացել եղբօր համար ... վէրքն ան – յաւ, սպին մնաց : Երբ կրակոցից մէկը վրայ ընկաւ տան առաջ, ճակատից ա – րիւն էր հոսում պոռթուած յօնքի վրա – յով ...

Գէորգից ու Սօսէից յետոյ ծնունդ առաւ Ա – րանիկը , յետոյ՝ Մուրատը եւ էլի մի աղ – ջիկ, որի անունը ճչգրտութեամբ չյիշեցի :

(5 Շար)

...ՍՊԱՆԻ՞ ՍՊԱՒՈՐԱՅ...»

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՎԷՋԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

...անգամ կարծէք լմա՛ է կարդը ըզ–...այն գժուարութիւնը, զոր մարդիկ ...ամէն կ'ունենան, երբ, Աւետարա–...իրեն վերադարձ մխիթարութեան ...այս «երանին» կ'ուզղուի անոնց։ ...նք, որ իրա՛է, մարդկային է, ...անիկական եւ բնազդային անդ – ...արձ է այն պահը, երբ սիրելի մը ...ան պահ կամ արժէքի մը խոր – ...ին առնէ, անոնց թողած պարա–...գութով, անձկութեամբ, հաւատքի ...րիւթեան ու յուսահատական ...ութով կը լեցնէ մեզ։ Ու ամէն բանէ ..., սուզը այս չէ՞ մրթէ։ Անդարձ ...մը անձի մը, կամ յաւէտ բացա – ...թիւնը արժէքի մը զրօս կը սիրեմ, ...րանց կը պարտինք մեր զոյութիւ – ...անոց կապած ըլլալով մեր կեանքը, ...ը։

...ել կամ նուազ չափով սուգի այս ...ին մէջ գոյ ենք զիտցինքս, երբ մի ...ր առաջ, այնքան անակնկալօրէն ...Տիկին Գավէզեանի, կամ աւելի ...մայրիկին մահը զուժող հեռագի – ...ինչ չար զուգադիպութիւն։ Ցակա–...ին էր կարծէք, ճիշդ երկու տարի– ...աջ, երբ բախտը ունեցած էի դինք ...նալու։ Միտքանակից մէկ եղբօրմէս ...էր թէ դէպի Անգլիա ճամբուս ըն – ...ին, պիտի հանդիպէի Փարիզ։ Հան–...չը տուած իր զաւակներուն եւ չա–...նակ հեռաձայն ընել պատուիրած, ...ը որ գաւ զիս։ Խոստացայ երթ – ...ը այցելել իրեն, ու այդ երեկոն ...ան եղաւ սիրելու դինք եւ առ յա–...ախտադէտ մնալու իրեն։ Ինծի ...ար ան զարձաւ անփոխարինելի մայ–...ը։ Հայ ժողովուրդի արդիւնեան ...ումին մէջ մեծցող եւ աճող եկեղե – ...ի մը համար, երեւակայեցէ՛ք, ...ան անհրաժեշտ էր այդ, վանքէն, վերահսկող հօրմէն եւ միաբանակից եղ – բայրներէ այնքան հեռու միջավայրի մը մէջ։

Զրկանքի եւ տխրութեան այս յուզու – մը չանդիտանար Աւետարանը, երբ ե – րանի կուտայ սպասուորներուն։ Ընդհակա – ռակն, աւելի ցցուն կը դարձնէ զայն, բացակային ներկայութեան եւ պարապին դիտակցութեան հրաւիրելով զմեզ։ Եւ այժմ, երբ այդ հրաւէրին ընդառաջելով կը դրեմ սոյն տողերը, այնքան պարզո – րէն արտասանուած երանիին խոր իմաս – տը կը յատականայ ինծի համար։ Ան – կեղծօրէն ապրուած, անմխիթար հոգւով տարուած սուգի մը ճամբով միայն, ի – բաւ մխիթարութեան երանութիւնը կու – գայ մեզի։ Այլապէս, ի՞նչ արժէք պիտի ունենար սուգը, եթէ աշխարհի մէջ զըտ – նուէր բան մը որ մեր սրտերուն մէջ զը – բաւէր տեղը բացակային։ Պիտի անհե – տանար անոր յիշատակն անդամ, մինչ – դեռ աւետարանական ըմբռնումով, սու – գը չի թողուր որ մեր սրտերուն մէջ անոր տեղը զբաւէ ոչ մէկ բան, եւ կը լեցնէ զայն սիրով եւ նուիրումով հան – դէպ անդարձ մեկնողին։

Եւ տարօրինակ յատկութիւններ ու կա – րողութիւններ ունի մարդկային սէրը։ Մեզ կը փոխադրէ տեսիլքի, երազի։ կը տանի կենդանի եւ իրաւ ներկայութեանը մէջ մարդերու, որոնց սէրն ու զոհողու – թիւնները չեն կրնար ամփոփուիլ դագա – նի մը սահմանափակ տարողութեան մէջ։ Այլ խօսքով՝ ժամանակին մէջ։ Վայրկեանի, ժամի ու տարիի բաժա – նումները տեղ չունին սիրոյ ըմբռնումին մէջ։ Դադաղները պարապ մը կը բանան մեր սրտերուն մէջ, որովհետեւ մենք կ'ապրինք ժամանակին մէջ։ Իսկ սէրը կը լեցնէ այդ պարապը եւ մխիթարութեան երանութիւնը կուգայ մեզի, որովհետեւ չի թողուր որ կեանքի իր վերջակէտին հասած սիրելի մը մեռնի այս աշխարհին մէջ ապրողներուն համար։

Գիտակից ըլլալով մեր մարդկային սահմանափակութեանց, չենք յուսար որ առ յաւէտ ապրինք այս աշխարհին վրայ։ Ձենք սպասեր որ մեր սիրելիներուն հետ ըլլանք մինչեւ յաւիտեանս ժամանակաց։ Կեանքի խորհուրդը հոն չէ։ Մեր հաւատ – քին ճամբով կը յուսանք որ Աստուծոյ դէրբնական սէրը, դէրբնական կեանքի մը փոխադրէ մեր ննջեցեալ սիրելիները։ Բայց զարձեալ իբրեւ մարդ, յաճախ մեր մէջ կ'ապրեցնենք բոլոր անոնք, որոնք մեր սէրն են չահած, իբրեւ մեր հանդէպ տածած սիրով եւ նուիրումով։

Այս չէ՞ մրթէ երանական մխիթարու – թիւնը։ Սիրոյ հրաշքով կենդանի պահել սիրելի մը։

Ինչո՞ւ մեռնի մայրիկն ալ։

Կարելի՞ է յուզել այնքան սէր, այնքան հոգի, այնքան զուրգուրանք եւ այնքան նուիրում չոր հողին տակ։ Անոնց տեղը մեր սրտերուն մէջ է ուր այս առաքինու – թիւնները չեն մեռնիր։

Ընդհակառակն, կ'ապրեցնենք, կը մխի–

...ածնութեանց եւ դաշնակրներու։ ...աւորութիւնը պիտի աշխատի ջնջել ...իւնքները պետութեանց հետ ...ցնելով։ Ասոր համար կառավարու – ...ը ամէն ջանք պիտի թափէ, որպէս – ...ութեան բոլոր ճիւղերը վատա – ...իւն ներշնչեն ամէնուն »։

...ալիքիւլասիոնները « ինքնաբուխ ...ած արտօնութիւններ են եւ փոխա – ...ութիւն չկայ »։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

...նար.)

*) Ա. մասը տե՛ս «Յառաջ» Սեպտեմ – ...30։

ԼՈՆՏՈՆԻ ՆՈՐ ՕԱԹԵՐԹԸ՝ « ՍԸՆ »

Անգլիոյ մեծ օրաթերթերէն « Տէյլի Հերըլտ » 53 տարի հրատարակուելէ եաք դադրեցաւ եւ անոր տեղ «Սըն» օրաթեր – թը լոյս տեսնել սկսաւ։

« Տէյլի Հերըլտ »ի սեփականատէրը, մամլոյ թագաւոր Սեսիլ Քինկ, որոշեց այդ թերթը փակել, որովհետեւ, օրական մէկ միլիոն 265 հազար օրինակ ծախուե – լով հանդերձ, տարեկան 750 հազար ոս – կիի բաց մը կը ձգէր։

Սեսիլ Քինկ կը հրատարակէ նաեւ հե – տեւեալ թերթերը.— « Տէյլի Միրըր»ը, որ օրական հինգ միլիոն օրինակ կը ծախուի, «Սընտէյ Միրըր»ը, որ չարաթը հինգուկէս միլիոն օրինակ կը ծախուի եւ ինչպէս նաեւ՝ «Փիփըլ»ը, որ հինգ մի – լիոն օրինակ կը ծախուի։

« Սըն » թերթի խմբագրապետ կը մնայ հանդուցեալ « Տէյլի Հերըլտ»ի խմբա – գրապետը՝ 56 տարու Սիտնէյ Եաքոպ – սըն։ Անձնակազմն ալ նոյնը կը մնայ, միայն մէկ քանի նոր դէմքերով զօրա – ցած։ Թերթը կը տպագրուի նախորդ տը – պարանին մէջ։ «Սըն»ի տնօրէնն է Հիու Քանալիփ, որ Սեսիլ Քինկի « ալ բա – զուկ»ը կը նկատուի։

Նոր թերթը կը չանայ նորոյթի հետե – ւիլ։ Կ'ուզէ խուսափիլ սենսէքաներու եւ աշխատաւորական կուսակցութեան թեր – թի մը հին տիպարէն, զոր հաստատած էր «Տէյլի Հերըլտ»։ «Սըն» թերթը ան – շուշտ, կրկին զօրավիզ կը կանգնի Աշ – խատաւորական կուսակցութեան, բայց աւելի լայն անկախութիւն ունի։

Տպագրական տեսակէտէ, թերթը աւե – լի «հով» ունի եւ լուրերը կը տրուին այնպիսի ձեւով մը, որ հասկնալի ըլան 16էն 44 տարեկան նոր սերունդին։

«Տէյլի Հերըլտ » 1911ին հրատարակ – ուիլ սկսաւ իբրեւ զործադուլային թերթ եւ յետագային զարձաւ մեծ օրաթերթ մը։ Սեփականութիւնն էր Սենսէքանե – րու Համադումարին, որ 1930ին ծախեց իր բաժնեթուղթերու մեծագոյն մասը։

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը բը – նաւ զոհ չէ «Տէյլի Հերըլտ»ի մահուն եւ պատճառները զգացական ըլլալէ շատ հե – ռու են։ Լոնտոնի առաւօտեան լինը թեր – թերէն, Աշխատաւորական կուսակցու – թիւնը, միայն երկուքի առաջնորդով

թաբեն։

— Երանի ուրեմն բոլոր անոնց որոնք սպասին մայրիկ մը իրաւ սուգով մը։ Հեռու չէ մխիթարութիւնը։

Աւելի՛ն սակայն։ Երանի՛ իրենց, իրենց հոգւոյն որ մահէն եաք ալ այս երանու – թիւնը կը բերէ մեզի։

ՏԱԹԵՒ ՎՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Լոնտոն

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Վ. ԿԱՏԱՆԵԱՆ

Զանազան երկիրներու մէջ յաջորդա – բար տեղի ունեցող շարժարուեստի մի – ջազգային մրցումներու կարգին, Պերկա – մոյի (Իտալիա) Ֆ. Փառատօնը առիթն ընծայեց տեսնելու եւ դնահատելու առաւե – լաբար արուեստներու աշխարհէն ներչըն – չուած դրուագներով չարադրուած ժա – պաւէնները։ « Արուեստի զործադրու – թեան եւ անոր ուսուցչարանութեան » նուիրուած ժապաւէններուն Ա. մրցանա – կին արժանացած է Վ. Կատանեան (Խորհ. Մ.)՝ իր «Մայա Փլիսեցկայա» զործով, որու նիւթը, պատկերներու եւ կատարումի շատ յաջող յղացումը եւ դասաւորումը մեծապէս տպաւորած է Փառատօնին մրցանակաբաշխ յանձնա – խումբը։

յօդուածներու աջակցութիւնը կրնար հաշուի առնել։ Այդ երկու թերթերէն մէկը հանդուցեալ«Հերըլտ»ն էր իսկ մի – սըն ալ «Տէյլի Միրը»ն է, բայց, նուազ չափով։

Ընտրութեանց նախօրեակին, Հերըլտի դրեթէ աւետարանական առաջնորդող յօդուածներու պակասը շատ զգալի պի – տի ըլլայ։

Անշուշտ «Տէյլի Ուորքըր» աջակցու – թիւն մը կ'ընծայէ եւ «Կարաիըն» յաճախ իր օդնութիւնը փոխ կուտայ, զլխաւո – րաբար մշակութային մարզերու մէջ։ Միւս թերթերը, « Տէյլի Էքսփրէս», «Տէյլի Մէյլ», «Տէյլի Թելեկրաֆ», «Տէյ – լի Սքէչ» եւ «Թայմզ» հաստատօրէն պահ – պանողական են։ Միայն «Թայմզ» թերթը երբեմն, երբեմն կը չեղի։

×

« Սըն» թերթը առաջին օրը երեք մի – լիոն չորս հարիւր հազար օրինակ ծախ – ուեցաւ։ Ծաւալը մօտաւորապէս՝ « Հե – րըլտ»ի ծաւալն է։ Առաջին թիւը 24 էջ ունէր։ Լուրերը՝ խառն տրուած էին թերթի միւս նիւթերուն հետ։ Կնոջական յօդուածները թերթին մէջ ցրուած էին ամէն տեղ, եւ զլխաւորաբար, մարզա – կան յօդուածները աքսորուած էին վեր – ջին էջէն, բացի հիւսիսային նահանգնե – րուն յատուկ հրատարակութիւններէ։

Նոր թերթին փառատէնչութիւնը այն է, որ իր ընթերցողները ըսեն. «Հաւա – տացէք ասոր, որովհետեւ, «Սըն» թեր – թը զրած է։

Քաղեց՝ Վէն

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ան։

Վեհափառ դէմքով, սպիտակի զարնող մօրուքով փաչա մը կը հեռեւէր Սուլթանի զաւակներուն, դլխուն վրայ սպի – տակ հսկայ փաթթոց մը։

— Ասիկա է,— ըսաւ Թուլիփան,— Եումուրճաքի հայրը։

— Անկարելի է։

— Եւ սակայն այսպէս է։ Քիչ մը ա – ռաջ անցաւ անոր միւս որդին ալ Աբսլան բէկը։

— Ի՞նչ անուն է այդ Եումուրճաք ա – նունը։

— Նախատական անուն մը,— կը ժըպ – տէր Թուլիփան ու խոտ մը փրցնելով ըս – կսաւ ծամծմել ձանձրոյթը փարատելու համար։

Ոսկի արծաթի լախտով ու անհամեմատ – օրէն բարձր փաթթոցներով խումբ մը կը յաջորդէր։ Գրիդոր սկսաւ զողալ, կը զլար թէ Սուլթանը կը մօտենար։

— Ով ամենակալ Աստուած,— հառա – չեց,— օդնէ մեզի։

Ու այդ բազմաթիւ ոսկի արծաթ դէն – քերը ու չուշդուշն հագուստները մչուչո – քերը տեսան աչքերուն առջեւ։ Վայրկեան մը ձեռքերով աչքերը զոցեց՝ որպէս զի չ – տայ աւելի լաւ կարենայ տեսնել։

Թուլիփան կողը խթեց.

— Նայեցէք,— ու ձայնը կը զողար,— հոն, կուգայ ...

— Ո՞րն է։

— Որուն դիմացը տերվիշը կը զառ – նայ։

Մինակ քալող ու պարզ հագուստ մարդ մը՝ որուն առջեւ տերվիշ մը կը զառնար մեքենաբար միակերպ արագութեամբ։ Տերվիշին դլխուն վրայ զրեթէ բաղուկ մը բարձր սեւեայ դլխարկ մը. ձեռքերը տարածած, մէկ ափը դէպի երկինք ու միւսը դէպի գետին լռնած կը զառնար, ու չըջազդեսը զանդակի նման կ'ուռէր զարձած ժամանակ։

— Զարձող տերվիշ է,— բացատրեց Թուլիփան։

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ոչ իր՝ եւ ոչ ալ ձիուն դլուխը չեն զառնար։

— Երկուքն ալ վարժած են։

Սուուզապէս ձիուն քալուածքը միշտ ա – զատ էր։ Սպիտակ հազած վեց տերվիշ – ներ ալ կը քալէին ձիուն երկու կողմե – րէն՝ կարգով փոխանակելու համար զար – ձողը։

— Այս եօթը տերվիշները այսպէս կը զառնան Սուլթանին առջեւը գոլսէն մին – չեւ Պուսա,— դոչեց Թուլիփան Գրիդո – րի ականջին, որովհետեւ փողերու, սը – րինգներու, թմբուկներու ու ծնծղանե – րու աղմուկէն ուրիշ կերպ չէին կրնար դիւրաւ հասկնալ։

Սուլթանը սքանչելի արաբական նժոյ – դի մը վրայ նստած էր. եաեւէն երկու կիսամերկ սարաչինոսներ կանգուննոց սիրամարդի փետուրներէ հովահարով հո – վանի կ'ընէին անոր՝ արեւու տաք ճա – ռագայթներու դէմ։

Օդը խեղդուկ էր ձորի այդ զարձուած – քին մէջ, ու Նորին Վեհափառութիւնը այնպէս կը կպչէր փոշին՝ ինչպէս յետին դինուորը, ու իր դէմքն ալ նոյնքան կա – մըրած էր։

Ժայռին տակ հասնելով կը տեսնուէր թէ ծիրանեզոյն մետաքսէ բաճկոն ու չալվար ունէր, իսկ փաթթոցը կանանչ։ Դէմքը նիհար ու նեղս ինկած էր. իր ե – կար – բարակ ու զրեթէ վար կախուած քթին տակէն՝ նուրբ սպիտակ պեխեր կ'ե – բեւէին, այտերուն վրայ՝ կարճ զոուզ, սպիտակ մօրուք։ Աչքերը զուրս ցցուած զորտի աչքերու կը նմանէին։

Մինչ Գրիդոր աւելի լաւ կ'ուզէր զայն զննել՝ յանկարծ պո՛ւմ... երկինք երկիր դղրդացնող որոտում մը... ժայռը զո – զաց իրենց տակ։

Զիերը ընկրկեցան... ու Սուլթանը իր եաեւ ցատկող ձիուն վղին վրայ լինկաւ.. նուազածութիւնը ընդհատուեցաւ... խօլական չփոթութիւն մը... փոչիի ամբ – քարի կտորներ... մարմնի անդամներ.. դէնքեր... արիւնի կաթիլներ՝ անձրեւի նման կը թափէին երկինքէն... դէպի ձոր՝ խռովութիւն ու աղաղակ բանակին մէջ։

ԿԵՋՍ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաուարտ Գարակէօղեան Հօմի Նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕՋԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալ բարերարին յիշատակը յարգողները :

×

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ,

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբ. հրապարակագրին յիշատակը յարգող հայրենակիցներն ու բարեկամները :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի յիշատակ

ՀԱՅԿ ՊԱՊԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Կը հրաւիրուին բարեկամներն ու ազգականները :

×

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 10) առաւօտեան ժամը 9·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՌԱՓԱՅԷԼ ԱՊՏՈՒԼԼԱՀԻ

յիշատակին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 10պիս, Բիւ Թուէն, (մեթրօ Մոնժ կամ Կարդինալ Լըմուան) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկիններ Հաճեանէ, Տէյիրմէնճեանէ եւ Տռիւիէ 300 Ֆրանք :

Օր. Մառի Զանտրեանէ յիսուն Ֆր. իր եղբօր մահուան տարելիցին առթիւ :

Պ. Ոսկիան Նալպանտեանէ քսան Ֆր., ողբացեալներ Ազնիւ Խանատանեանի (Տիգրանուհի) Վիէն, եւ Ֆլօր Տիկճիեանէ (Փոն տը Շէրիւի) մահուան քառասունքին առթիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ձեռնադրութեան եւ օծման իններորդ տարեդարձին առթիւ : Հանդիսաւոր պատարագ եւ հայրապետական մաղթանք ժամը 11ին :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19էն սկսեալ մինչեւ առաւօտ հին Լիոնի կեդրոնը

ԼԸ ԿԱՌՏԻԱՆ

16 Բիւ Լէնըռի (Փլաս Շանժի քով)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս Շաբաթ (3 Հոկտ), ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ.— Պատգմ. ժողովի տեղեկագրի ընթերցում եւ նոր տարեշրջանի գործունէութիւն, նախատեսուած կամ ոչ հարցեր : Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի (Հոկտ. 4) կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ձեռնադրութեան եւ օծման իններորդ տարեդարձին առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 9·30ին, Հայրապետական մաղթանք ժամը 11ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ ուսանողուհի մը կամ միջին տարիքի կին մը (առաւելագոյն 40 տարեկան) երկու փոքրիկներով զբաղելու համար ամէն կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18, առանց բնակութեան :

Հեռաձայնել առաւօտները՝
SUF. 72-19

Կամ ներկայանալ՝
67, Avenue de Ségur
2ème droite

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքները կը վերաբացուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի մէջ այսօր Հինգշաբթի (1 Հոկտեմբեր), Ահարոնեան սրահի մէջ :

ԻՍԻ.— Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 8ին, Խրիմեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 8ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 4ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին դպրոցի սրահին մէջ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անտարբեր չըլլան եւ բարեհաճին արձանագրել իրենց զաւակները առանց խտրութեան :

Քաղաքի տղոց համար դիմել հետեւեալ հասցէին.— Ընկերուհիին բնակարանը, 31 Բիւ տ'Ալամպէր :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտարարէ որ հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները պիտի սկսին այսօր Հինգշաբթի (1 Հոկտեմբերէն սկսեալ) : Ամէն Հինգշաբթի օրերը կէսօրէն վերջ ժամը 2էն 5, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ : Ուսուցչութեամբ Տէր Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ : »

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ասատուր Եսայեան, Սեբաստացի, ծընած 1921ին : Հօրը անունը՝ Մովսէս, մօրը՝ Մարիամ : 1946ին զինքը տեսնողներ եղած են Մարսէյլ, անկէ ի վեր լուր չկայ : Երաժիշտ է :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Հ. Խաչատուրեանի :

9, Avenue Sadi Carnot
VALENCE (Drôme)

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈԳԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադրիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, Ռոմանի ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ենթակոմիտէները եւ խումբերը .—

Վռամեան ենթ.— (4 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Մուրատ խումբ, (4 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին :

Հայաստան ենթ. (3 Հոկտ.), Շաբաթ ժամը 20·30ին :

Նիկով Դուման խումբ, (4 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին :

Գէորգ Չավուշ խումբ, (11 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

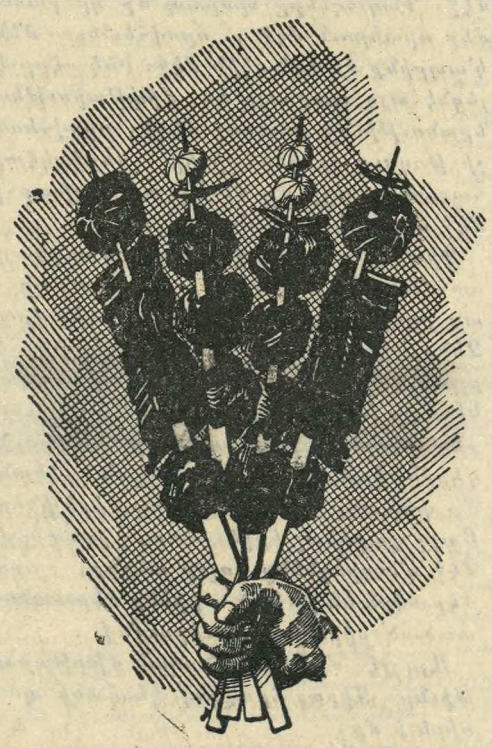

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

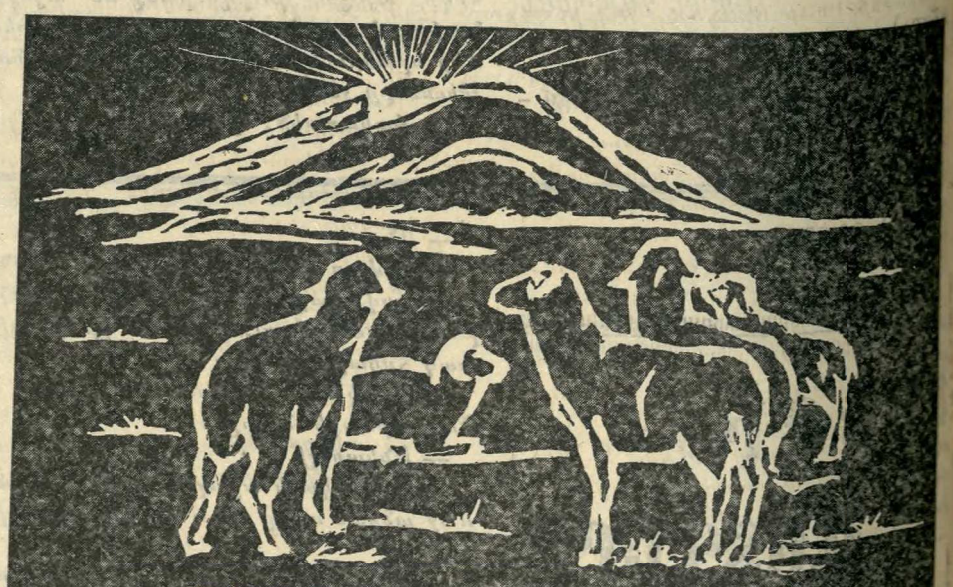

TRICOTS TERZIAN

la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne

★

3, Rue Poissonnière — PARIS-2 — Tél. : CEN. 93-75

Haratch

ԱՐԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
4
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
4 OCTOBRE
1964

Le Numéro : 0,30 Fr.

ԺԷ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10126 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — Nº 10.126

ԹՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՂՕԹԵԼԸ ԲԱԽԱԿԱՆ ՉԷ

—o—

Մայր Աթոռի Դիւանը պաշտօնական տպագրագրութեամբ մը, հրատարակած Յառաջի Սեպտեմբեր 30ի թիւին մէջ, կը տեղեկացնէ թէ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը 24 Թուակիր դրութեամբ մը ուղղած է Հոռմի Պապին, համայն Ռուսիոյ Պատրիարքին, Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին եւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղարին, հրաւիրելով զիրենք Սանտա Մարիա Մաճորէ Եկեղեցին, որպէսզի 1965 Ապրիլ 24ին մասնակցին հայ եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդի մեծ տուգին, աղօթելով հոգիները համար մօտ երկու միլիոն Հայերու, որոնք նահատակուեցան արեւմտահայաստանի մէջ, առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին :

Կաթողիկոսի զահակալը իր Օգոստոս 17ի նամակով ալ կը հրաւիրէր եկեղեցական աշխարհական բոլոր Հայերը իսկիւռս Քարիի՝ յառաջիկայ Ապրիլ 24ին տուգանել եւ աղօթել մեր նահատակներու հոգւոյ համար :

Ուրեմն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ինչ եղանի յիսնամեակին իր մասնակցութիւնը կը բերէ միայն աղօթքի հրաւիրելով հայ ժողովուրդին եւ օտար քրիստոնեայ եկեղեցիներուն, — կաթոլիկ, օրթոտոքս, անգլիկան եւ աւետարանական :

Ա՛յսքան միայն :

Ուրիշ ձեռնարկի մասին խօսք չկայ առայժմ :

Աղօթքն ալ յառաջդիմութիւն մը պէտք կրնայ էլմիածնի համար, որ ցարդ զուրկ մայր տաճարին մէջ հանդիսաւորապէս եւ արժանավայել կերպով տօնելու երկու միլիոն նահատակներ – յիշատակը ամէն տարի Ապրիլ 24ին : Պէտք խօսիլ երեւանի մասին, ուր բոլորովին անտեսուած է Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումը, չվերացնելու համար Մոսկուայի բարեկամ Թուրքիան :

Էլմիածնի 1964ի Օրացոյցը Ապրիլ 24ի տեղեկանին տակ վախնի վախը, մէկ տողով, կը գրէ՝ «Օր նահատակաց : Յիշատակ Մեհեկոց» : Մինչ Փետր· 6ին, վարժանի առթիւ, տասնըմէկ տող յատկացուցած է Վազգէն Ա.ի «անուանակոչութեան տօն»ին, հրահանգելով «Հայրապետական մաղթանք» եւ հոգեհանդիսաւորել « վասն համօրէն ննջեցելոց : Պատարագ մեռելոց եւ տօն ազգային » : 1947ի ամառը, երբ Նիւ Եորքի մէջ կ'ուննենար Ազգային Խորհուրդնե – եւ Ազգային ձեռնարկներու համագումարը նուիրուած Հայ Դատին՝ Վազգէն Կաթողիկոսի նախորդը, Գէորգ Զ· Զէօ – գեան երկար յուշագրով մը դիմած էր «Խարհակալ» պետութեանց, արդա – րութիւն պահանջելով հայ ժողովուրդին համար :

Ցիշդ է որ Ամենայն Հայոց կաթողիկո – սը, ինչպէս նաեւ Փարիզի Թրքահայ պատպան յանձնախումբին, Ամերիկայի Հայ Դատի յանձնախումբին եւ Պաղեստան երկիրներու նման մարմիններու ներկայացուցած յուշագիրները ո՛չ մէկ արդիւնք տուին : Բոլորն ալ կը պահանջէին Սեւրի դաշնագրին դործադրութիւն Ուիլսընեան սահմաններով :

Այդ օրերուն մեծ յոյսեր դրուած էին Գէորգ· Միութեան վրայ : Եւ Գէորգ Զ· իր յուշագիրը կը ներկայացնէր ան – ցած կրեմլինի թելադրութեամբ :

Միութիւնը կիսադրութեամբ հայկա – կան բոլոր չէզոքականներուն, երբ Մոսկուայի խորհուրդներով կատարուած ընտրութիւնները անանկութեամբ վերջացան : Հոկտեմբեր 24ին Վիչինսքի ՄԱԿի ժողովին մէջ Կարսն ու Արտահանը պահանջելով հանջեց ... Վրաստանի կցելու համար :

Ինչ ալ եղած ըլլայ արդիւնքը, նախընթաց մը կայ,— Գէորգ Զ·ի յուշագիրը :

Վազգէն Կաթողիկոս կրնայ օրինակ առնել անկէ, քիչ մըն ալ քաղաքական բնոյթ տալու համար Մեծ Եղեռնի յիս – նամեակին :

Աղօթելը բաւական չէ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷթԷՆԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

—o—

ՄՕՐԻԱՔ ԴԻՐՔ ԿԸ ԱՇԴԷ

Փաստաբան Իզորնիի լոյս ընծայած դիրքը՝ « Փէթէն ազատեց Ֆրանսան » առիթ տուած է որ կրկին արծարծուի մառեչալ Փէթէնի ամբիւններու հարցը : Ծանօթ է որ տարիներէ ի վեր մառեչալին անմիջական շրջանակները աշխատանք թափած են այդ ուղղութեամբ, ապարդիւն կերպով : Իր մահէն երկու տարի առաջ, Տիկին Փէթէն անձնապէս դիմում մը կատարած էր նախագահ տը Կալի, բայց այս վերջինը մերժողական պատասխան մը ղրկել տուած էր իր դրացին պետին կոմիտ :

Իզորնիի վերջին դիրքին առթիւ, Մօրիաք անգրադարձած էր այս խնդրին եւ կը թելադրէր որ իսկապէս ամբիւնները վերադրուին, զարմանալու համար դոր – ծուած անարդարութիւն մը : Մօրիաք չի բաժներ սակայն Իզորնիի այն միւս տեսակէտը որ կը վերաբերի Փէթէնի դատավարութեան վերաքննութեան :

Մօրիաք կը խոստովանի թէ առած է մաքրագործումը եւ կը յիշէ թէ քանի տարի առաջ կամուրջ մը նետուած էր Իզորնիի եւ իր միջեւ :

«Բայց վերջապէս ի՞նչ բանի կը ձգտի այս դիրքը : Հաշտեցնելու Ֆրանսացի – ները մառեչալ Փէթէնի ամբիւններու Տուօմոն փոխադրութեան շուրջ : Որպէսզի կարելի ըլլայ, պէտք է որ դէպքը պարտեալներու վոխ – վրէժի բնոյթ մը չառնէ» :

Եւ Մօրիաք կը դանէ որ նման փոխադրութենէ մը ետք, դատավարութեան վերաքննութիւնը ինքնին կը ծնի :

Մօրիաքի այս դրութեան (իր Պլօֆ – նորի մէջ, որ Ֆիկարօ Լիթերէրի մնայուն սիւնակն է) մէջ գլխաւոր կէտը այն է որ Ֆրանսացի ակադեմականը իր վկայութիւնը կը բերէ, յայտնելու համար թէ տը Կոլ չէ ուզած որ մառեչալը դատուի : Այդ առթիւ, Մօրիաք կ'ըսէ — Երբ առաջին անգամ հանդիպեցայ Զօրավարին, 1944 Սեպտեմբեր 1ին, խօսեցանք Փէթէնի մասին (այն ատեն Գերմանիա), ձանձրացած չեչոսվ մը, տը Կոլ ըսաւ « Ահ, այդ մարդը, թող Սէնթ – Մարկրիթի տունը քաշուի եւ այլեւս չխօսուի իր մասին » :

Կը յիշուի նաեւ թէ երբ մառեչալը Զուիցերիա էր եւ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը պահանջէր անոր յանձնումը, միւս կողմէ նաեւ զաղտնի կերպով կը թելադրէր Զուիցերիոյ որ դրական պատասխան չտրուի այդ դիմումին : Այս դէպքերու վերյիշումով, Ջանք կայ փաստելու որ տը Կոլ չէ ուզած մառեչալին դատավարութիւնը եւ չատ նեղուած է երբ Փէթէն ներկայացած է Զուիցերիոյ իշխանութեանց եւ պահանջած որ Ֆը – րանսա փոխադրուի ու դատուի : Մնացեալը ծանօթ է :

Այս խնդրին վերաբծծման առթիւ, տեղական մամուլը թեր ու դէմ կարծիքներ կը յայտնէ :

—o—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Յ· ԱՄԵՐԻԿԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

Երեւանի մէջ մեռած է Յովակ Ամերիկեան : Հայ Թատրոնի նուիրուած չնորհալի դերասանը ծնած էր Տրապիզոն, 1887ին :

Բեմական արուեստին կը նուիրուի Պաթումի մէջ, 1906ին :

Մեծ եղեռնէն ետք անցած է Վենետիկ, Փարիզ, Մարսէյլ, Եգիպտոս, Պելժիա, Ցունաստան : Ամենուրեք մեծ սիրով վառ պահած է հայ բեմին հուրը : Խաղընկեր ունեցած է անուանի դերասաններու եւ դերասանուհիներու հոյլ մը՝ Սիրանոյշ, Աբելեան, Զարիֆեան, Փափազեան եւ ուրիշներ :

1918ին առաջ երկար տարիներ չրջած է Ռուսաստանի եւ Ուկրայինոյ հայկական կեդրոնները, աշխատած է Պաքուի, Թիֆլիզի հայկական թատրոններուն մէջ :

1931ին կը հաստատուի Լենինական :

Յովակ Ամերիկեան հայ թատրոնի հաստատուն կաղնիներէն մէկն էր, սիրուած դերասան մը :

Ցաջողութեամբ մարմնաւորած է Մանուկ աղան («Մեծապատիւ Մուրացկաններ»), Սատինը («Յատակին»), Քաւալերը («Հիւրանոցի տիրուհին»), Մալվոլիան («Տասներկուերորդ գիշեր») եւն· :

Դերեր ստանձնած է նաեւ հայկական չարժանկարներու մէջ, ինչպէս «Տժվիժիկ», «Մօր սիրտը» եւ «Զանգեզուր» :

—o—

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ամերիկացի կին մը որ ուղած էր անձնասպան ըլլալ պատճառ դարձած է նաեւ անմեղ աղջկան մը մահուան : Արդարեւ ինքզինքը վար նետած է Նոթր – Տամի աշտարակներէն մէկէն եւ ինկած 22 տարեկան աղջկան մը վրայ, զոր ճղըմած ու սպաննած է տեղն ու տեղը :

Կիպրոսի եւ Խորհ· Միութեան միջեւ ստորագրուած համաձայնագիրը չատ սահմանափակ բնոյթ ունի : Նիկոսիա հրատարակուած դեկոյցը կ'ըսէ թէ Խորհ· Միութիւնը կիպրական Հանրապետութեան պիտի բերէ «օժանդակութեան դործնական միջոցներ որոնց չնորհիւ պիտի պահպանէ իր ազատութիւնն եւ հոդայի ամբողջականութիւնը » : Զեկոյցը չի խօսիր «զինուորական» օգնութեան մասին եւ չի ճշդեր թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ խորհրդային օժանդակութիւնը :

Աթինքի մէջ, ոչ մէկ ճշդիւտ բան կրնայ ըսել թէ դիտնալ Ֆրետերիքա Թադուհիին մտադրութեանց մասին : Իրեն դէմ եղած վերջին յարձակումները պատճառ եղած են որ Թադուհին ժողովրդականութիւն չունի : Ցարդ որոշ չէ թէ ո՞ւր պիտի ապրի : Կը սպասէ գաւիին (Թագաւորին) վերադարձին, որոշում տալու համար :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ խորհրդարանական վերամուտը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ օր : Ըստ աւանդական օրէնքին, նախագահ Շա – պան – Տէլմաս նախ ոգեկոչեց ողբացեալ երեսփոխանին՝ Մօրիս Թորէզի յիշատակը :

Լիոն քաղաքը ընտրուած է իբրեւ կեդրոնատեղի քանէրի դէմ, հետագօտութեանց միջազգային կեդրոնին : Այս կազմակերպութիւնը ստեղծուած է Ֆրանսայի, Միացեալ Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ ոգրոչումով :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Վիէթնամի կացութիւնը միշտ անստոյգ է : Զօր· Քան յայտարարած է թէ տրամադիր է իր տեղը տալու Հոկտեմբեր 27ին քաղաքային անձնաւորութեան մը, իսկ եթէ փափաք յայտնուի որ մնայ պաշտօնին գլուխը, կը մնայ :

ԿԱՌՔԵՐՈՒ տարեկան ցուցահանդէսը բացուեցաւ Հոկտեմբեր մէկին փորք տը Վերսայլ : Վարչապետ Փոմպիտու այցելութիւն մը կատարեց առկի առուս :

ՓԱՐԻԶ· – Նուագչոթ (Մաւրիտանիա) օդանաւը կորսուած է Միջերկրականի մէջ, 24 Ֆրանսացի ճամբորդներով :

ՏԸ ԿՈՀ չնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Լիու Շաօ Շիի Չինաստանի ժողովրդական Հանրապետութեան ազգային տօնին առթիւ : Շնորհաւորութեան հետ, տը Կոլ կը մաղթէ որ «չին ժողովուրդը — Ֆրանսայի ժողովուրդին ա – ւանդական բարեկամ — բարգաւաճի » :

ՀԱՅՈՑ ՋԱՆԳԸ

—o—

Մի խամ աբլոր չէր երկնչում՝
ժամանակից շուտ էր կանչում ,
Ագգին շուտ էր հանում ինից ,
Որ գէթ կարօտն առնի Վանից :—
Շատ որ կանչեց՝ շատ գայրացան ,
Վերի յարկերն իրար անցան՝
Թէ ի՞նչ Մասիս, ի՞նչ է ուզում ,
Ձայն է տալիս եւ երազում ,
Կտրում մեծանց անուշ ճունը ,
Շատ է ըմբոստ՝ հանդէպ տունը ...
Բայց տունս ի՞նչ՝ ինձ էլ հանդեն,
Իմ անունն էլ թէկուզ բանտէն՝
Մասիսի պէս
Էլի կամ ես :—
Արթնացնող ժամացոյց է իմ հոգին,
Պիտի կանչեմ, էլ ահ չկայ իմ երգին ,
Բերան գոցողն ինքը գոցուեց ,
Խրճիթ յոյսս վեր ամրոցուեց ,
Գերեզման էլ թէկուզ տանէք՝
կարթնանամ ,
Ես իմ ազգի կարած աչքն էլ կը բանամ ,
Կ'արթնացնեմ իր դարաւոր խոր ինից ,
Որ ծով կարօտն առնի Վանից, Սիփանից,
Ոչ թէ միայն երազի մէջ արթնանայ ,
Այլ արթնացած՝ Մասիսն ի վեր
բարձրանայ ,
Իր Մասիսին բազմէ հայ ազգն ,
ինչպէս ձիւն ,
Ջիւնից մաքուր, արդար իմ ազգն
իմաստուն :
Արթնացնող ժամացոյց է իմ հոգին,
Պիտի գոռամ, որ դեղ դառնամ հայ
վէրքին ,
Բայց շուտ կանչող աբլորին են շուտ
մորթում ,
է, թող մորթեն, չեմ լռելու էլ երբեք ,
Քանի մնայ Արարատս մութ բանտում՝
Կը մռնչամ ... թէկուզ իրաւ ինձ մորթէք
Քնած ազգիս իղձն է լեզուակ իմ զանգին,
Արթնացնող ժամացոյց եմ հայ ազգին :
Մի աբլորի չա՞փ էլ չկամ,
Որ ճնածին մի ձայն չտամ ,
Քնից հանեմ ,
Մասիս տանեմ,
Դառնամ կարմիր պտուտահողմ ,
Բերեմ Հայոց Մասիսին այս կողմ :
Մասիսը զանգ, Սիսը լեզուակ ինձ
համար ,
Պիտի զանգեմ, որ արթնանաս , հայ
աշխարհ ,
Ոչ թէ գնաս, այլ բերես, այս
Այս կողմ բերես սարդ վեհ ,
Մեհեակ սա՞րդ, ով բարի,
Ծով են հողերգ գերի :
Այսքան բարի Հայոց յոյսով նոր կեանքի
Ինչո՞ւ խոպան Արարատն էլ չծաղկի ,—
Բաւ չէ՞ իր Ֆոյր Արագածին երնեկ տայ
Մեծ եղբայրը, ի՞նչն է մեղքը իմ կուռքի :

ՅՈՎՀ· ՇԻՐԱԶ

ՀԻՆ ՎԷՃ ՆՈՐ ԷՋԻ ՎՐԱՅ

ՈՒՐ ԿԸ ԽՕՍԻ... ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ

Յակոբ Շահամիրեան ծնած է, Նոր – Ջուղա, 1745ին՝ (= 1774 – 29) ըստ տապանաքարին, — կրկին կը դրեմ, որովհետեւ սխալ հաշուած էի նախորդ յօդուածիս մէջ՝ շատ զօրաւոր ըլլալով .. թուաբանութեան մէջ: Հայրը, ուրեմն, մեկնած է Նոր – Ջուղայէն՝ 1745էն ետքը: Մինա՞կ, ընտանիքո՞վ, — չկայ գըրաւոր վկայութիւն :

Եւ Յակոբ նախակրթութիւն ու բարձրագոյն ուսում կը ստանայ օտար վարժարաններու մէջ: Կարգ մը հարուստ Հնդկահայեր, ինչպէս Գրիգոր Աղաֆիրեան, երկրէն կը բերէին հայ լեզուի եւ պատմութեան ուսուցիչներ, որոնք կը գործէին տուներու մէջ: Հաւանաբար նոյն ձեւով Շահամիրեան ընտանիքը եւս ուսուցիչ ունեցաւ Մովսէս Բաղրամեանը, որու շունչին տակ, ինչպէս մեր հրաշախօս բանասէրները կը հաւաստեն, Յակոբ այնքան հայագէտ կը դառնայ, որ, երեւակայեցէ՛ք, տպարան կը բանայ Մադրասի մէջ ու գիրքեր կը հրատարակէ,— Հայոց լեզո՛ւ, Հայաստանի աշխարհագրութի՛ւն, Հայոց պատմութի՛ւն եւ... ազատագրութիւն : Զարմանալին այն է, սակայն, որ տապանաքարը (արդեօք ո՞վ է երեւան հանած՝ առաջին անդամ) կը վկայէ թէ Յակոբ «դաղթած » է (ե՞րբ) Մալաղա, այնտեղ հաստատուած, ագարակ գնած, ուր եւ մեռած ու թաղուած 1774ին, 29 տարեկան, «ծաղկահասակ »՝ ինչպէս կը գրէ Թէոդիկ :

Մադրասը ո՛ւր, Մալաղան ո՛ւր: Ուիքէնտի չգնաց հարկաւ, — ճամբան ովկիանոս մը կայ(*):

Յակոբ կը մեռնի ու կը թաղուի, իսկ տպարանը կը գործէ իր անուամբ, բայց հայ մատենագրութիւնը լուր իսկ չունի, ամբողջ մէկ դար, թէ մեռած է Յակոբ :

Ահա թէ ինչո՛ւ Ն. Ճիվանեան (Հորոյ) « Յատուկ Անուններու» իր բառարանին մէջ (1879) Մադրասի տպարանին հիմնադիր ցոյց կուտայ Յակոբը՝ առանց մահուան թուականը եւս յիշելու: Իսկ Ս. Երիցեան, «Փորձ» ամսագրին մէջ (1881), Յակոբի կը վերագրէ ոչ միայն տպարանին հիմնադրութիւնը , Մադրասի հրատարակչական գործունէութիւնը եւ ազատագրական գաղափարներու ջատագովութիւնը, այլ եւ ... հօրը կեանքը. « Յակոբը լինում է մի հասարակ արհեստաւոր, վեր է առնում իր մկրատը եւ ասեղը եւ գնում է օտար աշխարհ, բաւականին երկայն շրջելուց յետոյ հաստատւում է մի փոքրիկ խանութի մէջ (Մադրաս) եւ սկսում է իր արհեստը գործել, բայց նորա ընդարձակ երեւակայութեան մէջ ասեղը շուտով կորչում է» (**) :

Ոչ ոք կը յիշէ Շահամիր Շահամիրեանը, պատմական փառաւոր շարժումին վարիչը, որու անունը , այսպէս, անծանօթ կը մնայ մինչեւ 1901 թուականը , երբ Լէօ կը գրէ. « Շամիր Սուլթանում Շամիրեան կամ Շահամիրեան բաց է անում Մադրաս քաղաքում մի հայ տպարան իր որդի Յակոբի անունով: Շահամիրեանը «Սաղմոս» կամ « Ժամագիրք » չէ տպագրել տալիս, այլ ինքը հանդիսանում է հեղինակ, գրքեր է շարադրում»: Այստեղ յանկարծ կը ծռի Լէոյի գրիչը կամ միտքը ու կը յայտարարէ. « Պէտք է նախ եւ առաջ ուշադրութիւն դարձնել այն բանի վրայ, որ թէ տպարանի տէրը եւ թէ գրքեր գրողն ու հրատարակողը Շամիրի որդի Յակոբն է »: Վերադարձ ալետատան նոյն մտքին. « Բայց մենք շատ փաստեր ունենք հաւատալու որ եթէ ոչ գրողը, գոնէ ներշնչողը, անմիջապէս ղեկավարողը, ինքը, Շամիր Սուլթանումն է: Այդ փաստերն են նրա նամակները, նրա ամբողջ գործունէութիւնը : Յակոբը դեռ պատանի էր, դեռ ուսում էր առնում »:

Ի՞նչ է ձեր կարծիքը՝ Լէոյի տուած այս տեղեկութիւններէն ետքը... Լէոյի մասին :

Զարմանալի չէ՞ թուիր, նոյնպէս, երբ նոյն Լէօն կը յարէ. «Մենք թէ տպարանը եւ թէ գրքերը կը շարունակենք Յակոբի անունով յիշատակել, չմոռանալով, սակայն, որ այդ անուան ետեւում միշտ կանգնած է Շամիր Սուլթանումը»:

Այսպէս է որ կը ստեղծուի առասպելը: Եւ «Որոգայթի» հեղինակ կը դառնայ Յակոբ Շահամիրեան :

Առասպելին ստեղծման մէջ նուազ մեղք չունի՝ ինքը, Շահամիր Շահամիրեան : Չէ՞ որ, իր փափաքով, Յակոբի անունն է արձանագրուած «Յորդորակի» վրայ՝ « աշխատակցութեամբ » Մովսէս Բաղրամեանի, « Պատմութիւն Մնացորդաց Հայոց վրայ» գիրքին վրայ՝ Եղիազարի անունը, «աշխատակցութեամբ » միշտ Մովսէս Բաղրամեանի, իսկ « Որոգայթի» վրայ Յակոբ Շահամիրեանի անունը միայն, ու վերջապէս «Նշաւակ»ի վրայ՝ ոչ մէկ անուն :

Բացակայ է Շահամիր Շահամիրեան , բայց ներկայ՝ իր թղթակցութեանց մէջ, ուր սակայն կը խօսի իբրեւ ... ուրուական : Մէ՞կ է թէ երկուք՝ այդ ուրուականը, կը հարցնէինք Յուլիս 12ին:

Ժամանակ է որ, երկար պրպտումներէ ետք՝ այս պատմական շարժումին շուրջ, որու կ՝արժէ նուիրել ստուար հատոր մը այլապէս հետաքրքրական դրուագներով եւ ծանօթութիւններով հարուստ, պատասխանենք հարցումին .— Երկուք են ուրուականները: Յակոբ եւ Եղիազար չէզոք անուններ են միայն, եւ այս անուններուն յիշատակութիւնը կը մնայ վկայութիւն մը իրենց հօր խանդակաթ սիրոյն եւ ուրիշ ոչինչ :

×

« Տեսիլք » մը կար մեր պատմութեան մշուշին մէջ, տեսիլք մը որ կը վառէր երբեմն՝ որոշ անհատներու հոգեբնախօսական խառնուածքին ներքին այրումով ու քաղաքական խաբուսիկ պարագաներու նպաստով :

Այդ «տեսիլքը» մեզի կը բերէ Մեսրոպ Երէց, իրարու կարելով երկու հին մագաղաթներ, որոնց վրայ աշխատած է ժամանակը՝ երբեմն գունաթափելով , երբեմն գունավառելով : Ազատագրութեան մարգարէական տեսիլք մըն է ատիկա, որ ցոյց կուտայ Հռոմը՝ իբրեւ փրկութեան դուռ կամ ազատութեան արշալոյս , — օրուան բառով՝ Արեւմուտք, բառին ստեղծած ֆոնթրասթին նայեցէք: Այսուհանդերձ ի՛նչ աղուոր, մեր ազգային պատմութեան փիլիսոփայութեան նուիրուած ի՛նչ թանկագին ուսումնասիրութիւն մը կ՝ըլլար այդ տեսիլքին վերլուծումը: Սքանչելի գործ է անշուշտ Աշոտ Յովհաննիսեանի գիրքը, «Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան» (երկու հատոր), բայց առաւելապէս բանասիրական ու պատմագիտական: Այս «տեսիլքին» յիշատակութիւնը կը կատարեմ այստեղ՝ ըսելու համար թէ Շահամիր Շահամիրեան ծանօթ էր Մեսրոպ Երէցի գործին, ապացոյց որ իր որդին հրատարակեց զայն՝ Մովսէս Բաղրամեանի քննական ակնարկով, երկրորդ՝ որ Հռովմէական պատմութիւնը շատ է յաճախած Հնդկահայերուն միտքը, ներշընչած է Շահամիրեանը, երկար որոճալու առիթ է տուած, այնքան որ ռուս եւ հայկական ծանօթ դաշնադրին մէջ չէ մոռցուած արձանագրել նոյնիսկ թէ «ապագայ անկախ Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ վիճելի խնդիրների լուծումը» պիտի յանձնուի «կայսերն Հռովմայ»: Այս «տեսիլքին» լոյսով է որ Շահամիրեան կ՝ընթանայ մինչեւ հայեւվրացական պետութեան մը կազմութիւնը:

Պահ մը այստեղ թողունք Շահամիրեան «ուրուականը» :

« Տեսիլքը» տարբեր գոյն մը կը ստանայ Մովսէս Բաղրամեանի ներկայութեամբ :

Արցախեցի ուսուցիչը , որ ծանօթ է Խամսայի մելիքներուն գործունէութեան, կը բերէ նոր ծրագիր մը, — ապստամբութիւն . «Երիտասարդք Հայոց ազգիս ուսանիցին զպատերազմ, սիրով ընդ միմեանս միաբանիցին եւ տացեն ընդ Տաճիկս պատերազմ, եւ զսեփական երկիրն իւրեանց առնուցուն ի նոցանէ, եւ զթագաւորութիւն Հայոց ազգիս նորոգեսցեն»: Ահա ա՛յս իսկ է «Յորդորակի» բովանդակութիւնը :

Ծանօթ է Սիմէոն կաթողիկոսի միջամտութիւնը: Հնդկահայ ջոջերը, որոնք միացած էին Շահամիրեանի, կը դրժեն իրենց ուխտը: Հոգեպէս քայքայուած՝ իր տղուն մահուան պատճառով, Շահամիրեան կը ցնցուի անգամ մը եւս : Իր աշխատակիցը, Բաղրամեան, բանադրուած եւ յոյժ դառնացած , կը հեռանայ տպարանէն՝ որ երկար չի դիմանար այլեւս : Բայց նախ քան հեռանալը, բանադրանքը դեռ Մադրաս չհասած՝ Բաղրամեան կը հրատարակէ Մեսրոպ Երէցի գործը, « տպիւք եւ ծախիւք Եղիազարու Շամիրեան կոչեցելոյ»: Այս առթիւ, կարծես նախատեսելով Սիմէոն կաթողիկոսի մրցակցութեան հետեւանքները, կ՝աշխատի քաղցր խօսքերով ողոքել Էջմիածնի գահակալը. « Ի լուսահեղ եւ յարփիածաւալ գահն մեծի՝ Սրբոյ Սիովնի Մօրն մերոյ Հայաստանեայց , այն ինքն ի՛սկ է Ադինասարաս եւ Աստուածակերտ խորանն՝ Սուրբ Էջմիածին, որ ընդ հոգէխնամ տեսչութեամբ Երիցս Երանեալ Սրբազան եւ Սրովբէական Հօրն մերոյ՝ Տեառն Սիմէոնի գերիմաստ եւ աստուածաբան հովուապետի եւ հանուրց Հայոց կաթուղիկոսի, թերեւս ի լոյս ածեսցի ի նորոգ տպարանի Սուրբ Աթոռոյն, որ վերին խնամոց օժանդակութեամբն ի ձեռն նոյնոյ Վեհին Սրբազանի օր քան զօր յառաջանալ սկսեալ է համակ գործեօք եւ կահիւք իւրովք : Արդարեւ քան զմերն լաւագոյն բիւրապատիկ կարէ զգործն ի գլուխ ելանել յակնածութենէ բարեհաճ կամացն Սրբազան Վեհին մերոյ, միայն թէ կամեսցի » :

Ըսել կ՝ուզէ՝ Էջմիածին դիմեցէք, եթէ ձեռագիր ունիք տպագրելիք, Շահամիրեանները մրցակից չեն, — միտքն այն է որ չ՝ուզեր զրգռել Վեհին նախանձը :

Եւ սակայն այս փաղաքշանքը Էջմիածին չհասած՝ Մադրաս հասաւ բանադրանքը : Բաղրամեանի կը մնար լքել տպարանը եւ հեռանալ : Ահա թէ ինչո՛ւ իր անունը չի յիշատակուիր այլեւս նոյն տպարանէն լոյս տեսած գիրքերու վրայ, « Նշաւակ » կամ « Որոգայթ » :

Կարեւորն այդ չէ: Մեսրոպ Երէցի գործին յիշատակարանին մէջ, տպուած՝ Մադրաս , կ՝երեւայ սա յոյժ կարեւոր խոստովանութիւնը , որ, ինչպէս գրեցի նախապէս (23 Օգոստոս), կը լուծէ վէճը.— Բանասիրական կարգ մը սրբագրութիւններ կատարելէ ետք, «մեք , կը գրէ Բաղրամեան, ի մերս «Յորդորակ » կոչեցեալ Տետրակոջն նշանագրեցաք ի կարգս մարզպանացն Հայոց » :

Կը նշանակէ թէ գիրքը, այսինքն Տետրակ որ կոչի Յորդորակ , գրած է Մովսէս Բաղրամեան ,— գլխաւոր «ուրուականը » :

Այնուհետեւ երկու տեղ միայն կը հանդիպիմ Մովսէսի անուան .—

Յովսէփ արք. Արղութեանց կը գրէ Եաշէն, առ Ստեփան քահանայ, 1790 Յունուար 22 թուականով . «Յանցեալ 1789 թուոյ եւ Յունվարի 15 գրեցեալ թուղթդ ի Մադրասու, ընդ թղթոյ պայծառ իշխան Շամիրամ աղային, ի նոյն ամի Դեկտեմբերի մուտն ընկալայ ի

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Գեղեցիկ էին բոլոր երեխաներն էլ , իրենց խնձորենիների նման: Ամէն մէկի ծննդեան օրը, կամ յետոյ, մի–մի խնձորենի էին տնկել, պարտէզում : Ժիրայրի ու Հրայրի խնձորենիները յար եւ նման էին իրար ու աճում էին հաւասար ուժով , ծաղկում ու բուրում էին միաժամանակ: Ամէն մէկը փայփայում էր իր ծառը : Յետոյ ամենափարթամը Սօսէի խնձորենին դարձաւ, ամէնից զօրեղ ճիւղերն արձակեց : Ճէյրանն ամէն դարուն լաց էր լինում իր խնձորենին նուազ տեսնելով, թէև Սօսէն էր նուազ, իսկ ինքը՝ բոյով էր ու չաղլիկ... Անդրանիկը շատ ջանասէր էր, եօթը տունկ էր տնկել ու փաղաքշանքով շոյում էր ամէն մէկի բողբոջները, Գէորգը խելքով – մտքով հօրեղբայրների հետ էր, երազումն էլ հրացան էր տեսնում, երազում կրակում ու արթնանում էր: Մուրատը շուի էր փչում, սիրում էր հովիւների հետ սար գնալ ...

Կարծես դրսում երգում էր մէկը, կարծես Մանուշակի ձայնն էր .

Դլէ եամա՛ն, գեամին հասաւ մեր
ծովու կէս ,
Դլէ եամա՛ն, բալիս մնաց թուրքի
ձեռքին,
Եամա՛ն , եամա՛ն ...

Ոչ մի ձայն չէր լսւում, ոչ ոք չէր երգում: Բայց Նահապետը յաճախ էր լսում այդ երգն ու այդ ձայնը :

— Ինչի՞ կ՝ապրեմ աշխարհքի վրէն, ես էլ չեմ խասկընայ,— մտածեց Նահապետը եւ այդ խօսքի վրայ յիշեց ծերունի Մովսէսին : Մովսէսին, որ յիշեց , ուրիշ մտքեր ծնուեցին գլխում ...

— Մարդ տի ծառի նման էլնի : Երբ որ կտրեն արմատէն՝ դարձեալ չիւ տայ, որ վառուին ճիւղեր՝ արմատ իր ուժ պախի ...

Ափրոյի խօսքերն էին այդ խօսքերը , Ափրոյի մտքերն էին :
Երդիքից լոյսի թելեր կախուեցին հոլիկի խաւարի մէջ: Նահապետը վեր կացաւ , աղօթքի խօսքեր մրմնջալով :

Մի օր էլ ապրեց նա :

— Բայց ի՞նչ աւելացաւ աշխարհքի վրէն, — հարցրեց ինքն իրեն ու չկարողացաւ պատասխանել իր հարցին: Եւ եթէ քնէր այս դիշեր ու այլեւս երբեք չարթնանար, մի բան կը պակսէ՞ր աշխարհից :

Այդպէս մտածելով մի անգամ էլ յիշեց ծերունի Մովսէսին :

« Մեղք մի էրա հոգուդ , մեռել չիս դու, կենդանի իս ... հաւուր դատաստանին պատասխան ունես տալու ...»:

Հոլիկում ցուրտ էր ու մութ, բայց նա դիտէր, որ դրսում լոյս է, օրը ցերեկ է: Ցան դրեց թոնիրը՝ փայտի կպչանների վրայ, գնաց կալնած երդիքը բացեց, իջաւ թոնիրը վառեց ու ծխի մէջ նստած, սկսեց թուքուն ծխել : Առաջին հաստ « ջղարէն» որ վերջացրեց, կաւէ պուտուկը ձաւարով ու ջրով լի դրեց, թոնրի խաչերկաթին ու աչքերը տրորելով դուրս եկաւ :

Հոլիկի մօտերքում ոչ մի մարդ չկար: Իսկ այսօր նրա հայեացքը մարդ էր որոնում, մարդկային ձայն ու խօսք էր ուզում լսել : Կը ցանկանար, որ երեւայ ծերունի Մովսէսը, գայ նստի իր կողքին,

Փոքրիկ գլուխն ուսերի վրայ երերացնելով խօսի, պատմի, թէ ինչ բուք ու բորան ,ինչ փոթորիկ եկան մարդկանց գլխով, ինչ կայծակներ զարկեցին, ով մեռաւ, ով սաղ մնաց :

Դա էր մտածում Նահապետը , երբ փայտը ձեռքին յայտնուեց ծերունի Մովսէսը , եկաւ, բարի լոյս ասաց ու նստեց նրա կողքին՝ թզբէհը քաշելով ու մրմընջալով. « Խե՛ր, շա՛ռ, Աստուա՛ծ ... Խե՛ր, շա՛ռ, Աստուա՛ծ, Խե՛ր...:

— Խեր է աշխարհ, Նահապետ ախպէր, ինչքան որ շատ տեսեր ենք, բոլ է , մեղնից յետոյ եկողներու համար բալքի խեր եղնի ...

Երկար խօսեց Մովսէսը երկկուայ պէս ու վերջում Նահապետին հրաւիրեց իրենց տունը:

— Պառաւ չորթնով բալաք ճաշ կ՝եփէր էսօր, էրթանք ուտենք, Նահապետ, քիչ մ՝լէ ժղլինք...

Նահապետն այս անգամ էլ խոնարհ շնորհակալութիւն յայտնելով, հրաժարուեց : Մովսէսը գնաց, նա էլ իր հոլիկը մտաւ: Պուտուկը եռում էր թոնրի վրայ ...

Այդպէս անցնում էին օրերը: Ու Նահապետին թուում էր, թէ աշխարհքի վրայ ոչ մի բան չի աւելանում, ու ոչ մի բան էլ աշխարհքից չի պակասում : Իր համար միայն մի քիչ թեթեւացել էր կեանքը: Ծերունի Մովսէսի գնալ գալը կարծես յուշիկ – յուշիկ մի ծանր քարցած էր գցել նրա կրծքից : Ինքը չէր խօսում այդ հանդիպումների ժամանակ, միայն լսում էր: Մովսէսն էլ խօսել դիտէր, նրա հոգին էլ վառուած էր, սիրան էլ տանջուած : Ու նրա պատմութիւնները Նահապետին մխիթարում էին: Մի երկու անգամ էլ ինքը, Մովսէսի ստիպմամբ գնաց նրանց տունը :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(6 Շար.)

...ղեալ եաչ : ... Պ. Մովսէս ...ղեալ եաչ, համեմատ զը – ...ղեցի, յուսամ նոքա ամենեքեան ...ղ որդիք մեր բաւականութիւն ու – ...ք այժմոյս »:

...նակէ թէ Մովսէս զեռ Մադրաս ...նուած 1789 տարուան սկիզբը :

...նամակ մը, մէջը նոյն Յովսէփ ...Արդուլեանցէն, գրկուած՝ Պեսար– ...1798 Յուլիս 15 թուականով, ...Մանկան քահանայ.— « Եթէ տակա– ...կալաթա իցես, օդնելոց է քեզի ...զանէն ի յայն բանս, որ զարշ Մով– ...զին չարաբանեալ էր յառաջի իշ – ...նոցն նոցին » :

...«զարշը» կաթողիկոսին «չի՞ք» է, ...ամբեանի մահէն ետք կալկաթա ...՝ թէ ուրիշ Մովսէս է, որուշ չէ : ...ւոր «Ուրուականը» կորսուած է ...: Մէկ բան պարզ է :Մադրասի դա– ...ը ալեկոծութեան մատնուած է : ...արեւ, Ղուկաս կաթողիկոս կը գրէ ...ը աղային, 1789 Նոյեմբեր 1ին· ...ամանէն տեղւոյդ մերազնեայցն եւ ...վրովման ...» :

...ամբողջացնել սիրտով հա – ..., հոգիով հարուստ, նուիրումով ...ել Հայուն դործին պատկե – ...վերջին անդամ մը եւս վերադար – ...Նահամբեանի դործին :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մալազա, «կոչի եւ Տակոլա, է մեծ ...ատեղի բաղաբ յարեւելս յաշ – ...ինն Հնդկաց ի հարաւոյն իւր գաւա– ...ր է իրբեւ ցամաբ կղզի ի ծովուն ...ց, որ եւ երբեմն կոչի *ոսկի ցամաք* ..., զի բազում ոսկի ելանէ անտի » : ...ւած է 1252ին՝ Իսկանդար – Շահի ..., հարուստ՝ ոչ միայն մետաղի ...երով, այլ եւ բարբարոս անուտներ – ..., որոնց նկարագրութիւնն իսկ սար – ... կը պատճառէ (Մալթ – Պռէօն) :

...երէն բացատրութեան մէջ գործած– ...ած «ցամաք կղզի» տարազը թարգմա – ...ութիւն է յունարէն բառի մը, — *խեր– ...ոս*, այսինքն մայր ցամաբ՝ որ կղզիի ...կ'ունէ «ծայրիւ միով կցեալ » :Ձե– ...ային թարգմանուած թերակղզի , ...շատ տեղեր գործածուած միայն ...ոսն կամ Քերսոն բառը, առաջին եր– ...վանկը, թերակղզի նշանակութեամբ, ...ին Խրիմի թերակղզին,— ասկէ՝ ...:

(**) Շահամիր Շահամիրեանի մանչ ...ակներուն մէջ Ցակոբը երէցն է (Թէո– ...կը գրէ կրտսեր), եղիազար՝ միջնե– ...Յովհաննէս՝ կրտսերը,— Ս· Երից– ... այս վերջինը կ'անուանէ Ցակոբ Շա– ...եանի ... քոռը :

ԱՐԴԱՑԻԲ ՏԱՐԱԾԵՑԻԲ «ՑԱՌԱՋԻ»Ը

ՀԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

...ւնցանք, — դոչեց Գրիգոր ձեռքե– ...էրու դպրնելով : ...ւ դէպի ձոր ուղղեց իր զարհուրած ...ակը :

Ջոբէն մութ ծուխի ամպ մը կը բարձ – ...ար դէպի երկինք: Օդը վառոդի հո – ...ծանրացած էր :

— Ինչ պատահեցաւ ,— հարցուց Թու– ...ան սարսափահար :

Գրիգոր վէտլը կախեց .

— Ան՝ որ Ենիչէրի աղան Սուլթանը ...ր :

Դ·

Պալթային յաջորդեց վայրկենական ...ոթ լռութիւն մը, կարծես ամէն մարդ, ...ՑՈՒՇԱԽՈՒՌՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՊԱՏԱՐԱԳ ՄԸ

1951ի Նոյեմբերի սկիզբը չատ մեծ ե– ռուղեռի մէջ էին Պոսթընի հայ գաղու – թը, Քաղաքապետարանը, եւ օտար չրը – ջանակները: Աչխարհահռչակ՝ եկեղեց – ւոյ Իչխան մը, առաջին անդամ ըլլալով, պիտի այցելէր Ամերիկա՝ հիւրը Քուչինկ Արքեպիսկոպոսին (որ ասկից քանի մը տարի առաջ կարդինալի աստիճանին բարձրացաւ) :

Օտար հիւրը Մխրանաւոր Ազաճանեա – նըն էր :

Ժամանման օրը՝ օդակայան հաւաք – ուած էին Պոսթընի Արքեպիսկոպոսը իր երկու օժանդակ եպիսկոպոսներով, Նա – հանգպետը , քաղաքապետը , Մերակու– տականներ , ոստիկանապետը , հրչէչնե – րու առաջնորդը , զանազան պինուորա – կաններ՝ չոկատ մը պատուոյ պահակա – դօրքով :

Կար նաեւ զանգուած մը Ամերիկահա – յերու, որոնց չարքին՝ տեղւոյն ջոչէ – րը: Շատ տպաւորիչ էր այդ բոլոր մեծա– րանքը եւ պատիւը որ ըրին այս մեծ Հա– յուն: Զարմացան մեր հայրենակիցները երբ ամերիկացի արքեպիսկոպոսը եւ ու– րիչ մեծամեծ անձնաւորութիւններ Հա – յաստանի զաւկին մատանին համբուրե – ցին: Ետքը՝ մէկը միւսին մչտելով ըսաւ·

— «Տե՛ս, Համօ, նահանգապետը մեր կարդինալին ձե՛ռքը համբուրեց »:

Միւսը պատասխանեց·

— «Կոյր չեմ, կը տեսնամ կոր : Ո՛չ միայն ձեռքը համբուրեց, այլեւ ծունկի գալով համբուրեց »:

Պոսթընի բոլոր լրագիրները մեծ տա – ռերով եւ ընդարձակ դրուածներով անդրադարձած էին Մխրանաւոր Ազա – ճանեանի այցելութեան մասին: Բազմա– դան յօդուածներ նուիրուած էին արժէ – քաւոր հիւրին անձին եւ դործին, ինչպէս նաեւ Հայոց եւ Հայոց պատմութեան :

Այդ օրերը՝ Պոսթընի ոեւէ Հայու հետ կարելի չէր խօսիլ· կարծես ամէն մէկուն երկու թեւերուն տակը մէկ մէկ Տիրա – նակերտի ձմերուկ կար :

Հայ Մխրանաւորը պատկերասփիւռէն խօսեցաւ եւ նոյն օրը՝ տեսակցութիւն մը ունեցաւ բոլոր թերթերուն թղթակիցնե – րուն հետ :

Օտարները աննախընթաց պատիւներ չռայլեցին Մխրանաւոր Ազաճանեանին եւ ամէն անդամ որ եղակի պատիւ մը կը տրուէր Հայրապետին՝ Պոսթընի իւրա – քանչիւր Հայ այնպէս մը կը հպարտա – նար ու կ'ուրախանար, որ կարծես ուղ – դակի իրեն տրուած ըլլար այդ պատիւը :

Պոսթընի համալսարանը յատկապէս հրաւիրեց Մխրանաւորը՝ իրեն ի պատիւ կազմակերպուած կաճառական բացառիկ հանդիսի մը եւ բարձր տիտղոս մը պար– դեւեց իրեն :

Շաբաթը չանցած, Պոսթընի ամենաչը– քեղ սրահին մէջ՝ Ամերիկացիները կազ – մակերպեցին մեծ հացկերոյթ մը, որուն ներկայ եղան քաղաքին բոլոր երեւելի հանրային դէմքերը:

Ցուզումնալի տեսարաններ չատ եղան: Ամէն Հայու սիրտը կը փղձկար եւ կը հրճուէր երբ կարդինալը, ի լուր աչխար– հին, միչտ կը կրկնէր թէ այդ պատիւ – ները կը վերադրէր ոչ թէ իր անձին այլ կ'ընդունէր որպէս համակրանքի եւ դը – նահատանքի արտայայտութիւն իր ազ – դին եւ իր ժողովուրդին :

Ի միջի այլոց՝ մեր գաղութը եկեղեցա– կան փառահեղ արարողութիւն մը կազ – մակերպեց եւ հեռեւեալ ծանուցումը տրուեցաւ Հայրենիքին եւ Պայֆարին:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Նոյեմբեր 11, կիրակի , Առաւօտեան ժամը 10ին Ն· Վսեմ· Ամենապատիւ եւ Գերերջանիկ Գրիգոր Պետրոս Ժե· Աղա – ճանեան, Կաթողիկոս – Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ, պիտի մատուցանէ Ս· Պատա– րագ՝ Հայկական Ծէսով :

Հանդիսադրութեամբ Պոսթընի թեմա – կալ Րիչարտ Քուշինկ Արք·ի , Ս· Խաչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Մեծապոյն Պոսթընի թեմին մայր եկե– ղեցին քիչ անդամ այդքան բազմութիւն տեսած էր: Աւելի քան երեք հազար հոգի ներսը եւ առ նուազն երկու հազար հոգի դուրսը, փողոցին մէջ, կը մասնակցէին այդ հայածէս պատարագին : Խորանին մօտ՝ յատուկ մաս մը վերապահուած էր Հայոց համար :

Խորհուրդ խորինը ցնծագուշ զոթական կամարները, թափօրը տեսնուելու իր չքեղազարդ հարստութեամբ եւ կարգի – նալը իր քաղցր ձայնով սկսաւ... ի յար– կին սրբութեան եւ ի տեղւոջ փառաբանու– թեան ... :

Ամերիկացիները չլացած էին հայ ծի – սակատարութեան ճոխութենէն: Իսկ 80 հոգինոց քառաձայն երգչախումբին կո – միտաս – Եկմալեան երգեցողութիւնը հո– գենորոգ չեչտով կը ներչնչէր բոլոր ներ– կաները :

Ժողովրդապետ Հայր Ղուկաս ամէն ինչ անթերի կերպով կազմակերպած էր : Օրերով տքնած էր երգչախումբը քով քո– վի բերելու համար: Մեներդողներուն հետ առանձին փորձ ըրած էր: Առաջնա– կարգ երգեհոն նուագող մը ճարած էր եւ սարկաւագները ասդիէն անդիէն հաւա – քած էր: Այս պատարագին համար յա – տուկ դրքոյկ մը պատրաստած էր, հայ– կական պատարագին բացատրականը ըն– ծայելով անդլերէն լեզուով: Բացի այդ, թըղ– թակիցներուն համար նիւթ հաւաքած էր, թերթերուն ծանուցումներ տուած էր եւ կազմակերպչական ամէն մեծ եւ փոքր փոյթ մասերը վրան կպած էին: Պայ – թումը ծառը տասպալերը ու զինքն ալ դուրս նետած էր որջէն :

Սուլթանը իր առջեւ բերել տուաւ ե – րեք կալանաւորները :

Զինն իջած էր: Զինուոր մը խոչոր թմբուկ մը ներկայացուցեր էր անոր իբր աթոռ ու սպայ մը իր վերարկուն վրան տարածած էր իբր մեաքսեայ կապոյտ դորգ մը :

Սուլթանը սակայն չնստաւ: Թուլիփա– նին նայեցաւ .

— Ո՞վ էք :

Ճանչցաւ անոր դէմքէն ու չղթաներէն թէ թուրք գերի մըն էր :

— Ես գերի մըն եմ.— պատասխանեց Թուլիփան ծունկի իյնալով , — կրնաս տեսնել, ով հայր բոլոր ճչմարիտ հաւա– տացեալներու, ահա չղթան ոտքիս վը – րայ· այլապէս ես ենիչէրի մըն եմ· ա – նունս Թուլիփան է· քու վեհափառ ոտ – քերուդ փոչին եմ :

— Իսկ այս լակո՞տը :

Ուսանողը ոտքի կեցեր էր, ու բոլորո– վին չփոթած , կը նայէր այդ ընկուզա – դոյն աչքերով, թխադէմ ու խոյի քիթով մարդուն, մինչեռ մարդոց սիրոյ , որ քիչ առաջ Մահմէտի գերին պէտք էր թռչիլ :

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար·)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ուրբաթ Հոկտեմբեր 9՝ ժամը 21ին Փը– րանսական ձայն – պատկերասփիւռի Տան մէջ (116 Ավբնիւ տիւ Փրեզիտան Փեռը – տի), նուագահանդէս մը կը տրուի Ջայն– պատկերասփիւռի Ֆիլարմոնիճ նուագա – խումբին կողմէ: Այս նուագահանդէսին իրրեւ մենակատար կը մասնակցի ծանօթ դաչնակահար՝ Սեդրակ Եավրուեան , որ պիտի նուագէ Զայքովսքիի թիւ 1 ֆոնչերթօն :

դործի եռեւէ օրեր չարունակ վազվզած էր: Իսկ պատարագին օրը՝ անիկա ամէն տեղ էր... խորանին վրայ, աւանդատու– նը եւ երգչախումբին մօտ: Թղթակից – ներուն տեղեկութիւն կուտար եւ ոտի – կաններուն հրահանգ :

Սիրայօժար այս բոլոր նեղութիւնը յանձն առած էր՝ անվերապահ անձնուի – րութեամբ: Կը նախատեսէր թէ կոկիկ դումար մը մէջտեղ կ'ելլէր այս պատա – րագէն: Զեռնարկած էր եկեղեցիի մը չինութեան եւ յոյս ունէր թէ այս պա – տարագէն դոյանալիք դումարը աւելցնե– լով այն դրամին վրայ որ փրցուցած էր Քուչինկէն՝ բաւական մը պիտի թեթեւ– ցընէր իր բեռը:

Քուչինկ Արք· քարողը տուաւ: Ծայրէ ի ծայր ջատագովեց հայ եկեղեցին եւ հայ ժողովուրդը: Դժուար թէ այսօր ճարուի աւելի հայասէր օտար մեծ անձ – նաւորութիւն մը: Միայն մէկ դժուարու– թիւն ունէր խեղճը : Աղաճանեան անունը չէր կրնար արտասանել եւ ամէն անդամ որ այդ անունին կուգար, իր լեզուն չէր դառնար եւ կը կակազէր :

Ամէն ինչ չատ տպաւորիչ էր: Ամբողջ հասարակութիւնը ջերմեռանդ կեդրոնա– ցումով վերացած էր երբ դպիրը վերնա– տունէն սկսաւ երգել, Ամէն՝ եւ ընդ հոգ– ւոյդ բում, ու խորանէն սարկաւագը չա– րունակեց, Ամէն՝ եւ եւս խաղաղութեան գՏէր աղաչեսցուք :

Պատարագը վերջանալու մօտ էր ... մեղմ ձայնով սկսան Տէր Ողորմեա՛ն : կարդինալը ժողովրդեան դառնալով ը – սաւ, Օրհնեալ եղերուք ի շնորհաց Ս· Հոգւոյն, երբա՛յէ խաղաղութեամբ ... Հոծ բազմութիւնը սկսաւ կարդալահու – թեամբ դուրս ելլել հսկայ եկեղեցիէն : Աննախընթաց արարողութիւն մըն էր եւ ով որ ներկայ էր պիտի չմոռնար այդ փառահեղ օրը :

Ամէն դործ կարդադրելէ ետք՝ Հայր Ղուկասին հետ, լաւ տրամադրութեամբ, դէպի Ուոթըրթաուն մեկնեցանք : Ճամ– բան, ինքնաչարժին մէջ Հայր Ղուկաս յանկարծ ինծի հարցուց ·

— « Դրամը ո՞ւր դրիր»:

— « Ի՞նչ դրամ, վարդապետ»,

— « Հանգանակութե՛ան դրամը »,

— «Ի՞նչ հանգանակութիւն » ,

—« Պատարագին հանգանակութիւնը », պատասխանեց քիչ մը այլայլելով :

— « Լուր չունիմ », բացատրեցի: Դոյ– նը նետեց Հայր Ղուկասը եւ անմիջապէս ինքնաչարժը կեցուցի :

— « Մի՞թէ պնակ չպտըտցուցի՞ր », հարցուց :

— « Ո՛չ», ըսի, «կը կարծէի թէ Պալ – թայեան Լեւոնը պիտի պտըտցնէր : »

Իսկոյն դացինք Պալթայեան Լեւոնին տունը: Դեռ չէր եկած: Գրեթէ ժամու– կէս սպասեցինք : Սեմէն ներս չմտած՝ Հայր Ղուկաս հարցուց թէ պնակը պը – տրցո՞ւց թէ ոչ :

— « Ոչ » պատասխանեց, զարմացած , Պալթայեան Լեւոնը, «ես կը կարծէի թէ Ամերիկացիները պիտի պտըտցնէին »:

Պարզուեցաւ թէ Ամերիկայինները կար– ծեր են թէ Հայերս պնակ պիտի պտըտ – ցնէինք: Հայր Ղուկասը խորհէր է թէ ես այդ պաչտօնը կը կատարեմ, եւ ես ալ վստահ էի թէ Պալթայեան Լեւոնը այդ կարեւոր դործը կ'ընէ, քանի որ ամէն կիրակի ինքը այդ պարտականութիւնը կը կատարէր մեր եկեղեցիին մէջ: Իսկ, իր կարգին, Պալթայեան Լեւոնը կարծեր է թէ Ամերիկացիները պիտի կարդադրութիւնը կ'ընեն : Բանէն դուրս եկաւ որ ոչ ոք պնակ պտըտցուցեր էր: ես լրջօրէն վախցայ որ Հայր Ղուկասը կաթ– ուած կ'ունենայ :

Պոսթընի Հայութիւնը այդ պատարագը չէ մոռցած... Ոչ ալ Հայր Ղուկասը :

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Զապէլ Նիկողոսեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէն – կիւլեան յիսուն ֆրանք նուիրած են Մշակոյթի Տան :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Վահրամ Խաչատուրեան կը նուիրէ հարիւր ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Սուրէն Չիլինկիրեանի մահուան առթիւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Սէն – Միշէլ – Օտէոնի թաղամասին մէջ ՅԱՌԱՋ կը ծախուի *միայն*

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

×

Ֆրանսայի զաւառներու մեր բաժանորդներուն (բացի Լիոն, Մարսէյլ եւ Տէսին) հաշուեցոյցեր կը ղրկենք այս միջոցին: Կը խնդրենք որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ բոլոր հաշիւները որպէսզի վարչութիւնը չստիպուի թերթին առաքումը դադրեցնել :

Դիւրութեան համար, մեր բաժանորդները կրնան իրենց վճարումները ընել հետեւեալ հասցէներուն :—

ՎԱԼԱՆՍ.— Կ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ, 39 Պուլվ. տիւ Ժեներալ տը Կոլ :

ՎԻԷՆ.— Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ, 65 Րիւ Վիքթոր Ֆօժիէ :

ՆԻՍ.— Շ. ԶՕՏԵԱՆ, 3 Րիւ տիւ Փը – թի Փարք :

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆ.— Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ, 2 Պուլվ. տիւ Ժեներալ տը Կոլ :

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— ԽՐԻՄԵԱՆ, 2 Րիւ ՌԱՊԸԼԷ :

ՊՈՐՏՕ.— Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ, 74 Րիւ տիւ Լու :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— ՔԻՒՐԷՃԵԱՆ, 39 Րիւ Ա. Քռուազա, Սէն – Մարթէն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Երիտասարդ ուսանողուհի մը կամ միջին տարիքի կին մը (առաւելագոյն 40 տարեկան) երկու փոքրիկներով զբաղելու համար ամէն կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18, առանց բնակութեան :

Հեռաձայնել առաւօտները՝
SUF. 72-19

Կամ ներկայանալ՝
67, Avenue de Ségur
2ème droite

ԼԻՈՆ *ԼԻՈՆ*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ: Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ: »

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ասատուր Եսայեան, Սեբաստացի, ծընած 1921ին: Հօրը անունը՝ Մովսէս, մօրը՝ Մարիամ: 1946ին դինքը տեսնողներ եղած են Մարսէյլ, անկէ ի վեր լուր չկայ: Երաժիշտ է :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Հ. Խաչատուրեանի :

9, Avenue Sadi Carnot
VALENCE (Drôme)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

Գէորգ Չավուշ խումբ, (11 Հոկտ.), Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքները կը վերաբացուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի մէջ այսօր Հինգշաբթի (1 Հոկտեմբեր), Ահարոնեան սրահի մէջ :

ԻՍԻ.— Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 8ին, Խրիմեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 8ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 4ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին դպրոցի սրահին մէջ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անտարբեր չըլլան եւ բարեհաճին արձանագրել իրենց զաւակները առանց խտրութեան :

Քաղաքի տղոց համար դիմել հետեւեալ հասցէին.— Ընկերուհիին բնակարանը, 31 Րիւ տ'Ալամպէր :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտարարէ որ հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները պիտի սկսին այսօր Հինգշաբթի (1 Հոկտեմբերէն սկսեալ): Ամէն Հինգշաբթի օրերը կէսօրէն վերջ ժամը 2էն 5, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ : Ուսուցչութեամբ Տէր Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ՅԱՌԱՋ

		ԿԱՐԴԱՑԷ'Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ'Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ	
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	. . . . .	Օրեր եւ Ժամեր	20 Փր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	. . . . .	Բուռ մը Տոմս	15 Փր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	. . . . .	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը	7 Փր. 7 Փր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	. . . . .	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 Փր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	. . . . .	Կարթը	5 Փր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 6 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԿԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10127 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.127

ԿԻՍՈՒԱԾ

Կիսուած են Գերմանիա, Քորէա, Վի-
թնամ, Լաոս, Չինաստան, Քոնկօ :
Երկիրեզկուած ու տրոհուած են այս
երկիրներու հայրենի հողը, ժողովուրդը,
ազատական զարգացման հնարաւորու-
թիւնները, բարոյական դիմագիծը, ազ-
գային նկարագիրն ու էութիւնը :
Արդի քաղաքական աշխարհը իր պատ-
ասիրը կերպաւորեց այս երկիրները :
Եւ անո՛նք են հարազատ հայելին այ-
սուան երկիրեզկուած ու տրոհուած
քաղաքական իրականութեան :
Եւ ըմբռնումներո՛ւն :
Եւ նկարագրի՛ն :
Եւ նպատակներո՛ւն :
Աննախընթաց ուժի տիրացած երկու
տիտաններ տեղաւորուեցան կիսուած եր-
կիրներու այս կամ այն հատուածին վը-
րայ :
Յանուն դաւանանքի . ոչ՝ դաւի :
Յանուն սկզբունքի . ոչ՝ շահի :
Խօսքով ու խրատով՝ տիտանները զի-
նաթ գերազանցեցին դաւ ու շահ դատա-
պարտելով : Գործով ու գործնականով՝
դաւէն ու շահէն մազաչափ չհրաժարե-
ցան :
Տիտանները նոյն լեզուն չեն խօսիր եւ
ոչ ալ չեն հասկնար :
Մինչդեռ, հաւասարապէս նո՛յն վախը
ունի կրեն ու հաւասա՛ր հպատակներն են
նոյն վախին :
Տիտանները նոյն ըմբռնումները չունին
եւ նոյն նպատակերը չեն հետապնդեր :
Սակայն հաւասա՛ր սարսափի մէջ են .
նո՛յն սարսափէն սարսափած :
Խաղաղութիւնը արդասիք է այս սար-
սափին :
Ազգային ու միջազգային քաղաքական
գարգերու կարգադրութեանց հակակշիռը
այս սարսափին կը պատկանի :
Ամէն ինչ ունի նո՛յն սահմանը, եւ
սահմանը միշտ՝ նոյն սարսափն է :
Իւրաքանչիւր տիտան կը փորձէ միւսը
տապալել, առանց սարսափի սահմանն
անցնելու, սակայն :
Իւրաքանչիւր տիտան կը հաւատայ եւ
կը յուսայ, թէ միւսը կրնայ ներքնօրէն
քայքայուիլ, ու ա՛յդպէս՝ տապալիլ :
Իրաւաբանութեան առաջին լսարանի
ուսանողներ արդարօրէն եւ ըստ օրինի
պիտի լուծէին այնպիսի պարզ խնդիր
մը, որպիսին է կիպրական հարցը :
Միացեալ Ազգերու երկու անմիաբան
տիտանները ո՛չ կը դատեն, ո՛չ կը վըճ-
ռեն, ո՛չ կը կիրառեն :
Նաեւ հոս՝ դաւ ու շահ կ՛որոնեն :
Մէկ տիտանը, միւս տիտանի դաւին
նալքերը կը պրպտէ : Մէկ տիտանին են-
թադրեալ շահը՝ միւս տիտանը վեթոյով
կը չեզոքացնէ :
Դաւն ու շահը կը շարունակուին,
ուստի Կիպրոսն ալ կը շարունակէ հաշ-
մուած մնալ :
Ինտոնեզիա եւ Մալեզիա կը բախին :
Արիւնալի կռիւներ՝ կացութիւնը արագօ-
րէն կը վատթարացնեն : Սանձարձակ
պատերազմի սպառնալիքներ կը տեղան :
Անխռով, երկու տիտանները դարձեալ
ու միշտ դաւ ու շահ կը ստուգեն : Կը
հրնին՝ ոսոխին դաւը կանխել . սեփա-
կան շահը ապահովել :
Այս ճշմարտութեան հետ միասին եւ ի
հեճուկս այս ճշմարտութեան, երկու տի-
տանները խոշոր - խոշոր բարոյական
ոստ են շալկած՝ քաջ գիտնալով, որ մէկ
ոտ տակաւին չէ փոխուած . մարդը
մարդ է մնացած, ուստի ան ոչ միայն
«հացիւ կեցցէ », այլեւ՝ «Բանիւ» :
Զինաթափութի՛ւն - համամարդկային
անհրաժեշտ ու խորքը կան հոս :
Սակայն ոչ՝ տիտաններուն համար :
Նաեւ հոս, նոյնիսկ այստեղ՝ նոյն դա-
ւը ու շահն են աստիճանաչափը այն ա-
մէնքի, որ գործք է . ոչ՝ խօսք ու խրատ :
Ըստ Մք Նամարայի, Ամերիկան իր
վրայ յարձակողը՝ հիւլէական կործա-
նումներու տակ պիտի անհետացնէ : Եւ
ԱՄՆը պիտի շարունակէ տարին վեց մի-
լիառ տոլար ծախսել, որպէսզի պահ-
պանուի այս գերակշռութիւնը :
Ըստ Խրուշչեւի, Սովետները այժմ տէր
են մարդկութիւնը բնաջնջող նոր զէնքի :
Խորհ. վարչապետի հերքումը իր իսկ
կողմէ յայտնուած այս նորութեան,
հերքում չէ այն փաստին, որ եթէ Մոս-
կուա իսկապէս ունի նման զէնք, ապա
անկէ պիտի չհրաժարի եւ կամաւորապէս
զինաթափուի :
Տիտանները բառերու բուրգեր բարձ-
բացուցին զինաթափութեան իմաստը
խորհրդանշող ժընեւի մէջ, հոնկէ յայ-
տարելու, որ թափուած ճիգերու գործ-
նական արդիւնքը «հաւասար է զերոյի» :
Ճիշդ այս զերոյին վրայ կը դտնուի
կիսուած ազգերուն ճակատագիրը :
Նոյն աստիճանաչափին վրայ է քաղա-
քական կիսուած իրականութիւնը :
Զերոյին վրայ սառած են՝ քաղաքական
կիսուած նկարագիր ու նպատակ :
Համամարդկային կիսուած կեանքին
մէջ, կիսուած է նաեւ անհատ մարդը :
Զերոյի կայունացման՝ պիտի հետեւի
դահավէժ անկումը մարդու զգացական,
բարոյական, իմացական, հոգեկան բոլոր
արժէքներուն :
Զերոն որեւէ աստիճանի վերածելու
ճիգին՝ պիտի հետեւին մքնամարեան կամ
խրուշչեւեան շրթներէ խոստացուած փը-
լուզումներ ու փլատակներ :
Ներքնապէս կիսուած մարդ անհատը՝
կիսուած այս դարու՝ դարձած է տիպար,
բուսական «ապրիմ - մեռնիմ» մը. ծա-
դիկին չափ կամազո՛ւրկ, իմաստազո՛ւրկ,
հոգեզո՛ւրկ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՔԵՒԱՐԺԱՆԹԻՆԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ՄԸ ԿԸ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԻ

Շարունակելով իր լատին ամերիկեան
շրջապտոյտը, նախագահ տը Կոլ հասած
է Պուէնոս Այրէս :
Արժանթինի մայրաքաղաքը երեք մի-
լիոն 740 հազար բնակիչ ունի : Գլխաւոր
միւս քաղաքներն են .— Ռոսարիօ (552
հազար), Քորտոպա (511 հազար), Լա
Փլաթա (358 հազար) եւ Թուքուման (245
հազար) : Երկրին ամբողջ տարածու-
թիւնն է երկու միլիոն 777 հազար քառա-
կուսի քիլոմեթր (հինգ անգամ Ֆրան-
սան) : Տնտեսութեան հիմն է երկրագոր-
ծութիւնը (արմտիք, կաթնեղէն, միս) :
Կան նաեւ ուտեստեղէնի ճարտարար-
ուեստներ : 45 հազար քիլոմեթր երկա-
թուղի կայ եւ հինգ հարիւր հազար քի-
լոմեթր ճամբայ : Տեղւոյն դրամն է՝
փեսօն՝ (1 Ֆր. = 28,5 փեսօս) :
Քաղաքական գետնի վրայ, տասը տա-
րի (1945 - 55) փերոնական վարչաձեւի
տակ ապրելէ ետք, Արժանթին չէ մոռ-
ցած անոր շուքը եւ կը խօսուի նոյնիսկ
իր վերադարձին մասին, կարգ մը հար-
ցեր լուծելու համար : Պայքար կայ սէն-
տիքաներու (փերոնական) եւ բանակին
միջեւ որ տապալեց այդ վարչակարգը :
Ներկայ նախագահը՝ Արթուրօ Իլիա,
չափաւորական արմատական մըն է, որ
կը փորձէ «լողալ» այդ երկու հոսանքնե-
րուն միջեւ եւ զարկ տալ տնտեսութեան :
Արժանթին հասնելով, տը Կոլ արդէն
17.100 քիլոմեթր ըրած կ՛ըլլայ, բայց
տակաւին նոյնքան (17.900 քիլոմեթր)
ունի կատարելիք :
Առաջին կոչունքին, խօսք առնելով, տը
Կոլ ջատագոված է Ֆրանքեւարժանթին-
եան բարեկամութիւնը :
« Աշխարհը ուր ենք եւ շրջանը որու
մէջ կ՛ապրինք Արժանթինի եւ Ֆրանսայի
կուտան բազմաթիւ պատճառներ, ոչ մի-
այն փոխադարձ համակրանքը պահպանե-
լու այլեւ աւելի եւս ամրապնդելու իրենց
յարաբերութիւնները : Բարգաւաճման
ճամբու վրայ ազգ մըն էք մարդկային եւ
բնական բոլոր միջոցներով յաջողելու
համար » :
Նախորդ օրը խօսքը ուղղելով խորհրդ-
արանականներուն, տը Կոլ շեշտած էր.
— « ... Դուք եւ մենք նոյն աղբիւրներէն
քաղած ենք — ազատութեան, եղբայ-
րուեան եւ հաւասարութեան աղբիւրնե-
րէն — այն ոգին, որ յաճախ կեանք տը-
ւաւ մեր հանրային կեանքին : Դուք եւ
մենք կ՛ուզենք որ մեր աշխարհը (մանա-
ւանդ որ անոր յեղաշրջումը շատ խոր եւ
արագ է), հաստատուի խաղաղութեան եւ
հաւասարակշռութեան մէջ, ժողովուրդ-
ներու անկախութեան հիման վրայ եւ
ընդհանուր յառաջդիմութեան փոխա-
դարձ օժանդակութեան եւ մարդկային
իրաւունքներու : Այդ պատճառաւ է որ,
Արժանթինցի եւ Ֆրանսացի, մենք զմեզ
կը գտնենք դատողութեանց, տրամա-
դրութեանց եւ տեսակէտներու դիմաց,
այնքան մօտ որքան կրնան ըլլալ երկու
ազգեր » :
Այս այցելութեան առթիւ ստորագրը-
ուած Ֆրանքեւարժանթինեան մշակութա-
յին համաձայնագիրը կը նախատեսէ որ
մշտական կերպով, դասախօսներու, գի-
տուններու, ուսանողներու, արուեստա-
գէտներու եւ գրագէտներու փոխանակու-
թիւններ կատարուին : Կը նախատեսէ նա-
եւ գիտական գործակցութիւն մը : Իրա-
րու պիտի յայտնուի գիտական հետազօ-
տութեանց արդիւնքները :
Պաշտօնական շրջանակներու մէջ, գո-
հունակութիւն կը յայտնուի քաղաքական
խօսակցութեանց արդիւնքին համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Պետրոս Իշխանը, հրա-
պարակային յայտարարութեամբ մը շեշ-
տած է թէ «մեր աղտոտ լաթերը ընտա-
նիքին մէջ լուանք » : Իշխանը, որ կ՛ու-
զէր բացատրել իր բացակայութեան
պատճառները թագաւորին ամուսնու-
թեան, ըսած է .— « Տասնըեօթը տարի,
Ֆրետերիքա թագուհին միայն դժուա-
րութիւններ ստեղծեց արքայական ըն-
տանիքին անդամներուն միջեւ : Պարտա-
ւորուեցայ հեռանալ 1947էն 1957, աւելի
երկար ատեն չհանդուրժելու համար ըն-
տանեկան տարակարծութիւնները» : Իշ-
խանը կ՛ըսէ նոյնիսկ թէ ինք է բուն գա-
հաժառանգը, բայց խնդիր հանելու
միտք չունի :
ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը հրաժարած է
ինչպէս նաեւ իր կառավարութեան բազ-
մաթիւ անդամներ : Նոր դահլիճը, կազ-
ուած է քսան հոգիէ : Նոր վարչապետն է
Զօր. Ամին Հաֆէզ, որ կառավարութեան
մէջ առած է 12 պատասական եւ ութ ան-
կախ :
ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համա-
ձայն, յոյս կայ որ Նիկոսիա - Քիրենիա
ճամբան բացուի եւ թուրք զօրագունդին
հարցն ալ կարգադրուի : Մակարիոս
Արք.ի յայտարարութիւններէն իսկ է որ
կարելի եղած է նման յոյսեր ունենալ :
ՔԱՆԱՏԱ ապահովութեան աննախընթ-
թաց միջոցներ ձեռք առած է Էլիզապէթ
թագուհին ընդունելու համար : Ծանօթ է
որ ծագումով Ֆրանսացի Քանատացիները

Գ. ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ

ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏՈՔԹ. Ա. ՓԷՐՏԻԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վազգէն Հայրապետի գահակալու-
թեան 9րդ տարեդարձին առթիւ Էջմիա-
ծին գացին նաեւ Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկ-
եան, Տիկին Ռիթա Էսայեան եւ
Եդ. Իւթիւճեան

ԵՐԵՒԱՆ 2.— Ամենայն Հայոց Վեհա-
փառ Հայրապետի հրաւէրով այսօր,
Հոկտեմբերի 2ին օդային ճամբով Երե-
ւան ժամանած են Գալուստ Կիւլպէնկեան
Հիմնարկութեան նախագահ Տոքթ. Ա.
Փէրտիկան իր կնոջ հետ : Նոյնպէս Երե-
ւան եկած են նոյն հիմնարկի Հայկական
բաժնի վարիչ Պ. Ռոպեր Կիւլպէնկեան,
հանգուցեալ մեծանուն բարերարի դուս-
տրը Տիկին Ռիթա Եսայեան եւ ճարտա-
րագէտ Պ. Եդուարդ Իւթիւճեան :
Օդակայանին մէջ հիւրերը դիմաւոր-
ուած են Սահակ Արք. Յովհաննէսեանի,
Կոմիտաս Եպիսկ. Տէր - Ստեփանեանի եւ
կրօնական գործերու վարիչ Պ. Պապլոյ-
եանի կողմէ :
Հիւրերը Հայաստանի մէջ կը մնան մէկ
շաբաթ եւ կը մասնակցին Հայրապետին
գահակալութեան 9րդ տարեդարձի հան-
դիսութեան :

բուռն ցոյցեր կ՛ուզեն ընել : Ըսուեցաւ
նոյնիսկ թէ խելագար մը կրնայ սպաննել
թագուհին, բայց քանատական ոստիկա-
նութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք ա-
ռած է :
ՓԱՐԻԶ.— Նուաքչոթ օդանաւը Մի-
ջերկրական ինկած չէր ինչպէս լուր ելած
էր սպանական պաշտօնական աղբիւրնե-
րէն, այլ ճզմուած է Սիէռա Նեվատայի
լեռնաշղթային վրայ : Ութսուն ճամբորդ-
ներէն ոչ մէկը ողջ մնացած է : Ասոնց
24ը երախաներ էին :
« ԱՐՔ ՏԸ ԹՐԻՈՆՖ»ի ձիարշաւի մրը-
ցանակը շահեցաւ Փրէնս Ռօյալ, իտալա-
կան ձի մը, բոլորովին անսպասելի կեր-
պով : Օրուան նախընտրեալն էր Լը Ֆա-
պիւլէօ, որու վրայ աւելի քան մէկուկէս
միլիառ հին Ֆրանք խաղացած էին :
« ՀԻԼՏԱ» մրրիկէն 31 մեռեալ եւ 160
վիրաւորներ կան Լուիզիանի մէջ :
ՕՓԵՐԱՅԷՆ Փալէ - Ռօյալ հարիւր հա-
զար նախկին ռազմիկներ ցոյց մը ըրին
Շաբաթ օր : Այս ցոյցով կ՛ուզեն պաշտ-
պանել իրենց իրաւունքներն ու թոշակ-
ները :
ԻԶՎԵՍՏԻԱՅԻ խմբագրապետը՝ Աճու-
պէյ, որ փեսան է Խրուշչեւի, կը գրէ
Սովեթսկայա Ռոսիայի մէջ թէ աշխարհ
չի կրնար անտարբեր մնալ Կոլտուաթըրի
թեկնածութեան առջեւ : «Ինչո՞ւ Կոլ-
տուաթըր այսքան յուզեց ամէն մարդ :
Որովհետեւ այսօրուան Ամերիկան յատ-
կանշող կասկածներուն մէկ կարեւոր ար-
տայայտութիւնն է : Մտահոգութեան
շատ պատճառներ ունի Ամերիկան .—
Սեւերու ըմբոստութիւնը, Քուպայի ըն-
կերվարացումը, Հարաւ - Արեւելեան Ա-
սիոյ ձախողութիւնը, Լատին Ամերիկայի
ատելութիւնը, անջրպետի նուաճումին
յապաղումը եւ հազար այլ բաներ » :
ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.ի Գ. նստաշրջանը սկսաւ
իր Դ. շաբաթը : Օրակարգի նիւթն է
« Հռոմէն բաժնուած քրիստոնեայ եկե-
ղեցիները» : Հաւանական է որ այս նըս-
տաշրջանը փակուի Նոյեմբեր 20ին եւ
Պապը անձամբ Պոմպէյ երթայ : Յարդ
պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը
ճշդուած էր որ իբր Փոխանձն Նուիրակ,
արարողութեանց ու հանդիսութեանց պի-
տի նախագահէ Կարդինալ Աղաճանեան :

ՀԱՅԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿՇԻՌՔԻՆ ՎՐԱՅ

ԻՐԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԹԷ ԵՐԱԶԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ունինք ազգային դատ մը՝ որ անմահ է, բայց մենք կամովին, թերեւս պարագաներու բռնադատութեամբ, կ'առնենք այդ դատը եւ դամբանի մը մէջ դնելով կը քնացնենք, մինչեւ որ, նորէն արտաքին պարագաներու դրդումով, զայն դուրս քաշենք իր դամբանէն, ողջընցընենք, եւ ատեն մը հետը ապրինք յոյսերով եւ երազներով օրօրուելով: Ըսելիք չկայ, շատ աղէկ կ'ընենք: Գոնէ մեր ազգային գիտակցութեան կենդանութեան ապացոյց կուտանք այսպէս:

Առաջին Աշխարհամարտին վախճանին մեր դատն ալ իր յարութիւնը ունեցաւ: Մենք լաւ կը յիշենք այդ օրերը: Ի՜նչ խանդավառութիւն, ի՜նչ յափշտակութիւն երազներու՝ ծովէ ծով Հայաստանի մը խոստումով ... որոնք, աւաղ, չիրականացան:

Եւ, չմոռնաք, խոստացողները եւ ուրացողները նոյն մարդիկն էին, նոյն ազգերը, որոնք իրաւունք ըրին ոճրագործին եւ մեզ ապշահար եւ արիւնաթաթաւ ճամբու դրին, ոչ իսկ մխիթարական խօսքով մը: Լօզանի դաշնադիրը անիրաւութեան զրպարտադիր մըն էր զայն ստորագրողներուն դէմ: Դատը Աստուծոյ ատեանին առջեւ չկորսուեցաւ, բայց նենդաւոր, անխիղճ, եւ ստախօս դատաւորներու առջեւ կորսուեցաւ:

Կը յիշէ՞ք թէ ինչ պատկերով որակեց Խրիմեան Հայրիկ Պերլինի Խորհրդաժողովը, 1878ին, որ խնդացեր եւ անարգեր էր այն սրբազան արցունքը՝ որով միայն կրցեր էր ան խօսիլ այդ սառնասիրտ մարդոց: Ըսեր էր թէ Միջազգային հերիսան թուղթէ դգալով խառնել անկարելի է, երկաթէ դգալով միայն կը խառնուի: Ըսել ուզեր էր թէ բանակով եւ տորմիղով միայն կամքերը այս կողմ կամ այն կողմ կը դառնան:

Հիմա ի՞նչ ըսենք: Համոզումով եւ համարձակութեամբ պիտի ըսենք ի՜նչ որ ունինք ըսելիք, սխալ կամ շիտակ:

Առաջին.— Մարդիկը նոյնն են, չխաբուինք եւ եթէ տարբերութիւն մը կայ, այսօր աւելի անիրաւ, աւելի խաբեբայ, աւելի չար են քան երբեք: Եթէ այդպէս նորէն «երկաթէ դգալ» պէտք է մեզի՝ այդ անօրէններուն խօսք հասկցնելու համար, ո՞ւր է մեր «երկաթէ դգալը ...»: Ոչ երկաթը ունինք, եւ ոչ ալ ոսկին ...: Ըսել կ'ուզենք, իրատես ըլլանք եւ ոչ թէ երազատես:

Դատ մը ունինք անտարակոյս, եւ Աստուած է մեր վկան: Ան տեսաւ մեր կոտորումը, Անոր ականջները լսեցին մեր օրհասական աղօթքները, Ան լացաւ մեր անտէր մանուկներուն հետ: Բայց որո՞ւ պիտի տանինք մեր դատը: Որո՞ւ պիտի վստահինք: Ըսէ՛ք, տեսնեմ:

Ո՞ր օրէնքովը, ո՞ր խիղճովը պիտի դատավարեն որ արդարութեամբ վճիռ արձակեն այն նոյն դատաւորները, որոնք վեց հարիւր տարուան մէջ ո՛չ մէկ անգամ իրաւունք ըրեր են մեզի պէս անզօր, անօգնական ժողովուրդի մը՝ երբ միջազգային կշիռքին վրայ մէկ կրամ իսկ չենք կշռեր նժարը մէկ կողմը կամ միւսը ծռելու համար:

Սա վեց հարիւր տարուան մէջ՝ սա մէկ անգամը մի խաբուիք: Մի հաւատաք ունայն խօսքերու: Անոնք որ ձեր կռնակը կը շոյեն եւ հռետորական խօսքերու տարափի մը կ'ենթարկեն ձեզ, մատ չեն շարժեր մեր դատին համար: Ամէ՛ն երկրի մէջ, եւ այս երկրին մէջ ալ, գիտցած ըլլաք: Մեր դատը ոչ թուղթով, ոչ մելանով եւ ոչ ալ բարեկամ կարծուած մարդոց կեղծաւոր խօսքերովը կը շահուի: Ասկէ գոնէ 20 – 25 տարիներ առաջ այս երկրին մէջ քսան հազար ամերիկացի «քարոզիչներ» իրենց ստորագրութիւնովը վկայ եղան մեր դատին արդարութեան համար: Լաւ, ի՞նչ եղաւ: Մե՛նք ուրախացանք...: Աւելի ի՞նչ: Ոչի՛նչ: Պէտք է որ զգացականութենէ հրաժարինք եւ գործնական ըլլանք, իրատես ըլլանք: Այդ է մեր ըսածը: Դատ մը շահելու համար՝ վստահելի փաստաբան ունենալու ենք, եւ արդար դատաւոր: Մենք ոչ վըստահելի փաստաբան ունինք, եւ ո՛չ ալ արդար դատաւոր: Պիտի հարցնէք, չըկա՞յ ճար մը որ գոնէ մեր դատը տեսնուի, քննուի, վճիռը ինչ որ ալ ըլլայ:

Չենք ըսեր չկայ, բայց փնտռելու ենք որ գտնենք, եւ գտնելու համար ալ քանի մը հիմնական պայմաններ գոհացնելու ենք: Մէկ քանին նշենք:

Առաջին, համազգային եւ համագործակցական ըլլալու է մեր ձեռնարկը, որպէսզի փնտռենք մեր ճամբան, գտնենք եւ անկէ քալենք միաճակատ: Եթէ ասիկա ալ կուսակցական պայքարներու դուռ պիտի բանայ, արդէն դատը չսկսած՝ մենք մեր ձեռքովը խորտակած կ'ըլլանք զայն: Ասիկա ազգին դատն է եւ ոչ թէ որեւէ կուսակցութեան: Ազգին մէկ հատուածը եւ ոչ մէկ ատեն կրնայ ազգին անունովը գործել, գոնէ այսպիսի դատի մը համար:

Երկրորդ, առանց որեւէ խտիրի՝ պէտք է ընտրել մարմին մը, որուն անդամները իրենց անուններուն հմայքովը չդրաւեն աթոռները, հապա միայն իրենց իմաստութեամբը, ողջախոհութեամբը, ազգային հմտութիւնովը, եւ շահագրգռութեամբը: Դատը իր դատախազներուն անվիճելի արժանիքովը վստահութիւն ներշնչելու է: Ընտրութեան մէջ եւ ոչ մէկ խաղ կամ դաւ մտնելու է որեւէ անկիւնէ: Այլ խօսքով, փոլիթիքոսութիւնը անողոքօրէն պէտք է դատապարտել եւ արգիլել: Մարմինը համազգային ըլլալու է նաեւ աշխարհագրական իմաստով: Եթէ, ըսենք, հարիւր հոգիէ պիտի բաղկանայ, այդ հարիւրը որոշ համեմատութիւններով ամէն գաղութէ ընտրուած ներկայացուցիչներէ բաղկանալու է ի սփիւռս աշխարհի: Կազմակերպութիւնը մանրամասնութիւն մըն է, որ կրնայ վըստահուիլ կազմակերպչական փորձառութիւն եւ դաստիարակութիւն ունեցող խելացի մարդոց, այս պարագային՝ հայ կամ ամերիկացի: Այս մարմինը ստորաբաժնուելու է կանխորոշեալ Յանձնախումբերու՝ որոշ յանձնառութիւններով եւ պատասխանատուութիւններով: Գործադիր Մարմինը, միշտ պատասխանատու՝ Համազգային Ընդհանուր Մարմնոյն, առ առաւելն 25 հոգիէ բաղկանալու է: Քարտուղարը եւ իր օգնականը, կամ օգնականները ամէնէն գործօն դերին մէջ ըլլալու են: Ոչ ոք մնայուն ատենապետ ըլլալու է: Ամէն մէկ անդամը կարգով վարելու է Գործադիր Մարմնոյն իւրաքանչիւր նիստը: Դիրքի, աթոռի, փառքի աւանդութիւնը բացարձակապէս տարանջատուելու է այս Մարմնոյն կողմէ եւ գործունէութենէն:

Երրորդ, ուշ մնացած ենք արդէն, բայց առանց ժամանակ կորսնցնելու, հարկաւոր ծախքերուն յանձնառու ըլլալով, պէտք է հետախուզական կարող մարդոց միջոցաւ փաստացի եւ վիճակագրական վաւերաթուղթեր պատրաստել: Անոր համար կարեւոր է խորհրդատու ունենալ առաջնակարգ քանի մը փաստաբաններ եւ պատմագէտներ:

Դատի մը հետապնդումը Գրիգորին, Յարութիւնին, Կարապետին ձգելու չենք: Մեր բոլոր պետական հաղորդակցութիւնները պետական ամենազդեցիկ մարդոց միջոցաւը ըլլալու են: Մենք սովորաբար կ'արհամարհենք կարգ մը մարդիկ, որոնք անձնական բարեկամական կապեր ունին, օրինակի համար, այս երկրին ամէնէն ազդեցիկ մարդոց հետ, ըսելով որ կը պատկանին այս կամ այն կուսակցութեան, փոխանակ ազնիւ հանդուրժողութեամբ՝ օգտագործելու անոնց այդ կապերը: Իբրեւ թէ ազգասիրութեան միակ վկայականը կուսակցական ատեանէ մը կրնայ տրուիլ: Եթէ մենք մեր նախապաշարումներէն չենք կրնար ազատել մեզ՝ ի՞նչպէս կրնանք ազատել ազգը, եւ շահիլ անոր դատը:

Չորրորդ, մեզի այնպէս կը թուի թէ այս գործին մէջ բոլոր եկեղեցականները չէզոք կենալու են: Ասիկա քաղաքական գործ է, եւ սկզբունքով եկեղեցականը քաղաքական գործի միջամուխ ըլլալու չէ: Կարելի է անոնց խորհուրդին դիմել անպաշտօն կերպով, բայց ոչ պաշտօնական մասնակցութեամբ վերոյիշեալ մարմինին մէջ:

Հինգերորդ, օգտակար կ'ըլլայ օտար անուանի մարդոցմէ բաղկացեալ հովանաւորիչ մարմին մը ունենալ խորհրդակցական հանգամանքով: Անուններով նամակագլուխ զարդարելը սովորութիւն է, կ'արժէ այդ սովորութիւնը պահել:

Վեցերորդ, պէտք է խորհրդակցիլ, որեւէ քայլ առնելէ առաջ, Հայ Պետութեան ներկայացուցիչներուն հետ, ոչ միայն հաւանութիւնը փնտռելով, հապա նաեւ ուղղութիւն եւ առաջնորդութիւն: Կա՛մ, պէտք է որոշել թէ Սփիւռքի Հայութեան անկախ շարժո՞ւմ մը պիտի ըլլայ ասիկա թէ ոչ: Այսպիսի հարց մը ունի իր թեր ու դէմ կողմերը, որոնք լրջօրէն նկատուելու են:

Հարցը իր կնճռոտ կողմերը ունի եւ երեւցածին պէս պարզ չէ: Դարձեալ, պռռալով կանչելով՝ ոչ մէկ հարց իր լուծումը կը գտնէ: Պաղ մտքով, սուր հասկացողութեամբ, իմաստուն քայլերով մօտենալու ենք հարցին: Կրնա՞նք թէ ոչ: Այս անգութ հարցը դիմագրաւելու ենք քաջութեամբ, այո, բայց նաեւ՝ խոնարհութեամբ: Ամբարտաւան մարդիկ ոչ մէկ խնդիր կրնան լուծել, բայց ամէն խնդիր կը խորտակեն: Շատ գիտցող չըլլանք: Մեր դրացին, իր անկիւնին մէջ, մեզմէ աւելին կրնայ գիտնալ: Լսել ալ սորվինք՝ դէթ մեր խօսածին կէսին չափ:

Սա օրերուս մեր ազգային դատին խնդիրը հրապարակ նետուած է: Որ հայ թերթը որ ձեռք առնես՝ այդ դատին կապակցութեամբ յօդուածի մը կը հանդիպիս: Յայտնուած գաղափարները եթէ մաղէ անցուին, որոնք որ արժէք եւ կարեւորութիւն ունին, եւ դասաւորուին, օգտակար կ'ըլլայ: Նոյն ատեն ամէն գլխէ ելած ձայնն ալ կրնայ բաբելոնական խառնակութիւն ստեղծել: Ոմանք ինչ որ գիտեն՝ մէջտեղ դնել կը սիրեն: Ժողովներու մէջ յաճախ կը տեսնենք կարգ մը մարդոց այս շուտիկութիւնը: Ասանկներ ամէն հարցի շուրջ արտայայտուելու, անդիմադրելի մարմաջէ բռնուած են եւ շարունակ ոտքի վրայ են: Լռելու առաքինութիւնը, սակայն, խօսելէն գերընտրելի է:

Ուրիշ մտահոգութիւն մը,— խանութ չբացած՝ ինչո՞ւ ապրանքի առուծախի վրայ կը խօսինք: Կարելի չէ՞ մեր դատին արժանապատուութիւնը պահել քիչ մը աւելի ծանրախոհութեամբ: Դարձեալ, եթէ աղուէսը պիտի սպաննես, ինչո՞ւ պռռալով կանչելով արթնցնես իր միամտութենէն: Ա՛խ, որքա՜ն միամիտ ենք: Փոխանակ հրապարակը աղմկելու շատախօսութեամբ՝ լաւ չըլլա՞ր գործել լռութեամբ, հանդարտութեամբ, լրջախոհութեամբ: Ոմանք շատ գիտեն ու ձայն ձուն չեն հաներ: Ուրիշներ ալ, Պոլսոյ երբեմնի սաթընիներուն պէս, երբ հինգ փարանոց սիմիթներ ունին ծախու, փողոցները կ'աղմկեն բարձրաղաղակ ...: Հայը կրնա՞յ իրատես ըլլալ: Անգամ մըն ալ փորձենք, տեսնենք թէ կրնա՞նք:

Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Ծերունու որդիները յարգանքով բարեւում էին, դուռը բացում նրա առաջ, պառաւը բարեւում էր՝ գլուխը խոնարհելով նրա ու իր ձեռքին, երբ բարեւում էին: Նահապետը հասկանում էր, որ նրանց այդ լռութեան ու յարգանքի այդ շարժմունքների մէջ ուրիշ բան էլ կայ, խղճում են իրեն, մեղք են գալիս: Ու դա ճնշում էր նրան: Դրա համար էր նա մարդկանցից խուսափում: Կամաց – կամաց ընտելացաւ Մովսէսի ընտանիքին: Ամիսներ յետոյ երբեմն դնում էր նրանց մօտ առանց հրաւէրի: Ծերունու հետ նստում էին դրան առաջ՝ կաւէ թմբերին ու աւելի լսում էին, քան խօսում: Ծը-խում էին, մինչեւ խոպոտելը հազում, հազիւ խեղդւում էին ու բարի գիշեր ասելով, կամ լուռ գլուխ տալով, Նահապետը վերադառնում էր իր հոլիկը:

Աշնան սկզբներին էջմիածնի կողմերից եկան Նահապետի քոյրը, նրա ամուսինը ու տասներկու տարեկան տղան: Նահապետը հոլիկի առաջ նստած, գլուխը կախ՝ ծխում էր, երբ կանացի լաց լսեց ու ճիչ: Գլուխը բարձրացնելով՝ տեսաւ նիհար ու երկարահասակ մի կնոջ: Առաջին պահ չճանաչեց:

— Նահապետ, մեռնեմ քէ, իմ ազիզ ախպէր: ...

Անթառամն էր: Նրա միակ հարազատը, որ մնացել էր աշխարհում: Գրկեցին իրար, լաց եղան: Ափրօն կանգնած մի կողմ, նայում էր ու խօսում տասներկու տարեկան իր տղայի հետ:

— Թող լան, լաւ ի: Թող լան, որ թեթեւանան ...

Բայց քրոջ որդին չդիմացաւ. մօր ու քեռու այդ ողջագուրանքը տեսնելով հեկեկաց.

— Նորայր, լաց մ'էլնի, տղայ ես, քո մօր, քո քեռուն խնայի,— նախատեց հայրը, յետոյ դարձաւ կնոջն ու Նահապետին:

— Հերիք ի Անթառամ, բաւական ի, Նահապետ: Դարտ աշխարհով ի, ազգովին ի, մինակ ձեր չի: Բաւական ի, թող ինձ ուրիշներ չտիրանան ...

Տեսարանին հեռուից ականատես էր եղել միայն ծերունի Մովսէսը: Անցեալ անգամուանից նա ճանաչում էր Նահապետի կոլոտիկ, շարժուն փեսային, հաւանել էր նրա բնաւորութիւնը եւ, ինչպէս երեւում էր, ուրախացել էր նրա գալուստից:

— Բարով տեսանք, Ափրօ,— կանչեց Մովսէսը դեռ չմօտեցած, զուարթ տրամադրութեամբ ... Գլուխը հիմա աւելի արագ էր շարժւում նրա ուսերի վրայ:

— Բարի քեզի, հօրօխպէր Մովսէս, ողջութիւն էլնի,— պատասխանեց Ափրօն եւ կնոջը ցոյց տալով, աւելացրեց,— քրոջ բերեր եմ, որ ախպոր տեսնի, ուրախութիւնից կուլան ... էդպէս ի աշխարհ, տխրութիւն ի կուլան, ուրախութիւն ի կուլան, լաց որ չելնէր, մեր սիրտ կը պատռէր ...

— Ճշմարիտ է, Ափրօ,— հաստատեց Մովսէսը, մահ լէ կ'եղնի, հարսնիք լէ, մեր կամք չէ ...

Քոյրը դեռ մղկտում էր լացը զսպել ջանալով եւ արցունքներ սրբելով, խօսում էր եղբօր հետ.

— Իմ աչք քոռնար, Նահապետ, իմ լուս խաւարէր, քեզի էսպէս չտեսնի, իմ աղա ախպէր, իմ փաշա ախպէր...

Պատանի Նորայրը հիմա զսպում էր իրեն, բայց սիրտն արտասւում էր կրծքի տակ: Ինչքան պատմութիւններ էլ լսել բոլոր քեռիների եւ այս քեռու մասին: Նրա երեւակայութեան մէջ Նահապետ քեռու կերպարանքը նկարուել էր հէքեաթային հերոսների տեսքով: Հիմա տեսնում էր բարակ, բարձր չորացած մի ծառ, որ կրակ տաս՝ կը վառուի, մոխիր էլ չի մնայ: Պատանին խղճում էր քեռուն, մանաւանդ նրա աչքերին նայելով: Նրանք այնպէս խորն ու մութ էին, կարծես նրանց խորքում սարսափերով ու զարհուրանքներով լի մի ուրիշ աշխարհ կար: Եթէ կոպերը փակէր, շատ նման կը լինէին նրանք իր մայրիկի աչքերին: Եւ այդ նմանութիւնը, որ այդ չորացած մարդուն հարազատ էր դարձնում իրեն, աւելի խոր ու սուր ցաւ էր պատճառում պատանի Նորայրին:

Իր մայրն ու քեռին, երեխաների նման իրար ձեռքերը բռնած, ներս գնացին հոլիկը, հայրը բարձրաձայն, ուրախ խօսում էր անծանօթ ծերունու հետ, միայն ինքը չդիտէր, թէ ինչով զբաղուի: Լաւ է ներս գնայ,— մտածեց պատանին,— գնայ մօր ու քեռու մօտ:

Հոլիկի ներսում, թոնրի մօտ իրար կողքի նստած, մայրն ու քեռին լուռ նայում էին իրար:

— Մատաղ էլնեմ քեզի, Նահապետ,— մրմնջում էր քոյրը, երկու ձեռքերով եղբօր գլուխը բռնած նայում էր նրա մեծ-մեծ, սեւ աչքերի մէջ,— մատաղ էլնեմ քո տանջուած ջանին, մատաղ էլնեմ Սերոբի, Հայրոյի, Հրայրի, Ժիրայրի, Գէորգի, Անդրանիկի, Մուրատի, Սօսէի, Ջէյրանի գերեզմանի հողերուն ... Էդ ի՜նչ զուլում էր, ազիզ ախպէր ...

Այդ խօսքերի վրայ քոյր ու եղբայր դարձեալ փղձկացին՝ իրար ամուր գըրկելով, կարծես թէ հիմա էլ նրանցից մէկը ու մէկին վտանդ էր սպառնում:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(7 Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՍԿԱՆԵՐՈՒ ՄԱՐՏԻՆ ՄԷՋ (*)

Գ.

Սեպտեմբեր 26ին կը փակուին Նեղուցները: Հոկտեմբեր 27ին գերման ծովակալ Միշան կը ռմբակոծէ Օտեսան, Թուրքիա կը մտնէ պատերազմին մէջ Երրեակ Զինակցութեան կողքին:

1915 Փետրուար 9ին Պոլսոյ բանակին հրամանատար Մեհմէտ Ալի փաշա Հաճայնականներուն կ'առաջարկէ պետական հարուածով տապալել կառավարութիւնը, ճամբել Գերմանները՝ պայմանով որ պետութիւնները գրաւորապէս երաշխաւորեն Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը: Ռուսիա կը մերժէ Ալի փաշայի առաջարկը, մանաւանդ որ զինակիցները հաստատած են Պոլիսը Ռուսիոյ թողուլ յաղթութենէն ետք: Սազոնով կը յիշեցնէ 1914 Սեպտեմբեր 5ին կնքուած դաշնագիրը, որուն համաձայն ոչ մէկը խաղաղութիւն պիտի կնքէ առանձին՝ թշնամիներէն մէկուն հետ:

Պոլկարիոյ պատերազմի մտնելուն առթիւ սպարապետ Զօր. Ալեքսիէֆ կ'առաջարկէ առանձին հաշտութիւն կնքել Թուրքիոյ հետ, որովհետեւ Գերմանիա ուղղակի հաղորդակցութիւն պիտի հաստատէ Թուրքիոյ հետ եւ հոն պիտի գտնէ պարէն, զօրք եւ հում նիւթեր եւ այսպէս պիտի աւելցնէ իր դիմադրական կարողութիւնը:

Բայց առանձին հաշտութեամբ Ռուսիա պիտի հրաժարի Պոլսէն եւ Նեղուցներէն, որոնց ստացման յոյսով պատերազմի մտած էր: Հաշտութիւնը պիտի ունենայ առաւելութիւն մը՝ Թուրք ճակատներուն վրայ գտնուող ռուս բանակները կարելի պիտի ըլլայ փոխադրել գերման ճակատը: Նեղուցներու բացումով հաղորդակցութիւն պիտի հաստատուի զինակիցներու միջեւ, կարելի պիտի ըլլայ արմտիք արտածել եւ ռազմանիւթ ստանալ Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն: Սպարապետին համաձայն «ուրիշ նպատակներ հետապնդել պատրանքներու հետամուտ ըլլալ է»:

Ռուսիա կը յուսար հսկայական պետութիւն մը կազմել Նեղուցներու գրաւումով, արեւմտեան սահմաններն ընդլայնելով: Մտահոգուեցաւ՝ երբ զինակիցները Կելիպոլուի վրայ յարձակեցան: Վենիզելոս առաջարկեց յոյն բանակը տրամադրել զինակիցներուն Տարտանելը գրաւելու համար, Սազոնով մերժեց յոյն վարչապետին առաջարկը: 1915 Մարտ կին յուշագիր մը յղեց Փարիզ եւ Լոնտոն. «Պոլսոյ հարցը լուծուելու է Ռուսիոյ դարաւոր բաղձանքներուն համաձայն: Վոսփորի ձախ կողմը, Մարմարա, Տարտանէլ, Թրակիա, մինչեւ Սաքարիա գետ, աւելին ըլլալով Իմպրոս եւ Թենետոս կղզիները»:

Մարտ 12ին Կրէյ կը պատասախնէ. «Պոլիսը պիտի ձգուի Ռուսիոյ Գերմանիոյ պարտուեթնէն ետք, եթէ իրականանան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի բաղձանքները, Փարիզ նախ կը խուսափի պատասխանելէ, Սազոնով կը պնդէ եւ Ֆրանսա կը պատասխանէ. «Արեւելեան խնդիրները լուծուելու են երեքին համաձայնութեամբ»: Ֆրանսա կ'առաջարկէ, որպէս փոխարինութիւն, բաժնել Փոքր Ասիան, կը պահանջէ Կիլիկիան, Սուրիան, Պաղեստինը: Սազոնով կ'առաջարկէ Պաղեստինի միջազգայնացումը:

Կովկասի բանակը կը գրաւէ Կարինը 1916 Փետրուար 16ին: Հրամանատարներ կ'առաջարկեն օգտագործել յաղթութիւնը: Զօրավար Ալեքսիեւ կը մերժէ զինուոր մը գերման ճակատէն փոխադրել Կովկասի ճակատը, կրկին կ'առաջարկէ հաշտութիւն կնքել Թուրքիոյ հետ, Կովկասի բանակը գերման ճակատը փոխադրելու համար, այդ պարագային Անգլիա ազատ պիտի ըլլայ Եգիպտոսի մէջ, Ֆրանսական եւ անգլիական ուժերը կըրնան փոխադրուիլ Քաւալա եւ Սելանիկ: «Թուրքիոյ հետ հաշտութեան բարիքները անհաշիւ, են, մինչդեռ պատերազմը երկարաձգելով պատրանքներ միայն կ'ունենանք խաղաղութիւն, բարոյական, զինուորական, քաղաքական դեղեցիկ դիրք մը Եւրոպայի մէջ»:

Իշխան Քուտաչէֆ համաձայն է սպարապետին գաղափարին, բայց ցար եւ կառավարութիւն կը մերժեն առաջարկը: Անգլիոյ արտաքին նախարարն ալ համաձայն չէ որ գերման ճակատէն զօրք փոխադրուի Կովկասի ճակատը, որպէսզի Գերմանիա ինքն ալ զինուոր չփոխադրէ արեւմտեան կողմը: Ռուս զինուորները ոչ միայն չեն յառաջանար Փոքր Ասիոյ մէջ ռազմական կեդրոնի գրաւումէն ետք, այլ կը փոխադրուին Խրիմի Թերակղզին, որպէս պահեստի ուժ Գերմանիոյ դէմ գործելու համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հալէպի առաջնորդը, Անթիլիասի միաբաններէն, Ղեւոնդ Արք. Սեպտեմբերի սկիզբը այցելեց Հայաստան, իբրեւ Էջմիածնի ուխտաւոր:

Էջմիածնայ մէջ հիւրը եղաւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին եւ բնակեցաւ նոր Վեհարանին մէջ: Սեպտեմբեր վեցին, Կիրակի, քարոզեց Երեւանի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ, իսկ Սեպտեմբեր 13ին, Խաչվերացի տօնին առթիւ, պատարագեց եւ քարոզեց Ս. Էջմիածնայ մէջ, խուռն հաւատացեալներու ներկայութեան: Սրբազանը այցելեց նաեւ Հայաստանի պատմական վանքեր ու վայրերը, Երեւանի Պետ. Թանգարանը, Ս. Մեսրոպ Մատենադարանը, բարձրագոյն ուսումնական կեդրոններ եւ այլ հիմնարկներ եւ ամենուրեք արժանացաւ ջերմ եւ սրտբաց ընդունելութեան: Յաճախակի առիթներով Ղեւոնդ Արք. շեշտեց Սփիւռքի կարեւորութիւնը եւ Հայ Եկեղեցւոյ կատարած փրկարար դերն ու գործը:

Ղեւոնդ Արք. Երեւանէն մեկնեցաւ Սեպտեմբեր 18ին, եւ իր վերադարձի ճամբուն վրայ, Հռոմի մէջ հիւրը եղաւ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. Պաթանեանին, Լեւոնեան Գոլէճին մէջ: Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 24ին կէսօրին, յատուկ կարգադրութեամբ մը, ընդունուեցաւ Պապին կողմէ, որուն հետ ունեցաւ տասը վայրկեան տեւող սիրալիր տեսակցութիւն մը: Կաթողիկէ եկեղեցւոյ Պետը գրուատիքով խօսած է հայ ժողովուրդին մասին, յայտնելով իր սէրն ու համակրանքը առաջին քրիստոնեայ ազգին հանդէպ:

Նոյն օրը, երեկոյեան, Ղեւոնդ Արք. մեկնեցաւ Պէյրութ, եւ Դպրեվանուց Տեսուչ Գարեգին Եպիսկոպոսի եւ Կիլիկեան ուխտի միաբաններուն ընկերակցութեամբ մեկնեցաւ Պիքֆայա եւ Հոկտեմբեր 1ին, իր թեմը՝ Հալէպ:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ

ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆՈՑԸ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Յորդանանի մայրաքաղաք Ամմանի արեւմտեան կողմը, շուրջ երեսուն քիլոմեթր հեռաւորութեամբ, Զէրքեզներու գիւղ մը կայ, Ուատի – Սիր: Ջուրի ակի մը շուրջ, մշակելի հողերով աղքատ գիւղ մը: Պատմութիւն չունի, բայց Հայոց ողբերգութեան մէջ մտած է ակամայ: Տէօրթ – Եոլցիներու, Հաճընցիներու եւ նոյն շրջանի մեր հայրենակիցներուն դժբախտ կարաւանը 1915ին հասած է այստեղ եւ ատեն մը մնացած: Ծերերը եւ հիւանդները հոն թաղելէ ետք, շուրջ 56 հոգի, բնակելի վայրեր մեկնած եւ կարաւանը լուծուած է:

Այն գիւղին ակին ձորին մէջ, բլրան մը կողքին, արտի մը մէջ թաղուած են բոլոր հայ բեկորները: Գիւղացիները յարգանքով ցոյց կուտան այդ արտը, ծերերը կը պատմեն դրուագներ Մեծ Եղեռնէն: Հայ Նահատակներու գերեզմաննոցն է ատիկա:

Յիսուն տարի ետք, երբ այդ նահատակներուն զաւակները, թոռները իրենց վէրքերը, ոչ միայն սպիացուցած են նիւթապէս, այլեւ իրենց համար բարեկեցիկ եւ հանգստաւէտ կեանք մըն ալ ապահոված են, պատշաճ չէ՞ արդեօք որ իրենց ծնողքներուն հանդիստն ալ ապահովեն, աղատելով անոնց գերեզմանները մարդոց եւ կենդանիներու ոտքի կոխան ըլլալէն: Մեծ զոհողութիւն մը չի պահանջուիր՝ գիւղական արտ մը գնելու եւ շուրջը փշաթել մը քաշելու համար:

Ահա առաջարկ մը բոլոր Յորդանանի Հայութեան եւ մասնաւորի Տէօրթ – Եոլցիներու: Կ'ողբանք անթաղ մեռելները: Ու կը ցաւինք նաեւ որ մեր նահատակներուն գերեզմանները ունենալու մխիթարութիւնը զլացուած է մեզի: Հետեւողական ըլլալու համար՝ յարգենք գոյութիւն ունեցող գերեզմանները, որպէսզի անոնց յիշատակին հետ անոնց մեզի տուած դասերն ալ մոռացութեան չտանք:

Գործնականացնելու համար թելադրութիւնս՝ կ'առաջարկեմ որ սրտցաւ ազգայիններ իրենց ձեռքը դրպաննին տանին եւ Ամմանի մէջ Պ. Հայկ Փելթէկեանի զըրկեն իրենց լուման, որպէսզի այդ արտը գնուի, սեփականութիւն դառնայ ազգին եւ Յորդանանի Հայութեան ուխտատեղի դառնայ ամէն տարի Ապրիլ 24ին: Փէլթէկեանի հասցէն՝ փոստարկղ 546, Երուսաղէմ (Ժորտանի):

ՅՈՎՀ. ՎՐԴ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆՁԵՌԱԿԵՐՏ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

Քարերու անձեռակերտ քանդակներու, երկաթաքարէ բնական սիւներու ինքնատիպ թանգարան մըն է Հրազդանի կիրճը:

Հայ մարդուն ձեռքով չէնցած, ճոխացած բնութեան մէջ իրենց ինքնատիպ դեղեցկութիւնը ցոյց կուտան բնական քարերը՝ երբեմն իրենց կոշտութեամբ, երբեմն բնական նրբութեամբ:

Հրազդանի երկաթաքարի սլացիկ սիւները՝ չորս, հինգ, վեց, նոյնիսկ եօթը կողմեր ունին եւ աչքի կը զարնեն իրենց բնական «ճարտարապետական» արտասովոր յղկուածութեամբ:

Այս սիւները մերթ ծակոտկէն են, մերթ ապակեփայլ, կամ կապոյտ երանգներով «զգեստաւորուած», երբեմն ալ այնքան յղկուած ու տաշուած են, որ կարծես քարտաշ վարպետներու գործն է:

Երկաթաքարէ սիւները անառիկ պարիսպներու, հոյակապ պալատներու, դէպի երկինք բարձրացող սանդուխներու կամ երբեմն ալ դեղեցիկ շքամուտքերու պատրանքը կը ստեղծեն այցելուներուն վրայ:

Հրազդանի կիրճին մէջ կան նաեւ «քարէ հովահարներ», «քարէ գորգեր» եւ մինչեւ իսկ «քարէ ջրվէժներ»:

Հրաշագործ բնութեան դեղեցիկ երեւոյթներ են բոլորն ալ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Դ.

— Վաղենտ Թէօրէօքի որդեգիրն է, — պատասխանեց Թուլիփան խոնարհաբար:

— Այդ էնինկցի շա՞ն:

— Այո, վեհափառ տէր:

Սուլթանը քահանային նայեցաւ.

— Իսկ այս մա՞րդը:

Երկու ենիչերիներ բռնած էին քահանան անութէն, գլուխը կախ էր ու բերնէն արիւնը կը վազէր կուրծքին վրայ, դըժուար էր ըսել թէ արդեօք մարե՞ր էր թէ մեռեր:

Թուլիփան դիտեց քահանան:

Բարձրաստիճան սպայ մը քահանային մաղերէն բռնած գլուխը բարձրացուց, որպէսզի Թուլիփան աւելի լաւ կարենայ տեսնել:

Արիւնը կը կաթկթէր կզակին վրայէն ու կուրծքը կը հեւար:

— Անծանօթ է ինծի այս անիծեալը. — ըսաւ Թուլիփան:

— Տղան չի՞ ճանչնար:

Գրիգոր գլուխը շարժեց:

Սուլթանը տղուն նայեցաւ, ապա նորէն դէպի Թուլիփան դառնալով.

— Ա՞ս ի՞նչ պայթում էր:

— Վեհափառ տէր, — պատասխանեց Թուլիփան, — մենք տղուն հետ սունկ հաւաքելու եկած էինք. երաժշտութիւնը լսելով հոս վազեցինք: Ես, քու ոտքերուդ անարժան փոշին, կը սպասէի որ անցնիս, ու անմիջապէս կ'ուզէի պոռալ որ զիս ազատել տաս:

— Ուրեմն՝ բան մը չես գիտեր:

— Արժանի չըլլամ Մահմէտի արքայութեան եթէ սուտ խօսիմ:

— Արձակեցէք զինքը, — հրամայեց Սուլթանը: Շղթան այս լակոտին ոտքը անցուցէք:

Ապա քահանային նայելով ըսաւ.

— Բժիշկները լաւ խնամեն այս մարդը, կ'ուզեմ խոստովանութիւն մը լսել իրմէ:

Ապա Սուլթանը ձի հեծաւ. իր երկու զաւակները միացան իրեն ու պոսթանիներու եւ փաշաներու ընկերակցութեամբ դէպի պայթումի տեղը գացին:

Մինչ շղթան տղուն ոտքը կ'անցընէին, ան տեսաւ թէ ինչպէս քահանան գետին կռնակի վրայ պառկեցնելով տիկէ մը ջուր կը թափէին երեսին ու կուրծքին վրայ՝ արիւնը լուալու համար:

Մոխրագոյն գաֆթանով լրջադէմ թուրք մը երբեմն երբեմն քահանային կոպերը վեր վեր կը քաշէր եւ ուշադրութեամբ կը դիտէր զայն:

Մինչ այս՝ Գրիգորին ոտքերը անցուեցան շղթաները ու զինքը դերիներու խումբին քով քշեցին:

Տղան գունատ էր՝ մոմէ մարդու մը պէս ու կը նայէր ինքնիր առջեւ:

Քառորդ մը վերջ հասաւ Թուլիփանն ալ կապոյտ հագած ինչպէս միւս Ենիչերիները, գլխուն վրայ սպիտակ թոյլ գըլխարկ եւ ոտքերը կարմիր ոտնամաններ անցուցած, բռունցքը շարժելով կատաղաբար կը պոռար տղուն երեսն ի վեր.

— Զեռքս ինկար, իպն – էլ – հարամ (մեղքի զաւակ):

Ու Գրիգորի քովէն մէկդի քշեց ենիչերին.

— Սա իմ գերիս է. մինչեւ հիմա ես իր գերին էի, հիմա ինքը իմս է: Մեծ ու արդար է Ալլահ:

Ենիչերին գլուխով հաւանութեան նշան ըրաւ ու թողուց Թուլիփանը Գրիգորին քով:

Տղան գունատած դէմքով կը նայէր Թուլիփանին, արդեօք անոր հոգին իսկապէս փոխուա՞ծ էր:

Ե.

Յետոյ Գրիգոր ետ տարուեցաւ յոգնած փոշոտ տղոց բազմութեան մը քով: Կողմնակի Ենիչերիներու շարք մը կ'ընկերէր անոնց ու ետեւէն ալ թնդանօթ բերող կառքերը կը դղրդային. հսկայ թնդանօթ մըն ալ կար անոնց մէջ՝ զոր յիսուն զոյգ եզներ կը քաշէին: Անոնց հետ կուգային կարճ վերարկուով ու կարմիր զգեստով թոփճիներու խումբը: Անոնց ետեւէն ալ ծանրաբեռն ուղտերու բազմութիւն մը:

Արեւը իր կիզիչ տաքութեամբ կը նեղէր թէ բանակը եւ թէ գերիները. ճամբուն ճերմակ փոշին ալ տաք էր: Ութ տարեկան տղեկ մը ամէն տասը քայլին կը տքար.

— Ջուր ... պուտ մը ջուր ...

Գրիգոր տխրութեամբ դարձաւ Թուլիփանին.

— Քիչ մը ջուր տայիր այս ողորմելիին:

— Չկայ. — պատասխանեց Թուլիփան հունդարերէն, այնպիսի ձայնով մը՝ կարծես Զեձէիենց տան մէջ խօսէին իրարու հետ, — գինիի շիշն ալ հոն մընաց:

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսայի գաւառներու մեր բաժա – նորդներուն (բացի Լիոն, Մարսէյլ եւ Տէսին) հաչուեցոյցեր կը ղրկենք այս միջոցին։ Կը խնդրենք որ անյապաղ կար– գադրեն իրենց առկախ բոլոր հաշիւները որպէսզի վարչութիւնը չստիպուի թեր – թին առաքումը դադրեցնել։

Դիւրութեան համար, մեր բաժանորդ– ները կրնան իրենց վճարումները ընել հետեւեալ հասցէներուն։—

ՎԱԼԱՆՍ։— *Կ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ*, 39 Պուլվ· տիւ ժենեռալ տը Կոլ։

ՎԻԶՆ։— *Կ. ՏԷՐՄՈՑԵԱՆ*, 65 Բիւ Վիէթնր Ֆօժիէ։

ՆԻՍ։— *Շ. ԶՕՏԵԱՆ*, 3 Բիւ տիւ Փը – թի Փարֆ։

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆ։— *Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ*, 2 Պուլվ· տիւ ժենեռալ տը Կոլ։

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ։— *ԽՐԻՄԵԱՆ*, 2 Բիւ ՌԱՊԸԼԷ։

ՊՈՐՏՕ։— *Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ*, 74 Բիւ տիւ Լու։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ։— *ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ*, 39 Բիւ Ա· Քոռուազա, Սէն – Մարթէն։

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արաբայի ճակատամարտին 46րդ տա – րելիցը մեծ չուքով պիտի տօնուի՝ Հոկ– տեմբեր 11ին, կիրակի, Շաթօ տէ Ֆլէօ– ռի մէջ։ Կոչ Ֆրանսաբնակ բոլոր լեգէօ – նականներուն, խմբուիլ Միութեանս պատ· նախագահ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի չուրջ։

Այս առթիւ՝ «ի յիշատակ կիլիկիոյ» մակագրութեամբ չքանչան պիտի բաչխը– ւի բոլոր նախկին կամաւորներուն եւ կա– մաւորի այրիներուն։

Ընդունելութիւն կամաւորի ընտանիք – ներուն՝ ժամը 4·30ին։

Շքանշանի համար, գրաւոր դիմել՝ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի՝ 142 Բիւ Փառատի կամ Սելեֆթ – Պար, 18 Պուլ· Տի Կոմի – տիէ, յիշատակելով իրենց պատկանած գունդը եւ գումարտակը։

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ· ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

—*—

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՌԱՒՕՏ։— *Ս. Ցոփ· Մկրտիչ եկեղեցի՝*

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պարտիզակցի համայն ննջեցեալոց համար

Կը պատարագէ ՊՍԱԿ ԱՐՔ· ԹՈՒՄԱՑԵԱՆ

Կաթ· Պատուիրակ Անգլիոյ Հայոց

ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ։— *ժամը 15·30ին՝*

Ներկայութեամբ Պսակ Արք·ի

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՑՔ

Կը նախագահէ Բժ· Ա· ՏԷր–Անդրէասեան

Հայ Մշակոյթի Տունն՝ աւագ սրահ։

17 Բիւ Պլէօ (մեթրօ Քատէ)

—*—

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆր·
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բաներ՛ր, բաներ՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Զրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիգակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ։ Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ։— *Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս երեք – շաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ան – հրաժեշտ է։*

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէն ժո– ղովի կը հրաւիրէ։—

Գէորգ Զավուշ խումբը ,— (11 *Հոկտ·*) *կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին։*

Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէի ներկայացու – ցիչները։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ· ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքները կը վերաբացուին։

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի մէջ բացուած է Հինգշաբթի (1 Հոկտ·), Ա.Հարոնեան սը– րահի մէջ։

ԻՍԻ։— *Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 8ին, Խրիմեան սրահին մէջ։*

ՓԱՐԻԶ։— *Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 8ին, Մշակոյթի Տան մէջ։*

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – Ս· ԹԱԴԷՈՍ

Սէնթ Անթուանի Ս· Թադէոս եկեղե– ցւոյ Թաղ· Խորհուրդը կը յայտարարէ որ հայերէն լեզուի դասաւանդութիւննե– րը պիտի սկսին այսօր Հինգշաբթի (1 Հոկտեմբերէն սկսեալ)։ Ամէն Հինգշաբ– թի օրերը կէսօրէն վերջ ժամը 2էն 5, Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ։ Ուսուցչու – թեամբ Տէր եղիչէ քհնյ· Փանոսեանի։

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռաթօս – Սենեակներ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՑՑԵԼԵՑՔ եւ ՎԱՃԵԼԵՑՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

———

«Տարեկան պարահանդէս, Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի Շրջանին, 12 Դեկ– տեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ ար– շալոյս, Սփլանտիտ Օքէլի հանդիսասը – բահին մէջ։»

ԼԻՈՆ

ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սե – րունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կող – մէ։ Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմ – բեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս։

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանաւնութիւնը	7 ֆր· 7ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ·*)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	Կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	40 Ֆ·	միճչեւ 1/4 սիւճակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միճչեւ 1/8 սիւճակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈՒԱՆ ՇԱՂԿԵՊԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ՇԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգրտուած ծանօթով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմանագրութիւն համար դիմել Վարչութեան։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորները ալ լաթակազմ են, տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ, երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր·
ԵԼԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, երկեր, 2 հատոր	15 ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Ցուշերի գիրք	7 ֆր·
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, երկեր, Ա· հատոր	10 ֆր·
ՆԱԻՐԻ ՉԱՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր·
Ա· Գ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր·
Մ· Գ· ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ, 3 հատ,· հատորը	15 ֆր·
Ալ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր·
Ա· Բ· ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր·
Գ· Խ· ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 ֆր·
Հ· ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 2 *հատոր լաթակազմ*	14 ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՉԱՑՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
7 OCTOBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԺԷ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10128 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.128

ԽՕՍՔԸ

ՈՂԻՆ ՁԵՋ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

Ամէն տարի նոյն խորհրդածութիւնները կ'ընեմ առիթ։

Նոր տիպ մը պիտի փորձուի՞, մէկ տարիէն միւսը, աշխուժացնելու համար հանրային կեանքը։

Մասնաւորապէս երիտասարդութիւնը պիտի կրկնապատկէ՞ իր մասնակցութեան չափը, համբանքով եւ աշխատանքով։

Նոր բարիքին համար։

Գալ մը յառաջ պիտի երթա՞յ գաղութի կազմակերպական մեքենան։

Ինչ նոր առաջադրութիւններ կան, որոնք տալու համար համատարած թմբռնան, որ կը սպառնայ կազմալուծել հանրօգուտ ձեռնարկ։

Ամէն մը եւս անցած խաղալով, խնդալով, երգելով։

Աստղիկ աչուն եւ ձմեռ։

Դրամագի՞ր ենք մտածելու, աշխատելու, պարտականութիւններ ստանձնելու, պզտիկ ճմեռնային հոլեր չսառեցնելն հանրային գործունէութիւնը։

Պատկառոտ զոհողութիւններ չենք պահեր ոչ անհատներէն, ոչ ալ այս կամ այն գաղութէն։

Երբ ամէն ընդունակ տարր իր պարտականութիւնը կատարէ, յանուն ազգային ինքնապաշտպանութեան, բաւական համբայ կտրած կ'ըլլանք։

Եւ երբ ամէն համայնք ըմբռնէ թէ ինչ կը բաւէր երէկ, պակաս կուգայ այսօրացուցած կ'ըլլայ իր դիմադրական ոյժը։

Ինքնապաշտպանութեան բոլոր մինչոց – նաեւ ամբոխական դատապարտուած տանջանց հաւատքի եւ աշխատանքի։

Գտարանել անցեալը եւ ձեռնածալ նստիլ, կը նշանակէ խախտել յարատեւութեան ոգին։

Արդիպս չէին մտածեր երէկ, ամէնէն պարզային պայմաններուն մէջ։

Ո՞ւր է թէ ինչ ոգի կը տիրապետէր, Կեսարիոյ մէջ, 1860–70ական թուականներուն, երբ կրթական ընկերութիւններ կը կազմէին, սուլթանական հակալուծեան տակ։

Գոյամութիւնը կ'ըսէ թէ այդ քաղաքին ազգերը իրենց առեւտրական գործերուն համար տոկոսով դրամ փոխ կ'առնէին հարիւր ղրուշին մամ – պզտիկներէն, հարիւր ղրուշին մամ – լեան հինգ ղրուշ վճարելով։

– « Այսպիսի ծանր եւ չափազանց տոկոսով փոխառութեան հետեւանքներէն դուրս հասարակութիւնը ազատելու համար, առաջնորդը Ռուբինեան անուամբ հերքութիւն մը հաստատեց, սա նպատակով որ ընկերութեան արդիւնքը հատած դրամոց գումարը պետք ունեցող հասարակութեան փոխ տրուի հարիւրին տասը փարա տոկոսով» (1863)։

Ընկերութեան անդամները ամսական 40 կամ 20 փարա վճարելով, առաջին տարիէ հաւաքեր են 13·500 ղրուշ, 332 անդամներէ։

Երկրորդ տարի եղաքը, 1866 Մայիս 1ին, անդամներուն դպրոց մը ալ բացեր են, ան– ուն 11րդ տարեդարձը տօնելով 1877ին։

Նոյն տարին կը կազմուի ուրիշ ընկե – րութիւն մը, լուսաւորչական, հետեւեալ նպատակներով.

– « կը ջանանք որ դպրոցներ բանանք Հայոց գաւառներուն ձրի կարդացի դպրոցին մէջ եւ անոնց կարդացած գիր– քերն ձրի բլլան, ասոնց ամէնուն ծախքը ընկերութենս գումարներէն պիտի բլլայ մանաւանդ գաղ ապճառաց ալ բաժիններ պիտի ելլէ»։

Նոր ուրիշ խօսուն օրինակներ։

Մէկ բանէ մը զատ, որ կը պակսի մեզ, մեր ունեցածները կը բաւեն։

Մեր ունեցածները կը բաւեն, որովհետեւ մեր ունեցածները ոչ թէ ինչ որ ունինք, այլ ինչ որ ըլլանք։

Ինչ որ ըլլանք, մեր ունեցածները կը բաւեն

ԿԻՐԱԿԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ

Ի ՆԱԽԱՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հայկական հարցի նախաձեռնարկութիւնը կը պատկանի Ամերիկահայ գաղութին, որ 1890ական թուականներուն, Համազգայինի մը ներքին կազմակերպութեան մէջ, ստեղծեց Հայկական Հարցի Յանձնախումբը։ Այդ յանձնախումբին նպատակն էր ուսումնասիրել հայկական հարցի պատմական ընթացքը, ինչպէս նաեւ հարցի ներկայ վիճակը, եւ ապա հրատարակել ամբողջական աշխատութիւն մը։ Յանձնախումբին անդամներն էին Ռուբէն Տէր Մինասեան, Ռուբէն Զարդարեան, Ռուբէն Սասունի, Ռուբէն Ռուբինեան, Ռուբէն Ռուբինեան, Ռուբէն Ռուբինեան

ՖրեՏԵՐԻՔ ՄԱՔԼԵՐԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ֆրանսացի անուանի հայագէտ Ֆրէ – տերիք Մաքլերը 1909ի վերջին եղած է Հա– մալսարանի արեւելեան եւ արեւմտեան լեզու– ներու ուսումնասիրութեան կեդրոնի մը հիմնադիր: Այս հիմնարկութեան մասին յա– ռաջիկայ դրքոյկի մը հրատարակած է 1911– ին, Փարիզ: Էջմիածնի մէջ հաբաթներ անցուցած եւ հայկական ձեռագիրներ ուսումնասիրելէ յետոյ՝ Ֆ. Մաքլեր այ– ցելած է Թիֆլիզ եւ տեղւոյն վրայ ծա – նօթացած հայ բնակչութեան, հայ կազ– մակերպութիւններուն (բարեգործական, մշակական, ազգապրական) եւ հայ մամուլին հետ: Հոն հանդիպած է ութ– սունամեայ Գաբրիէլ Սունդուկեանին: Ինք մասին ահա թէ ինչ գրած է Ֆրան – սայի հայագէտը .— « Հայ առաջին ար– ձակագիրը թատերագիրը եւ հայ լրագրութեան հայրը Գաբրիէլ Սունդուկեա– նին հանդիպելը ինծի համար պարտականութիւն էր: Մեկի համար պարտականութիւն մը, հանդիպելը եղաւ այցելել յարգելի ծերու– կին, որ աւելի քան ութսունամեայ, կ'ապրի նոր թատերախաղի մը գրելով, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի Սունդուկեան ֆրանսացի հայագէտին ուսումնասիրութիւնները յատկացուցած է իր կեանքը:

« Ծնած եմ Թիֆլիզ, 1825 Յունիս 29– ին: Առաջին ուսումս առած եմ Շահան Գրիգորեանէն: Հետեւած եմ անոր Ֆրանսե – րէն եւ հայերէն դասերուն, յետագային Գաբրիէլեանի եւ Իտալերէնի: Զրպետ Ֆրանսուհի էր եւ Փարիզէն: Ան – պատմած էր Փարիզի մասին, որ 1878ին, երբ ես երջանկութիւնը ունե – ցայ այցելելու այդ հրաշալի քաղաքը, անոր ցուցահանդէսը, ինծի թուեցաւ, իմ ծանօթ եմ բազմաթիւ վայրերուն ... ... Գ. Զրպետի մահէն ետք (1838) ուսումս չարունակեցի Արզանօֆ եղբայր– ներու դիւերօթիկ դպրոցին, այնուհետեւ Թիֆլիսի մէջ գոյութիւն ունեցող ռու – սական միակ գիմնազիային եւ վերջապէս Պետերբուրգի համալսարանին մէջ, որ աւարտեցի 1850ին:

Պետերբուրգի մէջ չորս տարի (1846 – 1850) կը յաճախէի ռուսական թատրոն – ները եւ աւելի յաճախ Ֆրանսականը ... 1863ին դրեցի առաջին թատերախաղս՝ դրամատուն գործ մը (Վօասըվիլ): Յաջո – ղութիւնը խթան մը եղաւ »:

Այս նօթերը գրի առնուելէ ետք Սուն– դուկեանի նոր թատերախաղը՝ «Սէր եւ դատաւորութիւն », բեմադրուած է 1909 Նոյեմբեր 24ին, Թիֆլիզ եւ գրախօսուած Մշակի 259 եւ 262 թիւերուն մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆԸ

Հայ Մշակոյթի կարեւոր օճախներէն է կեդրոնական դիւանատունը, ուր հաւաք– ուած են մեր պատմութեան վերջին 200 – 250 տարիներու վաւերագիրները:

Այդ վաւերագիրներուն մէջ կան փաս– տաթուղթեր մշակոյթի հին կեդրոննե – րու, ինչպէս Երեւան, Թիֆլիզ, Պաքու, Մոսկուա, Ն. Նախիջեւան, Պետեր – բուրգ եւայլն ծխական, թեմական դպը – րոցներու եւ ճեմարաններու վերաբեր – եալ: Կան հայ գործիչներու անձնական դիւանները, թերթեր, տպագիր եւ ձե – ռագիր տասնեակ հազարաւոր կարեւոր ուրիշ վաւերաթուղթեր: Դիւանատան մէջ կան հայ ժողովուրդի ազատագրական շարժման պատմութեան, ազգային կու – սակցութիւններու, անոնց կարկառուն պարագլուխներուն, հայ ականաւոր պե – տական, քաղաքական, զինուորական եւ մշակոյթի գործիչներուն կեանքն ու գոր– ծունէութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայաստա– նի անկախ Հանրապետութեան կառավա– րութեան կեդրոնական եւ տեղական մար– միններուն հայրենադէն գործունէութիւ – նը հաստատող փաստաթուղթեր:

Դիւանատան մէջ յատուկ բաժին մը յատկացուած է 1920 – 60 ժամանակա – շրջանին:

Դիւանատունը օժտուած է արդիական սարքերով:

Անցեալ տարի դիւանատունը լուսա – նկարեց Մոսկուայի եւ Լենինկրատի կեդ– րոնական դիւանատուներուն մէջ գտնը – ւած կարդ մը վաւերաթուղթեր, որոնք կապ ունին Հայաստանի եւ մեր ժողո – վուրդի պատմութեան հետ: Արդէն պատճէնը հանուած եւ Երեւան փոխա – դրուած են Լորիս Մելիքովի անձնական դիւանը, Ա. աշխարհամարտի հայ կա – մաւորական շարժման, հայ կուսակցու – թիւններու գործունէութեան վերաբեր – եալ փաստաթուղթերը: Այս աշխատանքը աւելի եւս պիտի ընդլայնուի:

Դիւանատունը լոյս կ'ընծայէ «Բանբեր Հայաստանի արխիւների » հանդէսը, ինչպէս նաեւ հաղուագիւտ փաստաթուղ– թերու հատոր ածոներ: Լոյս պիտի տես – նեն ի մասոյ «Հայաստանի կուլտուրա – կան չինարարութիւնը 1920 – 1941 թթ.», ծովանկարիչ Յովհաննէս Այվազովսկիի չհրատարակուած նամակներուն (հայե – րէն եւ ռուսերէն լեզուներով), ինչպէս Զօրավար Անդրանիկի կեանքին եւ գոր– ծունէութեան վերաբերեալ փաստա – թուղթեր:

Դիւանատունը մեծ աշխատանք կը տա– նի նաեւ փաստաթուղթեր հաւաքելու գործին մէջ: Կոչ եղած է արտասահմա– նի Հայութեան, որպէսզի համապատկան արժէք ունեցող վաւերաթուղթեր եւ փաստաթուղթեր ղրկուին Երեւան:

Դիւանատան մէջ կ'աշխատին անուն եւ վաստակ ունեցող դէմքեր .— Լ. Խաչիկ– եան, Վ. Պարսամեան, Մ. Ալպայեան, Վ. Ռշտունի եւ ուրիշներ:

Ցառաջիկային աւելի մեծ թափ եւ ծա– ւալ պիտի ստանայ հոդւոյր մշակոյթի դանձերուն, հաղուագիւտ եւ կարեւոր պատմական վաստաթուղթերու պահպա– նութեան գործին ծառայող կեդրոնական դիւանատան գործունէութիւնը:

ԱՐՕՏԱՎԱՅՐԵՐ

Հայաստանի հարստութիւններէն մէկն ալ անոր լեռներն են, լեռնային արօտա – վայրերը: Ամբողջ աշխարհ մըն է ան, որ արօտավայր ըլլալէ զատ, կարեւոր դեր կատարած է մեր ժողովուրդին բնա– ւորութեան, կենցաղին ձեւաւորման գոր– ծին մէջ: Ապրելով լեռներու բնաշխար – հի մը մէջ, Հայը սորված է սիրել բնու– թիւնը, սքանչանալ անոր գեղեցկութիւն– ներով: Բնութիւնը կոփած է Հայուն ան– նըկուն կամքը:

Ու զարմանալի չէ, որ մեր լեռները, խաչնարածներուն կեանքը, անոնց կեն – ցաղն ու սիրավէպերը այնքան լայն տեղ գրաւած են մեր ժողովրդական ստեղծա – գործութիւններուն մէջ, մեր մեծ գրա – գէտներուն՝ Յովհաննէս Թումանեանի, Ալեքսանդր Իսահակեանի, Րաֆֆիի, Վրթա– նէս Փափազեանի, Վահան Մխրքեանի եւ ուրիշներու ծանօթ գործերուն մէջ:

Ներկայիս Հայաստանի լեռնային ա – րօտավայրերուն տարածութիւնն է 576.– 000 հեկտար եւ ծովի մակերեսէն բարձր են 1800էն մինչեւ 3500 մեթր: Այնտեղ տիրող կլիման այլազան է .— անձրեւ – ներով հարուստ է հիւսիսային շրջանը, իսկ չոր ու խիստ է՝ հարաւը:

Պարզ է ուրեմն, թէ ջուրը չատ կարե– ւոր է երկրին այդ չոր մասերուն համար:

Այս հարցով կը զբաղի յատուկ մարմին մը, որ կը կոչուի «Հայաստանի Ջրային տնտեսութեան մինիստրութեան Ջրային պրոբլեմների եւ հիդրոտեխնիկայի հիմ – նադրութիւն »:

Վերջին շրջանի ուսումնասիրութիւննե– րը ցոյց տուին, որ Հայաստանի լեռնա – յին արօտատեղիներուն վրայ արածող վեց հարիւր հազար եղջերաւոր անասուն– ներուն եւ մօտ երկու միլիոն ոչխարնե – րուն համար Մայիս 20էն մինչեւ Հոկ – տեմբեր մէկ պէտք եղած է քսան միլիոն խորանարդ մեթր ջուր (խմելու եւ արօ – տավայրերը ջրելու): Լեռնային մօտ 2600 աղբիւրները վայրկեանը միջին հաշուով երկուքուկէս լիթր ջուր կը հայթայթեն եւ այդ աղբիւրներուն միայն եօթը տո – կոսն է, որ վայրկեանը տասը եւ աւելի լիթր ջուրի քանակութիւն ունի: Հետե –ւաբար այդ պակասը լրացնելու համար պէտք է գտնել ջուրի նոր աղբիւրներ: Նախատեսուած է մեծ ջանքի աշխատանք– ներ կատարել, որպէսզի անասունը ամէն վայրի մէջ ջուր ունենայ իր տրամադրու– թեան տակ:

Հայաստանի արօտատեղիներուն մէջ գտնուող 2600 աղբիւրներու ութսուն տոկոսը մինչեւ + 8 աստիճան ջերմու – թիւն ունի, իսկ այդ աղբիւրներուն մէկ քառորդին ջերմաստիճանը + 4 աստիճա– նէն աւելի չէ:

Հայ անասնաբոյծները նկատած են, թէ պաղ ջուրը կը նուազեցնէ անասուն – ներուն կաթի արտադրութիւնը: Այս պատճառով ներկայիս փորձեր կը կատա– րուն լեռներու տառնորակ ջուրերը տաք – ցնելու ուղղութեամբ: Ցաջողութեան պարագային, լեռնային արօտավայրերու վրայ արածող անասունները աւելի կաթ պիտի հայթայթեն:

ՕՏԱՐ ՀԻՒՐԵՐ

Հայաստան այցելեց Երեւութաբա– նական միջազգային կազմակերպութեան չուէյտացի նախագահը՝ Նիպերկ:

ՆՈՐ ԼՃԱԿ ՄԸ

Երեւան օժտուեցաւ նոր լճակով մը: 1600 քառ. մեթր մակերես ունեցող այս արուեստական լճակը գեղեցիկ տեսք մը կուտայ Երեւանի մէկ թաղին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՅԻ Հայ Ազգային վար– ժարանին անօրէն նշանակուած է Կարա– պետ Փօլատեան, որ իր պաշտօնին ղլու – խը անցած է արդէն Հոկտեմբեր մէկին:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, երբորդ եւ վերջին անգամ ըլլալով տրուած է հայկական փառատօնը միջազգային ցուցահանդէսին մէջ, Սեպտեմբեր 20ին:

ՀԱԼԼԷՊԻ մէջ տեղի ունեցած է. երգի երեկոյ մը նուիրուած Աչոտ Սաթեանի, Չ. Մ. Ը. Մ.ի ակումբին մէջ: Այս ձեռ– նարկին առաջին անգամ իր մասնակցու – թիւնը բերած է Համազգայինի նորա – կազմ երգչախումբը:

ՊԻՑՐՈՒԹԻ համազգային մշակութա – յին Ընկերակցութեան Պէյրութի մաս – նաճիւղի վարչութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած է Սեպտեմբեր 29ին, Ճեմարանի « Վասպուրական » սրահին մէջ, Աւետիս Ահարոնեանի յիշատակին: Վարչութեան նախագահ Շաւարշ Թօրիկ– եանի բացման խօսքէն ետք, բեմ բարձ – րացած է Վարդգէս Ահարոնեան, որ իր կնոջ հետ հայրենիքէն Ամերիկա, իր վե– րադարձին ճամբուն վրայ, հանդիպած էր Պէյրութ: Վ. Ահարոնեան յուշեր պատ – մած է Ա. Ահարոնեանի կեանքէն:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Յաջողութիւնը արդիւնք է երեք ազ – դակներու.— տաղանդի, աշխատասիրի եւ բախտի:

ՎՈԼԹԷՐ

ՀԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

Անոր աչքերը դրեթէ դուրս ինկան Գը– րիգորին թուրքերէն խօսիլը լսելով:

— Եօք (ոչ):

Կլոր ղէմքով երիտասարդ հսկայ մըն էր թուրքը: Վրան պատառոտուն մորթէ բաճկոն մը ունէր, որմէ երկու բազուկ– ները դուրս կը կախուէին. բայց ինչ բա– զուկներ. կարելի էր աղբիւրներու տեղ ալ անցընել այդ անդամները: Իբր դէնք եր– կու երկայն գաւազաններ կը կրէր իր կեղ– տոտ կարմիր գօտիին մէջ. մէկը եղջե – րուի ոսկրէ կոթով, իսկ միւսը կովու դեղնցած սրունքի ոսկրէ կոթով, մինչեւ իսկ ոսկրին երկու ուռեցքներն ալ վրան, ինչպէս որ բնութիւնը սահղծեր էր զա – նոնք: Բայց իր դլխաւոր դէնքը երկար ու ժանդոտած ծայրով նիզակն էր՝ զոր ուսը նետած կը տանէր:

Ինքը այն ազատ դինուորներուն կը պատկանէր որոնք պարզապէս աւարի սի– րոյն համար կը մասնակցէին պատերազ– մի: Կարգաւ ամէնքը կը հրամայէին ա– նոնց, բայց անոնք միայն կը հնազան – դէին մինչեւ որ պարկեշտին լեցնէին. իսկ ասոր պարկը ազէկ տեսակէն խոշոր էր բայց բոլորովին դատարկ: Պարկը կռնակը նետած էր, ան ալ ինքնիր ար – ուեստով չինուած գործ մը, դեռ եղան մաղերն ու կնիքն ալ վրան կը կրէր. կնի– քը չորսի բաժնուած շրջանակ մըն էր ա– փի մեծութեամբ: Զգուելիօրէն կապի ու քրտինք կը հոտէր:

— Թո՞ւրք ես, — հարցուց ան քիչ վերջ:

— Ոչ, — պատասխանեց ուսանողը խը– րոխտութեամբ ,— ես աւազակներու ապ– դին չեմ պատկանիր:

Հսկան կամ չէր հասկնար վիրաւորիչ բացատրութիւնը, կամ ալ անզդայ էր. ու կը չարունակէր քալել խոշոր միապտի քայլերով:

Երբ Գրիգոր իր նայուածքով վերէն վար չափեց դինքը՝ աչքը հսկային ոտ – նամաններուն վրայ մնաց: Տրեխները առջեւը մաշեր ու բաց էին եւ ճամբուն փոշին անկէ ներս մտնելով եռեւէն դուրս կը մղուէր:

— Գիր կը ճանչնա՞ս, — հարցուց հըս– կան չուրջ քառորդ մը վերջ:

— Կը ճանչնամ, — պատասխանեց Գը– րիգոր:

— Գրե՞լ ալ դիտես:

— Գիտեմ:

— Ու չե՞ս ուզեր թուրք դառնալ:

— Ոչ:

Թուրքը գլուխը ցնցեց.

— Մեղք:

— Ինչո՞ւ:

— Սուլէյման փաշան ալ հունդարացի է եղեր, գրել կարդալ դիտէր, հիմա փա– շա է:

— Ու իր հայրենիքին դէմ կը կռուի:

— Կը կռուի ճշմարիտ հաւատքին հա– մար:

Եթէ իրեն համար ճշմարիտ հաւատքը Մահմէտին քարոզածն է՝ թող երթայ ու– րիշ տեղ կռուելու:

— Հոն կը կռուի ուր որ Ալլահ կ'ուզէ:

Ալլեւս չխօսեցան իրարու հետ:

Հսկան իր մտածութիւններու մէջ ըն – կղմած կը չարունակէր ոտնամաններէն փոշին մղել:

Զ.

Իրիկուն եղաւ: Երկնքին վրայ աստ – ղերը սկսան երեւնալ: Ճամբան դար – ձուածքով մը բլրան մը վրայ կը բարձ – րանար: Դաշտագետնի մութ տարածու – թիւնն ալ կարծես երկնքի կտոր մը ըլ – լար, կարմիր աստղերով ցանուած եր – կինք մը, որուն արեւելեան եզերքին վը– րայ հինգ մեծդի աստղեր կը փայլէին՝ գրեթէ իրարու դպչելով:

— Հասանք, — ըսաւ հսկան, ու զո – հունակութեամբ կը քերէր կողը:

Սակայն դեռ քառորդի մը չափ թափա– ռեցան արտերու, արօտներու ու բլուր – ներու վրայ:

Ամէն խումբ առանց փնտռելու գտաւ իր տեղը եւ ամէն մարդ իր վրանը: Կարմիր աստղերը բանակին կրակներն էին, որոնց չուրջ տխուր ու ոչխարի մսի հոտը բռներ էր:

ԿԵԶԱՄ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան, զաւակները Ժիրայր, Էտուար եւ Միշէլ, Տէր եւ Տիկին Հայկազ – Քնարիկ Պէզազեան եւ համայն պարագաները ցաւով կը հաղորդեն կսկծալի մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ երէկ, 6 Հոկտեմբեր, երեքշաբթի:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, Չորեքշաբթի, 7 Հոկտեմբեր, ժամը 2ին իր բնակարանէն ու մարմինը պիտի ամփոփուի Սէն–Ժերոմի գերեզմանատունը՝ իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Ցաւակցութեանց համար հասցէ՝
20, Rue Valdonne, MARSEILLE (13).

«ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսայի գաւառներու մեր բաժանորդներուն (բացի Լիոն, Մարսէյլ եւ Տէսին) հաշուեցոյցեր կը ղրկենք այս միջոցին: Կը խնդրենք որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ բոլոր հաշիւները որպէսզի վարչութիւնը չստիպուի թերթին առաքումը դադրեցնել:

Դիւրութեան համար, մեր բաժանորդները կրնան իրենց վճարումները ընել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՎԱԼԱՆՍ.— Կ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ, 39 Պուլվ. տիւ Ժեներալ տը Կոլ:

ՎԻԷՆ.— Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ, 65 Բիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

ՆԻՍ.— Շ. ԶՕՏԵԱՆ, 3 Բիւ տիւ Փը–թի Փարք:

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆ.— Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ, 2 Պուլվ. տիւ Ժեներալ տը Կոլ:

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— ԽՐԻՄԵԱՆ, 2 Բիւ ՌԱՊԸԼԷ:

ՊՈՐՏՕ.— Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ, 74 Բիւ տիւ Լու:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— ՔԻՒՐԷՃԵԱՆ, 39 Բիւ Ա. Քռուազա, Սէն – Մարթէն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արթենիկ Փափազեան, Տիկին Զապէլ Նիկողոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 20ական ֆրանք կը նուիրեն Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան, Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ի բարդաւաճման: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի հիմնած Հայերէնի Դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, ժամը 18–21, Բարեգործականի սրահին մէջ, 5, Ռիւ Փափեր: Արձանագրութիւն նոյն ժամերուն:

Հայաստանէն կը փնտռուին հետեւեալ անձերը.—

× Մովսէս Մուրատեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Սերոբ:

× Մանաւազեան Հրանտ կը փնտռէ եղբայրը Սուրէն Սիմոնի:

× Լիզա Սարգոյեան կը փնտռէ Քերոփ Սարգոյեանը:

× Բուրաստան Զախոյեան կը փնտռէ Բաբգէն Զախոյեանը:

× Բաբանճեան Արշաւիր կը փնտռէ Հմայեակ Բաբանճեանը:

(Դիմել Եկեղեցի):

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արարայի ճակատամարտին 46րդ տարելիցը մեծ շուքով պիտի տօնուի՝ Հոկտեմբեր 11ին, Կիրակի, Շաթօ տէ Ֆլէօռի մէջ: Կոչ Ֆրանսաբնակ բոլոր լեգէոնականներուն, խմբուիլ Միութեանս պատ. նախագահ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի շուրջ:

Այս առթիւ՝ «ի յիշատակ Կիլիկիոյ» մակագրութեամբ շքանշան պիտի բաշխուի բոլոր նախկին կամաւորներուն եւ կամաւորի այրիներուն:

Ընդունելութիւն կամաւորի ընտանիքներուն՝ ժամը 4·30ին:

Շքանշանի համար, գրաւոր դիմել՝ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի՝ 142 Բիւ Փառատի կամ Սելեքթ – Պար, 18 Պուլ. Տի Կոմի–տիէ, յիշատակելով իրենց պատկանած գունտը եւ գումարտակը:

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Անիէռ – Պուա–Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն, Կապոյտ Խաչը, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սերոբ–Սօսէ մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկ. Ն. Նիկողոսեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԶԱՊԷԼ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ ու կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆրանք Մշակոյթի Տան Ակումբին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի Մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ գիշեր ժա– 20,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊի Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, ընկեր Հիսայեանի բնակարանը 38, Ռիւ տիւ Մէնիլ (Անիէռ):

Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

Գէորգ Զավուշ խումբը,— (11 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սուրէն–Ժան Չիլինկիրեան եւ աղջիկը՝ Ֆապիէն, ինչպէս նաեւ Վաթէլ, Գէորգեան եւ Չիլինկիրեան ընտանիքներն ու բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ՍՈՒՐԷՆ–ԺԱՆ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէփէնէկեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց այցելութիւններով, հեռագիրներով, նամակներով, ծաղկեպսակներով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով՝ Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, յարգեցին իրենց մօր, մեծ–մօր եւ զոքանչ–մօր այրի Տիկին ՄԱՐԻՑԱ ՄԻՐԷՔԵԱՆԻ յիշատակը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքները կը վերաբացուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի մէջ բացուած է Հինգշաբթի (1 Հոկտ.), Ահարոնեան սրահի մէջ:

ԻՍԻ.— Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 8ին, Խրիմեան սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 8ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտարարէ որ հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնները պիտի սկսին այսօր Հինգշաբթի (1 Հոկտեմբերէն սկսեալ): Ամէն Հինգշաբթի օրերը կէսօրէն վերջ ժամը 2էն 5, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ: Ուսուցչութեամբ Տէր Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ:»

ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ: Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

—*—

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՌԱՒՕՏ.— Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի՝

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պարտիզակցի համայն ննջեցելոց համար

Կը պատարագէ ՊՍԱԿ ԱՐՔ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ

Կաթ. Պատուիրակ Անգլիոյ Հայոց

ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ.— Ժամը 15·30ին՝

Ներկայութեամբ Պսակ Արք.ի

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կը նախագահէ Բժ. Ա. Տէր–Անդրէասեան

Հայ Մշակոյթի Տուն՝ աւագ սրահ:

17 Բիւ Պլէօ (մեթրօ Քատէ)

—*—

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ (Զ.Ո.Մ.) բոլոր անդամ – անդամուհիները ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 9ին Մեթրօ Քատէի դիմացը գտնուող «Լը Ռէժան» սրճարանին վերնայարկը:

Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ սովորական հաւաքատեղին, երեկոյեան ժամը 9ին: Վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները անպայման ներկայ գտնուին տարուան առաջին ժողովին:

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ JEUDI 8 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՍԿԶԲ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10129 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.129

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԻՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Կուսակցական տաղնապը, որ չուրջ տարի էր ծանրացած Թուրքիոյ մէջ, մեղմած կ՚երեւի նշաններ ցոյց կուտայ վերջերս : Ընդարայի մէջ իրարու յաջորդող կառավարութիւնները լուծումը չեն հասցուցած կիպրոսի դրամագլուխը, վատ պահուն Թուրքերու առհասարակ առեւտուրին քրիստոնեաներու դէմ : Եւ ասոր ետեւէն ժողովուրդը Մէնտերէսին վերստին տիրանալու տղով :

1955 Սեպտեմբեր 6ի նախօրեակը նմանութիւններ ունի Պոլսոյ Ցոյժանը վնասներ հասցուց Պոլսոյ Յոյներուն եւ Հայերուն, սակայն քաղաքական աչխարհի առջեւ բարոյապէս խայտառակեց Թուրք կառավարութիւնն ու ամբողջը, անգամ մը եւս անարդութեան ենթարկելով դաշնակը :

Նիւթական վնասները դարմանելի էին ու չեն չանցած դարմանուելուն : Սա – յայն պատկերազարդ եւ անջնջելի սեւ էջ մը եւս ուելցաւ Թուրքիոյ պատմութեան էջերուն, որ ա՛նկան հարուստ է ոճիրնե – րով :

Ջմմարտը իր դերապոյն աստիճանին հասաւ 1963 Դեկտեմբեր 24ին սկսեալ, երբ կիպրոսի մէջ քաղաքային կուիւը նոր թուական յոյն եւ Թուրք տարրերուն միջեւ :

Կղզիի Թուրք փոքրամասնութիւնը բաղկացած է բաց կը գալ Անդարայի կառավարութեան կողմէ, լռելեայն համաձայնութեամբ Աթէնքի, որ «բաժանեա՛ զի տիրացիս»ի դասական քաղաքականութեան շնորհիւ կը ձգտէր յաւերժացնել ներկայութիւնը կղզիին մէջ :

Հասարակ ամբոխին եւ երիտասարդ հանդիսատեսներուն վերջ չիներու պատերազմը արդարացած էր նաեւ երեսփոխաններն ու կառավարականները, որոնք նեղը կը բերին կառավարութիւնը, քննադատելով նոր «թոյլ, անզօր եւ երկչոտ » դիրքը : Հիներորականներու անտեղիտալի ճնշումին հետեւանքն եղաւ Օգոստոս 8–10ի Թուրքական յարձակումը կիպրոսի յունաց քաղաքներուն վրայ, ուր չուրջ հինգ տարիէ անպաչտպան ու անմեղ մարդիկ, կիներ ու երախաներ զոհ դացին ոմարդի գործողութիւններու, ՄԱԿի հպատակութիւններու աչքերուն առջեւ, Ատլան – տեան Ուխտի նորադոյն օդանաւերով :

Բողոքի ո՛չ մէկ ձայն լսուեցաւ «Մեծերէն, որոնք կը յաւակնին խաղաղութեան պահակի դեր ստանձնել աչխարհի համար :

Այս կացութեան առջեւ, Մակարիոս արք. պարտաւորուեցաւ օդնութիւն խնդրել Մոսկուայէն : Ծուն ինկողը օձին կը համբուրէ, յուսալով կեանքը ազատել :

Մեթճլուր Արեւելքի մէջ պատերազմի նշանակութիւնը պահ մը իրականացում առաջ երաւ Լոնտոնէն մինչեւ Ուաչինկթըն :

Ընդարայի մէջ Ազգ· ժողովն ու Մեծ ժողոլը կ՚աղմկէին անդադար, ուզելով ոչնչացնել Ինէօնիւի Ամերիկա մեկնումը : Ճնշումի խոհեմութեան խորհուրդներ կ՚ընդունէին վերջ Թուրք ամբոխը ծառացաւ Մ· Նահանգներու եւ դաշնակիցներուն դէմ : Անոնց մէջ պատերազմական յուցահանդէսին մէջ Թուրքիոյ եղան աչին ու ձախին, Ամերիկացին ու Խորհրդայինին, Անգլիացին ու Զեխոսլովակին, Եգիպտացին ու Ցոյներուն տաղաւարները, Թրքական ծանօթութեամբ :

Երբ ամբոխային ցոյցերն ու խորհրդաժողովները վերջ գտան, ծեր պատերազմական պատրաստութիւնները վերջ գտան, Ինէօնիւի նաւահանգիստը իր խորամանկ դիւանագիտութեամբ լռեցուց ընդդիմադիրները, անոնց ցցելով անխորհուրդ պատերազմի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔՈՐՏՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Նախապահ տը Կոլ Ադժանթինեան վերջին օրը առիթ տուած է արիւնալի դէպքերու, փերոնականներու կողմէ :

Արդարեւ, ինչպէս գրած էինք որ Կոլ Քորտոպայով կը վերջացնէր ադժանթինեան այցելութիւնը :

Քաղաքը որ ունի 650 հազար բնակիչ, Ռոսարիայի հետ ճարտարարուեստական գլխաւոր քաղաքն է երկրին : Հոն է որ 1959ին Ինտուսթրիաս Քայզըր Արժանթինաս ընկերութիւնը գործատուն մը հիմնած էր Ռընօ կառքերուն համար : Քար – տապա, սակայն մշակութային կեդրոն ալ կը նկատուի եւ այդ պատճառաւ «համալսարանական քաղաքի» անունը կը կրէ :

Այս իրողութիւններէն զատ, քաղաքը կը նկատուի նաեւ փերոնականութեան « բերդը » : Ժամանումը լաւ անցած է : 1400 ոստիկան, 1200 զինուոր, ոստիկա – նական չուներու բանակ մը, հալածիչ 15 օդանաւեր, մէկ թռան պատրաստ են մի – ջամտելու որեւէ անախորժութեան պա – րագային : Տը Կոլ կը հասնի (ֆրանսա – կան ժամով) 16·10ին, ամէն ինչ լաւ կ՚անցնի, բայց առաջին խռովութիւնները կը սկսին երբ նախագահական թափօրը Ռընօ դործատունէն կ՚երթայ քաղաքին կեդրոնը : Իրականին մէջ ցոյցը որ կոլի դէմ չէ, այլ պարզապէս ի նպաստ փե – րոնի օգտուելով որ Կոլի ներկայութե – նէն : Ցրուած թռուցիկներուն վրայ կա – րելի է կարդալ :— « Բարի եկա՛ք, Զօր· որ Կոլ, անվիճելի պետը Գ· աչխարհի : քեզմով, կ՚ողջունենք զրդարատատ Գ· ուժին համաչխարհային յաղթանակը եւ կ՚ողջունենք նաեւ հայրենիք վերադարձը իր հռչակաւոր ստեղծող՝ Խուան Տոմինկօ Փերոնի : 1964՝ Փերոնի վերադարձի տարի » :

Երբ թափօրը կը մօտենայ Սէժէրէի կեդրոնին, առաջին ցոյցերը կը սկսին : Տը Կոլի եւ նախագահ Իլիայի նստած կառքին ապակիները կը կոտրին ու նա – կառքին ետեւէն կը հետեւին : Ոստիկանութիւնը կը սկսի կրակ բանալ, խուճապը կը մեծնայ ու հրա – ցանաձգութիւնը կը սաստկանայ : Վեր – ջապէս տը Կոլ եւ պաշտօնական անձնա – մը պատճառելիք աւերները Թուրքիոյ մէջ, որ սնանկութեան անդունդն է հա – սած :

Խորհրդարանը ստիպուեցաւ վստահութիւն յայտնել Ինէօնիւի, որ կը նկատուի « միակ ճարտար նաւապետը կիպրոսի փոթորկայոյզ դէպքերուն առջեւ :

Կիրքերը հանդարտած են այժմ եւ տաքցլուխները սմքած՝ քաչուած են ի – րենց պատեանին մէջ :

Սեպտեմբեր 30ին կիպրոսի կառավա – րութեան եւ Խորհրդային Միութեան մի – ջեւ Մոսկուայի մէջ կնքուած համաձայ – նագիրը որոշ աղդարարութիւն մըն է Թուրքիոյ, որ բռնած է նահանջի ճամ – բան եւ կ՚ուզէ փոխանակ ջլամարտի եւ տնտեսական սպառնալիքներու՝ դիւա – նագիտութեան պիծով հասնիլ եղրակա – ցութեան մը :

Հասած է ժամանակը, որ տասը տար – ուան արուեստական տագնապը վերջ դտնէ այլեւս եւ խաղաղութիւնը վերա – հաստատուի պատմական կղզիին մէջ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԵՐԳԱՂԹ

«Սով· Հայաստան » ամսաթերթը (թիւ 7) կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ ներգաղթի արդիւնքներու մասին :

«1962 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1963 Դեկտեմբեր հայրենիք վերադարձած են 3061 հոգի.— Իրանէն՝ 1869, Եգիպտոսէն՝ 456, Կիպրոսէն՝ 490, Ցունաստանէն՝ 44 եւ ուրիշ երկիրներէ՝ 202 հոգի : Ներ – գաղթողներէն 1063ը մինչեւ 16 տարե – կան պատանիներ են, 1692ը՝ 17էն – 60 տարեկան, իսկ 61էն աւելի տարիք ունե – ցողները կը կազմեն հայրենադարձներուն տասը տոկոսը :

Ներգաղթողները տեղաւորուած են ա – ռաւելաբար զարգացման մեծ հեռանկար – ներ ունեցող քաղաքներու մէջ .— Երե – ւան, Լենինական, Կիրովական, Հրազ – դան, Լուսաւան, Ղափան, Իջեւան, Ա – րովեան եւայլն :

ւորութիւնները կը մտէին արդարութեան չէնքէն ներս եւ ոստիկանութիւնն ու բա – նակը աւելի համարձակ կը չարունակեն դէնք պարպել :

Նոյն իրիկունը, որ կոլ կը մեկնի Փա· բակուէ :

Փարակուէի տարածութիւնն է 407 հա – զար քառակուսի քիլոմեթր եւ ունի մէկ միլիոն 900 հազար բնակիչ : Գլխաւոր քաղաքն է՝ Ասունչիոն, մայրաքաղաքը, 281 հազար բնակիչ : Երկրին կէսը ան – տառով ծածկուած է : 1150 քիլոմեթր երկաթուղի ունի եւ 1500 քիլոմեթր ճամ – բայ : Դրամն է կուառանիի (1 Ֆր =25,2 կուառանի) :

Քաղաքական դեմքի վրայ, երկիրը Զօր· Սթրէօսների ձեռքն է տասըտարիէ ի վեր, թէեւ աղքատ, ժողովուրդը բացի ուսանողներէն, չի չարժիր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՈՄՊԻ չկրցաւ մասնակցիլ Գահիրէի ժողովին եւ միշտ հակողութեան տակ կ՚ապրի Հելիոփոլիս, սպասելով Նասրի բարի կամեցողութեան ... :

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ ծանր երկրաչարժ մը պատահած է առջի օր : Առաջին հաչուե – կշռի մը համաձայն երեսուն մեռեալ կայ եւ 52 վիրաւոր : Երկրաչարժի գլխաւոր կեդրոնները եղած են Թրակիա եւ Անատուլուի արեւմտեան մասը : Կոնիէն եւ Պրուսա չատ վնասուած են : Կարդ մը լուրերու համաձայն Իզմիրի մօտ, Իլիքա դիւղը գրեթէ ամբողջովին քանդուած է : Պանորմայի մէջ, բազմաթիւ տուներ փլած են եւ վախ կայ որ զոհերու թիւը չատ աւելի ըլլայ : Պոլսոյ մէջ ցնցումնե – րուն հետ, եռացած ջուրի ժայթքումներ տեղի ունեցած են եւ սարսափ ազդած ժողովուրդին վրայ :

ՆԱԽԿԻՆ ՓՈՒ – ՆԱԽԱԳԱՀ Նիքսըն յայտարարած է թէ նախագահ Ճոնսըն կը տկարացնէ Ատլանտեան Ուխտը, իրեն վերապահելով հիւլէական դէնքերու դործածութեան անձնական հակակչիռը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Պերլինի մէջ խօսք առ – նելով, էրհարտ յայտարարած է որ կը յուսայ հանդիպիլ Միացեալ Նահանգնե – րու եւ Ֆրանսայի նախագահներուն, Քրուչչեւի Պոն այցելութենէն առաջ :

ՍՈՒՐԻՈՑ նախկին վարչապետ՝ Շի – շաքլին սպանոցը ոստիկանութեան յանձ – նուեցաւ : Ըսած է թէ սուրիացի նախկին պարագլուխը Սէյտայի ոմբակոծումը հրահանգած էր, որու ընթացքին չատ կիներ ու երախաներ եւ իր ալ ծնողքը սպաննուած են :

ԷՍՓՐԻ – ՓԻԻՊԼԻՔ պարբերականին

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԷՆԷՆ ՇԱՏ ՊԱՐՏԱՔ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԿԻՐՆ Է

Միջպետական Տնտեսական եւ Վերա – կանգնումի կազմակերպութիւնը (ՕԷՍԴ) Թուրքիոյ տնտեսական եւ ելմտական կացութեան չուրջ հրատարակած է մանրամասն տեղեկագիր մը, որ չատ մը պա – կասներ կը մատնանչէ, եւ կ՚ըսէ թէ աչխարհի վրայ ամէնէն չատ արտաքին պարտք ունեցող երկիրը Թուրքիան է : Տեղեկագիրը, որ կը վերաբերի 1963 – 64 տարեչրջանի Թուրք տնտեսական կեան – քը, արտակարգ կարեւորութիւն ունի եւ ցուցմունքներ կ՚ընէ, չեչտելով մասնա – ւորաբար արտաքին եւ ներքին վաճառականութեան աննեղդչնակութիւնը եւ գոյացած բացը : Տեղեկագիրը հետեւեալ հաստատումները կ՚ընէ .

1·— Թուրքիա ամէնէն ծանր արտաքին պարտքը ունի :

2·— Թուրքիոյ ներկայ դժուարութեանց մէջ մասնաւոր դեր մը ունին մօտաւոր անցեալին մէջ գործուած սխալ – ները :

3·— 1963ին, վերականգնումի փորձ առ հասարակ յաջող անցաւ, եւ հասաւ հարիւրին 7,5 համեմատութեան : Հակառակ ասոր, արտաքին պարտքերու հաչուեկչիռը կարեւոր բաց մը ունի :

4·— 1963ին, դրամական յատկացումները աւելցան, բայց դինները չբարձրացան վտանգաւոր համեմատութեամբ մը :

5·— Պետական տնտեսական հիմնարկութիւնները վնաս կ՚ընեն, եւ կառավարութիւնը կը ստիպուի պետական հատոյքներով դոցել այդ բացերը, ինչ որ մեծ անպատեհութիւն մըն է Թուրքիոյ համար :

6·— Արտածումները սահմանափակուած են ընթացիկ ապրանքներու մէջ եւ արտաքին չուկաներու վճարուած պարտքերը ամբողջ արտածումներու հատոյքին հարիւրին 37ը կը բռնեն :

7·— Տուրքերու կիրարկումն ալ անյաջող է, եկամուտի տուրքը չի պատչաճիր ազգային հատոյքներու համեմատութեան :

8·— Թուրքիոյ մէջ տուրքերու մաքսանենգութիւնը մեծ է :

9·— 1964ի տնտեսական վիճակը տարւոյն առաջին ամիսներուն, այնքան ալ փայլուն չէ : Թուրք տնտեսութեան զարգացումը դանդաղ է : Արմատական բարեկարգումներ չեն եղած, ներքին մատակարարութիւնները չեն բաւեր երկրին վերականգնումի աչխատանքներուն, պիւտճէի հատոյքները կը նուազին վերտանգաւոր համեմատութեամբ մը, արտաքին ելեւմուտքը անբաւարար է : Պէտք է զարկ տալ Թուրքիացական հատոյներուն, Թուրք բանուորներ արտասահման կը խուժեն, բայց անոնց չահերն ալ բնականոն ճամբաներով եւ իրենց բուն արժէքով պէտք է երկիր ներմուծել :

Տեղեկագիրը կ՚եղրակացնէ թէ Թուրքիա ներկայիս կարօտ է արտաքին օգնութիւններու, պէտք է կարեւոր յատկացումներ ունենայ, արտածումներու հատոյքները աւելցնելու համար :

մէջ ժորժ Պիտօ կը չատագովէ հանրապետական թեկնածու՝ կոլտուեթրը :

ԼԻԶԱՊԷԹ թագուհին այցելած է Շարլոթընթաուն ուր փոքր ցոյցեր եղած են խումբ մը ուսանողներու կողմէ : Թագուհին ճառ մը արտասանած է եւ գովքը հիւսած «աչխարհի ամէնէն հին ժողովուրդներէն մէկուն » :

«ՅԵՂԱՍՆՈՂ»

ԶԲՕՍՆՈՂ... ԼԵԶՈՒՆԵՐՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՐՎԱԳԾԵՐ

Գ. ՄԱՐԳԱՐՅԱՆԻ

Հ. Մարգարյանի «Երեք ուրվագծեր» գրքույկը ներառում է հեղինակի երեք պատմվածքները՝ «Ֆիրմա», «Ինչպես ասում են» և «Ամենաերջանիկ օրը»։ Ինչպես ցույց է տալիս գրքի վերնագիրը, հեղինակը ձգտել է ուրվագծային ոճով ներկայացնել իր հերոսներին, նրանց կյանքի ամենաբնորոշ դրվագները։ Ուրվագծերի ոճը պահանջում է հեղինակից ամենայն խնամքով ընտրել նյութը, ամենայն ճշգրտությամբ կշռադատել յուրաքանչյուր մանրամասնության նշանակությունը, որպեսզի ամեն ինչ ենթարկվի գլխավորին, որպեսզի ամեն ինչ ծառայի գլխավորի բացահայտմանը։ Հ. Մարգարյանը ոչ միշտ է հաղթահարել այդ դժվարությունները։ Նրա ուրվագծերում հաճախ ենթակա նշանակությունը ստանում է գլխավորի նշանակություն, և ընթերցողի ուշադրությունը ցրվում է։ Այդ թերությունը հատկապես զգալի է «Ֆիրմա» պատմվածքում։ Հեղինակը ցանկացել է ցույց տալ, թե ինչպես է ֆիրման ոչնչացնում մարդկանց, ինչպես է նրանց վերածում անդեմ մեքենաների։ Սակայն ֆիրմայի ներկայացուցիչների կերպարները այնքան են ընդգծված, որ ֆիրման ինքնին դառնում է գլխավոր հերոս, և ընթերցողի ուշադրությունը շեղվում է հիմնական գաղափարից։

Ավելի հաջող է «Ինչպես ասում են» պատմվածքը։ Այստեղ հեղինակը ցույց է տալիս, թե ինչպես է ֆիրման ոչնչացնում մարդկանց, ինչպես է նրանց վերածում անդեմ մեքենաների։ Սակայն ֆիրմայի ներկայացուցիչների կերպարները այնքան են ընդգծված, որ ֆիրման ինքնին դառնում է գլխավոր հերոս, և ընթերցողի ուշադրությունը շեղվում է հիմնական գաղափարից։

Ավելի հաջող է «Ամենաերջանիկ օրը» պատմվածքը։ Այստեղ հեղինակը ցույց է տալիս, թե ինչպես է ֆիրման ոչնչացնում մարդկանց, ինչպես է նրանց վերածում անդեմ մեքենաների։ Սակայն ֆիրմայի ներկայացուցիչների կերպարները այնքան են ընդգծված, որ ֆիրման ինքնին դառնում է գլխավոր հերոս, և ընթերցողի ուշադրությունը շեղվում է հիմնական գաղափարից։

Հ. Մարգարյանի ուրվագծերը ունեն նաև լեզվական թերություններ։ Հեղինակը հաճախ է օգտագործում ռուսերեն բառեր և արտահայտություններ, որոնք հայերեն տեքստում ոչ միշտ են տեղին։ Օրինակ՝ «Ինչպես ասում են» պատմվածքում կարդում ենք. «Ինչպես ասում են, ֆիրման ոչնչացնում է մարդկանց, ինչպես է նրանց վերածում անդեմ մեքենաների»։ Այստեղ «ինչպես ասում են» արտահայտությունը ռուսերենից է թարգմանված և հայերենում ոչ միշտ է տեղին։

Հ. Մարգարյանի ուրվագծերը ունեն նաև ոճական թերություններ։ Հեղինակը հաճախ է օգտագործում կրկնություններ, որոնք ոչ միշտ են արդարացված։ Օրինակ՝ «Ֆիրման ոչնչացնում է մարդկանց, ինչպես է նրանց վերածում անդեմ մեքենաների, ինչպես է նրանց զրկում անհատականությունից»։ Այստեղ «ինչպես է նրանց» կրկնությունը ավելորդ է և ծանրաբեռնում է նախադասությունը։

Հ. Մարգարյանի ուրվագծերը ունեն նաև կոմպոզիցիոն թերություններ։ Հեղինակը հաճախ է անցնում մի գաղափարից մյուսին առանց նրանց միջև կապ ստեղծելու։ Օրինակ՝ «Ինչպես ասում են» պատմվածքում հեղինակը անցնում է ֆիրմայի գործունեության նկարագրությունից անմիջապես մարդկանց անհատականության կորստի նկարագրության, առանց նրանց միջև անհրաժեշտ անցում ստեղծելու։ Այդ պատճառով ընթերցողը դժվարանում է հասկանալ, թե ինչպես է ֆիրման ոչնչացնում մարդկանց, ինչպես է նրանց վերածում անդեմ մեքենաների։

Հ. Մարգարյանի ուրվագծերը ունեն նաև ոճական թերություններ։ Հեղինակը հաճախ է օգտագործում ռուսերեն բառեր և արտահայտություններ, որոնք հայերեն տեքստում ոչ միշտ են տեղին։ Օրինակ՝ «Ինչպես ասում են» պատմվածքում կարդում ենք. «Ինչպես ասում են, ֆիրման ոչնչացնում է մարդկանց, ինչպես է նրանց վերածում անդեմ մեքենաների, ինչպես է նրանց զրկում անհատականությունից»։ Այստեղ «ինչպես ասում են» արտահայտությունը ռուսերենից է թարգմանված և հայերենում ոչ միշտ է տեղին

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՅՄԱՆԵՐՈՒ ՄԱՐՏԻՆ ՄԷՋ (*)

(Ե. եւ վերջին մաս)

Մեծագոյն Պոլինէօյ կը դրէր.— «Յօդուածը Ռուսիոյ ձեռքը պա – տանակ մը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ ներ– գործութիւնն իրմէ պահանջելու այդ յօդուա – ծին պահանջքները: Նիքոլա Յարին գործադրութիւնը: Հայերու հանդէպ քաղաքականութիւնը կը նկատուէր դիւանագէտներ – ու կողմէ: 95ի դէպքերուն առեն այցե – լած վիլհելմ կայսեր եւ յայտարա – րած ճանճէ ասէ տը լա ֆեսթիոն արմե – ին: Երբ Փարիզ կ'այցելէր ընկերվա – րական իւրպէն Քոհէն ցոյց կը կազմա – կէր եւ Նիքոլայի երեսին կը պոռար· «Հայ ափիոն, երեք հարիւր հազար Հայ – արիւնը կը բողոքէ ձեզի դէմ»: Չէր մտածել որ այդ յօդուածին դոր – ծութիւնը, երեսուն տարիներէ ի վեր պատրաստած, պատուհաս մը պիտի ըլ – լար դլխուն եւ պաշտպանեալներուն: Դիւանագէտները խանդավառ էին: Գիարեան 80ին կը դրէր «Մշակ»ի.— «Քանի դիւանագիտութիւն կը խաղանք, այնքան չգիտենք թէ ի՛նչ է դիւանագի – տութիւնը»: 14ին ալ Շահրիկեան պիտի ըսէր· « Բոլորը, բոլորը դիւանագէտ – ներ են »: Ընդունելով մէկտեղ, թէ ամիա ահռելի ջարդը գործադրելու համար եւրոպայի հաւանութիւնն առած ըլլալու է»: Շահրիկեան չէր կրնար նա – խատես, թէ դիւանագիտական խաղ է տարբուածը, եւրոպա համամիտ էր ընդուն յօդուածին հիմը կազմող տեսութիւնի: Արիւնի ծրիմի պատերազմին առեն դրէր.— « Օսմ. կայսրութեան բոլոր ազգութիւններէն ամէնէն աւելի Հայերը ունին կայսրութեան պահպանման, բարգաւաճման քաղաքական վտանգաւոր պի – տի ըլլայ իրենց համար »: « Իսլամին ամենապիտարանը » երկրորդ տպա – գութեան մէջ ամփոփելով առաջինին գրածը՝ կը յիշէ Ուպիչինիի խօսքը որուն նախատեսութիւն:

Այս կը կազմէ «լեզուական գբօսանք» այս յօդուածաշարքին: Այդ մասին՝ տես ստորեւ:

(*) Համազասպ Համբարձումեան (Ի – րեան, տպ· Երեւան, 1955) կը թարգ – մանէ «քնակիչներն են խաշնաւէտ, նա – խիներով անչափ հարուստ»: Այս եւ նա – յած տողերը, ըստ արդի բանասէրներ – ու, կը համարուին ներմուծում (էն – թոլասիոն): Նոյն այս տողը կրկնը – ած է նոյնիսկ տող եռբը, տող 296:

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսայի Լուդովիկոս ԺԳ· թագաւո – րը ունէր նշանաւոր վարչապետ մը, կար – դինալ Ռիշելիէօն:

Օր մը, կարդինալը հիւանդացաւ ու թագաւորն ուղեց անոր այցի երթալ: Բայց, հարց մը ծագեցաւ այն առեն: Ոչ ոք, ո՛չ իսկ հիւանդ ըլլալու պարա – գային, իրաւունք ունէր պառկելու թա – գաւորին առջեւ, երբ ան ոտքի էր կամ նստած: Կարդինալն ալ, վարչապետ ըլ – լալով հանդերձ, պէտք է ենթարկուէր փրոթոտոլին: Բայց ի՞նչպէս, քանի որ չէր կրնար ոտքի կենալ:

Պալատականները ի վերջոյ դտան լու – ծումը: Քանի որ Ռիշելիէօ չէր կրնար ոտքի կենալ, թագաւորը··· պառկած պիտի այցելէր անոր:

Այսպէս, Լուդովիկոս ԺԳ· հիւանդ վարչապետին սենեակը մտաւ բաժնոցի մը վրայ երկարած եւ այդ դիրքին մէջ մնաց այցելութեան ամբողջ տեւողու – թեան:

Այս տարօրինակ օրինակը ցոյց կու տայ, թէ ժամանակին ո՛րքան կը յար – դէին աղնուութեան կանոնները: Բայց, այս տարօրինակութիւնը ամէնէն տարօ – րինակներէն չէ: Այսօր, պէտք է մենք մեզ երջանիկ նկատենք, որ հին տարի – ներուն չենք ապրած Ճափոնի կամ Չի – նաստանի մէջ, ուր մարդ կրնար կեանքը վրայ տալ, եթէ աղնուութեան կանոննե – րը չյարգէր: Այդ կանոնները կը դրա – նուէին «բաներ որ պէտք չէ ընել» ընդ – հանուր սկզբունքին մէջ: Միայն թէ դժ – ուար էր գործադրել այդ սկզբունքը, որովհետեւ «բաներ որ պէտք չէ ընել»ը երեք հազար հատ էին մօտաւորապէս: Հետեւաբար, պէտք էր դիտնալ այդ բա – ները եւ անոնցմէ խուսափիլ, կրթուած մարդ նկատուելու համար:

Գէշը այն է, որ ամէն ժողովուրդ, աղ – նուութեան իր կանոնները ունի եւ ինչ որ ճիշդ է երկրի մը մէջ, կրնայ ճիշդ չըլ – լալ ուրիշ երկրի մը մէջ:

Կենցաղավարութեան կանոնները յա – ճախ աղնուութեան կամ մեր մեծաւորին հանդէպ չհաղորդութեան արարքներ են, ինչպէս, օրինակի համար, մէկուն որպիսութիւնը հարցնելը, կամ տարիքոտ անձի մը մեր տեղը տրամադրելը:

Բայց չատ մը պարագաներու, անոնք յիշատակն են հնօրեայ սովորութեանց, որ ներկայիս կորսնցուցած են իրենց սկզբնական իմաստը:

Եւ ինչպէս առենօք ամէն երկիր ունէր իր սովորութիւնները, այսօր ալ, երկրէ երկիր կը փոխուին արդի կանոնները:

Օրինակի համար, Չինացիները մէկը բարեւելու համար, իրենք իրենց ձեռքը կը սեղմեն ուժգնօրէն, փոխանակ իրենց բարեկամին կամ ծանօթին ձեռքը սեղմե – լու: Կ'ըսեն՝ թէ ձեռք թօթուելու այս ձեւը աւելի առողջապահիկ եւ աւելի կիրթ է, որովհետեւ այսպէսով կը խու – սափիք ապտոտ ու միքրոպ փոխադրող եւ կամ չատ քրտնող ու չատ զօրաւոր ձեռ – քերէ:

Այս պատճառաբանութեան հիմնական ըլլալը կամ չըլլալը չենք դիտեր: Բայց Չինացիք ի՞նչ պիտի խորհին Ովկէանիոյ կարգ մը բնակիչներու մասին, որոնք մէկը բարեւելու համար, իրենց քիթը մէկը բարեւելու համար, իրենց քիթը ա – նոր քիթին կը քսեն: Անտարակոյս, հար – բուրը ուրիշին տալու աւելի լաւ կերպ պէտք չունի:

Աւելի՞ ժողովուրդները, մէկը բարեւելու համար, իրենց գլխարկը կը հանեն: Այս սովորութիւնը մնաց Միջին Դարու ասպետներէն, որոնք իրենց սա – դաւարը կը հանէին: Ձեռքը թօթուելու սովորութիւնը աւելի նոր է:

Ոսկի Ափունքի (այժմու կանայի) բնա – կիչները, մէկը բարեւելու համար, թոյլ կուտան որ իրենց պարեզօտը սահի եւ իյնայ իրենց բազուկին վրայ, բանալով ուսը: Եւ երկրի մը մէկ, ուր դեռ նիզակ – ներն ու աղեղները կը գործածուին, այս տեսակ բարեւ մը՝ վատահութեան նշան է:

Ափրիկեան ուրիչ ցեղի մը մէկ, պատե – րազմիկները տղոց հանդէպ իրենց դնա – հատանքը ցոյց կուտան՝ թքնելով անոնց վրայ:

Հրաժեշտ առնելու ձեւերն ալ տարբեր են երկրէ երկիր:

Թիպէթի մէջ, երբ մէկը այցելութենէ մը եառ մեկնի, աղնուութիւնը կը պա – հանջէ, որ լեզու հանէ տանտիրոջ: Ասի – կա կը նշանակէ թէ վայելեց անոր խո – սակցութիւնը:

Նոր Կինէայի մէջ, երբ մէկը պիտի մը այցելելէ եառ մեկնի, դիւղացիները ի – րենց մարմինին ցեխ կը քսեն ու կուլան, իրենց ցաւը յայտնելու համար:

Էսքիմոներու քով, ճաշէն եառ, այցե – լուները (հիւրերը) իրենց լեզուն կը լի – զեն, պիրենք հիւրասիրողին հակցնելու համար, թէ կերակուրները համեղ էին:

Քաղեց Վ.Ի.Ն

ԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Հինգ մեծ կարմիր աստղերը՝ Սուլթա – նին առջեւ վառող չորս հսկայ ադամանդէ ջահերն էին, իսկ հինգերորդ – ը՝ վրանին դալաթին մահիկը կրող խո – շոր ոսկեղէն դունան էր, որ ջահերու – ն կը չողշողար:

Պեհլուանարժոյ ցանուած դաշտի մը – ր քոփճի պաշին սուլիչը երկու ան – գ հնչեցուց ու կեցան:

Վրանները Ս դրի ձեւով չար – էր էին, դերիները դրին բացուածքին – ը ջեցին: Հսկան դէպի արեւադարձ – ը կը նայէր ու գնաց բան մը դտնելու – համար· ուսանողը խոտին վրայ փռուե – ցաւ:

Իրենց չուրջ գինուորները կ'երթեւեկէ – ին ու կ'աղմկէին, ուղտերը խումբ կաղ – մած կը կառաչէին: Թուրքերէն ոմանք ի – րենց ապրանքները կը քակէին, ուրիշներ կաթսաներուն չուրջ կը թափառէին: Ամ – բողջ բանակը չարժումի, եռուղեռի մէջ էր:

Գրիգորի աչքերը Թուլխիանը կը փրն – տրէին, բայց հազիւ կրցաւ վայրկեան մը նշմարել գինքը՝ մինչ ենիչէրիի մը հետ կը խօսէր: Թուլխիան ուսերը թօթ – վեց ապա ենիչէրիին հետ գնաց թխադոյն վրանի մը քովէն: Անչուշտ իրեն ալ տեղ մը որոշեր էին ենիչէրիներու վրաններէն մէկուն մէջ:

Բայց ի՞նչ պիտի ըլլար եթէ Թուլխիա – նը պարզապէս անոր համար հեռացուցած ըլլային՝ որովհետեւ կ'ուզէր դերիներուն քով հանել: Այն առեն երկուքնին ալ դե – րի պիտի մնային: Այս սարսափելի առն – ոչութիւնը կը տանջէր գինքը, ու կապա – րի պէս կը ճնշէր պատանիին սրտին վը – րայ:

Բոլոր պահակները փոխուեցան· անոնց տեղ վրան զարնողները եկան· բոլորն ալ անծանօթ մարդիկ, որոնք իրմով ամենե – ւին չէին զբաղիր:

Բանակին մէջ այն առեն ջրկիր ուղ – տերն ալ երեւցան:

— Սուճի՛, սուճի՛,— կը լսուէր ամէն կողմէ գոչումը:

Ու գինուորները Դանուբի ջուրը կը խը – մէին հողէ ամաններով, փողերով, գըլ – խարկներով, կապարէ գաւաթներով:

Գրիգորն ալ ծարաւի էր· գլխարկը ճղմեց ու երկարեց ուղտապան Թուրքին տիկին առջեւ:

Ջուրը պաղ էր ու մաքուր ալ չէր, այնուհանդերձ անյագութեամբ խմեց· յանկարծ միտքը ինկաւ տղեկը որ ճամ – բան չարունակ կուլար ու ջուր կ'ուզէր: Շուրջը նայեցաւ· մուքին մէջ տեսաւ թնդանօթներու մէկ մասը, ու անոնց մօտ արածող եղները· թնդանօթներու չուրջ թոփճիները նստեր կամ փռուեր էին, բայց տղաքը չտեսաւ:

Ճմեց մնացած ջուրն ալ ու գլխարկը ցնցելով նորէն գլուխը անցուց:

— Տունը ասկէ աղէկը կը խմենք, այնպէս չէ՞, — ըսաւ նոր պահակին, երկարավիզ լերկադէմ արարի մը:

Կ'ուզէր անոր բարեացակամութիւնը իր վրայ հրաւիրել:

— Սուս օլ, իպն էլ ֆէղպ (լուռ կեցիր, չան գաւակ), — պոռաց ան՝ իրը պա – տասխան· ու սպառնական չարժեց նի – զակը:

Գրիգոր սկսաւ ծանր զգալ դերութեան չղթաները:

Գրեթէ ուրախացաւ երբ եռմուռճաքը տեսաւ: Մերկ սուրը ձեռքը՝ փոխուող պահակները կը կարգադրէր:

— Եռմուռճաք, — գոռաց, կարծես հին բարեկամ մը բարեւէր:

Որովհետեւ լքուած ըլլալու տառապե – ցուցիչ ղգացումէն կ'ուզէր ազատիլ:

Թուրքը եռ նայեցաւ տեսնելու թէ ուս – կից կը կանչէն գինքը: Դերիներու խումբ – էր: Զարմացած՝ դիտեց Գրիգորը:

— Ո՞վ ես դուն:

Պատանին ոտքի ելաւ:

— Գերի մըն եմ, — ըսաւ տղան ան – համբեր, — կ'ուզէի հարցնել թէ, բան·· ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ դուք կ'ապրիք դեռ:

— Ու ես կ'ապրի՞մ,— պատասխանեց Թուրքը ուսերը քաշելով: Եւ ինչո՞ւ պի – տի չապրէի:

Ու մինչ սուրը պատեան կը մղէր՝ կը տեսնուէր թէ ձախ ձեռքը խեղ էր: Մատ – ները այնպէս մը կեցեր էին՝ կարծես աղ բռնած ըլլային ու այլեւս չեն կրցած բացուիլ: Ու իր վրայէն ալ քրտինքի դգուելի հոտը կը բուրէր, ինչպէս հսկա – յին վրայէն:

— Լսած էի թէ ձեզ կախեր էին:

— Զի՞ս:

— Այո, ձեզ: Ասկէ ինը տարի առաջ քահանայ մը Մեէչքի անտառին մէջ:

Թուրքը եռ նայեցաւ տեսնելու թէ ուս – կից կը կանչէն գինքը: Գերիներու խումբ – էր՞ն: Զարմացած՝ դիտեց Գրիգորը:

— Ո՞վ ես դուն:

Պատանին ոտքի ելաւ:

— Գերի մըն եմ, — ըսաւ տղան ան – համբեր, — կ'ուզէի հարցնել թէ, բան·· ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ դուք կ'ապրիք դեռ:

— Ու ես կ'ապրի՞մ,— պատասխանեց Թուրքը ուսերը քաշելով: Եւ ինչո՞ւ պի – տի չապրէի:

Ու մինչ սուրը պատեան կը մղէր՝ կը տեսնուէր թէ ձախ ձեռքը խեղ էր: Մատ – ները այնպէս մը կեցեր էին՝ կարծես աղ բռնած ըլլային ու այլեւս չեն կրցած բացուիլ: Ու իր վրայէն ալ քրտինքի դգուելի հոտը կը բուրէր, ինչպէս հսկա – յին վրայէն:

— Լսած էի թէ ձեզ կախեր էին:

— Զի՞ս:

— Այո, ձեզ: Ասկէ ինը տարի առաջ քահանայ մը Մեէչքի անտառին մէջ:

Թուրքը քահանայ բառին վրայ աչքերը կլոր կլոր բացաւ:

— Ո՞ւր է այդ քահանան: Ի՞նչ դիտես անոր մասին: Ո՞ւր կը բնակի: — Եւ ու – սանողի կուրծքէն բռնեց:

ԿԵԶԱՄ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար·)

Տիկին Ժէնէվի Տօնիկեան եւ զաւակները , Մարի եւ Թագուհի , Տէր եւ Տիկին Վահան Դարբինեան , Տէր եւ Տիկին Վահան Տօնիկեան եւ զաւակը (Մարսէյլ) , Տէր եւ Տիկին Նշան Փօլատեան եւ զաւակները Կարօ եւ Ալիս , Այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Նշան Թէճիրեան , Տէր եւ Տիկին Մխիթճան Դարբինեան , Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Դարբինեան եւ զաւակը , Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Դաւիթեան եւ զաւակները (Հայաստան) , Տէր եւ Տիկին Պարզեւ Ղուկասեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Պապայեան եւ զաւակները (Ամերիկա) , Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Կիւլեան եւ ազակաները (Մարսէյլ) , Այրի Տիկին Պայծառ Դարբինեան եւ զաւակները (Ամերիկա) , ինչպէս նաեւ փէշլիմանեան , Դարբինեան , Ղուկասեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն , հօր , զաւկին , եղբօր , փեսին , սանին , քեռորդւոյն եւ աղգականին՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

(Սեբաստիոյ Խոչասար գիւղէն)

մահը , : 41 տարեկան որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ Հոկտ· 5ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ ժամը 16ին , Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ , ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը :

Բնակարանի հասցէ՝ 3 Բիւ Լիէօթ· Ռաուլ Պաքանի (Քլամառ) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Մարսէյլ Ս· Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ (339 Ավրընիւ տիւ Փրատօ) հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի երկու պատերազմներու ընթացքին մեռած Հայ Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսական Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու եւ 1914 – 18 Կամաւորներու Միութեան :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ· Նուպար Նիկողոսեան , Այրի Տիկին Շ· Դերձակեան , ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները չնորհակալու – թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ , ծաղկեպսակով , փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով , հեռագրով , նամակով կամ մամուլով մասնակցեցան իրենց սուգին՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԻԼ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ :

×

ԿՐԸՆՈՂԸ .— կապոյտ Խաչը չնորհա – կալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տօքթ· Վ· Իսպէնչեանէ յիսուն ֆրանք , որու քառասունը դպրոցի ֆոնտին եւ տասը Ազգ· Միութեան , իրենց մօրեղբօր Աբրամ Ֆրէնքեանի մահուան առթիւ , փոխան ծաղկեփունջի (Մարսէյլ) : Տէր եւ Տիկին երեսունդ Տէր – կոմսեանէ քսան ֆրանք , իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր մահուան առթիւ (Փարիզ) :

×

Պուլ· Օտտոյի Թաղականութիւնը չը – նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Պ· Վ· Թէչեան (Պոլսէն) յիսուն ֆրանք , Տիկին Սիրանոյշ Գէորգեան (Ամերիկայէն) յիսուն , Յակոմ Տէր – Պօղոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի : Տէր – կարապետեան ընտանիք յիսուն ֆրանք , Պ· Պ· Պ· Մանուկեան (Կրընոպլէն) քսան , Պ· Յակոբեան տասը , Յ· Ֆրանքեան տասը ֆրանք :

×

Սէնթ – Անթուանի Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ թաղ· խորհուրդը չնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները՝ ողբացեալ Ադամ Պաղրճեանի թաղման առթիւ .— Պ· Պ· Մանուկ Մանուկեան երեսուն ֆրանք , Օհան Զէօրմիկեան 15 , Պօղոս Պէրպէրեան տասը , Համբարձում Թօփալեան 15 , Մինաս Տիքէմէնեան տասը , Օհաննէս Տիգէյմանեան հինգ ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ .— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի Մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ դիշեր ժամը 20 ,30ին , Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊ Հ· Յ· Դ· Արամ Ենթակոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին , ընկեր Հիսայեանի բնակարանը 38 , Ռիւ տիւ Մէնիլ (Անիէռ) :

Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ .— Հ· Յ· Դ· «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի , ժամը 16ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – Սարսէլ .— Հ· Յ· Դ· Վարդան Ենթակոմիտէին ժողովը այս Շաբաթ , ժամը 21·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Հ· Յ· Դ· Ս· Մինասեան Ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· կոմիտէին ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ .—

Գէորգ Զավուշ խումբը ,— (11 Հոկտ·) կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Հ· Բ· Ը· Մ·

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ ժամը 21 , Հայկ· Տան սրբարահը , 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Կը խօսի ԷՍՈՒԱՐ ԺԱՒԵԱՆ

(Փաստաբան Պրիւսէլի վերաքննութեան առեանին)

Նիւթ .— Արդարութիւն չէ եղած :

Մուտք 2 Ֆր· , անդամ կամ ուսանող 1 Ֆրանք :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի հիմնած Հայերէնի Դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ եւ Ուրբաթ օրերը , ժամը 18–21 , Բարեգործականի սրահին մէջ , 5 , Ռիւ Փափեր : Արձանագրութիւն նոյն ժամերուն :

Հայաստանէն կը փնտռուին հետեւեալ անձերը .—

× Մովսէս Մուրատեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Սերոբ :

× Մանուելեան Հրանտ կը փնտռէ եղբայրը Սուրէն Սիմոնի :

× Լիզա Սարգոյեան կը փնտռէ Քերոփ Սարգոյեանը :

× Բուրաստան Զախոյեան կը փնտռէ Բաբգէն Զախոյեանը :

× Բաբանճեան Արշաւիր կը փնտռէ Հմայեակ Բաբանճեանը :

(Դիմել եկեղեցի) :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ռոստոմ եղիազարեան , հօրը անունը՝ Սարգիս , մօրը՝ Տիրուհի , ծնած Երեւան Վեռիի շրջան , Տավալլու գիւղը 1914ին : Պատերազմին զինուոր զացած է , — անկէ ի վեր լուր չկայ : Զինքը կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Խոսրով Սարգիսի եղիազարեան , որ կը բնակի Երեւան , Վեռիի շրջան Տավուլլա գիւղը :

Կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին .—

Mr. S. TOPALIAN
Rue de l'Expert
PONT D'AUBENAS (Ardèche)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

—*—

ՊԱՐՏԻԶԱԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՌԱՒՕՏ .— Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցի՝

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պարտիզակցի համայն ննջեցելոց համար

կը պատարագէ ՊՍԱԿ ԱՐՔ·ԹՈՒՄԱՃԵԱՆ

կաթ· Պատուիրակ Անգլիոյ Հայոց

ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ .— ժամը 15·30ին՝

Ներկայութեամբ Պսակ Արք·ի

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՂՔ

Կը նախագահէ Բժ· Ա· Տէր–Անդրէասեան

Հայ Մշակոյթի Տան սրահը :

17 Րիւ Պլէօ (մեթրօ Քատէ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒԻՆԴԻ (Զ·Ո·Մ·) բոլոր անդամ – անդամուհիները սոխպողականն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ օր , երեկոյեան ժամը 9ին Մեթրօ Քատէի դիմացը գտնուող «Լը Ռէժան» սրճարանին վերնայարկը :

Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐԴ· ՀԱՅՐ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ առաւօտեան հաւաքատեղին , երեկոյեան ժամը 9ին : Վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները անպայման ներկայ գտնուին տարուան առաջին ժողովին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒՄ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրալի ճակատամարտին 46րդ տարելիցը մեծ չուքով պիտի տօնուի՝ Հոկտեմբեր 11ին , կիրակի , Շաքօ տէ Ֆլէորի մէջ : Կոչ Ֆրանսարնակ բոլոր լեգէոնականներուն , խմբուիլ Միութեանս պատ· նախագահ Պ· Շ· Տ· Թէքէեանի չուրջ :

Այս առթիւ՝ « ի յիշատակ կիլիկիոյ » մակագրութեամբ չքանչան պիտի բաշխուի բոլոր նախկին կամաւորներուն եւ կամաւորի այրիներուն :

Ընդունելութիւն կամաւորի ընտանիքներուն՝ ժամը 4·30ին :

Շքանչանի համար , դիմել՝ Պ· Շ· Տ· Թէքէեանի՝ 142 Րիւ Փառատի կամ Սելեֆթ – Պար , 18 Պուլ· Տի Կոմիտիէ , յիշատակելով իրենց պատկանած դունտը եւ դումարատակը :

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵՂՐ· ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10 ,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ· ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ , ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միճչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միճչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱԿԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ , ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծանրով ազդերու համար են , չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են , տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ , երկերի ժողովածու , 10 հատոր	100 ֆր·
ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑ , երկեր , 2 հատոր	15 ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ , Ցուշերի գիրք	7 ֆր·
ՌԱՓԱՑԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ , երկեր , Ա· հատոր	10 ֆր·
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ , երկերի ժողովածու , 4 հատոր	39 ֆր·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ , երկերի ժողովածու , հատորը	10 ֆր·
Ա· Գ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ , Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր·
Մ· Գ· ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ , Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ , Հայ ժողովրդական էէֆեաթներ , 3 հատ , · հատորը	15 ֆր·
Ալ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ , Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր·
Ա· Բ· ԿԱՐԻՆԵԱՆ , Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան , 2 հատոր	35 ֆր·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ , Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր·
Գ· Խ· ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ , Արփիար Արփիարեան	5 ֆր·
Հ· ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ , Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ , երկերի ժողովածու , 2 հատոր լաթակազմ	14 ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ , մեծադիր , գունաւոր նկարներով , լաթակազմ	10 ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵՂՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՑՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒԻՆ

ՁՈՒԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Փր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 9 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 10130 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.130

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

Երկուշաբթի օր Գահիրէի մէջ բաց-
ուեցաւ չէզոք, այսինքն քաղաքական հա-
մարտ խմբակցութեանց չմասնակցող
երկիրներու երկրորդ խորհրդաժողովը :
Առաջինը գումարուած էր 1961ին Պել-
գրատի մէջ :
«Դրական չէզոքութեան» հեղինակնե-
ր են Եուկոսլաւիոյ նախագահ Մառե-
ալ Թիթօ եւ Արաբ. Միացեալ Հանրա-
պետութեան նախագահ գնդապետ Ապտէլ
Նասր : Երկու զինուորականները
ամբակի հանդիպումներ ունեցան վեր-
ջին տարիներու ընթացքին եւ որոշ հաս-
տացողութեան եկան երկու երկիրներու
հետեւելիք քաղաքականութեան մասին ,
ներքին եւ արտաքին կրկնակ ճակատնե-
ր վրայ :
1961ին ծանր երկունքի մէջ էր աշ-
խարհ : Զլամարտը իր բարձրագոյն ասա-
ճանին էր հասած : Զինեալ բախումի
վտանգը մթագնած էր քաղաքական
տրիզոնը : Ափրիկէի կեդրոնին եւ ծայ-
ր գոյն Արեւելքի մէջ խառնակ էր կա-
ցութիւնը : Ալժերիոյ մէջ կռիւները կը
տրունակուէին : Գաղթատիրութեան դէմ
պայքարը կը պահէր իր սուր հանդա-
մանքը :
Պելկրատի խորհրդաժողովին մասնակ-
ցողներու թիւը սահմանափակ էր, 25
երկիր՝ վճռական ձայնով եւ երեք՝ դի-
տող :
Գահիրէի խորհրդաժողովին կը մաս-
նակցին 56 երկիրներ, որոնց տասը՝ դի-
տող : Ուրեմն ՄԱԿի անդամներու կէսէն
աւելին ներկայ է Արաբ Միացեալ Հան-
րապետութեան մայրաքաղաքին մէջ :
Երեք տարիէ ի վեր բաղմաթիւ նոր եր-
կիրներ անկախութեան տիրացան : Գաղ-
թատիրութեան դէմ պայքարը մեղմացած
է : Պաղ պատերազմը վտանգ չի ներկա-
յացներ այլեւս : Միւս կողմէ երկու հա-
մարտ ճակատներու միջեւ խաղաղ հա-
մակեցութեան նշանախօսքը հող կը շահի
հետզհետէ :
Չէզոքութեան կուսակից երկիրներու
թիւը աւելցած է 1961էն ի վեր : Ասիայէն
Ափրիկէէն վերջ Հարաւային Ամերիկա
ոտ կը ձգտի յարել նոյն քաղաքականու-
թեան եւ խորհրդաժողովին կը մասնակ-
ցութ դիտողներով :
Գաղտնիք մը չէ, որ Գահիրէի ժողովին
մասնակցող կարգ մը երկիրներ ներքին
ոչ ունին իրարու հետ, սակայն օրա-
կարգի վրայ դրուած են միայն ընդհա-
նուր հետաքրքրութիւն ներկայացնող
հարցեր, որոնց գլխաւորներն են՝ հա-
մաշխարհային խաղաղութեան պահպա-
նումն ու թերաճ երկիրներու տնտեսական
զարգացումը :
Երեք խմբակցութեանց կարելի է բաժ-
ուլ խորհրդաժողովին մասնակցող եր-
կիրները ,— չինական, խորհրդային եւ
Արեւմտեան քաղաքականութեան կուսա-
կիցներ : Սակայն անոնց նախասիրու-
թիւնները շեշտուած հանդամանք մը չեն
ներկայացներ : Անկախութեան ձգտումը
ուժեղ է :
Երկուշաբթի իրիկուան նիստին նախա-
գահ Նասր բարի գալուստ մաղթելով
ուղամաւորներուն, որոնք մեծ մա-
սամբ բաղկացած են թաղաւորներէ ,
Հանրապետութեան նախագահներէ, վար-
չապետներէ եւ նախարարներէ, պարզեց
ոտեսակէտները օրակարգի հարցերուն
մասին :
Երեքշաբթի առտուան նիստին նախա-
գահեց Լիբանանի Հանրապետութեան
Հարիրիի նախագահ Շարլ Հէլու : Խօսք
ուրին մարեշալ Թիթօ, իշխան Սուվաննա
Ֆումա, Պուրկիպա եւ Իրաքի նախագահ
Մարեշալ Արէֆ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԱԿՈՒԷԻ ՄԷՋ

ԴԵՌ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ ՔՈՐՏՈՊԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Փարակուէի համար կ'ըսուի թէ Լատին Ամերիկայի վերջին մենատիրութիւնն է , բայց բոլորը համաձայն են ընդունելու համար թէ ամէնէն ժպտուն եւ սիրալիր վարչակարգն է :

Ասունչիոն զուարթ քաղաք մըն է, ուր ամէն մարդ երջանիկ ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողու : Զօրավար Ալֆրէտ Շթէօսնէր , որ նախագահն է երկրին , զուիցերագերմանական ծագում ունի : Լրագրողները նկարագրելով նախագահը եւ յիշելով թէ հասակով տը Կոլի ուսին կը հասնի, զայն կը նկատեն Կէօրինկի , Թիթոյի եւ Փիթըր Ուսթինովի խառնուրդ մը :

Քաղաքին «Շան զ'Էլիզէէն», մէկուկէս ժամ, տողանցած են ինչ որ երկիրը ունի իբրեւ լաւագոյն ներկայացուցչական տարր եւ ապագայի խոստում : Այսպէս դպրոցներու աշակերտները, բանակը, երիտասարդութիւնը եւ ուսուցչական կազմը :

Իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին ընթացքին, տը Կոլ ճառ մը արտասանած է շեշտելով .— Ֆրանսա, որ դարմանած է իր վէրքերը եւ հսկայ քայլերով կը յառաջանայ իր զարգացման ճամբուն վրայ , ներկայիս ի վիճակի է, բարեկամ սա կամ նա երկրին, բերելու իր գիտական , տընտեսական , ընկերային եւ թեքնիք օժանդակութիւնը : Եղաւ որ այդ համախոհութիւնը իր համաշխարհային քաղաքականութեան կենսական տարրերէն մէկն է : Եղաւ նաեւ որ Ֆրանսա Լատին Ամերիկայի առաջնակարգ դիրքի մը հասնիլը, անհրաժեշտ կը նկատէ աշխարհի խաղաղութեան եւ հաւասարկշռութեան եւ մանաւանդ ձեր հողամասին պետութեանց հետ է որ, իր միջոցներու կարելիութեան սահմանին մէջ, կը փափաքի այդ գործակցութիւնը աւելցնել » :

Քորտոպան չէ մոռցուած սակայն եւ կը խօսուի տակաւին առջի օրուան դէպքերուն մասին : Տը Կոլ մասնաւոր հրահանգ տուած է Լատին Ամերիկայի Ֆրանսական դեսպանատանց որպէսզի քննութիւն կատարեն վերջին դէպքերու մասին եւ հաղորդեն մանաւանդ այդ դէպքերուն արձագանգներն ու հետեւանքները :

Փերոն թէեւ շատ զոհ չէ եղածէն : Աւելիին կը սպասէր : Իրեն համար տը Կոլի այցելութիւնը առիթ մը պիտի ըլլար փերոնական ընդհանուր ցոյցի մը, յոյս ունէր որ մէկ միլիոն ցուցարարներ փողոց կ'իջնեն ողջունելու համար տը Կոլ եւ Փերոն (ուն սոլօ քուրասոն՝ մէկ սիրտ) : Ասիկա իրական հանրաքուէ մը պիտի ըլլար Փերոնի համար : Ասկէ ետք Փերոն կրնար տոմսակ մը առնել եւ Պուէնոս – Այրէս իջնել ինչպէս դիտել կուտայ Ֆիկարոյի թղթակիցը :

Հինգշաբթի օր, տը Կոլ կը մեկնէր Ասունչիոնէն եւ կը հասնէր Ուրուկուէի մայրաքաղաքը՝ Մոնթէվիտէօ :

× Ասունչիոնի «Անարատ Յղութեան » դպրոցի աշակերտները շատ յուսախաբ եղած են եւ լացած են լսելով թէ Տիկին տը Կոլ պիտի չայցելէ իրենց : Արդարեւ երախաները կազմ ու պատաստ, Ֆրանսական գաւառներու կամ Ժան տ'Արքի համազգեստներ հագած կը սպասէին Ֆրանսայի «առաջին տիկնոջ», որ յոգնած ըլլալով, հրաժարած էր այդ այցելութենէն :

Երկար է ճառախօսներու ցանկը : Այնպէս որ խորհրդաժողովը պիտի շարունակուի մինչեւ յառաջիկայ Երկուշաբթի, լսելու համար բոլորը :

Զոմպէի ներկայութիւնը խորհրդաժողովին անբաղձալի նկատուած ըլլալով , Քոնկոյի վարչապետը Հելիոպլիսի մէջ հսկողութեան տակ առնուած է : Զոմպէ կ'ամբաստանուի իբրեւ սպանիչ Լումումպայի եւ գործակալ աշխարհակալ պետութեանց : Պէն Պելլա սպառնացած է հեռանալ ժողովէն՝ եթէ Զոմպէ ընդունուի :

Լաւատեսներ կը յուսան, որ Գահիրէի խորհրդաժողովը հանգրուան մը պիտի ըլլայ, կարգ մը երկիրներու վէճերը համաձայնութեամբ լուծելու ճամբուն վրայ :

Լոյսը՝ Արեւելքէն, ըսուած է :

Ի՞նչ լոյս պիտի ծագի Գահիրէի խորհրդաժողովէն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԻՇՏ ԿԱՏԱԿԱԽՕՍ

— Լսեցի՞ր , Ռափիկին կինը մեռեր է.

— Մեռեր է, ըսիր միտքս պատմութիւն մը ինկաւ ... Փիլիպոսը ինքնաշարժի արկած մը կ'ունենայ. կառքը բաւական կը վնասուի ... Ապահովագրական ընկերութենէն զինքը կը կանչեն եւ կ'ըսեն թէ փոխանակ վնասուց հատուցում ընելու , իրեն նոփզնոր կառք մը պիտի տան ... Այս լուրին վրայ, ի՞նչ կ'ուզես որ ըսէ ... « Սա, կնոջս կեանքին վրայ առած ապահովագիրս ջնջեցէք » ... Երբ պատճառը կը հարցնեն , կը պատասխանէ — « Որովհետեւ կը վախնամ որ երբ օր մը կինս չուէ, փոխանակ ինծի 20.000 տոլար վճարելու, պիտի ելլէք նոփզնոր կնիկ մը պիտի տաք ...

— Զեմ գիտեր, խելքս չի հասնիր, աշխարհը սուտի վրայ հիմնուած է. անցած օր ...

— Սուտ ըսիր, աղէկ յիշեցի ... Վարդապետին մէկը կը տեսնէ որ քանի մը մանչուկներ , փողոցը, շունի մը բոլորտիքը հաւաքուեր , կը վիճաբանին : Կը մօտենայ անոնց — «Ի՞նչ կ'ընէք տղաք » կը հարցնէ ... « Մեր մէջէն ով որ ամէնէն մեծ սուտը նետէ, այս շունը անոր պիտի տանք» կը պատասխանեն տղաքը .. Վարդապետը, կը սկսի խրատել — «Տըղա՛ք, երբ ես ձեր տարիքն էի, երբե՛ք սուտ խօսելու մասին չէի մտածեր » կ'ըսէ ... Այդ յայտարարութեան վրայ, տըղաքը, միաբերան , կը պոռան — «Վարդապետ, շունը քուկդ է ...» :

— Այս Անգլիացիներուն քաղաքականութիւնն ալ անբացատրելի բան է. մեզի՞ հետ են, Մոսկոֆի՞ն հետ են, յայտնի չէ ...

— Խօսքդ չմոռնաս, Անգլիացի ըսիր , բան մը պատմեմ, խնդա՛, Լոնտոնի ակումբներէն մէկուն մէջ, երկու պաղզաւակներ դէմ դիմաց նստած, Թայմզ կը կարդան ... Մէկը կը դառնայ միւսին եւ կ'ըսէ — «Շատ կը ցաւիմ, կինդ ալ , երէկ, սեւ հողին յանձներ էք եղեր » ... Սդաւորը կը պատասխանէ պաղ – զաւակաբար . — « Ուզէինք, չուզէինք պիտի յանձնէինք, քանի որ մեռած էր ...» :

— Հետզհետէ կը համոզուիմ որ այս մեր Հնչակեան եւ Ռամկավար աղբարները միեւնոյն ...

— Խօսքդ շաքարով կտրեմ, ամէն անդամ որ Հնչակեան բառը կը լսեմ, լեզուիս ծայրը կուգայ հետեւեալ պատմութիւնը ... Հնչակեան մը, քանի մը օրուան համար Ռամկավարի մը տունը հիւր կ'երթայ եւ կը նկատէ որ ամէն առտու , Տիկին Ռամկավարը, նախաճաշի պատրաստութեան ընթացքին, Հնչակեաններուն քայլերգը կ'երգէ — « Հեռաւոր երկիր, նստած դու նժդեհ ...» Ի հարկէ , շատ կ'ուրախանայ եւ առտու մը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այդ պատիւին համար ... Բայց Տիկին Ռամկավարուհին կը պատասխանէ — «Շնորհակալութեան տեղը չկայ ... Այդ երգով հաւկիթները կը խաշեմ — երկու տունով՝ հաւկիթը թոյլ կ'ըլլայ, երեք տունով՝ պինդ ...» :

— Նայինք սա նշանաւոր դատը երբ պիտի սկսի ...

— Աղէկ միտքս ձգեցիր. խնդալիք պատմութիւն մը ունիմ ... Դատարանին մէջ, անդամ մը, դատաւորը կը խնդրէ որ բոլոր շնորհքով կիները սրահէն մեկնին, որովհետեւ վրան – բաց դատ մը տեղի պիտի ունենար ... Ո՛չ մէկ կին տեղէն կը շարժի ... Գիտե՞ս դատաւորը ինչ կ'ընէ — կը հրամայէ պաշտօնեային — « հիմա որ շնորհքովները դուրս ելան, սա անշնորհքները դուրս հանէ ...

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՄՊԷ միշտ կը սպասէ որ Նասր կարգադրութիւն մը ընէ իրեն համար : Ցարդ հսկողութեան տակ կ'ապրի Հելիոփոլիս , ոչ ժողովին երթալու իրաւունք ունի, ոչ ալ երկիրը վերադառնալու : Ամէն պարագայի մէջ, Զոմպէի նկատմամբ ձեռք առնուած միջոցները աննախընթաց են արդի պատմութեան մէջ եւ մեծ դժգոհութիւն պատճառած են Ափրիկեցիներուն :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ կը շարունակէ իր ընտրական շրջապտոյտը : Առջի օր ճառին մէջ յայտարարած է թէ Միացեալ Նահանգները աւելի զօրաւոր են քան աշխարհի բոլոր երկիրները միացած :

ԱՆԳԼԻՈՅ ընտրապայքարը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ : Քուինթըն Հոկ (պահպանողական) պատասխանելով աշխատաւորականներու յարձակումներուն Փրոֆումօ հարցին առթիւ, ըսած է «երաշխաւորեցէ՛ք թէ աշխատաւորական ոչ մէկ պարագլուխ շնացած է » :

ԱԼՊԷՐ ՎԻԼՄԷՑ, Ֆի – Ֆիի հեղինակը մեռաւ առջի օր 77 տարեկանին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գիտական հետազօտութեանց նախարարը՝ Կասթոն Փալեվսկի 11 հոգինոց պատուիրակութեան մը գլուխը Մոսկուա հասած է Հինգշաբթի օր, տասը օրուան այցելութիւն մը կատարելու համար գիտական հաստատութեանց մէջ :

ՄԱՏՐԻՏԻ մամուլը դժգոհութիւն կը յայտնէ որ տը Կոլ Սպանիոյ խօսքը բնաւ չէ ըրած իր ճառերուն մէջ : Առիպա կը շեշտէ .— «Ամերիկան հողամաս մըն է որ գտնուած է կաթոզիկէ թագուհիի մը դրամով եւ Իտալացիի մը կողմէ եւ ափսոս է որ Հիւսիսային Ամերիկացիները օդակայաններ կը շինեն ուր կ'իջնէ Ֆրանսացի նախագահը » :

ԿԱԹԻ գործադուլը կը շարունակուի Ֆրանսայի գլխաւոր շրջաններուն մէջ :

ԳԱՀԻՐԷԻ ժողովին մէջ բոլորը շեշտած են անհրաժեշտութիւնը որ կայ ազատագրելու այն երկիրները որ տակաւին գաղթատիրական վարչակարգի ներքեւ են :

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ ներկայս հարց չկայ որ Անգլիա բանակցութիւններ վերսկսի Հասարակաց Շուկային անդամակցելու համար :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ մէջ, ընկերվարականները իրենց նախագահը՝ (Շանտերնակոր) նշանակած են հարց տալու համար թէ քանիի՞ կը նստի տը Կոլի ճամբորդութիւնը եւ պիւտճէին ո՞ր մասին կ'արձանագրուին այդ ծախքերը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄՇՏԱՏԵՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ա.

Խորհրդային Միութեան դրամատնային դրութիւնը վերլուծող մեր յօդուածին վերջաւորութեան (Յառաջ, 1 – 4 Սեպտեմբեր) ակնարկած էինք խորհրդային գիւղատնտեսութեան անլուծելի տագնապին, ըսելով որ խորհրդային վարչաձեւը շատ աւելի զգալի եւ տարածուն նուաճումներ արձանագրած պիտի ըլլար, եթէ չըլլար իր գիւղատնտեսական հարցը եւ կ'առաջադրէինք անդրադառնալ այդ հիմնական հարցին եւս :

Արդարեւ քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր, չըսելու համար Միութեան կազմութենէն ի վեր, մնայուն տագնապի մը մէջ կը տուայտի խորհրդային գիւղատնտեսութիւնը : Դարմանը չէ գտնուած տակաւին եւ ըստ երեւոյթին մօտալուտ լուծումի մը յոյսն ալ կարելի չէ սնուցանել :

Այս կենսական հարցին առընչութեամբ Խրուշչեւի պարբերական ճառերը, ելոյթները, քննադատութիւններն ու սաստերը լայնօրէն կը փաստեն տագնապին խորութիւնը :

Արդար ըլլալու համար պէտք է շեշտել սակայն, որ Խրուշչեւ իշխանութեան տիրանալէն ի վեր ճիգ ու ջանք չխնայեց անկարելի լուծումը գտնելու համար, որով կարելի պիտի ըլլար բարելաւել խորհրդային հսկայ զանգուածին կեանքի պայմանները, աւելի լայն պարենաւորումով մը քիչ մը աւելի առատութիւն բերելով սննդեղէնի մարդին մէջ :

Զինական, գիտական եւ ծանր ճարտարարուեստական մարզերուն մէջ անհաւատալի ըլլալու չափ ձեռք բերուած յառաջդիմութեան կողքին, գիւղատնտեսութիւնը ջանաց որ դէթ իր տեղքայլը ետքայլի չփոխուի :

Դժբախտաբար, հակառակ իր ճիգին ու ջանքին, Խրուշչեւ բարի ցանկութենէն անդին չկրցաւ անցնիլ տակաւին, որովհետեւ գիւղատնտեսական արդիւնաբերութիւնը, նոյնիսկ եւ թերեւս մանաւանդ յաղթական յեղափոխութեան մը թեւերուն տակ, « պատմական մատերիալիզմի տիալեկտիկային » պէտք չունի : Գործնական եւ իրապաշտ դրութեան մը կիրարկումով ձեռք բերուած տեսանելի եւ շօշափելի շահն է իր խթանը : Մնացեալը վերացական մտքի խաղ է երկրագործին համար : Այլապէս ի՞նչպէս բացատրել լենինեան նեպէն մինչեւ եօթնամեայ «պլաններու » կրած ձախողանքները :

Հակառակ թափուած բոլոր ճիգերուն եւ կոլխոզներուն ու սովխոզներուն եղած պարտադրութիւններուն, գիւղատնտեսութեան մարդին մէջ բոլոր «պլաններուն » նախագծած արտադրութեան քանակները թուղթի վրայ նշանակուած թիւեր միայն մնացին : Ոչ միայն սահմանուած արտադրութիւնները ձեռք չբերուեցան երբեք, այլ եւ ոչ մէկ գիւղանտնտեսական «պլան» կրցաւ իր նախորոշուած տեւողութեան վախճանին հասնիլ : Ամէն անգամ ալ հարկադրուեցան կէս ճամբէն հրաժարիլ գործադրութեան մէջ եղող պլանէն եւ ուրիշ նորով մը փոխարինել զայն, այնքան բացայայտ ու ակներեւ էր անյաջող ելքը :

Առանց շատ հեռուներուն անդրադառնալու եւ սկսելով միայն Սթալինի մահէն ետք նոր իշխանաւորներու տիրապետութեան օրերէն, շեշտենք որ 1956ին հնգամեայ ծրագիր մը սահմանուեցաւ որուն խոստումները հրաշալի եւ զգլխիչ հեռանկարներ կը պարզէին :

Այնքան համոզուած էին հնգամեայ ծրագրի յաջողութեան եւ հեռանկարներու իրականացման որ Խրուշչեւ 1957ի Մայիսին ի լուր աշխարհի խանդավառօրէն կը յայտարարէր որ ոչ թէ 1961ին, այսինքն ծրագրի տեւողութեան աւարտման, այլեւ նոյնիսկ անկէ տարի մը առաջ 1960ին, խորհրդային գիւղատնտեսութեան արտադրութիւնը այնքան առատ պիտի ըլլար, որ լիուլի պիտի բաւարարէր Միութեան պահանջները եւ 1960ին արդէն իւրաքանչիւր խորհրդային քաղաքացի շատ աւելի միս պիտի ունենար ուտելիք քան Ամերկացին որ առատ մսակերի համբաւ կը վայելէ :

Եւ սակայն այս դեղեցիկ հեռանկարին թուականը չհասած եւ խորհրդային քաղաքացին խոստացուած միսը տակաւին չկերած ի՞նչ պատահեցաւ : 1956ի հնգամեայ ծրագրին երկու տարի միայն գործադրութեան դրուելէն ետք պարզ եղած էր արդէն որ ցանկութիւնը ցանկութիւն պիտի մնար : 1958ին ծալեցին եւ մէկ կողմ դրին զայն, տեղը տալով նոր ծրագրի մը՝ այս անգամ եօթնամեայ, որ պիտի ընդգրկէր 1958 – 1965ի շրջանը : Անշուշտ այս նոր նախագիծին առաջադրութիւններն ալ պիտի բաւարարէին խորհրդային զանգուածին պահանջները :

Դժբախտաբար սակայն այս եօթնամեայ ծրագիրն ալ կէս ճամբէն իր նախորդին բախտին արժանացաւ, որովհետեւ արդէն յայտնի եղաւ որ ան ալ իր կարգին պիտի չկարենար իրեն պարտադրուածը գլուխ հանել : 1963ին եօթնամեայ ծրագիրը եւս մէկ կողմ դրուեցաւ :

Բայց այս անգամ աւելի խոհեմ եւ թերեւս աւելի իրատես, փոխարինող նոր ծրագիրը 1964 – 65ի երկու տարուան կարճատեւ շրջանը միայն կ'ընդգրկէ, 1966 – 70ի շրջանը վերապահելով յետադայ ծրագրի մը որուն առջադրութեան մանրամասնութիւնները չեն սահմանուած տակաւին :

Ծրագրի հեղինակ մասնագէտներուն համար ներկայիս գործադրուող երկամեայ ծրագրին առաւելութիւնն այն է որ երկու տարին կարճատեւ շրջան մը ըլլալուն, առաջադրութիւնն եւ իրականացումը խոշոր տարբերութիւն մը պիտի չյայտնաբերեն հաւանաբար եւ փորձարկութեան երկու տարուան արդիւնքը կրնայ հիմ ծառայել յաջորդելիք 1966–1970ի մնացած հինգ տարիներու «պլանի» առաջադրութիւններու սահմանումին՝ զանոնք այս անգամ կարենալ իրականացընելու հաւանականութեամբ :

Վաղամեռիկ ծրագիրներու յաջորդութեան առընթեր, Սթալինի մահէն ետք, այսինքն 1953էն սկսեալ, մտահոգիչ կացութեան դարման մը տանելու եւ արդիւնաբերութիւնը խրախուսելու համար կարգ մը զգայացունց որոշումներ տրուեցան :

Այսպէս 1953ին որոշեցին աւելի սուղ վճարել կոլխոզներուն պարտադիր յանձնումները՝ որոնց համար սահմանուած քանակները սակայն միշտ վեր կը մնային արտադրող ձեռնարկներու իրական հնարաւորութենէն : Նոյն ատեն պակսեցուցին նաեւ անձնական տուրքին սակը՝ որ կը պահանջուի անհատ կոլխոզականէն անձնապէս իրեն սահմանուած հողաշերտին հասոյթին վրայ :

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

(1 Շար.)

Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐԷՆ

ՀԻԹԼԷՐ ԻՆՉՈ՞Ի ՉՅԱՐՁԱԿԵՑԱՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎՐԱՅ

Վերջերս հրապարակ ելաւ Փոլ Քարէլի « Պարպարոսա Գործողութիւնը » անունը կրող գիրքը, որ խոր տպաւորութիւն գործեց ամէն տեղ : Իր նախորդ գործերով ծանօթ հեղինակը՝ այս գիրքին մէջ կը պատասխանէ այն հարցումին՝ թէ ինչո՞ւ Հիթլէր յարմար ատենին չյարձակեցաւ Մոսկուայի վրայ : Ռուսիոյ դէմ յարձակումը, հռչակաւոր « Պարպարոսա Գործողութիւնը »՝ սկսած էր 1941 Յունիս 22ին, եւ չորս ամսուան ընթացքին գերմանական բանակը հասցուցած էր 1500 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, շարժման մէջ դրած էր երեք միլիոն մարդ, 750 հազար ձի, 600 հազար ինքնաշարժ, երեք հազար 580 հրասայլ, 7 հազար 184 թնդանօթ եւ 1830 սաւառնակ :

Արեւելեան ճակատին վրայ գտնուող Հիթլէրի բոլոր զօրավարներն ու սպաները, համակուած Քլաուզեվիչի տեսաբանութեամբ, ոչ մէկ տարակոյս ունէին, թէ Սմոլենսկի անկումէն յետոյ, անմիջական առարկայական նպատակը պիտի ըլլար համայնավար կայսրութեան սիրտը՝ Մոսկուան : Սմոլենսկէն յետոյ, բոլոր նշանները Մոսկուան ցոյց կուտային եւ ամբողջ մարդկութիւնը, Գերմաններու բարեկամներն ու թշնամիները, անձկութեամբ կը սպասէին «Զրահապատ ուժեր, յառա՛ջ դէպի Կրեմլին» հրամանին :

Եւ սակայն, այդ հրամանը չտրուեցաւ երբեք : Հինգ շաբթուան անձկալից սպասումէ ետք, Հիթլէրի սպաները զարմանքով կարդացին 1941 Օգոստոս 21ի Հիթլէրի հրամանը, որուն համաձայն, անմիջական եւ ամենակարեւոր թիրախը ոչ թէ Մոսկուան էր, այլ՝ ձմեռէն առաջ Խրիմի գրաւումը :

Օգոստոս 4ին, զրահապատ ուժերու հրամանատար զօրավար Կիւտէրեան Ֆիւհրէրին տեղեկացուցած էր, թէ իր միաւորները եւ զօրավար Հոթի միաւորները պատրաստ էին Մոսկուայի վրայ յարձակելու : Ան հաւաստած էր, թէ քաղաքը պիտի գրաւուէր : Այն ժամանակ, իր զրահապատ ուժերը կը գտնուէին Մոսկուայէն 298 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ եւ Կիւտէրեան միաւորներու միւս հրամանատարներուն հետ անհամբեր կը սպասէր յարձակման ժամուն :

Օգոստոս 23ին, ճակատի բոլոր հրամանատարները, զօրաբանակներու խմբակի վերին հրամանատարութեան կեդրոնը հրաւիրուեցան : Ժամը 11ին հասաւ բանակի ընդհանուր սպայակոյտի պետ Հալտէր : Ջղայնացած ու զայրացած կը թուէր : « Հիթլէր որոշումը տուաւ : Մոսկուան կը լքուի : Ստիպողական է Ուկրայնիոյ եւ Խրիմի գրաւումը, հաղորդեց չոր ու թիփիկ շեշտով մը : Ամէնքը շանթահարուեցան : Կիւտէրեան ոտքի ցատկեց :

« Բայց կարելի չէ» պոռաց : Հալտէր զայն իր տեղը դամեց իր պաղ եւ արհամարհական նայուածքով : « Եւ սակայն կարելի է» ըսաւ : Հինգ շաբաթ է որ կը ջանամ Մոսկուան գրաւելու հրամանը փրցնել, Ֆիւհրէրը անտեղիտալի է :

« Պէտք է բան մը ընենք» համարձակեցաւ ըսել զօրավար Պլոխ, թարգմանը հանդիսանալով իր պաշտօնակիցներուն :

« Պարոննե՛ր, դժբախտաբար, որոշումը անյետսկոչելի է »:

« Պէտք է ջանանք ետ առնել տալ » պնդեց Կիւտէրեան եւ պարզեց շարք մը փաստարկութիւններ, որոնց դէմ առարկութիւն պիտի չունենար խելքը գլուխը ոեւէ զինուորական : Մառեշալ Ֆոն Պլոխ համաձայն գտնուեցաւ : Վիճաբանութիւնը տաքցաւ : Ի վերջոյ որոշուեցաւ՝ որ Կիւտէրեան Հալտէրի ընկերանայ դէպի Հիթլէրի ընդհանուր բանակատեղին եւ Արեւելեան ճակատի բոլոր հրամանա-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Ինքն ու Ափրօն որոշել են ուղել նրան Նահապետին ու խնդրում են, որ Նահապետն իրենց հետ գնայ տեսնի ու բերի հետը : Անթառամը հաղորդեց, որ ինքը նոյնիսկ խօսել է Նուբարի հետ : Ոչ նա է ջահել աղջիկ, ոչ էլ Նահապետը, որ սէր ու սիրահարութիւն լինի :

— Երկուսիդ էլ Աստուած առաջին անդամ բախտ չի տուեր, մի գուցէ երկրորդ անդամ խղճայ ու կամենայ, որ ապրէք աշխրքի հազար – հազար ապրողներուց մէջ ...

Մի քիչ լռեց քոյրը, հայեացքով զընելով Նահապետին, ապա շարունակեց .

— Դու հակառակ պիտ չելնիս մեզի, Նահապետ, քո քուր քու ձեռք ու ոտք կը պագի, որ մեր կամքին հակառակ չելնես... Նուբար բոյով, բուսաթով, եփող – թափող կնիկ ի, քէ վարդի պէս կը պախի, կը շախի ...:

Անթառամը խօսում ու նայում էր եղբօր դէմքին : Հիմա Նահապետի աչքերի մէջ մշուշ էր : Քոյրը չէր իմանում՝ համաձա՞յն է, թէ հակառակ է իր առաջարկին ու խորհրդին : Իսկ Նահապետը ծխում, ծխում ու մտածում էր, ի՞նչ է ասում քոյրը, ի՞նչ են որոշել Ափրօն ու նա : «Զարդուած շուշէն մէկ էլ կպցնե՞լ կ'ելնի» : Նահապետը նորից պիտի ապրի՞, կի՞ն առնի, երեխա՞յ ունենայ : Այդ ինչ կին պիտի լինի, որ փոխարինի Մանուշակին, որ Նահապետի սառած սիրտը տաքացնի, սրտի վէրքերին մհլամ դնի, լաւացնի :

Ինչ երեխաներ պիտի ծնուեն Ժիրայրից, Հրայրից, Գէորգից, Անդրանիկից ու Մուրատից յետոյ : Մտածելով նրանց մասին, նա տեսնում էր բոլորին իրար հետ իր աչքի առաջ կանգնած : Սօսէն ու ջէյրանն էլ եղբայրների խմբի մէջ : Ու մանուշակին էր տեսնում ... Բարալիկ, բարձր, թուխ աչքերով, ամօթխած հայեացքը գետնին յառած : Այդպէս տեսաւ նրան առաջին անդամ, Արծկենում, այն օրը, երբ Արտամետից այնտեղ էր գնացել մօրաքրոջ տունը եւ մետաքսէ թաշկինակի մէջ կապած խնձորներ ուղարկեց Մանուշակին : Ցիշում էր նրան այնպէս, ինչպէս տեսել էր առաջին օրը : Եւ լսում էր նրա ձայնը .

Դլէ եամա՛ն, գեամին եկա՛ւ, վանայ ծովով ...

Շատ անդամ էր լսում Մանուշակի երգի ձայնը, ցերեկը, հոլիկում, կամ դաշտում մենակ նստած ժամանակ, կէս գիշերին՝ խոր քնի մէջ : Արթնանում, տեսնում էր, որ երազ է : Արթուն ժամանակ շուրջն էր նայում թէ չէ՝ ձայնը կտրւում էր : Կամ առաջին անդամ տեսածի պէս էր յիշում Մանուշակին ու նրա երգն էր լսում, կամ յիշում էր վերջին բոպէների պէս, երբ ճչալով, վազեց, ուզեց փրկել Սօսէին, ու մէկ էլ ճչաց դաշոյնի հարուածից ու դէմքի վրայ ընկաւ գետնին : Կամ Մանուշակի երգն էր լսում մտքով տարուած, կամ նրա երկու ճիչը ու ցնցւում էր ամբողջ մարմնով ..

— Մանուշակ երազ էր, անցաւ ու ետ չի դառնայ, — ասում է Անթառամը, — կարծես իմանալով, թէ եղբայրն այդ ժամանակ ինչ է մտածում, — բայց աշխարհ ուր տեղ կայնուկ ի, չի փլի : Թող լոյս իջնի Մանուշակի ու տղեյներաց հոգուն ...

Անթառամի սիրտը լցուեց : Նա լաց եղաւ իր խօսքերից զգացուելով, փէշով սրբեց աչքերը :

Նահապետը ոչ մի խօսքով դեռ չէր պատասխանել նրա խնդրանքին ու խորհուրդներին : Դրսից լսւում էր Ափրոյի ձայնը : Նա աղիւս էր թափում ու բարձր խօսում էր մարդկանց հետ, յաճախ կրկնելով Նահապետի անունը : Երեւի պատմում էր նրանց տան ու տեղի, կորցրած գերդաստանի ու դժբախտութիւնների պատմութիւնը :

Նահապետը լսում էր իր անունը ու բարկանում Ափրոյի վրայ ինքն իր մէջ :

— Շաբաշ, — կանչեց Ափրօն դրսում, — Գոհ եմ, Մովսէս ախպէր եւ շնորհակալ եմ բոլոր դրկիցներէն, որ օգնութեան եկաք : Էսքան քերփիչ բաւական ի իմ ախպէր : Նահապետի տան համար ...

Երեկոյ էր արդէն, որ օգնողներն ու հետաքրքրուող գիւղացիները ցրուեցին :

Մովսէսը Նահապետին, Ափրոյին եւ նրա կնոջն ու տղային հիւր կանչեց : Ուշ երեկոյեան վերադարձան Նահապետի հոլիկը :

— Բարի մարդ ի Մովսէս, — ասաց Ափրօն :

— Ուր կին նմանապէս բարի կնիկ ի, — աւելացրեց Անթառամը :

Նահապետը ծխում էր ու ծխում : Պատանի Նորայրին նա առեղծուած էր թւում : Քեռու չոր կերպարանքն ու նրա մշտական, ծանր լռութիւնը երկիւղածութիւն էին ծնում նրա մէջ եւ աչ ու սարսափ այն աշխարհի հանդէպ, որտեղից եկել էր այդ վշտահար ու ցնցուած մարդը :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(10 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ Ղ. ՋՈՒԲԱՐԵԱՆ

Երեւանի նկարիչներու ակումբին մէջ դեռեղուած է «Մհերին եղբը Ագռաւաքարէն» քանդակը, որ գործն է քանդակագործ Ղուկաս Ջուբարեանի : Արուեստագէտը Մհերին մէջ մարմնացուցած է հայ ժողովուրդին ուժը: Մհեր իր հուժկու մարմնով եւ ուժերու գերագոյն լարումով ճեղքած եւ դուրս եկած է Ագռաւաքարէն: Քուռէիկ – Ջալալին կը մնայ ետեւ :

Ղ. Ջուբարեան հետեւած է Երեւանի գեղարուեստական ուսումնարանին գեղանկարչական բաժնին եւ Բազմարուեստից հիմնարկութեան ճարտարապետական ճիւղին դասընթացքներուն :

Վկայականի իրրեւ գործ ներկայացուցած է «Անընկճելին», որ ոչ միայն երկ – տասարդ արուեստագէտին, այլեւ ժամանակակից հայ քանդակագործութեան աչքի ցարնող գործերէն մէկը դարձաւ :

Զանազան դիմանկարներու չարքէն , պատրաստած է նաեւ կոթողական գործ մը՝ Մեսրոպ Մաշտոցի մեծադիր արձանը, որ յաւէտիկայն պիտի զետեղուի Երեւանի Մատենադարանին մուտքին մօտ :

Հետաքրքրական են նոյնպէս իր պատրաստած ուրուագիծերը՝ Երեւանի հիւսիսային «Ջրվէժ»ին համար: Ըստ Ջուբարեանի յղացումին՝ «Ջրվէժ»ը պիտի ձեւաւորուի հայկական առասպելներու եւ դիւցազներգութիւններու դրուագներով , վահագն Վիշապաքաղէն մինչեւ սարին բարձունքին վրայ զետեղուած երեք խորհրդանշական տիպարներով՝ հայ ժողովուրդին մխքն ու աշխատանքը մարմնացնող բանուորին, դիւղացիին եւ պետնականին մեծադիր արձաններով :

ԹՈՔԻՈՅԻ
ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Ճափոնները հիմակուընէ գնծութեան մէջ են, որովհետեւ, իրենց երկրին մէջ տեղի պիտի ունենան աշխարհի ամէնէն մեծ Ողիմպիական մրցումները: Թերթերը ամբողջ էջեր կը նուիրեն լուսանկար – ներու եւ յօդուածներու եւ կը չեշտեն՝ թէ ճափոն պէտք է հպարտ ըլլայ, այս մեծ գործը յաջողցուցած ըլլալուն համար: Ճի՞շդ է ճափոնները ըսածը : Անշուշտ : Թոքիոյի Ողիմպիականին մասնակցելիք երկիրներու թիւը բոլոր նախորդներէն աւելի պիտի ըլլայ: 1956ին , Աւստրալիոյ Մելպուրն քաղաքին մէջ տեղի ունեցած Ողիմպիականին մասնակցեցան՝ 69 ազգային խումբեր: 1960ին , Իտալիոյ մայրաքաղաքին՝ Հռոմի մէջ մասնակցեցան 84 խումբեր: Ճափոնական մայրաքաղաքին՝ Թոքիոյի մէջ Հոկտեմբեր 10ին սկսելիք Ողիմպիականին պիտի մասնակցին 98 երկիրներ: Անոնց լաւագոյն մարզիկները՝ պիտի մրցակցին քսան դանազան մրցումներու մէջ: 1960ին , մրցումները 18 հատ էին, բայց հիմա , իրրեւ ողիմպիական խաղեր ընդունուե – ցան նաեւ վոլէյպոլը եւ եռաւոն :

Աթլեթական ամէնէն մեծ խումբը Գերմանիոյ խումբն է, որ կը բաղկանայ 579 մարզիկներէ : Հոս պէտք է ըսել՝ թէ Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիաները համաձայնեցան ու միացեալ խումբ պիտի դրկեն: Երկրորդ կուգայ Սորվետային Միութեան խումբը՝ 542 մարզիկներով , երրորդ՝ Միացեալ Նահանգներունը՝ 471ով, չորրորդ ճափոնինը՝ 414ով, հինգերորդ Անգլիայինը՝ 276ով , վեցերորդը Հունգարիայինը՝ 255ով, եօթներորդ՝ Իտալիայինը՝ 252ով, ութերորդ՝ Գորէացինը՝ 220ով, եւայլն: Ամէնէն փոքր խումբերն են՝ Պոլիվիայինը, Քամերունինը եւ Մոնաքոյինը՝ որ երկուական մարզիկ ունին :

Կազմակերպիչ Յանձնախումբի հաշիւներուն համաձայն , ճափոնական մայրաքաղաքը պիտի համախմբուին վեց հազար 605 մարզիկներ, 1875 մարզիչներ, բժիշկներ, խոհարարներ եւայլն : Ընդամէնը ութ հազար 462 հոգի : Այս թիւերը պաղափար մը կուտան այն պատկառելի պատկերի մասին, զոր մարզաւէրնները պիտի վայելեն Թոքիոյի սթատիճ մէջ: Գաղափար մը կուտան նաեւ այն մեծ գործի մասին, զոր կատարեցին ճափոնները, ընդունելու համար մարզիկներու այս բանակը եւ այցելուներու անվախճան չարքը :

Ճափոնական մայրաքաղաք ժամանած օտարականները զոհ են իրենց բնակութեանէն եւ իրենց հիացումը կը յայտնեն ճափոններու կատարած գործի համար: Այսօր ունին կատարեալ մարզադաշտ մը եւ աւելի կատարեալ բնակութեան սիստէմ մը: Ճափոնները չինեցին 19 փոքր ողիմպիական քաղաքներ եւ մարզարան մը (սթատ) որ 150 հազար հոգի կրնայ պարփակել : Այս բոլորը Ճափոնի նախահաշուին արժեցին՝ 26 միլիոն տոլար : Սակայն, պէտք է ընդունիլ, թէ ամէն ինչ կատարեալ եղաւ եւ ներկայիս, Ճափոնները կը ներկայացնեն մեծաշուք տեսարան մը սիրոի անսահման պարտէզին մէջ, որ Հիրոհիթօ կայսեր պալատէն քիչ հեռու կը գտնուի : Համակ կանաչ ամբողջութիւն մըն է, որ 310 հազար քառակուսի մէթր տարածութիւն ունի :

Ճափոնները ցերեկ – դիւղեր աշխատեցան՝ այս չքեղ գործը ամբողջացնելու համար: Գիտեն՝ թէ արդիւնքը պիտի քաղեն , ոչ թէ հիմա, այլ՝ ապագային, որովհետեւ, Ճափոնի զբօսաշրջիկական չարժումը պիտի աւելնայ եւ օդանաւային խիտ ցանցին չնորհիւ, Մոտաւոր Արեւուն երկիրը պիտի կրնան այցելել միլիոնաւոր Եւրոպացի եւ Ամերիկացի զբօսաշրջիկներ :

մը կարծէք՝ թէ ձեր ջոկատները դեռ պատրաստ են մեծ ճիգ մը ընելու » հարցրեց Հիթլեր մէկէն դէպ ընդմիջելով : Ան որը տագնապալի էր: Ամէն ինչ կախում ունէր կիւտէրեանի ճկունութենէն: – Այո, պետս, եթէ գինուորներուն որը բոցավառող մեծ նպատակ մը ներարկէք , ըսաւ ան :

– Մոսկուա՞ն ըսել կ'ուղէք :

– Այո, Տէր իմ: Եթէ Թոյլ կուտաք :

– Ապա խօսեցէք, կիւտէրեան :

– Մոսկուան ոչ Փարիզ է եւ ոչ ալ Պրաւա: Միայն Սորվետային Միութեան սիրտն ու դլուխը չէ : Նմանապէս արդիւնաբերութեանց կեդրոնն ու քաղաքական կեդրոնն է երկրին եւ ուժական զօրաբերութեան կեդրոնը: Ամէն առաջ, բոլոր խորհրդային հաղորդութեանց սարդի ոտանի կեդրոնն Մոր անհուսմը վճռական աղդեցութիւն պիտի գործէ ...

Հիթլէր լռեցաւ Թոյլ տուաւ որ կիւտէրեան չարունակէ :

– Սթալին այս ամէնը դիտէ եւ դայն չպատնեշելու համար պիտի , գործածէ զօրքի ուժերը, խորհրդային բանակի դլուխը : Հետեւաբար, եթէ կ'ուղենք ազդել կենսական ուժերը բնաջնջել, Մոսկուան պէտք է ռազմադաշտ դառնայ : Եւ մենք բոլոր ուժերը կեդրոնացնենք , մինչեւ յարձակումով դայն պիտի դրաւենք ...

Հիթլէր միշտ լուռ էր եւ կիւտէրեան Հիթլէրի այս լռութենէն սիրտ առաւ: Հիթլէրն բոցեր կը ցայտէին եւ իր փայլուն աչքերը իրական հեղեղ դարձած էին : Քայթէլ քարտէսներու վրայ խոնարհած էր, եռտէլ նոթեր կ'առնէր , մինչդեռ Հոյցինկէր, բառին իսկական առումով կախուած էր շրթներէն կիւտէրեանի, որ քարտէսին վրայ ծռած էր եւ յարձակումի որոշ ծրագիր մը կը ներկայացնէր : Վերջացնելով՝ եզերական չեչտով մը ըսաւ .

— Ձեզեցէք որ յառաջանանք Մոսկուայի դէմ ու դայն պիտի դրաւենք :

Նման բան մը ոչ մէկ առեն եղած էր փրուսիական եւ դերմանական բանակի պատմութեան մէջ: Ոչ մէկ առեն, զօրավարի մը եւ դերագոյն պետի մը մէջ չեւ այսպիսի խօսակցութիւն տեղի ունեցած էր : Բայց, Հիթլէրի համար ալ վերջին անդամ եղաւ որ այսպիսի խօսակցութիւն մը Թոյլ տուաւ : Ձգեց որ կիւտէրեան վերջացնէ, պահ մը անոր աչքերուն նայեցաւ , ապա քարտէսներուն մօտեցաւ :

— Ես ալ ուսումնասիրեցի Քլաուզե – վիչը, բայց, զօրավարներս պատերազմի տնտեսութենէն բան չեն հասկնար : Ուզբայնիոյ արմաիքին պէտք ունինք: Տոնէցի ճարտարարուեստական շրջանը՝ պէտք է այլեւս սկսի աշխատիլ մեզի համար եւ ոչ թէ Սթալինի համար: Պէտք է Ռուսիան բաժնենք կովկասի քարիւղէն : Պէտք է դրաւենք Ուրիմը, սաւառնակներու բոյնը, որ մեզի Թոյլ պիտի տայ յառաջանալ դէպի քարիւղաշատ շրջանները :

Կիւտէրեանի արիւնը դլուխը յատկած էր : Հիթլէրի ըսածները ոչ մէկ կապ ունէին Քլաուզեվիչի եւ պատերազմի ռազմավիտութեան ու Թաքթիկին հետ : Աւելի չատ զալթատէրի տեսակէտներու կը նմանէին: Կիւտէրեան բառ չարտասանեց : Հասկցաւ որ Հիթլէր անտեղիտալի էր : Երբ աւելի վերջ, դիւերը Հալաէրի յայտնեց պատահածները, ընդհանուր սպայակոյտի պետը կատղած դաղան դարձաւ :

Ինչո՞ւ հրաժարական չներկայացուցիք, հարցուց :

— Դուք ինչո՞ւ չհրաժարեցաք, պատասխանեց Կիւտէրեան :

— Ապարդիւն պիտի ըլլար: Ֆիւհրէր հաճոյքով պիտի ազատէր մեզմէ: Աւելի լաւ է որ մնանք ...

Կէս դիւերին Կիւտէրեան հեռաձայնեց Փրուսիկի, զրահապատ ուժերու Բ. խմբաքի սպայակոյտին:

Սպայակոյտի սպան՝ Պայերլէն վեր – դուց ընկալուչը : Լսուեցաւ Կիւտէրեանի յոդնած ձայնը.

— Պայերլէն, մեր նախապատրաստածը պիտի չըլլայ: Պիտի ըլլայ միւսը, դէպի վար: Հասկցա՞ր :

— Հասկցայ, զօրավար ,— պատասխանեց սպայակոյտի սպան չեչտով մը , որ դամբանականի սիրընատուրութեան կը նմանէր : « Պարպարոսա Գործողութիւնը » դէպի ճախողանք կը դիմէր :

Գաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

— Փոխանակ կախելու՝ ձեղ աղա՞տ Թողուցեր է :

— Այո, քրիստոնէապար: Ես այն առեն չէի հասկնար : Անկէ վերջ լսեցի թէ քրիստոնէական կրօնքը կը հրամայէ նեբել :

— Իրեն լաւութի՞ւն կ'ուղէք ընել :

— Այո, լաւութիւն մը: Ես ոչ մէկուն կ'ուղեմ պարտական մնալ, ոչ դրամով եւ ոչ լաւութեամբ :

— Քահանան ալ հոս է, — ըսաւ այն առեն պատանին վստահացած :

— Հո՞ս, բանակի՞ն մէջ :

— Հոս, բանակին մէջ: Սուլթանին դեբին է: Մեչէքին վրայ եղած պայթումով կ'ամբաստանեն դինքը:

Եւմուրճաք ընկրկեցաւ. աչքերը որս դտած օձի մը աչքերու փայլով կը չողայինն:

— Ուսկի՞ց կը ճանչնաս դուն այդ քահանան :

— Իրարու մօտ կը բնակէինք , — պատասխանեց Գրիդոր խոհեմութեամբ :

— Քահանան քեղի մատանի մը ցոյց տուած չէ՞ բնաւ :

— Կրնայ ըլլալ որ ցուցուցած ըլլայ :

— Թրքական մատանի մը, վրան լուսինը եւ աստղեր կային:

Պատանին գլուխը ցնցեց :

— Թերեւս ուրիչի ցոյց կրնայ տուած ըլլալ նման բան մը, բայց ինծի ոչ :

Ու ձեռքերը դրպան տարաւ :

— Փոխանակ կախելու՝ ձեղ աղա՞տ Թողուցեր է :

— Այո, քրիստոնէաբար: Ես այն առեն չէի հասկնար : Անկէ վերջ լսեցի թէ քրիստոնէական կրօնքը կը հրամայէ նեբել :

— Իրեն լաւութի՞ւն կ'ուղէք ընել :

— Այո, լաւութիւն մը: Ես ոչ մէկուն կ'ուղեմ պարտական մնալ, ոչ դրամով եւ ոչ լաւութեամբ :

— Քահանան ալ հոս է, — ըսաւ այն առեն պատանին վստահացած :

— Հո՞ս, բանակի՞ն մէջ :

— Հոս, բանակին մէջ: Սուլթանին դեբին է: Մեչէքին վրայ եղած պայթումով կ'ամբաստանեն դինքը:

Եւմուրճաք ընկրկեցաւ. աչքերը որս դտած օձի մը աչքերու փայլով կը չողայինն:

— Ուսկի՞ց կը ճանչնաս դուն այդ քահանան :

— Իրարու մօտ կը բնակէինք , — պատասխանեց Գրիդոր խոհեմութեամբ :

— Քահանան քեղի մատանի մը ցոյց տուած չէ՞ բնաւ :

— Կրնայ ըլլալ որ ցուցուցած ըլլայ :

— Թրքական մատանի մը, վրան լուսինը եւ աստղեր կային:

Պատանին գլուխը ցնցեց :

— Թերեւս ուրիչի ցոյց կրնայ տուած ըլլալ նման բան մը, բայց ինծի ոչ :

Ու ձեռքերը դրպան տարաւ :

Եւմուրճաք ուսը քաշեց , ձայլամի երկար փետուրը գլխարկին վրայ տատանեցաւ, ապա դարձաւ ու դնաց : Պահակները կարգաւ կը բարեւէին դինքը. կամաց կամաց նիզակներու չարժումէն միայն կը տեսնուէր թէ ո՞ր կողմը կը քալէր :

Գրիդոր նորէն առանձին մնաց ու նստաւ խոտին վրայ : Գերիներուն ապուր բերին, խոշոր կաթսայով , հետը միասին փայտէ այլանդակ դդալներ : Բերող Թուրքը հոն կը քերուըտէր՝ մինչ դերիները կ'ուտէին , ու երբ դերի մը փբսփբսալով քովինին բան մը ըսաւ, Թուրքը աքացիով մը մէկղի քչեց դայն .

— Հայտէ, խպն էլ էիլպ (կորիր, չան զաւակ) :

Գրիդոր ալ ապուրին համը առաւ. ալիւրով չինուած ապուր էր, առանց աղի եւ առանց իւղի : Ա՛ս էր առաւ իրիկուն դերիներուն կերակուրը :

Դժալը վար դրաւ եւ ուտողներէն մէկղի քաշուեցաւ խոտին վրայ տարածուեցաւ: Դերիներն ալ կամաց կամաց վեր – ջացուցին ուտելը ու պառկեցան, քնացան :

Միայն Գրիդոր չէր կրնար քնանալ : Աչքերը լեցուեցան ու արցունքը սկսաւ այտերէն հոսիլ :

Լուսինը արդէն բաւական բարձրացած էր երկնքի եզերքին վրայ, լուսաւորելով վրաններու ոսկեզօծ ու ապեակներով զարդարուած դունտերը, նիզակներու ծայրերն ու թնդանօթները :

Այդ երկարաւիզ պահակը ամէն անդամ որ քովէն անցնէր դինքը կը դիտէր :

Գրիդոր կը նեղուէր անոր նայուածքէն, ուստի դրեթէ թեթեւութիւն մը զդաց երբ Թուրք հսկային մարմնեղ կերպարանքը տեսաւ որ իրենց կը մօտենար :

Աբեւածաղիկ մը բռնած կը կրծէր խոդի պէս: Ոչ պահակ էր եւ ոչ ալ կանոնաւոր դինուոր, ուստի ուզած տեղը կըրնար պտըտիլ :

— Վրան զարնողները բոլորն ալ փճացուցին ,— զանդատեցաւ երկարավիդին.— հազիւ աս մէկ հատը կրցայ դըտնել :

— Կամ ալ անհաւատները փճացուցեր են,— պատասխանեց միւսը ճառադէմ.— որովհետեւ այս ժողովուրդը Թուրքին հոտը առածին պէս՝ ամէն բան կը մաքրէ մէջտեղէն, մինչեւ խակ տհաճն ալ :

Ու չարունակեց պտըտիլ դերիներու մէջ, մերթ կենալով ու քերելով կողը կամ սրբունքը :

Հսկան հունտերը լմնցնելէ վերջ ծակիկին կոթը խածաւ ու հատ մը Թքաւ :

— Քեղի դեռ կերակուր չէ՞ն տուած , — հարցուց Գրիդոր :

— Դեռ ոչ, — պատասխանեց Թուրքը.— նախ ենիչէրիները կը զոհացնեն : Ես առաջին անդամն է որ բանակ կուդամ :

ԿԵԶԱՄ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Աբդեօք չարի՞ք կ'ուղէք հաւընել — Թոթովեց ան :

— Ո՛չ, ոչ — պատասխանեց Թուրքը մեղմացած ձայնով — ընդհակառակն, կ'ուղէի իրեն չնորհակալ ըլլալ որ չարիք չհասցուց :

Եւ ձեռքերը պատանիին ուսին վրայ դրաւ :

— Մ'ւր է այդ քահանան :

— Այն առեն չնորհակալ չեղա՞ք ա – — հարցուց Գրիդոր :

— Ինծի՞ր այնքան յանկարծական պատահեցաւ, — պատասխանեց Եւմուրճաք մտածելով, — որ ժամանակ չունեցաւ մտածելու եւ չնորհակալ ըլլալու : Կարծեցի թէ կատակ կ'ընէ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Մարսէյլ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ (339 Ավրնիւ տիւ Փրատօ) *հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի երկու պատերազմներու ընթացքին մեռած Հայ Ռազմիկներու եւ Համաւորներու յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսական Բանակի Նախկին Հայ Ռազմիկներու եւ* 1914 – 18 *Համաւորներու Միութեան :*

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

×

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 10) *առաւօտեան ժամը 11ին հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի*

ՌԱՓԱՅԷԼ ԱՊՏՈՒԼԼԱՀԻ

յիշատակին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 10պիս, Րիւ Թուէն, (*մեթրօ* Մոնժ *կամ* Կարդինալ Լըմուան) :

Կը պատարագէ Հ. ԱԹԱՆԱՍ Վ. ՔԵՇԻՇԵԱՆ :

×

Այրի Տիկին Իսկուհի Ծատուրօֆ, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Ծատուրօֆ, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Ծատուրօֆ, Տոքթ. եւ Տիկին Թրիանթօն կը ծանուցանեն Թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի – րենց ամուսնոյն եւ Հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԾԱՏՈՒՐՕՖԻ

մահուան տարելիցին, ինչպէս նաեւ Ծատուրօֆ եւ Թաղուրեան ընտանիքներու Համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Զարեհ Եղբայրեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Լօքմակէօղեան կը ծանուցանեն Թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԳԵՂԱՆՈՑՇ ԵՂԲԱՅՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Զիլինկիրեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր Վերդինէի եւ քրոջ՝ Պէաթրիս Զիլինկիրեանի յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհաննէս եկեղեցւոյ մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Տրդատ Նշանեան եւ ընտանեկան պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, պրաւոր, ծաղկեպսակով յա – ւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուս – նոյն եւ աղգականին՝

ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խո – նամակալութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Լեւոն Կանան – եանէ (Քալիֆորնիա) յիսուն տոլար ի – րենց ողբացեալ մօր եւ զոքանչին՝ Հա – մասփիւռ Ադապալեանի (Ծնեալ Եայլա – խանեան, Կարնեցի) յիշատակին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՓՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ (Զ.Ո.Մ.) բո – լոր անդամ – անդամուհիները ստիպողա – կան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 9ին Մեթրօ Քատէի դիմացը գտնուող «Լը Ռէժան» սրճարանին վերնայարկը :

Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկա – յութիւնը անհրաժեշտ է :

Լիոն.— Ֆ. Կաթ. Խաչի Լիոնի վար – չութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Չորեքշաբթի (14 Հոկտ.) *կէսօրէ ետք ժամը 4ին, ե – կեղեցիին սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Նոր վարչութեան ընտրութիւն : Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :*

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐԴ. ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարտկոցի մասնաճիւղը ժողովի կը հրա – ւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ սովորական հաւաքատեղին, երեկոյեան ժամը 9ին : Վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները անպայման ներկայ գտնուին տարուան առաջին ժողովին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջանի Մարմիններու ներ – կայացուցիչները այս Շաբաթ գիչեր ժա – 20 ,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊ Հ. Յ. Դ. Արամ Ենթակոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս չա – բաթ ժամը 21ին, ընկեր Հիսայեանի բնա – կարանը 38, Ռիւ տիւ Մէնիլ (Անիէռ) :

Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի – տէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրա – ւիրէ իր ընկերները այս կիրակի , ժամը 16ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – Սարսէլ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէն ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21·30ին : Կարեւոր օրա – կարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի – րէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժո – ղովի կը հրաւիրէ.—

Գէորգ Զաւուշ խումբը ,— (11 Հոկտ.) կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ներկայացու – ցիչները :

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու սենեակ մը կայ ամէն յարմա – րութիւններով (ջեռմութիւն, բաղնիք, հեռաձայն) երիտասարդի մը համար :

Դիմել Տիկին Պապիկեանի,
28, Place St.-Georges, PARIS (9e)
կամ հեռաձայնել՝
TRU. 61-84
ժամը 9էն 11 եւ 2էն 5 :

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ ժամը 21, Հայկ. Տան սրահը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Կը խօսի ԷՏՈՒԱՐ ԺԱՆԵԱՆ
(Փաստաբան Գրիւէլի վերաքննութեանատեանին)

Նիւթ.— Արդարութիւն չէ եղած :

Մուտք 2 ֆր., անդամ կամ ուսանող 1 Ֆրանք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ռոստոմ Եղիազարեան, հօրը անունը՝ Սարգիս, մօրը՝ Տիրուհի, ծնած Երեւան Վեհիլ չրջան, Տավալլու գիւղը 1914ին : Պատերազմին զինուոր գացած է, — ան – կէ ի վեր լուր չկայ : Զինքը կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յոսրով Սարգիսի Եղիա – զարեան, որ կը բնակի Երեւան, Վեհիլ չրջան Տավալլա գիւղը :

Կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.—

Mr. S. TOPALIAN
Rue de l'Expert
PONT D'AUBENAS (Ardèche)

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

—*—

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
ԱՌԱՒՕՏ.— Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցի՝
ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Պարտիզակցի համայն ննջեցեալոց հոգւոյ համար
կը պատարագէ ՊԱԱԿ ԱՐՔ. ԹՈՒՄԱՃԵԱՆ
կաթ. Պատուիրակ Անգլիոյ Հայոց
ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ.— ժամը 15·30ին՝
Ներկայութեամբ Պաակ Արք.ի
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ
կը նախագահէ Բժ. Ա. Տէր–Անդրէասեան
Հայ Մշակոյթի Տան սրահը :
17 Րիւ Պլէօ (մեթրօ Քատէ)

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կող – մէ : Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմ – բեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արաբայի ճակատամարտին 46րդ տա – րելիցը մեծ չուքով պիտի տօնուի՝ Հոկ – տեմբեր 11ին , կիրակի, Շաթօ տէ Ֆիէօ – ռի մէջ : Կոչ Ֆրանսաբնակ բոլոր լեգէո – նականներուն, խմբուիլ Միութեանս պատ. նախագահ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի չուրջ :

Այս առթիւ՝ « ի յիշատակ կիլիկիոյ » մակագրութեամբ չքանչան պիտի բաչը – ւի բոլոր նախկին կամաւորներուն եւ կա – մաւորի՛ այրիներուն :

Ընդունելութիւն կամաւորի ընտանիք – ներուն՝ ժամը 4·30ին :

Չքանչանի համար, պրաւոր դիմել՝ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի՝ 142 Րիւ Փառատի կամ Սելեֆթ – Պար, 18 Պուլ. Տի Կոմի – տիէ, *յիշատակելով իրենց պատկանած գունդը եւ գումարտակը :*

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ , ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	40 Ֆ.	միջնէ	1/4	սիւեակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	միջնէ	1/8	սիւեակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշտակուած ծառայով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմանագրութ համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բաղմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը ցուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
166, AV. ARISTIDE BRIAND
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

ՀԱՅԱՀԱՒԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
10
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
10 OCTOBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԺԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10131 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — Nº 10.131

ՀԱՅԱՀԱՒԱՔ

—o—

Ինչ ճիշդ է, որ հողային պահանջի հիմնուած պէտք է ըլլայ առարկայական իրականութեան եւ հնարաւորու– թեանց վրայ, նոյնն է պարագան, երբ խնդիրն է ազգային հարցերուն :

Այս տեսակէտէն, ամենաւաւերական տուեալները կը տրամադրէ 1961ին Մոս– կուայի Հայկական տեսած Հայկական ազգաբնակչութեան եւ Կուլտուրական Տի– րապետութեան Քարտէսներ » խորագիրը կրող բաժնին մէջ կը գտնենք մեզ չհան– գրկող չափազանց պերճախօս եւ ուշադ– րաւ վիճակագրական փաստերը :

Ցիշատակուած բոլոր տուեալները հիմ– նած են 1959ին տեղի ունեցած մարդա– համարին վրայ, երբ բովանդակ Խորհըր– դային Միութեան մէջ գտնուող Հայերու թիւը եղած է 2·787·000 :

Առաջին ստորաբաժանումով, այս թիւ – ին 1·552·000 հոգի 1959ին հաստատ – ուած էին Հայաստան, մինչ 1·235·000 հոգի կը գտնուէին Հայաստանէն դուրս, խորհրդային այլ հողերու վրայ :

Աշխարհական բնակող Հայերու գումա– րը 2·437·000, որմէ 443·000 հոգի՝ հաստատուած Վրաստան, իսկ 442·000 հոգի՝ Ազրբէյճան :

Ազգային համեմատութիւններով, ամենէն հետեւեալ պատկերները :

Առաջին· 1959ին, Խորհրդային Միու– թեան մէջ գտնուող Հայութեան ընդհա– նուր գումարի 55·7 տոկոսը Հայաստա– նեան կլիմայով, 44·3 տոկոսին բնակա– րանը Հայաստանէն դուրս կը գտնուէր :

Երկրորդ· Անդրկովկասի մէջ, Հայու – թեան ընդհանուր գումարի 63·7 տոկոսը Հայաստան հաստատուած էր եւ 36·3 տոկոսը՝ Վրաստան եւ Ազրբէյճան :

Երրորդական պատկեր մը ստանալու համար հարկ է նկատի առնել նաեւ ըմ– պագրութիւնները, ուր կլոր թիւով՝ մէկ միլիոն հոգի կը գտնուի :

Այս յաւելումով, կը ստանանք հետեւ– եալ համեմատութիւնները ·

1959ին, մեր մոլորակի բոլոր Հայերու 43 տոկոսը կը բնակէր Հայաստան, 24 տոկոսը խորհրդային այլ հողերու մէջ եւ 26·3 տոկոսը՝ արտասահմանի տարբեր երկիրներու մէջ, ի սփիւռս աշխարհի :

Եթէ անցնող հինգ տարիներու ընթաց– քին, այս կամ այն չափով փոխուած են հարցանուղ թուանշանները, սակայն, ամենատուքիւնները ապահովաբար մը– ցած են նոյնը :

Իսկ ասիկա կը նշանակէ, որ համայն Հայութեան միայն 41 տոկոսը հայ հողի վրայ կը գտնուի : Մնացեալ 33 տոկոսը՝ խորհրդային այլ հողերու վրայ հաս – տատուած է, իսկ 26 տոկոսն ալ տարա – բաղութեան մէջ կը գոյատեւէ :

Այս պարզ թուանշաններուն ճայնը ա – նուցանչական եւ սուբ է, քան որ – ևէ պետական հաստատութիւններն ու ամբոխա– կան կազմակերպութիւնները :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ԱՇԽԱՐՀԻ 59 ՏՈԿՈՍԸ :

Իսկ այս 59ի մեծագո՛յն կէսը՝ 33 տո– կոսը կը ներկայացնէ ա՛յն Հայերը, ո – րոնք կ'ապրին խորհրդային հողին վրայ, խորհրդային սահմաններէ ներս :

1959ին 350·000 Հայեր ցրուած էին Խո– րհրդային մինչեւ Խապարովսք, պալթեան հողերէն մինչեւ մոնղոլեան տափաս – տանները :

985·000 Հայեր կը գտնուէին Թիֆլիզի, Պաքուի եւ այլ վերացական ու աղրբէյճան– եան քաղաքներ եւ գիւղեր :

Այս թիւերը պակասած չեն՝ անոնք աւել– ցա՛ծ են :

Կը մնայ չարչարող ու տանջող հիմ – նական հարցը՝— ճշմարիտ հայահաւաք կազմակերպելու ծրագիրը գոյութիւն ու – նի՞· Հայաստանի Հա՛յ կառավարութեան արտօնուա՞ծ է նման ծրագրի մը դէմ նախադիծին պատրաստութիւնը· իրաւա– սութիւնն արուա՞ծ է, որ Հայաստանի Հա՛յ կառավարութիւնը մտածէ այս մա– սին՝ նաեւ գործադրելո՛ւ հնարաւորու – թեանց ակնկալութեամբ :

Ոչ պաղտնիք է, ոչ ալ գրպարտութիւն, եթէ ըսենք, որ Խորհրդային Միութիւնը այն աշխարհն է, ուր ամէն ինչ «դեկ – րետ»ով կը կարգադրուի : Վերէն տըր – ուած մէկ հատ հրահանգ՝ եւ անմիջապէս կը լուծուի այս կամ այն ներքին խըն – դիրը :

Ճիշդ նոյնն է նաեւ ա՛յս պարագային : Եթէ Հայաստանի կառավարութիւնը հա– մած է կամ կրնայ համոզել կեդրոնա – կան իշխանութիւնը, որ — դէթ՝ սկզբ – բունքով — հաւանութիւն տայ ՀԱՅԱՀԱ– ՒԱՔԻՆ, այն ատեն անոր առաջին բնա – կան եւ անմիջական գործադրութիւնը տեղի կ'ունենայ խորհրդային սահմաննե– րէն ներս :

Եւ ասիկա կ'ըլլայ աղաղակող եւ ա – նառարկելի ապացոյց, որ տեղի ունե – ցածը վաւերական հայահաւաք է, բացա– ռաբար Հայաստանին եւ հայ ժողովուր – դին օգտակար ըլլալու դիտաւորու – թեամբ :

Երանի՛ թէ փոխանակ 139 ներկայացու– ներու՝ հարիւրապատկուած ու հազարա– պատկուած թիւ մը ըլլար վերջերս այս– տեղէն, եկիպտոսէն գացողներուն ընդ – հանուր գումարը :

Վատա՛կ է անշուշտ, ոչ միայն 139 Հայերու, այլ նոյնիսկ մէկ հատիկ հայ– կազեանի հայրենադարձը :

Սակայն այս մէկ 139ով — կամ մնաց– եալ բոլոր 139ներով — ի՞նչ կ'ապացուց– ուի, երբ դիտենք, որ 1959ին՝ ՄԻԿ ՄԻ – ԼԻՈՆ 235·000 հայ մարդ կար խորհըր – դային հողին վրայ, սակայն ԴՈՒՐՍ ՀԱ– ՅԱՍՏԱՆԷՆ :

Եթէ արտահայաստանեան, սակայն խորհրդային հողի վրայ գտնուող եւ Հա– յութեան ընդհանուր գումարի 33 տոկո – սը ներկայացնող զանգուածին կէսը «խոր– հրդային ոչ – հայկական հողէն» անցնէր, նոյնքան «խորհրդային հայ հող»ի վրայ, հնարաւոր կ'ըլլար ըսել, որ ամբողջական Հայութեան կէսէն քիչ մը աւելին կը բը– նակի իր հայրենիքի մէջ :

Մինչդեռ փաստը կը մնայ այն, որ այդ ամբողջականի՝ 59 տոկոսը արտահայ – կական հողերու վրայ կը գտնուի այսօր :

Ասոր 26 տոկոսը մասնատուած ու տը– րոհուած է 26 տարբեր երկնակամարնե – րու տակ եւ անոնց վերադարձը կապուած է 26 անգամ 26 դժուարութեանց եւ բար– դութեանց :

Հիմնովին այլ է պարագան միւս 33 տոկոսին :

Ա՛յս ալ նոյնն է — ճիշդ ու ճիշդ — ինչ որ Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի խնդիրը :

Մէկ «դեկրետ»՝ եւ այս հողերը կը վերադարձուին իրաւատիրոջ՝ Հայաստա– նին :

Մէկ «դեկրետ» է՛ւս, եւ 33 տոկոսի պատկառելի մէկ համեմատութիւնը կ'ներ– թայ ու կը հաստատուի իր հայրենիքին մէջ :

Անշուշտ եթէ հետապնդուածը ճշմարիտ Հայահաւաք է եւ ոչ ··· այլ բան :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՈՒՐՈՒԿՈՒԷԻ ՄԷՋ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՇԱՏ ԴՈՀ Է ԵՂԱԾ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵՆԷՆ

Տը Կոլ Մոնթէվիտէոյի մէջ արժանա – ցած է ամենաջերմ խանդավառութեան, հակառակ անձրեւին :

Ուրուկուէյի տարածութիւնն է 187 հազար քառակուսի քիլոմեթր, այսինքն Ֆրանսայի մէկ երրորդը : Բնակչութեան թիւն է՝ երեք միլիոն, գլխաւոր քաղաքն է մայրաքաղաքը՝ Մոնթէվիտէօ, որ ունի 925 հազար բնակիչ : Երկրին գլխաւոր ե– կամուտն է կենդանաբուծութիւնը, գըր– մըն է փեսօն (1 Ֆր· = 3·3 փեսօս) : 3100 քիլոմեթր երկաթուղի ունի եւ 42 հազար քիլոմեթր ճամբայ : Քաղաքական տեսա – կէտով, երկիրը ոչ բանակ ունի ոչ ալ նախագահ : Երկու կուսակցութիւններ « ճերմակ» եւ «Քոլորատօս» կը մասնակ– ցին կառավարական հաւաքական գեկա – վարութեան մը : Ապրուստի մակարդակը բարձր է, միակ չարժումը ուսանողական է : Երկրին առաջին քաղաքացին է Լուիս Ճանաթասիօ :

Տեղատարափ անձրեւի մը տակ է որ տը Կոլ հասած է Մոնթէվիտէօ : Լաւին ա – մերիկեան երկիրներու մէջ երբ անձրեւ դայ, կեանքը կը դադրի եւ աշակերտ – ներն իսկ դադրոց չեն երթար : Առաջին ա– րարողութիւնը տեղի կ'ունենայ օդակա– յանը ուր հաւաքուած են «Ֆրանսական ազատ ուժերու» (ԼՖ – ԼՖ · ԷԼ) 44 վե– րապրող ուրուկուացի կամաւորները (100 հոգի եղած են) : «Մեզի համար, հարց չկայ, զօրավարներուն զօրավարն է : Քանի տարի եղ մեր պետն է զոր կը վե– րադտնենք » :

« Ճուլիս 18 » պողոտային մէջ, ուր կո– լի թափօրը արտակարգ ընդունելութեան կ'արժանանայ : Թաղապետարանին մէջ, ուր Կոլ չնորհակալութիւն կը յայտնէ, կրկնելով .— « Ձեր ընդունելութիւնը, ձեր հայրենակիցներուն ընդունելութիւ – նը աննկարագրելի է » :

Քիչ մը հպստանալէ եղ, ուր Կոլ կ'այցելէ Ֆրանսիա զպրոցը, ուր կ'ըսէ· — « Ուրախ եմ որ այսօր Ֆրանսիա զպրոցը կը գտնուիմ եւ չնորհակալու – թիւն կը յայտնեմ կրթական նախարա – րին, որ կողքիս է : Գոհ եմ, թոյլ տուէք որ ըսեմ, նախ եւ առաջ այն անունին համար զոր ձեր զպրոցը կը կրէ : Խոր– հըրդանչան մըն է, խորհրդանչանը այն բազմաթիւ եւ անհամար եւ սիրելի կա – պերուն որոնք — Ֆրանսայի եւ Ուրու – կուէյի միջեւ — մաքի եւ սրտի կապերն են, երկար տաեն է որ, այսօր, կը զգամ աւելի չատ են եւ աւելի սերտ քան եր – բեք» :

× Մոնթէվիտէոյի մէջ բազմաթիւ են Ֆրանսական անուններ կրող փողոցները, ինչպէս՝ Ժոֆր, Ֆոշ, Քլէմանսօ, Պերթը– լօ, Փասթէօր, Վիքթոր–Հիւկօ, Էմիլ – Զոլա, Ռոսթան, նոյնիսկ՝ Աթալա, Շեր– նաճի եւայլն :

× Ժորժ Պիտօ ապահովութիւն տուած է որ ոչ մէկ դժուարութիւն պիտի տես– նէ որ կոչի Պրազիլ այցելութեան տա – թիւ : Ձեռագիրը նամակով մը, նախկին վարչապետը կ'ըսէ· ի մէջ այլոց, ոստի– կանութեան պետին « արուած ըլլալով որ մեր տաղնապալի օրերուն, այցելութիւնը զոր Ֆրանսա կուտայ Պրազիլի կրնայ, նոյնիսկ առանց որոշ պատճառի, մտահո– գութիւններ պատճառել, Փորտուգալի դէպքերու վազորդային, անոնց մօտ ո – րոնք Ֆրանսայի նախագահին ապահովու– թեան պատասխանատուութիւնն ունին, ոչ մէկ դժուարութիւն ունիմ ապահովու– թիւն տալու ձեզի, թէեւ աւելորդ բայց հանդիսաւոր, որ ոչ իմ կողմէս ոչ ալ ոեւէ մէկուն կողմէ որ իրաւունքն ունե– նայ բարեկամս ըսուելու, ոչ մէկ դիժ – ուարութիւն կրնայ ծագիլ Զօր· տը Կոլի այցելութեան ընթացքին : Ֆրանսան է որ պրազիլ կուգայ : Ֆրանսայինները պի– տեն : Մնացեալը Ֆրանսայի Ֆրանսայի – ներուն կը վերաբերի : Պրազիլի մէջ ոչ մէկ բան կրնայ ըլլալ որ վնասէ երկու բարեկամ ազգերու հանդիսաւորին » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Զոմպի վերջապէս «ազատ» արձակուե– ցաւ եւ կրցաւ Քոնկօ վերադառնալ քանի մը օր «հիւրն» ըլլալէ ետք նախագահ Նասըր ··· :

ՓԱՆՔՈՎ ԵԻ ՊՈՆ սակարկութիւն մը ըրած են որուն չնորհիւ Արեւմտեան Գեր– մանացի ութ հարիւր կալանուածները ա– զատ արձակուած են կարագի եւ այլ ապ– րանքներու փոխարէն : Պոնի կառավա՛ – րութեան տուած ապրանքները քանի մը միլիոն մարք կ'արժեն : Այս կարգադրու– թիւնը եղած է փանքովի իշխանութեանց դիմումին վրայ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԻՆԵԻ որ ապաքինման մէջ է, կը խորհի հրաժարիլ : Նման տրամա– դրութիւն մը փորձած է հասկընալ նա – խագահութեան ընդհ· քարտուղարին :

ՎԱՐՁԱՊԵՏ ԻՆԷՕՆԻ անհանդիստ է եւ ընկած է այն բոլոր ժամադրութիւն – ները զոր ունէր :

ՍՈՒՐԻՈՑ եւ Իսրայէլի սահմանին վը– րայ նոր միջադէպ մը պատահած է : Զոհ չկայ :

ՓԱՐԻ – ՓՐԷՍ առջի իրիկուն, հրատա– րակած էր մառեչալ Փէթէնի կտակը ուր մեծ զինուորականը փափաք կը յայտնէ Տուոմոն թաղուելու : Մանրամասնու – թիւնները կուտանք մեր վաղուան թիւով :

ՅՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ծանօթ անտեսագէտը՝ Խօժէն Վարկա, ծագումով Հունգար, մեռած է առջի օր, 84 տարեկանին :

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ Տի Յայթ չարաթաթեր – թին տեսակցութիւն մը տալով, վարչա – պետ Էրհարտ յայտարարած է թէ Ֆրան– սայի հետ Գերմանիոյ տարակարծու – թիւնները չափազանցուած են : «Իրակա– նին մէջ, ըսած է գաչնակցային վարչա – պետը, Ֆրանքֆուրթեան մթնոլորտը մի– այն երեւակայութեամբ պատած է : Ֆրանքֆուրթեան յարաբերութիւն – ները վերջապէս իրատես հիման վրայ դրուած են եւ ոչ ոք աւելի լաւ կը հաս– կընայ քան Զօր· տը Կոլ » :

ՄԻԱՅԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշած են առաջարկել Ազգաժողովի առաջին նիս – տին իսկ որ Խորհ· Միութիւնը այլեւս դրկուի քուէի իրաւունքէն, քանի որ չի վճարեր իր անդամավճարները :

ՊԵԼԺԻՈՑ արտաքին նախարարը՝ ըմ– փած Եուկոսլաւիա պիտի այցելէ Հոկ – տեմբեր 15էն 20 :

ՏԻՆ ՌԸՍԻ յայտարարած է, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին .— «կը յուսանք աւարտեցնել Վիեթնամի հիւլէական ուժը հաստատուած տեսնել մինչեւ տար– ուան վերջ : Ծրագիր չկայ նման բան մը ստքի դնել միայն գաչնակցային Գեր – մանիոյ հետ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Պ· Վահէ Սէթեան, որ Պէյրութէ վերա– դարձաւ երէկ :

Տոքթ· Սաղրեան, որ խումբ մը ար – հեստակիցներու հետ (Պէյրութէն եւ Հա– լէպէն) տասը օրուան այցելութիւն մը կատարած է Հայաստան :

Պ· Միհայէլ Թաւրիզեան (Հալէպէն) :

Պ· Մ· Ապաճեան (Պէյրութէն) :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄՇՏԱՏԵՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Բ.

Այդ անձնական հողաշերտերէն օգտը-ւող կոլխոզականները, կոլխոզին աշխատանքի ժամերէն եւ օրերէն դուրս, կը մշակեն, կ'արտադրեն եւ արտադրութիւնը իրենց սեփական հաշուոյն ազատ գիներով կը ծախեն «զուգահեռական» շուկային վրայ՝ ուր ի գործ դրուած գիները յաճախ կրկնապատիկը կամ եռապատիկն են օրինական գիներուն: Այս ազատ շուկաները շատ կը նմանին պատերազմի օրերու մեր տխռահռչակ «սեւ» շուկային, այս անգամ սակայն օրինաւոր հանգամանք մը զգեցած: Լայն ընդունելութիւն գտած են տանտիկիններուն մօտ, որով հետեւ որքան ալ վտանգեն ընտանեկան մատակարարութեան հաւասարակշռութիւնը, կը դիւրացնեն սակայն պարենաւորումը՝ կարենալ խուսափելով սպառողական խանութներու պոչերէն եւ երբեմն ալ չապահովուած գնումներէն:

1954ին ծայր տուաւ հեռաւոր մահմետական գաւառներու եւ Սիպերիոյ խոպան հողերու լայն մշակութեան ծրագիրը որ «կամաւոր» պիտակին տակ երիտասարդներու հսկայ բազմութիւններ տեղափոխեց կլիմայական, աշխատանքի եւ ապրուստի դաժան պայմաններու տակ: Հայրենաբնակ մեր ժողովուրդը դիտէ թէ ի՛նչ արժեց այդ անհնարին ծրագիրը նաեւ մեր Հայաստանին: Ի՛նչ պատկերալից պատմութիւններ այդ շրջանէն հասած են մինչեւ մեզի եւ ծանօթ են շատերուն: Հայաստանի վարիչները խոստովանին թէ հերքեն, անկարեւոր է, իրողութիւնը չի դադրիր իրողութիւն ըլլալէ: Սիպերիոյ խոպան հողերու մշակութեան ծրագիրը անփառունակ վախճանով մարեցաւ: Անմշակը անմշակ մընաց եւ պիտի մնայ ալ տակաւին երկար:

1955ին որոշեցին եդիպտացորենի լայնատարած մշակութեան ձեռնարկել որ այնքան սիրելի է Խրուշչեւի, որուն համար ջանք ու քաջալերանք, խրատ ու խրախուսանք չխնայեց, բայց որուն արդիւնքը զինքը բոլորովին յուսախաբ ընելու բոլոր տուեալներն ունի առ այժմ:

1958ին ջնջեցին երկրագործական մեքենաներու պետական արհեստանոցները եւ որոշուեցաւ որ սովխոզներն ու կոլխոզները իրենց սեփական երկրագործական մեքենաներն ունենան, փոխանակ զանոնք վարձելու պետական արհեստանոցներէն, ինչպէս կ'ըլլար մինչեւ 1958: Արհեստանոցները ջնջեցին բայց կոլխոզները մեքենայ չունեցան:

Դարձեալ 1958ին ջնջուեցաւ կոլխոզներու պարտադիր յանձնումներու քանակները նախասահմանելու դրութիւնը՝ որ մինչ այդ կարելի արտադրութիւններէն բարձր կը մնային: Կոլխոզները յանձնառու պիտի ըլլային պետութեան յանձնել ինչ որ իրապէս կրնային արտադրել, իսկ պետութիւնը պիտի գնէր միակ եւ հաւասար գինով մը, բոլոր շրջաններուն մէջ, փոխանակ տարբեր գիներ որոշելու իւրաքանչիւր շրջանի յանձնումներուն համար:

Եւ վերջապէս 1962ին որոշուեցաւ 30 առ հարիւր աւելցնել մսացու կենդանիներու համար վճարուած գինը, որպէսզի «վճարուած գինը արտադրութեան արժած գինէն վար չըլլայ»:

Այս չնաշխարհիկ բացատրութիւնը լայնօրէն կը փաստէ որ պետութիւնը գիտակցօրէն արտադրութեան գինէն նուազ վճարում մը կը պարտադրէր, քանի որ երեսուն առ հարիւրի խոշոր յաւելում մը անհրաժեշտ տեսնուեր է, թէեւ 1953ի որոշման հիման վրայ արտադրութեան վճարուած գիները այդ թուականէն ի վեր աւելի բարձր էին քան նախապէս կիրարկուածները: Այս պայմաններով միսի արտադրութեան յաւելում մը նախագծել առ նուազն ցնորք է եւ ոչ թէ մասնագէտ գիւղատնտեսներու իրատես ծրագիր:

Այս առթիւ յիշենք նաեւ որ արտադրութիւնը քաջալերելու համար ձեռք առնուած միջոցներու կողքին, կառավարութիւնը ոչ ուղղափառ միջոցի մը դիմելով, որոշեց 1963 Յունիս 1էն սկսեալ սննդեղէն բոլոր գիները բարձրացնել, յուսալով այսպէս գնումը դժուարացնելով սպառումը նուազեցնել եւ հետեւաբար պահանջը սահմանափակել: Սուղ է, հետեւաբար չես կրնար գնել եւ չես կրնար ուտել: Իմ ալ քեզի սնունդ հայթայթելու հոգս կը թեթեւնայ: Այս որոշումը եթէ չի յարգեր խորհրդային քաղաքացիին փորը կշտացնելու պահանջը, դէթ կը յարգէ տրամաբանութիւն ըսուած իմաստասիրական գիտութեան կանոնները:

Բայց ի վերջոյ ի՞նչ է խորհրդային գիւղատնտեսութեան այս տեւական ձախողանքին հիմնական պատճառը: Ինչո՞ւ խորհրդային վարչակարգը, որ ինչպէս ըսինք, հսկայ եւ երբեմն ալ ապշեցուցիչ յաջողութիւններ ձեռք բերած է դիտական, ճարտարարուեստի եւ ասոնց յարակից մարզերուն մէջ, իր հաստատումէն գրեթէ կէս դար վերջն ալ տակաւին անճրկած կը մնայ գիւղատնտեսութեան մարզին մէջ եւ միշտ ոչ թէ փայլուն այլ բաւարար արդիւնքի մը ետեւէն կը վազէ առանց սակայն անոր հասնելու:

Պատճառներէն էականը վարչակարգի դրութեան մէջ իսկ պէտք է փնտռել, այսինքն հողերու համայնացման մէջ, որ կը մնայ վարդապետութեան մեծագոյն պատրանքը:

1928ին կատարուած հողերու համայնացումէն ի վեր, քառասնեակ մը տարուան մէջ կարելի չեղաւ տակաւին գեղջուկ տարրը համոզել հաւաքական շահագործման մը բարիքներուն: Ոչ միայն յեղափոխութեան յաղթանակով հողազրկուած առաջին սերունդը չհամոզուեցաւ երբեք, այլ եւ կը տարակուսի տակաւին յաջորդ սերունդը, չըսելու համար երկու սերունդներ, որ այդ վարչակարգին եւ համայնավար գիւղատնտեսութեան տակ ծնած ու մեծցած է:

Ճարտարարուեստի եւ գիւղատնտեսութեան պարագաներն ու պայմանները բոլորովին տարբեր են:

Ճարտարարուեստը, ինչ վարչակարգի տակ ալ ըլլայ, անհատական ձեռնարկ չէ, հաւաքական ուժ, աշխատանքի եւ մասնագիտութեան միացում, համադրութիւն կը պահանջէ: Ճարտարարուեստի անհատական ձենռարկ մը պարզ աշխատանոցէն անդին չի կրնար անցնիլ եթէ չըլլան լայն միջոցներ, եթէ չըլլայ դրամագլուխին եւ աշխատանքին գործակցութիւնը:

Ճարտարարուեստի բանուորին եւ դաշտի մշակին մտայնութիւններն ու շահերը հիմնովին կը տարբերին: Ինչ որ ցանկալի է եւ կարելի բանուորին համար խորթ է գեղջուկին համար եւ անընդունելի: Բանուորին հակումները հաւաքապաշտ են, իսկ մշակը առաւելապէս ինքնապաշտ է:

Գեղջուկ տարրը, այն որ հողին վրայ կը ծնի, հողին կը կապուի, հողին վրայ քրտինք կը թափէ եւ նոյն հողին վրայ ալ կը մեռնի, պահպանողական, աւանդապաշտ, յեղաշրջումներու անթափանց տարր է: Շահ չունի եթէ հողը իրը չէ եւ հարկադրուած կ'աշխատի: Ատկէ իր կրաւորական ընդդիմութիւնը: Այս հիմնական իրողութեան անտեսումով է որ կը մեղանչէ նախ գիւղատնտեսութեան համայնացումը:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՉ

(2 Շար.)

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Վաղը Կիրակի, Պարտիզակցիներու հանդէսին առթիւ, կը վերհրատարակենք մեր ողբացեալ աշխատակցին այս գրութիւնը, իբրեւ Պարտիզակի բերք:

Արուեստի եւ յառաջդիմութեան դարաւոր փուլերը որոնցմէ անցաւ մեր ցեղը՝ պճնեցան դունագեղ յօրինուածութեամբը հայ լեզուին, որ կենդանի ախոյեանը եւ պահպանակը դարձաւ ինքնուրոյն գոյութեան:

Դար ըստ դարէ մեր լեզուն արտայայտեց դերազանց հաւատարմութեամբ եւ դեղարուեստական վայելչութեամբ ինչ զարգացում որ ի յայտ կուգար մարդկային ընկերութեան մէջ:

Մեր գրականութիւնը, երբ լաւ դասաւորուի եւ սերտօրէն ուսումնասիրուի, կը ներկայացնէ համայնապատկեր մը հայեցի ինչպէս նաեւ մարդկային արարուածներուն:

Հայ լեզուին բաղդատական ուսումնասիրութիւնը, այսինքն օտար գրական լեզուներու հետ անոր համեմատական մըրցումը ակնյայտնի մեծութիւն մը կուտայ իրեն, որոշ նկարագրով եւ կորովի բնութեամբ: Լատիներէնի, յունարէնի հետ կրնայ մրցիլ ինքնագիր եւ թարգմանածոյ երկերով: Ե. դարու թարգմանութիւնները, նոյն երկու լեզուներէն ի հայ, պայծառօրէն ցոյց կուտան մեր լեզուին անդնահատելի առաւելութիւնները եւ անոր բազմազան ընդունակութիւնները, տիեզերական գրական արտայայտութեանց ամբողջութեան մէջ: Ոսկեդարու թարգմանութիւններէն Ոսկերերանի եւ Ս. Գրոց թարգմանութիւնները բնագրին հետ բաղդատելով՝ լայն չափով կը հիմնաւորեն այն տեսութիւնը, թէ հայ լեզուն իրաւամբ իր վերլուծական եւ համադրական կառուցուածքով երկու միւս լեզուներուն (լատին եւ յոյն) վրայ ունի մասնաւոր եւ ինքնուրոյն յատկութիւն մը, որ իր առողջ հնչականութեան եւ բառերու լման արտաբերութեան առնական շնորհքովը անջատ դիրք մը կ'ապահովէ հին ու նոր լեզուներու ընտանիքին մէջ:

Ընդհանուր հայեցողութեան, ակնարկներու այս թեթեւակի վազքին մէջ կարելի չէ մանրամասնութիւններու մէջ մտնել պատշաճագոյն օրինակներով: Այսպէս, կարելի է մարդարէներուն հայերէն թարգմանութիւնը լատին եւ հելլէն թարգմանութեան հետ բախումի մէջ դընել, համեմատել: Եւ կրնաք կատարելապէս վստահ ըլլալ, որ հսկաներու այս արտակարգ մենամարտէն, հայերէնը չէ որ պիտի զգեանուի: Երեւակայեցէք թէ հայ լեզուին ոգին ինչ հզօր աւաղներով շունչ առ շունչ յուշիկ ու փարթամ դընացքով եւ աստիճանական ուժգնութեամբ եւ եհովասաստ վեհութեամբ կուտայ օրհնութիւններն ու անէծքը մարդարէներուն, եւ այս ամէնքէն կ'ամբարտակուի երկնապող ելոյթ մը, խուժում մը պատկան բառերու, ճախարակեայ նախադասութեանց:

Եւրոպական արդի լեզուներէն երեք լա-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Մի շաբաթ սպասեցին, որ աղիւսները չորանան: Մի շաբաթ յետոյ Ափրօն ըսկըսեց «օթախի» պատերը շարել: Էլի օգնութեան եկան Մովսէսի տղաները: Մի քանի օրում աղիւս աղիւսի վրայ՝ բարձրացան պատերը: Գոյացաւ մի սենեակ իր միջանցքով: Մնում էր ծածկել: Ափրօն ինչ որ տեղ գնաց: Մի քանի օր յետոյ երկու սայլով յետ վերադարձաւ, մէկի վրայ վեց գերան, միւսին՝ եղէգի խրձեր բարձած:

Ու ծածկեց «օթախը»:

— Հիմի ի՞նչ կ'ասես, Նահապետ, — հարցրեց Անթառամը երեկոյեան, — ես ու Ափրօն էրթա՞նք ուղնկան, Նուբարի բերնի գոլ իմանա՞նք՝ քեզի յայտնե՞նք..

Նահապետն այս անգամ էլ լուռ մնաց:

— Նահապետ ախպէր թող իր թութուն ծխի,— ասաց Ափրօն, — այդ գործը ես ու դու կը կամենանք: Անթառամ, Նահապետ իրաւունք չունի մեր կամքին հակառակուի, մենք օտար չենք Նահապետի համար... Իմ ու քո վճիռ՝ Նահապետի վճիռն ի ...

Նորայրը նայում էր քեռուն ու չէր հասկանում՝ համաձա՞յն է նա, թէ դէմ է ծնողների ցանկութեանը:

— Նորայր դադրեր ի, թող Նորայրը քնի, — ասաց քեռին, ձեռքը Նորայրի գլխին դնելով: Կարծես ամաչում էր քրոջ պատանի որդու ներկայութիւնից:

Դա միակ խօսքն էր, որ այդ օրը քոյրը, փեսան ու նրանց որդին լսեցին Նահապետից:

Դ.

Ափրօն աւանակը թողել էր Նահապետի մօտ:

— Բարձկան կենդանի ի, պէտք կուգայ ...

Ու պէտք եկաւ: Երկու երեք անգամ Նահապետը բարակ մի ճոպան վերցնելով հետը՝ աւանակն առաջն առած, իջաւ «զռերի» ներքին փէշերը ձմեռուայ համար վառելիք բերելու: Քաղում, ջարդոտում էր չորացած մացառներ ձորափերից, խուրձ անելով, ամուր կապում էր ճոպանով ու բարձելով աւանակին՝ տուն էր գալիս, երբ մութն ընկած էր լինում: Կարծես թէ չէր ուզում, որ մարդիկ տեսնեն, թէ ինչ մանր հոգսերով է զբաղուած, թէ իր ինչ մանր կարիքներն է հոգում: Կարծես թէ ամաչում էր մարդկանցից, որ ապրում է: Իրաւունք չունէր ապրելու այն ամէնից յետոյ, ինչ կատարուեց, բայց ապրում է:

Ամբողջ ձմեռը գրեթէ միշտ մենակ նստում էր իր «օթախում», ծխում էր ու մէկիկ, մէկիկ մտաբերում իր կեանքի անցած օրերն ու իր հարազատներին:

Նրանցից ում մտքով կ'անցնէր, թէ իրենք բոլորը նահատակ կը դառնային ու մենակ Նահապետը կը մնար բոլորի վըշտով տանջուելու: Յիշում էր ամրան օրերը, երբ Արտամետում կարմրում էին խնձորները, երեխաներն ուրախ վազվըզում էին պարտէզներով, տղաները կարմիր խնձորներ էին թափում կժերն ուսին աղբիւրից վերադարձող աղջիկների ճանապարհին: Ծովը երկնքի պէս կապոյտ էր լինում, երկինքը զմրուխտի պէս շողշողում: Հեռուից երեւում էին Սիփանայ վերին լանջերից փրթող Արծկէ գետի փրփուրները: Գոչգոչելով զընգալով – զընգալով գետն իջնում էր Սիփանայ գոշից ու գալիս թափւում էր Վանայ ծովը: Սարից դուրանն իջնելով, ջրերը հանդարտւում էին ու կարմրախայտ ձկները ետ էին դառնում, որ ծովի աղոտ ջրերին չհասնեն ու տառեխներին չխառնուեն:

Թիթեղէ վառարանի մօտ նստած, աչքերը կիսախուփ, Նահապետն ամէն օր մտքով գնում էր հայրենի աշխարհը, շրջում այդիներն ու պարտէզները, քայլում էր ծովափով: Մանուշակի հետ դեամիով գնում էր Արծկէ, Մանուշակի հօր տունը, նրա եղբայրների հետ ձիերով բարձրանում էին Սիփանի լանջերը:

Ինքը Մոկաց Միրզայի երդն էր երգում, աներորդիները կաքաւներ ու լորեր էին խորովում կրակի վրայ: Հանդիպում էին երբեմն աւազակ Քրտեր ու փախուստի էին մատնում նրանց: Քանի անգամ թուրք ոստիկանները խուզարկել էին Մանուշակի հօր տունը ու ոչ մի հրացան չէին գտել: Այդպէս էլ նրանք հրացանները՝ «մօսենին», «քիւչիուկ-չափն» ու հին երկու «այնալուներ» պահեցին մինչեւ մեծ փորձանքի օրերը, իսկ Արտամետում չպահեցին, չթաքցրին հրացանները, չլսեցին Սերոբին եւ Հայրոյին ու կոտորուեցին ... Լաւ կը լինէր, որ կռուէին ու սպանուէին կռուի մէջ, քան թէ սրի քաշուէին: Օղորմի ձեզի, Առենցիներ՝ ով որ սպանուեր ի, ողջութիւն ու կենդանութիւն՝ ով ողջ ի: Լաւ պատուով կռուեցին ու կոտորեցին ճաւտաթ փաշի ասկեարներուն: Վանի դէպքերից յետոյ, Ճավտաթ փաշէն նահանջեց ու պիտի ետ գնար Ալջաւազով: Կարծում էր թէ Արծկէի քայմաքամութեան բոլոր գիւղերի Հայերը կոտորուել են, գիւղերը դատարկ ու անտէր են: Ու ճշմարիտ որ դատարկ են՝ Բարկաթ, Առենց, Կոճերեր... Թուրքի զօրքն այդպէս ետ էր քաշւում:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(11 Շար.)

...ները եւ ճոխագոյնները առնելով, ...ներէնը, անգլերէնը եւ գերմանե- ...ը, հայ բարբառը աներկմիտ եւ պողո- ...ի անկեղծութեամբ կրնայ ճակա- ...ի, եւ ռազմադաշտին փլատակներուն ...ի հայ դիակը չէ որ պիտի զտնէք: Ա- ...ք որ զբաղած են թարգմանութիւննե- ...ով, գրական սեռի ո՞ր մարզին մէջ ալ ...ոյ, անոնք լուռ սքանչացումով դի- ...ած են իրենց աշխատութեան ընթացքը, ...ացիկ ու շլացիկ աշխուժով դիտած են ...ի հայերէնը որքան դիւրութեամբ եւ ...ի ուժով որ դունակ վայելչութեամբ ...ալ կ'առնէ միւսներուն հետ, յաճախ ե- ...ւ իսկ թողլով զանոնք: Դիտելի պա- ...ոյ մըն է, որ հազիւ երեք քառորդ ...ու գրական ընդունակութեամբ պա- ...ուած հայ աշխարհիկ բարբառը ...ակ նետած է արդէն լաւագոյն ու ...ի այդ լեզուներուն հետ ի վէգ դալու, ...ի համարձակութեամբ եւ «խիզաղ ան- ...ի պատանին» յիշեցնող այնպիսի ան- ...ի սոնքութեամբ, որով երբեմն, Ե. ...ուն մէջ, նոյն բարբառը իր գրա- ...ի պատանի եռուզեռով, ուրոյն բոսո- ...ով եւ յոյզով պղպջակեց հելլէն ու լա- ...ի լեզուական հնձանին մէջ: Եւ այս՝ ...ի համադրական եւ վերլուծական բարե- ...ունութեան շնորհիւ: Գերմաներէնի ...ուարալոյծ, մերթ անլոյծ համադրու- ...ինը կաւի պէս կը լծուի, ձեւ կ'առնէ ...ի բանաւոր համադրութեամբ՝ որ ...ի մեղմանայ վերլուծական դրոշմով: ...ներէնի սնդիկ վերլուծականութիւ- ...ը կը պսպղայ հայերէնին մէջ համա- ...ական բիւրեղներով: Կէօթէի «Ֆա- ...ի»ը, Նիցչէի «Զրադաշտ այսպէս խօ- ...ցաւ»ը տիպար թարգմանութիւններ ...ալ հայերէնով, բնագրին չքեղու- ...ինը փնտռել չեն տար բնաւ, եւ որոնց ...ի կ'անշքանան Ֆրանսերէն թարգմա- ...ութիւնները, իրենց լեզուին ծայրայեղ ...ուծական նկարագրին պատճառաւ: ...ի չեշտեցինք իբրեւ պարզ օրինակ ...ի բիւրաւոր նմանակներէ: Հոմերոս, ...ի, Կիկերոն, Կեսար, այլովքն ...ի, իրենց բնամոյն բարբառով մէկ ...ամ կը կարդացուին, բայց հայերէնի ...ուտ ազգային թէ օտար քանիցս պիտի ...ի վերծանել զանոնք, լեզուական ...ի եւ ոճի ու բառերու հայ կեր- ...ուածքին վեհափառութեան հմայքին ...ի: ճիգ ըրէ կարդալ Ֆէնըլոնի «Տէ- ...ի»ը Ֆրանսերէնով մէկէ աւելի ան- ...ի: Քնաբեր այդ ճիգը կայտառ եւ ...ի արթնութեան մը կը փոխուի, ...ի Հիւրմիւզի թարգմանութեան դեղա- ...ի առէջները իրենց հիւսքը վերտ ի ...ի կը քակեն: Նոյնը իմա՛ Ֆլորիանի ...ի Պոմպիլիոս»ի համար:

...ի որ համառօտ ակնարկ մը կ'ար- ...ինք հայ լեզուին վրայ, պէտք է նկա- ...ի առնենք նաեւ սա պարագան թէ իրեն ...ից ու համաբուն լեզուներէն շատ շա- ...ը այսօր դադրած են գրական ար- ...ութիւններու ընդունարան ըլլա- ...ի, մինչ ինքը կը փայլատակէ ամէն սե- ռերու մէջ, քնքոյշ նմոյշներ ընծայելով բանաստեղծութեան, ճոխ արօտ՝ իմաստասիրութեան, բանասիրութեան եւ գրական ամէն տիտղոսներով կրնայ իր կուրծքը գրուագել: Սանսկրիտի աւարը ինք ամէնէն աւելի այսօր կ'արժեցնէ, եւ կողոպուտին բագորդները այսօր ընկլուզուած են կամ անտարբերութեան կամ ագիտութեան մէջ: «Հանուրց հիւսիսականաց վեհագոյն» մակդիրը անխոռ կը պահպանէ: Ազգային աւանդութիւններու, հարազատ եկեղեցիի ցեղանկար հայելիին մէջ անապակ կը ցոլայ դեռ հայ լեզուին ոգին, պարիկներէ պսակաւորուած, եւ միեւնոյն արեւօտ գետնին վրայ բազմած, աշխուժօրէն խօսքի բրռնուած Վահագնի ուրուականին հետ, որ ովկիանի խորքէն հայ լեզուին աստղը կ'արտակիտէր:

Առասպելական հնութեան այս մարած պատկերը կը ցոլայ հայ լեզուին մէջ պինդ ուժգնապիրկ գիծերով, որոնք Ե. դարէն սկսեալ — նախագիր շրջանը զանց ընելով իսկ — ցեղին ոգին, ոլորակ ոլորակ, անշեղ ու շիտակ բերին շարեցին մեր մինչեւ ներկայ կայքին կանեփեակին վրայ:

Այս կանեփեակը կը մնայ նոր սերունդին ընդելուզել: Անջինջ կիտուածը յարացոյց ունենալով՝ անոր, նոր սերունդին է անկ համամարդկային հրաշակերտներէն մին հանդիսացող հայ լեզուին երանգն ու մաքուր բիծը պահել, ինչպէս երկինք կը պահէ Որփոնը բարեպաշտիկ հոգածութեամբ միեւնոյն շրջագիծին մէջ:

Հայ լեզուին հին ձեւը մեռած է գիրքերուն մէջ, բայց ան չի դադրիր պատմելէ մեր ոգին մշտավառ պրիսմակի մը նման, ան կենդանի մոմիան է ցեղին, որ իր վերափթթումներու մէն մի շրջանին ունեցած է զայն, միշտ նոյն երանելի խանձարուրքը, իբրեւ աշխոյժ պատանի իր մօրը օգնական, եւ իր տկարութիւններուն վերամբարձ ուժը:

Ցեղին բարեմասնութիւններուն գլխաւորն է մեր լեզուն, դարաւոր վկաներ պատմութեան, իր կատարած գործին: Համաշխարհիկ քաղաքակրթութեան մէջ մեր լեզուով կրնանք միշտ դիրք մը ապահովել մեզի:

Ան կոթող մըն է՝ լեզուին վառովը փարոսացած: Գործիք մը ճկուն, ամեթ, հաստոյր, ցեղին գործունէութեան վառարանը, ակութը: Վինը՝ որ հառաչանքի ամէն եղանակ քնարերգելով իսկ՝ այսօր նոյն բազմաղի նուագարանն է անքակ ու անեղծ:

Ըրէք որ ապրի ան, վասնզի մեր փառքն է ան:

Ե. ՏԷՐ – ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԴԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Առիթ ունեցայ տեսակցելու գերմանական մեծ քաղաքի մը բնագիտական թանգարաններու տնօրէնին հետ մասնագիտական հարցի մը շուրջ եւ չեմ գիտեր ինչպէս, մեր զրոյցը եկաւ նախամարդուն գործածած գործիքներուն, եւ կենցաղին եւ ի վերջոյ ափրիկեան քանի մը ցեղերու մարդակերութեան վրայ:

Ծանօթ է որ, հակառակ ժողովրդավար սկզբունքներու եւ անկախութեան Ափրիկէի մէջ, այսօր ալ դեռ մարդակերութեան դէպքեր կը պատահին, մանաւանդ հասարակածային խիտ անտառներու շրջանը՝ ըստ հաւաստի տեղեկութիւններու:

Մարդակերութեան բուն պատճառը գիտնականը անոր մէջ կը տեսնէ, որ սեւամորթը՝ որոշ շրջաններու մէջ, մեծ պակաս ունին մսեղէն սնունդի: Հակառակ անոր որ հասարակածային անտառները լեցուն են մեծ եւ փոքր կենդանիներով, բնիկները իրենց նախնական զէնքերով չեն կրնար պէտք եղած քանակութեամբ զարնել կամ բռնել զանոնք: Միւս կողմէ անտառները այնքան խիտ են որ, եթէ անոնց մէջ թափանցեն, իրենց կեցած տեղէն հազիւ երեք քայլ հեռուն կրնան տեսնել եւ մսացու կենդանիները իսկոյն կ'անհետանան փախելով սաղարթներուն մէջէն կամ մագլցելով բարձը ծառերու գագաթները: Այս պատճառներով մսեղէն սնունդը կը պակսի անոնց. եւ ընդհանրապէս ըլլալով բազմակին, շատ աւելի պահանջք կը զգան մսեղէն սնունդի եւ այս անհրաժեշտութիւնը կը մղէ զիրենք մարդու միս ուտելու:

Մարդակերութեան առաջքը առնելու համար պէտք է ուրեմն Ափրիկէի որոշ շրջաններուն մէջ բազմացնել ընտանի կենդանիները: Այս կերպով ինքնին վերջ կը գտնէ այդ վայրի սովորութիւնը:

Այս առթիւ գիտնականը իր մէկ անձնական փորձառութենէն հետեւեալ դրուագը պատմեց.—

«Ասկէ քանի մը տասնեակ տարի առաջ Ափրիկէ գացած էի հասարակածային անտառներու յատուկ քանի մը տեսակ կապիկներ որսալու: Մեր արշաւախումբին կը մասնակցէին զանազան բնիկ ցեղերու պատկանող Խափշիկներ: Օր մը անոնցմէ մէկը քովս եկաւ եւ պաղատագին խնդրեց որ զինքը դիշերապահս ընեմ: Պատճառը հարցուցի: Բացատրեց թէ արշաւախումբին մէջ թշնամի ցեղէն մարդիկ կային եւ իր ականջին հասած էր թէ զինքը մօտ ատենէն պիտի մորթէին եւ ուտէին:

Նախ շատ զարմանալի թուեցան ինծի անոր ըսածները, որովհետեւ այն Խափշիկները, որոնց կ'ակնարկէր, մեր արշաւախումբին լաւագոյն եւ վստահելի աշխատաւորներէն էին: Այսուհանդերձ բարեկամներս խորհուրդ տուին ինծի որ այդ սեւամորթին փափաքին ընդառաջ երթամ, որովհետեւ իսկապէս լաւագոյն դիշերապահը պիտի ըլլար ան, քանի որ վախէն՝ ամբողջ դիշերները արթուն պիտի հսկէր ...:

Քիչ ատեն ետք քովս կանչեցի այն միւս երկու Սեւամորթները, որոնք իբրեւ թէ պիտի ուտէին դիշերապահս:

Հարցումներուս վրայ քիչ մը ծիծաղեցան, բայց չժխտեցին թէ նման մտադրութիւն մը ունէին:

— Բայց դուք երկուքդ ալ, ըսի իրենց, յաճախած էք միսիոնարական վարժարանը եւ ձեր վզէն կախած էք Ս. Խաչը: Ուրեմն դուք քրիստոնեաներ էք եւ Քրիստոս արգիլած է մարդ ուտելը:

= Այո՛, վարպետ, պատասխանեցին անոնք լրջօրէն, գիտենք ատիկա: Արդէն սովորաբար այդ տեսակ բաներ այլեւս չենք ըներ. եթէ շատ փափաքինք մարդու միս ուտել, կը նախընտրենք կապիկ մը բռնել, զոր երկու օր երկու դիշեր ջուրին մէջ կը կախենք եւ զայն կ'ուտենք: Անոր միսն ալ մարդու միսի համ կ'ունենայ: Բայց շուտով Ս. Ծննդեան տօները պիտի գան եւ տօնական օրերուն անշուշտ աւելի յարմար է մարդու միս ուտել ...»:

... Այսպէս էր երեսուն կամ քառասուն տարի առաջ: Հաւանաբար հիմա քիչ մը փոխուած ըլլայ:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎՐԱՑԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

Հայ գրականութեան լաւագոյն գործերը պարբերաբար կը թարգմանուին վրացերէնի: Այս գործին մէջ կարեւոր վաստակ ունի երիտասարդ գրականագէտ Հրաչեայ Դաւթեան: Անոր թարգմանութեամբ լոյս տեսած են Ալ. Շիրվանզադէի պատմուածքները, Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն, Աւ. Իսահակեանի «Աբու Լալա – Մահարին», Դ. Դեմիրճեանի «Վարդանանք»ը, Ն. Զարեանի «Հացաւանը»:

Թարգմանած ու տպագրութեան պատրաստ են Բաֆֆիի պատմուածքները եւ «Ոսկի աքաղաղը»: Ներկայիս կ'աշխատի Նար – Դոսի պատմուածքներուն թարգմանութեան վրայ:

Մօտերս լոյս տեսաւ Մուրացանի «Նոյի ագռաւը» պատմուածքը՝ Հ. Դաւթեանի թարգմանութեամբ:

ՄԱՅՐԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Վերջին քսան տարուան ընթացքին Հայաստանի մէջ տասը երախայ ծնած եւ դաստիարակած 1739 մայրեր ստացած են «Հերոսուհի մայր» շքանշանը: 155,413 մայրեր պարգեւատրուած են «Մայրական փառք» շքանշանով եւ «Մայրութեան մետալով»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ասկէ առաջ ի՞նչ էիր:

— Հովիւ: Թեհերանի մէջ փիղերու հովիւ էի:

— Անունդ ի՞նչ է:

— Հասան:

Ուրիշ ենիչերի մըն ալ նստեր էր քովերնին, ձեռքին մէջ խաշած ողնայարի կտոր մը՝ որուն վրայէն զմելիով կը քերեր միսը: Ան ալ խօսքին մէջ մտաւ:

— Մենք զինքը Հայվան կը կոչենք, որովհետեւ անասուն մըն է:

— Եւ ինչո՞ւ անասուն պիտի ըլլայ, — հարցուց պատանին:

— Որովհետեւ, — պատասխանեց ենիչերին, ոսկրը կռնակին ետեւ նետելով, — որովհետեւ ենիչերիներու փաշա ըլլալ կ'երազէ անդադար:

Է.

Գրիգոր խոտին վրայ տարածուեցաւ ու բազուկը գլխուն տակ անցուց:

Յոգնած էր, բայց աչքը միայն կը քնանար. միտքը ազատելու մտածութեամբ կը զբաղէր:

Կը նեղուէր տեսնելով Հայվանին վերադարձը, որ գալով քովը նստաւ ու ազմուկով կ'ուտէր. ինքն ալ վերջապէս ազդր մը կրցած էր գտնել կաթսայէ մը:

— Անհաւատ, — ըսաւ Հայվան, ուսանողին ծունկը խթելով. — եթէ անօթի ես քեզի ալ կը բերեմ:

— Շնորհակալ եմ, — պատասխանեց պատանին, — անօթի չեմ:

— Բռնուելէդ ի վեր բան չես կերած:

— Ըսի թէ անօթի չեմ:

Հսկային համար բաւական անսովոր էր լսել թէ մէկը անօթի չըլլայ, ուստի գլուխը շարժեց.

— Ես միշտ անօթի եմ:

Ու շարունակեց ազմուկով ուտել:

Պատանին նորէն բազուկներուն վրայ պառկեցաւ՝ Հայվանին հոտը չզգալու համար:

Լուսինը կը դիտէր: Լուսինը նարնջագոյն լոյսով կը բարձրանար դէպի արեւելեան կողմը վրաններու ետեւը: Պահակի մը գլուխը, իրենցմէ երեսուն քայլի չափ հեռու, կէս մը կը ծածկէր լուսինը. եպիսկոպոսի մը գլխուն դրած մեծ խոյրի մը կը նմանէր, ու ձեռքը բռնած նիզակը՝ կարծես լուսնի կոթն ըլլար:

— Մի քնանար, — ըսաւ Հայվան մեղմաձայն, — բան մը կ'ուզեմ ըսել քեզի:

— Վաղն ալ ժամանակ կայ:

— Ոչ, ես այսօր կ'ուզեմ:

– Այն ատեն շուտով ըսէ:

— Քիչ մը սպասենք դեռ, մինչեւ որ լուսինը աւելի լուսաւորէ:

Այն տեղը ուր զիրենք շրջապատեր էին՝ յանկարծ մէկ կողմը շարժում մը սկսաւ, պահակներու զինուած շուքերու միջեւ հինգ ուրիշ շուքեր ալ զատուեցան:

Նոր դերիներ էին. հինգ այր եւ կին մը: Այրերը ազնուական երեւոյթ ունէին. կինը մեծ սեւ ծածկոց մը ունէր գլխէն մինչեւ մէջքը հասնող, դէմքը չէր տեսնուեր, ու կուլար.

— Աստուած իմ, Աստուած իմ ...

— Զգեցէք որ Սուլթանին առջեւ ելլեմ, — կը պոռար դերի բռնուած մարդոցմէ մէկը հունդարերէն, հաստ արջու ձայնով: — Շունը դերմանացի է. ինծի դըպչելու իրաւունք չունիք: Հիմա թուրքը հունդարացիի թշնամի չէ: Ի՞նչպէս կը յանդհնիք ինծի դպչիլ:

Սակայն զինուորները չէին հասկնար. եթէ կենար՝ առաջ կը քշէին:

Գրիգորին քով կառքի մը դառնալու չափ տեղ կար, նորեկները հոն տեղաւորեցին:

Հունդարացին տեսնելով թէ զինքը հասկցող չկար, կը շարունակէր ինքնիրեն հայհոյել.

— Աստուած չունենան այս խող հեթանոսները: Դեռ կը յանդգնին ըսել թէ հունդարացիին բարեկամ են: Յիմար է ան ալ որ առաջին հաւատք ընծայեր է անոնց խօսքին, եւ ան ալ որ զիրենք ներս կանչեր է: Գետին անցնին իրենց աւազակ Սուլթանին հետ մէկտեղ:

Մինչ այդ՝ կինը դէպի թնդանօթ քաշող եզներու կողմը տարին: Զուր տեղ կը ճշար. քաշեցին տարին: Միւս չորս մարդիկը լուռ նստեր էին գետին. դերմանացի զինուորներ էին: Մէկուն կուրծքին վրայ զրահ կը փալփլէր, գլխուն վրայ սակայն բան չունէր խառնակ երկար մազերէ զատ:

Գրիգոր հունդարացիին դարձաւ.

— Այս Գերմանացիները Պուտային առջեւէն փախեր են, այնպէս չէ՞, — հարցուց:

— Անշուշտ, — պատասխանեց հունդարացին դժկամակ. — ես հոս այդիներուն մէջ միացայ իրենց: Հոս ջուր կու տա՞ն, ծարաւի եմ:

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 10) առաւօտեան ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՌԱՓԱՅԷԼ ԱՊՏՈՒԼԼԱՀԻ

յիշատակին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 10պիս, Ռիւ Թուէն, (մեթրօ Մոնժ կամ Կարդինալ Լըմուան):

Կը պատարագէ Հ. ԱԹԱՆԱՍ Վ. ՔԵ-ՍԷՃԵԱՆ :

×

Այրի Տիկին Իսկուհի Ծատուրօֆ, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Ծատուրօֆ, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Ծատուրօֆ, Տոքթ. եւ Տիկին Թրիանթօն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԾԱՏՈՒՐՕՖԻ

մահուան տարելիցին, ինչպէս նաեւ Ծատուրօֆ եւ Թագւորեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպըսակի, Տէր եւ Տիկին Ս. Քեփենէկեանի մօր եւ զոքանջմօր, Մարիցա Մերոքեանի (ծնեալ Տօնապետեան) թաղման առթիւ, հետեւեալ նուէրները .— Պ. Ա. Խանձեան քսան ֆրանք, Ա. Տօնապետեան, Գ. Թէրզիպաշեան, Տիկին Հռիփսիմէ Թաշճեան տասնական, Տօնապետեան ընտանիք քսան, Տիկին Մարիցա Թայեան, Տիկին Լուսիա Դեղինեան, տասնական, Պ. Սարգիս Քեփենէկեան քսան, Գարեգին Յովնանեան, Ստ. Պրնազեան տասնական, ընդհ. գումար 130 ֆրանք :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Գրողներու վարչութեան երկամեայ շրջանը աւարտած ըլլալով, պիտի դումարուի ընդհ. անդամական ժողով 19 Հոկտեմբեր, Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Ռեժան սրճարանի վերնայարկը, օրակարգ ունենալով՝

Ա) Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն վարչութեան գործունէութեան :

Բ) Զեկուցում խորհրդահայ գրողներու տրուած այցելութեան առթիւ :

Գ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, յառաջիկայ երկու տարուան համար :

Դ) Զանազան հարցեր (Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակը, այց հայ գրողներու շիրիմին, եւն.):

Ժողովին կարեւորութիւնը նկատի ունենալով, կը խնդրուի որ անպատճառ ներկայ գտնուին բոլոր անդամները: Կըրնան ժողովին մասնակցիլ նաեւ ընկերութեան նոր անդամագրուիլ ցանկացող եւ անդամակցութեան կանոնագրին պայմաները լրացնողները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻ (Զ.Ո.Մ.) բոլոր անդամ-անդամուհիները ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 9ին Մեթրօ Քատէի դիմացը գտնուող «Լը Ռէժան» սրճարանին վերնայարկը:

Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Չորեքշաբթի (14 Հոկտ.) կէսօրէ ետք ժամը 4ին, եկեղեցիին սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ սովորական հաւաքատեղին, երեկոյեան ժամը 9ին: Վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները անպայման ներկայ գտնուին տարուան առաջին ժողովին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի Մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ դիշեր ժամը 20,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, ընկեր Հիսայեանի բնակարանը 38, Ռիւ տիւ Մէնիլ (Անիէռ):

Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի, ժամը 16ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – Սարսէլ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէին ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21·30ին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

Գէորգ Չավուշ խումբը ,— (11 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

—*—

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՌԱՒՕՏ.— Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի՝

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Պարտիզակցի համայն ննջեցելոց համար

Կը պատարագէ ՊՍԱԿ ԱՐՔ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ
Կաթ. Պատուիրակ Անգլիոյ Հայոց

ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ.— Ժամը 15·30ին՝
Ներկայութեամբ Պսակ Արք.ի

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կը նախագահէ Բժ. Ա. Տէր-Անդրէասեան
Հայ Մշակոյթի Տան սրահը:
17 Ռիւ Պլէօ (մեթրօ Քատէ)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ռոստոմ Եղիազարեան, հօրը անունը՝ Սարգիս, մօրը՝ Տիրուհի, ծնած Երեւան Վետիի շրջան, Տավալլու գիւղը 1914ին : Պատերազմին զինուոր գացած է, — անկէ ի վեր լուր չկայ : Զինքը կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Խոսրով Սարգիսի Եղիազարեան, որ կը բնակի Երեւան, Վետիի շրջան Տավուլլա գիւղը:

Կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին .—

Mr. S. TOPALIAN
Rue de l'Expert
PONT D'AUBENAS (Ardèche)

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ-ՇՈԳԵՆԱԻ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ: Տեղի կ՝ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ: »

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են. չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

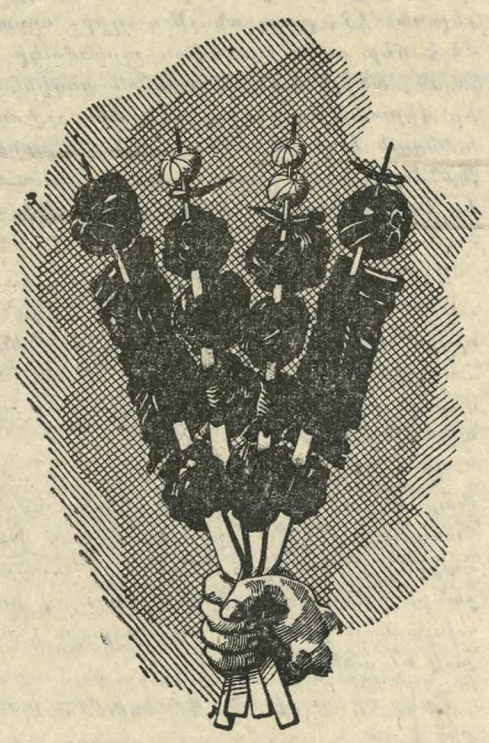

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ՀԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 11 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԳԱՐԻ — ԹԻՒ 10132 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.132

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒ Է ՈՒՇ, ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ

Քանի կ՝երկարին տարադրութեան տա-
ները այնքան սպառնական ու մտահո-
ղ կը դառնայ Հայութենէ ուծացման,
տարացման եւ ձուլման վտանգը արեւ-
ուաքի քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ:
Նոր Սերունդը հայերէն չի գիտեր, ո-
ր՝ հետեւ չունինք հայկական մանկա-
պարտէզներ ու նախակրթարաններ, ուր
ի փոքրիկները հնարաւորութիւն ունե-
ցին տեղական լեզուին հետ միաժամա-
նակ սորվելու նաեւ «մեծասքանչ»ը:
Ինդրոյ առարկայ չեն Փարիզեան շըր-
ջանի մեր զոյգ վարժարանները, որոնք
մանկապարտէզի բաժին չունին:
Նիւթական մեծ զոհողութիւններ պէտք
են Ֆրանսայի եւ Հիւսիսային ու Հարա-
ւային Ամերիկաներու հայաբնակ վայրե-
ր ու մեծ քաղաքներու հայաշատ թա-
ղերուն մէջ մանկապարտէզներ եւ նախա-
կրթարաններ բանալու համար:
Անկարելի է նոյնիսկ երեւակայել նման
ծրագրի մը իրականացումը մեր պայ-
մաններուն մէջ:
Զորս տասնեակ տարիներէ ի վեր օտար
ազգերու վրայ հիւրընկալուած փորձեր
ունինք նորահաս սերունդը հայ պահելու
համար:
Սկիզբի տարիներուն երկրէն եկած սե-
ռունդը աւելի նախանձախնդիր էր եւ զո-
հաբերող՝ ազգապահպանման ճակատին
վրայ: Հայերէնի դասընթացքները աւե-
լի շատ աշակերտներ ունէին: Մեծ թիւ
մը կը կազմէին նաեւ տրամադրելի ու-
ղեցիները:
Գրեթէ ամէն տուն ունէր մեծ մայրիկ
մը կամ հայրիկ մը, որ ծանօթ չէր տե-
ղական լեզուին եւ զաւակներն ու թոռ-
նիկները պարտադիր կերպով կը սորվէ-
ին հայերէն խօսիլ:
Ժամանակի ընթացքին, սերունդ փոխ-
ուելով, պակսեցաւ նախանձախնդրու-
թեան ու զոհողութեան ոգին: Գաղթա-
կան ըլլալէ դադրած, ապահով դիրքե-
ր տիրացած կամ օտարներու հետ ա-
մուսնացած դասակարգ մը Հայերու մօտ
ոգալի է անտարբերութիւնը դէպի ինչ որ
հայկական է:
Մեր աչքերուն առջեւ կը տեսնենք, ան-
որ կատաղութեամբ, սպիտակ ջարդը,
ամէն օր աստիճան մը աւելի վտան-
գաւոր կը դառնայ:
Այս վտանգը աւելի զգալի է Ամերիկա-
յի մէջ, որ հայկական գաղութներու ա-
մէնէն հինն է:
Ամերիկայի մեր հայրենակիցները
դարդ լրջօրէն նկատի չէին ունեցած վե-
րահաս աղէտը եւ ոչ մէկ հիմնական ձեռ-
նարկ էին կատարած անոր դիմակալելու
համար:
Իրենց քսակները առատօրէն կը բանա-
ցին՝ օգնելու համար Մերձաւոր Արեւելքի
հայկական դպրոցներուն, սակայն չէին
մտածեր սեփական կրթական հիմնար-
կութիւններ ունենալու մասին:
Այժմ երբ դանակը ոսկորին հասած է,
ձեռնարկներ կ՝ընեն հայկական դպրոց-
ներ բանալու համար հայաշատ քաղաք-
ներու մէջ:
Քալիֆորնիոյ մէջ է, որ տեղի կ՝ունենայ
առաջին փորձը: Շուտով Լոս Անճելըսի
մէջ պիտի կատարուի հիմնարկէքը «Մես-
րոպեան վարժարան»ին, որուն հողը գըն-
ուած է եւ յատակագծերը յանձնուած են
քաղաքապետութեան՝ վաւերացուելու
համար:
Կառուցուելիք դպրոցը պիտի ունենայ
մանկապարտէզ եւ տարրական նախակըր-
թարանի երեք կարգեր, ամերիկեան լը-
քիւ ուսումնական ծրագրով: Ծախք կը
նախատեսուի 250·000 տոլար:
Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը այս
նպատակին պիտի յատկացնէ հարիւր հա-
զար տոլար: Լոս Անճելըսի Հայութիւնը
պիտի հայթայթէ 75 հազար տոլար: Մը-
նացեալ գումարը պիտի գոյանայ հան-
գանակութեամբ:
Նախաձեռնարկ մարմինը այս ուղղու-
թեամբ կոչ մը ուղղած է Ամերիկահա-
յութեան եւ յոյս ունի յաջողութեամբ
գլուխ հանել ծրագիրը:
Գովելի է ձեռնարկը, թէեւ քիչ մը ուշ
մնացած է:
Սակայն լաւ է անագան քան երբեք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ՊՐԱՋԻԼ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Ուրուկուէի եւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարները համաձայնագիր մը ստորագրած են, Մոնթէվիտէոյի մէջ: Այս համաձայնութիւնը գիտական, մշակութային եւ թեքնիք սերտ գործակցութիւն մը կը նախատեսէ: Մշակութային գետնի վրայ, համաձայնագիրը հինգ տարուան համար նախատեսուած է, որոնց ընթացքին զարկ պիտի տրուի միւս երկրին լեզուին ուսուցման: Պիտի փոխանակուին դասախօսներ եւ թոշակներ պիտի տրուին ուսանողներուն եւ հետազօտութիւններ կատարողներուն:

Եօթներորդ յօդուածին համաձայն, կողմերը կը ջանան միջոցներ գտնել բոլորովին համազօր դարձնելու համար երկու երկիրներու վկայականները, որոնք ձեռք կը ձգուին համալսարաններու, մեծ դպրոցներու, լիսէներու մէջ: Պիտի փոխանակեն նաեւ փորձագէտներ, թեքնիք խորհրդատուներ:

Նախագահ տը Կոլ շատ գոհ մնացած է այն ընդունելութենէն որու արժանացած է Մոնթէվիտէոյի Ֆրանսական լիսէին մէջ:

Նախագահը շատ յուզուած է երբ 1700 աշակերտներ զինքը ծափահարած են: Այս ընդունելութեան գլխաւոր «հերոսը» եղած է 13 տարու աղջնակ մը, որ գոց արտասանած է իր ուղերձը: Կատարեալ Ֆրանսերէնով, ինք պատրաստած է ուղերձը եւ Ֆիկառօն իսկ կը խոստովանի թէ այդ ուղերձէն ետք, «հակառակ այն յարգանքին զոր ունինք նախագահ տը Կոլի հանդէպ, պէտք է խոստովանիլ թէ այն ճառը զոր ինք արտասանեց շատ պայմանադրական էր»: «Մեր մանկութենէն, ըսած է աղջնակը, սորվեցուցած են մեզի Ֆրանսան սիրել: Մեզի սորվեցուցին իր լեզուն, մեզի ներկայացուցին իր հերոսները, իր տնտեսութիւնը, իր կեանքը.— Ֆրանսան, մեզի համար, քիչ մը մեր երկիրը դարձաւ: Այդ պատճառաւ ուրախ ենք որ ձեր այցելութիւնը կ՝ընդունինք, ձեզ կը տեսնենք, ձեզ կը ճանչնանք: Նախ որովհետեւ պետն էք այդ երկրին զոր կը սիրենք: Ու նաեւ, որովհետեւ միայն կրնանք հիանալ, Պ. նախագահ, այն ամէն ինչին վրայ զոր կը ներկայացնէք: Պատերազմի ընթացքին, մէջտեղ ելաք իբրեւ ազատ Ֆրանսայի առաջնորդը: Ապա, կրցաք, պատմութեան դժուար պահերուն, մարմնաւորել ձեր երկրին անցեալը, պատիւը, ճակատագիրը: Վերջապէս, միշտ դիտցաք եւ դիտէք տակաւին վերածուիլ տեսակ մը հսկայի, պատրաստ պաշտպանելու ձեր հայրենիքին շահերը: Կը մաղթենք որ ձեր այցելութիւնը թոյլ տայ ձեզի որ համոզուիք թէ որքան կը փափաքինք աւելի լաւ ճանչնալ եւ աւելի սիրել ձեր երկիրը, այս Ֆրանսան, ուր երբեք չենք գացած, ուր թերեւս երբեք չերթանք, բայց զոր կ՝ուզէինք այցելել եւ զոր կը զգանք, հակառակ հեռաւորութեան, այնքան մօտ մեր սրտին»:

× Տը Կոլ Ուրուկուէէն ճամբայ ելաւ Քոլպէր մարտանաւով դէպի Ռիօ տէ Եաներիօ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՎ, ՓՈԹՈՐԻԿ սաստիկ աւերներ գործած են Ֆրանսայի վրայ առջի օր: Կառքեր դարձած են, անցորդներ վիրաւորուած: Հովը 150 քիլոմեթր արագութիւն ունէր Էյֆէլի աշտարակին գագաթը:

ՉՈՄՊԷ Փարիզ հասած է ուր 2–3 օր մնալէ ետք կը վերադառնայ Լէոփոլտվիլ, խորհրդածելով իր եգիպտական ոդիսականին վրայ:

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ գաղտնի առեւտուր մը մէջտեղ ելած է Մարսէյլի մէջ: Երկու հարիւր քիլօ թմրեցուցիչ գտնուած է խիստ արդիական գաղտնի գործարանի մը մէջ:

ՓԵՔԻՆ կրնայ իր հիւլէական առաջին ռումբը պայթեցնել Հոկտեմբերի վերջ: Ըստ կարգ մը աղբիւրներու, այսպէս ըսած է Փեքին ոչ – յանձնառու երկիրներուն:

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

« ՓԱՐԻ – ՓՐԷՍ » ԱՆՏԻՊ ԿՏԱԿ ՄԸ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԷ

Ծանօթ է որ ատենէ մը ի վեր մառեշալ Փէթէնի աճիւններու Տուօմոն փոխադրութեան հարցը կը ծեծուի մամուլին մէջ: Նոյնիսկ Ֆրանսուա Մօրիաք փափաք յայտնած է որ «արդարութիւն կատարուի», փաստաբան Իզորնիի լոյս ընծայած գրքին առթիւ: Տրուած ըլլալով որ Ֆ. Մօրիաք չի կրնար տը Կոլի կամքին հակառակ փափաք մը յայտնել, կը հետեւցուի թէ տը Կոլ ալ համաձայն է որ այլեւս ընթացք տրուի այդ փափաքին: Այս առընչութեամբ, մէթր Իզորնիի «Փարի – Փրէս»ի յանձնած է մառեշալ Փէթէնի կտակը իր յուզարկաւորութեան վերաբերեալ, զոր Փէթէն գրած էր 1938 Ապրիլ 18ին, եւ ամփոփոխ պահած էր մինչեւ իր մահը:

Փարիզ, 18 – 4 – 938
8 Պուլվար տէ զԷնվալիտ (7)

« Իմ մեծագոյն փափաքս է որ թաղուիմ Տուօմոնի ազգային գերեզմանատունը, կամ այդ գերեզմանատան մօտ, հոն ուր կառավարութիւնը նշանակէ համաձայնութեամբ ոսկրանոցի վարչութեան:

Մինչեւ որ գերեզմանս պատրաստ ըլլայ, մարմինս կրնայ հանդչիլ ոսկրանոցի մատրան տապանաքարին տակ: Կը պընդեմ որ Փարիզի արարողութիւնը կարելի եղածին չափ պարզ ըլլայ.—

Ա) Մարմնի փոխադրութիւն Զինուորական վարժարանի մատուռը, որ բաց պէտք է ըլլայ ամէնուն առջեւ:

Եթէ Փարիզէն դուրս մեռնիմ, մարմինս հոն կը փոխադրուի, նախ բնակարանս ամէնէն արագ միջոցներով, ապա զինուորական վարժարան:

Բ) Եկեղեցական արարողութիւն Էնվալիտի եկեղեցին:

Գ) Զինուորական պատիւներ.—

— Մեռելակառքին ետեւը ձի պէտք չէ ըլլայ:

— Միայն մէկ բարձ որու վրայ սովորական երեք շքանշաններս եւ մառեշալի դաւազանը:

— Ոչ ծաղիկ, ոչ դամբանական:

Դ) Զինուորներու տողանցքէն անմիջապէս ետք, մարմինը կառքով կը վերցուի եւ կը փոխադրուի Տուօմոնի ոսկրանոցը, ուր կը սպասէ իր վերջնական գերեզմանին:

Ե) Ընտանիքիս միակ անդամները որ կրնան ներկայ ըլլալ յուզարկաւորութեանս կինս, քեռորդիս եւ զաւակները:

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՎԷՐՏԷՕՆԻ ՄԷՋ

Վերտէօնի թաղապետութիւնը բազմիցս, փափաք յայտնած է որ ինծի արձան մը կանգնել տայ քաղաքին մէկ հրապարակին վրայ: Թէեւ շատ ազդուած, հարկ չտեսայ ընդառաջ երթալ իր փափաքին, ողջութեանս: Եթէ փափաքը մնայ մահէս ետք, կը խնդրեմ Վերտէօն քաղաքէն որու ճակատագրին կապուած եմ այն օրէն երբ ձեռքս առի իր պաշտպանութիւնը, որ որեւէ ծրագրի տեղ իրագործէ միայն քանդակագործ Քոնեէի գործը որ զիս կը ներկայացնէ ձիու վրայ, պարզ զինուորի մը ձեռքը սեղմած ատեն:

Հաճելի է ինծի մտածել որ այս գործը, որ այնքան լաւ կ՝արտայայտէ այն զգացումները որոնք ներշնչեցին հրամայելու իմ եղանակս, պիտի վերապրի ինծի եւ պահպանէ յիշատակս ժողովուրդի մը մէջ որ այնքան յաճախ իր համակրանքը ցոյց տուած է ինծի:

ՅՈՒՇԵՐ

Անձնական յուշ չեմ ձգեր, որովհետեւ միշտ նկատած եմ որ անոնց հեղինակները շատ հակամէտ իրենք զիրենք արդարացնելու իրենց սխալներուն մէջ, յարմարութիւններ կը գտնեն ճշմարտութեան հետ, որոնք զիրենք շատ ներողամիտ կը դարձնէ իրենց հանդէպ եւ շատ խիստ ուրիշներուն համար:

Փարիզ 18 Ապիրլ 1938
ՖԻԼԻՓ ՓԷԹԷՆ

×

ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պատասխանելով հարցաքննիչ դատաւորին սա հարցումին.— « Բացատրուեցէք դիմադրութեան վրայ», Փէթէն հետեւեալ գիրը յանձնած է.—

1.— Միշտ դիմադրած եմ Գերմանացիներուն:

2.— Ուրեմն միայն նպաստաւոր կրնայի ըլլալ դիմադրութեան: Դիմադրութիւնը ժողովուրդի մը կենսունակութեան նշանն է:

3.— Իբրեւ պետութեան զեկավար, չէի կրնար հրապարակաւ հաւանութիւնս տալ, գրաւման ներկայութեան:

4.— Միշտ զանազանութիւն դրած եմ Գերմանացիներու դիմադրողներուն եւ անոնց միջեւ որոնք օգտագործեցին այդ պատրուակը քրէական ոճիրներ գործելու համար: Միայն ասոնք է զորս ահաբեկչական որակած եմ: Դիմադրողներն իրենք իսկ բողոքած են ասոնց ծայրայեղութեանց դէմ:

5.— Դատապարտած եմ, ինչպէս նաեւ Զօր. տը Կոլը ըրած է, անհատական մահափորձերը գրաւման բանակի անդամներուն դէմ:

6.— Երբեք չեմ փորձած նուաստացնել դիմադրութիւնը, վասնզի ես իսկ դիմադրող մըն էի: Ֆրանսայի դիմադրողը Մայր հայրենիքին մէջ»:

×

Հաւանական կը նկատուի որ աճիւններու փոխադրութիւնը կատարուի 1966ին, Վերտէօնի յիսնամեակին առթիւ:

ՀԻՄՆ ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ ՎԱՅԵՆ

ԿՈՎԿԱՍ

Ամսագիր «Միության Մարդ Ս.Ս.Հ.Մ. Հայաստանի Հայերեն Հրատարակչության»։ (էջ 393)։

Ամսագիրը «Միության Մարդ» կը լայնանայ եւ կը դառնայ ամսագիր։

1.— Հայաստանի Հանրապետության Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան Հրամանագիր Հայկական Ս.Ս.Հ. Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան Հրամանագրի

— Ֆրանսիայի ինչպիսի՞ նահանգներ ենք տեսել մենք, որ նրանց մասին ոչինչ չգիտենք։ Մեկ ձեռքի մատների վրա կարելի է հաշվել։

— Ի՞նչ կլինի ձերդ գերազնվությունը։

— Ի՞նչ կլինի։ Ոչինչ։ Ես կասեմ։

— Դե ասա՛։

— Հետաքրքիր է, թե ինչպիսի՞ն է Ֆրանսիայի հյուսիսը։ Ես ուզում եմ իմանալ, թե ինչպիսի՞ն է Ֆրանսիայի հյուսիսը։

— Ես էլ եմ ուզում իմանալ։

—

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Առլէն Փափազեան կը վերանորոգեն իրենց տարեկան նուէրը Յունաստանի Լ. և Ս. Յակոբեան վարժարանին եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» ալ կը նուիրեն Լոնտոնի Հայ Տան :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ: Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ: »

VOYAGE AU LIBAN

Syrie et Jordanie

(Terre Sainte)

— Très bonnes Conditions —

RAYMOND M. SAMAHA
SECRÉTARIT

51, Rue du Montparnasse
PARIS (14e) Tél. : DAN. 60-29

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

—*—

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

— ԼԻՈՆ —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԿԵԴՐՈՆ·— 295 Բիւ Պուալօ

Լիոնի Հայկ· Երաժշտութեան Ակադեմիա կը հրաւիրէ որ լսէք իր առաջին հաղորդումներու շարքը՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ » Ֆրանս – Էնթէռի վրայ :

Երկուշաբթի Հոկտ· 12 ժամը 22·30ին:
Երեքշաբթի Հոկտ· 13 ժամը 22·24ին:
Չորեքշաբթի Հոկտ· 14 ժամը 22·16ին:
Ուրբաթ Հոկտ· 16 ժամը 22·42ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ·— Ֆ· Կապ· Խաչի Լիոնի վարչութիւնը, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Չորեքշաբթի (14 Հոկտ·) կէսօրէ ետք ժամը 4ին, եկեղեցիին սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Փր·
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ: Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ· Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած

Հ· Յ· Դ· ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ· ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ 17 Հոկտ· Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս· Թէհլիրեան սրահին մէջ

Կը խօսի ընկ· Կ· ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ·— Վերջին քառասնամեակին մեր կատարած դերն ու նուաճումները

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ Ժամեր	20 Փր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 Փր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 Փր·
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7Փր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ·*)	10 Փր·
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 Փր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են, տպուած Երեւան

ՐԱՖՖԻ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 Փր·
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Երկեր, 2 հատոր	15 Փր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 Փր·
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, Երկեր, Ա· հատոր	10 Փր·
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 Փր·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, հատորը	10 Փր·
Ա· Գ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 Փր·
Մ· Գ· ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 Փր·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ, 3 հատ, · հատորը	15 Փր·
ԱԼ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 Փր·
Ա· Բ· ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 Փր·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 Փր·
Գ· Խ· ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 Փր·
Հ· ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 Փր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 Ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՉԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՐԱՏՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 13 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԽԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10133 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.133

ԱՀԱՒՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— «Մարմարա» թերթէն կը քա-
ղեմ հետեւեալ նկարագրութիւնը Թուր-
ոյ վերջին երկրաշարժին մասին.—

ՇՈՒՄՆԵՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՍԱՍՏԿՈՒ-
ԹԵԱՄԲ, ՄԱՆԻՍԱ, ԿԷՕՆԷՆ, ՍՈՒՍՈՒՐ-
ԼՈՒՔ, ԳԱՐԱՃԱՊԷՅ, Մ. ՔԵՄԱԼ ՓԱՇԱ,
ՊԱԼԸՔԷՍԻՐ ԾԱՆՐ ԱՒԵՐՆԵՐ ԿՐԵՑԻՆ,
ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ 100 ՎԻՐԱՒՈՐ: ԲԱԶՄԱ-
ԹԻՒ ԳԻՒՂԵՐ ՀԻՄՆԱՅԱՏԱԿ ԿՈՐԾԱ-
ՆԱԾ: 1000 ՇԷՆՔ ՓԼԱԾ: ԶԱՆԱԶԱՆ
ՎԱՅՐԵՐԷ ԼՈՒՐ ՉԿԱՅ:

Անցեալ Չորեքշաբթի, ժամը 16.45ին, Պոլսոյ մէջ պատահեցաւ սաստիկ երկրաշարժ մը, երկու յաջորդական ցնցումներով, առաջինը թեթեւ, իսկ երկրորդը ուժգին: Երկրաշարժը 12 երկվայրկեան տեւեց, եւ ահուդողի մատնեց բոլոր ժողովուրդը: Ցնցումները շատունակուեցան եւ մեղմացան հետզհետէ, բայց երկրաշարժը ծանր աւերներ գործեց երկրին մէջ: Անցեալ տարի ալ, այս գիրքն, նոյն քան սաստիկ երկրաշարժ մը պատահած էր եւ շատ մը տեղեր աւերակի վերածուած էին: Ժողովուրդը ապաստաքար փողոցները խուժեց, սինէմաներու մէջ խուճապներ ծաղեցան: Ցնցումներու սաստկութենէն, Ֆաթիհի հատենադարանին պատը փլաւ, Մալթայի մէջ ափարթման մը քանդուեցաւ, Պէյազիտի աշտարակը օրօրոցի մը պէս ճօճիլ սկսաւ, եւ հոն աշխատող պաշտօնեաները դեռին գլորեցան: Աննկարագրելի էր հանրային խուճապը եւ շփոթութիւնը: Պէյազիտի աշտարակի պաշտօնեաները կը պատմեն թէ երկրաշարժի պահուն իրենք մեթր բարձրութեան վրայ էին, երբ աշտարակը օրօրուիլ սկսաւ, իրենք դեռին թաւալեցան եւ ըսին իրարու.— «Աղօթեցէք, աշխարհի վերջն է»: Բաւական ցնցուելէ ետք, երբ տեսան որ աշտարակը չէ փլած, ոտքի ելան եւ զիրար դրկեցին ուրախութեամբ:

ԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Երկրաշարժը քարուքանդ ըրաւ Մարմարայի շատ մը գօտիները, Կէօնէն, Մուտանիա, Մանեաս, Պանտմրա, Էրտէք, Սուսուրլուք, Մ. Քեմալ Փաշա եւ այլուր, այդտեղ բազմաթիւ գիւղեր հիմնայատակ կործանած են եւ քարտէսէն ջրուած, երեսուն հոգի մեռած են եւ հարիւր հոգի վիրաւորուած, հազար տուն փլած, ամէն կողմ փլատակի մը վերածուած է:

Ձեռնհասները կ'ըսեն թէ երկրաշարժին սաստկութեան աստիճանը շատ մօտ էր Ռիխտի երկրաշարժին, որ հիմնայատակ կործանեց այդ քաղաքը: Գանտիլլիի դիտարանին համաձայն, շարժին կեդրոնին է Մանիսա, 140 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ, հարաւ – արեւմտեան ուղղութիւնով: Երակրաշարժը նոյնքան սաստկութեամբ ցնցած է բազմաթիւ քաղաքներ, Թէքիրտաղ, Պալըքէսիր, Պուրսա, Անթալիա, Էտիրնէ, Զոնկուլտաք, Լիւլէպուրկազ, Պիլէճիք, Քիւթահիա, Թավշանլը, Կէլիպօլու, Ատափազար, Թրիթ, Այվալըք, Զանաքքալէ, ուր եւս աւերներ գործած է:

ՄԱՀ ԵՒ ԱՒԵՐ

Մանիասի եւ Կէօնէի մէջ երկրաշարժէն մեռած են 17 հոգի, իսկ քսան հոգի վիրաւորուած են: Մանիասի Թալուր, Գիւրքճա, Պօղաղաճ եւ Էսքիչաթալ գիւղերը քարուքանդ եղած են, գրեթէ բոլոր տունները փլած, Մանիասի կեդրոնին մէջ տուներու կէսը փլած եւ անբնակելի դարձած են: Թալուրի մէջ եօթը, Գիւրքճայի մէջ՝ երեք, Պողաղաճի մէջ երկու՝ Էսքիչաթալի մէջ մէկ հոգի մեռած են: Սալուր գիւղէն ծանրապէս վիրաւոր անձեր բերուած են Պանտրմայի հիւանդանոցը, վիրաւորներէն Ֆիրտէվս անուն կին մը մեռած է հիւանդանոցին մէջ:

ԿԷՕՆԷՆԻ ՄԷՋ

Կէօնէնի մէջ, կեդրոնէն երկու հոգի մեռած են, 15 հոգի ծանրապէս վիրաւորուած, Պոսթանճը գիւղին մէջ մէկ հոգի մեռած է: Կարմիր Մահիկէն շուտափոյթ օգնութիւն խնդրուած է, վրան, հագուստ եւ պարէն: Երկրաշարժը ծանր կորուստներ պատճառած է նաեւ Կէօնէնի ներքին թաղերու մէջ, որոնք հիմնայատակ կործանած եւ գետնին հաւասար եղած են, տուները եւ շուկան ամբողջովին փլած, հողը ճեղքրտուած է: Մեռած են չորս հոգի, 18 հոգի վիրաւորուած: Ժողովուրդը փողոցները մնացած է եւ շուկային մէջ որեւէ խանութ չէ մնացած: Երկու պանդոկ եւ երկու սրճարան փլած են ամբողջովին, եւ Կէօնէնի Ալաէտտին եւ Թուղաքճը գիւղերը նոյնպէս քարուքանդ եղած են հիմնովին:

Մանիասի մէջ կացութիւնը ողբալի է, եւ ամէն վայրկեան վիրաւորներ ու մեռեալներ կը հանուին փլատակներու տակէն:

ԷՏՐԷՄԻՏԻ ՄԷՋ

Երկրաշարժը մասնաւորաբար գիւղերու մէջ աւերներ գործած է: Սալութ գիւղը քարուքանդ եղած է, ազատարար խմբակ մը գացած է, բայց կեդրոնին հետ հաղորդակցութիւնը խզուած: Ոչ գիւղէն, ոչ ալ խմբակէն որեւէ լուր չէ առնուած:

Էրտէքի մէջ, կառավարչատան եւ նամակատան տանիքները թռած են, Մուտանիոյ մէջ հաղորդակցութիւնը խզուած է շրջակայ գիւղերու հետ:

Տէմիրճիի մէջ, շարժը տեւած է 15 երկվայրկեան, շատ բուռն ցնցումներով, վաթսունի մօտ տուներ քանդուած են, երկու տուն փլած: Քիւթահիոյ մէջ նոյնպէս կարգ մը տուներ վնասուած են, շրջակայ գիւղերէն որեւէ լուր չէ առնուած: Տարեցները կ'ըսեն թէ մինչեւ այսօր այսպիսի երկրաշարժ մը չէր պատահած:

ՄՈՒՏԱՆԻԱ ԵՒ ՊՈՒՐՍԱ

Մուտանիոյ մէջ, երկրաշարժը շարունակուած է քսան երկվայրկեան: Թէքքէ մզկիթին մինարէն փլած է, բազմաթիւ տուներու ծխնելոյզները թռած, պատերը ճեղքուած են: Պիւրկազ եւ Թրիլիէ գիւղերէ զատ, միւս շրջակայ գիւղերէն որեւէ տեղեկութիւն առնուած չէ:

Պուրսայի մէջ եւս երկրաշարժը ծանր աւերներ գործած է: Մուսթաֆա Քեմալ Փաշայի մէջ, Համիտիյէ եւ Թոփհիսար գիւղերը հիմնայատակ եղած են: Գարաճապէյի Կէօնիւ գիւղին կէսը փլած է, երեք հոգի մեռած են, Պօղաղքէօյի մէջ տղայ մը մեռած է:

Ծանր վնասներ կան նաեւ Մուսթաֆա Քեմալ Փաշայի Պօղաղքէօյ եւ Տուրսունպէյ գիւղերուն մէջ: Բազմաթիւ տուներ փլած են, Տուրսունպէյի մէջ չորս տարու տղայ մը պատի մը տակ մնալով մեռած է, Պողաղքէօյի մէջ, տասը տարու աղջիկ մը մնացած է փլած մինարէին տակ, նոյնպէս մեռած է: Քսան հոգի վիրաւորուած են ծանրապէս:

Այս գիւղերուն մէջ, դպրոցները, մզկիթները, եւ տուները ամբողջովին փլած են, եօթը մինարէներ քանդուած են:

Գարաճապէյի մէջ, տուներուն կէսը փլած է եւ անբնակելի դարձած: Չորս հոգի մեռած են: Տասը գիւղերէ լուր չկայ: Օվա գիւղի մէջ տուները քանդուած են, պատերու տակ մնացած երեք տղաք մեռած են, երկու ծանր վիրաւորներ հիւանդանոց փոխադրուած:

Ատափազարի մէջ, շատ բուռն եղած է երկրաշարժը, տուներու ծխանները փլած են, ժողովուրդը խուճապի մատնուած փողոցները ինկած է:

ԷՏԻՐՆԷ.— Անձի եւ ինչքի կորուստ չկայ, բայց երկրաշարժը ահուդողի մատնած է տեղւոյն բնակչութիւնը:

ՊԱԼԸՔԷՍԻՐ.— Բազմաթիւ չէնքեր քանդուած են, տեղւոյն կուսակալութեան չէնքը և Վագըֆլար պանդոկը աւերուած:

ԶԱՆԱՔՔԱԼԷ.— Բազմաթիւ բնակարաններ քարուքանդ եղած են, Պիւյիւք Ճամիին պատերը ճեղքուած, Ենիճէ գաւառակին մէջ, կառատուն մը եւ բնակարան մը փլած են:

ԿԷԼԻՊՈԼՈՒ.— Արուեստից ուսումնարանին պատերը փլած են, գիւղերու մէջ, տանիքները թռած են:

ՍՈՒՍՈՒՐԼՈՒՔԻ ՄԷՋ

Ըլըճա գիւղին բոլոր տուները հիմնայատակ փլած են: Քէփէքլէր գիւղին մէջ, երկրաշարժին սաստկութենէն տաք ջուրեր բխած են գետնէն եւ բամպակի արտերը այդ տաք ջուրով ողողուած: Սուսուրլուքի գիւղերուն հետ հաղորդակցութիւնը խզուած է:

Ճշդուած է որ երկրին զանազան կեդրոններուն մէջ երկու հարիւրի մօտ կործանարար ցնցումներ պատահած են, հազար չէնքեր փլած եւ աւերուած, հարիւրէ աւելի անձեր վիրաւորուած: Շարժը առաւելապէս աւերած է Պալըքէսիրի գիւղերը, Կէօնէն, Մանիաս, Գարաճապէյ, Մուսթաֆա Քեմալ Փաշա, ուր մեռեալներու թիւը կ'աւելնայ եւ աւելի ծանր կորուստներ երեւան կ'ելլեն:

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ թէեւ շատ բուռն էր երկրաշարժը, բայց անձի կորուստ չկայ: Զանազան թաղերու մէջ, կարգ մը տուներու պատերը փլան, հանրային երթեւեկը կանգ առաւ, մէկ վայրկեանի մէջ ժողովուրդը փողոցները թափեցաւ, նոյնիսկ բաղնիքներէն դուրս խուժեց, կիսամերկ վիճակի մէջ: Խճողումէն ոմանք վիրաւորուեցան, կիները սկսան լեղապատառ ճիչեր արձակել:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ ԵՒ ԹԻՔՍԻԷ – ՎԻՆԵԱՆՔՈՒՐ ԿԸ ՊԱՐԶԵՆ ԻՐԵՆՑ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

Խիստ կարեւոր կը նկատուէր Կասթոն Տէֆէռի Կիրակի օրուան ճառը: Արդարեւ կուսակցութիւնները շատ բան կը սպասէին ընկերվարական թեկնածուին լուսաբանութիւններէն եւ կուսակցութեանց նկատմամբ իր բռնելիք դիրքէն:

Քլերմոն – Ֆերանի մէջ, Մարսէյլի երեսոխան – քաղաքապետը նախ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ Արքաշոնի արմատական համագումարէն, որու շնորհիւ աւելի ամրապնդուած կը գտնէ իր դիրքը: Տէֆէռ չուզեր սակայն տեղի տալ բոլոր հոսանքներուն.— «չեմ կրնար վիճիլ յանգելու համար տեսակ մը հասարակաց ընտրական ծրագրի առանց իրական պարունակութեան»: Իր գլխաւոր նպատակն է, ամէն պարագայի մէջ, ջնջել հիւլէական զինումը այն օրը երբ հանրապետութեան նախագահ ըլլայ.— «հիւլէական զինումը պատրանք մըն է որովհետեւ յիսուն միլիոն բնակիչ ունեցող ռեւէ ազգ չի կրնար իր տնտեսութեան մէջ, գտնել թեքնիք գիտական եւ ելմտական անհրաժեշտ միջոցները անցընելու համար հիւլէական ուժի «երկրորդ հանդրուանին, այսինքն հրթիռներ, ջրածին ռումբեր: Միայն երկու հարիւր միլիոն բնակիչ ունեցող արդիական ամբողջութիւն մը կրնայ երեւակայել նման բան մը, միայն Եւրոպան կրնայ ընել եթէ կամ երբ քաղաքականապէս միացած ըլլայ: Հանդիսաւոր կերպով կը յայտարարեմ ի պատասխան Զօր. տը Կոլի եւ Փոմփիտուի որ մեր հեռանկարն է դադրեցումը այն յիմար եւ սնանկացուցիչ շռայլութեան որ ուռուցիկ կերպով կը կոչուի՝ Ֆորս տը Ֆրափ»:

Քլերմոն – Ֆերանէն ետք, Թիէրի գոց չուկային մէջ, Տէֆէռ ցաւ յայտնած է որ պետութեան ղեկավարը իր այցելութեամբ հաւանութիւն կուտայ Լատին Ամերիկայի մենատիրական վարչակարգերուն, ապա կ'անդրադառնայ «Հինգերու դաւին».— «Այս կառավարութիւնը որ այնքան քիչ իշխանութիւն ունի, որ անկարող է մեր հարցերը կարգադրելու երբ պետութեան ղեկավարը բացակայ է, կազմուած է մարդոցմէ որոնց մասին կ'ըսուի թէ կ'ուզեն իշխանութեան գլուխ մնալ բոլոր միջոցներով, նոյնիսկ պետական հարուածով եթէ տը Կոլ անհետանար: Եթէ Փոմփիտու, Ֆրէ եւ քանի մը ուրիշներ ուզեն, հակառակ ժողովուրդին կամքին, կառավարութեան մէջ մնալ, իրենց դէմ կը հանեն աշխատաւորներն ու հանրապետականները: Պէտք է իրենք զիրենք նետեն արկածախնդրութեան մը մէջ որոնց յաղթականները չեն ըլլար: Լաւ կ'ըլլայ որ կառավարութեան պատասխանատուները յայտարարեն թէ Սահմանադրութիւնը պիտի գործադրուի, այսինքն Մոներվիլ պիտի ստանձնէ փոխանցումը սպասելով՝ որ ընտրութիւններ ըլլան»:

Վերջապէս Տէֆէռ յայտնած է թէ չի կրնար անդրադառնալ Ժողովուրդին Շարժումին, ծանօթ չըլլալով անոր ազգային խորհուրդին քուէարկած բանաձեւերուն կամ տուած որոշումներուն:

× Ամէն պարաշայի մէջ, Ժողովրդական Հանրապետական Շարժումի ազգային խորհուրդը չուզեր համախմբուիլ ընկերվարական թեկնածուին ետին:

× Թուլուզի մէջ, փաստաբան Թիքսիէ Վինեանքուր մօտ 12 հազար հոգիի առջեւ պարզած է իր նախագահական ծրագիրը: Թեկնածուն չուզեր որ մառեշալ Փէթէնի աճիւններու փոխադրութիւնը ընտրական պայքարի ծառայէ: Կարելի է չէ դատապարտեալ մը թաղել Տուօմոն, ուրեմն նախ պէտք է վերաքննել մառեշալ Փէթէնի դատավարութիւնը: Թիքսիէ – Վինեանքուր ապա կը դատապարտէ կոլեան վարչակարգը.— «Կոլիզմը համայնավարութեան ճամբան կը բանայ: 1958էն ի վեր խորհրդային արտաքին քաղաքականութիւնը երբեք ինքնիրեն չէր կրնար ձեռք ձգել այն արդիւնքները զորս ունեցաւ: Տը Կոլ չի հաւատար ազատ աշխարհի յաղթանակին»:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

«ՎՈՇԽՈԴ»

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՅԵՐԱՆԱՒ ՄԸ ԵՐԵՔ ՄԱՐԴՈՎ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ

Ինչպէս կը սպասուէր, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին (Ֆրանսական ժամով) խորհրդային նոր այերանաւ մը կ'արձակուէր մկրտուած$ Վոշխոդ (արշալոյս): Առաջին տեղեկութեանց համաձայն այս գեր – զօրաւոր այերանաւին մէջ կան երեք այր մարդ՝ մէկը օդաչու, մէկը գիտուն եւ միւսն ալ բժիշկ: Հաւանական կը նկատուի որ նուազագոյն 24 ժամ մնան անջրպետին մէջ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄՇՏԱՏԵՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գ.

Ինչո՞ւ կոլխոզականին անձնապէս տը-բամադրուած փոքր հողաշերտը, որ ան կը մշակէ աշխատանքի օրինական ժամե-րէն եւ օրերէն դուրս, կրկին եւ երբեմն երեք անգամ աւելի արդիւնք կուտայ քան հաւաքական ձեռնարկը ուր կ'աշխատի այդ նոյն կոլխոզականը: Որովհետեւ անձնական հողաշերտին արտադրութիւ-նը իրն է, տեսանելի ու շօշափելի, իր սեփականութիւնն է, ինքն է վայելողը: Այս իրողութեան դէմ բոլոր հաւաքական դրութիւնները անզօր կը մնան:

Ինչո՞ւ հունգարական բարեբեր դաշ-տերուն եւ պուլկարական պարտէզներուն ու մրդաստաններուն օրհնաբեր առատու-թիւնները տարուէ տարի նուազեցան եւ այսօր անբաւարար են իրենց ժողովուր-դին: Հողը նոյնն է, մշակողը նոյնը: Պատճառը հողերու համայնացման հար-ցուցէք:

Պիտի առարկուի թերեւս որ նախապէս ալ բոլոր մշակները անպայման հո-ղատէրեր չէին եւ կարեւոր կոտորակ մը, մանաւանդ Ռուսաստանի մէջ, վարձկան աշխատաւոր էր պոյառներու եւ մեծ հո-ղատէրերու ենթակայ: Բայց հողը տէր ունէր եւ կը մշակուէր համաձայն այդ պահանջկոտ տիրոջ շահերուն՝ որոնց ա-պահովումին կատարելապէս դիտակից ու բծախնդիր էր ան: Անձնական շահ մը կար արտադրութիւնը խթանող:

Հոս խնդրոյ առարկայ չէ ճշդել թէ այդ հողատէրերու անձնական շահը ար-դար էր թէ մեղապարտ, մարդկային էր թէ տմարդի, օրինական էր կամ ոչ: Արտադրութեան տկարութեան պատճառ-ները կը քննենք միայն:

Համայնավար վարչակարգը չէր կրնար սակայն չհամայնացնել հողերը, իր վար-դապետութեան հիմնական սկզբունքնե-րէն մին է: Ետ դարձ մըն ալ չի կրնար կատարել, իր իսկ ժխտումը պիտի ըլլար ատիկա: Եւ ահա յիսուն տարիներէ ի վեր հարցը կը մնայ անլուծելի:

Երկրորդ լուրջ պատճառը մշակումի եղանակին եւ միջոցներու անբաւարա-րութեան մէջ պէտք է փնտռել: Կը մշա-կեն բայց լաւ չեն մշակեր, որովհետեւ լաւ մշակելու միջոցները կը պակսին ի-րենց:

Կը յիշուի անշուշտ, Խրուշչեւ երբ Մի-ացեալ Նահանգները այցելեց, առաւելա-պէս շահագրգռուեցաւ եդիպտացորենի մշակութեամբ՝ որուն հանդէպ մասնաւոր սէր մը, նախընտրութիւն մը կը տածէ: Տեսաւ, քննեց, բաղդատեց եւ շատ ալ չհաւնեցաւ: Պարծեցաւ իրենց մշակու-թեան որակի եւ քանակի առաւելու-թեամբ, այնքան յոյս դրած էր ակնկալ-ուած յաջողութեան վրայ:

Իրողութիւնը սակայն հիմա ուրիշ պատկեր կը պարզէ: Օրինակ Ֆրանսայի մէջ եդիպտացորենի մշակութիւնը, որ գրեթէ Խորհրդային Միութեան հետ միաժամանակ սկսաւ տարածուիլ, տա-կաւին երկրորդական նշանակութիւն ու-նի եւ մասնաւոր ջանքի եւ հոգածութեան առարկայ չէ առ այժմ: Հակառակ ատոր Ֆրանսացի մշակը մէկ հեկտար (տասը հազար քառակուսի մեթր) հողէն միջին հաշուով 26 կենդինար (26×100 քիլօ) ե-դիպտացորեն կը ստանայ, մինչ Ռուսաս-տանի մէջ ցայսօր 16 կենդինար չկրցան անցնիլ, այսինքն քառասուն առ հարիւր նուազ:

Ցորենի պարագան աւելի ողբերգական է: Ֆրանսայի մէջ մէկ հեկտարը 26 կեն-դինար ցորեն կուտայ, իսկ Խորհրդային Միութեան բերքը միջին հաշուով հեկ-տարին հազիւ 12 կենդինար է, այսինքն կէսէն ալ նուազ:

1963ի Դեկտեմբերին կեդրոնական կո-միտէի լիակատար նիստին առջեւ խօսած իր ճառին մէջ Խրուշչեւ Ամերիկայէն եւ Քանատայէն իր կատարած ցորենի գը-նումները արդարացնելու համար կ'ըսէր. 1963ի բերքը, հակառակ 1953ի այսինքն Սթալինի մեռած տարուան բերքէն աւելի ըլլալուն, տկար է միշտ եւ անբաւարար Միութեան պահանջներուն: Ոմանք թէ-րեւս զարմանան եւ հարցնեն կ'ըսէր ան, որ Սթալինի ատեն ցորեն կ'արտածէինք, իսկ հիմա արտադրութիւնը աւելի բարձր ըլլալով հանդերձ անբաւարար կը մնայ: Եւ անմիջապէս կուտար պատասխանը, ըսելով որ եթէ մենք ալ Սթալինի եւ Մո-լոթովի քաղաքականութիւնը վարէինք, կրնայինք ցորեն արտածել: Անոնք ցորեն կ'արտածէին, ժողովուրդին ձգելով անօ-թի մեռնելու իրաւունքը միայն:

Ականջը խօսի տասնեակ տարիներ ամ-բողջ Սթալինը փառաբանող մեր կարմիր կամ վարդագոյն մունետիկներուն: Թող չքամահրեն զիս, ըսողը ես չեմ, Խրուշ-չեւն է: Որքան աւելի մարդկային եւ ի-րատես է եւ ատով իսկ համակրելի՝ կօ-շիկը ձեռքը բռնած Խրուշչեւը, քան միւս արիւնարբուն եւ իր տխրահռչակ արբան-եակները:

Արտադրութեան այս տկարութեան դարման մը տանելու համար Խրուշչեւ, դարձեալ 1963ի Դեկտեմբերին Կրեմլին հաւաքուած վեց հազար անձնաւորու-թիւններու եւ մասնագէտներու առջեւ հսկայ ծրագիր մը մէջտեղ դրաւ: Քի-միական ազբերու արտադրութեան ծրա-գիրը՝ որուն համար 1964 – 1970 շրջա-նին 42 միլիառ բուբլի, այսինքն 210 մի-լիառ նոր Ֆրանք կամ 21 հազար միլիառ հին Ֆրանքի չափ հսկայ յատկացում մը պիտի կատարուի: Այս ձեւով կը յու-սացուի մինչեւ 1970 Միութեան հողերուն արդասաբեր վերակենդանութիւն մը տալ:

Խրուշչեւ իրատես ըլլալու ուրիշ փաստ մըն ալ կուտայ երբ մէկդի կը դնէ հա-մայնավար բարի սովորութիւնը՝ ըստ ո-րուն, հակառակ բացայայտ իրողու-թեան, միշտ դերադաս կը յայտարար-ուէր խորհրդային արդիւնաբերութիւնը, արեւմտեան արդիւնաբերութեան վրայ անգոյ առաւելութիւններ վերագրելով անոր:

Արդարեւ ժամանակէ մը ի վեր չի վա-րանիր ջատագովել քաղքենի մշակութեան առաւելութիւնները, օրինակ ցոյց տալով զայն իր գիւղատնտեսներուն:

Կը յիշուի անշուշտ որ դեռ անցեալ ամ-սուն, Սեպտեմբերին, պաշտօնական այ-ցելութիւն մը տուաւ Չեխոսլովաքիոյ ա-նոր համայնավար վարչակարգի հաս-տատման քսանամեակին առթիւ: Պաշտօ-նական հիմնարկութեանց կողքին այցե-լեց նաեւ անասնաբուծութեան հաւա-քական ձեռնարկներ:

Փրակայի մօտ, Քսավառովի հաւաբու-ծական հաստատութեան մէջ կը յայտա-րարէր. «Չեմ վախնար քննադատուելէ, դովելով կապիտալիստական սիստեմին յաջողութիւնները միսի եւ հաւկիթի ար-դիւնաբերութեան մէջ: Մեզմէ շատ աւելի արդիւնք ձեռք կը բերեն շատ աւելի նը-ւազ ծախքով»: Նման յայտարարութիւն մը համայնավար իշխանապետի մը բեր-նին մէջ արտասովոր երեւոյթ է անկաս-կած: Սակայն կը փաստէ Խրուշչեւի կամքն ու ցանկութիւնը վերջապէս բան մը փոխուած տեսնելու գիւղատնտեսու-թեան մարզին մէջ:

Դեռ աւելին կայ: Նոյն օրը նոյն հաս-տատութեան մէջ կը յայտարարէր նաեւ որ «ամերիկացի մասնագէտներու օժան-դակութեամբ» Խրիմի հաւաբուծական արդիւնաբերութիւնը բարելաւուելու վը-րայ է: 1970ին իւրաքանչիւր խորհրդա-յին քաղաքացիի հաւկիթ մը կարենալ տալու իր հռչակաւոր խոստումը յարգե-լու համար, խորհրդային հաւաբոյծնե-րէն յուսահատած, ամերիկացի մասնա-գէտներուն դիմելու պէտք ունեցեր է: Այս ալ բոլորովին նոր երեւոյթ մը խոր-հրդային գիւղատնտեսութեան մէջ:

Նոյն առթիւ կը յայտարարէր նաեւ որ միլիառներով բուբլի պիտի յատկացնեն հազարաւոր հաւաբուծական ձեռնարկներ հիմնելու համար, որոնք պիտի արտադ-րեն միլիառաւոր հաւկիթներ եւ հարիւր հազարաւոր թոներով հաւու միս: «Մեր մեծ մայրիկներուն սիստեմով հաւուն հաւկիթ ածել տալու ժամանակը անցած է այլեւս» կ'ըսէր Խրուշչեւ:

Չեխոսլովաքիոյ նոյն այցելութեան առթիւ, Պէքվարիի «Զվոպոտա» հաւա-քական ագարակին մէջ կը գովէ «իր ա-մերիկացի բարեկամը Կարսդ» (որուն ա-գարակը հիւր եղած էր Ամերիկա այցե-լելուն) ըսելով որ ան մինակ խոտով չի սնուցաներ իր կովերը: Զվոպոտայի վա-րիչները երինջ մը կը նուիրեն իրեն: Կը նայի վատուժ կենդանիին ու կ'ըսէ. «ա-սոր մօրը կաթը դանիական եւ հոլան-տական կովերուն կաթին չափ աղուոր ըլլալու չէ»:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՉ

(3 Շար.)

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐԷՆ ԱՆՑԱՆ

Ա.

1915: Շէն ու բարգաւաճ դիւղեր ու քաղաքներ, ուր հոգեկան թռիչք ունեցող ժողովուրդի մը կեանքը կ'աճէր: Ժողո-վուրդ մը՝ իր հօրենական արտն ու այ-գին խաղաղօրէն մշակող, ուրիշին ունե-ցածին աչք չունեցող, իր հալալ վաստա-կով գոհացող: Ժողովուրդ մը, որ դա-բերու բեռն իր ուսին, բայց միշտ կեն-սունակ, առոյգ ու կայտառ, կեանքի ա-ւիւնով առլցուն: Եւ այդ ժողովուրդը մերն էր: Այդ ազնիւ, կենսունակ ժողո-վուրդը, եղած էր բունաւեր եւ արիւ-նաքամ: Մնացած էր որբերու և որբեւայ-րիներու բազմութիւն մը միայն, լքուած իր բախտին:

Եւ ահա յիսուն երկար տարիներ են անցած այդ չարաղէտ ահաւոր թուական-նէն, եւ սակայն ո՞վ կարողացաւ երբեւի-ցէ չափել այն տառապանքին անդունդը: Ո՞ր դրագէտը փորձեց հոգեբանօրէն մօ-տենալ ըմբռնելու համար ամբողջական տարողութիւնը, այն ահաւոր ողբերգու-թեան, զոր զգաց ու ապրեցաւ իր աչքե-րըն արհաւիրքի ճամբաներուն վրայ բա-ցած Ապրիլեան տարաբախտ սերունդը..

Որբեր անապատի: Ամէն մէկը՝ մէկ հայ օճախի յոյս ու լոյս: Հօրենական ան-դաստանի մէկ ծիծղուն ծիլ ու ծաղիկ, սնած ու փայփայուած ծնողական սիրոյ ու գուրգուրանքի աղապատանքով: Եւ ահա քաղաքական անդութ եւ անմարդ-կային հաշիւներու բերումով, դարձած ծնողազուրկ, մնացած անտէր անպաշտ-պան, լքուած իր բախտին:

Օհ, տխուր է եւ խիստ դժուար: Կա-րելի չէ նոյնիսկ յիսուն տարի ետքը, առանց սրտի մորմոքի, առանց հոգեկան ցուրտ սառսուռի, վերյիշել եւ ապրիլ, ցաւի ու արիւնի այդ հին օրերը: Տխո՛ւր է նոյնպէս եւ ցաւադին, ծաղիկ մանկու-թեան, կեանքի վառ դարնան, մեր սե-րունդին առանց ծափ ու ծիծաղի, առանց խաղ ու խնդումի, առանց հարազատի մը հոգեկան ջերմութիւն պարգեւող զգուոտ

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

— Գետեր գարուն կը պղտորուեն, ա-շուն կը զուլալուեն, մի օր մուժ ու դու-ման կ'եղնի, մեկել օր երկինք գետինք կիստակուեն, մի օր լէ ուրախութիւն կ'եղնի, մի օր տխրութիւն: Աշխարհ լէ, մարդ լէ, եղանակ լէ փոփոխական ին, մեր կամք չէ ...

Այդպիսի խօսքերից յետոյ երկար լը-ռում էին: Մովսէսը նոր «ծդարա» էր փաթաթում ու «ղութին» պարզում էր Նահապետին: Նահապետն իր թութունի տոպրակն էր բացում, դնում խոտի ջո-վից հիւսած աթոռակի վրայ: Յետոյ Մովսէսը հարցնում էր, թէ ինչ լուր ու խապար ունի Ափրոյից, Անթառամ քոյ-րիկից:

— Հալալ իղնի քու կաթ քըզի, Ափրօ, — ասում էր Մովսէսը, — ինչ կ'եղնէր, որ քու նման շատ մարդիկ ապրեն աշ-խարհի վրէն: Ի՞նչ կ'ըսես, Նահապետ, հորի՞ Ափրօն չի գայ հուգա, գլուխ խա՞-ռըն է, շատ գո՞րծ ունի: Ի՞նչ կարծես դու, Նահապետ ...

Նահապետը լուռ ցնցում էր ուսերը: Ծերունի Մովսէսը շարունակում էր:

— Մի պատահմունք չեղնի՞: Հեռի իրն է, Ափրօն ափսոս է: Հալպաթ շատ գործ ունի: Ես չհաւատամ, որ Ափրօն քըզի մոռանայ: Եօթը սարի ետեւ լէ եղնի, եօթը քարի տակ լէ եղնի, էսօր վաղ ձէն կուգայ կը հասնի մըզի ... Քոյրիկ Անթառամի սիրտ լէ էդքան չհամբերէ, կ'երեւի կը պատրաստուին որ դան: Ես լէ, որ ազգական, հարազատ չիմ, կարօտցեր իմ Ափրոյին ...

Նահապետը հաւանութիւն էր յայտնում գլուխը դանդաղ ու ծանր շարժելով: Սրտում եղածն ասելով, Մովսէս ապա հաղորդում էր գիւղի նորութիւնները: Նորից հողաբաժանութիւն է: Հողը բաժանում են ըստ շնչի: Ի՞նչ է մտածում Նահապետը: Մի շնչապատկան հողը շատ քիչ կը լինի ապրելու համար ...

Նահապետը հասկանում էր, թէ մշեցին ինչ է ակնարկում ու շարունակում էր լուռ մնալ:

— Էս օր Ղուկաս հարցուց քըզի: Կ'ըսէ հօրօխպէր Նահապետ ի՞նչ կը մտածէ, Հորի՞ չի գայ գրասենեակ, տեսնենք ինչ պակասութիւն, ինչ կարիք ունի: Կ'ըսեմ հորի՞ դուք շա՞տ մակուլ իք, նախագահ ջան, հորի՞ դուք չի գաք Նահապետին տեսութեան:

Նահապետը զարմացած նայեց Մովսէ-սին: Ինչո՞ւ է նա այդպիսի բան ասել գիւղի մեծաւորին, ինչո՞ւ նա պիտի գայ իր մօտ, գայ ի՞նչ տեսնի: Լաւ չի արել Մովսէս ախպէրը:

Հետեւեալ օրզ Ղուկասն իսկապէս եկաւ Նահապետի տունը: Մօտ երեսուն տարե-կան, թուխ, լիք դէմքով, բարակ, սեւ պեխերով, գալիֆէ չալֆարի վրայ նեղ սապոգներ հագած մի դուրեկան երիտա-սարդ էր նախագահ Ղուկասը:

— Հօրօխպէր, — բարեւ տալուց յետոյ դիմեց Նահապետին, — հողաբաժանու-թիւն է, կռիւ կ'ենեն, կը քրֆէն ընձի ամէն մէկ իր համար լաւ տեղ կ'ուզէ, բա դու հորի՞ չիգաս քըզի հող ուզիս...

Նահապետը ուսերը թօթվեց, չիպուխը տարաւ բերնին:

— Հող շնչներու վրայ կը բաժանեն, — բացատրեց Ղուկասը գլխարկը հանելով ու սանտրելով խիտ, սեւ մազերը, — մի հոգու հող տանք քըզի չեղնի, հօրօխ-պէր, բա իմա՞լ էնինք ...

Ծերունի Մովսէսն էլ եկաւ խօսակցու-թեանը մասնակցելու:

— Ղուկաս ջան, — ասաց նա, — կ'ու-զես ես քեզի ստորագրութիւն տամ, որ Նահապետ դարուն չեղաւ, ամառ, եւս աշուն կ'եղնի երկու շունչ, մենակ չմնայ, կ'ուզես թուղթ բեր ձեռ քաշիմ վրէն:

— Դու ձեռ կը քաշիս, հմա ինք քէն չե-նէ, — ծիծաղելով ասաց Ղուկասն ու կրկին դիմեց Նահապետին:

— Ի՞նչ կ'ըսես, հօրօխպէր Նահապետ, երկու շո՞ւնչ հաշուենք քըզի, հող չա-փի՞նք: Քու պատասխանին կը սպասիմ, հօրօխպէր ...

Նահապետը ծարաւի պէս խմեց թու-թունի ծուխը:

— Ընձի մէկ շնչապատկան հող կը հասնի եւ բաւական ի ...

Նախագահ Ղուկասն ու ծերունի Մով-սէսն իրար նայեցին:

— Լաւ, հօրօխպէր, — ասաց Ղուկա-սը, — որ շատնաս, հող լէ կը շատցունք, խորհրդային իշխանութիւն որ եկեր է, քու համար է եկել: Լենին պատուէր է տուեր, որ քու նման մարդոց օգնութիւն էնենք, ձեռք բռնենք, ընկած տեղից հա-նենք, կայնցունք ոտի: Ես կ'ուզիմ քըզի հող շատ էղնի, որ չուզիս հիմի՝ քու կամքին է, հօրօխպէր, թող քու ցանկու-թիւնով եղնի: Քըզի որ մի բան պէտք եղ-նի, ընձի ձէն տուր, կիդամ, քու համար իս պատրաստ իմ ...

— Շնորհակալ իմ, պարոն Ղուկաս, քու արեւ երկին էլնի ...

— Ես պարոն չիմ, հօրօխպէր, — ծիծա-ղելով ասաց Ղուկասը ...

— Ինչ էլ էլնիս, ապրիս, զօրանաս: Շնորհակալ եմ ..., — մրմնջաց Նահա-պետը:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(13 Շար.)

...ոյ ապրած այդ մռայլ ու տըխ–
...ին տարիներու վերյիշումի, վերապ –
...մէ մեր այս փորձը :

...ակայն անհրաժեշտ է, որպէսզի
...նոր սերունդը գտնայ ու ճանչնայ
...իր ծնողքը, մեծ հայրն ու մեծ մայ–
...ազգին դժբախտ ճակատագրի բե –
...մով՝ կեանքի ինչ դժնդակ ճամբաներէ
...անցած : Ուրկէ՞ են մեկնած եւ ո՞ւր
...հասած : Արդ, եթէ բնականոն պայ –
...ններու մէջ աստուածային պատգամ է
...ծնողը սիրէ ու յարգէ»», ապա ուրե –
...Աղբիւրեան Սերունդի զաւակներուն
...համար, յարգանքի, սիրոյ եւ դուրդու –
...ծնքի բարոյական տուրքը՝ հանդիպ լ –
...ծնողքին, կը գտնայ սրբազան
...պատկանութիւն :

90 – 90ական թուականներէն մինչեւ
...35 թուականը, հայ ստեղծագործ մըտ–
...ին, հայ մտածումին, հայ դրական վե –
...ին իր նպաստը բերաւ մտաւորական–
...ան անհման փաղանգ մը : Անոնք, ա –
...ղիւ իրենց մտքի ծաղկումի, տա–
...նդի լուսեւեան շրջանը բոլորած, հայ
...ական անդաստանի դաշտը դեռ նոր
...կեցուցած, հայ գրականութեան մէջ
...ծագործ մտքի ու գրչի իշխաններ
...նոր գարձած, խմբովին զոհ գացին
...ուքին եաթաղանին :

...ն ժամանակաշրջանին հայ ժողո –
...րդի ծոցէն ծնունդ առաւ, հայրենիքի
...ութեան սիրոյն, կեանք ու հոգի
...ւրած, հայրենիքին ազատութիւնը
...ական ըրած, հայ ազատատենչ հոգին
...այտոյտող, Հայու հարուածող բա –
...ին ուժը ցոյց տուող, անզուգական
...ներու հերոսական սերունդ մը :

Եւ այսպէս, հայ գրչի, հայ դէնքի եր–
...ու տիտանեան սերունդները, որոնք գըր–
...ի ու դէնքով, գարերու գիտութեան
...ակերպած զանգուածներէն ժողո –
...րդ մը կերտեցին, ու պատմական Հա–
...ստանի սրտին՝ ազատ հայրենիքի մը
...ը գրին, արձանագրելով Հայոց պատ–
...ութեան վերջին գարու փառքի եւ
...ուտի փառապանծ էջերը :

1915ի ազգային ահաւոր աղէտին բե –
...ւով, մէկտեղ եկաւ բոլորովին ինք –
...յատուկ սերունդ մը : Ինքնայատուկ ի–
...ն բաժին ինկած, իրեն պարտադրուած
...նքի դժնդակ պայմաններով : Սերունդ
...՝ որ մաքով ու մարմնով իր աչքերը
...ւղիւ կեանքին բացած, կորուած էր
...ր բոյնէն, եղած հոլմացրիւ, լքուած իր
...ախտին : Դատապարտուած ֆիզիքական
...հոգեկան կորուստեան : Վերջապէս սե–
...ունդ մը՝ կորսուած նկատուած մանա –
...ւոր Հայութեան համար : Եւ սակայն
...ակաւոր այդ բոլորին, այդ սերունդը
...պրելցաւ : Ապրեցաւ ոչ միայն իբրեւ
...արդ, այլ նաեւ իբրեւ Հայ :

Արդ, յիսուն տարի եառքը, իրենց ծա –
...ին մանկութիւնն ու վառ պատանեկու –
...իւնը, ամերիկեան Նպաստամատոյցի
...րանոցներուն մէջ անցուցած, կամ որ–
...ւայրի մինուճար մօր մը հազար գըր –
...նքով ու զոհողութեան գնով՝ անած ու

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՈՍՏԱՆԻԿ ԱԴՈՅԵԱՆ

Պերլինի գրաւումէն ի վեր Դաշնակից Պետութիւնները հաստատած են իրենց « Մշակութային Տուները» : «Ամերիկա – Հաւուզ»ը ունի իր առօրեայ յայտագիրը· — Օրը երկու անգամ չարժապատկերի ցուցադրութիւն, վիճաբանական պարբեր–ական ժողովները եւ դասախօսութիւն – ներ, նկարահանդէս եւ հասարակութեան տրամադրութեան տակ գրուած է ճոխ գրադարան մը :

Սեպտեմբեր 10 – 30ին ցուցադրութեան գրուած էին Ամերիկայէն բերուած նը – կարները Ոստանիկ Ադոյեանի՝ վրձինի անունով Արչիլ Կորքի : Բայց բոլոր քըն–նադատ յօդուածագիրներուն կողմէ սըր–ուած էր նաեւ բուն անունը եւ տխուր կենսագրութիւնը՝ այս յայտնի հայ նկար–չին :

« Թակէսչիեան» թերթին մէջ իր նը – կարը գրուելով, գրուած էր իր անձին եւ արուեստին մասին յօդուած մը՝ գե – դարուեստական բաժնի խմբագրին կող – մէ : Գովաբանքը, որքան որ կը յուզէ մեծցած, որբաչխարհի այդ սերունդին դերն ու գիրքը ի՞նչ եղաւ ընկերային ու մանաւանդ ազգային կեանքին մէջ եւ ին–չո՞վ արդարացուց իր ուսերուն ծանրա – ցած պատասխանատուութիւնները :

Առանց հայրենասիրական կրակի, ա–ռանց խոհալի ու զաղափարականութեան, սերունդները դատապարտուած են վայ – րի ծաղիկներու նման չորնալու, իբրեւ անարմատ բոյս կորսուելու : Ապրիլեան Սերունդը, սակայն, հակառակ մարմնով, մաքով ու հոգիով ապրած իր գրկանքի տարիներուն, կեանքի մէջ չեղաւ երբեք նիւթապաշտ, եսասէր սերունդ մը : Ու – նեցաւ խոհալ, եղաւ զաղափարական :

Առանց Ապրիլեան Սերունդին, բերած նպաստին, ի՞նչ պիտի ըլլար զաղթաշ – խարհի հայ կեանքի պատկերը, երէկ եւ այսօր : Զէ՞ որ չատեր առաւելապոյնը, քսանէն քսանեւհինդ տարի միայն նախա–տեսած էին Հայութեան պահպանումը՝ արտասահմանի մէջ : Ապրիլեան Սերուն–դը նկատի առնուած չէր : Եւ ի – րօք ալ ի՞նչպէս յուսալ, որ ոչ մարմնա–կան խնամք եւ ոչ ալ հոգեկան ու մտա – ւորական սնունդ ու կրթութիւն ստա – ցած, կեանքի դժոխային պայմաններէն անցած այդ սերունդէն դուրս պիտի գար, իր հոգեկան հաւասարակշռութիւ – նը պահած, բարոյական կորովով գին – ուած, հայրենասէր, անձնապահ, գաղա – փարական սերունդ մը :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ
(Ընդհատելը յաջորդով)

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

— Հայ կրթաթոշակներու ձեռնարկ —

Պօղոս Նուպար Փաշա հիմնարկութիւնը կը յիշեցնէ թէ կրնայ ՓՈՒՆԱՏՈՒՈՒ – ԹԻՒՆՆԵՐ ընել երիտասարդ Հայերու ո – րոնք կը փափաքին բարձրագոյն ուսում կատարել Պելժիոյ մէջ :

Նաեւ ՅԵՏ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԹՈՇԱԿՆԵՐ կուտայ, առաւելապոյն հա–դար տոլար, Միջին Արեւելքի այն վկայ–եալներուն որոնք կը փափաքին մէկ կամ երկու տարի յատկացնել հետազօտու – թեանց աշխատանքներու, վարպետի մը ղեկավարութեան տակ, բարձրագոյն ուս–ման կամ հետազօտութեան հաստատու – թեան մը մէջ :

Վերջապէս, ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ԹՈՇԱԿՆԵՐ կուտայ երիտասարդ անձ – նաւորութեանց որոնք ի վիճակի են յա – տագային իրենց ծանօթութիւններէն օգ–տուիլ տալ ուրիշներ, իրենց կեանքը նը – ւիրելով երիտասարդութեան դաստիա – րակութեան :

×

Բոլոր դիմումները, յատուկ հարցա – բաններու վրայ, պէտք է ՄԱՅԻՍ 15էն առաջ հասնին հետեւեալ հասցէին՝

Mme M. GOUDERS, SECRETAIRE
DE L'ŒUVRE DES BOURSIERS
ARMENIENS
11, Rue d'Egmont
BRUXELLES 5 — BELGIQUE.

Այն անձերը որոնք կը թղթակցին հիմ–նարկութեան հետ պէտք է ֆրանսերէն գրեն, հայերէն գրուած նամակներուն պատասխանները զղալի յապաղումներ կը կրեն :

կը դանէ բարբարոս ու միանգամայն վի–պական դիծեր·— իր սեփական արիւնով կը գրէ Կորքի, իր հրաժեշտի գիրը լայն պատառի մը վրայ, հրաժեշտ այս աշ – խարհէն եւ բարեկամներէն, Թաւրիսի մէջ, Ամերիկա» :

Գերմանացի խմբագրին յօդուածին չա–բունակութեան մէջ երկարօրէն գրուած է Ադոյեանի արուեստին մասին մասնա – ւորապէս, եւ ամերիկեան նորագոյն նը – կարչական ուղղութեան եւ կարգ մը ներ–կայացուցիչներու վրայ ընդհանրապէս :

Պ. ՅԱՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Կօշկակարը խոտին վրայ էյնալով անջաց, ու անոր տեղը Հայկան դրաւեց :

— Ըսիր թէ գրել կարդալ դիտես, քե–զի բան մը ցուցնեմ :

Տասը մատները չալմարին սրբելէ վերջ՝ կռնակէն վար առաւ ճերմակ եղան տոպրակ պարկը : Տասը մատները դարձեալ տոպրակ եղան մորթին վրայ ու պարկէն հանուած մազապատեայ թուղթերու ծը–րոյ մը դուրս քաշեց :

— Նայէ ,— ըսաւ·— ասոնք մեռած տերվիչի մը զգեստներուն մէջ գտայ · տերվիչը վէրքի մը պատճառով մեռած էր· վէրքը մէջքին վրայ էր· կամ ուրուր վիրաւորները էին զինքը՝ կամ ալ հրացա–նով պարկեր : Ասիկա սակայն երկրոր – դական է : Դրամ ալ ունէր· երեսուն վեց ոսկի· ան քովս է : Եթէ, ուրեմն, ըսես թէ ի՞նչ են այս գրութիւնները՝ մէկ ոս–կի քուկդ պիտի ըլլայ· իսկ եթէ չըսես , այնպէս մը գլխուդ կ'իջեցնեմ որ կը սառակիս :

Լուսինը ուժով կը լուսաւորէր· իրենց չուրջ ամէնքը կը քնանային· կօշկակարն ալ կծկած էր խոտին վրայ, թերեւս կը քնանար ալ :

Պատանին բացաւ թուղթերու խուրձը : Սպի մեծութեամբ թուղթեր էին, ու ա – մէն տեսակ քառակուսի , հինգանկիւն ու վեցանկիւն գծագրութիւններով լեցուն :

— Լաւ չեմ տեսներ , — ըսաւ պատա – նին , — գիրերը չատ մանր են :

Թուրքը ելաւ ու բազուկի հաստու – թեամբ ճիւղ մը բերաւ խարույկէ մը ու քովը բռնեց :

Ուսանողը ուշադրութեամբ ու մտայլ դէմքով դիտեց գրութիւնները ու գծա – գրութիւնները : Կրակը դէմքը կ'այրէր , բայց ան հազիւ կ'անդրադառնար :

Վերջապէս գլուխը բարձրացուց :

— Ուրիշի ցոյց տուա՞ծ ես այս թուղ–թերը :

— Ցուցնել ցուցուցեր եմ , բայց չեմ կրցած կարդալ :

Փայտին բոցը մարեցաւ ու թուրքը վար գրաւ զայն :

— Ես քու դրամիդ պէտք չունիմ , — խօսք առաւ ուսանողը· — քու բռունցքէդ ալ չեմ վախնար՝ որովհետեւ ես Սուլթա–նին պերճ եմ· եթէ ինծի վնաս հասցը – նես՝ Սուլթանին պատասխան պիտի տաս : Բայց քանի որ կը փափաքիս որ գրու – թիւնները քեզի բացատրեմ՝ ես ալ փո – խադարձ քեզմէ բան մը կ'ուզեմ :

— Ի՞նչ :

— Այս գրութիւնը քեզի չատ բան կ'արժէ, որովհետեւ սուրբ տերվիչի մը գրութիւնն է : Բախտաւոր կրնաս համա–րիլ ինքզինքդ ինծի ցոյց տուած ըլլալուդ համար, որովհետեւ ոեւէ Թուրք մը ձեռ–քէդ պիտի առնէր զանոնք : Սակայն պայ–մանով մը կը բացատրեմ քեզի· եթէ ե–թաս այդ քահանային քով որ այս կէսօր պայթումը ըրած էր, կամ եթէ ինքն ալ չէր՝ գինքը հոն դաեր էիր :

— Ապահով ինքը ըրած էր :

— Միեւնոյն է· կ'երթաս կը նայիս թէ ո՞ղջ է կամ մեռած :

Թուրքը կզակը ձեռք առած մտածկոտ նայեցաւ Գրիգորին :

— Մինչեւ որ դուն վերադառնաս՝ ես մանրամասնօրէն կը նայիմ քու թուղթե – րուդ — կը քաջալերէր գինքը ուսանողը : — Այլեւս կրակի ալ պէտք չունիմ , լու – սինը բաւական լոյս կուտայ :

Ու նորէն ընկղմեցաւ գծագրութիւննե–րու քննութեան մէջ :

Գծագրութիւնները հունդարական ամ–րոցներու գծագրութիւններն էին· կա – պարով գծուած , տեղ տեղ ջնջուած : Գծագրութիւններէն մէկուն վրայ X եւ O նշանները աչքի կը զարնէին· Թուղթին տակ իբր բացատրութիւն լատիներէն գրուած էր· X ամրոցին ամէնէն տկար մասն է· O ական դնելու յարմար տեղ : Տեղ տեղ O նշանը յատկուածական նեսի նշաններ ալ ունէր, տեղ տեղ պակաս էին այդ նշանները :

Գրիգոր զառնացած գլուխ կը շարժէր· ասոնք լրտեսի մը գծագրութիւնները ըլ–լալու էին, երեսունէ աւելի ամրոցներու գծագրութիւններ :

Ի՞նչ ընելու էր : Գողնա՞լ : Անկարելի է : Այրե՞լ· Թուրքը կը խեղդէր գինքը :

Տաղնապէն դունատած դէմքով կը դի–տէր ձեռքի թուղթերը : Յանկարծ բամ–կոնի գրպանէն կապարճի կտոր մը հա – նեց , գծագրութիւններու վրայէն X երն ու O երը ջնջեց ու նոյն ձեւով ուրիշ տե–ղեր նշաններ դրաւ :

Բոլոր կրցածը այսքան էր :

Քանի որ թուրքը դեռ չէր գար , վեր–ջին գծագրութիւնը երկարօրէն գննեց : Ան էկէր ամրոցին գծագրութիւնն էր · չորս ոտքերը կտրած գորտի մը կը նմա – նէր : Ուշադրութիւնը գրաւեցին ընդեր – կրեայ չորս ճամբաները, ճամբաներուն մէջ գահլիճներ ու քառակուսի աւազան մը ջուրի համար : Ինչ զարմանալի չին – ուածք :

ԿԵՋԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար·)

ՃԱՇ

Ի ՊԱՏԻՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ
Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ

Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը, ի պատիւ Երուսաղէմի Պատրիարք ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

Այս Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8ին, Լիւթեսիայի սրահը : Ճաշագին 30 Ֆր.: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը անձամբ կամ հեռաձայնով մինչեւ Հինգշաբթի կէսօր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղաւնի Արծրունի եւ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեան կը ծանուցանեն թէ՝ Հոկտ. 18ի Կիրակի օրը, Փըրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանդիստ պիտի կատարուի՝ իրենց զաւակներուն աղետալի արկածի զոհ ողբացեալ՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԺԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ

մահուան առաջին տարելիցին առիթով : Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Վիքթորիա Ալակէօզեանի մահուան առթիւ :

Պ. Վ. Ա. Մարտիրոսեան (Փարիզէն) յիսուն Ֆրանք Աղքատախնամին, 50 Ֆրանք եկեղեցւոյ, Վազգէն Ալակէօզեան (Վալանսէն) 20 Աղքատախնամին, 30 եկեղեցւոյ, Իսքէնտէր Քայիշեան (Պօրտոյէն) 30 Աղքատախնամին, 20 եկեղեցւոյ, Ալեքսան Ահարոնեան (Լիոնէն) 30 Աղքատախնամին, 20 եկեղեցւոյ, Արսէն Տէր-Սարգիսեան (Վալանսէն) 10 Աղքատախնամին, քսան եկեղեցւոյ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ Ս. Յակոբ Եկեղեցիին նուէրները .— Պ. Պ. Կ. Քէլէկեան եւ Ասատուր Յովհաննէսեան, փոխան ծաղկեպըսակի Կարտան մահացած Տիգրան Թուայեանի մահուան առթիւ 30 Ֆր., (40 Ֆրանք ալ Կարտան՝ նոյն նպատակի համար): Յակոբ Ղուկասեան (Անփրիզիէօէն) (իր կնքահայրութեան առթիւ) 100 Ֆրանք, Տիկին Սիմոնեան տասը, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան (Մարսէյլէն) (եկեղեցւոյ այցելութեան առթիւ) 30 Ֆրանք, Գրիգոր Աւագեան (իր փոքրիկի մկըրտութեան առթիւ) 50 Ֆր., Ոմն տասը, Վէզիրեան տասը, Թորոսեան 5 Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ: »

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

– ԼԻՈՆ –

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԿԵԴՐՈՆ.— 295 Ռիւ Պուալօ

Լիոնի Հայկ. Երաժշտութեան Ակադեմիա կը հրաւիրէ որ լսէք իր առաջին հաղորդումներու շարքը՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ» Ֆրանս – Էնթէռի վրայ :

Երեքշաբթի Հոկտ. 13 ժամը 22·24ին:
Չորեքշաբթի Հոկտ. 14 ժամը 22·16ին:
Ուրբաթ Հոկտ. 16 ժամը 22·42ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.—Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21-ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզեան շրջանի խումբերու վարչութիւնները ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կը տօնէ կազմակերպութեան 36ամեակը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Պ. Փիլիպպոսի սրճարանը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Չորեքշաբթի (14 Հոկտ.) կէսօրէ ետք ժամը 4ին, եկեղեցիին սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Էրզրում գաւառի Չիտող կամ Չիդավող գիւղէն Թիթիպէ Ստեփան Կոճոլոզեան կը փնտռէ իր եղբայրները Զարեհ եւ Մակար Ստեփան Կոճոլոզեան, որոնց հօր անունը է Ստեփան, մօր անունը Շամիրամ :

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի հաղորդել հետեւեալ հասցէին.— Պուլկարիա, քաղաք Քոլարովկրատ, փողոց «Չերվենա Սթենա» թիւ 18 Թիթիպէ Ստեփան Կոճոլոզեանի :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ: Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ 17 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ

Կը խօսի ընկ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ.— Վերջին քառասնամեակին մեր կատարած դերն ու նուաճումները

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէոյի «Մուրատ» ակումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18էն 24 : CASSITA, 167, Rue Montmartre

Գեղարուեստական յայտագիր — Ընկերական մթնոլորտ

BAR — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ

Տէր եւ Տիկին **ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ**

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բա բեսիրական հաւաքոյթը :
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Ուկրայնական անուանի պարախումբը իր ամբողջական կազմով :

BALLET DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE VERHOVENA
sous la direction de Mme ALEXADRA KOUKLOWSKA

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը *ՓՐՕվանս* 77 – 73:

Կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20*

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
14 OCTOBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՃԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10134

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.134

ՊԱՏԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

—o—

Ա·

Հայաստանի մտաւորականները սկսած Հնաքրքրուիլ ժամանակակից պատ – մութեամբ, մասնաւորաբար հայելիութիւնը թուրքիոյ յարաբերութեանց վե – րաբերեալ խնդիրներով :

Ընկալ տարի Երեւանի մէջ հրատա – րակուած էր Ե· Ղ· Սարդսեանի եւ Ռ· Գ· Հակոբեանի «Հայ ժողովրդի նոր շրջանի պատմութեան նենգափոխումը թուրք historiographիայի մէջ» անուն փաստաթուղթը, որուն լայնօրէն արձագանգ ե – ղաւ մամուլը իր ժամա – նակին :

Այս անգամ դրքոյկի հեղինակներէն մէկն Գարեգինի Սահակեան լոյս ըն – ծած է 130 էջնոց ուրիշ ուսումնասի – րութիւն մը, որուն խորագիրն է « Սո – վետ - թուրքական յարաբերութիւնն – պատմութեան հակագիտական լուսա – բանումը ժամանակակից թուրք պատմա – գրութեան մէջ » :

Հեղինակը աչքի առջեւ ունեցած է Մոսկուայի 1927 Հոկտեմբերը 15– Հանձնաժողովի կազմակերպութեան Բ· Համագու – մարի մէջ խօսած նշանաւոր ճառը, ո – րուն ընթերցումը վեց օր տեւած էր , — յետոյ Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյի « Մոս – կուայի յիշատակները» եւ կարդ մը ուրիշ պատմագէտներու գործերը եւ Խորհրդային փաստաթուղթերու լոյսին տակ կը ջրէ անոնց խեղաթիւրումները : Կը նայի եւ ռուսական աղբիւրները եւ Միացեալ Ազգաց Կազմակերպութեան պաշտօնական չորս շրջանի բաժնած է իր ուսումնասիրութիւնը — Ա) Սկզբնաւորման ժամանակա – շրջան· Բ) 1924 – 1939· Գ) Երկրորդ համաշխարհամարտի տարիները· Դ) Յետպա – տերազմեան շրջան :

Ուսումնասիրութեան «ննջեցափոխում»ը սկը – սած է Մ· Քեմալի ճառէն իսկ : 1930ին հրատարակուած «Թուրքիոյ պատմութիւն»ը կը դնէ Քեմալի ճառին խեղաթիւրում – ներուն : 1948 – 1960 հրատարակուած դա – սագրքերն ալ՝ դրուած «չովինիստական տենդագին մթնոլորտի» մէջ, Թուրքերը կը ներկա – յացնեն իրենք զիրենք «համաշխարհային քաղա – քակրթութեան նախահայրերը » :

Ազգային, Թուրանական, Մոլե – կան աղանդներու մասնութիւնը , ո – րոնց անդամագրութեան էր եղած ոճրագործ Ենվէր, վառ ու կենդանի է ցարդ եւ «ամէն տաքածում ունի» Թուրքիոյ մէջ : Ազգի Ատալէթ Թերթը 1964 Փետրուա – րին կ'ուղղէր «ազատագրելու» Խրի – մեանեան Հայրիկն ու Թիւրքմենիստանը :

Ուսումնական փաստ է, որ մինչեւ չարժ – ման օրերուն, 1920 Ապրիլին Սեւրի մէջ դումարուած Ազգային Ժողովի քաղաքական առաջին նստան էր եղած Մ· Քեմալի 1920 Յունիս 26 Թուակիր նամակը՝ ուղղուած Լենինին, որով կ'առաջարկէր դիւանա – գիտական յարաբերութիւններ հաստատել Մոսկուայի հետ եւ միասին հանդէս գալ «Իմպերիալիզմ»ի դէմ : Մինչ ամանակ Լենինը օգնել Թուրք ժողովուրդին « հակաիմպերիալիստական » պայ – մանին մէջ :

... Մենք Մ· Ռուսիայէն կը խնդրենք զինամթերքի օգնութեան կարգով մեզ տալ 200 միլիոն ոսկի ռուբլի (200 միլիոն ռուբլի), դէնք ու ռազմամթերք, որոնց մենք կ'որոշուին բանակցութեանց ժա – մանակ, ռազմա – տեխնիկական որոշ պատուէրներ ու առողջապահական ապրանք – ներ, ինչպէս նաեւ պարէն՝ մեր ցօրչի – կան համար » :

Ատոնցմէ յետոյ Ձիչէրին կը պատասխանէր Լենինի թէ «սովետական կառավարու – թիւնը պոռնկակութեամբ կ'ընդունի Թուրքիոյ Ազգ· Մեծ ժողովի առաջար – կը » :

Երբ այս է իրականութիւնը, Թուրքերը պատմութիւնը կը դրեն այն ձեւով, որ իբրեւ թէ Մոր· Միութիւնը պէտք ու – նէր Թուրքիոյ աջակցութեան եւ Մոս – կուան է, որ Մ· Քեմալէն խնդրած է բարեկամական յարաբերութիւններ ըս – տեղծել Թուրքիոյ հետ :

Վաւերական փաստաթուղթերով հաս – տատուած է, որ 1921ի ընթացքին Մոս – կուայի կառավարութիւնը քեմալական – կուայի կառավարութիւնը զէնքով, տրամադրած է 33,275 հրացան , 57,986,000 փամփուշտ, 327 գնդացիր , 54 թնդանօթ, 129,479 արկ, 1500 սուր, 20,000 հակակշռ եւ մեծ քանակութեամբ ռազմական այլ սպառազինութիւն, որոնց չարքին երկու թորփիլահալած :

Թուրք պատմագիր Թահսին Իւնակ 1958ին հրատարակուած իր գրքին մէջ կ'ըսէ թէ ըստ Մ· Քեմալի, Թուրքիոյ ազգային չարժման օգնելով, Մոսկուա նպատակ ունէր կրկնել Հիւնգեար Իսկէ – լէսիի դաշնագիրը, այսինքն Թուրքերը առնել իր հովանաւորութեան տակ եւ համաձայնաւարութիւնը տարածել Անա – տոլուի մէջ :

Սահակեան ո՛չ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ 1920ի աշնան Զինովիեւի նախագա – հութեամբ Բաղուի մէջ դումարուած ա – րեւելեան ժողովուրդներու խորհրդաժո – ղովին, որուն ներկայ էին Էնվէր փաշա եւ ուրիշ ականաւոր Թուրք չարդարար – ներ :

Ի՞նչ կ'ընէին այս վերջիններն երբ Լե – նինեան այդ խառնիճաղանճ հաւաքոյ – թին մէջ :

Տարակոյս չկայ, որ Լենին եւ ընկեր – ները մեծ յոյսեր էին դրած այդ օրերուն Թուրքերուն վրայ, իրականացնելու հա – մար « համաշխարհային յեղափոխու – թեան» իրենց մեծադործ ծրագիրը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՑԻՆ ՏԻԵԶԵՐԱԳՆԱՑՆԵՐԸ

ՓՐՈՖ· ՍԻՍԱԿԵԱՆԻ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս դրած էինք երէկ, երկուշաբթի առաւօտ, Ռուսերը նոր այերանաւ մը արձակեցին՝ Վոչխոդ որ կը փոխադրէ երեք հոգի :

Օդաչուն՝ Վլատիմիր Կոմարոֆ, 37 տարեկան է եւ հրամանատարն է այերա – նաւին : 1942ին մտած է Մոսկուայի զին – ուորական վարժարանը ուրկէ չրջանա – ւարտ ելած է իբրեւ հալածող օդաչու : Ամուսնացած է պատմութեան եւ փիլիսո – փայութեան լիսանս ունեցող աղջկան մը հետ : Ունի երկու զաւակ :

Երկրորդ ճամբորդն է՝ Կոնստանդէն Ֆէօկթիսով, դիտուն մը որ 38 տարեկան է : 16 տարեկանին, բանակ արձանագրը – ուած է եւ վիրաւորուած : 1949ին աւար – տած է իր ուսումը Մոսկուայի բարձրա – գոյն թեքնիքի վարժարանը : Ամուսնացած է եւ ունի երկու տարու մանչ մը :

Երրորդը, բժիշկ մըն է, 27 տարեկան , որ 1955ին աւարտած է իր երկրորդական ուսումը : Ինք ալ ամուսնացած է եւ մանչ մը ունի : Կինը ակնարկութեան հիւան – դանոց մը կ'աշխատի :

Այս նոր փորձին առթիւ, Փրոֆ· Սի – սակեան յայտարարած է Իւնէսքոյի մէջ· — « Ռուսերուն կատարած թռիչքի 385 ժամերը եւ Ամերիկացիներուն 53 ժամերը կենսաբանական չատ կարեւոր հարցեր մէջտեղ դրած են եւ այդ հարցերուն լու – ծումը կը պայմանաւորէ գալիք անչըր – պեսային գործողութեանց յաջողութիւ – նը » : Փրոֆ· Նորայր Սիսակեան այս յայտարարութիւնը ըրած է Փարիզեան մամուլին, անդրադառնալով Վոչխոդի արձակման :

Ներկայիս ծանօթ է որ մարդը կրնայ հանդուրժել ձգողութեան ուժի չգոյու – թեան, որ արդելք չէ իրեն ոչ անունդ առնելուն, ոչ աշխատելուն, ոչ հանդչե – լուն, ոչ ալ երազելուն : Կը մնայ սակայն ճշդել թէ ի՞նչ չափով եւ ի՞նչ պայման – ներու տակ մարդը կրնայ աշխատիլ ձգո – ղութեան ուժի չգոյութեան տակն :

Երկուշաբթի օր ծանօթ չէր թէ որքան պիտի տեւէ այս նոր թռիչքը, որ ութ օ – րը չի կրնար անցնիլ, ըստ Փրոֆ· Սի – սակեանի յայտարարութեանց : Բայց ե – րեքշաբթի առաւօտ կը հաղորդուէր թէ ժամը 8·21էն սկսեալ (ֆրանսական ժամ) հաղորդակցութիւնը դադրած էր Վոչխո – դի եւ երկրի միջեւ, ինչ որ կարծել կու – տար թէ Վոչխոդ արդէն իսկ վերադար – ձած էր :

Երկուշաբթի օր, խորհրդային այս նոր յաղթանակին առթիւ, Խրուշչեւ եւ Մի – կոյեան խօսած են միեղերակնացներուն հետ եւ չնորհաւորած անոնց թռիչքը , եւ կարելի եղած է լսել հետեւեալ զրոյցը ·— Կոմարոֆ·— Շատ լաւ կը լսենք ձեզի : Ձեզի կը տեղեկացնենք թէ խորհրդային կառավարութեան եւ համաձայնաւար կու – սակցութեան մեզի յանձնած պարտակա – նութիւնը կը կատարուի ըստ նախատես – ուած ծրագրին : Լաւ ենք :

Խրուշչեւ·— Շատ լաւ կը լսեմ ձեզի , ընկեր Կոմարոֆ : Կը չնորհաւորեմ ձեզ եւ ձեր ընկերները իմ անունով եւ պերադոյն խորհուրդի պրեզիումիմի նախագահ՝ Ա· – նաստաս Միկոյեանի : Գործիքը կ'անցը – նեմ Անաստաս Միկոյեանի որ ձեռքէս կը քաշէ արդէն :

Միկոյեան·— Բոլորիս համար, հասա – րակաց ուրախութիւն մըն է եւ ուրախ ենք որ այսքան յաջողութեամբ արձակ – ուած էք անչրպեհին մէջ : Անհամբեր կը սպասենք որ վերադառնաք Մոսկուա, ուր ձեզ կը պահենք արժանի պատիւներով :

Ցիշենք որ Վոչխոդ 409 քիլոմեթր բարձրութեան հասած է, ինչ որ մրցա – նիչ մըն է :

ՎՈՇԽՈԴ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԻ

Վերջին պահուն , կը հաստատուի որ Վոչխոդ երկիր վերադարձած է երեք – չաբթի առաւօտ :

Վոչխոդ անչրպեհին մէջ մնացած է ճիշդ 24 ժամ 17 վայրկեան եւ երկրա – գունդին չուրջ դարձած է 16 անդամ : Ուրիշ մանրամասնութիւն չկար այս մա – սին թէեւ կը սպասուէր թէ Վոչխոդ ա – ւելի երկար մնայ, տրուած ըլլալով մա – նաւանդ որ բժշկական եւ կենսաբանական քննութիւններ պիտի կատարուէին : կ'ըս – ուի նաեւ թէ նպատակը եղած է նախ փորձի ենթարկել այերանաւը, երեք հո – գիով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈՒԼ Ռիօ հասաւ երեքշաբթի առա – ւօտ, ուր 40 վայրկեան մնալէ ետք , օ – դանաւով մեկնեցաւ Պրազիլիա : Ծանօթ է որ Ռիոյի կառավարիչը՝ Լասերտա մեր – ժած է ընդունիլ Ֆրանսայի նախագահը եւ կ'անդիտանայ անոր ներկայութիւնը : Տեղական թերթերը դժգոհ են եւ «Լատին Ամերիկայի Մ· Ջոմպէն» կը կոչեն Լա – սերտան :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ եւ թէ Վատիկան Բ·ի մէջ, մթնոլորտը չատ լարուած է Հրեաներու հարցին պատճառաւ : Այդարեւ կարդի – նալ պէտ երկու նամակներ ստացած էր , ստորագրուած ժողովին ընդհ· քարտու – ղար Գերպ· Ֆելիչիի կողմէ, որ կը տե – ղեկացնէր թէ «բարձրագոյն հրամանով», երկու լուծումները կը նախատեսուին : Հրեաներու վերաբերող յայտարարութիւ – նը կրկին պիտի քննուի յանձնախումբի կողմէ կազմուած երեք անդամներէ զորս պիտի նշանակէ կարդինալ Պէա եւ երեք ուրիշներէ զորս պիտի նշանակէ կարդի – նալ Օթթավիանի : Աւելին՝ այս յայտա – րարութիւնը կոչուած է մաս կազմելու , կարճ ձեւով, Տէ Էվիեզիայի մէջ : կը կարծուի թէ արաբական երկիրները կըր – գած են ճնշում բանեցնել թէեւ այս լուրը մեծ վրդովում պատճառած է 16 կարդի – նալներու, որոնք մասնաւոր նամակով մը դիմած են Պաոլին : Երկրորդ հարցը կը վերաբերի կրօնական ազատութեան յայ – տարարութեան :

ՎԱՐՇԱՒԱ հասած է Եանոս Քատար, պաշտօնական այցելութեան :

ՔԻՊՐՈՔ կոնակ դարձուցած է Էլիզա – պէթ Թագուհիին , ինչպէս կ'ըսուի բա – ցատրելու համար Քանատայի այս ֆրան – սական գաւառի ընթացքը : Ծանօթ է որ այս չրջանը անչատողական է եւ զանա – զան հոսանքներ որոշած էին ցոյցեր ընել կամ կրաւորական դիրք բռնել Անգլիոյ Թագուհիին այցելութեան առթիւ : Ա – պահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին :

ԱՆԳԼԻՈՑ ընտրութեանց նախօրեակին մեթրոյի պաշտօնեաներու գործադուլը կարեւոր խոչընդոտ մը կը նկատուի աչ – խատաւորականներուն համար : Արդա – րեւ 12 տարի ընդդիմադիր ըլլալէ ետք , հաւանական կը նկատուէր որ աչխատա – ւորականները իշխանութեան գլուխ ան – ցնին բայց այս գործադուլը կրնայ մեծ դեր խաղալ : Պահպանողականները չատ գոհ են :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին Տէր եւ Տիկին Վարդկէս Ահարոնեան (Նիւ Եորքէն) որոնք վերջերս Հայաստան այ – ցելած են, ապա Պէյրութ· Փարիզ կը մնան չաբաթ մը :

ՀԱՆԴԻՍԱՅՈՂ ՀԱՑԱՍԷՐ ԴԷՄՔԵՐ

ՀԱՆՐԻ ԿՐԷԿՈՒԱՌ

—o—

Պրիւսէլի մէջ մեռած է պելժ անուանի հելլենաբան եւ բիւզանդագէտ, Հայոց անկեղծ բարեկամ՝ Հանրի Կրեկուառ :

Հայ մչակոյթը մեծապէս գնահատող , Հ· Կրեկուառ բազմաթիւ առիթներով ըղ – բաղած ու լոյս ընծայած է հմուտ գրու – թիւններ Հայոց պատմութեան մասին , Բիւզանդիոնի վրայ կատարած իր մաս – նագիտական եւ պատմական ուսումնա – սիրութիւններուն մէջ :

Ծնած էր Հօլյ (Պելժիա) 1881ին : Իր հայրենիքին մէջ փայլուն նախնական եւ բարձրագոյն ուսումներէ ետք, մօտ երեք տարի անցուցած է Ա֊թինքի Ֆրանսական վարժարանը (1906 – 1909) : Այնուհետեւ եղած է ուսուցիչ Պրիւսէլի համալսարա – նը եւ հիմնադիրը գրականութեան բա – ժանմունքին, ինչպէս եւ եղիպտական համալսարանին (1925 – 1927) : Օ· Կրո – ժանի հետ հիմնած է պելժիական « Լը Ֆլանպօ » (Ջահը) մեծ հանդէսը եւ « Բիւզանդիոն » միջազգային հանդէսը, որու մէջ առաւելարար լոյս տեսած են հայ մչակոյթին ու պատմութեան վերա – բերեալ իր տեսութիւնները :

Ինքն է որ 1927 – 1928ին, Փարիզ նիւ – թական դժուար պայմաններու մէջ ապ – րող Ն· Ադոնցը ջամբերած է որ Պրիւ – սէլ հաստատուի, լաւագոյն պայմաններ – րու մէջ նուիրուելու համար իր սկսած ու հետապնդած պատմական աչխատանք – ներուն :

Հ· Կրեկուառի մահով, միջազգային տարողութեամբ հայ մչակոյթը եւ պատ – մութիւնը պրպտող՝ հմուտ օտար գրիչ մը եւս կը լռէ :

ՄՕՐ ՀԱՐՍԱՆԻՔԸ

Ինչպէս ամէն տարի, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Տեղապահ Գերաշնորհ Տ· Տ· Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեան, Ս· Աթոռոյ Վեհափառ Հայրապետին անունով, հրաւիրած է Հայաստանի եւ Սփիւռքի հոգեւոր եւ աշխարհական պատուիրակներ, Մայր Տաճարին մէջ Ս· Պատարագ մատուցանելու եւ Ս· Խաչի տօնակատարութեան ներկայ գտնուելու համար :

Ս· Պատարագը կը մատուցանէ Գերաշնորհ Տ· Տ· Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեան, Ս· Աթոռոյ Տեղապահ, իսկ Ս· Խաչի տօնակատարութիւնը կը կատարէ Գերաշնորհ Տ· Տ· Գարեգին Արքեպիսկոպոս Սարգսեան, Ս· Աթոռոյ Վեհափառ Հայրապետի Ընդհանուր Փոխանորդ :

Ս· Պատարագին եւ Ս· Խաչի տօնակատարութեան ներկայ պիտի գտնուին Հայաստանի Կառավարութեան անդամներ, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան անդամներ, Հայաստանի Գրողներու Միութեան, Կոմպոզիտորներու Միութեան, Նկարիչներու Միութեան, Ճարտարապետներու Միութեան, Գիտական Հաստատութիւններու, Համալսարանի, Պետական Կոնսերվատորիայի, Պետական Երաժշտական Քոլէճի, Պետական Գեղարուեստական Քոլէճի, Պետական Թատերական Ինստիտուտի, Պետական Թատրոններու, Պետական Երգչախումբերու, Պետական Նուագախումբերու, Պետական Պարախումբերու, Հայաստանի Պետական Ֆիլհարմոնիայի, Հայաստանի Պետական Կինոֆիլմերու Ստուդիայի, Հայաստանի Պետական Հրատարակչութեան, Հայաստանի Պետական Գրադարանի, Հայաստանի Պետական Թանգարանի, Հայաստանի Պատկերասրահի, Հայաստանի Պետական Արուեստագիտական Թանգարանի, Հայաստանի Պատմութեան Թանգարանի, Հայաստանի Պետական Պատկերասրահի, Հայաստանի Պետական Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի, Հայաստանի Պետական Կենդանաբանական Պարտէզի, Հայաստանի Պետական Ազգագրական

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄՇՏԱՏԵՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Արդարեւ շատ մտահոգիչ է մսացու կենդանիներուն եւ միսի սպառման հարցը, որուն բարդութիւններուն մէջ մտնել շատ երկար պիտի ըլլար: Փարսախներով հեռու ենք 1957ի Մայիսին խորհրդային քաղաքացիին խոստացուած առատ միսէն: Կարճ կապելու համար ընդծենք միայն որ 1964ին, մարդ գլուխ հաշուելով կովու միսին տրամադրելի քանակը 1916ի քանակին կը հաւասարի, այսինքն կէս դարու մէջ որեւէ բարելաւութիւն չկայ, իսկ ոչխարի միսին տրամադրելի քանակը 19 առ հարիւր նուազ է քան 1916ի քանակը:

Իր այցելութեան ընթացքին Խրուշչեւ չի վարանիր Զեխերու երեսին ըսելու որ եդիպտացորեն մշակելու մեթոտնին աղուոր չէ եւ նաեւ չեն դիտեր ճակնդեղ հասցնել: Երկրագործական մեքենաներու պակաս ունինք կը պատասխանեն խեղճ Զեխերը իբր չքմեղանք:

Բայց պարագան նոյնը չէ՞ բուն Խորհրդային Միութեան համար ուր հաւաքական ձեռնարկներն ալ երկրագործական մեքենաներու անբաւարարութենէն կը տառապին:

Սկիզբէն ի վեր երկրագործական մեքենաները անբաւարար եղան միշտ բոլոր պահանջները գոհացնելու, իսկ եղածներէն կարեւոր մաս մըն ալ անշարժութեան դատապարտուած է նորոգութեան պէտք ունենալով:

Տագնապին մէջ իր պատասխանատուութեան լայն բաժինն ունի այս մեքենաներու հարցը եւս:

Նախապէս երկրագործական մեքենաները պետական սեփականութիւն էին առանձին կազմակերպութեամբ: Իւրաքանչիւր շրջանի մէջ մեքենաներու կայաններ հաստատուած էին որոնց պէտք է դիմէին գիւղատնտեսական ձեռնարկները իրենց հարկ եղած մեքենան վարձելու եւ ժամանակաւոր կերպով օգտագործելու համար, անշուշտ վարձքի մը փոխարէն: Բայց կայանները ի վիճակի չէին բոլոր պահանջները գոհացնելու, նախ որովհետեւ մեքենաները չէին բաւեր բոլոր մասնագիտական պահանջները միաժամանակ ըլլալուն եւ ապա ուրեմն գործողներն ալ կարճ գործածութենէ մը վերջ կը խանդարուէին: Նորոգութիւնները դժուար էին, փոխուելիք մասերուն նոր կտորները չէին հասնիր, յաճախ երկար պէտք էր սպասել: Սովխոզներն ու կոլխոզներն ալ կարգի կը սպասէին իրենց ցանքը կամ հունձքը կատարելու համար, անժամանակ կը կատարուէր եւ ցանքը կամ հունձքը կը տուժէր երբեմն նոյն իսկ փճանալով: Այս կարգի անպատեհութիւններ սովորական երեւոյթ էին:

1958ի որոշումով փակեցին պետական կայանները եւ որոշեցին որ երկրագործական ձեռնարկները իրենց սեփական մեքենաներն ունենան: Այս որոշումը սակայն շատ բան չփոխեց կացութենէն, որովհետեւ չաւելցուց մեքենաներուն թիւը: Խանդարուածները նորոգելը նոյնքան դժուար է հիմա որքան առաջ եւ ըսպասումի տեւողութիւնը նոյնքան երկար:

Մեքենաներու հսկայ պահանջ կայ: պարզապէս գաղափար մը տուած ըլլալու համար ընդդծենք պահանջի եւ հնարաւորութեանց ներկայի պատկերը:

Հինցածները փոխարինելու եւ պակասը լրացնելու համար մէկ միլիոն 580 հազար քաշող մեքենաներ, «տրակտոր»ներ (ինչպէս կ'ըսեն իրենք) պէտք են: Տարեկան քառասուն հազար հատ կը շինեն: Քառասուն տարի պէտք է բացը գոցելու համար: 400 հազար արօրի պէտք ունին, տարեկան 13 հազար հատ կը շինեն, երեսուն տարիէն կ'ամբողջանայ: 680 հազար ցանող մեքենայ պէտք է, տարեկան երեսուն հազարէն 25 տարի կ'ուզէ: 340 հազար հնձող մեքենային բացը տարեկան 37 հազարէն ինը տարիէն կը գոցուի: Քսան տարի պէտք է ութսուն հազար եդիպտացորեն քաղող մեքենաներու պահանջը տարեկան չորս հազարով գոհացնելու համար: Ճակնդեղ փրցնող 220 հազար մեքենան տարեկան չորս հազարէն յիսունեւհինգ տարի կը պահանջէ, կէս դարէն աւելի: 860 հազար գիւղական փոխադրակառքեր պէտք են, տարեկան վաթսուն հազար շինելով 14 տարի կ'ուզէ: Կարելի է տակաւին շարքը շարունակել երկար: Այսքանն ալ կը բաւէ երկրագործական մեքենաներու հարցին ծանրութիւնը շեշտելու համար:

Գիւղատնտեսութեան մարզին մէջ թափուած ջանքերն ու ճիգերը բոլորովին ապարդիւն չեն ի հարկէ: Ժամանակի ընթացքին եւ տարուէ տարի արտադրութիւնը թեթեւ յառաջդիմութիւն մը եւ համեստ աճում մը կ'արձանագրէ, բայց իր ազդեցութիւնը կը կորսնցնէ որովհետեւ այս համեստ աճումին դիմացը կայ բնակչութեան աճումը որ համեստ չէ միւսին պէս եւ արդելք կ'ըլլայ որ հարցը իր հրատապ կացութենէն դուրս ելնէ:

Անցեալ Յուլիսին 228 միլիոն կը հաշուէին Խորհրդային Միութեան բնակչութեան թիւը: 1963ի Դեկտեմբերին մասնագէտներու ժողովին առջեւ իր խօսած ճառին մէջ Խրուշչեւ 250 միլիոն կը նախատեսէր 1970ին համար եւ 280 միլիոն 1980ին: 280 միլիոն կերակրելիք բերան, 280 միլիոն կշտացնելիք փոր: Այդ թուականին սպառումի քանակն ալ կը սահմանէր. 19 միլիոն թոն միս, 180 միլիոն թոն կաթ, 12 միլիոն թոն շաքար եւն.: Ի՞նչպէս պիտի գտնեն, ուրկէ՞ պիտի ճարեն: Ներկայիս սպառման պահանջը կը բաւարարուի մասամբ միայն: Օրինակ միսի սպառումը 46 առ հարիւր միայն, կաթը 47 առ հարիւր, երկուքն ալ կէսէն պակաս: Շաքարը 74 առ հարիւր, արմտիքը 63 առ հարիւր եւն.:

Այս բոլոր երեւոյթներէն կը պարզուի թէ որքան խոր է խորհրդային գիւղատընտեսութեան արտադրութեան տագնապը եւ հնարաւոր լուծում մը գտնելը վաղն առտուան գործ չէ, երկար ժամանակի, լայն միջոցներու եւ արմատական վերակազմութեան մը կը կարօտի: Խորհրդային վարիչները իրենք ալ սկսած են համոզուիլ որ թերեւս աւելի դիւրին է լուսնին վրայ մարդ զրկել քան երկրին վրայ եղող մարդը կերակրել:

Բայց ինչ որ խրախուսիչ է, Խրուշչեւի բռնած դիրքն է այս էական եւ հիմնական հարցին մէջ: Իր անձնական մտահոգութեան առարկան ըրած է զայն, ոգի ի բռին կը ջանայ անկարելի լուծումին հասնիլ եւ մենք ի սրտէ յաջողութիւն կը մաղթենք իրեն, որովհետեւ բազմութիւններու կերակրուելու պահանջը մեզի ալ կը վերաբերի, մարդեր են մեզի պէս, մեր կուշտ ըլլալը անոնց մտահոգութիւնը զգալէ ազատ չի կրնար կացուցանել մեզ:

Խրուշչեւ թերեւս առաջին խորհրդային ղեկավար դէմքն է որ պարզ քաղաքացի անհատին բարօրութեան եւ ապրուստին մտահոգութիւնն ունեցած ըլլայ, որովհետեւ ըստ երեւոյթին այդ քաղաքացին իրաւունքներ ունեցող արժէք մըն է իրեն համար:

Ասիկա մեծ բարենիշ մըն է ի պատիւ Խրուշչեւի, այս բացացառ՝կ ու տիրական դէմքին, որուն ո՛վ ըլլալը, ուրկէ՛ գալն եւ ի՛նչ ուզելը պարզել փորձելու առիթը կ'ունենանք հաւանաբար:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐԷՆ ԱՆՑԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մի՞թէ չափազանցած կ'ըլլանք, երբ ըսենք թէ արտասահմանի Հայութեան երեք չորրորդը՝ երէկուան արհաւիրքի ճամբաներէն անցած որբաշխարհի փոքրիկներն են, որոնք հասակ նետեցին, կանուխէն ընտանիքներ կազմեցին, ճիւղաւորուեցան ու ծիլեր արձակեցին, աճեցան ու բազմացան, բազմացնելով հողմացրիւ Հայութեան թիւը: Չէ՞ որ այսօր նորահաս սերունդ կոչուածը մեծագոյն թիւով՝ զաւակներն ու թոռներն են երէկուան անապատի ճամբաներէն անցած մնացորդացին: Սերունդ մը՝ որ ոչ մանկութիւն ունեցաւ, եւ ոչ ալ պատանեկութիւն. ոչ իսկ անհոգ ու զուարթ երիտասարդութիւն: Շատ կանուխէն բեռնաւորուած ընտանեկան հոգերով, դատապարտուած կեանքի բեռը միսմինակը տանելու իրեն եւ իրեններուն հացը քարէն ճարելու, ստիպուած այսօրն ու վաղը միաժամանակ մտածելու: Հոգիով ու մտքով հասունցաւ տարիքէն շատ առաջ: Զունեցաւ երբեք անհոգ, լիաթոք ծիծաղի մէկ վայրկեան:

Սերունդ մը՝ որ ոչ միայն ֆիզիքական, այլ մանաւանդ հոգեկան գոյութեան պայքար տարաւ իր մարմնական, հոգեկան ու մտաւորական ազազուն բոլոր միջոցներով: Ըսինք արդէն թէ ոչինչ զինքը պատրաստած էր նման դժնդակ պայքարի: Բայց պատիւ իրեն, որ Հայ ապրելու, Հայ մնալու, Հայութիւնն իրմով շարունակել տալու պայքարէն յաղթական դուրս եկաւ: Ոչ միայն չմնաց Ալի կամ Ֆաթմա, այլեւ ճիւղաւորուելով, ունեցաւ Արմէններ ու Արմենուհիներ: Սիրեց ու գուրգուրաց ինչ որ հայկական էր: Առանց հայրենիք ճանչնալու, եղաւ հայրենասէր եւ իր հոգիին մէջ հայրենիք պահեց: Մոռցած մայրենի լեզուն՝ սորվեցաւ, իր միակ ժառանգութիւնը, միակ հարստութիւնը պապենական, որ Թուրքը հրով ու սրով չէր յաջողած իրմէ խլել, գուրգուանքով պահեց, զարգացուց զայն ու իր զաւակներուն փոխանցեց: Ոչ միայն յաջողեցաւ Հայ ապրիլ, Հայ մնալ, այլ մամնաւանդ Հայութիւնը հայ պահեց օտար ափերու վրայ:

Ահա այն մեծ նպաստը, որ Ապրիլեան սերունդը ըրաւ ու տուաւ: Սերունդ մը՝ որ ոչ միայն եղաւ մղիչ ուժը, այլ նաեւ բերաւ իր լայն աջակցութիւնն ու գործօն մասնակցութիւնը՝ կրթական, եկեղեցական, բարեսիրական, հայրենակցական, կուսակցական, ազգապահպանման բոլոր ձեռնարկներուն շարժումներուն: Ապացոյց գաղթաշխարհի մէջ գործող յիշեալ բոլոր կազմակերպութիւններուն տարիներու հանրային գործունէութեան պատկերն ու իրենց անդամներուն ու շարքայիններուն անուանացանկերը: Մանաւանդ գործօն անդամներունը:

Որբերու Սերունդ մը, որմէ շատեր սակայն, յամառ կամքի ուժով, մեծ ճիգերով, ծանր զոհողութիւններու գնով յաջողեցան հասնիլ գրական, գեղարուեստական, ընկերային, նիւթական նախանձելի դիրքերու: Ապացոյցը տալով որ նոյնիսկ իրենց կեանքի պայմաններուն

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Դրանից յետոյ թէ ինչ էր անցնում – դառնում գիւղով, Նահապետն անտեղեակ չմնաց, նոյնիսկ Մովսէսի պատմութիւնները նրա մէջ հետաքրքրութիւն էին շարժում. ով ինչքան հող է ստացել, որ իր երեխաց տղային ամուսնացրել է, որպէսզի աւել հողաբաժին վերցնի, ով է առուների ու թմբերի եզրերը միացրել իր շնչապատկանին:

Ասում, խօսում էին այդ մասին, չարախօսում, բամբասում էին՝ հարեւան – հարեւանի, նոյնիսկ քաւորը սանահօր, խնամին, խնամուն: Այդ ամէնը հասնում էին Նահապետին՝ Մովսէսի, նրա տղաների, նոյնիսկ կնոջ միջոցով: Լսում էր Նահապետը զարմանալով զարմանում էր եւ գլուխը շարժում: Նա գոհ էր միայն, որ Մովսէսն ու իր ընտանիքն այդ վէճ ու կռուին չէին խառնում, նրանք նոյնպէս լսում ու դատապարտում էին մարդկանց, «Մարդ ագահ, անկուշտ ի, — մտածում էր Նահապետը, — իրենց երկիր, անուշ հող ու ջուր կորցրիր են, էսա քարոտ, քարքարոտ, չոր հողերաց համար կռիր — դալմաղալ կ'ընեն: Ջուր ջաղաց տարեր ի, չախչախի համար նստեր են կուլան»..

Գարունն արդէն մօտենում էր, խոտն ու դարմանն սպառուել էին, դաշտերը սեւին էին տալիս, ձիան շերտերը հեռացել էին դէպի Արագածի վերին լանջերը: Արարատեան դաշտը վաղ առաւօտեան կապոյտ մշուշով լցուած՝ նման էր ծովի: Մէկ մէկ կանուխ արթնանալիս, Նահապետին այնպէս էր թուում, թէ Արտամետից ծովին է նայում եւ հանդիպակաց նրա ափից էլ երկինք է հասել Սիփանի սիվտակ գագաթը:

Մի ձմեռ էլ անցաւ, էլի նոր մի դարուն էր գալիս եւ ոչ մի լուր չկար երկիր վերադառնալու մասին: Դրա համար էր գուցէ, որ մարդիկ մի թիզ հողի պատճառով կռուում էին, իրարից խռովում, պատրաստուում էին՝ ով արօրով, ով զութանով վարել իրենց հողերը, գարի ու կորեկ ցանել, որ պահին, պահպանեն երեխաներին:

Գարնանացանի օրերն արդէն մօտեցել էին, որ Ափրօն ու Նորայրը մի նոր աւանակ առաջները գցած, Արագածի լանջի այդ գիւղը մտան: Հանդիպողին բարեւ էր տալիս Ափրօն, ծանօթների, անծանօթների որպիսութիւնն էր հարցնում, ամէն մէկի հետ մի բոպէ կանգնելով, յետոյ գնդակի պէս գլորւում, վազում հասնում էր իրենից հեռացած Նորայրին: Ու դարձեալ կանգ էր առնում նոր ծանօթի հանդիպելով:

— Բարով տեսանք, Վրէժ տղայ, ինչպէս ի քո պատուական հայրիկի առողջութիւն: Լա՞ւ ի: Մովսէս խոջէն ազիզ մարդ ի, տղա, լաւ շախէք — պահէք, մեղք չառնէք ձեր վիզ ... էս երկօր Նահապետ ախպօր տեսե՞ր էք, աղէկ ի՞: Է, որ լաւ ի, փառք Աստծու: Նորայր, յուշիկ գնա՛, իրար հետ հասնենք...

Ու էլի գլորուելով վազում էր որդուն հասնելու ու լսածը հաղորդում էր նրան:

— Քեռին լաւ ի, կ'ասին, գոհութիւն Աստծու, ողջ առողջ ի ...

Մինչեւ Նահապետի տունը կը հասնէին, նրանց գալստեան լուրն արդէն հասել էր Նահապետին ու ծերունի Մովսէսին, որ դրանը կանգնած՝ ծխում էին: Նրանք արդէն սովորել էին իրար ու յաճախ էին միասին լինում ... Լուռ իրար կողքի նստած՝ ծխում էին, լուռ կանգնում իրար կողքի՝ ծխում էին, լուռ քայլում էին կողք կողքի՝ ծխում էին: Մովսէսը խօսում էր սկզբում, խօսում, ու չլսելով իր խօսքերի, մրմունջների ու հառաչանքների արձագանգները, հիմա արդէն սովորել էր Նահապետի պէս լուռ մնալ, խօսել իր հոգու հետ նրա նման: Հիմա էլ իրար կողքի կանգնած, մէկը բարձրահասակ, նիհար, չոր կերպարանքով, մեծ գլուխն ուսերին, խոշոր, սեւ, խոր գընացած աչքերով, միւսը միջահասակ, նոյնպէս չոր, փոքրիկ ու միշտ շարժուող գլխով, մանրիկ աչքերով՝ լուռ ծխում էին ու անձայն խօսում իրար հոգիների հետ: Ափրոյին տեսնելով, պսպղացին Մովսէսի մանրիկ աչքերը, իսկ Նահապետի դէմքի վրայ, նրա մթին աչքերի մէջ ոչ մի փոփոխութիւն չառաջացաւ:

Մօտենալով՝ Ափրօն արագ վազեց, առաջինը թօթվեց մշեցի Մովսէսի ձեռքը, որովհետեւ տարիքով նա շատ մեծ էր Նահապետից.

— Բարով տեսանք, մեծ ախպէր, գոհութիւն, որ դարձեալ արժանացանք ...

Ապա երկու ձեռքով գրկեց Նահապետին ու երկար, երգեցիկ ձայնով արտասանեց նրա անունը:

— Նա – հա – պետ, ողջութիւն, կենդանութիւն ... քո գոյն ու տեսք էս խետ լաւ ի, Նահապետ ...

Դարձաւ որդու կողմը:

— Տղա՛յ...

Նորայրը սպասում էր, որ հայրն աւարտի իր խօսքն ու խնդութիւնը, հերթն իրեն տայ: Հիմա էլ նա մօտեցաւ քեռուն ու նրա հարեւան ծերունուն: Ձեռք տալով, համբուրեց նրանց չոր ձեռքերը ու մի երկու քայլ ետ քաշուեց:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(14 Շար.)

ԿԱՐՃ ** ՍՅՈՒԺԵՏ

ու պիտ տան դիմեցին ոգեշունչ ու ոգևորիչ մարտական ելույթներ։ Ապա ելույթ ունեցավ ընկ. Ա. Ա. Ա

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գեւոնեան եւ զաւակը՝ Գեղամ Գեւոնեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր – Մինասեան եւ զաւակները, Վահան Համբիկեան (Ժուան լէ Փէն), Տէր և Տիկ. Ա. Հէքիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարագաշեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Աղապապ Թօփալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գոչեան եւ զաւակները կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, տալոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գեւոնեան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 11ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Հոկտ. 15) ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի իր ընտանեկան դամբարանը, Պանեէօ Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Հանդուցեալին փափաքին համաձայն ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները:

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գեւոնեան 50ական Ֆրանք կը նուիրեն Մոնմորանսիի ծերանոցին եւ Կապոյտ Խաչի Օդափ. կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 44րդ տարեդարձը կը տօնէ այս Կիրակի առաւօտուն Ֆրանսական եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, ութ հազար անմեղ նահատակներու խնկելի յիշատակին:

կը խօսի ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները:

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ հերոսամարտի 44րդ տարեդարձի առթիւ՝ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ տեղւոյս Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց խնկելի յիշատակը յարգողները: Յետ պատարագի մատաղ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղաւնի Արծրունի եւ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեան կը ծանուցանեն թէ՝ Հոկտ. 18ի Կիրակի օրը, Փըրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի՝ իրենց զաւակներուն աղետալի արկածի զոհ ողբացեալ՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԺԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ

մահուան առաջին տարելիցին առիթով: Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Անահիտ Հրաչեանի եւ բոլոր հարազատներուն իր կեսրոջ՝ Տիկին Հրաչեանի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն կ'ողբայ ընկեր Գ. Կոփոյեանի (Տիթրոյթ) յանկարծական մահը: Ենթակոմիտէս եւ Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի ենթակոմիտէն խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի ընկերուհի Պայծառի եւ զաւակներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սիրանոյշ Գայսէրլեանէ (Փարիզ) 10 Ֆր. իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին:

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Հ. Կիւրճեանէ երեսուն Ֆր. ողբացեալ Հայկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ:

ՃԱՇ

Ի ՊԱՏԻՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ
Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ

Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը, ի պատիւ Երուսաղէմի Պատրիարք ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

Այս Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8ին, Լիւթեսիայի սրահը: Ճաշագին 30 Ֆր.: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը անձամբ կամ հեռաձայնով մինչեւ Հինգշաբթի կէսօր:

— ԼԻՈՆ —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԿԵԴՐՈՆ.— 295 Բիւ Պուալօ

Լիոնի Հայկ. Երաժշտութեան Ակադեմիա կը հրաւիրէ որ լսէք իր առաջին հաղորդումներու շարքը՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ» Ֆրանս – Էնթէռի վրայ:

Զորեքշաբթի Հոկտ. 14 ժամը 22·16ին:
Ուրբաթ Հոկտ. 16 ժամը 22·42ին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.—Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Զորեքշաբթի, ժամը 21-ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզեան շրջանի խումբերու վարչութիւնները ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Ս. Էֆխանեանի բնակարանը, 76 Բիւ տը լա Մառ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Զորեքշաբթի (14 Հոկտ.) կէսօրէ ետք ժամը 4ին, եկեղեցիին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

— * —

Մարսէյլ .... ՊՕՄՈՆ .... Մարսէյլ
Հայաստանեան ԵՐԿՈՒ ԺԱՊԱՒԷՆ
Երկուշաբթի՝ 19 Հոկտ. ժամը 20·30
Պօմոնի «Ֆլորէալ» սինեմա
Ա.
«ՃԱՄԲԱՅ»
Երկարատեւ ժապաւէն
Բ.
«ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ»
Նայիրեան
Երգ ու պարի գունաւոր ժապաւէն
—*—

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին:
Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

×

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ:»

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ 17 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ

Կը խօսի ընկ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ.— Վերջին քառասնամեակին մեր կատարած դերն ու նուաճումները

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէոյի «Մուրատ» ակումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18էն 24: CASSITA, 167, Rue Montmartre

Գեղարուեստական յայտագիր — Ընկերական մթնոլորտ

BAR — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ

Տէր եւ Տիկին ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը:
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Ուկրայնական անուանի պարախումբը իր ամբողջական կազմով:

BALLET DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE VERHOVENA
sous la direction de Mme ALEXADRA KOUKLOWSKA

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73:

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Էրզրում գաւառի Զիտող կամ Զիդավող գիւղէն Թիթիպէ Ստեփան Կոճոլոզեան կը փնտռէ իր եղբայրները Զարեհ եւ Մակար Ստեփան Կոճոլոզեան, որոնց հօր անունն է Ստեփան, մօր անունը Շամիրամ:

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի հաղորդել հետեւեալ հասցէին.— Պուլկարիա, քաղաք Քոլարովկրատ, փողոց «Զերվենա Սթենա» թիւ 18 Թիթիպէ Ստեփան Կոճոլոզեանի:

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ: Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս:

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան
●
« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN
●
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)
Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 ֆր·	Հատը	0·30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
15
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
15 OCTOBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40e ANNÉE — Nº 10.135 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10135

ՆԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

—o—

Բ.

...ատաթիւմ Թրքական հնաւանդ կեղ – ...արիւա դիւանագիտութեան, քեմա – ...ները 1920ական Թուականներուն ...թի վրայ կը խաղային :

...ին մեկ կողմէ կը սիրաբանէին Մոս– ...ի հետ, նիւթական, ռազմական եւ ...պիտական առաւելագոյն չահեր ...նդվելով, միւս կողմէ մերձեցումի ...նք կը կատարէին արեւմուտքի , ...ւորապէս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի

...ինի մեղսակցութեամբ Հայաս – ...ի անկախութիւնը քանդելէ վերջ , ...մարտ 16ին Մոսկուայի մէջ Խ· Մի– ...ան հետ կը կնքէին ծանօթ դաշնա – ..., նպատակ ունենալով վաւերացնել ...կեանգրատպոլի 1920 Դեկտեմբեր ...նադրին Թրքանպատա տրամա – ...իները :

...օրերուն Ցունաստանն էր Թուր – ...ի միաւոր թշնամին : Սակայն Մ· ...ալ 15·000 զինուոր միայն կեդրոնա– ...ած էր Իզմիրէն դէպի Անատոլուի ...րը յառաջացող հելլէն բանակին ...դինչ Հայաստանի ճակատին վրայ ...իմ Քարապէքիրի զինուորներու Թի– ...ուն հազարէն աւելի էր : Դիւրին ...անակ մը տարաւ Մոսկուա – Անգո– ...ացնել ճակատը «աշխարհի մեծա – ...իմպերիալիստ պետութեան »՝ Հա– ...անի դէմ :

...ելքէն Թիկունքը ապահովելէ ...ը մնար հաշուեյարդարի ենթար– ...իլիկիոյ ճակատը, ուր Ֆրանսական ...ին ու Հայկական Լեգէոնը կը զբա– ...ին Մ· Քեմալի «մելլի» ուժերը :

...արիւ Պրիանի եւ Ֆրանքլէն–Պույո – ...րդասէր քաղաքականութեան , Ցը – ...ցիները Անգարայի մէջ 1921 Հոկ– ...բեր 20ին Քեմալականներու հետ կընք– ...ն դաշնագիրը մը, որ յանդեցաւ կի – ...պարպումին, նոր ազէտ մը բա– ...Հայերու գլխուն :

...վերջ Քեմալականները իրենց ամ– ...ուժերը կեդրոնացուցին հելլէն բա– ...ին դէմ, օժանդակութեամբ Անգլիոյ, ...լիոյ եւ Ֆրանսայի, ուր կիլիկիոյ ...իր ունեցած զինուորական պիտոյք – ...ը ամբողջութեամբ ձգեց Թուրքերուն : ...ան կ'ուզէր իրը Թէ արդիւնել այս ...իները բոլորովին բոլշեւիկներու ...ին իյնալէ :

...1921 փետրուար – Մարտ ամիսներուն ...անի խորհրդաժողովին մէջ օրակար– ...աւոր հարցն էր Սեւրի դաշնագրին ...քննութիւնը : Քեմալական պատուի– ...ութեան նախագահ եւ արտաքին գոր– ...որ Պէքիր Սամի պէյ դաղանի բա – ...ութեան մէջ մտած էր Անգլիոյ վար– ...ցած Լոյտ Ճորճի հետ, առաջարկելով ...քան մտցնել հակախորհրդային ...կցութեան մէջ, անոր փոխանակ ...ային կովկասի լեռնականները եւ ...իոյով ստեղծել դաշնակցային թուրք ...ութիւն մը՝ արեւմուտքի եւ Խ· Ռու– ...ի դէմ :

...քիր Սամի ձախողեցաւ եւ պաշտօ – ...եղաւ :

...նականին դիտել կուտայ Թէ «Սովե– ...ն Ռուսաստանից ստանալով ռազ – ...ն ու դրամական զգալի միջոցներ , ...ղ չէ յանդում այնքան հարկաւոր ...ին վերջնին, քեմալականները ...ատ էին յարմար ու ձեռնտու պոր– ...ի դէպքում անմիջապէս խզել կա – ...ովետական երկրի հետ » :

...կը յիշէ Թէ 1921 Յունիս 4ին Անգա– ...ի մէջ Քուվվայը Միլիյէ (Ազգ· ու– ...ակցութիւնը իր համաժողովին

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՊՐԱԶԻԼԻԱ ՀԱՍԱԻ

—o—

ՄԻԶԱԴԷՊԵՐ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԻԶԵՒ

Հարիւր հազարաւոր Քարիոքասներ դիմաւորած են նախապատ տը Կոլ երբ կը հասնէր Ռիօ , ուր թէեւ չատ կարճ ժա – մանակ մը պիտի մնար : Կառավարիչ Լասերտա մերժած էր մաս կազմել ըն – դունող Թափօրին , որ ղլխաւորուած էր հանրապետութեան նախագահ Քասթելօ Պրանքոյի կողմէ :

Պրազիլի տարածութիւնն է ութ միլիոն 514 հազար քառակուսի քիլոմեթր այ– սինքն 15 անգամ Ֆրանսայի տարածու – թիւնը, բնակչութիւնն է 76 միլիոն : Երկրին գլխաւոր քաղաքներն են .— Սան Փաւլօ (չորս միլիոն բնակիչ) , Ռիօ տէ Եանէյրօ երեք միլիոն չորս հարիւր հա – զար) Պահիա (775 հազար), Պահիա (550 հազար) եւ նոր մայրաքաղաքը՝ Պը– րազիլիա (հարիւր հազար) : Տնտեսու – թեան հիմը կը կազմեն սուրճը (60 առ հարիւր արտադրում), քաքաօն , բամ – պակը , շաքարը, փայտը : Հաղորդակ – ցութեան միջոցներն են՝ 37 հազար քիլո– մեթր՝ երկաթուղի եւ 468 հազար քիլո – մեթր ճամբայ : Օդանաւային ներքին բազմաթիւ գիծեր ալ կան : Տեղական դրամն է cruzeiro (1 Ֆր· = 320 cru– zeiros) :

Քաղաքական պետնի վրայ, ներկայ դի– մաւորը՝ Քասթելօ Պրանքօ, ինչպէս իր նախորդները կ'ուզէ բարենորոգումներ իրագործել : Իրեն զօրավիգ կեցած է բանակին մէկ մասը, ան որ անցեալ Ապ– րիլին տապալեց Խուան Կուլար, իբրեւ չատ ձախակողմնեան : Ներկայիս նախա – գահական աթոռին աչք ունի Քարլոս Լասերտա, վարչակարգի գլխաւոր ընդ – դիմադիրը : Նոյնիսկ այս միջոցին երկ – րին վիճակը հանդարտ չէ եւ կ'ըսուի Թէ պատերազմական վիճակ պիտի հռչակ – ուի :

× Ռիոյի մէջ միջադէպեր պատահած են ոստիկանութեան եւ մամուլի Ֆրան – սացի Թղթակիցներու միջեւ , որոնցմէ չորս հոգի ծեծ ալ կերած են : Մամուլի ընկերակցութիւնները բուռն բողոքներ ներկայացուցած են այդ առթիւ :

Պրազիլիա հասնելէն եւ կարճ ժամանակ մը հանգստանալէն ետք, տը Կոլ նախ այցելած է համալսարանը եւ պատասխա – նելով տեսուչին ճառին, չեչտած է ի մէջ այլոց .— Ինչ որ պիտի պատահի ձեր երկրին եւ ձեզի ամէնէն առաջ կը չահա – գրգռէ Ֆրանսացի ժողովուրդը ոչ մի– մէ' կախէք» կ'ըսէր, կը կենար... Շատ ճիշդ է եղեր իր ըսածը ... Խելքս չի հասնիր — սա՞ ձեր ժողված փարաները ի՞նչ կ'ընէք ...

×

— Հալօ, հալօ', ասիկա Ազգասէրներու Միութեան դրասենեա՞կն է ...

—Այո՛, Տիկին ...

— Ձեզի խնդիրք մը ունիմ ...

— Հրամեցէ՛ք ...

— Թարխանային վրայ կարագ կը ղըր– ուի՞ ...

— Ներողութենէ բա՛ն չենք հասկը– նար, Տիկին, չատ կը ցաւինք ...

— Ա՛ռ ի՞նչ տեսակ Միութիւն է որ ազ– գային կերակուրներու մասին տեղեկու – թիւն չի կրնար տալ : Ան չէ՞, ամա , դուք ազգին փարաները կ'առնէք, ի՞նչ կ'ընէք ... Օգորմած հոգի մեծ հայրիկը կ'ըսէր — « Եղուկ ունիս , գլուխդ դուն քերէ՛· ազգին ընկերութիւններէն խեր մի՛ սպասեր»... Մարդը իրաւունք ունի եղեր .... Ձը ...

×

— Ձեր ընկերութեան մենծը հո՞ս է...

— Ո՛չ, Տիկին· օգափոխութեան գա – ցած է· խնդրա՞նք մը ունիք :

— Այո՛· Քալիֆորնիա պիտի երթամ, ո՞ր ճամբով երթամ՝ աժան կ'ըլլայ ...

— Դժբախտաբար չենք գիտեր :

— Թէլէֆոն մը ըրէք , հասկէ՛ք...

— Դո՞ւք ինչու չէք ըներ , Տիկին ...

— Ձաներ՛մ աս ինչ խօսք է · դուք աս ազգին խնդիրներով չէ՞ք զբաղիր ...

— Այո՛, բայց ...

— Բա՞յց որն է... Հասկցայ, ազգին փարաները առէք, նստէք: Մեր օգորմած հոգի վարժապետին ըսածն է — « Ազգին ընկերութիւնները մինակ իրենց պաշտօն– ներուն մասին կը մտածեն ...»: Աս ը – բածնիդ չի վայլեր , չիտակը... Պայ ...

×

Աստուած համբերութիւն տայ ազգը վարողներուն ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՏՈՄՍԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ...

— Իմացայ որ ձեր ընկերութիւնը ազ– գին գործերով կը զբաղի եղեր· իրա՞ւ է :

— Սուտ չէ· ի՞նչ ձեւով կրնայինք օգ– տակար ըլլալ ձեզի, պարոն :

— Ուէ՛լ, աղբօրս աղջիկը ամուսնա – ցուցի ասկէ քանի մը տարի առաջ ... Տղան աղէկ էր, սկիզբները, բայց վեր – ջերս չիտակ ճամբէն դուրս ելեր է... Գիշերները ուշ տուն կ'երթայ , կը խմէ, կը խաղայ եւ կը հայհոյէ· գործին ալ նայած չունի ...

— Մե՛ղք ...

— Դուք կրնա՞ք իրեն խօսք հասկցնել · մենք ալ Հայ ենք եւ Տէրտէրի տղայ ...

— Կը ցաւիմ լսելու որ մեր կազմակեր– պութիւնը ընտանեկան վէճերով զբաղե – լու ժամանակ չունի ...Դիմեցէք մեր ե– պիսկոպոսին ...

— Լսել է ի՞նչ դուք ազգին գրամները կ'առնէք, կ'ուտէք, բայց ազգին ցաւե – րով չէք հետաքրքրուիր ... Օգորմած հոգի հարցս խելացի մարդ է եղեր ... « Ազգին ընկերութիւններէ հեռու կեցիր, տղա՛ս » կ'ըսէր ամէն առեն ... Ամօթ ձեզի ... Կուտ պայ ...

×

— Տանս վերի յարկը Այրիչ ընտանիքի մը վարձու տուած էի ... Անցածները , իրենց նոթիս տուի որ ելլեն, որովհետեւ աղջիկս ամուսնացուցի եւ վերը պիտի բնակի ... Այրիչը խօսք մտիկ չըներ եւ տունէն չելլեր ... Ձեր ընկերութիւնը բան մը չի՞ կրնար ընել ... Պարոն Սեղ– բակէն իմացայ որ դուք ազգին գործե – րուն հոգ կը տանիք եղեր ...

— Կը ցաւիմ· ձեր ներկայացուցած խնդիրը ազգային բնոյթ չի կրեր ... Շատ, չատ կրնանք փաստաբանի մը հաս– ցէն տալ ...

— Է՛հ, աս ինչի՞ս ազգային ընկերու – թիւնն է, որ ասանկ կարեւոր գործով մը չի զբաղիր ... Օգորմած հոգի կարապետ էֆէնտի մը ունէինք, ժամանակին ... « Ազգային ընկերութիւններուն ականջ տը կոլ խօսած է նաեւ պաշտօնական ճաշին առեն, իսկ ամէնէն առաջ պա – տասխանած էր մառեչալ Քասթելօ Պր – անքոյի բարի գալուստի խօսքին, չեչ – տելով Թէ իր այցելութիւնը նուիրագոր– ծում մը եւ սկզբնաւորութիւն մըն է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՑ Թագուհին Լոնտոն վերա – դարձաւ առջի օր մինչ իշխան Ֆիլիփ չորսպատոյտ մը կը կատարէ քարայիպնե– րու ծովը Պրիթանիա գրօգնաւով :

ԿԱԹի գործադուլը վերջ կը գտնէ երե – կուշաբթի օր :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ յայտարարած է Թէ Միաց– եալ Նահանգները պէտք է «զրոյց» ունե– նան Քուպայի հետ :

ՀՈՆՔ – ՔՈՆԳի վրայ մրրիկի մը հե – տեւանքով 16 մեռեալ, 51 վիրաւոր եւ ութ անհետացող կայ :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի մայր – Թագուհին հե – ռացած է արքայական պալատէն եւ ա – նանձին կ'ապրի ազգկան՝ իշխանուհի Ի– ոէնի հետ : Կը Թուի Թէ նկատի առած է եղած քննադատութիւնները :

ՓՐԱԿԱՑԻ մէջ ցոյցեր կատարուած են երիտասարդներու կողմէ : 47 հոգի ձեր – բակալուած են :

ՀՈՐՀՐԴԱՅԻՆ տիեզերագնացները ի – րենց էջքը կատարած են գործիքին մէջ, առաջին անգամ ըլլալով : Ցարդ բոլորն ալ անկարգելով կը նետուէին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

«ՅՈՒՄՈՒՉ»

ՎԵՄԱԳՐ

— Չեմ ճանչնար ի, — ասոր ետեւէ ալ մրմնջեցին, — ատոնք ինչպէս կրնան մեզի պետք ըլլալ, ըսել ինչ որ մենք կ՚ուզենք, ինչպէս մենք կ՚ուզենք, ան ատեն որ մենք կ՚ուզենք ... Ետ իջո՞ւն մենք ալ ետ քաշուինք ... Ինչ ըսել կ՚ուզէ ան ատոնց համար: Մտաբերեցի վաղուան ուրբաթ, նշանակեալ ժողովը, ուր պիտի ներկայանայինք ես ու ան, ինչպէս նաեւ ուրիշ ներկայացուցիչներ ուրիշ կազմակերպութիւններէ: Ինչպէ՞ս

մարդկութիւնները եւս, ինչպէս նախկին ժամանակներ, ընդհարումներ եւ հողեւոր երկպառակութիւններ : Այս անտիպ նիւթը մեր ընթերցողներուն կը պարտինք պատանի գրականութեան եւ արուեստի դասընթացքին մէջ :

Պրուսեանի հեղինակած « Հայկական տպագրութեան դասագիրքը » (1890, Վաղարշապատ) իր թերութիւններով հանդերձ մինչեւ այսօր ալ գիտական աշխատութիւններուն համար օգտագործելի աշխատութիւն մնալ է : Երկար ուսումնասիրութիւնմը եղած է Մեկիքեանի բարձր կարծիքին համար Հայ գրականների ներկայ սուղ գները, որ կատարել է ձայնագրութիւնը, Հայ երաժշտութեան Արշակ Բրուսեանը, հայ երաժշտութեան մեծ նշանակութիւն : Այս մասնագիտական հաղորդիւտ աշխատութիւնը արժէքաւոր է հէնց նրանով, որ պարզ ու լուսաբանում է մեր պատմական հարուստ անցեալի ծաղումը » :

Ա. Բրուսեանի դիւանին մէջ կան ան-ութիւններ, թէ ան կազմած է « Հայկական եւ եւրոպական ձայնագրութեան համեմատական դասագիրք » մը, ներ-ուած է ժողովրդական երգեր, հա-ած է առակներ, կազմած է « Ձայնա-րել հայկական հին եղանակներ եւ ներ» հատածոյն : Դժբախտաբար այս ութիւնը կը պակսին դիւանին մէջ : Կան-ատրաստ ընդհակառակութիւն կը յայտնենք որ անոնց, որոնք իրենց տեղեկու-ութիւններով կ'օգնեն մեզի գտնելու այդ հատիկները :

Կեանքին թէ գրագրութեամբ մերթ կա-ատուած եւ արբազրած է Զէյնալեան, ութեան եւ ուրիշ գուսաններուն եր-ան ու հէքեաթները, « Կայծեր » եւ Գանձակեր» Հայոց լեզուի դասագիր-երը, մերթ մասնակցած է թատերական ներկայացումներու, մերթ աշխատակ-ած պարբերական մամուլին՝ իր յօդ-ածներուն մէջ անդրադառնալով հան-ային կեանքին գանազան երեւոյթնե-ուն, մերթ երգեցիկ խումբերով երգա-անդիսներ տուած է, նպաստելով խմ-երդի արուեստին տարածումին :

Մ. ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ՎԱՐԴԹ ԳԻՏՆԱԼ

ՈՐՔԱՆ ԿԸ ՔԱԼԷ ՄԱՐԴԸ

Հաշիւ եղած է, թէ մարդը օրական գան հազար քայլ կ'առնէ, տարին՝ մին-ւ եօթը միլիոն, իսկ եօթանասուն տարուան մէջ՝ զրեթէ հինգ հարիւր մի-իոն քայլ, ուրեմն իր կեանքին մէջ մար-ը կրնայ 9 անգամ երկրագունդին չրջա-ը ընել կամ կարել երկիրէն մինչեւ Լու-ան հեռաւորութիւնը :

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԵՐԸ
ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ ՄԷՋ

Պատմութիւնէն կը տեղեկանանք թէ Պոլսոյ մէջ հայ բնակչութեան առաջին օրրանը եղած է Ղալաթիա, ուր Հայերը Պոլսոյ առումէն (1453) առաջ բնակած են եւ ունեցած 1360ին Ս. Սարգիս անուն եկեղեցի մը եւ յետոյ 1390ին ալ կառուցած են Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին :

Պէյօղլու մէկ արուարձանն էր Ղալաթիոյ եւ կը տարածուէր նոյն տեղերը Գուլէքտիւէն մինչեւ Կալաթա Սարայ, իսկ անկէ անդին մինչեւ Թաքսիմ կ'երկարէին պարտէզներ ու դաշտեր ուր ապա կը տարածուէին Ցուխոյ, Լատինոյ եւ Հայոց գերեզմանատունները :

Կ'ենթադրուի թէ նոյնիկ Պոլսոյ առումին տուն Հայեր գոյութիւն ունեցած են Պէյօղլուի մէջ (այն տուն Բերա), սա-կայն պատմական ոչ մէկ փաստ կարելի է գտնել այս մասին : Միայն տեսյդ է որ տասնըվեցերորդ դարուն, երբ Եւրոպացիներ կը փոխադրուին Պէյօղլու եւ հոն կը հիմնեն եկեղեցիներ ու դեսպանատուներ, Հայերն ալ դեսպանատան մէջ ծառայող խոհարար, դռնապան, սպասուոր եւն. բնակութիւն կը հաստատեն Պէյօղլուի մէջ :

Այդ ժամանակներէն ետք հետզհետէ կը շատնայ թիւը Հայերուն՝ ընդհանրապէս դաւառացի աղջիկները, որոնք կը դրաժեչին իբր ջրկիր, պահապան, դռնապան, մշակ, դարբին, բեռնակիր եւն. եւ կը բնակէին գլխաւորաբար «օտալար» կոչուած անակներու եւ խաներու մէջ, կա-լաթա Սարայէն մինչեւ Գալաթայի կոմսերը : Այսօր Գալաթասարայի այն փո-դոցը, որ կը բացուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ դէմ եւ կը վերջանայ անդ-լիական դեսպանատան դրան առջեւ, կը կոչուի Տուտու Օտալար, որ անշուշտ նոյն ժամանակներէն մնացած անուն մըն է : Իսկ Գալաթավուլա, Տիվրիկի Մուռնա-վիլ գիւղի անունով մկրտուած թաղ մըն է, ուր բոյն դրած են Մուռնավիլցիները :

Այն ժամանակները Պէյօղլուի բնակ-չութիւնը կը բաղկանար մեծ մասամբ Եւրոպացիներէ, որոնք իրենց բնակու-թիւնը հետզհետէ փոխադրած են Գա-լաթիայէն՝ հոն հիմնած են եկեղեցիներ : Լատինաց Ս. Աստուածածին եկեղեցին 1678ին հիմնուած Ֆրանչիսկեան կրօնա-ւորներու ձեռքով, Ս. Երրորդութեան կարգի եկեղեցին եւ մենաստանը 1772ին, Ս. Անտոն Բադուացւոյ անուն եկեղեցին 1724ին, Ս. Լուի մատուռը Ֆրանսական դեսպանատան մէջ 1788ին, պատմաւ-դան որ նորադարձ հայ հռոմէական ըն-տանիքներ հաստատուին Պէյօղլու : Յոյ-ները Պէյօղլուի մէջ 1804 Օգոստոս 14ին հիմը դրած են Այիա Փանայիա եկեղե-ցին, իսկ Թաթավլայի Այիա Տիմիթրին, նոյն հնօրեայ դիւղին յատուկ եկեղեցին էր :

Տասնեւութերորդ դարուն սկիզբը 1701ին, Մխիթար Սեբաստացի, իր միա-բանութիւնը հաստատած է Պէյօղլուի մէջ : Տպարաններ բացուած են, տպագըր-ուած են Բուբաստան 1704ին, Տոմար 1709ին, Ժամագիրք 1712ին եւ Աստուա-ծաշունչ 1705ին, այսօր անգիւտ բոլորո-վին, օրինակ մը կը պահուի Վասպիւրի Գալֆայեան որբանոցը (Հանդէս Ամսօր-եայ, Թիւ երկու, 1929, Տօքթ. Վ. Թոր-գոմեան) :

Տասնեւութերորդ դարուն սկիզբը, Պէյօղլուի մէջ ստուարացած է Հայերուն թիւը, որոնք իրենց հոգեւոր մխիթարու-թեան համար պէտք ունէին իրենց մօտ հայ եկեղեցիի մը, որովհետեւ դժուար կ'ըլլար մինչեւ Ղալաթիա, Ս. Լուսա-ւորիչ եկեղեցին երթալ հեռաւորութեան, փոխադրական միջոցներու չգոյութեան, եւ քաղաքի պարիսպի դուռներուն առա-ւօտ իրիկուն ուշ բացուելուն եւ կանուխ գոցուելուն պատճառաւ :

Հայերը, ուր որ հաստատուած են, հոն կանգնած են նաեւ իրենց եկեղեցին, որ-մէ դարերէ ի վեր քաղած են իրենց հո-գեկան սնունդն ու մխիթարանքը :

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Առողջութիւնը մեր գերագոյն բարի-քն է : Անոր պահպանումն ու զօրացու-մը՝ առաջնահերթ պարտականութիւններ-ն մէկն է անհատին, բնտանիքին եւ ղն մէկն է անհատին, բնտանիքին եւ ղն մէկն է անհատին, բնտանիքին եւ ազգային հատաքականութեան : 430 տա-րի առաջ, հռչակաւոր բժիշկ ու փիլիսո-փայ Պարակելսիոս կ'ըսէր. «Մարդը ճանչնալու համար, պէտք է զայն քննել իր ամբողջութեան մէջ» : Ուրիշ որեւէ ա-տենէ աւելի, այսօր, մարքի եւ մարմնի միութիւնը հիմն է բժշկական արուես-տին, ճիշդ ինչպէս նաեւ՝ առողջապահա-կան դաստիարակութիւնը :

Գերմանական Դաշնակցային Հանրա-պետութեան Առողջապահական Դաստիա-րակութեան կեդրոնական Հիմնարկը, որ 16 տարի առաջ հիմնուեցաւ Առողջապա-հութեան Գերմանական Թանգարան ա-նունով ու Քէօլն կեդրոնավայրը ունենա-լով՝ կ'աշխատի ճիշդ այս նպատակին համար, այսինքն, աշխարհի բոլոր մար-դոց տեղեկութիւններ տալ իրենց մարմ-նին, անոր աշխատանքին, անոր առող-ջութեան սպառնացող վտանգներուն մա-սին ու մղելու համար զանոնք՝ ապրելու առողջապահութեան կանոններուն համա-ձայն :

Զանազան տպաւորիչ ցուցահանդէսներ ու մանկավարժական նպատակներու յա-տուկ թափանցիկ ձեւով «Ապակեայ Մար-դը» Առողջապահութեան Թանգարանը հանրածանօթ դարձուցին բոլոր ցամաքա-մասերուն : Ապակեայ Մարդը խորհրդա-նիշը դարձաւ այն զօրձին՝ որ անդադար կը ջրադեցնէ Թանգարանը :

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Շատ մեծ է Թանգարանին գործը : Պա-հելով մանկավարժութեան եւ հոգեբա-նութեան սկզբունքները, չարունակ կը փնտռէ ամէնէն արդիական կրթական մի-ջոցները, առողջապահիկ կեանքի տար-բական կանոնները սորվեցնելու համար մարդոց : Օրինակի համար, մարմնի ա-մենօրեայ խնամքը, առողջարար սնունդը, առողջապահիկ բնակարանը, յարմար զգեստները, մարզանքը, սփորը եւ հան-գիստը : Ցայտագիրը կը պարունակէ նա-եւ՝ մայրերու դաստիարակումը, մա-նուկներու եւ տղոց խնամքը, զգրոցա-կան առողջապահութիւնը, սեռային դաս-տիարակութիւնը, արհեստաւորի կեանքի առողջապահութիւնը եւ ծերերու առող-ջապահութիւնը : Ծնողքներուն եւ տղոց կոչ կ'ընէ՝ որ կանոնաւոր կերպով հոդ տանին իրենց ակռաները :

Նմանապէս կը կազմակերպէ պատ-ուաստումի եւ բժշկական քննութեան դասեր : Առողջապահութեան Թանգա-րանը պարտականութիւն ստանձնեց նաեւ հասարակութեան տեղեկութիւններ տալ քաղաքակրթութեան կարելի հիւանդու-թիւններու մասին : Մանաւանդ կարեւորու-թիւն կ'ընծայէ նիւթերու, ալքոլի կամ մթնոլորտային վարակումէ քաղցկեղի վտանգի դէմ կանխազգուշութեանց ինչ-պէս նաեւ առողջութեան համար թունա-ւոր ջուրերու ներկայացուցած վտանգին :

Առողջապահութեան Թանգարանը ո-րոշ եւ մեթոտիկ կերպով՝ Գերմանիոյ եւ ուրիշ շատ մը երկիրներու բնակչու-թիւնն, կը քարոզէ առողջապահութեան մեծ գաղափարը, ցուցահանդէսներով, դասախօսութիւններով, ծանուցումնե-րով, դաստիարակչական ժապաւէններու ցուցադրութիւններով եւ ձայնասփիւռի ու պատկերասփիւռի յայտագրերով : Թանգարանի մէկ բնագաւառը, ներկա-յիս կը չրջի կարգ մը ափրիկեան երկիր-ներ, անոնց բնակիչներուն պարզելու հա-մար առողջապահութեան խնդիրները :

Առողջապահութեան Թանգարանը նմա-նապէս, զանազան լեզուներով կը հրա-տարակէ գրքեր եւ պատկերազարդ ցու-ցակներ :

Թանգարանի աշխատանոցներուն մէջ, մասնագէտներ կը պատրաստեն մարզա-կազմութեան պատկերներ ու զանազան գործարաններու եւ երկիներու օրինակ-ներ : Ասոնցմէ զատ, առողջապահութիւնը լիակատար կերպով դասաւանդելու հա-մար անհրաժեշտ ամէն ինչ կ'ընեն :

Վերջապէս, Թանգարանը վարժարան-ներ ու մասնագիտական հաստատութիւն-ներ կը ստեղծէ ոչ միայն Գերմանիոյ՝ այլեւ արտասահմանի մէջ :

Քաղեց՝ Վ.Ի.Ն

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ՀԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Գրիպոր տարածուեցաւ խոսին վրայ իբր թէ քնանալ, բայց հակառակ իր ցանկութեան չէր քնանար :

Մէկ աչքով վեր վեր կը նայէր դէպի երկինք՝ տեսնելու համար թէ արդեօք լուսինը պիտի միանա՞յ այդ լաստաձեւ երկայն մուխ ամպին, որ հեղգօրէն կը տարածուէր երկնքի կեդրոնը : Եթէ միա-նար՝ պատահ մթութիւն մը պիտի պա-տէր երկիրը : Միւս աչքովը այդ բարա-կավիղ կոպեան ենիչերին կը դիտէր, որ դէպի բռնուած լերկավիզ անպղի կը նմանէր կայներ էր : Ապահո-վաբար ոսքի վրայ կեցած կը քնա-նար : Յոգնած գինուորները ոսքի վրայ ննջած ալ կրնան քնանալ :

Գիշերը մեղմ էր, ու օդը հարիւր հա-զար մարդոց նուագ խմբոցէն կը թըր-թրար : Կարծես երկիրը ինքնին մրմն-ջէր խոր, միապաղաղ մրմունջով մը, ինչպէս կատու մը : Երբեմն երբեմն մի-այն կը լսուէր պահակի մը ձայնը ու ձի-երու տրաբելուն մեղմ խշրտոցը :

Կամաց կամաց Գրիպորին ալ քունը և-կաւ. յոգնութիւնն ու մտահոգութիւնը թմրեցուցին զինքը : (Դատապարտեալնե-րըն անգամ կը քնանան վերջին գիշերը) : Ինքը, սակայն չէր ուզեր քնանալ, ուս-ւմ գրեթէ ուրախացաւ մժեղի մը հա-մար՝ որ իր քթին չուրջ կը դառնար : Գիշերուան այդ փոքրիկ չուքթակհարը բարակ ձայնով կը բզզար : Բայց ի վեր-ջոյ ձեռքի չարժումով մը վռնտեց զայն ու չարունակեց կռութիլ ամբողջ բանակին վրայ ծանրացող քնարերը օդին դէմ : Կը մաքառէր : Բայց վերջապէս իր աչքերն ալ փակուեցան :

Ու ահա կը տեսնէր թէ հոն էր ուսկից որ մեկնած էր : Շոմոտիվարի հին դղեա-կին դասաւանդութեան սենեակին մէջ՝ Վաղենտ Թէօրէօքի երկու դասակներուն հետ :

Մեծ կաղնեփայտ սեղանին առջեւ նըս-տած էին, իրենց դիմաց Գաբրիէլ քահա-նան մատաղաթեայ խոշոր գրքի մը վրայ հակած : Զախակողմի պատուհանին կա-պարբ չրջանակով ապակիներէն արեւու ճառագայթները կուգային սեղանին ան-կիւնին վրայ հանդչելու : Պատին վրայ երկու խոշոր աշխարհացոյց քարտէսներ : Մէկը Հունգարիան կը ներկայացնէր՝ իսկ միւսը աշխարհիս երեք ցամաքամասերը : (Այն տուն պիտանականները դեռ չէին ներկայացներ Գոլոմպոսի երկիրը. դեռ հապիւ լուրը տարածուած էր թէ Փոր-թուգալցիները անծանօթ աշխարհ մը գտած էին : Բայց ոչ ոք ճշդրիտ բան մը գիտէր : Իսկ Աւստրալիոյ մասին եւ ոչ Գոլոմպոս կ'երազէր) :

Հունգարիոյ քարտէսին վրայ ներկա-յացուած էին բերդերն ալ վրաններու ձեւով, ու անտառները ծառերով : Լաւ քարտէսներ էին. կարդալ չգիտցողն ալ կրնար հասկնալ : Ու այն ժամանակները պինանչան կրող հունգարացի ազնուա-կաններուն մէջ ալ շատեր կային որ կար-ղալ գրել չէին գիտեր : Եւ ինչո՞ւ գիտ-նային : Գրագիրները անոր համար եղած են որ գրեն, եթէ գրելու պէտք ըլլար, ու եթէ նամակ հասնելու ըլլար՝ կարդա-յին իրենց տիրոջ համար :

Քահանան դլուխը բարձրացուց ու խո-սիլ սկսաւ .

— Այսօրուընէ սկսեալ ոչ լատիներէն քերականութիւն, ոչ աշխարհագրութիւն, ոչ պատմութիւն եւ ոչ ալ բուսաբանու-թիւն պիտի սորվինք, այլ միայն Թուր-քերէն ու գերմաներէն : Տարրաբանու-թենէն ալ վառօդի պատրաստութիւնը միայն պիտի սորվինք :

Յովհաննէս Թէօրէօք իր ապի փեսու-րէ դրիչը կաղամարին մէջ խոթելով ը-սաւ.

— Ան ալ աւելորդ ժամանակի կորուստ է, վարդապետ, արդէն ունէ թուրք պե-րին հետ կրնանք խօսիլ : Իսկ հայերիկս Գերմանացիներու դէմ դրօշ դարձու-ցած է :

Տասը տարեկան փոքրիկ Փրանկ դլխու-թեթեւ ցնցումով մը դէպի եա նետելով մինչեւ ուսերը հասնող չագանակագոյն մազերը՝ խօսքը ընդմիջեց .

— Տարրաբանութիւնն ալ ի՞նչ բանի պիտի ծառայէ : Հայրիկս այնքան վառօդ ունի որ մինչեւ վերջին դատաստանին օ-րըն ալ չի հատնիր :

— Հոյհոյ, պարոնիկ, — ժպտեցաւ քահանան, — դուն դեռ մարզավարի կարդալ ալ չես գիտեր, դեռ երէկ ծիւնը ձիվն կարդացիր :

Դրան սեմին վրայ յանկարծ վաղենտ Թէօրէօքի յաղթ հասակը երեւցաւ, կա-պոյտ թաւիչէ վերնապետա մը հագած էր՝ զոր Յովհաննէս թաղաւոր թողուցած էր իրեն մեռնելու ժամանակ. մէջքին թե-թեւ կոր սուրը՝ զոր միայն հանդիսական օրերուն կը զործածէր :

— Հիւրեր եկած են, — բաւ քահանա-յին.— ձեր ազնական հաղուստները հա-դէք, տղաք, ու գաւեթ իջէք :

ԿԵԶԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վարդգէս եւ Արսինէ Ահարոնեան, Այրի Տիկին Սիւզան Ահարոնեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, ի յիշատակ՝

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԵՈՒԱՐԴ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ զաւակներուն

ԱՐՓԻԿԻ եւ ՎՐՈՅՐԻ

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Միհրան Գավէզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (18 Հոկտեմբեր) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՎԷԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այս առթիւ Պ. Միհրան Գավէզեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.

Մշակոյթի Տան	1000 Ֆր.
Կապ. Խաչի Պանեէոյի մասնաճիւղին	200 Ֆր.
«Յառաջ»ի բարգաւաճման	200 Ֆր.

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ հերոսամարտի 44րդ տարեդարձի առթիւ՝ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ տեղւոյս Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց խնկելի յիշատակը յարգողները: Ցետ պատարագի մատաղ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ:

×

Տէր եւ Տիկին Արա Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Անդրէասեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց հօր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, Կիրակի (18 Հոկտեմբեր) առաւօտ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Աղաւնի Արծրունի եւ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեան կը ծանուցանեն թէ՝ Հոկտ. 18ի Կիրակի օրը, Փըրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի՝ իրենց զաւակներուն աղետալի արկածի զոհ ողբացեալ՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԺԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ

մահուան առաջին տարելիցին առիթով: Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, Կապոյտ Խաչը եւ Նոր Սերունդը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Միքայէլեանի իրենց հօր՝ Լէոն Կիի կսկիծալի մահուան առթիւ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն, Կապոյտ Խաչը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարուժան խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Ն. Նիկողոսեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, Այրի Տիկին Զապէլ Նիկողոսեանի մահուան առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւը իր խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեանի, Ժիրայրի, Էտուարի եւ Միշէլի, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Քնար Բէզէզեանի, Բոյաջեան բոլոր ընտանիքներուն, նոյնպէս Շալճեան Միսկիճեան ընտանիքներուն, Գագիկ Շալճեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գեւոնեան եւ զաւակը՝ Գեղամ Գեւոնեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր – Մինասեան եւ զաւակները, Վահան Համբիկեան (Ժուան լէ Փէն), Տէր և Տիկ. Ա. Հէքիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարագաշեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Աղապապ Թօփալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գոչեան եւ զաւակները կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, տալոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գեւոնեան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 11ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Հոկտ. 15) ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի իր ընտանեկան դամբարանը, Պանեէօ Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Հանգուցեալին փափաքին համաձայն ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խընդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ՃԱՇ

Ի ՊԱՏԻՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ

Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կազմակերպած է ճաշ մը, ի պատիւ Երուսաղէմի Պատրիարք ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

Այս Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8ին, Լիւթեսիայի սրահը: Ճաշագին 30 Ֆր.: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը անձամբ կամ հեռաձայնով մինչեւ Հինգշաբթի կէսօր:

— ԼԻՈՆ —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ԿԵԴՐՈՆ.— 295 Բիւ Պուալօ

Լիոնի Հայկ. Երաժշտութեան Ակադեմիա կը հրաւիրէ որ լսէք իր առաջին հաղորդումներու շարքը՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ» Ֆրանս – Էնթէռի վրայ:

Ուրբաթ Հոկտ. 16 ժամը 22·42ին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանին սրահը (Թէաթր Միւնիսիփալ):

Կը նախագահէ Ընկ. Ե. ԳԱՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԲԱԲԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ Նոր Սերունդի կողմէ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիլայի շրջանի հայերէնի դասընթացքները կը վերաբացուին այս Հինգշաբթի 15 Հոկտեմբերին, կէսօրէ ետք ժամը 14·30էն սկսեալ, ուսուցչութեամբ Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Շրջակայ բոլոր հայաբնակ թաղամասերուն դիւրութիւն ընծայելու համար դասերը փոխադրուած են այլ Ֆրանսական վարժարանի մը մէջ, հետեւեալ հասցէին՝ 47 Բիւ տէ Սոլիթէռ, (մէթրօ Փլաս տէ Ֆէթ, Փիրէնէ կամ Ժուրտէն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

Որբերու Օգն. Մարմնի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 29ին

GRAND HOTEL

×

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ:»

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ 17 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ

Կը խօսի ընկ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ.— Վերջին քառասնամեակին մեր կատարած դերն ու նուաճումները

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէոյի «Մուրատ» ակումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18էն 24: CASSITA, 167, Rue Montmartre

Գեղարուեստական յայտագիր — Ընկերական մթնոլորտ

BAR — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 44րդ տարեդարձը կը տօնէ այս Կիրակի առաւօտուն Ֆրանսական եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, ութ հազար անմեղ նահատակներու խնկելի յիշատակին:

Կը խօսի ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին

Քաֆէ Ռեժան (մեթրօ Քատէ)

Նիւթ.— Հայրենիքի մտաւորականութիւնը:

— * —

Մարսէյլ .... ՊՕՄՈՆ .... Մարսէյլ

Հայաստանեան ԵՐԿՈՒ Ժապաւէն

Երկուշաբթի՝ 19 Հոկտ. ժամը 20·30

Պօմոնի «Ֆլորէալ» սինեմա

Ա.

«ՃԱՄԲԱՅ»

Երկարատեւ ժապաւէն

Բ.

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ»

Նայիրեան

Երգ ու պարի գունաւոր ժապաւէն

—*—

ԿՈՉ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Կոմիտաս Վարդապետի ծրագրած գաղափարը, հող կը դտնէ, շնորհիւ հայ արուեստասէր երիտասարդներու, վկայեալ Ֆրանսական եւ օտար ակադեմիաներէ, մէջտեղ բերելով Լիոնի մէջ երաժշտական եւ մշակութային հայկական մանկավարժական ակադեմիայ մը:

Սոյն ծրագրին իրականացման համար, Ռոն նահանգի ակադեմիայի վերակացութեան, ինչպէս նաեւ Լիոնի Հայ Ազգային Միութեան համակրանքն ու հաւանութիւնը շահուած է արդէն եւ Ակադեմիան իր դռները բացած է Հոկտեմբեր 5ին:

Դասախօսները եւ վկայեալ արուեստագէտները, հայ եւ Ֆրանսացի, պիտի ըստանձնեն Ակադեմիայի դասընթացքներու առաջնորդութիւնը:

Առժամեայ վարչութեան խորհուրդը, կազմուած մղիչ ուժովը Պ. Ժօրժ Մամասեանի եւ Պ. Վարդան Յակոբեանի, կոչ կ'ընէ Լիոնի եւ շրջականերու բոլոր Հայերուն, քաջալերելու եւ բարոյապէս օգնելու, այս դեղեցիկ եւ հանրօգուտ աշխատանքին իրականացման, արձանագրել տալով իրենց զաւակները ակադեմիայի դասընթացքներուն համար:

ԱՌԺԱՄԵԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Յ. Գ.— Ընդհանուր տեղեկութիւններու համար, այս Շաբաթ 17 Հոկտեմբեր, տեղի պիտի ունենայ ժողով մը, Հայ Ազգ. Տան մէջ, 295 Բիւ Պուալօ, ժամը 21ին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզեան շրջանի խումբերու վարչութիւնները ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Ս. Էֆխանեանի բնակարանը, 76 Բիւ տը լա Մառ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Երեքշաբթի (20 Հոկտեմբեր) ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 15ին, Գեղունի սրահը (Պիվէր):

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

«PARS HOTEL»

Ave. Sepand, 40

TÉLÉPHONE: 626031

CABLES: 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.

2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.

(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

«ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ»

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՐԱՏԱՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 16 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԳԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10136 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.136

ՊՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

Գ.

Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ [illegible] հարաբերութիւնները շատ աւելի սիրա- [illegible] դարձած են Լօզանի դաշնագրէն [illegible], հակառակ այն փաստին, որ Լօզա- [illegible] բանակցութեանց օրերուն քեմալա- [illegible] « իմպերիալիստների հետ գոր- [illegible] մէջ մտնելու հակումներ» ցոյց [illegible] էին (Սահակեան, էջ 38):

[illegible] այսօր, այդ օրերուն ալ Թուր- [illegible] սիրաշահելու համար մրցումի ելեր [illegible] բոլշեւիկն ու «իմպերիալիստ»ը: Մ. [illegible] խոստովանութեամբն իսկ «մեծ [illegible] բերեց Թուրքերին՝ Չիչերինի հիա- [illegible] ելոյթը Լօզանում. Սով. Ռուսաս- [illegible] աջակցութիւնը բարոյապէս օգնեց [illegible] »:

Թուրք հեղինակ մը՝ Բըֆքը Յալիմ [illegible] եւ ամերիկացի պատմաբան [illegible] կը շեշտեն, որ Լօզանի մէջ [illegible] պատուիրակութիւնը Թուր- [illegible] աւելի եռանդով կը պաշտպանէր [illegible] իրաւունքները:

1925էն մինչեւ 1935 «Սով. Միութեան [illegible] Հանրապետութեան միջեւ դո- [illegible] է ունեցել փոխադարձ օգտակար [illegible] ձեռնտու համագործակցութիւն՝ ինչ- [illegible] միջազգային ասպարէզում, այնպէս [illegible] տնտեսական ու կուլտուրական կապե- [illegible] բնագաւառներում »:

Սակայն 1935էն մինչեւ 1939 Սեպտեմ- [illegible], Բ. Աշխարհամարտի սկիզբը, [illegible] հրաժարելով Մոսկուայի հետ [illegible] եւ բարիդրացիական յարաբե- [illegible] պահպանելու քաղաքականու- [illegible], ոչ – բարեացակամ, նոյնիսկ [illegible] վերաբերում ցոյց տուած է [illegible] Միութեան հանդէպ՝ մասնակցելով [illegible] աշխարհակալ պետութեանց [illegible] դիւանագիտական «կոմբի- [illegible]»ներուն:

1925 Դեկտեմբեր 17ին է, որ ստորա- [illegible] էր ռուսեւթուրք ոչ – յարձակո- [illegible] եւ չէզոքութեան դաշնագիրը:

Թուրք պատմաբանները «գիտակցօրէն [illegible] փոխելով փաստերը », կը գրեն որ [illegible] դաշնագրով Մոսկուա կ'ուզէր բա- [illegible] շահիլ, պաշտպանուելու հա- [illegible] արեւմտեան պետութեանց դէմ, ո- [illegible] 1925 Հոկտեմբերին Լոքառնոյի մէջ [illegible] էին «Հռենոսեան Ուխտ»ը:

Այս դաշնագրով Անգլիա եւ Ֆրանսա [illegible] Գերմանիոյ սահման- [illegible], սակայն նոյն ապահովութիւնը չէ- [illegible] տար Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ [illegible] համար, «հասկացնելով [illegible] իմպերիալիստներին, որ [illegible] պատրաստ են այդ երկիրները զո- [illegible], եթէ Գերմանիան յարձակուի [illegible] Միութեան վրայ» (Սահակեան, էջ [illegible]):

Թուրք հրապարակագիր եւ տեսաբան [illegible] Շիւքրիւ Էսմէր կը գրէ թէ «Խ. [illegible] մեկուսացած եւ թոյլ վիճա- [illegible] գտնուելու պահերին ձգտել է մեր- [illegible] Թուրքիայի հետ» : Մինչդեռ Լո- [illegible] ուղղուած էր նաեւ ոչ միայն [illegible], այլ Մերձաւոր Արեւելքի, [illegible] Թուրքիոյ դէմ, ուր [illegible] իմպերիալիստները կ'ուզէին ամ- [illegible] իրենց դիրքերը:

Լոքառնոյի դաշնագրէն վերջ Անգլիա [illegible] սաստկացուց իր ճնշումը Թուր- [illegible] վրայ՝ Մուսուլի հարցի կապակցու- [illegible]: Իտալիա զօրք կեդրոնացուց Սի- [illegible] եւ Հռոդոսի մէջ՝ «անգլօթուրքա- [illegible] ճգնաժամի այս մոմենտին առերես [illegible] իր նուաճողական ձգտում- [illegible] Փոքր Ասիայի նկատմամբ »: Ֆը- [illegible] եւս լարուած յարաբերութիւններ [illegible] Թուրքիոյ հետ՝ օսմանեան հանր-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

ՊՐԱԶԻԼԻԱՅԷՆ ԵՏՔ՝ ՍԱՆ – ՓԱՒԼՕ

Նախագահական քառավէլով է որ տը Կոլ հասած է Սան – Փաւլօ : Թնդանօթի 21 հարուածներով դիմաւորուած, Ֆը- բանսայի նախագահը ընդունուած է կա- ռավարիչ Ատհեմար տը Պարոսի կողմէ, ծափերու մէջ :

Օդը սքանչելի է եւ պայծառ արեւ մը կը փայլի : Ինչպէս ամէն տեղ հոս ալ, ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են, ոստիկանութեան պատկանող թռան մը կը հսկէ օդակայա- նին վրայ, ապա կը հետեւի թափօրին, մինչ ամէն յիսուն մեթր զինուած ոստի- կան մը կայ : Այս պայմաններու մէջ է որ տը Կոլ հասած է «Փալացիօ տոս Քամ- փոս – Էլիսէոս» (Շան զ'Էլիզէի պալա-

---

ային պարտքի եւ թուրքեւսուրիական սահ- մանին վերաբերող հարցերու կարգա- ւորման առընչութեամբ :

Ուստի, ըստ Սահակեանի, 1925ի ռուս- եւթուրք դաշնագրէն առաւելապէս օգ- տուողը Անգարան էր ոչ թէ Մոսկուան : Այդ դաշնագիրը ստորագրուեցաւ 1925 Դեկտեմբեր 17ին, այսինքն Մուսուլի մասին Ազգերու Դաշնակցութեան կայա- ցուցած որոշման յաջորդ օրն իսկ : (էջ 50 – 51):

1927ին եւ 1931ին Մոսկուա առեւտրա- կան համաձայնագրեր կնքեց Անգարայի հետ եւ մեծ վարկեր յատկացուց Թուր- քերուն :

Շարունակելով երկու լարի վրայ խա- ղալ, Թուրքիոյ ելմտական նախարար Շիւքրիւ Սարաճօղլու Ամերիկա գնաց՝ Մ. Նահանգներու աջակցութիւնը ապա- հովելու համար :

Վախնալով Թուրքերու բարեկամու- թիւնը կորսնցնելէ՝ Խ. Միութեան ար- տաքին նախարար Լիտվինով 1931ի վեր- ջերը Անգարա գնաց եւ հինգ տարուան համար վերանորոգեց 1925 Դեկտեմբեր 17ի ոչ – յարձակողական դաշնագիրը : Միաժամանակ ութ միլիոն տոլարի վարկ բացաւ՝ Կեսարիոյ մէջ հիւսուածեղէնի գործարան մը հիմնելու համար : Այս վարկը յատկացուեցաւ առանց տոկոսի, վճարելի քսան տարիէն՝ ապրանքներ մատակարարելու եղանակով :

Կը տեսնուի թէ ո'րքան առատաձեռն է եղած Խ. Միութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ :

1932ի Մայիսին վարչապետ Իսմէթ Ի- նէօնիւ Մոսկուա գնաց՝ աւելի եւս ամ- րապնդելու համար երկու երկիրներու « անշահախնդիր » բարեկամութիւնը, հակառակ տնտեսական նախարար Ճէլալ Պայարի եւ Թուրք ազդեցիկ շրջանակնե- րու թշնամական տրամադրութեանց : Այս վերջինները կ'ուզէին աւելի նպաս- տաւոր պայմաններ ստանալ Գերմանիա- յէն եւ Անգլիայէն, սակայն չյաջողեցան :

« Չնայած բազմաթիւ խոչընդոտներին, սովետական մասնագէտներին, այնուա- մենայնիւ, յաջողուեց ժամանակին ա- ւարտել Թուրքիայի (Կեսարիա) խոշորա- գոյն տեքստիլ կոմբինատի շինարարու- թիւնը » (Սահակեան, էջ 65):

Խ. Միութիւնն էր, որ հիմը դրաւ Թուրքիոյ ճարտարարուեստի զարգաց- ման, ամէն տեսակ մեքենաներ եւ մաս- նագէտներ տրամադրելով : Սակայն, ու- տող – ուրացող, Թուրքերը խեղաթիւրե- լով դէպքերը, յետին մտքեր կը վերա- գրեն Մոսկուայի :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

տը) : Տեղական մամուլը կ'ողջունէ « Գ. Աշխարհի պարագլուխը », որու շնորհիւ. — « Նոր ճամբաներ կը բացուին Պրազի- լի եւ Ֆրանսայի միջեւ հասարակաց գոր- ծունէութեան համար »:

Սան – Փաւլօ հասնելէն առաջ, Պրա- զիլիայի մէջ, տը Կոլ խօսած էր նաեւ խորհրդարանականներուն եւ շեշտած .— « Օ պրազիլ է ումա թեռա քէ էմ սէ փլանթանտօ թուտօ տա (Պրազիլ երկիր մըն է ուր կը տնկես ինչ որ կ'ուզես)»: Իբր եզրակացութիւն և պարզելէ եռք եր- կու երկիրներու յարաբերութեանց կա- րեւորութիւնը, նախագահ տը Կոլ կ'ը- սէր.— « Անշուշտ, քանի որ Լատին ա- մերիկեան պետութեան մըն էք, պարզ է որ ձեր շահերը, ձեր գործոնէութիւնը, ձեր մտահոգութիւնները գլխաւորաբար նոր աշխարհին կը վերաբերին: Պարզ է նաեւ որ մենք, ըլլալով Եւրոպացիներ նախ եւ առաջ պէտք է նկատի առնենք ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ հին աշխար- հին մէջ: Համաձայնելու պատճառները ալ աւելի են սակայն, վասնզի ինչ ալ ըլ- լան այն ամերիկեան կազմակերպու- թիւնները որոնց մաս կը կազմէք եւ եւ- րոպական հաւաքականութիւնները որոնց մաս կը կազմենք, ո՞վ չի տեսներ որ աշ- խարհի ապագան — եթէ ունի — խաղա- ղութիւն եւ հաւասարակշռութիւն կը պահանջէ : Այդ այս երկու պայմանները մեծ մասամբ կախում ունին համախո- հութեան կապերէն որոնք կ'ամրապըն- դուին կամ ոչ, մեր քաղաքականութեան յաւիտենական աղբիւր՝ Եւրոպայի եւ Լատին Ամերիկայի միջեւ, որ աշխարհի առաջին գիծին վրայ կ'անցնի: Ո՞ր եր- կիրներն են որոնք աւելի լաւ կրնան աղ- դանշանը տալ քան Պրազիլ կամ Ֆրան- սա »:

Տը Կոլ Փարիզ կը վերադառնայ այսօր Ուրբաթ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՒ ՊԱՏՈՒԵԼԻՆ Մարթին Լիւթէր Քինկ ստացաւ խաղաղութեան Նոպէլեան մրցանակը: Մամուլի ասուլիսի մը ըն- թացքին զոր տուաւ Աթլանթա, յայտա- րարեց թէ իր մրցանակին ամբողջութիւ- նը կը նուիրէ քաղաքային իրաւունքներու շարժումներուն :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ մինչեւ վերջին վայր- կեանը ընտրութիւնները անորոշ բնոյթ մը ունէին: Ներկայ ժողովը կազմուած էր 350 պահպանողականներէ եւ 256 աշ- խատաւորականներէ :

ՔՈՒՊԱՅԻ հանրապետութեան նախա- գահը Տորթիքոս Մոսկուա հասած է եւ օդակայանը ընդունուած նախագահ Մի- կոյեանի կողմէ :

ԹԵՔՍԱՍԻ Քորփիւս Քրիսթի քաղա- քին մէջ շէրիֆը դաւ մը երեւան հանած է: Ըստ քաղուած տեղեկութիւններուն, նախագահ Ճոնսըն պիտի սպաննուէր Կի- րակի օր երբ հասնէր այդ քաղաքը, ընտրական շրջապտոյտին ընթացքին :

ԹՈՔԻՈՅԻ ողիմպիականները շատ յու- սախաբ ըրած են Ֆրանսացիք, որոնք արդէն իսկ կորսնցուցին ոսկէ երկու մե- տալներ զորս կը յուսային, մէկը Կոթ- վալլէսի եւ միւսը Քրիսթին Քարոնի շնորհիւ: Այս վերջինը իր իսկ մրցանիշը կոտրելով հանդերձ երկրորդ հանդիսա- ցաւ, երկու տասներորդ երկվայրկեան տարբերութեամբ առաջինին վրայ որ Ա- մերիկուհի է: Ողիմպիական խաղերու չորրորդ օրը, Խորհ. Միութիւնը շահած էր արդէն չորս մետալ, Ամերիկա՝ 7, Ճափոն՝ երեք, Գերմանիա՝ մէկ, Թուր- քիա՝ մէկ, Պուլկարիա՝ երեք, Լեհաս- տան՝ երկու, Մեծն Բրիտանիա՝ մէկ, Չեխոսլովաքիա՝ մէկ, Ֆինլանտա՝ մէկ, Հոլանտա՝ մէկ: Ոչ մէկ ոսկի մետալ ու- նին ցարդ Ֆրանսա, Իտալիա, Շուէտ եւայլն :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ եւ Խորհ. Միութիւնը ա-

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԷԻՆ ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԸ »

«Հիւրրիյէթ»ի մէջ, Միտհաթ Սէրթօղ- լու կը պատմէ Եըլտըզի դէպքը, որ պա- տահեցաւ 1905 Յուլիս 2ին, նպատակ ու- նենալով սպաննել Սուլթան Ապտիւլ Հա- միտը, որ Եըլտըզի մզկիթը կ'երթար, Ուրբաթի արարողութեան ներկայ գըտ- նուելու: Յօդուածագիրը ի մէջ այլոց կու տայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.

— «Հայոց Դաշնակ Քօմիթէն որոշած էր սպաննել Սուլթան Ապտիւլ Համիտը, որ արգելք մըն էր իրենց բազձանքնե- րուն համար: Թուրքերը եւ Հայերը դա- րերով եղբօր պէս ապրած էին իրարու հետ, բայց կային տարրեր, որ շահեր ունէին Թուրքերն ու Հայերը պառակտե- լով :

« Դաշնակ Քօմիթէն թշուառ խամաճիկ մըն էր անոնց ձեռքը: Մահափորձը սար- քելու համար, Ռուսահայ Քրիստափոր Միքայէլեան Իսթանպուլ եկած էր, իր աղջիկը՝ Ռօպինա կ'օգնէր իրեն, նաեւ ուրիշ ռուսահայ մը, Կոստանդ Գապլու- եան, որոնք սկսան գործակցիլ Սինկէր ընկերութեան մէջ աշխատող պելժ անիշ- խանականի մը հետ: Անիշխանականն էր Ժօռիս, որ յետին մանրամասնութեամբ կազմակերպեց մահափորձը : Վիէննայէն մասնաւոր կառք մը բերին, զայն լեցու- ցին ռումբերով եւ պայթուցիկներով, ճշդեցին թէ ո՞ր ժամերուն Սուլթանը Եըլտըզի մզկիթը կ'երթար ու կուգար, վայրկեանը վայրկեանին ստուգեցին ա- մէն բան : 1905 Յուլիս 21ին, ուժանակ- ներով լեցուն կառքը բերին զետեղեցին մզկիթին դրան առջեւ : Բարեբախտա- բար Ապսիւլ Համիտ քանի մը վայրկեան ուշ ելաւ մզկիթէն, հակառակ իր սովո- րութեան բաւական երկար խօսեցաւ Շէյ- խիւլիսլամին հետ, պահ մը վերջ ուժա- նակները պայթեցան ահարկու դղրդիւնով մը, կառքին մօտ գտնուող 26 հոգի կտոր կտոր եղան: Ապտիւլ Համիտ պահեց իր պաղարիւնը, եւ առանձին պալատ գնաց իր կառքով :

« Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ ե- ղան, մահափորձը սարքողները օտարա- հըպատակ էին, որով արտասահման փա- խան, պելժ անիշխանականը մահուան դատապարտուեցաւ, բայց Սուլթանը ներ- եց անոր եւ շատ խիստ չվարուեցաւ, փակեց խնդիրը : Սակայն դէպքը մըտ- քին մէջ արմատացած էր, եւ մինչեւ 1908ի Սահմանադրութիւնը, Ապտիւլ Հա- միտ խստացուց իր բռնապետական քա- ղաքականութիւնը » :

ռեւտրական համաձայնագիր մը ստորա- գրած են Աթէնք 1965ի համար որ յիսուն առ հարիւր յաւելում կը նախատեսէ ա- ռեւտրական փոխանակութեանց մէջ :

ԹԻԹՕ Կիպրոս կ'երթայ Ուրբաթ օր : Տեղական թերթերը սկսած են Եուկոսլա- ւիոյ զեկավարին գովքը հիւսել, իբրեւ պարագլուխը ոչ – յանձնառու երկիրնե- րու :

ԵՐԿՈՒ ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐ որոնք կը հետե- ւին անջրպետէն եկած հաղորդակցու- թեանց, կը պնդեն որ բան մը աւրուած է Վոշխոդի մէջ: Կը յիշեցնեն թէ « դուրս ելլէք» խօսքը քանիցս լսուած է, ինչ որ ըստ իրենց կը նշանակէ թէ տիզերագնաց- ներու մէկը կամ միւսը պիտի փորձէր ա- յերանաւէն դուրս ելլել :

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԻ եւ հեռաձայնի գի- ները պիտի բարձրանան ի մօտոյ : Նա- մակագրոշմը պիտի արժէ 0,30:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ գպրոցի մը մէջ, յիսուն աշակերտներ թունաւորուած են ցերէկ- ուան ճաշէն եւ անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուած : Վիճակնին ծանր չէ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՍՈՎԵՏՆԵՐԸ

Բ.

Թուրքիոյ մասին խօսելիս, խորհրդահայ հեղինակները մասնաւոր զգուշութիւն են ցոյց տալիս շօշափելու խորհ. իշխանութեան քաղաքականութիւնը՝ հայկական հարցի եւ Հայաստանի վերաբերմամբ: Մի հարց, որ հրատապ ու կենսական է մեզ համար եւ այսօր, եւ կազմում է գլխաւոր առանցքը պայքարի՝ մեր եւ համայնավարների միջեւ: Ռ. Սահակեանի գրքոյկը առիթ է ընծայում վերյիշելու այն փուլերը, որով անցաւ խորհրդային քաղաքականութիւնը Հայաստանի եւ Հայկական Հարցի նկատմամբ:

Նախա – հոկտեմբերեան օրերին, երբ բոլշեւիկները կատաղի պայքարի մէջ էին ժամանակաւոր կառավարութեան հետ՝ Ռուսաստանի իշխանութեան տիրանալու համար, Լենինի գլխաւոր զէնքերից մէկն էլ Հայկական Հարցն էր: Այդ շրջանի իր ճառերը լեցուն են Հայերի յիշատակութեամբ: Հայ ժողովուրդը ի պատուի էր Դաշնակիցների եւ Ամերիկայի աչքին, Հայկական Հարցը ժողովրդական էր քաղաքակիրթ ազգերի մօտ, Լենինի խուժանավար գործելակերպը չէր կարող չշահագործել Հայերին, իր համաշխարհային ծրագիրների համար:

Հաղիւ Ռուսաստանի իշխանութեան տիրացած՝ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդը հրատարակեց 1917 Դեկտեմբերի 31ի հռչակաւոր դեկրետը՝ Լենինի եւ Սթալինի ստորագրութեամբ, Թրքահայաստանի ինքնորոշման մասին: Եւ միաժամանակ, շահելու համար Թուրքերի եւ իսլամ ժողովուրդների համակրանքը, հրամայեց հեռացնել ռուս զօրքերը Թուրքիոյ գրաւած շրջանից, այսինքն՝ Հայաստանից: Այս հակասութիւնը այնքան ակնբախ էր եւ անարդար, որ նոյնիսկ հայ համայնավարներից ոմանք դիմեցին Լենինին՝ խնդրելով ռուս բանակը պահել Թրքայաստանում, մինչեւ որ Հայերը ինքնորոշուեն եւ ամրանան:

Այս դեկրետն էր, որի հրատարակման առթիւ գրած իր յօդուածում Սթալինը կոչում էր «Հայկական Հարցի արմատական լուծում»: Եւ իրաւունք ունէր. ռուս բանակի Թրքահայաստանից քաշուելով, արտագաղթեց եւ հայ ժողովուրդը, Թրքահայաստանը մնաց առանց ... Հայի:

Միեւնոյն ժամանակ, ներքին կեանքում, շահելու համար Հայերի համակրանքը, համայնավար կուսակցութիւնը իր համագումարում հռչակեց Հայաստանի անկախութիւնը: Հայաստանի անկախութեան հարցը, դրական իմաստով տեղ գտաւ Խորհրդային Ռուսաստանի սահմանադրութեան մէջ, առանձին յօդուածով:

Քիչ վերջը, սակայն, խորհրդային իշխանութիւնը, Բրեստ – Լիթովսքում դաւաճանեց Հայերին տուած իր բոլոր խոստումներին: Բրեստ – Լիթովսքի հաշտութեան պատուիրակութեան խորհրդային կազմին մէջ էր նաեւ հայ բանաստեղծ Վահան Տէրեանը, որ զինուած Հայերի կողմից պատրաստուած տեղեկագրով, գնում էր պաշտպանելու հայկական պահանջները: Այդ տեղեկագիրը, որի պատրաստութեան մէջ մաս ունէր նաեւ Դաշնակցական Ռոստոմ Զօրեանը, հիմնուած էր Լենին – Սթալինեան դեկրետի սկզբունքների վրայ: Եւ պահանջում էր առժամեայ կերպով ռուսական զօրքերը պահել Հայաստանում:

Վահան Տէրեանը անգամ բերանը բանալու հնարաւորութիւնը չունեցաւ Բրեստ – Լիթովսքում: 1918 Մարտի 3ին, ստորագրուեց հաշտութեան դաշնագիրը Խորհրդային Ռուսաստանի եւ Գերմանիոյ ու Զինակիցների միջեւ, որով խորհրդային իշխանութիւնը հրաժարուեց ամբողջ Թրքահայաստանից եւ Թուրքերին զիջեց նաեւ Կարսի, Արտահանի, եւ Օլթիի շրջանները՝ Արեւելեան Հայաստանից, ինչպէս եւ Պաթում նաւահանգիստը՝ իր շրջակայքով:

Կարելի է ասել — եւ ասում են — որ Ռուսաստանը տկար էր եւ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդը անզօր, այդ պատճառով Լենինը ստիպուած էր տեղի տալ գերմանեւթրքական զինակցութեան առջեւ: Ճիշդ է, որ բոլշեւիկները քայքայել էին Ռուսաստանը այն աստիճանի, որ ան կորցրել էր արտաքին թշնամուն դիմադրելու ամէն կարողութիւն: Բայց ճիշդ է եւ այն, որ յետագային խորհրդային իշխանութիւնը երբեք դրական վերաբերում չունեցաւ դէպի Հայաստանն ու Հայկական Հարցը: Բրեստ-Լիթովսքին յաջորդեց Թուրք ջարդարարների եւ բոլշեւիկների բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը: Խորհրդային Ռուսաստանի դռները լայնօրէն բացուեցին իթթիհատական պարագլուխ Էնվէրի, Ջեմալ փաշայի, Խալիլ փաշայի եւ բազմաթիւ ուրիշների առջեւ, որոնք Սովետներից ստացած դրամով եւ Խորհ. օժանդակութեամբ Ռուսաստանը յենակէտ դարձրին համիսլամական եւ համաթրքական գործունէութեան(*):

Արձանագրենք եւ համայնավար կուսակցութեան յաջորդ «Հայասիրական» գործը: 1920ին, ամառուան վերջը գումարուեց, Բագու քաղաքում այսպէս կոչուած՝ Արեւելեան Ազգերի Համագումարը, երրորդ միջազգայնականի զեկավար Զինովեւի նախագահութեամբ: Այդ համագումարին պատգամաւորութիւն ունէին եւ Թուրքիան ու Մերձաւոր Արեւելքի ուրիշ երկիրներ: Պատգամաւորներ էին, ի միջի այլոց, յայտնի ջարդարարներ Էնվէր փաշա, Խալիլ փաշա եւ բազմաթիւ ուրիշ փաշաներ ու մոլլաներ: Զմոռնանք յիշելու որ համագումարին Հայաստանի անունով մասնակցում էին նաեւ հայ համայնավարները: Նրանց աչքի առջեւ համիսլամական ցոյցեր էին տեղի ունենում Բագուի մզկիթներում եւ դուրսը: Էնվէր փաշայի երեւումը, համագումարում, եւ արտասանած ճառը խելայեղ խանդավառութիւն էին առաջ բերում մուսուլման պատգամաւորների մէջ:

Բագուի Արեւելեան Համագումարը վերջացաւ դաղտնի համաձայնութիւններով եւ ընդհանուր որոշումով՝ համախորհուրդ պայքարելու 1920 Օգոստոս 10ին կնքուած Սեւրի դաշնագրի եւ Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ՝ իբրեւ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող աշխարհակալ պետութիւնների առաջաւոր պահակը Կովկասում: Բնորոշ է, որ հայ բոլշեւիկները ոչ մի տեղ չեն խօսում իրենց մասնակցութեան ու դերի մասին՝ Արեւելեան Համագումարում:

Արեւելեան Համագումարի առաջին զոհը եղաւ Հայաստանը: Անհաւանական չէ, որ հայ բոլշեւիկներն էլ որոշ պարտականութիւններ էին ստանձնել համագումարում: Ժամանակի մամուլից երեւում է, որ նրանք, Արեւելեան Համագումարից յետոյ, առանձնապէս աշխուժացան եւ կատաղի պայքարի անցան Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ:

Այսօր այլեւս դաղտնիք չէ որ Թուրքերի յարձակումը Հայաստանի վրայ՝ 1920 աշնան, հետեւանք էր Արեւելեան Համագումարում տրուած որոշումներին եւ խորհրդային իշխանութեան անմիջական աջակցութեան: Հայաստանի հանրապետութեան ճգնաժամային օրերին, խորհրդային իշխանութիւնը — ու նաեւ հայ համայնավարները — նիւթապէս եւ բարոյապէս օգնում էին Թուրքերին: Եթէ մենք, Դաշնակցականներս, ստիպուած եղանք ստորագրելու Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը՝ դրա պատասխանատուութիւնը, ամէնից առաջ, ընկնում է բոլշեւիկների վրայ: Մենք փոքր էինք եւ տկար, բայց ապագայի մեծ հաւանականութիւններ ունէինք: Հայաստանի անկախութիւնը, մեր համոզումով, միակ միջոցն էր Հայկական Հարցի արմատական լուծման. Սեւրի դաշնագիրը միջազգային մուրհակ էր հայ ժողովուրդի ձեռքին: Խորհ. Ռուսաստանը, իր ահարկու ուժով, գործակցելով Թուրքերի հետ՝ խորտակեց հայ ժողովուրդի ապագայի բոլոր յոյսերը:

Հայաստանը խորհրդայնացուելով, հայ համայնավարները, հիմնուած Մոսկուայի խոստումների վրայ, հաւատացնում էին, որ խորհրդային իշխանութիւնը կը լուծէ Հայաստանի սահմանների հարցը եւ կուտայ հայ ժողովուրդին խաղաղութիւն եւ կենսական ամէն բարիք: Կարծես ծաղրելու համար հայ համայնավարների միամտութիւնը՝ խորհրդ. իշխանութիւնը Թուրքերի հետ կնքեց, 1921 Մարտի 16ին, Մոսկուայի դաշնագիրը, որ վերջը, նոյն տարուան Հոկտեմբեր 13ին, Կարսի դաշնագրով հաստատել տուեց եւ Անդր – Կովկասեան հանրապետութիւններին, որոնց թւում եւ Խորհրդային Հայաստանին, որով ամբողջութեամբ եւ աւելիով վաւերացրեց Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը: Ծիծաղելի է, երբ այժմ ինքնարդարացման համար հայ բոլշեւիկները եւ իրենց արբանեակները խօսում են Վրացեանի հեռագրի մասին, Փետրուարեան յեղաշրջումից յետոյ: Ամէնից աւելի հայ բոլշեւիկները իրենք պէտք է հասկանային այդ հեռագրի դրդապատճառը եւ իմաստը:

Վերոյիշեալ «Հայաստանը Սովետական մուրճի եւ Թրքական Սալի միջեւ» գրքում, ես տուել եմ բացատրութիւններ այդ մասին եւ, թերեւս, առիթ ունենամ նորից անդրադառնալու այդ հարցին: Բայց, մեծազօր Խորհ. Ռուսաստանի համար ծիծաղելի է արդարանալ մի ոմն Վրացեանի հեռագրով, երբ խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանում, իր աչքին, դեռ գոյութիւն ունէր, եւ ինքը ի վիճակի էր ազդելու դեռ թոյլ քեմալական կառավարութեան վրայ: Իրականութիւնը այն է, որ Խորհ. Հայաստանը եւ հայ համայնավարները Մոսկուայի աչքին ֆանթիթէ նեկլիժապլ են, արհամարհելի քանակ:

Այդ մենք տեսնում ենք եւ Ռուսաստանի, այժմ Խորհրդային Միութեան ներքին կեանքում: Մինչ Խորհրդ. Միութեան բոլոր անդամ հանրապետութիւնների մէջ սահմանային հարցերը համարւում են լուծուած – կարգադրուած, Հայաստանում, օրինակ, բոլոր մարդկային եւ ոչ – մարդկային օրէնքներով, Հայերին պատկանող Ղարաբաղը կամ Շարուր Նախիջեւանի շրջանը պահւում են Հայաստանից դուրս: Կէս միլիոնից աւելի հայ բնակչութիւն, որ ապրում է հայկական հողերի վրայ, Հայաստանին սահմանակից, մաս չի կազմում հայկական ամբողջութեան: Հարց է ծագում՝ ինչո՞ւ: Այդ թող բացատրեն Երեւանցիները:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Պէյրութ, Հոկտ. 9

(*) Այս մասին տե՛ս իմ «Հայաստանը Սովետական մուրճի եւ թրքական Սալի միջեւ», եւ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» հատորները:

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

— Դէ, Նահապետ ախպէր, պատրաստուի, որ ճամբայ ընկնենք ...

Գործի ժամանակ քեզի չասացի, հիմա պիտի ասեմ: Քո քուր հիւանդ ի, կ՚ուզի քեզ տեսնայ: Վտանգաւոր բան չի, բայց դէ, եծ կնիկ ի, տկար ի ...

Նկատելով, որ Նահապետի սառած դէմքի վրայ այս անդամ չփոթմունք երեւաց, Ափրօն ինքն իր մէջ, ուրախանալով, աւելացրեց.

— Վկայ Նորայր, որ վտանգաւոր չի, ճշմարիտ կ՚ասեմ, դարդոտ քուրի, ախպօր կարօտցեր ի...

Միւս օրն Արագածի լանջի այդ գիւղից, որ աւելի Մանթաշին էր մօտիկ, քան Համբերդին, ճամբայ ընկան դէպի Էջմիածնի կողմերը:

Ե.

Լուսաբացից մինչեւ երեկոյ ճանապարհ էին գնում: Անցան Սեւ ջրի մօտով, դընացին Էջմիածնի կողմը: Հեռուից երեւում էին արդէն վանքերի գմբէթները սուր վեղարներով: Թեքուելով ձախ՝ բարձրացան Ուջան ու Կոշ գիւղերը: Ու դնալով դէպի արեւելք, դէպի արեւելք, իրիկնամուտին հասան այն գիւղը, ուր եկել, իրար գտել էին Արծկենցիներ, Կոճերերցիներ ու Առնեցիներ եւ մի քանի գերդաստան էլ Արտամետից կային, որ կամ «մեծ դէպքերից» շուտ էին դաղթել այս կողմերը, կամ հրաշքով փրկուել էին, կոտորածից առաջ Արտամետից անցնելով Առէնի կողմերը:

Անթառամը ողջ – առողջ, ոտքի վրայ, վազեց եղբօրը.

— Իմ պատուական ախպէր, Նահապետ, գոհութիւն, որ կը տեսնեմ քեզ սաղ – սալամաթ, մատաղ էլնեմ քո բոյ բուսաթին, իմ իշխան ախպէր, իմ թագաւոր ախպէր ...

— Ներս մտնենք, Անթառամ, տուն մտնենք, — կնոջն ընդհատելով, նրան ու եղբօրն իր կարճ թեւերով գրկեց Ափրօն, — ինչ որ կ՚ասես, ներս մտնենք, ասա, Անթառամ ... Քո թագաւոր ախպէր, քո վազիր, թէ նազիր մարդ, քո իշխանաճուտ տղէն անօթի են, դադրեր են, բեզարիր են, ներս մտնենք ...

Ներս մտան ու անմիջապէս հացի նըստեցին: Անթառամն այսօր սպասում էր նրանց: Սուփրան դետնին, խսիրի վրայ փռելով՝ նստեց եղբօր կողքին ու գրկեց նրա ուսերը:

Անթառամ, բաւական ի, — նկատեց Ափրօն, — թող Նահապետ հաց ուտի: Ուտի սեղանէն վեր կենայ, նոր ինչ կ՚ասես, ասա՛...

Ընթրիքից յետոյ տան վերին պատի տակ փռուած թաղիքին Անթառամը բարձեր դրեց: Նահապետն ու Ափրօն իրար կողքի թիկնեցին բարձերի վրայ ու Նահապետը թութունի տոպրակը գօտու միջից հանեց:

Անթառամը գլուխը կապեց, երկրի ֆոնտորաների նման ծանր ոտնամանները հագաւ ու դուրս գնաց: Ափրօն Նորայրին էլ ինչ որ գործով տեղ ուղարկեց: Մնացին ինքն ու Նահապետը մենակ:

— Հօ շատ չե՞ս դադրեր, Նահապետ, — հարցրեց աներորդուն:

Նահապետը գլխով բացասական պատասխան տուեց.

— Գիտեմ, որ մտքիդ մէջ կ՚ասես թէ Ափրօն ինչի՞ քեզի խաբեց, Նահապետ: Ասեցի որ Անթառամ հիւանդ ի, քեզի կը կանչի, բայց Անթառամ առողջ ի: Պիտի հարցնիս, թէ էդ ի՞նչ պատմութիւն ի: Ճշմարիտ ասեմ, Նահապետ, եթէ խաբեր ենք, մեղաւոր առաջին Անթառամն ի, առաջին մեղք ինորն ի, երկրորդ իմն ի: Բայց նպատակ բարի ի, Նահապետ, քո քուր ու քո պատիկ ախպէր, որ Ափրօն ի, քեզի բարի կը կամենան:

Ու Պատմեց Ափրօն, որ Անթառամը հաստատ որոշել է Նահապետին կարգել: Նուբարը շատ ու շատ լաւ կին է, բարի սիրտ ունի, չէնք ու շնորհքով է, օտար ու անծանօթ չէ... Կոճերեր գիւղից է, Նահապետի պէս մենակ մնացած: Բոլոր հարազատները նահատակուել են ...

— Բոյով, բուսաթով Անթառամի նման ի, կ՚ասես, հալալ քուր էլնին, բայց տարիքով փոքր ի ու չէկ գոյն ունի, եւ բնութիւնով էլ քէ ի նման: Աստուած էնպէս ի կամեցէ, որ դու ու Նուբար իրար հանդիպէք ...

Նահապետի համար ամէն ինչ պարզ էր այն պահից, երբ քրոջը ողջ առողջ տեսաւ: Հիմա նա կարծես չէր լսում Ափրոյին եւ մտքերով տարուած՝ ծխում էր:

Իսկ Ափրօն շարունակում է.

— Ինչպէս որ քամին ու փոթորիկ կուգային Արտամետի խնձորների ծաղիկ ու կանաչ պտուղ կը թափէին, ճիւղքեր կը կոտրտէին, բայց միւս տարի ծառեր դարձեալ կը ծաղկէին ու խնձոր կիտային, էդպէս էլ դու պարտական պիտի էլնես, որ ծաղկես, պտուղ տաս: Արտամետի այդիներ պէտք չի, որ չորանան...

Այդ ժամանակ Անթառամը Նուբարի տանը նստել, նրան խնդրում էր, որ գայ այսօր օգնի իրեն՝ խմոր անեն, վաղը պիտի հաց թխի: Նուբարը վեր կացաւ, սուս ու փուս հնամաչ շալը կապեց գլխին, հնացած չուստերը հագաւ ու Անթառամի հետ դուրս եկան:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(16 Շար.)

ԿԵՂԾՈՒ **

Ե.

Գրքերի մեծ կրակից հետո Ալիքսանդրիայի գրադարանի մնացորդները ոչնչացնելու համար հրամայվեց ամբողջ քաղաքը ենթարկել ընդհանուր խուզարկության։ Ամեն տան մեջ պիտի փնտրեին մանրադիտակներ, հեռադիտակներ, գրքեր, թղթեր, գրիչներ, մելան, գծագրական գործիքներ, քարտեզներ, գլոբուսներ, ինչպես նաև ամեն տեսակ գիտական գործիքներ։ Ամեն գիտնական, ամեն ուսուցիչ, ամեն աշակերտ պարտավոր էր հանձնել իր տունը գտնված վերոհիշյալ իրերը։ Ամեն տան դռան վրա պիտի կպցնեին մի թուղթ, որի վրա գրված պիտի լիներ, թե տունը խուզարկված է եղել և ոչինչ գտնված

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վարդգէս եւ Արսինէ Ահարոնեան, Այրի Տիկին Սիւզան Ահարոնեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, ի յիշատակ՝

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՆՈՒԱՐԴ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ զաւակներուն

ԱՐՓԻԿԻ եւ ՎՐՈՅՐԻ

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Միհրան Գավէզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (18 Հոկտեմբեր) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՎԷԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ հերոսամարտի 44րդ տարեդարձի առթիւ՝ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ տեղւոյս Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց խնկելի յիշատակը յարգողները: Յետ պատարագի մատաղ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէրի Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Եսթեր եւ Օրիորդներ Լօրա եւ Լիտիա Իչդալացեանէ հարիւր Ֆրանք վաղամեռիկ Հայկօ Պապեանի մահուան տարելիցին առիթով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համաչարսանճաքի Հայր. Միութեան Լիոնի եւ Մարսէյլի քոյր մասնաճիւղերը իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ամերիկաբնակ հայրենակիցներ՝ Տէր եւ Տիկին Աւետիս, Առաքել, Բենիամին Մարտոյեան եղբայրներուն: Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մարտոյեանի եւ զաւակներուն (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գարեգին Մարտոյեան եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մարտոյեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Մարտոյեան գերդաստանին իրենց հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր Յակոբ Մարտոյեանի (բնիկ Զարսանճաքցի Խուշինա Մէշտեցի դիւղէն) մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Տիկին Արամ Ճէվահիրճեանի յուղարակաւորութեան առթիւ Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին եւ օրիորդք Ճէվահիրճեան 200 Ֆրանք, Պ. Վահան Ճէվահիրճեան 200, Օր. եւ Պարոն Պեկլէրեան 150, Տիկին Թայեօրը, Պ. Պ. Վահան Էսմէրեան, Իսպիրեան հարիւրական, Պօղոս Էսմէրեան, Տիկին Հերիքա Ներսէսեան, Տիկին եւ Օր. Էսայեան, Տիկին Զավրիէվ, Տէր եւ Տիկին Գ. Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Քիաթիպեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Արթիս, Պ. Զ. Ճէվահիրճեան, Պ. Կազարոսեան, Օր. Ե. Օհանեան յիսունական, Տիկին Փըթի 30, Պ. Քլօտ Սէֆէրեան, Տիկին Լօրիս Կարապետեան, Տիկին Իրմա Յովհաննէսեան քսանական, Տիկին Պէրթրան, Օր. Օտէթ Շալօն, Տիկին Արապէնեան, Տիկին Նալպանտեան տասնական, Տիկին Քափտիւֆիւ հինգ Ֆրանք, (ընդհ. գումար 1485 Ֆրանք):

×

Այս առթիւ Ճէվահիրճեան ընտանիքը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տիկնանց Միութեան եւ իր երկու մասնաճիւղերուն, Որբախնամի եւ Կարմիր Խաչի անդամներուն որոնք ծաղկեպսաներով եւ նուիրատուութիւններով մասնակցեցան իրենց սուգին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Աննիկ Մինէճեան կը նուիրէ յիսուն Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներուն ֆօնտին, իր ողբացեալ ամուսնոյն Էմրան Մինէճեանի եւ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գէորգճանեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Եղիշէ Հայրապետեան, (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Փիէռ Հայրապետեան (Փերփինեան), Տէր եւ Տիկին Արտօ Սարաֆեան եւ զաւակները (Մարսէյլ) եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր ու ազգականին՝

ԵՂԻՇԷ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանին սրահը (Թէաթր Միւնիսիփալ):

Կը նախագահէ Ընկ. Ե. ԳԱՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ Նոր Սերունդի կողմէ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյ, Ազգ. Տան սրահը:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր եւ խնջոյք:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին

Քաֆէ Ռեժան (մեթրօ Քատէ)

Նիւթ.— Հայրենիքի մտաւորականութիւնը:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Գրողներու վարչութեան երկամեայ շրջանը աւարտած ըլլալով, պիտի դումարուի ընդհ. անդամական ժողով 19 Հոկտեմբեր, Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 21ին, Ռեժան սրճարանի վերնայարկը, օրակարգ ունենալով՝

Ա) Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն վարչութեան գործունէութեան:

Բ) Զեկուցում խորհրդահայ գրողներու տրուած այցելութեան առթիւ:

Գ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, յառաջիկայ երկու տարուան համար:

Դ) Զանազան հարցեր (Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակը, այց հայ գրողներու շիրիմին, եւն.):

Ժողովին կարեւորութիւնը նկատի ունենալով, կը խնդրուի որ անպատճառ ներկայ գտնուին բոլոր անդամները: Կըրնան ժողովին մասնակցիլ նաեւ ընկերութեան նոր անդամագրուիլ ցանկացող եւ անդամակցութեան կանոնագրին պայմաները լրացնողները:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիլայի շրջանի հայերէնի դասընթացքները վերաբացուեցան Հինգշաբթի 15 Հոկտեմբերին, կէսօրէ ետք ժամը 14·30էն սկսեալ, ուսուցչութեամբ Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Շրջակայ բոլոր հայաբնակ թաղամասերուն դիւրութիւն ընծայելու համար դասերը փոխադրուած են այլ Ֆրանսական վարժարանի մը մէջ, հետեւեալ հասցէին՝ 47 Բիւ տէ Սոլիթէռ, (մէթրօ Փլաս տէ Ֆէթ, Փիրէնէ կամ Ժուրտէն):

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կը տօնէ կազմակերպութեան 36ամեակը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Պ. Կակոյեանի սրճարանը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 4ին ընկերուհի Իրիս Պասմաճեանի բնակարանը 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, (մեթրօ Պանեէօ, Ա. յարկ): Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ 17 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ

Կը խօսի ընկ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ.— Վերջին քառասնամեակին մեր կատարած դերն ու նուաճումները

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէոյի «Մուրատ» ակումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18էն 24: CASSITA, 167, Rue Montmartre

Գեղարուեստական յայտագիր — Ընկերական մթնոլորտ

BAR — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՍ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 44րդ տարեդարձը կը տօնէ այս Կիրակի առաւօտուն Ֆրանսական եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, ութ հազար անմեղ նահատակներու խնկելի յիշատակին:

կը խօսի ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները:

— * —

Մարսէյլ .... ՊՕՄՈՆ .... Մարսէյլ

Հայաստանեան ԵՐԿՈՒ Ժապաւէն

Երկուշաբթի՝ 19 Հոկտ. ժամը 20·30

Պօմոնի «Ֆլորէալ» սինեմա

Ա.

«ՃԱՄԲԱՅ»

Երկարատեւ ժապաւէն

Բ.

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ»

Նայիրեան

Երգ ու պարի գունաւոր ժապաւէն

—*—

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզեան շրջանի խումբերու վարչութիւնները ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Ս. Էֆխանեանի բնակարանը, 76 Բիւ տը լա Մառ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Երեքշաբթի (20 Հոկտեմբեր) ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 15ին, Գեղունի սրահը (Պիվէր):

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
17
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
17 OCTOBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10137

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 10.137

ՄՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

—o—

Դ.

Աւելի քան քառորդ դար առեւեց — 1935էն 1935 — Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ «բարեկամութեան» սերտացումը։ Այդ ատենի սկզբնական ծրագիրն էր «յեղափոխական» եւ «հակա – իմպերիալիստ» համակարծիքները օգտագործել՝ ի նպաստ ազգերու ինքնորոշման գերագոյն նպատակին, — համաշխարհային յեղափոխութեան, մուրճի եւ դանդակի հրաշագործ հովանիին տակ։ Բոլշեւիկներու զրամական, ռազմական եւ քարոյական աջակցութենէն մեծապէս շահող Թուրքերը ո՛չ մէկ ճիգ ըրին համոզելու երկրին եւ Մերձաւոր Արեւելքի ներկայացուցիչները տարածելու համար Մոսկուայի պատուիրակութիւնը։ Այս առիթով Ատաթուրք ինքը Մոսկուայէն ժամանեցաւ Անգարա։

Ռուսերէն Անկլիոյ նախաձեռնութեամբ դաշնագիրը պետութեանց մասնակցութեամբ մէկին ըլլալով ձափոնը — 1935ին Լոզանի դաշնագրին Նեղուցներու վերաբերեալ յօդուածները։ Նախկին Օսմանեան կայսրութեան այս մայրաքաղաքին վրայ տիրապետութիւն ունեցող Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա առջեւ եկան Անգարայի եւ Մոսկուայի պատուիրակութեանց միջեւ։

Այս անգամ Անգլիա փորձեց իր ծրագիրը յաջողցնել եւ հրապարակ իջաւ իր պատգամաւոր Թրքական չահերուն՝ ընդդէմ Խորհ· Միութեան։

Ըստ Սահակեանի, «Սովետական Միութիւնը ոչ մի պրեսիվ (յարձակողական) նպատակ չէր հետապնդում նեղուցների նկատմամբ, այլ ղեկավարւում էր պաշտպանական սեւծովեան պետութիւնների անվտանգութեան չահերով» (էջ 72)։ Ուրեմն Թուրք պատմաբանները կը խեղաթիւրեն ղէպքերը եւ թշնամական վերաբերում կը վերագրեն Մոսկուայի մտադրութեան մէջ։

Այդ նոյն Թուականին է, որ Թուրքերը սկսեցին իրենց քաղաքական ուղղութիւնը ետ ձգել Անգլիոյ, 1935 Նոյեմբերին վերջնական հետ կնքելով փոխադարձ չահերու դաշնագիրը մը, որ ծանօթ է «Ձէնթլմէնեան համաձայնագիր» անունով։

Թուրքիոյ հակախորհրդային երկրորդ չայն եղաւ Սպասպապատի Ուխտի կնքումը 1937 Յուլիս 8ին, Պարսից չահ Ռեզա Փահլեւիի մօտակայ պալատին մէջ։

ԽՐՈՒՇՉԵԻ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ
ԲՐԵԺՆԵԻ ԵՒ ԿՈՍԻԳԻՆ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՄՏԱՀՈԳ

ԻՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԱՅՍ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

Հինգշաբթի օր սիւսփէնսի օր մը եղաւ համայն աշխարհի համար, որ ցերեկէն սկսեալ զգայացունց լուրի մը սպասէր Մոսկուայէն։ Արդարեւ կարգ մը աղղանդներ նկատի առնելով, արեւմտեան թղթակիցներն ու Մոսկուայի արեւմտեան դիւանագիտական շրջանակները, «բանի մը» կը սպասէին։ Առաջին առթիւ նկատի կ'առնուէր որ առաւօտուն իսկ Խրուշչեւի բոլոր նկարները վերցուած են հրապարակէն, ապա կը նշմարուէր իր բացակայութիւնը կոչունքին որ տրուած էր ի պատիւ Քուպայի նախագահին, քիչ ետք, կ'իմացուէր որ Իզվեստիան, կառավարական երեկոյեան պաշտօնական օրաթերթը լոյս չէր տեսներ, ինչ որ կը պատահի միայն երբ չատ բացառիկ ղէպքեր ըլլան Մոսկուայի մէջ։ Խորհրդային կառավարութիւնը կը հաղորդէր նաեւ հաւատարիմ թղթակիցներուն որ իրենց տունէն չհեռանան կարեւոր լուրի մը պատճառաւ։ Այս ամբողջը արդէն որոշ մթնոլորտ մը ստեղծած էին եւ Ֆրանսայի մէջ ճանապարհի բացառիկ հաղորդումները կը զգացնէին արդէն թէ անբնական բան մը կայ այս իրարանցումին մէջ։ Նախ քան պաշտօնական ղեկոյցը, չշուկներ չրջան կ'ընէին «Խրուշչեւ հրաժարած է», «Խրուշչեւ հեռացուած է», եւայլն եւայլն։

Վերջապէս, Ֆրանսական ժամով 22·06–ին, «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէր հետեւեալ ղեկոյցը ։—

« 1964 Հոկտեմբեր 14ին Խորհ· Միութեան համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն լիակատար նիստ ունեցած էր ։

« Կեդրոնական կոմիտէն գոհացուց ընկեր Նիքիթա Սերգեեւիչ Խրուշչեւի դի – մումը ազատ արձակուելու կեդրոնական կոմիտէի Ա· քարտուղարի պաշտօնէն, կեդրոնական կոմիտէի Պրեզիտիումի անդամակցութենէն, Խորհ· Միութեան վարչապետի պաշտօնէն իր յառաջացած տարիքին եւ առողջական ծանր վիճակին համար ։

« Կեդրոնական կոմիտէի լիակատարը կեդր· կոմիտէի Ա· քարտուղար ընտրեց ընկեր Լէոնիւտ Իլիչ Բրեժնեւ » ։

Երկրորդ ղեկոյց մը կ'ըսէր ։— « Խորհ· Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիումը ընկեր Ալեքսիս Նիկոլայեվիչ Կոսիգինը նշանակեց իրեւ վարչապետ, դինքը ազատ արձակելով փոխ – վարչապետի պաշտօնէն ։

« Պրեզիտիումի որոշումները որոնք կը վերաբերին ընկեր Նիքիթա Խրուշչեւի իր պաշտօններէն արձակման եւ ընկեր Ա· – լեքսիս Կոսիգինի նշանակման իրեւ վարչապետ, արուած են, Խորհ· Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի անդամներու միաձայնութեամբ» ։

Մէկ խօսք չկայ այս ղեկոյցներուն մէջ անոր մասին որ այսքան տարի ծառայեց Խորհ· Միութեան եւ անոր տուաւ նոր դիմագիծ մը, ժպտուն համայնավարութեան դիմագիծը ։

Նման պարագաներու մէջ, Արեւմուտքը միշտ հարցականներու առջեւ դնուած է ։ Ոչ ոք կրնայ անուշտ հաւատալ ա – ռողջական պատճառներու պատմութեան եւ աւելի պարզ է որ Խրուշչեւ փոքրամասնութեան մէջ դնուած է կեդրոնական կոմիտէի վերջին նիստին։ Կը մնայ անշուշտ պիտնալ թէ ի՞նչ հարցերու մէջ է որ Խրուշչեւ այդ փոքրամասնութիւնը դտած է ։ Կան երկու կարեւոր հարցեր իր քաղաքականութեան մէջ, չինական տարակարծութիւնը ապա երկրագործական հարցը ։ Գաղտնիք չէ թէ Խրուշչեւ ձախողած է իր երկրագործական քաղաքականութեան մէջ ։

Ո՞վ են նոր ղեկավարները։ Նախ յատկանշական է որ Խրուշչեւ կը փոխարինուի երկու հոդիի կողմէ ։ Ոմանք նոյնիսկ այն կարծիքն ունին թէ Բրեժնեւ եւ Կոսիգին փոխանձման կարճ շրջան մը պիտի ապահովեն մինչեւ Խրուշչեւի բուն յաջորդը երեւան պիտի ելլէ քանի մը ամիսէն ։ Ձիշդ է որ Բրեժնեւ եւ Կոսիգին կը նկատուին Խրուշչեւի անմիջական գործակիցները, նոյնիսկ փուլէնները ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսական բացատրութեամբ։ Այդ պարագային, այսինքն եթէ իսկապէս պիտի չարունակուի Խրուշչեւի խաղաղ համակեցութեան եւ ժպտուն համայնավարութեան քաղաքականութիւնը, ինչո՞ւ փոխել մարդը։ Այդ վարկածը, հակառակ իր տրամաբանական երեւոյթին, հոդ չի գներ երբ նկատի առնենք նաեւ թէ Իզվեստիայի խմբագրապետը՝ Ալեքսիս Ադճուպէյ որ փեսան է Խրուշչեւի, կը դադրի վարելէ իր պաշտօնը։ Ինք ալ «ազատ արձակուած» ըլլով, այսինքն իր աներհօր հետեւելով չնորհազրկման ճամբուն վրայ ։

Կուսակցութեան ներկայ ղեկավարը՝ Լէոնիտ Բրեժնեւ, Ուկրայնացի է ինչպէս իր նախորդը։ Ծնած է 1906ին բանուորական ընտանիքի մը մէջ։ Մասնակցած է Բ· Աշխարհամարտին իրրեւ ենթասպայ ։ Ապա ուկրայնական 4րդ ճակատին քաղաքական ղեկավարութեան պետ ։ Պատերազմէն ետք, եղած է քարտուղար Մոլդաւիոյ համայնավար կուսակցութեան, կցորդ ղինեալ ուժերու քաղաքական ղեկավարութեան պետին ապա Ղազախստանի համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղար։ 1956 Փետրուարին, 20րդ համագումարի ընթացքին, Բրեժնեւ քարտուղար ընտրուած է, 1957 Յունի –

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

Նախաձեռնելով նոր պատերազմի մը վտանգը եւ Թուրք կանդնելու համար բոլշեւիկներու ծաւալման դէմ՝ Արեւմտեան դաշնակիցները դանազան խմբակցութիւններու օդակներով կ'ուղէին պաչարել Խորհ· Միութիւնը ։

Եւրոպայի մէջ կեանքի կոչած էին « Փոքր Համաձայնութիւն»ը եւ « Պալքանեան Ուխտ»ը։ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ կազմեցին «Սաատապատի Ուխտ»ը, որուն կը մասնակցէին Թուրքիա, Իրան, Իրաք եւ Աֆղանիստան ։

Ակնյայտ էր այս խմբակցութեան հակախորհրդային հանգամանքը։ Սահակ – կախորհրդային հանգամանքը։ Սահակ – եան կը մեղադրէ Թուրք պատմաբանները, որոնք Սաատապատի Ուխտը կը փորը, որոնք Սաատապատի Ուխտը կը փորձեն ներկայացնել իրրեւ սոսկ «պաշտպանական» նպատակներ հետապնդող ձեւնարկ մը՝ մէկ կողմէ Խ· Միութեան, միւս կողմէ « առանցք »ի երկիրներու ճնշման դէմ։ Եւ կ'աւելցնէ ·

« Հարկ չկայ այստեղ հերքելու բուր – ժուական պատմաբանների զառամեալ յեբիւրանքը « սովետական ճնշման» մասին» ։

Թուրքերը իրենց « հակասովետական » քաղաքականութեան նոր մէկ ապացոյ – ցը տուեր էին 1938ի աշնան, Թոյլատրե – լով որ Մերձաւոր Արեւելքի ճափոնական դիւանագէտները հակաբոլշեւիկեան խորհրդաժողով գումարեն Պոլսոյ մէջ ։

Թուրք հեղինակները մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայեն Բ· աշխարհամարտի նախօրեակին, 1939 Օգոստոս 23ին Մոսկուայի մէջ ստորագրուած «սովետա-գերմանական չյարձակման պակտ»ին (ոչ յարձակողական ուխտ), որուն հետեւանքով իբր թէ Թուրքիա ստիպուեր է հիմ – նովին վերաքննել իր արտաքին քաղաքականութիւնը ։

Սակայն այդ դաշնագրէն առաջ, 1939 Մայիս 12ին կնքուած էր անգլեֆրանսական նախնական համաձայնութիւն մը եւ այդ առթիւ վարչապետ Ըէֆիք Սայդամ յայտարարած էր, որ Թուրքիա վերջնապէս կը խոյ չէզոքութեան քաղաքականութեան հետ եւ վճռականօրէն կ'անցնի խաղաղութեան դիրքերը ։

Սահակեան «սոսկ յայտարարութիւն – նէր» կը համարի այս խօսքերը ։ Իրականին մէջ Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը հետեւ – էր խաղաղութեան նպատակներու ծառայելէ ։ Անգլիա եւ Ֆրանսա «ռազմական խոչոր ուժեր » կը կեդրոնացնէին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ պանդք օդտագործելու համար Խ· Միութեան դէմ ։ « Թուրքիայի ղեկավարները ձգտում էին հասնիլ այն բանին, որ թուրքական զօրքերին յանձնարարուի «արշաւանք ձեռնարկել » ղէպի Բաքու»։ (էջ 79–80)։

Ահա՛ թէ ինչպէս Թուրք պատմաբանները 1924 – 1939 Թուականներու սովետա-Թուրք յարաբերութիւնները « լուսաբանում են հակադիտական դիրքերից ։ Նենպատմական իրականութիւնը, խեղաթիւրում Սով· Միութեան արտաքին քաղաքականութիւնը», կ'ևլ – լակացնէ մեր հեղինակը, որ մասնաւոր դլուխներ կը յատկացնէ Թուրքիոյ յարաբերութեանց վերջին պատերազմի ընթացքին եւ անկէ ի վեր ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԷԿՆ ՈՒ ԱՅՍՕՐԸ

1870·

Մեր նոր պատմութեան նշանակելի թուականներէն մին է այն :

Կ. Պոլսոյ ազգ. ժողովին միաձայն հաւանութեամբ կը հրաւիրուէր պատրիարքական աթոռը բազմիլ Խրիմեան Հայրիկ, հայրենախօս կրօնաւորը: Այսպէս կ'անուանէր ան ինքզինքը, որովհետեւ հայրենիքին շունչն ու ոգին տարածել կը ճգնէր միշտ, մինչդեռ իր նախորդները մայրաքաղաքին շուքն ու հանդիստը միայն կը փնտռէին եւ կը զբաղէին լոկ Պոլսահայ ներքին հարցերով :

Նոր պատրիարքը նոր ակօս մը բանալ մտադրած էր հայ կեանքին մէջ: Ան կը լանուած՝ Հայաստանի ժողովուրդին անպատում տառապանքով, սկզբունք դարձուցած էր իրեն, մտահոգուիլ առաւելաբար անոր ստիպողական հարցերով, որոնք անյետաձգելի հանգամանք մը ստացած էին այլեւս :

Տարիներ շարունակ, զանգատներ, բողոքներ անթիւ, անհամար, կը տեղային այդ խաւարակուռ հեռաստանէն եւ կը դիզուէին պատրիարքարանի դարակներուն մէջ: Ոչ ոք ուշադրութիւն կը դարձնէր անոնց եւ կը թաղուէին փոշիներու տակ :

Նոր պատրիարքին առաջին գործը եղաւ, ձեռնհաս ազգայիններէ մասնախումբ մը կազմել եւ պաշտօն տալ անոր, հաւաքել ցաւի ու վիշտի այդ դեղնած թուղթերը, դասաւորել, թուրքերէնի վերածել զանոնք եւ « Հարստահարութիւններ » խորագիրով մատուցանել առ որ անկ է :

Այս ուշադրաւ «յիշատակագիրը», պատրիարքը, ընկերակցութեամբ յայտնի դիւանագէտ Գր. Օտեանի, անձամբ ներկայացուց օրուան եպարքոս Ալի փաշայի եւ խնդրեց նկատողութեան առնել զայն ու դարման մը տանիլ հայ ժողովուրդի անտանելի վիճակին :

Մեր նոր պատմութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով ուրեմն, մարմին կ'առնէր եւ սեղանի վրայ կը դրուէր Հայկական Դատը, այդ չարաբաստիկ կնճիռը, իբրեւ բարեկարգութեան խնդիր մը:

Սիրալիր ընդունելութիւն մը գտաւ « Յիշատակագիրը » եւ եպարքոսը խոստացաւ ուսումնասիրել զայն եւ նկատի առնելով, տնօրինել հարկ եղածը: Պատրիարքը յուսալից վերադարձաւ :

Պահ մը կանգ առնենք այդ յիշատակագրին առջեւ եւ վերլուծենք զայն հանգամանօրէն :

Հայկական Դատը իր առնչակից տարրերով, ունի իբր բաղկացուցիչ մասեր, հետեւեալները. պահանջատէրը, պահանջքները, պահանջակատարը եւ քաղաքական մթնոլորտը :

Պահանջատէրը.— Հայ ժողովուրդն էր : Առանց բացառութեան, ամէնքը, հայ բարձրաստիճան պաշտօնատարէն մինչեւ յետին շինականը, միաձայն էին, ու միաբան: Տարակարծութիւն չկար .— պէտք էր բարւոքել Հայուն քաղաքացիական վիճակը, մանաւանդ Հայաստանի մէջ, ուր ստրկական լուծը անտանելի ծանրութեամբ կը ճնշէր : Հայը միայն օսմ. կառավարութեան հպատակը չէր, այլ նաեւ աւատական քիւրտ պէյերու, որոնց բռնակալութիւնը չափ ու սահման չէր ճանչնար : Անոնք անպատիժ կրնային հալածել, կողոպտել, բռնագրաւել հողեր, անասուններ, սպաննել, վիրաւորել հայ բաեա ժողովուրդը, որ ստիպուած, կը լքէր իր տունն ու տեղը, արտը եւ կը գաղթէր ուր որ կրնար, մասնաւորապէս արեւմտեան Անատոլու, ուր Հայերու կացութիւնը համեմատաբար աւելի տանելի էր, քան արեւել. նահանգներուն մէջ :

Քիւրտերու սանձարձակ շահատակութիւնը բնականաբար կ'ենթադրէր անոնց պետական գաղտնի ծրագրի մը գործադրութեան դերակատարի հանգամանքը : Անոնք խրախուսուած ու վարձատրուած էին այլազան հրապուրիչ խայծերով, որոնք անդիմադրելի էին, նախնական բընազդներով զինուած յետադէմ, վաչկատուն ցեղի մը համար :

Այսպէս տեղի կ'ունենար ահաւոր տռամ մը: Արհեստաւոր, երկրագործ, վաճառական խաղաղ ժողովուրդ մը, յանձնուած խաշնարած, վրանաբնակ անոպայ ցեղի մը սպառազէն քմահաճոյքին, իսկ ինքնապաշտպանութիւնը անոնց դէմ խստիւ արգիլուած իբրեւ քրէիքուր ոճիր մը:

Ահա՛ թրքական դիւային քաղաքականութիւնը, որ ինչպէս գործադրութեան դրուած էր երկրին զանազան մարզերուն մէջ, Հայաստանի մէջ կը կիրարկուէր անսովոր ու բացառիկ ուժգնութեամբ :

Հայաբնակ նահանգները այսպէս աստիճանաբար կը պարպուէին իրենց ընդոծին բնակիչներէն եւ կը դառնային խոպան անապատ, քաղաքական ճիւաղային դիտաւորութիւններ իրագործելու համար :

Այս չարչարակոծ ժողովուրդին անունով էր որ հայրենախօս պատրիարքը արդարութիւն կը պահանջէր թուրք կառավարութենէն :

Պահանջներ.— Պարզ, յստակ ու անվիճելի էին: Զինաթափել այդ հրոսակային տարրերը, իրենց պետերով ու հետեւորդներով եւ վերջ դնել աւատականութեան : Բռնագրաւուած հողերը, ջուրերը, անասուններն ու ինչքերը վերադարձընել իրենց տէրերուն : Պատժել ոճրագործները : Առեւանգուած հայ կիները արձակել : Օրէնքը գործադրել հաւասարութեան սկզբունքին վրայ եւ տիրողի ու տիրուածի խրամատը լեցնել արդարութեամբ եւ իրաւունք տալ Հայուն որ իր բնաշխարհին իբրեւ հարազատ զաւակը, ապրի, ազատ քաղաքացի եւ ոչ թէ իբրեւ ճորտ կամ գերի :

Պահանջակատարը .— Թուրք կառավարութիւնն էր: Ան 19րդ դարու ընթացքին, քանիցս, պաշտօնապէս եւ հրապարակային հրովարտակներով եւ խոստումներով յայտարարած ու որդեգրած էր ազատութեան, հաւասարութեան եւ արդարութեան սկզբունքները, թելադրուած, կամ պարտադրուած ըլլալով արեւմտեան պետութիւններէն :

Բոլոր այդ շռայլուած յանձնառութիւնները սակայն, փայլակի նման յեղակարծօրէն երեւցած եւ մարած էին անհետ : Մարդ չէր դիտեր ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս ...

Անտարակոյս ան տեղեակ էր հայ ժողովուրդին ենթարկուած զրկումներուն, անիրաւութիւններուն, տագնապներուն, կատարուած ուղղակի իր թելադրանքներովը եւ կարգադրութիւններովը, սակայն անդիտանալ կը ձեւացնէր եւ ամէն դիմումներու կը պատասխանէր կարեկցօրէն, տեսակ մը շփոթանքով եւ կը խոստանար ընել, ինչ որ հարկաւոր էր :

Եւ կացութիւնը ոչ միայն չէր մնար նոյնը, այլ նաեւ տարիներու ընթացքին աւելի կը վատթարանար :

Քաղաքական մթնոլորտը .— Դժուար չէ գուշակել թէ ինչպիսի՞ պղտոր եւ փոթորկոտ մթնոլորտ մը կը տիրէր այն ատեն հայ ժողովուրդին եւ անոր դատին շուրջ, երբ նկատի ունենանք շրջանը, ուր հպատակ ազգեր հետզհետէ կ'ազատագրուէին իրենց ազգ. սահմաններուն մէջ ու անկախ պետութիւններ կը կազմէին :

Այդ իրադարձութեանց ազդեցութեան տակ, հայ – թուրք ձգտումները իրարու ներհակ կերպարանք կը ստանային ներքնապէս, առանց լոյսին ելլելու համարձակութեան : Թուրքը իր տիրապետութիւնը պահելու անկարողութենէն մըղուած, Հայը իր տարրական իրաւունքները ստանալու ամուր կամքովը զինուած, իրարու կ'ընդհարէին :

Ահա՛ թէ ինչու Հայոց պատրիարքը ի զո՛ւր տարիներով սպասեց պատասխանի մը, որ չեկաւ ու չեկաւ ...

Եւ Հայոց Հայրիկը ստիպուեցաւ հրաժարիլ վերջապէս :

Հոս, կը տրուի հիմա ճակատագրական հարցումը :

— Ինչո՞ւ մատուցուեցաւ այդ « յիշատակագիրը », քանի որ ան անհետեւանք պիտի մնար եւ թերեւս աւելի պիտի վատթարացնէր դրութիւնը :

Ենթադրելով որ պատրիարքը այնքան ալ խորաթափանց չէր, սակայն Գր. Օտեան, իբրեւ փորձառու դիւանագէտ, թուրք վարչապետներու խորհրդական, ինչո՞ւ չմտաբերեց այդ պարագան եւ պատճառ եղաւ ստեղծելու Հայկական Դատը, այդ չարագուշակ կնճիռը, որ մինչեւ հիմա կը քաշքշուի, առանց լուծման մը յանգելու եւ պատճառ դարձած է անլուր աղէտներու եւ փորձանքներու :

Հոս մեզի կը պատասխանէ ազգերու կեանքի թաւալման անխոտորելի ուղեգիծը, իբրեւ անզանցելի օրէնք : — Պատմական անհրաժեշտութիւնն է այդ :

Ազգերու կեանքին մէջ կուգայ պահ մը, վճռական ու անվերածելի, ուր պէտք չէ անհոգ, ձեռնածալ կենալ, այլ պէտք է խիզախել, նետուիլ առաջ եւ գործել :

Մեր պատմութեան մէջ ունինք այդ պարագաները : Օրինակ, Քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան, իր մութ եւ լոյս կողմերովը, Աւարայրի Ճակատամարտը եւ մեր դարուն հայ յեղափոխութեան ժայթքումը :

Ասոնք եղած են պատմական անհրաժեշտութիւններ, որոնք անկախ իրենց հետեւանքներէն, տեղի ունեցած են ուժգին ինքնաբեր թափով :

Այսպէս եղաւ նաեւ «Յիշատակագիր»ի ներկայացումը :

Ան չհասաւ իր շեշտ նպատակին, սակայն փութացուց հայ քաղաքական զարթօնքը, խորացուց ազգ. դիտակցութիւնը եւ ազդարարեց վերահաս բնաջնջումի կարելիութիւնը :

Զանցառելի չէին այս արդիւնքներն ալ :

Հայոց պատմութեան երէկուան մէկ էջն է այս :

Գ. ԹԱԳԻՈՐԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԿԻՍՈՒԱԾ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

Գերմանացիներուն յատուկ վճռականութեամբ 16 դրասենեակներու մէջ իրենց խնդրագիրները ներկայացուցին, տասը օրուան մէջ, 500·000 հոգի, որպէսզի արտօնուին Նոյեմբերին այցելել Արեւելեան Պերլինի իրենց ազգականներուն : Ըստ համաձայնագրին, աշխատակից պաշտօնեաները պետական պաշտօնեաներ չեն, դէթ անուանապէս, այլ թղթատարական ծառայողները, թէեւ թղթատարութիւնը երկու մասերուն մէջ ալ կիսապետական է: Ամբողջ հակասութիւնը կը ծագի այն խնդրէն, որ Արեւմուտքի կառավարութիւնը չուզեր ճանչնալ Արեւելքի կառավարութիւնը :

Արեւելեան տեսակէտը այն է որ Գերմանիա բաժնուած է երկու պետութեանց եւ կայ միջին կազմ մը, որ կը կոչուի Արեւմտեան Պերլին: Ուլպրիխթ կը պնդէ, որ Տէ Ֆաքթօ, իր պետութիւնը հաւասարազօր է արեւմտեան Դաշնակցային Հանրապետութեան : Խրուշչեւ ալ այս տեսակէտը կը պաշտպանէ եւ կը յանձնարարէ վերամիացում՝ հաւասարէ հաւասար բանակցութեամբ եւ ամբողջ Գերմանիան համայնավար Գերմանիա մը ընելու մտադրութեամբ ...:

Ահա այս հակադրութիւններով Արեւելքը տօնեց Ուլպրիխթի վարչակարգին տասնեւհինգամեակը զինուորական մեծ հանդէսներով եւ Պրէժնեւի ճառով, մինչդեռ նոյն ատեն Արեւմտեան Պերլինի նախկին Ռայխսթակի շէնքին մէջ Էրհարտի արեւմտեան դաշնակցային կառավարութիւնը եւ երեսփոխանական յանձնախումբերը ժողովներ կը գումարէին «Միացեալ Եւրոպայի » մը նախապատրաստական ծրագրին վրայ :

Նաեւ 57 փախստականներ փապուղի մը շինելով Արեւելեան կողմէն Արեւմուտք փախուստ տուին, եւ այդ առթիւ պահակ մը սպաննուեցաւ, որ Արեւելեան կողմէն էր : Ուլպրիխթի կառավարութիւնը սպառնաց.— Երթեւեկի դիւրութեան հրամանը ետ կ'առնեմ եթէ յանցաւորները ինծի չյանձնէք :

Մինչ այդ՝ 900 քաղաքական բանտարկեալներ Արեւելքէն արձակուեցան՝ փոխարէնը արեւմուտքէն պարէն ստանալով : Ոմանք կը պնդեն թէ ամէն մէկին համար քառասուն հազար մարքի պարէն տրուած է ...

Վերջապէս դիւրին բան չէ հարուստ մրցակիցի մը հետ շարունակ խռով ըլլալ... : Կը թուի թէ Էրհարտ պատրաստ է շատ նիւթական զոհողութիւն յանձն առնելու, բայց հաստատ կը մնայ ազատ ինքնորոշմամբ վերամիացման ծրագրին վրայ :

Մինչդեռ մեծ ու փոքր վէճերը կը շարունակուին, կը մօտենան կենսաթոշակի

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Ճանապարհին նա միայն գլխի շարժումներով էր պատասխանում Անթառամին, կարծես համր լինէր: Բարձր էր հասակով, չէկ էր, աչքերը կապտաւուն, որ միշտ վախեցած, խրտնած երընջի հայեացքով էին նայում մարդկանց ու աշխարհին : Մինչեւ ներս մտնելը նա հաւատում էր, որ իսկապէս Անթառամը օգնելու համար է կանչել իրեն: Երբ շեմից ոտքը ներս գցեց ու Ափրոյի հետ բարձերին թիկնած տեսաւ անծանօթ տղամարդուն, հայեացքն այդ տղամարդու վրայ ընկաւ թէ չէ, ամէն ինչ հասկացաւ ու մարմնով սառը մի դող անցաւ... Տղամարդն այնքան նման էր Անթառամին, որ դրսում էլ եթէ պատահաբար տեսնէր, կ'իմանար որ նրա եղբայրն է:

Մեխուել, կանգնել էր տեղում, հայեացքը շուռ տուած պատի կողմը :

— Արի, Նուբար քոյրիկ, արի, մի ամչնայ: Մեր խուրն օտար չի, Անթառամի ու իմ ախպէրն ի ...

Նահապետն էլ միայն մի բոպէ նայեց այդ կնոջն ու հայեացքը գցեց գետնին փռուած խսիրին:

— Դուք մի քիչ գնացէք, ման եկէք, մենք խմոր պիտի անենք, — ասաց Անթառամն անյարմար դրութիւնից դուրս գալու համար, — Նուբար եկեր ի, որ ընձի օգնի ...

— Է, որ էդպէս ի, դուրս երթանք, Նահապետ, — ասաց Ափրօն :

Նուբարը փոքր աղջկայ նման ամօթից իրեն կորցրել էր, քիչ էր մնում թաքնուի Անթառամի թիկունքում : Տղամարդիկ գնացին դուրս: Անթառամի համար այդքան էլ բաւական էր, որ նրանք իրար տեսան, թէկուզ մի բոպէ : Այնուամենայնիւ նա մեծ, փայտէ տաշտը դրեց թոնրի մօտ, ալիւրը բերեց :

Պէտք է խմոր անէին :

Միւս օր արդէն այդ գիւղում բոլորն իմացան, որ Ափրօն ու Անթառամն այրի Նուբարին պիտի պսակեն Անթառամի եղբօր՝ արտամետցի Նահապետի հետ :

Լուրը լսեց նաեւ արտամետցի խելագարուած ծերունի, Յակոբը, որ ապրում էր այդ գիւղում, երբեմն հանդարտուելով, երբեմն մոլեգնած :

— Իհա՛, Նահապետ սա՞ղ ի,— հարցրեց նա գիւղամիջում այդ մասին խօսողներին ,— Սերոբի ու Հայրոյի ախպէր Նահապե՞տ... Շուն չան որդիք, սուտ կ'ասէք, Նահապետ իմ սանիկ էր, վաղուց մեռեր ի, մարմին ծովու ձկներ կերեր են, խոգին հայր Աբրահամու գիրկըն ի ... Նահապետ չկայ ...

Մահակը ձեռքին, ծերունին գնաց դէպի Ափրոյի տունը :

— Նահապետ, Նահապետ: Իմ ազիզ սանիկ յարութիւն ի առեր, երկնքէն իջեր ի երկիր ... երթամ Ափրոյի մօտ տեսնում Նահապետին ...

Խօսելով գնում էր ու ապա, կանգ առնելով, ինքն իրեն հարցնում էր.

— Ճշմարի՞տ ի: Վայ թէ ճշմարիտ ի: Որ ճշմարիտ ի, էրթամ Արտամետի խնձորի կուտ տամ, տանի փրկի Արտամետի խնձոր :

Շօշափեց փոքրիկ տոպրակը, որ պահում էր ծոցում : Նրա մէջ Արտամետի խնձորի կտեր էր պահում ու ամէն արտամետցու հանդիպելիս, տոպրակից երկիւղածութեամբ հանում էր երկու կուտ ու պարզում նրան :

— Տար, Արտամետի խնձոր փրկի ...

Տոպրակը ծոցումն էր: Մահակը թափահարելով, կրկին սկսեց բարձրաձայն խօսելով ինքն իր հետ, գնաց Ափրոյի տան կողմը, դեռ հեռուից կանչելով :

— Նահապետ, Նահապետ, կուգամ, որ քեզի տանեմ էջմիածին կնքենք, մեռոն քսենք քու ճակատ ... Ափրօ, Անթառամ, իմ սանիկ ո՞ւր ի ... իմ սանիկ ի՞նչ կ'ուզի՝ յոյս, հաւատ եւ մկրտութիւն կ'ուզի իմ սանիկ ...

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(17 Շար.)

ԿԵՂԾՈՂ

** ՍՏԵՂԾԱԿԱՆ **

Ինքնագլուխ ուսանողներ էին, որոնք ոչ մի կերպ չէին ենթարկվում ոչ մի կանոնի, ոչ մի ճաշակի։ Նրանք ամեն ինչ անում էին ըստ իրենց քմահաճույքի։ Ամեն առավոտ նրանք ուշանում էին դասերից։ Ամեն երեկո նրանք ուշ էին գալիս տուն։ Նրանք ոչ մի գրքի չէին կարդում, բացի ֆրանսիական վեպերից։ Նրանք ոչ մի ուսուցչի չէին հարգում։ Նրանք ոչ մի կանոն չէին ճանաչում։ Նրանք ոչ մի հրահանգ չէին կատարում։ Նրանք ոչ մի հրամանի չէին ենթարկվում։

Նրանք ոչ մի ուսուցչի չէին հարգում, որովհետև նրանք ոչ մի ուսուցչի չէին սիրում։ Նրանք ոչ մի ուսուցչի չէին սիրում, որովհետև նրանք ոչ մի ուսուցչի չէին հարգում։ Նրանք ոչ մի ուսուցչի չէին հարգում, որովհետև նրանք ոչ մի ուսուցչի չէին սիրում։

սին երբ Խրուչչեւ յաղթանակ տարաւ Մալոթով, Մալենկով եւ Կաղանովիչ հակա – կուսակցական խմբակին վրայ : 1960 Մայիս 7ին կը զրաւէ Վորոշիլովի աթոռը հանրապետութեանց նախագահի պաշտօնին զոր Անաստաս Միկոյեանի պիտի փոխանցէր անցեալ Յուլիս 16ին :

Տնտեսական հարցերու մասնագէտ մը կը զրաւէ վարչապետի աթոռը : Ալեք – սիս Կոսեգին, 59 տարեկան, որ փոխ – վարչապետ նշանակուած էր 1960ին կոս – լովի տեղը : Պատերազմի տարեն բազմա – թիւ պաշտօններ ունի, 1957 Յունիսին հակա – կուսակցական խմբակի պարտու – թենէն ետք Կոսեգին մաս կը կազմէ կեդ – րոնական կոմիտէի Պրեզիտիումին ուրկէ հեռացուած էր 1953ին : 1958 Մարտին կը ձգէ նաեւ Կոսպլանի իր պաշտօնը մնալով խորհուրդին փոխ – նախագահ : 1959ին կը զառնայ նախագահ փոխարինելով Կուզմինը : Խրուչչեւին կ'ընկերանայ Ֆը – րանսա 1960ին :

Արդէն սկսած են Խրուչչեւի դէմ մե – ղադրանքները որոնց դլխաւորն է նաեւ « անհատի պաշտամունքը » : Կ'ըսուի թէ սովորութիւն ունէր միշտ վերմակը ի – րեն քաշելու : Կը մեղադրուի թէ լրջու – թեան պակաս ունէր, չատ կատակախօս էր եւ կ'արհամարհէր հասարակական դեկա – վարութիւնը :

Տէր Վռամշապուհ Աւագ քհնյ. Գարիպ – եան եւ ընտանեկան համայն պարագա – ները դառն կսկիծով կը ծանուցանեն

ԵՐԵՑԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԳԱՐԻՊԵԱՆԻ
(Ծնեալ Նշանեան)

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի , այսօր Շաբաթ (17 Հոկտ.) ժամը 15ին , Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին , ուրկէ մար – մինը պիտի փոխադրուի Կիլոթիէռի գե – րեզմանատունը (Ավընիւ Պերթըլօ) :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Սէն – Ժեռոմի Թաղ. խորհուրդը խո – րին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբ. Գագիկ Շալճեանի ընտանիքին : Ս.յս առթիւ հեռաձայ նուէրները եղած են դանազան հաստատութեանց :— Տէր եւ Տիկին Վարդան Փափազեան, Փիրանեան Շաւարշ, Փիրանեան Սուրէն եւ Նազար – եան Պետրոս 20ական ֆրանք , Սէն Ժե – ռոմի կապոյտ Խաչին Շաքարեան ընտա – նիք 15 ֆրանք , Գալուստ Այմաջեան , Մանուկ Տէրտէրեան, կարապետ Ճանիկ – եան, Յակոբ Այնաճեան, Ռուբէն Ասար – լըեան, Սահակ Աւետեան եւ Յակոբ Մել – տոնեան 10ական, Կարպիս Աճէմեան , Սամուէլ Միքայէլեան եւ Ալօեան Յական, Թաղին Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ : Արծրունի Զրբաչեան եւ Հայկ Գործուն – եան ընտանիք 50ական , Վասպուրականի Հայր. Միութիւն եւ Շամիրեան ընտանիք 30ական, Վարդան Պանտիկեան եւ Ազա – ւիր Հրաչեան 20ական, Միհրան Սահակ – եան եւ Տիկին Անտոնեան 10ական, Ա – ճէմեան հինգ ֆրանք կը նուիրեն Թաղիս դպրոցին : Տէր եւ Տիկին Վարդան Փա – փազեան 40, Յովհաննէս Հայգազործեան 30, Պ. Սվաճեան Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Սապունճեան, Փիրանեան Շա – ւարշ 20ական, Պապայեան Ալէքսան 10 , կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Միութեան :

Յովհաննէս Հրաչեան 30 , Ռուբէն Սարլըքեան քսան, Թաղին աղքատներուն, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղ 50 Ֆր. , Շա – միրեան ընտանիք , Վարդան Պանտիկ – եան, Արզոյեան եղբարք 30ական, Սահակ Աւետեան, Հայաստան հնթահոմիտէ , Պարայեան ընտանիք, Փիրանեան Սու – րէն քսանական, Սէն Ժեռոմի Կապ. Խա – չին 15 ֆրանք, Պապաեան Ալէքսան, Փի – րանեան Շաւարշ, Վաղարշակ Տէր Վար – դանեան, Յակոբ Պապիկեան, Մանուկ Տէրտէրեան եւ Կրպ. Ճանիկեան տասնա – կան Ֆր. կը նուիրեն Առաջնորդարանին : Յովհ. Հրաչեան երեսուն , Մուրատ Ռա – փայէլեան Սանուց , Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը յիսուն ֆրանք Հայաստան Թերթի :

Թաղականութիւնը չնորհակալութիւն – ներ կը յայտնենք բոլոր նուիրատուն – րուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վարդգէս եւ Արսինէ Ա – հարոնեան, Այրի Տիկին Սիւզան Ահա – րոնեան կը ծանուցանեն թէ հոդեհան – դըստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ , Փարիզի Ս. Յովհան – նէս – Մկրտիչ եկեղեցին , ի յիշատակ՝

ԱԻԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ՆՈՒԱՐԴ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ԼինՉպէս նաեւ զաւակներուն
ԱՐՓԻԿԻ եւ ՎՐՈՅՐԻ

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազգապահպանմամբ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի , ողբ. Սուրէն Զիլինկիրեանի մահուան առթիւ : Յակոբեան եղբայրք (Լը Ռէնսի եւ Սէն Քլու) 200 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Արմե – նակ Աճէմեան հարիւր , Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան , Տէր եւ Տիկին Վը – ռոյր Զիթունի , Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մի – նասեան , Տէր եւ Տիկին Ոստանիկ Աճէմ – եան յիսունական ֆրանք :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ կա – պոյտ Խաչի, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանին սրահը (Թէաթր Միւնիսիփալ) :

Կը նախագահէ Ընկ. Ե. ԳԱՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ա – նակնկալներ Նոր Սերունդի կողմէ :

×

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին :

×

ԼԻՈՆ.— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 31ին , Շաբաթ երեկոյ, Ազգ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր եւ խնջոյք :

Մարսէյլ .... ՊՕՄՈՆ .... Մարսէյլ
Հայաստանեան ԵՐԿՈՒ Ժապաւէն
Երկուշաբթի՝ 19 Հոկտ. ժամը 20·30
Պոմոնի «Ֆլորէալ» սինեմա
Ա.

« ՃԱՄԲԱՅ »
Երկարատեւ ժապաւէն
Բ.

« ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ »
Նայիրեան
Երգ ու պարի գունաւոր ժապաւէն

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. վար – չութիւնը Փարիզեան չրջանի խումբերու վարչութիւնները ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին Մչակոյթի Տան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր » խումբի ժողովը երեքշաբթի (20 Հոկ – տեմբեր) ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրա – կարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութի – նը անհրաժեշտ է :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Կազմակերպուած
Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Տեղի կ'ունենայ 17 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ

Կը խօսի ընկ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ.— Վերջին Խառասնամեակին մեր կատարած դերն ու նուաճումները

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԱՐԱՆՅԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պաննէոյի «Մուրատ» ակումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18էն 24 : CASSITA, 167, Rue Montmartre

Գեղարուեստական յայտագիր — Ընկերական մթնոլորտ
B A R — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պաննէօ – Քաչանի մաս – նաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 4ին ընկերուհի Իրիս Պասմա – ճեանի ընակարանը 93 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, (մէթրօ Պաննէօ, Ա. յարկ) : Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի տարեկան պա – րահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին , փակ Տիւ Գոնկըռէի սրահներուն մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կը տօնէ կազմակերպութեան 36ամեակը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Պ. կակոյ – եանի սրճարանը :

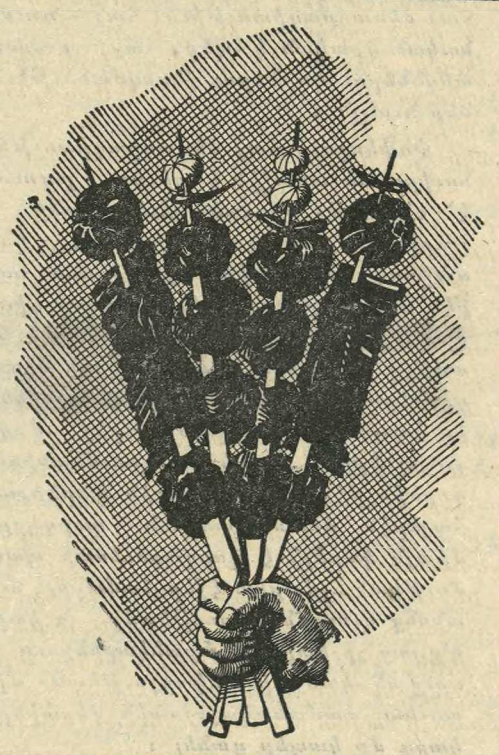

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 18 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10138 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.138

...ՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

—o—

Ե.

...Երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեա – ...Թուրքերը փոխադարձ օգնութեան ...ագրեր կնքեր էին՝ Անգլիոյ հետ ...Մայիս 12ին եւ Ֆրանսայի հետ Յու– ...23ին:

...Թուրքիոյ արտաքին նախարար Շիւք – ...Սարաճօղլու 1939 Սեպտ. 25ին Մոս – ...գացած էր՝ Խ. Միութեան հետ եւս ...դաշնագիր մը կնքելու նպատակով, ...արդէն Գերմանները դրաւած էին Լե– ...ատանը, Խ. Միութեան մեղսակցու – ...մբ: Կրեմլին կ՚առաջարկէր Ա) փո– ...ադարձ օգնութիւնը սահմանափակել ...Ծովու եւ Նեղուցներու շրջաններով, ...Պատերազմի սպառնալիքի պարագա – ...Թուրքիա թոյլ պէտք չէ տայ ոչ – ...ծովեան պետութիւններու մարտա– ...ներուն անցնիլ Վոսփորը եւ մտնել Սեւ ...:

...Թուրք պատուիրակութիւնը մերժած ...ալով այս երկու պայմանները՝ դաշ– ...ի կնքումը դարձած էր անհնարին: ...Սահակեանի յանցաւորը Թուրքերն ...որոնք առանց սպասելու Սարաճօղ– ...վերադարձին, 1939 Հոկտեմբեր 19– ...Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կնքեցին ...ադարձ օգնութեան դաշնագիր մը: ...եւրոպական պետութիւն մը յար– ...էր Թուրքիոյ վրայ, Անգլիա եւ Ֆր– ...պիտի օգնէին անոր: Իսկ եթէ եւ– ...ական պետութիւն մը յարձակէր Անգ– ...եւ Ֆրանսայի վրայ եւ պատերազմը ...ադրուէր Միջերկրական ծովու գօ– ...մէջ, Թուրքիա պարտաւոր էր օգ– ...իր երկու դաշնակիցներուն:

...Սեսանք թէ ի՛նչպէս Թուրքիա դաւա– ...ց իր յանձնառութեան եւ ոչ մէկ օգ– ...թիւն ընձեռեց դաշնակից Անգլիոյ եւ ...նսայի, երբ Իտալիա յարձակեցաւ ...ատանի վրայ եւ պատերազմը փո– ...ուեցաւ Միջերկրականի գօտին:

...Պատերազմի ամբողջ տեւողութեան ...քերը, «չէզոքութեան քօղի տակ ...ուելով», ձեռքի տակէ օգնեցին ...մանիոյ՝ ընդդէմ Խ. Միութեան: ...Յունիս 18ին, այսինքն Հիթլերի ...Խ. Միութեան վրայ կատարուած ...ակումէն չորս օր առաջ, բարեկա– ...թեան եւ ոչ – յարձակողական դա– ...էին կնքած Գերմանիոյ հետ: Այս ...ինը առեւտրական նաւերու քօղի ...օժանդակ մարտանաւեր մտցուցած ...Նեղուցներէն դէպի Սեւ Ծով եւ ա– ...ական յարձակումներ գործած ռու– ...ան նաւահանգիստներու վրայ:

...Գերմանիոյ յաղթանակները մեծապէս ...ավառած էին Թուրքերը, որոնք կը ...ային իրականացնել իրենց համաթըր– ...ան – Թուրանական ծրագիրը: 1942ի ...ը զգալի թիւով զօրքեր կեդրոնա– ...ցեր էին Տրապիզոնի եւ Խոփայի շըր– ...ները եւ անհամբեր կը սպասէին ըՍ– ...ինկրատի անկման՝ Գերմանիոյ կող– ...պատերազմին մասնակցելու համար, ...ալով դէպի Կովկաս:

...Թրքական զինուորական պատուիրա– ...թիւն մը քննական այցելութիւն տը– ...էր ռուսական ճակատի գերմանական ...ներուն եւ խանդավառութեամբ վե– ...ադարձած: Սթալինկրատի անկումը ...ղ ջուր թափեց Թուրքերու գլխուն:

...Թուրք պատմաբանները այժմ կ՚ուրա– ...Անգարայի այս հակախորհրդային ...ադիրները, մինչդեռ հաստատուած ի– ...ութիւն է, որ Անգարայի գերման ...ան Ֆոն Փափէն Իսմէթ Ինէօնիւի եւ ...ինէմէնճիօղլուի հետ չփման մէջ էր շա– ...ակ, «Կովկասեան արշաւանքը» կազ– ...ակերպելու համար:

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՀԵՌԱՑՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ԽՈՐՀՐԴ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ԱՊԱԽՐՈՒՇՉԵՒԱՑՈՒՄ ԱՊԱ ՍԹԱԼԻՆԱՑՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ

Մարգարէական բնոյթ ստացած է չի – նական յայտարարութիւնը, որ անդրա – դառնալով Դեկտեմբեր 15ի համայնավար միջազգային հանդիպումին կը շեշտէր. — « Այն օրը երբ Խրուշչեւ եւ իր խմբա– կը գումարեն համայնավար կուսակցու – թեանց ժողովը դատապարտելու համար չին տեսակէտները, իրենց ոտքը գերեզ – ման դրած օրը պիտի ըլլայ »:

Այսօր, առաջին առթիւ պարզ է որ Չի– նացիք յաղթական կ՚երեւան: Արդարեւ կարելի չէ խորհիլ թէ Խրուշչեւ կը հե – ռացուէր իշխանութենէն եթէ խորհրդա – յին համայնավարութիւնը ուղէր որդե – գրել անոր տեսակէտները չինական հար– ցին մէջ: Ընդհակառակն, այն տպաւո – րութիւնը կայ թէ այս յանկարծակի փո– փոխութիւնը նախ կը վերաբերի չինական հարցին եւ գուցէ Մոսկուայի մէջ ոմանք չէին փափաքեր չին համայնավարութեան հրապարակային դատապարտութիւնը եւ ուղած են նախ պահպանել համայնավա – րութեան միասնականութիւնը: Հաւա – նաբար Խրուշչեւ շատ հեռու գացած է ըստ ոմանց, այդ ուղղութեամբ եւ հարկ տեսնուած է զինքը հեռացնել:

Ինք կը հանգստանար Խրիմ, Սեւ Ծո – վու ափին եւ կը խօսակցէր Կասթոն Փա– լեւսկիի հետ երբ բաղմաթիւ անգամներ հեռաձայնի կանչուած է եւ մեկնած Մոս– կուա: Մնացեալը տեղի ունեցած է շատ արագ կերպով: Քանի մը ժամուան մէջ ոչ մէկ տեղ իր անունը երեւցած է, բո– լոր նկարները վերցուած են եւ յայտնի ալ չէ թէ ո՞ւր է:

Ուրեմն, Խրուշչեւի հեռացումը թոյլ կրնայ տալ Մոսկուա – Փեքին մերձեցում մը: Ամէն պարագայի մէջ մեծ յոյս մըն է Մաօ – Ցէ – Թունկի համար եւ կրնայ պատահիլ որ ի մօտոյ Չինացիք հաշտու– թեան արշաւանք մը սկսին: Մեծ բան է արդէն իրենց համար Դեկտեմբեր 15ի ժողովին ջնջումը: Խորհրդային համայ– նավարութեան այս տարտամ եւ անկա – յուն վիճակը պատրուակ ալ կրնայ ծա – ռայել չին համայնավարներուն, որ – պէսզի Մաօ Ցէ Թունկը ներկայացնեն համայնավարութեան իբրեւ վերջին ողջ մարգարէն եւ Լենինի իսկական ժառան – գորդը, անորոշ եւ գրեթէ անծանօթ մարդոց դիմաց:

×

Արեւմտեան ճակատին վրայ անձնաւո– րութիւններն ու մամուլը չեն կրնար ան– շուշտ յստակ գաղափար մը կազմել: Տը Կոլ դեռ Պրազիլ էր երբ լսած է լուրը եւ առաջին առթիւ ըսած է «աշխարհ պիտի շարունակէ դառնալ, ուրախ եմ որ Փա– րիզ կը վերադառնամ »:

Նախագահ Ճոնսըն ազատական կու – սակցութեան հանրաժողովին յայտարա – րած է.— « Խրուշչեւի փոխարինումը կրնայ կամ ոչ նշանն ըլլալ քաղաքական փոփոխութեանց կամ աւելի խոր խոռ – վութեանց, կրնայ նաեւ յետագայ փո – փոխութեանց նախանշանն ըլլալ: Մեր գիծը չի փոխուիր, մեր հիմնական հեռա– նկարն է խաղաղութիւն:

Աշխատաւորական անգլիացի պարա – գլուխը, որ նաեւ վաղուան վարչապետն է, ըսած է.— « Կոսիգին, զոր շատ լաւ կը ճանչնամ շատ վճռական, ճարպիկ եւ ազդու մարդ է: Ճարտարարուեստական հարցերու մեծ մասնագէտ է որ լաւ ծա– նօթ է ապազինման հարցերուն»:

ՆԻԻ ԵՈՐՔ

Նիւ Եորքի մէջ, նախ սակարանը զգալի անկումներ արձանագրած է դեռ Թասի պաշտօնական զեկոյցը չհաղորդուած: ՄԱԿի մէջ, նախ չեն հաւատացած լու – րին, ապա զայն ապշեցուցիչ գտած են եւ որոշ խուճապ ալ ստեղծուած է: Բոլորը կը կասկածին թէ Բրեժնեւ եւ Կոսիգին կարենան իշխանութեան գլուխ մնալ: Շուտով պիտի փոխարինուին մարդոց կողմէ զորս « Նոր – Սթալինականներ » կը կոչեն, առանց կարենալ բնորոշելու թէ ի՞նչ կը հասկնան այդ բացատրու – թեամբ: Ամէն պարագայի մէջ, կը հաս– տատուի Խրուշչեւեան քաղաքականու – թեան ձախողութիւնը:

ՀՌՈՄ

Արտաքին նախարար՝ Սարակաթ յայ – տարարած է թէ խորհրդային ներքին հարցեր են որոնք արձագանգ չեն ունե – նար երկու երկիրներու յարաբերութեանց վրայ:

Համայնավար կուսակցութիւնը պաշ – տօնական զեկոյցով մը կը շեշտէ թէ իր կարծիքը պիտի յայտնէ երբ աւելի լրիւ տեղեկութիւններ ունենայ: Խրուշչեւ սիրուած էր Իտալիոյ մէջ եւ Հռոմի ան– կախ Իլ Թէմփօն կը գրէ.— « Համայ – նավար աշխարհին մէջ, որու Սթալին իր արեւելեան նկարագրին դրոշմը տուած էր եւ որ արդէն Մաօ Ցէ Թունկի ազդե – ցութիւնը կը կրէր, Նիքիթա Խրուշչեւ տիրապետողի իր քաղաքական խառնը – ւածքով, մեծ գաղափարականներու հան– ճարով եւ բանաստեղծի երեւակայու – թեամբ նոր շունչ մը բերած էր, որ կը ներշնչուէր աւանդութենէն Եւրոպայի պահանջներուն եւ քաղաքակրթութեան »:

ՊՈՆ

Ծանօթ է որ Խրուշչեւ Պոն պիտի եր – թար ի մօտոյ: Բայց այն կարծիքը կայ նաեւ թէ Պոնի հետ Ֆլիբթն ալ կրնայ մաս կազմել Խրուշչեւի դէմ եղած քննա– դատութեանց: Ինչպէս միւս մայրաքա – ղաքներու, Պոնի խորհրդային դեսպանն ալ այցելութիւն մը տուած է Էրհարտի, ապահովութիւն տալու համար թէ խոր – հրդային արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի չփոխուի:

Համպուրկի Տի Վելթը կը գրէ. «Կա– բեւոր չէ գիտնալ թէ յաջորդները պիտի մնա՞ն մինչեւ հիմա եղած գիծին վրայ: Իրենց նպատակը այն է զոր կը հետապընդէր Խրուշչեւ եւ անկէ առաջ Լենին ու Սթալին՝ աշխարհի տիրապետութիւնը համայնավարութեան կողմէ: Արեւմուտ– քը աւելի աչալուրջ պէտք է ըլլայ »: Վիլլի Պրանտի, Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքապետին համար Խրուշչեւ ոչ ի – րենց ոչ ալ Գերմանիոյ բարեկամն էր, բայց խաղաղութեան կողմնակից էր:

ՆՈՐ ՏԷԼՀԻ

Այն կարծիքը կայ թէ Հնդկաստան կրնայ այս փոփոխութեան գլխաւոր զո – հըն ըլլալ: Չին – խորհրդային դոյզն համաձայնութիւն մը մեծ վնասներ կըր– նայ բերել Հնդկաստանի:

ԼՈՆՏՈՆ

Անգլիան անշուշտ իր ընտրութիւննե – րով զբաղած էր որոնք կրնային տարբեր բնոյթ ստանալ եթէ Խրուշչեւի հեռացման լուրը հաղորդած ըլլար Հինգշաբթի ա – ռաւօտ: Այդ պարագային տարակոյս չկայ թէ պահպանողականները կը մնային իշխանութեան գլուխ: Հաղուագիւտ է, արդարեւ, որ երբ նման դէպքեր պատա – հին ժողովուրդը երկրին վարչակարգը փոխել ուզէ:

× ՉԻՆԱՍՏԱՆ պայթեցուց իր հիւլէա– կան ռումբը:

× ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ աշխատաւորականնե– րը շահեցան շատ փոքր առաւելութեամբ:

Սահակեան կը գրէ թէ Մոսկուա տեղ– եակ էր Թուրքիոյ թշնամական մտադրու– թեանց եւ Խ. Միութեան դէմ յարձա – կողական ծրագիրներուն: Այդ պատճա – ռաւ ալ այս վերջինը «պատերազմի նոյն– իսկ ամենադժուարին պահին Կովկասում պահում էր համապատասխան քանակու – թեամբ զօրք, որը նա կարող էր յաջո – ղութեամբ օգտագործել Ֆաշիստական բանակների առաջխաղացման դէմ» (էջ 95):

Համաձայն Գերմանիոյ արտաքին նա – խարարութեան գաղտնի փաստաթուղթե– րուն, Թուրքերը Խ. Միութեան վրայ պի– տի յարձակէին իրանական սարահարթի վրայով՝ Բաղուի ուղղութեամբ, 1942 Նոյեմբերին, երբ Գերմանները յայտա – րարէին Սթալինկրատի անկումը:

Թուրք պատմաբան Թահսին Իւնալ կը գրէ թէ Սթալինկրատի յաղթանակէն վերջ Ռուսիա մտադիր էր «կուլ տալ» Թուրքիան: Անգլիա եւ Ամերիկա բարե – կամաբար այս մասին լուր տուեր են Ան– գարայի կառավարութեան, որ 1945ին պատերազմ յայտարարած է Գերմանիոյ եւ Ճափոնի դէմ, երբ արդէն որոշ էր աշ– խարհամարտի վախճանը: Թուրքերը գնդակ բը անգամ չարձակեցին անոնց դէմ, սակայն երբ զինադադար կնքուե – ցաւ, դիրք գրաւեցին յաղթական դաշ – նակիցներու կողքին:

Թուրք հեղինակները կը պարծենան ե– ղեր, որ դաշնակիցները, մանաւանդ Խ. Միութիւնը, իրենց յաղթանակը կը պար– տին Թուրքիոյ «համարձակ չէզոքու – թեան »: Եահեա Օքսու նոյնիսկ յանդըգ– ներ է գրելու թէ « Ռուսաստանը ազա – տագրողների շարքում Թուրքիա դեր է խաղացել » (էջ 100):

Մինչդեռ պատերազմի ընթացքին (1941–42) թուրք կառավարական շրջանակները « խրախուսում եւ աջակցութիւն էին ցոյց տալիս պանթուրքիստների գործունէու – թեանը՝ լայն հնարաւորութիւններ ստեղ– ծելով վերջիններիս շովինիստական, հա– կասովետական անզուսպ պրոպագանդայի համար »:

1941 Նոյեմբերին Պոլսոյ մէջ պետա– կան աջակցութեամբ կազմուած է «Թուր– քական հակասովետական կենտրոն », ո– րուն կ՚անագմակցէին Էնվէրի եղբայր Նուրի փաշա, Զօր. Էրքիլէթ, Միւրսէլ փաշա եւայլն: Թուրանականները կը հը– րատարակէին կարգ մը թերթեր «բացա – յայտօրէն կոչ անելով անյապաղ պատե – րազմ սկսիլ Սով. Միութեան դէմ »: « Պօզ Քուրտ » ամսագիրը 1941 Յուլիսին հրատարակած է «Մեծ Թուրքիայի» քար– տէսը, որուն մէջ մտցուած էին նաեւ Անդրկովկասի եւ Միջին Ասիայի խոր – հրդային հանրապետութիւնները (էջ 102):

Թէ՛ գաղտնի փաստաթուղթերը եւ թէ թրքական հրատարակութիւնները « հա – մողիչ կերպով մերկացնում են ժամանա– կակից թուրք պատմագրութիւն կեղծի – քը», կ՚եզրակացնէ Ռ. Սահակեան:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶԲՕՍԱՆՔ... ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

Loterie Nationale

Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ է այն դոր կը կոչենք դիպուած, այլուր՝ պատահար ,— Աստուածաչունչ Մատեանին մէջ առաւելա – պէս գործածուած է վերջին բառը : Մեծ սկեպտիկը, որ Ժողովող անունը կը կրէ, կը խոստովանի թէ ճիշդը չէ, ոչ ալ տա – զանդը, որ կ'ապահովէ յաջողութիւնը կամ ցանկալին. « Պատահար պատահէ ամենեցուն » (Ժող. Թ. 11): Ֆրանսերէն Թարգմանութեանց մէջ գործածուած է , համապատասխան տեղը, երբեմն առն , երբեմն օffիւրանս :

Ըստ Ժողովողի, մեր կամքէն ու նպա – տակէն անկախ՝ պարագաներն այնպէս կը անօրինուին յաճախ, որ «չարին կը հան – դիպին » մարդիկ կամ երջանկացնող պայմաններու : Եթէ տղա է ենթական, սովորութիւն է վերագրել ի'ր բնութեան՝ երբ կը յանդի ձախողութեան, ու դիպ – ուածին՝ երբ կը հասնի յաջողութեան : Ուրեմն, դիպուածը այն խորհրդաւոր զօ – րութիւնն է, որ տղէն իսկ կ'արժեւորէ, կը բարձրացնէ, կ'երջանկացնէ :

Այս համոզումով, Յոյները աստուա – ծութեան բարձրացուցած էին դիպուածը կամ պատահարը՝ որ կը բախտաւորէր մարդիկը, ու զայն կը կոչէին Տիւխոն (Ստրաբոն, 588): Երբայեցիք՝ Գադ (Ծննդ. Լ. 11): Այժմ այդ աստուածը կը կոչուի Ֆրանսերէն՝ հազար: Շանֆոռ այս բառը կը համարի Աստուծոյ ... ծածկանունը: Նոյն բանն է ըսել, Գեր – մանացիներուն հետ, թէ Նորին Վեհա – փառութիւն Դիպուածն է որ կը վարէ մեր նուաճումներուն երեք քառորդը , կամ ըսել Իտալացիներուն հետ թէ դիպ – ուածն է որ ի կատար կը հասցնէ մեր գործերուն կէսէն աւելին , մնացեալը՝ մենք :

Այս բառը, սակայն, դուռ բացած է երկար պրպտումներու եւ վիճաբանու – թեանց :

Հազար, ըստ հայերէն Թարգմանու – թեան՝ դիպուած, անունն է ... բախ – տախտակի մը :

Այսպէս, Գուլիէլմոս Տիւրացի, որ կը պատմէ Խաչակիրներու պատմութիւնը , կ'աւանդէ թէ Սուրիոյ սահմաններուն վը – բայ կը գտնուէր բերդաքաղաք մը, ա – նունը Հազառա, որու բնակիչները նչա – նաւոր էին իրենց բախտախտակի վարպետ – ները (1): Լեզուաբան մը կը պնդէ թէ քաղաքը գրաւելէ ետք՝ Խաչակիրները սորվեցան այս խաղը ու տարածեցին , կնքելով քաղաքին անունամբ (ժէօ տը հազար):

Ուրիշ մատենագիր մը կը հաւաստէ թէ խտալերէն լեզո'ւն է տուած հազար բա – ռը, որ սկզբնապէս կը գրուէր զառա , ինչպէս Տանթէի գործին մէջ (2):

Այժմ ընդունուած է, սակայն, թէ ա – րաբերէն զար բառն է, յօդով՝ ազզար (= ալ – զար), որ բառասկիզբը ի տառն առնելով՝ սիւփէրֆէթասիոնի օրէնքով , տառացած է հազառ Ֆրանսական ձեւը(3):

Այս տառւզաբանութեամբ կը հաստատ – ուի թէ դիպուած ու բախտախաղ կը մեկ – նին նոյն հաւատքէն :

Երջանկութիւնը, հարստութիւնը եւ ա – մէն ցանկութիւն, ինչպէս տառապանքը , դրկանքը եւ ամէն չարիք նոյն աստուածն է որ կը բաշխէ, (ըստ Հելլէններուն՝ այդ աստուածը կը պատկերանար ճաղատ եւ աչաղուրկ):

Յետագային, նոյն աստուածութեան չնորհներուն արժանանալու համար՝ մար – դիկ կը դիմէին բախտաքարին, — կ'ը – սենք նաեւ քուէ, քուեայ, լիցք, ողի կամ յոյզ, տապելուըն կամ խաղուըն , կիւ կամ կիվոս (յունարէն), Ֆրանսերէն՝ տէ: Տեսակ մը վէգ (4): Ցաճախ ոսկոր մը, կամ քար մը, վեցանկիւն կամ ութ – անկիւն, եւ երեսներուն վրայ՝ կէտ մը, երկու կէտ , ... եւայլն, վրան կազմած: Ճիշդ արդի բախտաքարերուն նման, ինչ – պէս կը հաստատուի ըստ Մարտիալիսի նկարագրութեան (Էպիգրամ, ԺԴ. 17): Բախտաթիւերուն տրուած էին աստուած – ներու անուններ :

Բախտաքարերու դիւրը Սոփոկլէս կը վերագրէ Պալամեդէսի: Հերոդոտոս՝ Լիւդիացիներուն (Ա. 94): Խսիդորոս՝ Յոյներուն (Ստուգ. ԺԸ. 60):

Հրեաները եւս ունէին բախտաքարի գործածութիւնը՝ վիճակ ձգելու համար, որ «փուր» կը կոչուէր (Եսթ. Գ. 7): Նոյն քարերը ծանօթ էին Եգիպտացինե – րուն, — պեղումներէն հանուած բախ – տաքարեր ունի Լուվրի Թանգարանը :

Դիպուածին դէմ, կամ բախտը մարմ – նացնող աստուածութեան դէմ չատ են պայքարած Ֆրանսացի փիլիսոփաները , — ասկէ կը մնայ քերականական այն դա – րը, որ սխալ կը համարի գրել ժէօ տիւ հազառ, որովհետեւ կ'անձնաւորէ դիպ – ուածը, ու կը յանձնարարէ գրել ժէօ տը հազառ, ինչպէս գրած է Մոլիէր :

Հետաքրքրական սովորութիւն մը. — Փարիզի մէջ հանրային խոհանոցներ կա – յին, ժամանակին, ուր գրուած էին հըս – կայ կաթսաներ: Ցաճախորդը, սահման – ուած վճարումէ մը ետք ,կ'առնէր երկար պատառաքաղ մը, զոր կը մխրճէր կաթ – սային մէջ եւ մէկ հարուածով ի'նչքան որսար միս կամ այլ ուտելիք՝ կը տա – նար իրրեւ իրաւունք, կշտացնելու հա – մար իր փորը: Այս էր որ կը կոչուէր o հազառ տը լա փուրշէթ, — այսպէս կը կոչուի նաեւ, այսօր, Ֆրանսուա Մօրիա – քի յօդուածներուն սիւնակը :

×

Հայերէն « նախաբար» բառին ծագումը կը մնայ վէճի առարկայ: Տառւզաբանա – կան ի՛նչ հնարամիտ փորձեր են կատար – ուած, լեզուաբանական ի՛նչ խնամու – թիւններ, բոլորը ապարդիւն: Մեր «նա – խաբար» բառը ամենայն ամօթխածու – թեամբ քօղարկած կը պահէ իր տոհմա – ծառին պատկերը:

Ֆրանսերէն համապատասխան բառը , « մինիսթռ», չունի հայկական նոյն ա – մօթխածութիւնը ,— առաջին իսկ հրա – ւէրէրն, ցոյց տալու համար իր պորտին կապը, կը մերկանայ, կը ներկայանայ ու տեսէք թէ ի՛նչ կատակերգութիւն կը խա – ղայ :

Երկու մակբայ, մէկը մագիս (= ա – ռաւել) ու միւսը մինուս (=նուազ) , հին Հռոմի մէջ երկուքը յոյժ գործածական , օր մըն ալ կ'ամուսնանան այլ մակբայի մը հետ, քէո (=երիցս) ու կը կազմեն երկու նոր բառեր ։—

1։— Մագիստէր, կը նշանակէ հրամա – յող , առաջնորդ, վարիչ, կրթական աս – պարէզի մէջ՝ ուսուցիչ, արհեստապիտու – թեան մէջ՝ վարպետ :

2։— Մինուստէր, յետոյ մինիստէր , Ֆրանսերէն՝ մինիսթռ, կը նշանակէ ծա – ռայող, դերի: Արդարեւ նախաբարը այն դերին է, որ կը ծառայէ երկրի մը ժողո – վըրդեան առաջնորդին: Կրօնքներու պատմութիւնը եւս իւրացնելէ ետք այս բառը՝ մինիսթռ կոչուեցան նախ մեհ – եաններու սպասաւորները, յետագային՝ եկեղեցւոյ ծառայողները: Քաղաքական կեանքը նոյնպէս այս բառն առաւ՝ «թա – գաւորին ծառայող » նշանակութիւնը տալով «մինիսթռ»ին :

Դասական մատենագրութեան մէջ՝ մա – գիստէր բառին տրուած նշանակութիւնը, հրամայող կամ վարող, գործածուած է ընդարձակ սահմաններու մէջ , — օրի – նակ՝ Ապուղէոս մագիստէր ասինի կ'ան – ուանէ ... իշապանը, այսինքն տէրը՝ մագիստէր, էշը՝ մինիստէր :

Ու մինիսթռ կոչուեցաւ յօժար ծառա – յող մեր բարեկամը,— հասկցէք թէ ո՛վ:

Ռէյմոն Փուանքարէ ունի գրքոյկ մը (հրատարակութիւն Հաչէթի), որու մէջ կը պատմէ հետեւեալ դրուագը.— Ֆրան – սայի եմմատական մէկ նախարարը (չի տար անունը), օր մը, Օվեռնիայի գիւղական ճամբաներուն վրայ կը հանդիպի չինա – կանի մը: Էշը առջեւէն, ինք ետեւէն, մին պարկերով ու միւսը հոգերով ծան – րաբեռն, կ'երթան հա՛ կ'երթան Օգոս – տոսի չորերուն տակ : Կը հասնի նախա – բարը ձիով, ու ճիշդ այն պահուն՝ երբ կ'անցնի մեր երկու ուղեւորներուն քո – վէն, գիւղացին կը չարժէ գաւազանը եւ կը գոչէ .

—Է՛հ, վա՛ տոնիֆ, սաֆոէ մինիսթռ ...

Նախարարը յանկարծակիի կուգայ : Ճա՞ն չցաւ գիս, գիտէ՞ր նախարար ըլլա – լը, թէ ուղեց անարգել գիս՝ մինիսթռ կոչելով իր էշը, կը մտածէ պահ մը, յե – տոյ չատ նեղուած՝ կը դառնայ գիւղա – ցիին ու բացատրութիւն կը պահանջէ :

— Ձե՞ս տեսներ, ա՛յ մարդ, կը պա – տասխանէ գիւղացին, քայլերը չատ մանր – բացուց մեր մինիսթռը:

Ու ցոյց կուտայ գլխակոր մինիսթռը, որ խօսակցութեան եւ նախարարական հարցապնդումին անտարբեր, քայլերը մանրացուցեր, երկու ղրօշակները զէյ – խուն երկու կողմերէն վար կախեր , իր բախտին վրայ կը մտածէր :

Նախարարը այն աեւն միայն հասկցաւ թէ Օվեռնիայի մէջ մինիսթռ կը կոչուի յատկանական աւանակը, լատին մատ – նագիրներու լեզուէն յիշատակ մնացած : Եւ ի՞նչ կայ աւելի տրամաբանական ու բնական, — էշը մի՞թէ չի ծառայեր կա – րեւոր գործերու՝ ծառայելով իր տիրոջ:

Լաւ որ մեր լեզուաբաններէն չեն յայ – տած դտնել հայերէն «նախաբար» բառին արմատական իմաստը: Ո՛վ պիտի ի'նձ աւելի տեղ նշանակութիւն մը ունի հա – յերէն «նախաբար» բառը: Եւ խորհիլ թէ չատե՛ր կան, որ պիտի ուզէին ... նա – խարար ըլլալ :

ԱՄՈՂՄԻ

---

(1) Կիչեռմ տը Թիռ, Խաչակիրներու պատմութիւն, լատիներէնէ ֆրանսերէն թարգմանուած, 1879, Ա. հատոր էջ 229, — թարգմանիչը, Փոլէն Փարի, կը գրէ թէ Հազարա , իբրեւ խաղի անուն, չկայ առաջին հրատարակութեան մէջ, ուրեմն՝ ետքէն ներմուծուած :

(2) Տես «Բառարան », երգ Զ. բարգմ. Հ. Արսէն Ղազիկեան.— « երբ գառ կոչուած խաղը կը լմննայ եւ կոտրանքին սիրտը կը կոտրի, կը կրկնէ կը ճա – տէ ֆուէներն»: Ոմանք գառ բառը կ'ուղղեն ազառա :

(3) Կասկածելի է որ արաբերէն ըլլայ այս բառը, ոչ ալ պարսկերէն, — չունի Պորհանը Քաթի, ոչ ալ Տոզի, կամ Բա – զիմիրսքի, կամ Պարթելեմի, կամ Տէֆը – զոն, կամ Գէորգ Դպիր: Իսկ Մենինսքի կը գրէ թէ թուրքերէն բառ է, բայց Տէ – վիճ կը կասկածի: Թուրքերէն մեծագոյն բառարանը, Հիւսէյին Քեազիմ Քառրի (4 ստուար հատոր երկսիւնակ էջերով), կը համարի արեւմտեան թուրքերէն: Իր կարգին՝ Հայկ Քէրէսթէճեան գար բառը կը համեմատէ յունարէն թեսպա բառին հետ, որ նոյնպէս խաղաճուէ մըն է: Ճիշդ է համեմատութիւնը, գար թուրքերէն եզերային բառ ըլլալով՝ փոխառուած է յունարէն լեզուէն, արեւմտեան սահմաններուն վրայ :

Հռովմայեցիները եւս առած են այս բառը, թեսպա եւ իրենց կարգին տածած են երկրորդ բառ մը, թալոս: Ա – ռաջինը այն խաղաճուէն է, որ վեց երես ունի, իսկ երկրորդը՝ չորս երես : Առա – ջինի աստուածուհիին անունը կը տրուէր երբ խաղաճուէները կոնծատ իյնային մր – ժամանակ, ու խաղացողը կը շահէր բնդհակառակն «չուն» անունը կը տրը – ուէր՝ երբ բոլորն ալ գոյգ իյնային միա – ժամանակ, ու կը կորսնցնէր խաղացո – ղը: Հռոմի մէջ, Հանրապետութեան շր – ջանին, արգիլուեցան այս բախտախա – ղերը, արտօնուած էին միայն Դեկտեմ – բեր ամսուն (Մարտիալէս, Դ. 14): Ա – գեւը կը կոչուէր թալաբա: Բախտա –

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Նա, իսկապէս, Նահապետի քաւորն էր եղել : Քանեւէ հինդ տարեկան էր, որ դրկել էր Նահապետին նրա մկրտութեան օրը, եւ անուն ինքն էր կնքել՝ Նահա – պետ :

Նահապետը չիպուխը հանեց բերնից ու ականջ դրեց դրսից եկող ձայնին: Խըռ – պոտ, ծերունական այդ կանչերը ծանօթ թուացին նրան : Մարմինը փշաքաղուում էր: Սիրտն սկսեց արագ խփել :

— Էդ ո՞վ ի, իմ անուն կուտայ, ընձի կը կանչի, — հարցրեց նա ուղիղ նա – յելով Ափրոյի աչքերին: Մինչ այդ բոպէն նրան չէին ասել, որ իր քաւոր Ցակոբն ապրում է: Չէին ասել, որովհետեւ պի – տի ասէին նաեւ, որ նա խելագարուել է : Իսկ դա ի՞նչ բան էր, որ յայտնէին նրան քոյրն ու փեսան, երբ վախենում էին, թէ Նահապետին էլ մի այդպիսի դժբախտու – թիւն կարող է պատահել: Հիմա այլեւս չէին կարող թաքուն պահել :

— Ո՞վ ի,— հարցրեց կրկին Նահապե – տը:

— Քու քաւոր Ցակոբն ի: Աստուած պատժեր ի ...

Նահապետը դունատուեց , վեր կացաւ տեղից, չիպուխը դրեց գոտու մէջ :

— Մանիկ Նահապետ, իկեր ես, քու քաւոր չի՞ ուղէ տիսնաս, բերախտ սա – նիկ, ուրացող, դաւաճան Նահապետ ...

Նահապետը դուրս եկաւ : Շէմի վրայ կանգնած էր ցնցոտիներ ու պատառոտ – ուած չարուխ հագած, ղզղզուած մազե – րով, ակնհայտօրէն դուրս ցցուած , սարսափելի աչքերով մի ծերունի : Ա – ռաջին րոպէին Թուաց թէ անծանօթ , դժբախտ, անտէր մի մարդ է, այլան – դակ կերպարանքով մի մուրացկան : Ծե – րունին նոյնպէս քարացած նայում էր նրան :

— Նահապետ , սանիկ ...

Նահապետն ամբողջ մարմնով դողաց .. Կնքահայր Ցակոբն էր այդպէս այլան – դակուած կանգնել իր դիմաց : Նա էր իր անունը տալիս, նրա ձայնն էր դա : Լա՞ց էր այդ ձայնը, թէ ազաւանք : Նահա – պետը երկու ձեռքով աչքերը փակեց : Ափրօն ու Անթառամը տեսնում էին, թէ ինչպէս ցնցւում է նրա նիհար մարմինը:

— Նահապետ, սանիկ, փիկիր եմ, որ քո խարանիս անեմ ...

Ափրօն ներս հրաւիրեց ծերունուն :

— Երթանք տուն, Ցակոբ հայրիկ , համեցէք , ներս արի ...

— Ներս չեմ գայ, իմ տուն դուրն ի, իմ հաւիք երկինքն ի ... Ներս որ գամ , ընձի կը խեղդէք դուք, ձեր միտք կը խասկնամ: Ես իկեր եմ իմ սանիկ տես – նում ... Նահապետ , քու աչքեր բաց , տեսնամ դո՞ւ ես, թէ սուտ ի կ'ասեն ... Նահապետն ի ... մատաղ էլնիմ քու աչ – քերուն, սանիկ ...

Ծոցից հանեց իր տոպրակը, նրա մէջից դողդողացող ձեռքով խնձորի մի քանի կուտ հանեց, դողդողացող ձեռքով պար – գեց Նահապետին .

— Առ, Նահապետ, տար փրկի Աբրա – մեսի խնձոր ... Թուրքեր կացիններ ա – ռեր են, կը կտրեն մեր խնձորի ծառեր ... արուն կիպայ արմատներից , կուլան ծառեր, կը մեռնեն ճիւղեր, փրկի է – նոնց կեանք, Նահապետ... Ցոյս քու վը – րայ ի մնացէ ... Առ էսա կուտեր, տար եւ փրկի ...

Նահապետը դող ձեռքերը պարզեց , բռնեց իր քաւորի ծերացած թաթերն ու կոացաւ, համբուրեց այդ չոր թաթերը : Ու առաջին անգամ իր կեանքում ուրիչ – ների ներկայութեամբ փղձկաց : Հոն – դուր – հոնդուր, վիրաւորուած երեխայի նման լաց էր լինում , խելագարուած — Ցակոբի ձեռքերը մէկ իր շուրթերին, մէկ աչքերին սեղմելով :

Խելագարուած ծերունին կարծես այդ վայրկեաններին ուշքի եկաւ, սթափուեց: Ալ ձեռքն ազատելով Նահապետի ձեռքե – րից, դրկեց նրա դլուխը, սեղմեց կրծքին ու մրմնջաց ...

— Մի լա, մատաղ էլնեմ քեզի, Նահա – պետ, քեզի մի տանջի, հէյրան :

Ափրօն, Անթառամը, Հրայրն ու ա – րիկ հարեւանները դարմանքից քարացած էին: Խելագար ծերունին բաց չէր թող – նում Նահապետի գլուխն ու խօսում էր յածրաձայն, խելամիտ, մաեմիկ ըն – տով :

— Անցածն անցեր ի արդէն, սուտ չիւան, լաց ու կոծ պրծեր են: Գնա, խնձոր տուն հիմա, Նահապետ: Գնա, ծառ տնկի, չուտ, չուտ ջրի, որ ծառ բաւընան, ապրեն, մեծանան, բարձրանան հուր յաւիտեան ...

Վերջին բառերն արտասանելուց յետոյ գլուխը գետնին խոնարհեց, երկար մնաց պէս լուռ մնաց ու յանկարծ չուռ գոռաց գնաց դէպի հարեւանները: Ցուզում ունէր աչխոյժ, արագ, մահակով խփելով ծեր – բերի խճերին: Արդէն բաւականին ծե – ռացել էր, որ եւ գարձաւ ու կանչեց :

— Կ'երթամ սուրբ էջմիածին, պատ – նահատակներաց հոգու համար ... Ջու – ռանաս ծառեր ջրես, Նահապետ ...

Դարձեալ չուռ եկաւ ու քայլերն ան – արագացնելով գնաց, ու այս անգամ եւս ետ չնայեց : Հեռուում, հարթավայ – մէջ երեւում էին էջմիածնի վանքերը: Նրանցից այն կողմ՝ Արարատեան դաշ – կանգնած սպիտակ գլուխները՝ անմահ կապոյտ երկնքի խորքում :

ՀՐԱՉԵԱՑ ԳՈՂԹ

(18 Շար.)

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԿԱՂՆԻՆ

Մանուկ Խաչատուր Աբեղեանը դասական հայագիտութեան ամենակարկառուն դէմքերից մէկն է, նրա հասատաբեաց, ջանասէր ու անյողդողդ կաղնին, ո՛ր արմատները ձգւում են դէպի հայ մշակոյթի հաղարամեայ պատմութեան տարբեր ժամանակները, դէպի Մեսրոպ Մաշտոցն ու Մովսէս Խորենացին:

Աբեղեանի կենսագրութիւնը հարուստ է արտաքին դէպքերով: Նա ծնուել է 1865 Մարտ 17ին (Ն. Տ.), Հին Նախիջեւանի Աստապատ թաղում, հողագործ Ղուկաս Աստապատեանի ընտանիքում: Իր սկզբնական ուսումը ստացել է էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանում, իսկ բարձրագոյնը՝ Պերլինի, Լայպցիգի, Ենայի եւ Փարիզի համալսարաններում:

Աբեղեանի կեանքի դլխաւոր դէպքերը եղել են նրա երկարամեայ մանկավարժական եւ հասարակական բեղնաւոր գործունէութիւնը եւ մանաւանդ նրա բազմակողմանի ու մեծարժէք հայագիտական աշխատութիւնները:

Իր դրական, դիտական, մանկավարժական եւ հասարակական գործունէութիւնը Մանուկ Աբեղեանը սկսել է անցած տարի 80ական թուականներին, հանելով մեր ժողովրդական – ազգային դարթօնքի մեծագոյն գործիչներից մէկը: Յովհաննէս Թումանեանի, Ստեփանոս Լիսիցեանի, Թորոս Թորամանեանի եւ ուրիշների հետ, նա հանդէս եկաւ հայ ժողովրդի ինքնահաստատման, նրա հնադարեան մշակոյթի պահպանման ու զարգացման պատմական գործին ծառայելու անկաշկանդ մղումով, իրեն յատուկ կրեւորագոյն հարցերի պատասխանելու, գրչի ու դաղափարի իր զինակից – ընկերների նման, վճռաբեկով հայ ժողովրդի կենսունակ ուժերի եւ նրա դարաւոր լաւագոյն աւանդների մէջ:

Նուրբ քառասուն տարի Աբեղեանը պատասխանատու ուսումնական հաստատութիւններում, որից տասը տարի՝ Թիֆլիսի Ներսիսեան, Յովնանեան եւ Նուպարեան թեմական դպրոցներում, իսկ երեսուն տարի՝ էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանում, Թիֆլիսի կովկասեան եւ Բեւանի պետական համալսարանում:

Հաղարաւոր հայ երիտասարդներ ու աղջիկներ մայրենի լեզու եւ գրականութիւն են ուսանել Մանուկ Աբեղեանից: Վերջին կէս դարում, Հայաստանի եւ Անդրկովկասի մի քանակով ու բարձրադոյն դպրոցներում, վիճահետաքրքրական հիմնարկներում աշխատող ուսուցիչների, դասախօսների ու գիտնականների մի դգալի մասը, ինչպէս նաեւ այլ բնագաւառներում աշխատող չատ ականաւոր դէմքեր, եղել են Մանուկ Աբեղեանի երբեմնի սանները, որոնք միշտ հպարտութեամբ, երախտապիտութեամբ ու խորին ակնածանքով են յիշել իրենց պատկառելի ուսուցչի եւ դասախօսի անունը:

Մանկավարժական աշխատանքին զուգընթաց Աբեղեանն ունեցել է եւ բաւական արդասաւոր գրական – հասարակական գործունէութիւն: Նա տարիներ շարունակ մանակցել է մշակութային զանազան ընկերութիւնների ու կազմակերպութիւնների աշխատանքներին. Թիֆլիսում, Պաքուում, Երեւանում եւ այլուր կարդացել է բազմաթիւ հրապարակային դասախօսութիւններ, երկար ժամանակ կատարել է էջմիածնի գաւառի հայ ուսուցիչների արհեստակցական միութեան մանաճախտի նախագահի պարտականութիւնը, աշխատակցել է ժամանակի ազգանուէր թերթերին ու հանդէսներին:

Աբեղեանը միչտ ուշի – ուշով հետեւել է ժամանակակից գրական – հասարակական կեանքին, իր հեղինակաւոր խօսքն ասել այս կամ այն խնդրի առթիւ, ուղղութիւն ցոյց տուել նոր գրական ապրդի դուրս եկող, ինչպէս եւ այդ ապրդում վաղուց յայտնի գործիչների կատարած աշխատանքին:

Առաւել հիմնականն ու էականը, սակայն, Աբեղեանի համար հանդիսացել է դիտութեան բնագաւառում նրա ունեցած գործունէութիւնը, որով նա անընդմէջ ու անձանձիր զբաղուել է չուրջ 60 տարի:

Աբեղեանի անունը անխզելի կերպով կապուած է հայ ժողովրդի ազգային հոյակապ դիւցազներգութեան, նրա վաղնջական հաւատալիքների, առասպել – ների, երգերի, նրա հին ու նոր լեզուների, տարազաչափութեան ու գրականութեան հետ: Նա եղել է եւ մնում է հայագիտութեան վերոյիչեալ մարդերի ամենահմուտ եւ ամենից աւելի հեղինակաւոր հետազօտողը:

Սկզբնական չրջանին Աբեղեան հիմնականում հետեւել է ժամանակի դիտական առաջաւոր դպրոցներից մէկին՝ պատմա-համեմատական դպրոցին: Բանահիւսական, լեզուական եւ գրական երեւոյթները նա գրել է պատմական հողի վրայ, վերջիններիս զարդացման ընթացքի եւ փոխադարձ կապի մէջ, տարբեր ժողովուրդների մշակութային յարաբերութիւնների համեմատութեամբ: Աշխատելով երեւան բերել յիշեալ երեւոյթների մէջ առկայ անցեալի մնացուկները, ներկայի հիմքերը եւ նրանց զարդացման յետագայ ընթացքը, դիտնականը կատարել է հիմնաւոր, պատճառաբանուած ու ճչմարտացի ընդհանրացումներ:

Նմանօրինակ հիմքերի վրայ են խարսխուած Աբեղեանի այնպիսի լաւագոյն աշխատութիւնները, ինչպիսիք են նրա նշանաւոր «Հայ ժողովրդական առասպելները Մ. Խորենացու Հայոց Պատմութեան մէջ» (1899), «Հայ ժողովրդական վէպը» (1908) եւ «Աչխարհաբարի չարահիւսութիւնը» (1912) եւայլն:

«Հայ ժողովրդական առասպելների» մէջ մի առ մի վերլուծելով Մովսէս Խորենացու Հայոց պատմութեան մէջ իրրեւ կարեւոր պատմական սկզբնաղբիւր քննադատօրէն օգտագործուած հայկական առասպելների բնոյթն ու բովանդակութիւնը, Աբեղեանը Հայոց առասպելների այլազգի բազմաթիւ զուգահեռների վկայակոչմամբ եւ պատմա – բանասիրական ուրիչ, ըստ ամենայնի, համոզիչ ու զօրաւոր փաստերով եւ փաստարկներով հերքում է այդ առասպելների չինծու կամ կեղծ լինելու վերաբերեալ Գրիգոր Ալամեանի յառաջ քաչած յայտնի վարկածը: Նա ապացուցում է, որ Բ. Խորենացու Պատմութեան մէջ յիչուած առասպելները ոչ թէ կեղծիք են եւ չինծու, այլ իրօք եղել են Հայոց մէջ, եւ Խորենացին կամ ինքն անձամբ, կամ իր ազբիւրների միջոցով օգտուել է հայ ժողովրդական առասպելներից, դրանով իսկ մի անգամ ընդմիչտ հաստատելով պատմահօր դրքի բանաւոր աղբիւրների վաւերականութիւնը եւ վերականդնելով հայ ժողովրդի պատմութեան ու բազմադարեան մչակոյթի հիմնաքարերից մէկն հանդիսացող այդ կարեւորագոյն յուչարձանի հաւաստութիւնն ու արժանի հեղինակութիւնը:

«Հայ ժողովրդական վէպի» մէջ Ա. Բեղեանը հանդամալից ու խորը հետազոտութեան է ենթարկել հայ ժողովրդի ազգային մեծ դիւցազներգութիւնը՝ նրա պատումների բովանդակութիւնն ու ճիւղաւորութիւնը, տարածման սահմանները, վիպասանների արուեստի առանձնայատկութիւնները, վէպում պահպանուած պատմական կարեւոր յիչողութիւնները, նրա մէջ արտայայտուած հասարակական, քաղաքական եւ բարոյական դաղափարները, դիւցազնական առասպելական մոթիֆները, կենցաղական դիծերը եւն.:

Տակաւին կէս դարից էլ առաջ նա հաւաստել ու հաստատել է «Սասունցի Դաւթի» բուն ժողովրդական, դեղջկական ստեղծագործութիւն լինելու հանդամանքը, դրելով «Վէպը թէպէտ եւ պատմում է Սասնոյ տէրերի մասին, բայց դրեթէ մի ազնուական բան չունի իր մէջ, այլ ազնուական եւ նոյնիսկ թագաւոր անուան տակ դուրս են գալիս մեր դիւցազները: Վէպն ամբողջապէս ռամկական, դեղջկական բնաւորութիւն ունի. հայ հասարակ ժողովրդի կեանքն ու հոդին ինքնատիպօրէն այնտեղ, նրա նիստ ու կացը, պարապմունքը, բարքերը եւն. (էջ 22):

Մանրամասն բացայայտելով վէպի տարածման ճանապարհները եւ գոյց տալով այն կապը, որ կայ Հայաստանի զանազան վայրերի եւ վէպում երեւան եկող դործողութեան տեղանքի հետ, Աբեղեանը եկել է այն ճիշդ եզրակացութեան, թէ «Սասունցի Դաւիթը» սկզբնապէս ըստ տեղծուելով Սասնոյ մի քանի վայրում, իր մէջ եղած «կենդանի ազգային տարրերի» չնորհիւ տարածուել է ամբողջ Հայաստանի մէջ եւ դասել է «համազգային վէպ» (էջ 18 – 19): Նշանակալից ու խիստ կարեւոր մի ընդհանրացում, որի առաջնութեան պատիւը մեր իրականութեան մէջ պատկանում է Աբեղեանին:

Ճիշդ է, Աբեղեանի հետ միասին, նրանից առաջ ու յետոյ, «Սասունցի Դաւթի» մասին մեզանում դրել են եւ ուրիչ – ները, սակայն պէտք է խոստովանել, որ ոչ մէկը չի կարողացել նրա նման խորը, բազմակողմանի ու մանրազնիւօրէն հետազոտել մեր ժողովրդական վէպը:

«Աչխարհաբարի չարահիւսութիւնը» մէջ Աբեղեանը դասել է հայերէնի չարահիւսութեան դիտականօրէն հիմնաւորուած ընդարձակ ու բազմակողմանի ուսումնասիրութիւնը: Նա ամենայն մանրամասնութեամբ վերլուծել է հայերէնի պարզ ու բարդ նախադասութիւնները, վերջիններիս կառուցուածքը, կապն ու յարաբերութիւնը, վեր է հանել խօսքի մասերի չարահիւսական դերն իրենց յատակ արտայայտութեամբ, բացայայտել է հայերէնի հոլովների կիրառական նշանակութիւնները, կապերը, կապական բառերն ու չաղկապները, գոյց տուել դրանց իմաստային նրբերանգները եւն.:

Մինչեւ Աբեղեանը մեր ոչ մի քերական այդպիսի մանրամասնութեամբ ու խորութեամբ չի քննարկել հայերէնի չարահիւսութեան խնդիրները: Առանձնապէս մեծ է նրա դերը աչխարհաբարի բայական կառուցուածքը ճչդօրէն ըմբռնելու եւ այն քերականութեան մէջ արտացոլելու դործում:

«Աչխարհաբարի չարահիւսութիւնը» երկար ժամանակ եղել է մի անփոխարինելի ձեռնարկ եւ ուղեցոյց միջնակարդ ու բարձրագոյն դպրոցների աչակերտութեան, ուսուցչական եւ դասախոսների համար: Նրանից մեծապէս օգտուել են եւ այժմ էլ չարունակում են օգտուել Հայոց լեզուի ուսումնասիրութեամբ զբաղուող մեր լեզուաբան. քերականները, պէտները:

Ֆրանսացի աչխարհահռչակ դիտնական Անթուան Մեյէի կարծիքով՝ «Աբեղեանի «Աչխարհաբարի չարահիւսութիւնը» անտարակոյս լաւագոյնն է, որ երբեւէ դրուել է հայերէնի քերականութեան վերաբերեալ: Այն հարուստ է ճչդրտօրէն ընտրուած բազմաթիւ վաւերական օրինակներով, որոնք ենթարկուած են հետեւողական դասակարդման ու վերլուծման: Դա իսկապէս դիտական աչխատութիւն է: Բոլոր նրանք, ովքեր հետաքրքրուում են ժամանակակից հայերէնով, պէտք է անպայման ուսումնասիրեն այս դիրքը» (1913 թ. «Ժուռնալ ազիաթիք», բ. հատոր, էջ 689 – 690):

ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

(1 Շար.)

խաղերը կը կոչուէին *ալէա* (Ովիդիոս, Պոնտ, Դ. 2·41), իսկ նման խաղերու վայրը՝ *ալէատորիում*:

(4) Վէգը նախնական ձեւն է խաղատուէին: Ունինք իբրեւ հոմանիշ՝ կոճ, նաև, (ձեռները փռել՝ վաճի բարբառով կը նշանակէ մեռնիլ, երբ ոսկորները կը հայհոյուին): Արջառի ոսկորէ վէգը կը կոչուի կոռ: Վէգին հայերէն գլխագիր տուին տառին ձեւով կողմը կը կոչուի նաև, ծիլ, պարոն, հակառակ կողմը՝ խառ, տուլ, խաթ, ուռած կողմը՝ սալ, իշնեկ, կռնակ, փոսացած կողմը՝ կոր, գող, չիֆ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ՀԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Ինքը Թաղաւորին Թիկնապահներէն էր ու անոր քով կռուեցաւ Մոհաչի դաչտին վրայ: Այդ պատերազմէն չորս հարիւր ականատեսներ միայն կ'ապրէին, ու Հունդարիոյ ակարութեան ու կործանումի պատմութիւնը կը սիրէին: կարենալ ղայդայումները կը սիրէին: կարծես տուղի վարագոյր մը քաչուած ըլլար աղին վրայ:

Թինոտի կ'երդէր պատերազմի անցուդարձերը, ու ներկաները ուչադրու – թեամբ մտիկ կ'ընէին երեն: Դիւցազնական տեսարաններուն առջեւ՝ աչքերնին կը փայլէր, ու ծանօթ անուններու վրայ կ'արտասուէին:

Վերջապէս Թինոտին վերջին տունը երգեսու երգել, իր երդը ուելի հառաչանք մը դարձեր էր քան թէ երդ.

«Մոհաչի քով կայ դաչտ մը մեծ ու խոպան,
Ան է երկրիս ամենամեծ դերեզմանն.
Ապրի մ'ամբողջ եղաւ ան սեւ դամբարան՝
Որ թերեւս ալ չի կանդնիր յաւիտեան:»

Զրինին իր սուրին զարկաւ.

— Պիտի կանդնի:

Ու ոտքի կանդնելով՝ աչքը բարձրացուց.

— Սուրը երդում մը, ախորք, որ մեր կեանքը, մեր ամէն մտածութիւնը՝ ազդին վերականդնումին համար պիտի ըլլայ: Թէ փափուկ անկողնի մէջ պիտի չպառկինք՝ քանի որ Թուրքերը մեր հայրենի հողէն ած մ'իսկ կարենան ըսել թէ իրենցն է:

— Ապա դերմանացի՞ն — ըսաւ վանենտ Թէօրէօք դառնացած ղէմքով, առթոռին վրայ եռեւ կոթնելով. — դարձեալ անոր համար արիւն թափեն քանի հազար Հունդարացիներ՝ որպէսզի Դերմանացիները դլուխնուս վրայ նստին: Շունը միչտ չուն կը մնայ: Հարիւր անդամ կը նախընտրեմ պատուաւոր հեթանոսը՝ քան սուխօս դերմանացին:

— Քու խնամիդ ալ դերմանացի է, — յարեց կրակոտ կերպով Զրինի, — դերմանացին դէթ քրիստոնեայ է:

Վերուն ամպուտկան մը հաչտարար կը դողացնէր ձեռքերը.

— Ամէնէն առաջ ես դերմանացի չեմ: Դանուբն ալ այլեւս դերմանացի չէ երբ Հունդարիոյ սահմաններուն մէջ մտնէ: Լաւագոյն լուծումն այն է, որ Հունդարացիները դէթ յիսուն տարի պատերազմ չընեն: Պատերազմէն առաջ պէտք է չատնանք:

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Զրինի սեղանին դարնելով, — մտադրութիւն չունիմ յիսուն տարի անկողին անցընել:

Ա՛ս ըսելով ոտքի ելաւ՝ եւ նոյն առեն սուրը չառաչ մը հանեց:

Շառաչին վրայ Գրիդոր աչքերը բացաւ ու ապչած տեսաւ որ ոչ թէ Վազենա Թէօրէօքի սեղանին քով նստած էր՝ այլ աստղազարդ երկինքին տակ պառկեր էր. ու առջեւն ալ Զրինիին տեղ՝ Թիկնեղ Թուրք մը կանդնած էր:

Հայվանն էր որ ոտքին զարկած էր որպէսզի արթննայ.

— Ահա հաղուստը:

Վերարկու մը ու փաթթոց մը նետեց ուսանողին առջեւ:

— Իսկ ձին ճամբան կը դանենք:

Ուսանողը չուտով մը հագաւ սպահէի հաղուստը ու դլուխը քաչեց աչտարակի ձեւով դլխարկն ալ: Երկուքն ալ քիչ մը մեծ էին, բայց ուսանողին համար հիմա չատ ուելի յարդի էին անոնք՝ քան թէ թաւիչէ ու մետաքսէ հունդարական հագուստները:

Հսկան ծռեցաւ ու մէկ երկու ճնչումով կոտրեց չղթաները ուսանողին միւս ոտքին վրայէն ալ, ապա ճամբայ ելաւ առնոր առջեւ դէպի հիւսիս:

Գրիդորին համար վերարկուն երկար կուդար, ուստի ստիպուեցաւ մէջքին բայ հասցուել. աչխուժօրէն կը քալէր հսկային եռեւէն:

Ամէն տեղ վրաններու մէջէն ու դուրս կը քնանային: Մէկ կամ միւս դրօչադարդ վրանին առջեւ պահակներ կեցեր էին, բայց անոնք ալ կը քնանային:

Բանակը չատ ընդարձակ կը թուէր, կարծես բոլոր աչխարհը վրաններով ծածկուած ըլլար:

Տեղ մը վերջապէս ուղտերու երամակներու մէջ մտան, հոն վրանները ուելի ցանցառ էին. մարդիկ ամէն կողմը խոտին վրայ կը քնանային:

Հայվան կեցաւ պատառատուն վրանի մը առջեւ.

Ծերուկ, — պոռաց վրանէն ներս, — ելիր:

Վրանէն կարճահասակ, ճաղատ րու երկար սպիտակ մօրուքով ծերունի մը ե – լաւ՝ մինչեւ ծունկերը հասնող չապիկով ու բոկոտն:

ԿԵԶԱՄ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Պ. Հայրապետ Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Գարաճեան եւ զաւակները՝ Պրիւնօ եւ Միւրիէլ, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Քուարօ եւ զաւակները՝ Ֆրանք եւ Ֆլորանս, Տէր եւ Տիկին Միսաք Այվազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արտակ Գարաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ենովք Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լուտվիկ Քէշիշեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Եպրաքսէ Այվազեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 15ին, 60 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Հոկտ. 19) ժամը 13,30ին, Քլամար : Հաւաքուիլ Սիմբթիէռ Էնթէրքոմիւնալ տիւ Փարք, Քլամառ :

Հասցէ.— 11 Բիւ Փիէր – Փոլի (Իսի լէ Մուլինօ) :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻ – ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ :

Կը պատարագէ ՇԱՀԷ ՎՐԴ. ԱՃԷՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝ Երուսաղէմի Պատրիարք
ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ.

STUDIO DU

Ballet Russe IRINA GRJEBINA

Membre de l'Association Française
des Maîtres de Danse Classique
DANSE
CLASSIQUE - CARACTERE
STAGE SCENIQUE
COURS PROFESSIONNELS AMATEURS ENFANTS
11, Rue Jules Chaplain — PARIS (6e)
Tél. : ODEON 80-13
Métro : VAVIN et NOTRE-DAME DES CHAMPS

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիլայի շրջանի հայերէնի դասընթացքները վերաբացուեցան Հինգշաբթի 15 Հոկտեմբերին, կէսօրէ ետք ժամը 14.30էն սկսեալ, ուսուցչութեամբ Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Շրջակայ բոլոր հայաբնակ թաղամասերուն դիւրութիւն ընծայելու համար դասերը փոխադրուած են այլ Ֆրանսական վարժարանի մը մէջ, հետեւեալ հասցէին՝ 47 Բիւ տէ Սոլիթէռ, (մէթրօ Փլաս տէ Ֆէթ, Փիրէնէ կամ ժուրտէն) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Գոնկրոէի սրահներուն մէջ :

ԿՈՉ ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորութեան տակ բացուած Հինգշաբթի օրուան հայերէնի բոլոր դասընթացքները սկսած են, տեղական Կրթ. Մարմիններու հսկողութեան տակ, կանոնաւոր կերպով :

Պանեէօ – Քաշանի, Շաւիլի, Ժանթիյիի, Պուա – Քոլոմպի, Ալֆորվիլի եւ եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ վարժարանները ուսուցչական կարող եւ նոր ուժերով կը շարունակեն իրենց գործը, առաւօտեան ժամը 9էն – իրիկուան ժամը 5, իւրաքանչիւր շրջանի մասնաւոր սրահներու մէջ :

Առնուվիլի դպրոցը եւս վերաբացուած է այս տարի, տեղւոյն հոգաբարձութեան հսկողութեան տակ, կը պաշտօնավարէ Օր. Հ. Գալֆայեան :

Եկեղեցւոյ դիւանը կոչ կ'ուղղէ ծնողքներուն, որ իրենց զաւակները ամէն Հինգշաբթի առաջնորդեն դպրոց, եւ թաղեցի հայրենակիցներուն, որ նախանձաձախնդիր ըլլան եւ բազմացնեն աշակերտներու թիւը եւ քաջալերեն իր ուսուցչական եւ տեղական կրթական մարմինները :

(ԿՆԻՔ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բաբգէն Սիւնի» խումբին կողմէ : Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս Լիտոյի սրահներուն մէջ :

Rue Marcelin Allard
(près la Grand'Poste)

Մասնաւոր օթօքար մը կը մեկնի ժամը 21.30 անց,

ORCHESTRE ANDRE CONSTANT

Կը հրաւիրուին շրջաններու բոլոր ընկերները :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին :

×

ԼԻՈՆ.— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյ, Ազգ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր եւ խնջոյք :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Երեքշաբթի (20 Հոկտեմբեր) ժամը 20.30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԾԱԽՈՒ Է

Vends bonne affaire boutonnières à façon dans petit local + chambre toute propriété.
GRIMAUD,
37, Passage du Désir, Paris (10e)

VOYAGE AU LIBAN

Syrie et Jordanie
(Terre Sainte)
— Très bonnes Conditions —
RAYMOND M. SAMAHA
SECRÉTARIAT
51, Rue du Montparnasse
PARIS (14e) Tél. : DAN. 60-29

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Գարեգին Սրունացտեանց կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Հրանդ, ծնած Շուշի 1906ին : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ, Զ. ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ
ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
PLACE SAINT-SULPICE, PARIS (6e)

Կը նախագահէ — Կը խօսի՝
ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ — ԸՆԿ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ՝ ընկ. Օ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

A PARTIR DE MINUIT, BAL DE NUIT

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
Orchestre BERNARD DEDEJIAN

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ'Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ'Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեք եւ Ժամեր	20 Փր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 Փր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 Փր.
	Յարալէզներու Դաւանանութիւնը	7 Փր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 Փր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 Փր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են, տպուած Երեւան

ՐԱՖՖԻ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 Փր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Երկեր, 2 հատոր	15 Փր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 Փր.
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, Երկեր, Ա. հատոր	10 Փր.
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 Փր.
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, հատորը	10 Փր.
Ա. Գ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 Փր.
Մ. Գ. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 Փր.
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ, 3 հատ., հատորը	15 Փր.
ԱԼ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 Փր.
Ա. Բ. ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 Փր.
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 Փր.
Գ. Խ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 Փր.
Հ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 Փր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՄԱԼ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
20 OCTOBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՃԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10139 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.139

ՄԻՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՎԱԽՃԱՆ

Միջպետական չափանիշով երեք կարեւ – որ զէպքեր դրաւեցին աշխարհի ուշա – դիքինը Հոկտեմբեր 15ին եւ 16ին.— տուչեւի մաքրագործումը, Անգլիոյ ընտանեւորական կուսակցութեան յաղ – թանակը եւ Զինաստանի մէջ հիւլէական ռումբը պայթեցնելու յայտ – արարը :

Զարմանք, հետաքրքրութիւն եւ մտա – հոգութիւն ամէնուրեք :

Անհնարին մը չէր Աշխատաւորականներ – յաղթանակը ,— եթէ կարելի է «յաղթանակ» կոչել այնքան քիչ տար – բերութեամբ ձեռք բերուած արդիւնքը : Ընդհակառակը, ցուցիչ է անոնց ժողովրդավարական պատրաստակամութեան ընդունելի պահպանողական – ներու պարտութիւնը եւ լորտ Հիւմ ան – ցեալ իշխանութիւնը յանձնել Հէրոլտ Ուիլսընի :

Ուիլսն Բրիտանիոյ արտաքին քաղաքա – կանութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւն – ներ չի նախատեսուիր նոր կառավարու – թեան օրով : Ներքին կեանքին մէջ չատ աւելի կարեւոր է, որ Աշխատաւորականները պիտի կրնան ընկերային նոր օրէնքներ ներկայել տալ ի նպաստ համեստ ա – շխատաւորներու :

Ինչ զարմանք պատճառեց Կրեմլինի ներկայիս անփառունակ վախճանը , որ տեղի ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը ինքնի՝ հինգ ցամաքամասերու վրայ :

Դէպքը անակնկալ էր : Ակնարկներ – անտարակոյս կացութեան մէջ ո՛չ ոք կը տեսնէր այսպիսի դէպքերուն մաքրագործ – ման, որ աննախընթաց էր նոյնիսկ խորհրդային վարչաձեւի տարեգրու – թեանց մէջ : Ամենաոգի մեհեանները եւ ամենաբիւր միլիոնաւոր մարդոց պաշտա – մունքի առարկան , որ ամբողջ տասնը – մեակ տարի տիրաբար կառավարած էր աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը, մէկ օրէն ընդհատուրկ կ'ըլլար՝ նոյն այն ոգիոց ձեռքով , որոնք դինքը բարձրա – ցուցած էին խորհրդային նուիրապետու – թեան գերագոյն աստիճանին, իր ձեռքին կեդրոնացնելով կուսակցութեան եւ կառավարութեան դեկը Սթալինին պէս : Կրնքին տեղիները իր ինքնագլուխ ոգի մը ձեռնարկները կ'երեւի թէ չատ անգամ եւ անպատասխանատու թուեւ – նան կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէին , որ նոյնպէս նոր Սթալին մը ստեղծելէ իր վախցաւ վերեւ :

Տասնի մը տարի առաջ Խրուշչեւ քուէ – արկել տուած էր օրէնք մը, որով կ'ար – գիլուէր կուսակցական եւ պետական վա – րիչներուն երկար տարիներ նոյն պաշտօ – նին վրայ մնալու : Նորերը պէտք է յա – ջորդէին հիներուն, որպէսզի անոնք ալ ժամանակին պատասխանատու դիրքեր ստանալու :

Խրուշչեւ զոհ դնաց իր խոհ յղացած օրէնքին : Այժմ իրեն յաջորդեց – նորերու երթատարդ վարիչներ , ո – րոնք իր ձեռնասուններն էին եղած : Պետութեան վարչակազմի գլուխ մնա – լու համար կուսակցութեան առաջին քարտուղարի խիստ պատասխանատու պաշտօնը անջատելին կառավարութեան նախագահի պաշտօնէն :

Անհատի պաշտամունք»ին դէմ ինք էր եղած 1956ին կոմկուսի քսաներորդ համագումարին, գաղտնի տեղեկագրով մը որ վերջ կուտար «հանճարափայլ »ի անունով ստեղծուած պաշտամուն – քին : Ինք էր որ չոնդալիոց կերպով վար էր բերած Սթալինն կուռքը իր պատուանդա – նէն : Ինք էր որ Մոսկուայի կարմիր հր –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ՈՒԻԼՍԸՆ

Անգլիոյ նոր վարչապետը բաւական փափուկ կացութեան մը առջեւ կը գըտ – նուի տրուած ըլլալով թէ չատ փոքր մե – ծամասնութիւն մը ունի իր կուսակցու – թիւնը : Արդարեւ, 12 տարի ընդդիմու – թեան մէջ մնալէ ետք, աշխատաւորական կուսակցութիւնը կոչուած է վարելու Մե – ծըն – Բրիտանիոյ ճակատագիրը :

Վերջնական արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն .—

Աշխատաւորական .— Ստացած են 12·205·576 ձայն (1959ի բազդատմամբ կորսնցուցած են 10·596 ձայն) այսինքն ձայներու 44,1 առ հարիւրը :

Պահպանողական .— 12·002·407 ձայն (1959ի բազդատմամբ կորուստ՝ 1·748·– 468) այսինքն ձայներու 43,4 առ հարիւ – րը : Ազատականները ստացած են 3·093– 316 ձայն (առաւել՝ մէկ միլիոն 452·556), ձայներու 11,2 առ հարիւր, դանազան՝ 348·914 (առաւել 94·069) ձայներու 1,3 առ հարիւրը :

Այս ձեւով Անգլիոյ նոր երեսփոխանա – կան ժողովը ունի 317 աշխատաւորական երեսփոխան (նախապէս 258) պահ – պանողականները 304 են միայն (նա – խապէս վեց) : Ինչպէս կը յայտնուի այս թիւերէն, աշխատաւորականները չատ ծանր վիճակի մէջ են, արդարեւ որեւէ քուէարկութեան առեն ընդդիմութիւնը կ'ունենայ 313 ձայն, կը բաւէ որ չորս աշխատաւորական, հինաւնդ կամ բացա – կայ ըլլան որպէսզի անել կացութեան մը ստեղծուի : Անշուշտ կրնայ նաեւ պատա – հիլ որ ազատականները մեծամասնու – թեան կողքին մնան աւելի ուժ տալով կառավարութեան :

Ուիլսըն ուրիշ դժուարութիւններ ալ ունի : Իր նախորդը իրրեւ ժառանգ ձգ – ած է տնտեսական ծանր կացութիւն մը, բայց լապուրի պարագլուխը կ'ուզէ նոր եռանդ մը բերել եւ Մենախ – Ֆրանսի ոճով կառավարել Անգլիան : Նոր վար – չապետը չուզեր այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ ինչպէս բոլոր փոքր մեծա – մասնութիւն ունեցող կառավարութիւն – ները խոհեմ քաղաքականութիւն մը պի – տի վարէ : Ընդհակառակն վճռած է ի – րագործել իր կուսակցութեան ծրագիրը :

Իր կողքին ունի փաթրիք Կորըն – Ուալքըր իրրեւ արտաքին նախարար : 57 տարեկան է և պատմութեան դասախօս եղած է Օքսֆորտ, ինչ տարի : Տեսակ մը «բրիտանական Տին Ռուսք » կը նկատ – ուի : Արդարութեան նոր նախարարն է՝ Լորտ Կարմիները, որ Լոնտոնի փայլուն բանական կաճառի ամէնէն փայլուն դէմքերէն մէկն է, բազմիցս եղած է ա – նոր նախագահ :

Ելմտական նախարարն է ձէյմս Քալ – ըան, որ աշխատաւորական կուսակցու –

բապարակի դամբարանէն դուրս էր նե – տած անոր զմռսուած մարմինը եւ այրել տուած զայն, սրբապղծութիւն համարե – լով անոր դրացնութիւնը Լենինի կողքին : «Այրէ՛ ինչ որ կը պաշտէիր երէկ, պաշ – տէ՛ ինչ որ կ'այրէիր երէկ» :

Շուտով պիտի փարատի անշուշտ թան – ձրը մշուշը, որ կը պարուրէ այս անա – կընկալ շնորհազրկումը եւ պիտի բաց – ուին գաղտնի ծալքերը Խրուշչեւի ան – փառունակ վախճանին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ, ԿԱՐՍ ԵՒ ԱՐՏԱՀԱՆ...

Անաստաս Միկոյեան խորհրդային վարչակարգի այն բացառիկ դէմքն է, որ կրցած է մնալ «օրուան մարդը» Սթալի – նէն Բրեժնեւ, զարմանք պատճառելով մանաւանդ Արեւմուտքի : Այսօր Փարի – զէս մէկ էջին վրայ «Փլանշ Փուռի » կ'անուանէ հայ քաղաքագէտը , իսկ միւս էջին վրայ չի կրնար ծածկել որոշ հիա – դում մը այս « հայ Թալլըրանին » նը – կատմամբ եւ առիթէն կ'օգտուի վերյի – շելու համար անոր կենսագրականը եւ կարգ մը դրուագներ ու մանրամասներ դորս հրատարակած էր անցեալ Յուլի – սին, երբ Միկոյեան խորհրդային հան – րապետութեանց նախագահ կ'ընտրուէր : Այսօր չատ կը յիշուի նաեւ թէ Խրուշ – չեւի հին եւ մտերիմ բարեկամ Անաստաս Միկոյեանն է որ ստորագրած է Խրուշչե – ւի շնորհազրկումը :

× Երկուշաբթի օր, Ֆիկարօ «ան – խախտ» Միկոյեանը խորագրին տակ հի – ացումով կը յիշէ որ 38 տարի է, Ա· Մի – կոյեան կրցած է մնալ իր դիրքին վրայ :

Այս դէպքերուն առթիւ, պենագէ չա – հեկան զրուցիւն մը ունէր Շարաթ օր – ուան « Օռոռ»ի մէջ ուր «Թուրքիա եւ Խորհ· Միութիւն» խորագրին տակ կը գրէր .—

« Աթէնքի Թուրք դեսպանը՝ Իլքին տե – ղեկացուցած է Արտաքին Նախարար՝ Կոստոփուլոսի որ իր երկիրը 1100 Յու – նահպատակներ պիտի արտաքսէ 24 ժա – մէն եւ 4999 ուրիշներ յետագային :

« Այսպէս Անգարայի կառավարութիւնը կը չարունակէ գործադրել այն միջոցները դորս սկսած էր Յուլիսին : Անհնայ խըս –

թեան ալ թելին կը պատկանի : Առաջին անգամ ընտրուած է 1945ին : 52 տարե – կան է : Պաշտպանութիւնը յանձնուած է Տէնիս Հիլիի, որ 47 տարեկան է այսինքն նոր դահլիճին կրտսեր անդամը (Ուիլսըն 48 տարեկան է) : Օքսֆորտէն չրջանա – ւարտ է, մտաւորական եւ չատ բաց միտք մը ունի բոլոր նորութեանց առջեւ : Աեւ – նին տարուած է ծայրայեղ ձախ դպա – փարներով , բայց հիմա համոզումով կողմնակից է Ալտլանտեան ուժին :

Տնտեսական նախարարն է ձորճ Պրա – ուն : Ցիսուն տարեկան է եւ կուսակցու – թեան երեք դլխաւոր դէմքերէն մէկը :

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԻԻՐՏԵՐ յարձակում մը կատարած են իրաքեան Զահօ դիւղին վրայ ըստ Հիւ – րիէք Թերթին : Ըստ նոյն աղբիւրին ութ վիրաւոր կայ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութիւնները ընդհանուր կերպով դժգոհ են Խրուշչեւի հեռացումէն : Հունդարիոյ վարչապետը՝ Քատար չի վարանիր նոյնիսկ լսելէ «կը խորհիմ թէ ընկեր Խրուշչեւ չատ մեծ արժանիքներ ունեցաւ Սթալինի անհատի պաշտամունքի պայքարին եւ խաղաղու – թեան պահպանման մէջ» : կոմուլքա կ'ը – սէ թէ կարեւորն է չարունակել ի եւ Իբ· համագումարներու դծած քաղաքական դիծը : Իտալիոյ կուսակցութեան նոր ընդհ· քարտուղարը չի ծածկեր թէ Խր – րուշչեւի հրաժարումը «մտահոդութիւն եւ քննադատութիւններ» ստեղծած է Ի – տալիոյ համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ : Պելճ համայնավարները կը դատապարտեն չինական ռումբը եւ կը մասնակցին «այն յուղումին որ ստեղծը – ւած է ընկեր Խրուշչեւի մեկնումով » : Սթոքհոլմի համայնավար կուսակցու – թեան պաշտօնաթերթը նի Տակ կը գրէ թէ Խրուշչեւ ճարպիկ քաղաքական մարդ մըն էր որ պետութեան դեկավարի խմորը առած էր » :

տութեամբ կը հարուածէ անմեղները , ո – րոնք ոչինչով խառնուած էին կիպրական հարցին : Համաչխարհային հանրային կարծիքը խստութեամբ պիտի դատէ այս ստորին փոխ վրէժը :

« Բայց աւելի ծանրակչիռը կայ :

« Կը թուի թէ, կիւրսէլի եւ Իսմէթ Ի – նէօնիւի Թուրքիան կը պատրաստուի հանդրուաններով հեռանալ Ատլանտեան դինակցութենէն, տեղի տալով չէզոք – ւարութեան : Գործնականին մէջ, պիտի մօտենայ Խորհ· Միութեան : Այս՛, իր աւանդական թշնամիին, որ միշտ կ'ևրա – դէ պինդը բնաջնջել : Արդարեւ այս կէտին վրայ, ինչպէս ուրիշներու պատաքին դէմ, Ատլանտեան դինակցութենէն քաչելով Թրքական զօրքին մեծ մասը : Երկրորդ տարբ·— Մերձեցումը ափրեա – սիական ոչ – յանձնառու երկիրներուն հետ , մինչ Ատլանտեան կայանները կը մաքրուին :

« Այս է — եթէ կրցին բաժանումը չկատարուի — Անգարայի արտաքին նա – խարար երբինի արտակարգ ծրագիրը զոր նախարարը, թէեւ արեւմտամիտ նկատ – ուած, պիտի երթայ ներկայացնէ քանի մը չաբաթէն կրեմլին : Այս ամբողջը չատ հաճոյք պիտի պատճառէ Սուսլով – Բը – րեժնեւ – Կոսիկին երբեակին, որ առանց որեւէ յոդնութեան, դիւանագիտական մեծ յաղողութիւն մը արձանագրած կ'ըլ – լայ :

« Պէտք է արդեօ՞ք հաւատալ, այսօր , որ Թուրք պետութիւնը, Օսմանեան կայսրութեան օրով օտար պետութեանց « հիւանդ մարդը», կ'ուզէ հանդրպետու – թեան օրով «անճնասպանութեան թեկնա – ծու » կոչուիլ :

« Իր պատասխանատուներուն դիրքը այդպէս մտածել կուտայ : Բայց Թուր – քիոյ վաղանցուկ վերանորոգող՝ Մուս – թաֆա Քեմալի ոգին պէտք է սարսռայ» :

ԱՆՐԻ ՊԵՆԱԶԻ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Պ· Յովսէփ Փիրումեան եւ Պ· Բիւզանդ Կռանեան, նախագահ եւ քարտուղար Հայ Կրթական Հիմնարկութեան , որոնք Լոս Անճըլսէն Պէյրութ ճամբուն վրայ Փա – րիզ հանդիպած էին :

Տէր եւ Տիկին Նուպար Քէօչէրեան , Ուշինկթընէն :

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ԽՈՏՈՐՋՈՒՐԻ

Տայոց աշխարհի դեղեցկագոյն շրջաններէն՝ Խոտորջուր եւս ունեցաւ իր Յուշամատեանը յաւերժական : Զոյգ Խոտորջուրցիներու — Հ. Յարութիւն Վ. Հուլունեանի եւ Հ. Մատթէոս Վ. Հաճեանի — աշխատասիրութիւններն են, որոնք այս հատորին մէջ հրապարակ կը հանուին :

Հ. Յ. Հուլունեան — անխոնջ ու ժիր Մխիթարեան մը — թուղթ ու գրիչ մատերուն մէջ, սարէ սար, հովիտէ հովիտ, դաշտէ դաշտ, գիւղէ գիւղ կը շրջի : Աչքերով հետաքրքիր եւ սուր՝ կը տեսնէ զանոնք ու կը նկարագրէ : Կ'իմանայ անոնց անունները եւ զանոնք կ'արձանագրէ : Ստուգիւ ապշեցուցիչ է իր Տեղագրութիւնը (էջ 1 – 99) , ուր այնքան վայրեր նկարագրուած են մանրամասնօրէն իրենց գիրքերով ու ճամբաներով, իրենց աղբիւրներով եւ ուխտավայրերով, իրենց աւանդութիւններով եւ պատմական գրուագներով : Գիւղ գիւղի, թաղ թաղի կից կը ներկայանան իրենց պարտէզներով ու արտերով . երկ կամ եռյարկանի տներով եւ եկեղեցիներով, քահանաներով եւ հաւատացեալներով : Եւ սովորութիւննե՞րը (էջ 100 – 162) . մէկը միւսէն աւելի հետաքրքրական . երբ ձիւնը լեռներու վրայ իր սպիտակ շղարշը տարածած է, երբ գարունը նոր կեանքի եւ կենսունակութեան արեւով քրտնաթոր ճակատին խոստումներ կը շռայլէ , երբ ամառն ու աշունը ծառերը պտուղներով կը բեռնաւորուին, եւ շտեմարանները հունձքը կը հիւրընկալեն : Ահա հարսանիք՝ սրտէ սիրտ ուրախաբար , բայց եւ թաղում ու բաժանում՝ յարութեան յոյսով սփոփարար : Կուգան պարի ու երգի օրերն Բարեկենդանի : Կը յաջորդեն աղօթքի եւ ուխտի ժամերը :

Եւ ժողովուրդը տարիներու մէջ կը հիւսէ իր Պատմութիւնը (էջ 163) : Խոտորջուրցին գաղթական է Անիէն ու Վանէն եւ անանուն ուրիշ վայրերէ : Կը կառուցանէ նախապէս խրճիթ ու ախոռ , բայց քիչ յետոյ կը բարձրացնէ եռյարկանի տներ եւ մէկը միւսէն գեղեցիկ եկեղեցիներ : Երկիրն իրեն փոքր կուգայ, մանաւանդ ապրուստի, կը դիմէ Ռուսաստան ու կ'ըլլայ «Տնէն կարօտ, քնէն կարօտ հացագործ», սակայն դրամ կը շահի ու կը շէնցնէ իր հայրենիքը : Ամբողջապէս զուտ Հայութենէ բաղկացած բնակչութիւնը կը տառապի աւազակներէ եւ բնականաբար կը դիմէ ինքնապաշտպանութեան : Նմանապէս փոյթ կը տանի գիտութեան եւ ուսման եւ կ'ունենայ եկեղեցականներու բոյլ մը լուսատու (231 – 68) : Ժողովուրդը կ'աճի եւ կը կազմէ նշանակելի թիւ մը (էջ 269 – 315) : Կուգայ կը հասնի աղեխարշ Տարագրութիւնը (էջ 318 – 75) : Արտասուքը աչքին մէջ, սրտին մէջ վերադարձի աղօտ յոյսը , խոտորջուրցին կը հեռանայ իր սիրելի հայրենիքէն : Կը տառապի ու կը տանջուի : Իր սուրբ Հաւատքին եւ պանծալի Ազգին հաւատարիմ՝ կը նահատակուի : Ռուսաստան գտնուող եւ այսպէս տարագրութենէ ազատուող խոտորջուրցի շատ այրեր ազատութեան եւ ազատագրումի նուիրուած՝ կը կազմեն «Տայքի Միութիւնը » անխտիր փրկելու հայ տարագիրները եւ վերականգնելու Խոտորջուրը : Եւ ապագան կարծես կը ժպտի : Սակայն արեւը շուտով ամպրոպներով կը ծածկուի : Եւ Խոտորջուր դացող հայրենակիցներ կ'ամրանան Ս. Աստուածամօր կամ Մոխրակոյտի բերդը : Անդրանիկի եւ Արամի օրինակներէն քաջալերուած՝ ամիսներով անհամեմատ բազմութեան դէմ կը մղեն դիւցազնամարտ մը , որ Շապին — Գարահիսարի եւ Վասպուրականի դիւցազնամարտերը կը յիշեցնէ եւ կ'արժէ անոնց հետ յիշել ու տօնախմբել :

Այս է կարճառօտ բովանդակութիւնը Յուշամատեանին Ա. մասին : Հ. Յարութիւն Հուլունեան շատ լաւ կրցած է խնամքով եւ հասկացողութեամբ հաւաքել եւ ամբարել Խոտորջուրի (իր անձուկ սահմաններու մէջ) գիւղերու եւ ժողովուրդին վերաբերեալ ամէն կարեւոր տեղեկութիւն : (Դժբախտաբար չէ յիշուած թէ Աշուղ Ջիւանին երգած է Ք. Ոսկեանի քաջագործութիւնը. հմմտ. Աշըգ Ջիւանու երգերը . Գ. տպ. Աղեքսանդրապոլ 1893. էջ 317) :

Անոր երկրորդ մասին հեղինակն է Հ. Մատթէոս Վ. Հաճեան, որ նկատի կ'առնէ Խոտորջուրի գաւառաբարբառը (էջ 377 – 526) ներկայացնելով անոր Համառօտ Քերականութիւնը եւ դարձեալ Համառօտ Բառարանը : Լուրջ եւ գովելի ձեռնարկ : Առատ նիւթ ու ատաղձ կը հրամցուին հայ լեզուին ուսումնասիրութեամբ զբաղողներուն :

Յուշամատեանը տպուած է սպիտակ ու լաւ թուղթի վրայ. վայրերու եւ անձերու նկարներով ճոխացուած :

Նոյնին կցուած է Յաւելուած մը՝ (էջ 527 – 58) «Տեղեկագրութիւն Խոտորջուրի շրջանի վրայ , պատրաստեց Տայք Միութեան խուզարկու — գաղթականական Յանձնախումբը , Օգոստոս 1919, Կ. Պոլիս, որ է՝ « Տեղեկութիւններ եւ փաստեր Խոտորջրոյ շրջանի (Կարնոյ Նահանգի) Հայոց Տեղահանութեան ու Տարագրութեան վրայ » : Խորագիրն արդէն անոր արժէքը կը ցուցնէ :

Յաւով ստիպուած եմ յաւելուլ որ Խոտորջուրի այս Յուշամատեանի հեղինակները շատոնց է՝ չեն շնչեր : Հ. Հուլունեան (1959)ին Հ. Տաշեանի եւ Հ. Ակինեանի կողքին Վիէննայի գլխաւոր գերեզմանատան մէջ յաւիտենական քունը կը ննջէ : Իսկ Հ. Հաճեանի— տարագիր ու նահատակ — աճիւնը ծածկուելու անդամ ափ մը հող չունենար : Այս Յուշամատեանը թող ըլլայ Մահարձանն անոր եւ իր աննկուն Հայրենակիցներուն, որոնք մահը իմացած՝ անմահութիւնն ողջունեցին :

Հ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ ՈՍԿԵԱՆ

(*) Մխիթարեան Տպարան, Վիէննա 1964, 560 էջ :

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԿԱՂՆԻՆ

Բ.

— Յետագայ տարիներուն Աբեղեանն աւելի եւս կատարելագործեց ու խորացրեց նախորդ շրջանի իր աշխատութիւնների դրական կողմերը (պատմականութիւն, ճշմարտացիութիւն, քննական մօտեցում սկզբնաղբիւրների տուեալների նկատմամբ, դիտական բարեխղճութիւն, առարկայական իրականութեան տուեալների մանրազնին ուսումնասիրութիւն , անաչառ եզրակացութիւններ ...), պարզեւելով հայագիտութեան մի ամբողջ շարք այնպիսի մնայուն ու ծանրակշիռ գլուխ – գործոցներ, ինչպիսիք են նրա « Հայոց լեզուի տեսութիւնը » (1931) , « Հին գուսանական – ժողովրդական երգեր » (1931) , « Հայոց լեզուի տաղաչափութիւնը » (1933), « Հայոց հին գրականութեան պատմութիւն » Ա. եւ Բ. հատորները (1944), եւայլն :

« Հայոց լեզուի տեսութեան » մէջ Աբեղեանը հանգամանօրէն հետազօտել է հայերէնի հնչիւնաբանութիւնը , բառակազմութիւնն ու ձեւաբանութիւնը, մասնագիտական հմտութեամբ պարզաբանել ու հիմնաւորել է աշխարհաբարի բայական կառուցուածքի համակարգը, խօսքի մասերը, բառաբարդութիւններն ու նրանց տեսակները, վեր է հանել հայերէնի բոլոր ածանցները, բացայայտելով վերջիններիս իմաստային նրբերանգները, ծագումն ու զարգացումը եւայլն :

Թէ իր բնոյթով եւ թէ նիւթով տուեալ գործն ամբողջապէս նորութիւն էր մեզանում, որ հայ քերականագիտութիւնը դուրս բերեց իր նախկին վիճակից եւ հասցրեց փիլիսոփայական բարձր աստիճանի : Այն աչքի է ընկնում հեղինակի բազմաթիւ նուրբ դիտողութիւններով ընդհանրապէս Հայոց լեզուի եւ առանձնապէս վերջինիս հնչիւնների արտաբերութեան, դրանց տեսակների ու կրած փոփոխութիւնների վերաբերեալ :

Ինչպէս իր քերականագիտական միւս աշխատութիւններում, այնպէս էլ այստեղ, Աբեղեանը ընդհանուր լեզուաբանական խնդիրների բացատրութեան մէջ կանգնած է հիմնականում լուրջ դիրքերի վրայ : Նա ելակէտ ունի այն միանգամայն ճիշդ տեսակէտը, որ իւրաքանչիւր լեզուի քերականութիւն, ինչքան էլ այն ընդհանուր գծեր ունենայ ուրիշ լեզուների հետ, պէտք է խարսխուած լինի տուեալ լեզուի առանձնայատկութիւնների վրայ :

« Հին գուսանական, ժողովրդական երգերի» մէջ Աբեղեանը մանրազնին ու հանգամալից քննութեան ենթարկելով « հայրէնների » լեզուն ու ոճը, բովանդակութեան մոթիֆները, նրանց տարբերակները, կշռոյթը , տների ու տողերի շարժունութիւնը եւայլն, ակներեւ կերպով ցոյց է տուել, որ դրանք բուն ժողովրդական երգեր են՝ դարերի ընթացքում ստեղծուած ու մշակուած հայ գուսանների ու գուսանուհիների բազմաթիւ սերունդների կողմից, Հայոց բազմադարեան բանաստեղծութեան ամենագեղեցիկ , ամենակեանքոտ եւ ամէնից աւելի ազգային ստեղծագործութիւններից, որոնք իրաւունք ունեն իրենց պատուաւոր տեղը գրաւելու համաշխարհային քնարերգութեան լաւագոյն գոհարների շարքում :

« Հայոց լեզուի տաղաչափութեան » մէջ Աբեղեանը մանրամասն հետազօտել է Հայոց լեզուի բառերի ու խօսքերի չեշտը, հայկական ոտանաւորի տակտերն ու յանգերի տեսակները, բացայայտել հայերէն ոտանաւորի դարերի ընթացքում կրած փոփոխութիւնները եւ որոշել նրա զարգացման օրինաչափութիւնները՝ սկսած 7րդ դարից մինչեւ արդի Հայաստանի բանաստեղծները ներառեալ :

Աբեղեանն առաջինն էր մեզանում, որ նկատի ունենալով հայ հին քերականարուեստաբանների համապատասխան կարծիքներն ու տեսութիւնները, ինչպէս նաեւ եւրոպական ու ռուսական տաղաչափական նորագոյն դրութիւնները, ըստեղծեց Հայոց լեզուի տաղաչափութեան դիտական եւ ամբողջական համակարգը, դրանով իսկ իր խոշորագոյն աւանդը մուծելով բազմադարեան հայ բանաստեղծութեան ուսումնասիրութեան գործի մէջ եւ տեսական ու գործնական մեծ օգնութիւն ցոյց տալով հայ գրականագէտներին ու բանաստեղծներին :

« Հայոց հին գրականութեան պատմութեան » մէջ Աբեղեանը իրեն յատուկ խորութեամբ քննութեան է առել Հայոց հին գրականութեան բոլոր հիմնական թեմաներն ու հեղինակներին, վերջիններիս հետ սերտօրէն առընչուող պատմա-բանասիրական բազմաթիւ կարեւոր հարցերի հետ միասին :

Մինչեւ Աբեղեանի ներկայ աշխատութիւնը Հայոց հին գրականութեան վերաբերեալ մեզանում լոյս տեսած բոլոր գործերը եղել են հիմնականում բանասիրական, փաստագրական շարադրանք-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Նահապետն այնքան նայեց այն կողմը, մինչեւ քաւոր Յակոբի կերպարանքը կորաւ տեսողութիւնից : Ներս եկան, հացի նստեցին : Ոչ մի պատառ բերանը դնել չկարողացաւ : Քաւոր Յակոբը չէր հեռանում նրա աչքերի առաջից : Զոյգ ձեռքով աչքերը փակելով, տեսնում էր նրան մէկ ծովափի իր խնձորի այգում , ձեռքերը մէջքին դրած զբօսնելիս, մէկ գորգերի վրայ նստել, Շամզիրանի թուրուն էր ծխում, միւս ձեռքին քահրուպարի թզպէհը, մէկ, շուրջպարի գլխին, գոյնզգոյն թաշկինակը թափահարելով, ծանր պարում է, իր ետեւից նառ ուղտի նման տանելով պարողների շարանը : Գիւղի աւագն էր, բոլորի հայրըն ու բոլորի մեծը :

Բարի մարդ էր, բոլորի հետ լաց էր լինում ու բոլորի հետ ուրախանում : Նորածիններին մկրտող քաւոր էր, պսակուողներին գլխին՝ խաչ բռնող՝ դարիպութեան գնացողին բարի ճանապարհ , վերադարձողին առաջինը բարի գալուստ մաղթող էր :

Փորձանքի հանդիպածին օգնութիւն էր հասնում, յաջողութեան համար ուրախանում էր : Վատերից իրեն հեռու էր պահում, լաւերին կանչում էր իր սեղանի ու սուփրի մօտ : Ու հիմա՞ ...

— Նահապետ, մի կտոր հաց դիր քու բերան, էդպէս չելնի ,— խնդրում էր Անթառամն ու բարկացած նայում էր Ափրոյին : Ինչպէս Ափրօն չկարողացաւ Նահապետին հեռու պահել քաւոր Յակոբին հանդիպելուց : Ինքը դիտէր, որ եթէ Նահապետն իր քաւորոջ տեսնի, « կը մալուլի ,«մազդէն կը փախնի » : Նահապետի սիրտ շատ փափուկ ի, ինչեր չի տիսիր Նահապետի խեղճ, տանջուած սիրտ »...

Խմբով նստել էին թոնրի քուրսու շուրջը եւ ամէն մէկը նոյն բաների մասին էր մտածում, աւերուած վաթանի, կորած հարազատների, եւ Յակոբի, խելագարուած Յակոբ ծերունու մասին , որ դարձեալ գնաց Էջմիածին, « նահատակներաց հոգու համար» աղօթելու : Յաճախ էր Արագածի լանջերից իջնում հարթավայր, գնում Էջմիածնի կողմերը, մէկ երկու, երբեմն երեք շաբաթով : Ու վերադառնում էր զուարթացած, աշխոյժ , ուրախ : Հաստատ հաւատացած էր լինում, որ իր աղօթքները մայր տաճարից երկինք են հասել, որ, «նահատակներաց հոգիներ պիտի դրախտ գնան » ...

Նահապետին ու Նուբարին ճամբու դիր, թող երթան, բաւական ի էստեղ մնայ, սիրտ տրորուի, — ասաց Անթառամն Ափրոյին, — էսօր վաղ, որ քաւոր Յակոբ Էջմիածնէն դառնայ, լաւ չիսնի..

Երկու օր էլ Նահապետը մնաց այդ գիւղում : Տնից դուրս էր գալիս, իջնում էր գիւղի մօտի ժայռեղէն ափերով խոր ձորը, այնտեղ նստում էր հին մատուռի առջեւ, մամռոտ քարերի վրայ ու ծխում էր : Կամ Ափրոյի հետ միասին մարգեր էր շինում նրա այգում, բաժակներ էր սարքում ջահել խնձորենիների բների շուրջը, նայում էր հանդիպակաց սարերին, կապոյտ, թափանցիկ , մշուշով լցուած դաշտավայրին :

Այդ երկու օրուան ընթացքում անընդհատ նրա ականջին հնչում էր քաւոր Յակոբի ծերունական զարզանդ ազդող ձայնը, լսում էր նրա խօսքերը :

Ձորի մատուռի մօտից կամ պարտէզից տուն էր գալիս : Ափրոյի ու Նորայրի հետ հացի էր նստում : Անթառամը վերջին երեք օրը նրանց հետ սեղան էր նստում, որ Նուբարի հետ հաց ուտին : Նուբարն ամաչում էր տղամարդկանց հետ սուփրայի շուրջը նստել : Երեք օր էր, որ Ափրոյի տանն էր նա, բայց Նահապետը դեռ նրա ձայնը չէր լսել : Գիշերը Անթառամն ու նա գնում, նրա տանն էին քնում Նորայրի հետ, առաւօտ մութլուսին վերադառնում էին : Նահապետն ու Ափրօն էլ իրար հետ էին քնում թոնրի շրթին :

— Դէ, Նահապետ ջան, լուսուն կանուխ ճամբայ կ'ելնէք Նուբարի հետ , — ասաց Անթառամը երեկոյեան , — Ափրօն սել ի ճարեր, կը նստէք սել, կ'երթաք ...

Նահապետը համաձայնութիւն յայտնեց գլխի ծանր ու դանդաղ շարժումով : Նուբարը, ձեռքերը կրծքին խաչած, կանգնել էր Անթառամի կողքին : Բարակ ու բարձր, շիկաւուն դէմքով, կապոյտ աչքերով, կեռ քթով : Աչքերը կարծես միշտ լի էին արցունքով ու միշտ մի առիթի էին սպասում թափուելու :

Ափրօն ու Նորայրը տանը չէին :

— Իմ ազիզ ախպօր քեզի ամանաթ կատամ, Նուբար ,— ասաց Անթառամը Նուբարին գրկելով , — Նահապետի հոգին շատ ի տանջուեր : Դու նմանապէս հոգով մարմնով տանջուեր ես, դառ ջան, յոյս ունիմ, որ իրար սիրտ ու հոգին լաւ կը հասկնաք ...

Նուբարը գլուխը կախել իր կրծքին ու հնազանդ, լսում էր Անթառամին :

Դրսից Ափրօն կանչեց կնոջը : Անթառամը գնաց : Նահապետն ու Նուբարը տան մէջ մնացին մենակ : Երկուսն էլ չփոթուեցին : Նահապետը յիշեց ինչպէս առաջին անգամ մենակ մնացին Մանուշակի հետ եօթը օր, եօթը գիշերուայ հարսանիքից յետոյ, ինչպէս գրկեց նրա գալար մէջքը, համբուրեց թուխ աչքերը , երգում կերաւ , որ հայ յաւիտեան կը սիրի, մինչեւ օր – գերեզման ծաղկի պէս կը պահի :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(19 Շար.)

** ՆՅԳՆՏՈՒ **

— Ինչ կա, տղաներ, հյուծվել եք մեզնից, թե՞ հա՛ մեր հաշվին։

— Ով, ախպեր, հաստատ, տղա մարդ վազեցնում ես, ոչ թե կանգնում ես ու ծխում։

— Ես։ Նվեր չունե՞ք ինձ համար։

— Ի՞նչ նվեր, ախպեր, մենք ինքներս էլ նվերի կարիք ունենք։

— Մի՛ ասիր էդպես, որ լսի Ամենակարողը, կուղարկի քեզ մի հատ կին, որ ամբողջ օրը ծխես ու ինքդ քեզ հետ խոսես։

Ճիշտ նոր մարդ էր հայտնվել մեր միջավայրում։ Ամենաանհարմարն այն էր, որ նա ոչ մեզ էր ճանաչում, ոչ էլ մենք նրան։ Ինչ-որ մեկը մեզ էր ուղարկել, որ նրան տանենք Ամենակարողի մոտ։ Ինչ-որ մեկը մեզ էր ուղարկել, որ նրան տանենք Ամենակարողի մոտ։

— Ես ձեզ հետ չեմ գնում։

— Ինչո՞ւ։

— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ... Ես ինչ գիտեմ, ինչո՞ւ։ Ես ուզում եմ ինձ հետ գնալ, ես ուզում եմ ինձ հետ գնալ։

— Ինչ ասես կարող է լինել, ախպեր, ինչ ասես կարող է լինել։

— Ես ձեզ հետ չեմ գնում։

— Ինչո՞ւ։

— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ... Ես ինչ գիտեմ, ինչո՞ւ։ Ես ուզում եմ ինձ հետ գնալ, ես ուզում եմ ինձ հետ գնալ։

— Ինչ ասես կարող է լինել, ախպեր, ինչ ասես կարող է լինել։

Ես ինձ հետ չեմ տանում։ Ես ինձ հետ չեմ տանում։ Ես ինձ հետ չեմ տանում։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ողբ. Նազարէթ Տօնիկեանի (Իսկ) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն.—

Հ. Յ. Դ. Իսկի Զաւարեան կոմիտէն 40 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Քչիքեան յիսուն, Օհան Օհանեան յիսուն, Մելքոն Գալայճեան, Ժաք Պարմաքեան, Թորոս Գասպարեան 10ական ֆրանք :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պէյվիլի Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին ընկ. Լ. Գեւոնեանի՝ իրենց քրոջ մահուան առթիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Ա. Հայրապետեանի եւ իր զաւակներուն իրենց սիրելի հօր մահուան առթիւ :

×

Մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Հ. Շալճեանի եւ իր զաւակներուն նոյնպէս իր բոլոր պարագաներուն, ողբացեալ Գապիկ Շալճեանի մահուան առթիւ :

×

Մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ա. Համալեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ իր բոլոր պարագաներուն իրենց սիրելի զաւկին, եղբօր եւ աղգականին Սեդրակ Համալեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ասատուր Համալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Տօնօ, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Համալեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Զօրիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մխալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քալեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռագրով, նամակով կամ մամուլով մասնակցեցան իրենց զաւակ սուգին :

ՍԵԴՐԱԿ (ՌՕԺԷ) ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ զոհ դնաց եղերական արկածի մը, 30 տարեկանին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ – Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղ. խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Խաչէր Զէօրթիւկեանի մահուան առթիւ, Ս. եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, Պ. Պ. Ներսէս Մարլեանէ 10 ֆր., Սվաղլեանէ 10, Գառնիկ Տէր – տէրեանէ հինգ ֆրանք :

ԳԻՆԵԶՕՆ

Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է գինեձօն մը ի պատիւ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի Ա.Հարոնեան սրահը, 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան, ուսուցչութեամբ Օր. Ս. Թուխիկեանի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոն.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Ծոնկրէի սրահներուն մէջ :

×

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օքելի հանդիսասրահին մէջ: »

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Գարեգին Սրուանցտեանց կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Հրանդ, ծնած Շուշի 1906ին : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն Սիւնի» խումբին կողմէ : Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս Լիտոյի սրահներուն մէջ :

Rue Marcelin Allard
(près la Grand'Poste)

Մասնաւոր օթօբար մը կը մեկնի ժամը 21·30 անց,

ORCHESTRE ANDRE CONSTANT

Կը հրաւիրուին շրջաններու բոլոր ընկերները :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիլլայի շրջանի հայերէնի դասընթացքները վերաբացուեցան Հինգշաբթի 15 Հոկտեմբերին, կէսօրէ ետք ժամը 14·30էն սկսեալ, ուսուցչութեամբ Տիկին Մ. Իւլիւպէյեանի :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Շրջակայ բոլոր հայաբնակ թաղամասերուն դիւրութիւն ընծայելու համար դասերը փոխադրուած են այլ ֆրանսական վարժարանի մը մէջ, հետեւեալ հասցէին՝ 47 Րիւ տէ Սոլիթէռ, (մէթրօ Փլաս տէ Ֆէք, փիրէնէ կամ Թուրտէն) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրխտափոր» խումբի ցերեկոյթը : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

ԿՈՉ ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորութեան տակ բացուած Հինգշաբթի օրուան հայերէնի բոլոր դասընթացքները սկսած են, տեղական կրթ. Մարմիններու հսկողութեան տակ, կանոնաւոր կերպով :

Պանեէօ – Քաշանի, Շաւիլի, Ժանթիյիի, Պուա – Քոլոմպի, Ալֆորվիլի եւ Եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ վարժարանները ուսուցչական կարող եւ նոր ուժերով կը շարունակեն իրենց գործը, առաւօտեան ժամը 9էն – իրիկուան ժամը 5, իւրաքանչիւր շրջանի մասնաւոր սրահներու մէջ :

Անուանիլի դպրոցը եւս վերաբացուած է այս տարի, տեղւոյն հոգարարձութեան հսկողութեան տակ, կը պաշտօնավարէ Օր. Հ. Գալֆայեան :

Եկեղեցւոյ դիւանը կոչ կ'ուղղէ ծնողքներուն, որ իրենց զաւակները ամէն Հինգշաբթի առաջնորդեն դպրոց, եւ թաղեցի հայրենակիցներուն, որ նախանձախնդիր ըլլան եւ բարմացնեն աշակերտներու թիւը եւ քաջալերեն իր ուսուցչական եւ տեղական կրթական մարմինները : (ԿՆԻՔ)

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՑՑԵԼԵՑԻՔ եւ ՎԱՑԵԼԵՑԻՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ, Ջ. ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ
ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

PLACE SAINT-SULPICE, PARIS (6e)

կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ժ. ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ՝ ընկ. Օ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

A PARTIR DE MINUIT, BAL DE NUIT

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Orchestre BERNARD DEDEDJIAN

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, կիրակի Նոյեմբեր ութին :

×

ԼԻՈՆ.— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյ, Ազգ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր եւ խնջոյք :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրխտափոր» խումբի ժողովը երեքշաբթի (20 Հոկտեմբեր) ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ

Տէր եւ Տիկին **ԳԱՒԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ**

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բա ընտիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի Ուկրայնական անուանի պարախումբը իր ամբողջական կազմով :

BALLET DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE VERHOVENA
sous la direction de Mme ALEXADRA KOUKLOWSKA

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ·

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր·
	Ցարալէզներու Դաւանաւնութիւնը	7ֆր·
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	կարքը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԻԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՒԱՔ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՑՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՑՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշտակուած ծառայով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմանագիրներուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 21 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԹԻՒ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10140 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.140

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ԻՐ Է ԳԱՂՏՆԻՔԸ

—o—

Մոսկուայի եւ Անդարայի յարաբերութիւնները սերտօրէն կապուած են Հայաստանի Հարցին հետ : Ուստի անոնք մեծապէս կը շահագրգռեն մեզ :

Բազմաթիւ փաստերով ապացուցուած է որ ցարական իշխանութեան քաղաքականութիւնը եղած է հայատեաց :

Հակառակ այս իրողութեան, հայ ժողովուրդը իր փրկութիւնը յուսացած է ... հիւսիսի « խաչապաշտ քեռի»էն : Եւ ... անգամուն ալ յուսախաբ եղած է : ... Ռուսը ուզէր, շատոնց Հայութիւնը ... Հայաստանի իր պատմական հողերուն վրայ անկախ պետութիւն կը դառնար, ինչպէս դարձան Պալքաններու քրիստոնեայ ազգերը, որոնք իրենց ազատութիւնը կը պարտին առաւելաբար ցարական Ռուսիոյ անվերապահ աջակցութեան, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի բարեացակամութեան :

Ռուսիա չուզեց նոր Պուլկարիա մը ... իր սահմաններուն վրայ : Իր ... էր « Հայաստան առանց Հայու», ... կոպտօրէն կը յայտարարէր նա... Լոպանով – Ռոստովսկի :

Բոլշեւիկ Ռուսիա շարունակեց ցարեալ քաղաքականութիւնը : Ու դեռ քայլ ... առաջ երթալով, բարեկամական ... յարաբերութիւններ հաստատեց ... դարաւոր եւ ոխերիմ թշնամի Թուրքին հետ : Դրամական, ռազմական եւ բարոյական ամէն օժանդակութիւն ընձեռեց անոր, որպէսզի անիմ նախ քանդէ Հայաստանի անկախութիւնը, յետոյ ալ վերագրաւէ Կիլիկիան ... Անատոլուի այն հողամասերը, որոնք ... էին հելլէն բանակին կողմէ : Մոսկուա դիտնալով հանդերձ, որ Թուրքերը իրենց « յաւիտենական թշնամին » կը նկատեն Ռուսիան, տեսնելով մէկտեղ Անդարայի մէջ իրարու յաջորդող կառավարութեանց հակառուս ... , չդադրեցաւ շոյելէ եւ ... զանոնք 45 տարիէ ի վեր , ... Լենինէն մինչեւ շնորհաւորիկ Խրուշչեւը :

Թուրքին Սահակեան իր գրքոյկի վերջին մասին մէջ կը թուէ այն բոլոր հակախորհրդային քայլերը, զորս առաւ Անդարայի կառավարութիւնը յետ պատերազմեան շրջանին, վերջին քսան տարիներու ընթացքին :

1945 Յուլիսին Սթալին Փոցտամի մէջ ... պահանջած էր Կարսն ու ... , ինչպէս նաեւ Նեղուցներու ... Մոսկուայի հակակշիռը : Թուրքերը ... այս պահանջները՝ Անգլիոյ եւ Ա. Նահանգներու դրդումով :

Այնուհետեւ Անդարա բացէ ի բաց ... ճշդեց Խ. Միութեան դէմ : 1947ին ... «Թրումընի վարդապետութիւնը» : Քորէայի պատերազմին մասնակցեցաւ զօրագունդով մը՝ ամերիկ. բանակի կողքին : 1952ին մտաւ Ատլանտեան Ուխտին մէջ, որ ուղղուած է Մոսկուայի դէմ : 1955 Փետրուար 24ին ... մասնակիցներէն մէկն եղաւ Պաղտատի Ուխտին (ներկայիս Սէնթօ , ... մաս չի կազմեր Իրաք) : Ոտքով ... անձնատուր եղաւ Մ. Նահանգներուն, որուն տոլարներով ջանաց լեցնել Անդարայի ելմտական նախարարութեան դանայեան տակառը : Թոյլ ... որ Ամերիկացիները ռազմադիտական խճուղիներ շինեն Կիլիկիայէն դէպի ... ուղղութեամբ, զինուորական օգակայաններ եւ հիւլէական ռումբի արձակարաններ կառուցանեն Անատոլուի ... կէտերուն վրայ :

Մոսկուա տեսաւ այս բոլորը : Ու ո՛չ ... ձայն – ծպտուն չհանեց , այլեւ Թուրքիան սիրաշահելու համար նորանոր զոհողութիւններ յանձն առաւ : Դեռ վերջերս , երբ մէկ կողմէ Մակարիոս Արք.ին հաւաստիքներ կուտար աջակցելու՝ Կիպրոսի անկախութիւնը պահպանելու համար, միւս կողմէ Անդարայի իր դեսպանին միջոցաւ առատ դրամ եւ ճարտարարուեստի համար մեքենաներ կ՚առաջարկէր Թուրքիոյ : Միաժամանակ Մոսկուա կը հրաւէիրէր արտաքին նախարար Ճէմալ Էրքինը :

Սահակեան զայրացած է, որ Թուրք պատմաբանները «հակադիտական լուսաբանութիւն» կուտան «սովետա – Թուրքական յարաբերութիւններին ժամանակակից Թուրք պատմագրութեան մէջ » :

Ո՛չ պէտք է զարմանալ, ո՛չ ալ՝ չզարմանալ : Թուրքերը իրենց դերին մէջ են : Անցած տարի ալ նոյն հեղինակը իր մէկ ընկերոջ հետ զայրացեր էր թէ անոնք ի՛նչպէս «նենգափոխած » են «հայ ժողովուրդի նոր շրջանի պատմութիւնը» :

Մեր հայրենակիցը աւելի շատ պէտք է զայրանար Մոսկուայի դէմ , որ դիտնալով հանդերձ Անդարայի կառավարութեան եւ Թուրք ժողովուրդի ապերախտութիւնն ու թշնամական ընթացքը , կը շարունակէ դարպասել անոնց եւ սիրաշահիլ զանոնք ամէն գնով :

Ո՞ւր է գաղտնիքը Ռուսերու Թրքասիրական քաղաքականութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵՒԻ ԵՒ ԿՈՍԻԳԻՆԻ ՃԱՌԵՐԸ

—o—

ՈՉ ՄԷԿ ԲԱՌ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՄԱՍԻՆ

Խորհրդային երեք տիեզերագնացներու ի պատիւ ընդունելութիւնը պատճառ եղաւ որ խորհրդային նոր ղեկավարները արտասանեն իրենց առաջին ճառերը : Առաջին խօսք առնողը եղած էԲրեժնեւ ինչ որ կ՚ապացուցանէ թէ ինք է առաջին դիրքը գրաւողը : Կուսակցութեան Ա. քարտուղարը շեշտած է թէ խորհրդային կառավարութիւնը պիտի հետեւի ընկերվարական ժողովրդավարութեան լենինեան սկզբունքներուն ներքին ճակատի վրայ եւ խաղաղ համակեցութեան արտաքին ճակատի վրայ : Անորոշ կերպով ակնարկած է չին – խորհրդային տարակարծութեան եւ ըսած .— « Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը գործօն կերպով պիտի հետեւի քաղաքական այն գիծին որ կը ձգտի մարքս – լենինեան կուսակցութեանց ժողովի մը գումարման, որ ըստ մեր համոզումին պիտի օժանդակէ նշանակուած հեռանը – կարներու իրագործման » :

Երեք տիեզերագնացներու տեղեկագրէն ետք, ըստ աւանդութեան Անաստաս Միկոյեան անոնց յանձնած է Լենինի շքանշանը : Կարմիր հրապարակին վրայ արտասանած Բրեժնեւի ճառին, Կրեմլինի մէջ պիտի յաջորդէր Կոսիգինը որ նոյն տեսակէտները պարզած է : « Երկինքը նուաճելով հանդերձ, ըսած է նոր վարվապետը, չենք ուզեր մոռնալ աշխարհի գործերը, քաղաքներու եւ նոր գործատուներու, դպրոցներու եւ տուներու կառուցումը » :

Երկու ճառերէն ալ այն տպաւորութիւնը կարելի է քաղել որ միայն մարդը փոխուած է Մոսկուայի մէջ եւ անոր քաղաքականութիւնը կը շարունակուի : Բայց եթէ Խրուշչեւի քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուէր ի՞նչ հարկ կար մարդը հեռացնելու :

Ինչ կը վերաբերի Խրուշչեւի հեռացման պայմաններուն, միշտ նոր մանրամասնութիւններ երեւան կ՚ելլեն առանց սակայն կարենալ ճշդելու : Ծանօթ է որ Խրուշչեւ կը հանդստանար Խրիմ, երբ Հոկտեմբեր 12ին իրեն այցելութեան գացած է Անաստաս Միկոյեան, այս պատճառաւ միասնաբար կը շնորհաւորէին երեք տիեզերագնացները : Խրուշչեւ մտահոգուելու պատճառ չունէր : 1964ի հունձքը աւելի գոհացուցիչ էր, անջրպետի նոր յաղթանակ մը կը տանէին եւ ինք Սոջիի մէջ կը պատրաստէր Նոյեմբերի 15ի կեդրոնական կոմիտէին նիստը : Ընթացիք գործերը կը վարէր Բրեժնեւ որ բացառիկ նիստ մը կը գումարէր ուր Խրուշչեւ կը դատապարտուէր : Այս նիստին համար ըսուեցաւ թէ բոլոր անդամները կարելիութիւն չէին ունեցած ներկայ ըլլալու եւ Խրուշչեւի հակառակորդները միայն փոխադրութեան անմիջական միջոցներ ունեցած էին իրենց տրամադրութեան տակ : Ուրիշներու համաձայն Հոկտեմբեր 14ի ժողովը տեւած է հինգ ժամ , մեծ ամբաստանողը եղած է Սուսլով, Խրուշչեւ կէտ առ կէտ ինքզինքը պաշտպանած է, բայց տեսնելով մթնոլորտը, տեղի տուած ու ըսած է .— « Քանի որ այդպէս է, ինծի կը մնայ քաշուիլ, ուրիշ ըսելիք չուիմ » :

× Ընդհանուր կերպով Խրուշչեւի մեկնումը ցաւ եւ յուզում պատճառած է համայնավար կազմակերպութեանց մէջ : Ընկերվարական պարագլուխ՝ Կի Մոլէ չի վարանիր նոյնիսկ ըսելէ թէ «եթէ սթալինեան նախկին խմբակը իշխանութեան գլուխ դայ կրկին, իսկական աղէտ մը կ՚ըլլայ աշխարհի խաղաղութեան համար : « Այն տպաւորութիւնն ունիմ որ Խրուշչեւի փափաքած փոփոխութիւնները կըրնային խորապէս բարեփոխել խորհրդային վարչակարգին կառոյցը : Համոզուած եմ որ անոնք համապատասխան էին ժողովուրդին մեծամասնութեան կամքին , բայց համաձայնութիւնը չունէին խորհրդային բոլոր ղեկավարներուն » եզրակացուցած է Կի Մոլէ :

× Քիէվի մէջ, Անաստաս Միկոյեանն է («Ամէնէն խելացին » կը գրէ Էքսփրէս) որ կը խօսի ազատագրման տարեդարձի ճառը : «Կուսակցութիւնը ամէն բանէ առաջ», այս է խորհրդային նախագահին ճառին բնաբանը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Իլիուշին 18 օդանաւ մը որ Պելկրատ կը փոխադրէր խորհրդային պատուիրակութիւնը ճզմուեցաւ Պելկրատէն քսան քիլոմեթր հեռու, Աւալա լերան վրայ : Խորհրդային պատուիրակութիւնը պիտի մասնակցէր Եուկոսլաւիոյ ազատագրման 20ամեակի հանդիսութեանց որոնք յետաձգուեցան : Պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէր մառեշալ Սերգէյ Բիրիուզով , 62 տարեկան, որ խորհրդային զինեալ ուժերու սպայակոյտին ընդհանուր պետն է :Կային նաեւ եօթը զօրավարներ որոնց մէջ՝ Ժդանով :

ԱՅԹ ԱՀՄԷՏ Պեն Պելլայի գլխաւոր ընդդիմադիրը ձերբակալուեցաւ առջի օր : Այթ Ահմէտ նախկին փոխ – նախագահն է Ա. Հ. Ա. Կ.ի (Ալժերական Հանրապետութեան Առժամեայ կառավարութիւն) : Կինը կոչ մը ստորագրած է եւ կը խնդրէ որ Ահմէտ դատուի հրապարակաւ եւ պաշտպանութեան բոլոր միջոցները ունենայ :

ՖՐԱՆՍԱ ոսկի մետալի վերջին յոյսն ալ կորսնցուց Թոքիոյի Ողիմպիական խաղերուն , արդարեւ Մարիվոն Տիւփիւրէօր երկրորդ հասաւ եւ միայն արծաթ մետալ մը ստացաւ : Երեքշաբթի օր, պատկերը հետեւեալն էր .— Միացեալ Նահանգներ 31 ոսկի մետալ, Խորհ. Միութիւն՝ 16, Հունգարիա՝ 7, Ճափոն վեց, Իտալիա հինգ, Աւստրալիա հինգ , Գերմանիա, , Մեծն Բրիտանիա, Լեհաստան, Պուլկարիա, Ֆինլանտա երեքական, Թուրքիա՝ երկու , ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիա , Ռումանիա, Պելժիա , Հոլանտա՝ մէկ :

ՊԱՊԸ որոշեց Պոնպէյ երթալ պահանջելով սակայն որ այս ճամբորդութիւնը ըլլայ «կարճ, խոնարհ եւ պարզ » ինչպէս կը վայելէ Կանտիի երկրին : Հընդկաստանի մէջ վեց միլիոն կաթողիկէ կայ 460 միլիոն բնակիչի վրայ , իսկ Պոնպէյի մէջ կաթողիկէներու թիւն է՝ երկու հարիւր հազար չորս միլիոնի վրայ :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Գ. ԿԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏՈՔԹ. ԽՈՍԷ ՓԵՐՏԻԿԱՆԻ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Էջմիածնէն ստացանք Հոկտ. 8 թուակիր հետեւեալ հաղորդագրութիւնը .

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հրաւէրով, Հոկտեմբերի 1ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին ժամանեց պաշտօնական այցով Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նախագահ Տոքթ. Խոսէ Տէ Ազերետօ Փերտիկան, իր յարգելի կնոջ հետ :

Մեծարգոյ նախագահին ընկերակցում էին հանդուցեալ բարերար Գալուստ Կիւլպէնկեանի դուստրը՝ ազնուափայլ Տիկին Ռիթա Եսայեանը, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան հայկական մասնաճիւղի վարիչ եւ բարերարի եղբօրորդի Պ. Ռոբերտ Կիւլպէնկեանը իր յարգելի կնոջ հետ եւ Ֆրանսահայ յայտնի ճարտարապետ Պ .Եդուարդ Իւթիւճեանը :

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը Վեհարանում ջերմօրէն ողջունեց Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան Պ. նախագահի եւ նրա շքախմբի անդամների այցելութիւնը Մայր Աթոռ :

Հոկտեմբեր 3ին, Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը վեցին, հիւրերը Մայր Տաճարում ներկայ եղան Վեհափառ Հայրապետի հանդիսադրութեամբ բարերար Գալուստ Կիւլպէնկեանի յիշատակին կատարուած հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութեան :

Հոկտեմբեր չորսին, հիւրերը Մայր Տաճարում ներկայ եղան Նորին Ս. Օծութեան գահակալութեան 9րդ տարեդարձի առթիւ կատարուած հանդիսաւոր սուրբ պատարագին, ապա Վեհարանում կազմակերպուած հանդիսութեանը :

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան Պ. նախագահը եւ նրա շքախմբի անդամները այցելեցին Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարը, Հոգեւոր Ճեմարանը , տպարանը, Ս. Հռիփսիմէի, Ս. Շողակաթի, Ս. Գեղարդի եւ Սեւանի պատմական վանքերը : Հիւրերը այցելեցին նաեւ Օշականում Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի դամբարանը, Երեւանում Մեսրոպ Մաշտոցի անուան մատենադարանը եւ պատմական թանգարանը :

Հոկտեմբերի վեցին, Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետի նախագահ Ա. Քոչինեանը ընդունեց Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Պ. Նախագահին եւ շքախմբի անդամներին :

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան նախագահ Տոքթ. Խոսէ տէ Ազերետօ Փերտիկանը եւ նրա շքախումբը Հոկտեմբերի 7ին հրաժեշտ առին Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետից :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

(Կնիք)

ՆԱԽԱԳԻԾ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ

Պէ՞տք է վերաքննել Ազգային Սահմանադրութիւնը : Այո՛, անկասկած, մանաւանդ հիմա որ հիմնովին փոխուած են կեանքի պայմանները առհասարակ աշխարհի եւ մասնաւորաբար Հայաշխարհի մէջ :

Սահմանադրութեան հիմնադիրները իրենք ալ նախատեսած էին վերաքննութեան թէ կարելիութիւնը եւ թէ անհրաժեշտութիւնը :

Այսպէս, համաձայն մեր հարիւրամեայ Սահմանադրութեան 99րդ յօուածին,

Ա) Հիմնական սկզբունքը անփոփոխելի է :

Բ) Փոփոխելի են ինչ ինչ տրամադրութիւններ :

Գ) Այդ տրամադրութիւնները փոխելու համար պէտք է կազմուի Վերաքննութեան Ցանձնաժողով մը :

Դ) Այս Ցանձնաժողովն է, որ պիտի ճշդէ հարկ եղած փոփոխութիւնները :

Ե) Ընդհ. Ժողովը պիտի վաւերացնէ կատարուելիք փոփոխութիւնները ու ենթարկէ Բարձրագոյն Դրան հաւանութեան եւ « կայսերական հրաման»ին :

Վերջին երեք կէտերը վիճելի են. նախ՝ Պոլսոյ ազգ. իշխանութիւնները ամբողջ ազգը չեն ներկայացներ այլեւս , մինչ Սահմանադրութիւնը կը պատկանի ազգին ամբողջութեանը, գոնէ բովանդակ Սփիւռքին: Ասկէ զատ՝ ոչ Բարձրագոյն Դուռ կայ հիմա, ոչ ալ «կայսերական հրաման» :

Կ՚ընդունինք, որ մեր օրերուն դժուարութիւններ կան վերաքննութեան գործը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար : Մեր գաղութներէն որեւէ մէկը, առանձինն, ազգը չի ներկայացներ եւ չի կըրնար փոփոխութիւններ մտցնել մեր Հիմնական Օրէնքին մէջ, յանուն ազգին: Շատ շատ՝ կարելի է Օրէնքին տրամադրութիւնները պատշաճեցնել բոլոր գաղութներու տեղական պայմաններուն : Ուրիշ կերպ, ուրիշ միջոց չենք տեսներ:

Իբրեւ նախագիծ վերաքննութեան , կ՚ուզենք հանրային ուշադրութեան յանձնել Սահմանադրութեան այն յօդուածները, որոնք կորսնցուցած են այլեւս իրենց գոյութեան իրաւունքը եւ պէտք է փոխուին, բարեփոխուին եւ կամ բոլորովին ջնջուին :

Այսպէս՝ 3րդ յօդուածին համաձայն , Պոլսոյ Պատրիարքը « կը հաստատուի , կայսերական հրամանին համեմատ » : Յաջորդ՝ 4րդ յօդուածը կ՚ըսէ. «Նորընտիր Պատրիարքը՝ Բարձրագոյն Դրան հրաւէրին վրայ ուղղակի Օգոստափառ կայսեր կը ներկայանայ »:

Ըսինք արդէն, թէ հիմա ո՛չ Բարձրագոյն Դուռ կայ, ո՛չ ալ Օգոստափառ կայսր: Ուստի՝ այս երկու յօդուածները աւելորդ են եւ անիմաստ :

21րդ յօդուածին համաձայն, Երուսաղէմի Պատրիարքը կ՚ընտրուի Պոլսոյ Ազգ. Ժողովին կողմէ: Հիմա, փաստօրէն, միաբանական Ընդհ. Ժողովն է, որ կ՚ընտրէ Պատրիարքը, ինչ որ կը նշանակէ, թէ 21րդ յօդուածը կորսնցուցած է իր ուժը եւ չի գործադրուիր կեանքի մէջ: Ս. Ցակոբայ վանքը համահայկական հաստատութիւն մըն է. Պատրիարքին ընտրութեան մէջ եւս համայն Հայութիւնը ձայն պէտք է ունենայ : Ի՞նչպէս ընել, որ այս պայմանը յարգուի, յարգուի նաեւ այդ հաստատութեան իրաւական տիրոջ կամքը :

Ո՞վ պիտի ընէ այս բաները : Կրնայինք պատասխանել՝ Սուրբ Հոգին, եթէ կատակելու տրամադրութիւն ունենայինք :

Ներկայիս՝ այլեւս իրաւապէս եւ իրապէս Ուսումն. Խորհուրդ գոյութիւն չունի Պոլսոյ մէջ: Սահմանադրութեան 45րդ յօդուածը կը խօսի այս Խորհուրդի մասին եւ կը ճշդէ անոր պաշտօնը , պարտականութիւններն ու իրաւասութիւնները: Սակայն ինչ իրաւասութեան մասին է խօսքը , քանի որ Ուսումն. Խորհուրդին դերն ու պաշտօնը գործնապէս յանձնուած են երկրի կրթական նախարարութեան :

Սահմանադրութեան 44րդ յօդուածին մէջ խօսք կ՚ըլլայ, ի միջի այլոց, «վանօրէից տեսչութեան » մը մասին: Սակայն հիմա վանքեր չկան Թուրքիոյ մէջ, որպէսզի հարկ ըլլայ վանքերու տեսչութիւն մը հաստատել :

Պէտք է փոխել կամ բարեփոխել նաեւ այս յօդուածը :

Նոյնը կարելի է ըսել 48րդ յօդուածի մասին ալ, որ կը վերաբերի վանքերու մատակարարման եւ վանահայրերու ընտրութեան (Թուրքիոյ մէջ):

Փոփոխելի ու վերաքննելի են նոյնպէս 57րդ , 60րդ 65րդ եւ 68րդ յօդուածները՝ ի մասին Ընդհ. Ժողովի անդամներուն , անոնց թիւին եւ ընտրութեան եղանակին :

Փոփոխութեան կամ բարեփոխութեան կը կարօտի նաեւ Սահմանադրութեան Դ. գլուխը , որ կը վերաբերի ազգային գաւառական վարչութեան: Ո՞ր գաւառներու մասին է խօսքը . գաւա՞ռ մնաց Թուրքիոյ մէջ :

Կրնայ հարցուիլ, թէ ինչո՞ւ կը ներկայացնենք այս նախագիծը՝ ապայժմէ, մեր օրերուն համար ոչ – այժմէական հարցի մը մասին, ինչպէս է Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը :

Ըսուած է, թէ աւելի լաւ է թերի օրէնք մը ունենալ, քան բնաւ չունենալ :

Համաձայն ենք: Եւ կը կարծենք, թէ վէճերը, տարակարծութիւնները, պայքարները գոնէ մասամբ խնայած կ՚ըլլայինք մենք մեզի, եթէ մեր օրերուն եւ մեր պայմաններուն լիովին պատշաճող օրէնք մը ունենայինք :

Այս է մեզ վարող մտահոգութիւնը :

Սահմանադրութեան ո՞ր յօդուածին մէջ ճշդուած է, թէ Սփիւռքի այսինչ թեմը էջմիածնական է կամ անթիլիասական :

Հասկնալի է, որ Հայաստանի կամ երբեմնի Կովկասի բոլոր թեմերը էջմիածնական են.

Հասկնալի է նոյնպէս, որ կիլիկեան բոլոր թեմերը անթիլիասական են :

Բայց միւս թեմե՞րը :

Ըստ Սահմանադրութեան՝ այս թեմերը ենթակայ են Պոլսոյ Պատրիարքութեան :

Արդ՝ պէ՞տք է յարգել Սահմանադրութեան 94րդ, 95րդ, 97րդ եւ 98րդ յօդուածները եւ պոլսական թեմ նկատել Հայաստանէն եւ Կիլիկիայէն դուրս գըտնուող գաղութները («գաւառները»):

Եւ եթէ ոչ, հոգեւոր ո՞ր իշխանութեան ենթակայ են — կամ ենթակայ պէտք է ըլլան — հին ու նոր մեծ գաղութները, իբրեւ թեմ :

Այս հարցումին պատասխանը ես չգտայ Ազգային Սահմանադրութեան մէջ, որ մշակուած է 1860ին եւ այլեւս չի պատշաճիր 1960ի մեր պայմաններուն ու պահանջներուն :

Կա՞յ մէկը, որ կարենայ պատասխան մը տալ մեր հարցումին :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԿԱՂՆԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Վերլուծական – հետազօտական աշխատանքների հետ միասին, Աբեղեան իրականացրել ու տպագրել է նաեւ հայագիտութեան համար անգնահատելի նշանակութիւն ունեցող բազմաթիւ սկզբնաղբիւր – բնագրեր, հմտօրէն օգտագործելով դրանց մէջ տուեալ ուղղութեամբ դասական հայ բանասիրութեան տարիների ընթացքում կուտակած ուսանելի հարուստ փորձը եւ միաժամանակ հանդէս բերելով ազբիւրագէտ – բանասէրի իր մեծ ձիրքն ու լայն դիտանքները :

Աբեղեանի անուան հետ կապուած մշակութային, պատմական, ճանաչողական ու դեղարուեստական մեծ արժէք ներկայացնող այդպիսի սկզբնաղբիւր բնագրեր են. «Դաւիթ եւ Մհեր»ը (1889), Մովսէս Խորենացու « Հայոց Պատմութեան» գիտական հրատարակութիւնը (պատրաստուած Սեթ Յարութիւնեանի աշխատակցութեամբ, 1913), « Սասնոյ ծռերի » հոյակապ հատորները (Կ. Մելիք – Օհանջանեանի աշխատակցութեամբ, 1936, 1944 – 51), «Սասունցի Դաւիթ » ժողովրդական վէպի յոբելենական համահաւաքի առաջին ճիւղը (1939), « Ժողովրդական խաղիկները » (1940), « Գուսանական – ժողովրդական տաղերը» (1940), Կորիւնի «Վարք Մաշտոցի » գիտական հրատարակութիւնը (1941):

Մանուկ Աբեղեանը այն գիտնականներից չէր, ովքեր տարիներ ու տասնամեակներ շարունակ մնում են անշարժ կանգնած միեւնոյն կէտի վրայ, կարծրացած հայեացքներով: Լինելով ըստ ամենայնի հետեւողական ու սկզբունքային, նա միաժամանակ, իբրեւ առաջաւոր հայեացքների տէր մտածող, միշտ ուշիուշով հետեւել է գիտութեան նուաճումներին եւ ըստ այսմ վերանայել, լրացրել, խմբագրել ու մշակել է իր հետազօտութիւնները: Նրա բանագիտական եւ թէ քերականագիտական ու գրականագիտական աշխատութիւնների մէջ ակնբախ է տարիների ընթացքում դէպի առաջ եւ դէպի խորը կատարուած այդ շարժումը:

Իր գիտական եզրակացութիւններն ու ընդհանրացումները Մ. Աբեղեանը միշտ ու ամէնուր հիմնաւորել է բազմակողմանի եւ հարուստ փաստերով: Յայտնի խօսքն այն մասին, թէ «փաստերը գիտնականի օդն են », շատ են յարմարւում Աբեղեանին: Նա բացառիկ ուշադրութիւն է նուիրել փաստերի ուսումնասիրութեանը, ամէն կերպ ձգտել է թափանցել վերջիններիս ծագման գաղտնիքի մէջ, փնտռել ու գտել է նրանց կառավարող օղակները:

Փաստերի հետ միասին Աբեղեանը հաւասար ուշադրութիւն է դարձրել նաեւ հետազօտական մեթոտին: « Բանասէրը, ինչպէս եւ ամէն իսկական գիտական աշխատող , — գրել է նա, — միայն մէկ մեթոտ ունի, այն է՝ նա բազմակողմանի կերպով ճիշդ դիտում է առարկայական իրականութիւնը եւ դրանից հանում է իր հասկացութիւնը, կամ ինչպէս փիլիսոփայօրէն ասում են, մտածութիւնը անդրապատկերում է առարկայական իրականութիւնը : Սովորական լեզուով ասում ենք, թէ հետազօտողը, ուղիղ հետեւութեան հասնելու համար, պէտք է բազմակողմանի ուղղատեսութիւն ունենայ իր դիտած առարկայի նկատմամբ, եւ իր հետազօտութեան ժամանակ լինի ուղղամիտ եւ ուղղադատ » («Վիշապներ», էջ 28): Ճիշդ այդպիսի էր ահա ինքը՝ Աբեղեանը : Ուղղամտութիւնն ու ուղղադատութիւնը նրա գիտական եզանակի ամենաբնորոշ յատկանիշներից են :

Շատ աւելի մեծ գիտնականների Աբեղ-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

Հիմա ի՞նչ խօսք ասի քո խեղճ Նուբարին, որ քարի պէս լուռ կանգնել է թոնրատան մէջտեղում : Երեսուն տարի առաջ սէր կար, սիրտ կար, լեզու ունէր, յոյս կար: Հիմի ի՞նչ է մնացել, որ ի՛նչ ասի: Երկուսն էլ դժբախտ են, երկուսն էլ մենակ, երկուսն էլ մեղք են :

— Նստի, Նուբար, — շշնջաց նա , — նստի, ինչո՞ւ ես կայներ, նստի, մի ամբչնայ, մի զուցէ մեր ճակատագիր ու բախտ էս ի... Աստուած որ էսպէս ի կամեցեր, մեր պարտքն ի, որ ենթարկուենք, հակառակ չելնենք: Նստի, Նուբար ...

Տեղից վեր կացաւ, ձեռք տուեց :

— Նստիր, Նուբար ... երկու խեղճ հոգին որ իրար կողքի էլնեն, կը թեթեւնան, ճշմարիտ ...

Ենթարկուելով նրան, Նուբարը հանդարտ նստեց .

— Աշխրքով ի, մենակ մեղնով չի , — ասաց Նահապետը, նստելով Նուբարի կողքին, — թուրք կ՚ասի , կեթթի կիւլ, կեթթի պիւլպիւլ, իսթար աղլա, իսթար կիւլ (գնաց վարդը, գնաց սոխակը , ուզում ես լաց եղիր, ուզում ես ծիծագիր): Թուրքն անիծած, խօսքն ռրշնած : Իր խօսք ճշմարիտ ի, բայց իր հոգին կեղծ ի, գործն ստոր ի: Վարդն էլ ի անցեր գնացեր , պլպուլն էլ: Որ լաց էլնենք , մեր գլուխ ծեծենք, ետ չեն գայ: Աշխրքով ի, մենակ մեղնով չի ...

Ներս գալով, Անթառամն ուրախ զարմանքով տեսաւ Նուբարին ու իր եղբօրը՝ կողք կողքի նստած : Մեխուեց իր տեղում ու գոգնոցի փէշով սրբեց արցունքները .

— Փառք քեզի, Աստուած , քու բարութիւն առատ ի, ծով ի ...

Նուբարը շփոթուած , արագ ոտքի կանգնեց, ձեռքերը դարձեալ խաչելով կրծքին ու գլուխը խոնարհելով ցած :

Անթառամը մօտեցաւ, նրա ձեռքերն իրարից զատեց, քնքշաբար ծնօտը բռնելով, գլուխը բարձրացրեց վեր :

— Քու ձեռքեր էլ մի խաչի քո դոդին, Նուբար, քո գլուխ մի կախի: Դու սգուոր չիս, անտէր չիս, դու գլխաւոր ունես , Նուբար ...

Նահապետը գլուխը թեթեւ շարժելով հաւանութիւն էր տալիս քրոջ ասածներին եւ ապա խօսքով էլ հաստատեց իր վերաբերմունքը :

— Ճշմարիտ ի, Անթառամ, ճշմարիտ կ՚ասի , Նուբար ...

2.

Աստղերը դեռ չխամրած, Ափրօն զոյգ ջահել եղները լծեց փոքրիկ, երկակնանի սայլին, մի երկու խուրձ խոտ դրեց սայլի վրայ , Նուբարի մանր – մունր իրերի կողքին ու հրաւիրեց Նահապետին ու Նուբարին նստելու :

Անթառամը գրկեց, համբուրեց Նահապետին, յետոյ Նուբարին ու մի անդամ էլ կրկնեց .

— Իմ ախպէ, քեզի ամանաթ , Նուբար ջան, մատաղ էլնեմ քո հոգուն ...

Նահապետն ու Նուբարը նստեցին խոտի վրայ, իրար կողքի ու Ափրօն առջեւում տեղաւորուելով , փափուկ վարոցով խփեց եղների դեր զաւակներին.

— Հօ բալա, հօ, երթանք ...

Եղները՝ գիշերը հանգստացած, կուշտ կերած, ուրախ՝ սայլը թռցրին իրենց ետեւից :

Անթառամն ու Նորայրը կանգնած նայում էին: Արագածի վերին լանջերից ներքեւ սուլում էր վաղորդայնի ցուրտ քամին , արեւելքն սկսում էր կարմրել : Դեռ երկար ժամանակ լսւում էին անիւների զրնգոցները ճանապարհի սալերի վրայ :

Գիւղից դուրս գալով՝ Ափրօն վարոցը տուեց Նահապետին ու ցած իջաւ սայլից.

— Դէ, գնացէք, Նահապետ, ձեր միութիւն՝ հաստատ, ձեր ճանապարհ՝ բարի էլնի... էսօր, վաղ, մէկէլ օր գործեր ունեմ ես: Էն միւս օր կիգամ սելի ու եղների ետեւէն : Գնացէք, ճամբէն բարի, էլնի, ամէն ...

Նահապետը վարոցը ճօճեց օդում: Եղները կրկին թռցրին սայլն իր բեռով :

Նուբարը, մի հին շալով փաթաթուած, լուռ նստել էր խոտի վրայ ու նայում էր հեռուն : Սարերի դագաթներին խաղում էին արեւի ցօլքերը, դաշտերը դեռ ըստուերի մէջ էին: Նուբարին թուում էր. թէ երազ է տեսնում, թէ ամուսինը սայլով ուխտ է տանում իրեն Սուրբ Կարապետի վանքը : Առաջին երեխան որ մեռաւ, մատաղ խոստացան Մշու Սուլթան Սուրբ Կարապետին ու երբ աշունը եկաւ, երկու դառան ոտքերը կապեցին , դրին սայլի վրայ ու լուսուն շուտ շարժուեցին Մշու կողմ... Ինքն այսպէս նստել էր սայլին, իր աջ ու ձախ կողքին՝ երկու դառները, որ մէկ մէկ տնքում, մայում էին եւ Նուբարը շոյում էր նրանց գլուխներն ու աչքերը: Մուշեղը վարոցը ճօճում էր օդում , բայց չէր խփում եղներին, որ առանց վարոցի էլ արագ էին գնում : Նուբարը Մուշեղի մէջքն էր տեսնում, նրա ամուր ուսերը, լիքը ծոծրակը : Իսկ նա ինչ որ երգ էր դնդնում քթի տակ ու խօսում էր Նուբարի հետ :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(20 Շար.)

** ՎԵՊԿԱՏՈՂ **

— Հետաքրքիր է, — ասում է նրան Ալեքսանդրը ժպտալով։

— Ես ձեզ կասեմ ամեն ինչ, միայն թե խնդրեմ, որ ինձ չընդհատեք։

— Լավ, լավ եմ լսելու։

Եվ նա սկսեց պատմել։

— Ես ծնվել եմ Ռուսաստանի հարավում, մի գյուղում, որտեղ ապրում էին հիմնականում հույներ։ Հայրս հարուստ մարդ էր, ուներ մեծ հողատարածություններ, ձիեր, ոչխարներ, ուղտեր։ Ես նրա միակ որդին էի։ Ինձ համար ոչ մի բան չէր խնայում։ Ես ստացա լավ դաստիարակություն։ Ինձ ուղարկեցին Ֆրանսիա, որտեղ ես ավարտեցի համալսարանը։ Ես սիրում էի ճանապարհորդել, ինձ հետաքրքրում էին տարբեր երկրների սովորույթները, ժողովուրդների կյանքը։ Ես ուզում էի ամեն ինչ տեսնել, ամեն ինչ իմանալ։ Ես ուզում էի ապրել։ Ես ուզում էի ապրել։

Նա լռեց։ Ալեքսանդրը նայում էր նրան, ոչինչ չհասկանալով։

— Ես ուզում էի ապրել, — կրկնեց նա։ — Ես ուզում էի ապրել։

Նա ոտքի թռավ, սկսեց արագ քայլել սենյակում։

— Ես ուզում էի ապրել։ Ես ուզում էի ապրել։

Ալեքսանդրը զարմացած նայում էր նրան։

— Ես ուզում էի ապրել, — կրկնեց նա։ — Ես ուզում էի ապրել։

Նա կանգ առավ Ալեքսանդրի առջև։

— Ես ուզում էի ապրել։ Ես ուզում էի ապրել։

Ալեքսանդրը վեր թռավ տեղից։

— Ես ուզում էի ապրել։ Ես ուզում էի ապրել։

Նա սկսեց ծիծաղել։

— Ես ուզում էի ապրել։ Ես ուզում էի ապրել։

Ալեքսանդրը նրան ուժով նստեցրեց աթոռին։

— Ես ուզում էի ապրել։ Ես ուզում էի ապրել։

Նա լռեց։ Ալեքսանդրը նայում էր նրան։

— Ես ուզում էի ապրել։ Ես ուզում էի ապրել։

Նա սկսեց լաց լինել։

— Ես ուզում էի ապրել։ Ես ուզում էի ապրել։

Ալեքսանդրը նրան գրկեց

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Ն. Նիկողոսեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, Այրի Տիկին Զապէլ Նիկողոսեանի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Փրոֆէսէօր Գագիկ Յովակիմեան (Թեհրանէն) կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման 30ական Ֆրանք, Կապ. Խաչի Օդափ. կայանին 40 Ֆրանք : (Ստանալ Յառաջէն) :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հ. Լեւոն Վրդ. Աբէլեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Ժեռոմի Թաղ. Խորհուրդը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբ. Բօժէ Համալեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ փոխան ծաղկեպսակի զանազան հաստատութեաց եղած նուիրատուներուն:

Թուրիկեան Մարտիրոս եւ Արշամ Պապայեան 50ական Ֆրանք, Մինաս Պապոյեան եւ Արշամ Պապաեան քսանական, Սահակ Աւետեան, Գաջեան Համբարձում, Սուրէն Արզումանեան, Կար. Եկաւեան: Ալեքսանտր Մազմանեան, Ալպէր Բրօֆիթայ, Պօղոս Թումիկեան, Տիգրան Եկաւեան, Մանուկ Գասպարեան, Ճիվան Մատթէոսեան տասնական, Ալօեան հինգ Ֆրանք կը նուիրեն Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ :

Բարեգործականի Տիկնանց Միութիւն քսան Ֆր., Մինասեան ընտանիք, Փափազեան Յակոբ տասնական, Թաղիս դպրոցին :

Բարեգործականի Տիկնանց Միութիւն քսան Ֆր. Մարսէյլի Աղքատախնամին, Սուրէն Արզումանեան քսան Ֆր. Կապ. Խաչին, Մարսէյլի Կապոյտ Խաչը քսան Ֆրանք, Յար. Նիկողոսեան, Կարպիս Սէմիզեան, Նշան Յովհաննէսեան, Ժան Տալտապանեան, Տիգրան Տէօքմէճեան եւ Վահան Խալոչեան տասնական Ֆր. Առաջնորդարանին : Թումիկեան Տիգրան տասը Ֆր. Թաղիս աղքատներուն եւ տասը Ֆր. ալ Պօմոնի եկեղեցւոյ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

—*—

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն Սիւնի» խումբին կողմէ: Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս Լիտոյի սրահներուն մէջ :

Rue Marcelin Allard
(près la Grand'Poste)

Մասնաւոր օթօքար մը կը մեկնի ժամը 21·30 անց,

ORCHESTRE ANDRE CONSTANT

Կը հրաւիրուին շրջաններու բոլոր ընկերները:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է գինեձօն մը ի պատիւ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերը, Առնուվիլ լէ Կօնէսի մէջ (73 Ավընիւ Անրի Պարպիւս) այս տարի մանկարպարտէզ եւ մանկամսուր մը բացած են :

Կը հրաւիրուին ծնողքները իրենց փոքրիկները առաջնորդել հայ քոյրերուն :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի Ահարոնեան սրահը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան, ուսուցչութեամբ Օր. Ս. Թութէլեանի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Ծոնկոէի սրահներուն մէջ :

×

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ: »

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Գարեգին Սրունացտեանց կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Հրանդ, ծնած Շուշի 1906ին: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Փր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ: Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ, Զ. ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ
ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

PLACE SAINT-SULPICE, PARIS (6e)

Կը նախագահէ — Կը խօսի՝

ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ — ԸՆԿ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ՝ ընկ. Օ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Խօսնակ՝ ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

A PARTIR DE MINUIT, BAL DE NUIT

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
Orchestre BERNARD DEDEDJIAN

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյ, Ազգ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր եւ խնջոյք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լեւոն Երկանեան (4 Րիւ Լալանտ, Փարիզ), կը փնտռէ իր եղբօրորդին ըՍտեփան, ծնած է Աթէնք : Հօր անունը Աւետիս, Ագհիսարցի: 1953ին Հիւսիսային Ամերիկա գաղթեր էր: Կ'ըսուի թէ Հոլիւուտի մէջ վարսայարդար կամ դիմայարդար է: Կը խնդրուի Հիւս. Ամերիկայի եւ Աթէնքի հայ մամուլէն արտատրպել այս ծանուցումը :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ

Տէր եւ Տիկին **ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ**

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բա բեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ ցի Ուկրայնական անուանի պարախումբը իր ամբողջական կազմով :

BALLET DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE VERHOVENA
sous la direction de Mme ALEXADRA KOUKLOWSKA

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73:

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ՅԱՌԱՋ

		ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ	
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	. . . . .	Օրեր եւ ժամեր	20 Փր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	. . . . .	Բուռ մը Տոմս	15 Փր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	. . . . .	Նահանջը առանց երգի	7 Փր.
		Յարալէզներու Դաւանանութիւնը	7Փր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	. . . . .	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 Փր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	. . . . .	Կարթը	5 Փր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
22
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
22 OCTOBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

Տարի ՅԱՐԻ — ԹԻՒ 10141 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 40e ANNÉE — N° 10.141

ՊԱՏԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇՆՈՐՀԱՁՐԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

—o—

Խրուշչեւի անսպասելի շնորհաձրկու – նը կը չարունակէ դբաղեցնել միջազգա – կան մամուլն ու քաղաքական չրջանակնե– րը :

Դէպքերն չեն պարզուած այս կոպտու – թեան եւ յանկարծակի կատարուած մաք – րումին իսկական պատճառները :

Խորհրդային Միութեան Համայնավար Կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի նախագահութեան անդամները՝ Պրեժնեւ եւ Կոսիկին, 17ի թիւով փորձեր էր թեթեւօրէն ենթարկած վարչապետին ծալքերը , դանդաղ զբաղանքներ ուղղելով Խրուշչեւի դէմքին :

Այս թերթը , որ 1953 Սեպտեմբերէն ի վեր կոմունիզմի առաջին քարոզչարանն կը նկատուի կ'երդուէր նաեւ , անոր անունը , գործը եւ ճառերը իր առաջին էջին վրայ , ամէնէն պատուաւոր տեղը կը հրատարա – կէր, որուն խօսքերէն չարունակ մէջբե – րումներ կը կատարէր , այժմ կը դտնէ , ան որ անիկա մեծախօսիկ, պարապ տակառ կը կոչէր էր, ծիծաղելի ծրագիրներ կը կազ – մէր, տապճեղ ու տգայական եզրակա – ցութիւններ կը հանէր , սենեակին մէջ ամրացած երազ կը տեսնէր , դիտնականնե – րու դործերով չէր հետաքրքրուեր , եւն: Վերատեսութիւններ , որոնց ոչ ոք կը սպասէր :

Ոչ ոք ողբաց Սթալինի մահը: Ընդհա – նրապէս ազատատենչ մարդկութիւնը ցոյն չունչ մը քաշեց , երբ մեծ բռնակալն ու հալածուող անմեղ մարդոց դահիճը անց անդենական :

Նոյնը չեղաւ Խրուշչեւի համար , որ իր հաղորդական բնաւորութեամբ եւ ան – ձնդ, դիւանագիտական կեղծիքէ դերծ պարզայայտութիւններով համակրական դիմանկար մը ստեղծած էր իր անձին շուրջ Ն. Մութեւնէն ներս եւ ազատ աշ – խարհի մէջ :

Ընդհանուր զոհունակութիւն պատճա – ռած էին իր մերկացումները Սթալինի ոճրագործ ոճիրներուն մասին: Անձի պաշ – տամունքին վերջ տալէ եւ Սթալինի չար գործն՝ Բերիան ալ անդնի աշխարհ ղըր – կելէ ետք, բոլորովին մեղմացուցած էր արշաձեւի բռնակալական մեթոտները : Իր օրով խորհրդային լուծին ենթակայ ազգութիւնները սկսան որոշ չափով վա – յելել մարդկային տարրական ազատու – թիւններու բարիքները: Ամենազօր չեկայի ոճիրը առջինուան պէս չծանրացաւ մար – դոց գլխուն վրայ : Բացուեցան բանտե – րու դուռները: Աքսորավայրերէն տուն դարձողներուն քաղաքական յանցաւոր – ները:

Մեր փոքր ածուն ալ անմասն չմնաց Խրուշչեւեան նոր վարչաձեւի բարիքնե – րէն :

Զօսաշրջիկներու առջեւ բացուեցան Նախայոյսի դուռները, թէեւ սահմանա – փակ ժամանակով: Լրտեսներ չհետեւե – ցան անոնց քայլերուն, ինչպէս Սթալինի դրով : Անոնք հնարաւորութիւն ունեցան ազատօրէն այցելելու իրենց ազգականնե – րու տուները եւ անկաշկանդ խօսիլ անոնց հետ :

Խրուշչեւ մեղմացուց համայնավարու – թեան այլամերժ սկզբունքները : Եւ հը – պարտակ նետեց «խաղաղ համակեցու – թեան » նշանախօսքը :

Ճամբորդեց դէպի Եւրոպա եւ Ամերի – կա: Անձնական չփումներ ունեցաւ դրա – ւոր պետութեանց պատասխա – նատուներուն հետ , հալեցնելով արե – ւելքն ու արեւմուտքը իրարմէ բաժնող սառնակոյտը: Խուսափեցաւ ջյամարտը պատերազմի վերածելէ : Խախտո – րոշ վայրկեաններուն դիտցաւ նահանջի ճամբան բռնել , — ինչպէս Քուպայի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԷՆ ԵՏՔ

—o—

ՄԻՇՏ ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Խրուշչեւի չնորհազրկումը կը չարու – նակէ զբաղեցնել միջազգային մամուլը եւ ամէն օր նոր մանրամասնութիւններ երեւան կ'ելլեն առանց անշուշտ կարենալ ստուգելու անոնց վաւերականութիւնը :

Զորեքչաբթի օր, «Օտոռ» կը խորա – զրէր՝ «Միկոյեանն է որ դաւաճանած է Խրուշչեւի » եւ կուտար հետեւեալ տեղե – կութիւնները :

Խրուշչեւ սպառնալիքի տակ էր անցեալ փետրուարէն ի վեր, երկար պայքարէ մը ետք է որ պարտուած է կեդրոնական կո – միտէի մէջ: Զինքը հեռացնելով , իր հակառակորդները ուզած են բարեկամե – ցողութեան փաստ մը տալ Զինաստան – րան :

Անցեալ փետրուարին ուրեմն, կեդրո – նական կոմիտէի լիակատար մէկ նիստին է որ Խրուշչեւ, առաջին անդամ ըլլալով փոքրամասնութեան մէջ մնացած է: Այդ նիստին է որ քուէարկութեան դրուած է իր առաջարկը : Կ'ուզէր որ հրատարակ – ուի տեղեկագիրներու չարք մը չէին – խորհրդային բախումին վերաբերեալ : Երբ փոքրամասնութեան մէջ մնացած է , Խրուշչեւ պոռացած է .— « Եթէ կը վա – փաքիք կրնամ անմիջապէս քաշուիլ »: Բայց իր հակաչինական քաղաքականու – թեան ընդդիմադիրները համաձայն չէին: Պատրաստ չէին յաչորդելու Խրուշչեւի , դաւադրութիւնը նոր ծնած էր :

Խրուշչեւ չէր խաբուած սակայն եւ

մէջ — չխանդարելու համար խաղաղու – թիւնը, որ իր քարոզչական ճառերուն գլխաւոր նիւթը կը կազմէր :

Յանուն խաղաղութեան հաւանեցաւ « կարմիր հեռաձայն»ով մը Մոսկուան ուղղակի կապել Ուաշինկթընի , անակընկալ պատերազմի մը վտանգէն խուսափե – լու համար :

Թուլցուց Կրեմլինի ճնշումը արբանեակ երկիրներու վրայ , ուր կեդրոնախոյս ձգտումներ ծայր տուին վերջերս , ինչ – պէս Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ Չեխո – սլովաքիոյ մէջ :

Այժմ իր չնորհազրկումը մեծ յուզում առաջ բերած է ո՛չ միայն արբանեակ եր – կիրներուն , այլեւ ազատ աշխարհի հա – մայնավար կուսակցութեանց ծոցին մէջ: Ապակեդրոնացման բուռն ձգտում մը կը տեսնուի այս վերջիններուն մէջ, որոնք այլեւս չեն ուզեր հալած իւղի պէս կլլել Մոսկուայէն հասած հրահանգները :

Իր լաւ դործերու չարքին սեւ կէտեր ալ կան Խրուշչեւի կեանքին մէջ, ինչպէս Փողնանի (Լեհաստան), Պերլինի , մանա – ւանդ Հունդարիոյ 1956ի ապստամբա – կան չարժումները, — դրաս արեան մէջ խեղդեց , — Պերլինի պատը, եւ այլն:

Խրուշչեւի չնորհազրկումին դլխաւոր պատճառ ցոյց կը տրուի Զինաստանի հանդէպ իր վարած անհաշտ քաղաքակա – նութիւնը : Զինացիք իր անկումը ողջու – նեցին յաչորդ օրն իսկ Սին–Քհանկի մէջ պայթեցնելով իրենց առաջին հիւդէական ռումբը : Զուգադիպութի՞ւն թէ վրէ – ժառութիւն :

Ի՞նչ քաղաքականութիւն պիտի վարեն իր յաչորդները :

Այս հարցումը կ'ուղղեն ներկայիս խա – դաղասէր մարդիկ աշխարհի ամէն կող – մը, իրենց աչքերը սեւեռած դէպի Մոս – կուա :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

դառնութեամբ կը յիշէր այն խմբակը որ իրեն դէմ էր, առանց անուն տալու: Խը – րուշչեւ սակայն որոշում տուած էր: Պի – տի պայքարէր իր հակառակորդներուն դէմ մինչեւ ծայրը : Զանք պիտի չխնա – յէր մորթը փրկելու համար: Նշանակալից խօսք մը ըսած է այդ առընչութեամբ կասթոն Փալէվսկիի , որ իր վերջին այ – ցելուն եղած էր: Երբ Ֆրանսայի նախա – րարը յայտնած է թէ տը Կոլ ցարդ չէ որոշած թէ պիտի ներկայանա՞յ նոր եօթ – նամեակի մը համար, Խրուշչեւ ըսած է . — « Քաղաքական պարապուրդ մը երբեք իր կամքով պէտք չէ ձգէ իշխանութիւ – նը» :

Եւ կը թուի թէ Խրուշչեւ ահաւոր պէս կռուած է եւ քիչ մնացած է որ յաղթէ :

Միշտ նոյն ալբիւրին համաձայն, Խը – րուշչեւի հակառակորդները հետեւեալ ձեւով կրցած են յաղթել : Նախ օդտը – ւած են Խրուշչեւի բազմաթիւ բացակա – յութիւններէն ոտքի դնելու համար իրենց ծրագիրը : Օրէ օր եւ կռնակէն , սկը – սած են քննադատել Խրուշչեւը : Դաւա – դրութեան պարագլուխներէն՝ Լէոնիտ Բրեժնեւ անցեալ Յուլիսին իր աթոռը Միկոյեանին տուած է եւ ձեռք առած կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղա – րի կացորդի պաշտօնը : Միկոյեան աւելի ամրապնդած է դաւադրութիւնը կ'ըսէ «Օտոռ»ի աշխատակիցը : Կը դդար որ հովը կը դառնայ, թէեւ Զինացիներուն կողմնակից չէ , բայց եւ այնպէս չատ կո – պիտ եւ անխորհուրդ կը դտնէր Խրուշ – չեւի յարձակումները փեքինի վրայ: Ծա – նօթ անոր կենսունակութեան , խրատած է դաւադիրներուն որ պատշաճ պատրո – ւակով մը Մոսկուայէն հեռացնեն Խը – րուշչեւը : Այսպէս Խրուշչեւ Սեւ Ծով մեկնած է, արձակուրդի: Միկոյեան ան – ձամբ արդելք եղած է որ չուտ վերադառ – նայ ինք ալ իրեն քով երթալով՝ Սոչի : «Օտոռ» կ'ըսէ թէ եթէ Խրուշչեւ կասկած – ներ ունէր կեդրոնական կոմիտէի կարդ մը անդամներուն վրայ , չէր կասկածեր Միկոյեանէն, որ ցարդ հաւատարիմ բա – րեկամ մըն էր: Չէ՞ որ մինչեւ ծայրը դօրավիդ կեցած էր իրեն 1957ին, Մոլո – թովի եւ Մալենկովի դէմ պայքարին ա – տեն : Խրուշչեւ չատ դաւաճանութեանց կը սպասէր , բայց ոչ ասոր, իր լաւագոյն դինակիցին : Եւ մինչ Միկոյեան կը քնա – ցընէր Խրուշչեւի աչալուրջութիւնը , դաւադիրները կը պատրաստէին իրենց «պետական հարուածը » :

Իրենց առաջին մտահոգութիւնը եղած է ձեռք դնել Թերթերուն, ձայնասփիւռին եւ հեռատեսիլին վրայ : Քանի մը օր ա – ռաջ Պրաւդայի եւ Իզվեստիայի խմբա – դրապետները եւ հեռատեսիլին տնօրէնը արտասահման դրկուած են դանդաղ պաշտօններով: Խրուշչեւ կոմունիկէ բազմաթիւ բարձր պաշտօնեաներ բաց – ուիկ արձակուրդներ ստացած են : Վեր – ջապէս բոլոր «անբաղձալիները » Մոս – կուայէն հեռու կը դտնուէին: Երկրորդա – կան պաշտօնեաները, քիչ մը չուարած , կը հնազանդէին կեդրոնական կոմիտէի հրահանգներուն , դրաս, Խրուշչեւ բաց – կայութեան կուտար «ընկեր Բրեժնեւ »: Երեքչաբթի օր արդէն , Խրուշչեւի անու – նը ոչ մէկ տեղ կը յիշուէր եւ բոլոր նը – կարները կը վերցուէին: Նոյն օրը ժամը 16ին , կեդրոնական կոմիտէի Պրեզիտիո – մը որ բաղկացած է տասը անդամներէ , հաւաքուած էր Միկոյեանի նախագահու – թեան տակ, նոր վերադարձած Սոչիէն :

Խրուշչեւ բանէ մը լուր չունէր եւ մէկ ժամուան մէջ անոր ճակատագիրը կ'ո – րոչուէր (կարդ մը ալբիւրներու համա – ձայն որոշումը կը տրուէր երեքի դէմ վեց ձայնով եւ ոչ միաձայնութեամբ) պատրաստութիւնները լրացած են ու Բրեժնեւ գործի կ'անցնի : Կեդրոնական կոմիտէի արտակարգ նիստ պիտի հրա – ւիրէ : Իրաւունքն ունի առանց տեղեկա – յընելու Խրուշչեւին : Հրաւէրները կը դրկուին երեքչաբթի իրիկուն: Նիստը ո – րոչուած է Չորեքչաբթի: Պայմանաժամը չատ կարճ է , կեդրոնական կոմիտէի 330 անդամներէն չատերուն համար : Այդ պատճառաւ չատեր պիտի հասնին «կոր – ւէն եւթ» երբ Խրուշչեւի ճակատագիրը վճռուած է արդէն : Եւ դիպուածո՞վ, բոլոր ուշ մնացողները Խրուշչեւի կողմ – նակիցներն են: Խրուշչեւ ալ իր հրաւէրը կը ստանայ Սոչի, ծայրը ծայրին կը հասնի Մոսկուա : Հասնելուն պէս կը յարձակի Միկոյեանի, Բրեժնեւի եւ Սուսլովի վրայ «կ'ուզէք դիս հեռացնել , ըրէք, բանս նետեցէ՛ք, սպաննեցէ՛ք »:

— Այդպիսի բան չկայ, ամէն ինչ կեդ – րոնական կոմիտէի առջեւ պիտի անցնի, կրնաս ինքզինդ պաչտպանել :

Պետական հարուածը պիտի կատար – ուի օրինական խողովակով : Կեդրոնա – կան կոմիտէն պիտի վաւերացնէ Պրեզի – տիումին որոչումը : Ամբաստանագիրը դոր կը կարդայ Սուսլով հինդ ժամ կը տեւէ : Չորս ժամ, Խրուշչեւը ինքզինքը կը պաչտպանէ: Կ'ըսէ թէ խաղաղ համա – կեցութեան խորհրդանչանն է, իր կեան – քը նուիրած է կուսակցութեան, բայց ա – նօդուտ : Ի վերջոյ փոքրամասնութեան մէջ կը մնայ , ծայրը ծայրին, իր կող – մնակիցներուն մեծ մասը հոն չէ: Ակ – նարկելով այդ պարագային, կ'ուզէ որ նիստը չետաձգուի յաչորդ օրուան որ – պէսզի կեդրոնական կոմիտէի բոլոր ան – դամները ներկայ ըլլան , բայց տեղի չեն տար, այդ առարկութիւնը նախատես – ուած էր :—

« Առայժմ , ամէն բան կանոնաւոր է – ղած է: Փոքրամասնութեան մէջ մնացիր ժողովրդավար ձեւով : Եթէ տեսնադրու – թիւնը չստորագրես, կը ստիպուինք այլ միջոցներու դիմել :

Կը նշանակէ ծայրայեղ միջոցնե՞ր .— Ոստիկանութիւն կամ բանակ : Խրուշչեւ կրնայ ընտրել .— կամ՝ նախարարական տապալում մը արեւմտեան ոճով կամ ե – ղերական անկում մը :

Կը համակերպի փրկելու համար կու – սակցութեան պատիւը : Կը ստորագրէ ա – տենադրութիւնը :

× Ճափոն համայնավար պարագլուխի մը համաձայն, մառեչալ Մալինովսկի , Խորհ. Միութեան պաչտպանութեան նա – խարարը Խրուշչեւի կրտսեր քրոջ ամու – սինն է :

× Շուէտիոյ համայնավարներուն կուսակ – ցութեան նախագահը յայտարարած է թէ դժուար է ընդունիլ որ մարդ մը օր մը ազգի մը քաղաքական պարագլուխն ըլլայ եւ յաչորդ օրը անհետանայ :

× Անգլիոյ համայնավարներուն հա – մար Խրուշչեւի հեռացումը հարկ եղա – ծին չափ չէ բացատրուած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախկին նախագահը Հերպէրթ Հուվըր մեռաւ ա – ՀՀ օր: 90 տարեկան էր:

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆի դատարանին առջեւ բաց – ուած է Մալփասէի ամբարտակի դատը : Ծանօթ է որ Ֆրէժիւսի այդ ամբարտա – կին խզումը քարուքանդ ըրաւ քաղաքը, մահ եւ սուգ սփռելով : Ամբաստանեալն է ճարտարապետը :

ԱԼԺԻՒի քաղաքական Բիւրոյի անդամ՝ Զահուան յայտարարեց թէ Այթ Ահմետ քաղաքային դատարանի մը կողմէ պիտի դատուի , հրապարակաւ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

Նկարիչ Արսէն Տէր – Յարութիւնեան (Թեհրանէն) :

Պ· Գուրգէն Խանճեան (Պէյրութէն) :

ՄՈՒՍԱՅԻ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՆԱՒԱՓԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

—o—

Ընթերցողները յիշատակեցին, որ Մուսայի Յովհաննէս Նաւապետ Ռշտունի ծնած է 1808 թուականին Ռշտունեաց գաւառի Ռշտունիք գիւղաքաղաքին մէջ։ Հայրը՝ Յակոբ Ռշտունի, ազնուական ընտանիքէ մը կը սերէր։ Մայրը՝ Մարիամ, Ռշտունեաց գաւառի Ալիճան գիւղէն էր։ Ունէր երկու քոյր եւ երեք եղբայր։ Ամենամեծը Յովհաննէսն էր։

Ռշտունիք գիւղաքաղաքը կը գտնուի Վանայ լիճի հարաւային կողմը, Վասպուրական նահանգին մէջ։ Ունի 1500 տուն հայ բնակիչ։ Ունի նաեւ 500 տուն քիւրտ եւ 200 տուն թուրք։ Ունի 4 եկեղեցի, 2 վանք եւ 3 դպրոց։ Ունի նաեւ 2 ջրաղաց, որոնք կը գործեն Ռշտունի գետակին վրայ։ Գետակը կը սկսի Ռշտունեաց լերան ստորոտէն եւ կը թափի Վանայ լիճը։ Ռշտունիք գիւղաքաղաքը կը գտնուի Վանայ լիճէն 10 քիլոմեթր հեռու։

Ռշտունեաց լեռները կը ծածկուին ձիւնով 6 ամիս։ Ձմեռը ցուրտ է եւ երկար։ Ամառը տաք է եւ կարճ։ Գարունը եւ աշունը կարճ են։ Ռշտունիք գիւղաքաղաքի մէջ կան 3 ջրհորներ։ Ջուրը կը խմեն նաեւ գետակէն։ Ռշտունիք գիւղաքաղաքի մէջ կան 3 ջրհորներ։ Ջուրը կը խմեն նաեւ գետակէն։

ՀԱՅՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԲԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

—o—

Փրակի, Հոկտեմբեր 11 կէսօրէ առաջ Հանդիսաւոր արարողութեամբ տեղի ունեցաւ Սուրբէն Խանամիրեան Ազգային Կոչնի պաշտօնական բացումը :

Ցաղթական կամարներ կանգնած էին Ս. Նշանի մուտքերուն, որոնք զարդարած էին արմաւենիի ճիւղերով եւ Լիբանանեան ազգային դրօշակներով : Սուրբ Խանամիրեան դեղակերտ Գոլէճը նայնպէս, ամբողջութեամբ դրօշազարդած էր : Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներ կը հսկէին անթերի կարգապահութեամբ :

Պատարագը քառաձայն երգեցողութեամբ սկսած էր, երբ յաջորդաբար եւ շտապ ընդունելութեամբ եկեղեցի մուտք գործեցին Տ. Տ. Գաբրիէլ Արք. Թաշեան, Ազգային բարերար Պ. Սուրբէն Խանանեան իր ընտանեկան պարագաներով, Լիբանանի նախարար Պ. Խմայն Կասպար, ընկերակցութեամբ պետական եւ քաղաքական Պ. Ֆուատ Պաշիկեանի :

Ներկայ էին Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքական ընդհանուր փոխանորդ Գերպ. Մեսրոպ Եպիսկ. Թերզեան, պետական երեսփոխանները Պ. Պ. Մոմճեան եւ Գասպարեան եւ Անտրէ Թապուրեան, ազգային մարմիններու անդամներ, տնօրէններ, ուսուցիչներ, Ս. Նշանի շրջանաւարտներ եւ ծնողական օրերը յիշեցող բազմութիւն մը, որ լեցուցած էր եկեղեցին ու բակը :

Պատարագիչն էր Լիբանահայոց Առաջնորդ Տաճատ Արք. : «Հայր Մեր»էն ետք, պատարագիչ Սրբազանը աւուր պատշաճի քարոզ մը խօսեցաւ «Որք զարմացան անօրինաբար ղիմասան անել » բնաբանով :

Քարոզէն ետք, Թափօրով եւ «Հրաշագործի երգեցողութեամբ, եկեղեցի վրդ. Թալեան, վերաբերումը կատարեց Ներս Ա. Կաթողիկոսի սրբատառ կոնդակին, ուղղուած մեծանուն բարերարին : Պատարագիչ Սրբազանը կարդալէ ետք

Քանի Հայերը գալով, բերդի հարաւային կողմը կը չէնէն սրճարան, փուռ քանի մը բնակարաններ, անկէ յետոյ Հայեր գալով բնակութիւն կը հաստատեն, եւ կը սկսի ձեւանալ փոքրիկ գիւղ մը : Երեսուն տարուան ընթացքին, Խալքալաքի բնակչութեան թիւը կը բարձրանայ, հետզհետէ Ախալքալաքը կը դառնայ երկրորդ կարգի քաղաք :

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

(Շարունակելը յաջորդիվ)

կոնդակը, յանձնեց բարերար Պ. Սուրբէն Խանամիրեանի :

Ապա թափօրով, վեհափառը առաջնորդուեցաւ նորակերտ գոլէճի բակը, ուր զետեղուած էր լիբանանեան դրօշակով զարդարուած քեմ մը :

Գոլէճի Ննամակալ վարչութեան ատենապետ Տոքթ. Կղիկ Գոնեալեան խօսք առնելով ըսաւ. « Հպարտ է այս ժողովուրդը վուրդը իր բոլոր խաւերով, որովհետեւ, այսօր, լոյսի, յոյսի, բայց մանաւանդ հաւատքի կոթող մըն է որ կանգնուած է, որուն ղեղեցիկ պատերէն ներս, կ'ուզենք տեսնել աւելի քան ղեղեցիկ այն ոգին, հայկական ոգին, որ պիտի լեցնէ չէնքը :

« Ցանուն Ննամակալութեան, գալիք խնամակալութիւններու, հաւատքով, պիտակցութեամբ, հաւատքաբար կը խոստանանք բարձր պահել այն խոհակը, որ այս չէնքը պիտի վերածէ կոթողի մը, դարբնոցի մը, ուր պիտի կերտուի նոր Հայը, յաւիտենական Հայը » :

Բարերար Պ. Սուրբէն Խանամիրեան պետական ուղերձ մը կարդաց, որուն մէջ յիշեց իր ուրախութիւնը, տեսնելով կրթական այս հաստատութեան պաշտօնական բացումը կապուած իր անունին եւ որ կոչուած է կատարելու նախախնամական դեր մը կրթական այն մեծ գործին մէջ, որ ներկայիս կը հանդիսանայ կեդրոնը մեր բոլոր մտածումներուն :

« Կը հաւատամ, — եւ այդ հաւատքէն կը սնանամ հոգեկան իմ բաւարարութիւնը թէ նման հաստատութիւններ, իբրեւ անջնջելի վկայութիւնը մեր ժողովուրդի յաւիտենականութեան, նոր մղում եւ թափ պիտի տան այն վսեմ գործին, ո՛ր ուն լծուած են պատասխանատու մարմիններ եւ ուսուցչութիւն :

« Կը հաւատամ, թէ այս գոլէճէն դուրս պիտի գան հայեցի առողջ դաստիարակութեամբ եւ արդի կեանքի բոլոր պահանջներուն համապատասխանող կըրթութեամբ օժտուած սերունդներ » :

Կրթական նախարար Պ. Խմայն Կասպար, Ֆրանսերէն լեզուով բովանդակալից ուղերձ մը կարդաց, յատկապէս թելադրելով հայ ժողովուրդի ունեցած առաքինութիւնները : « Ինձի համար մեծ ուրախութիւն է, ըսաւ յարդելի նախարարը, այսօր, հայ բարեկամ համայնքի նոր բակերտ մէկ գալրոցին բացման հանդիսութեան ներկայ գտնուիլը » : Ապա, իր խօսքի ընթացքին, յանուն Հանրապետութեան նախագահ Շարլ Հելուի, ընդհանուր ծափերու մէջ, Մայրիներու Ազգային կարգի շքանշանով պարգեւատրեց Պ. Սուրբէն Խանամիրեանը :

Ֆրանսերէն լեզուով դեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ նաեւ Ազգային կեդր. վարչութեան ատենապետ եւ պետական երես փոխան մեծր Յակիճ Պապիկեան : Շնորհակալութիւն յայտնեց պարգեւատրուելին համար եւ յայտարարեց, թէ «լոյսի այս տաճարը նոր դռներ պիտի բանայ քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի, ի փառս յաւիտենական Լիբանանին » :

ԽԱԲՈՒԱԾ ԿԻՆԵՐՈՒ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Զորս տարի առաջ, Փարիզի մէջ տեղի ունեցած համաժողովի մը ընթացքին հիմնուեցաւ « Խաբուած Կիներու Համաշխարհային Միութիւն » մը, որ ըստ կիզբները չատ անդամներ չունէր : Սակայն, տասներկու ամիս վերջ, երբ դարձեալ Փարիզի մէջ դումարուեցաւ երկրորդ համաժողովը, հազարաւոր կին ներ մասնակցեցան անոր : Անտարակոյս, ժամանակի ընթացքին, համաշխարհային այս կազմակերպութեան անդամուհիներ թիւը պիտի աւելնայ :

Անշուշտ, աշխարհի ամէնէն լինքնատիպ միութիւնն է ասիկա : Հիմնադիրն է Ֆրանսական ծագումով իշխանուհի Աւսուպի, նախկին կողակիցը Իրաքի Շահիտան Նահանգի մենատէր իշխան Մուսթաֆա Աւսուպիի : Իշխանը աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդերէն մէկը կը նկատուէր եւ իր թագաւորութեան մէջ քարիւղի ամէնէն մեծ հորերը ունէր :

Իշխանուհի Աւսուպի հարուստ կին է : Ահագին դումար մը ժառանգեց՝ երբ մեռաւ իր ամուսինը, որ նախապէս, քանի մը կիներու հետ խառած էր ղինք : Ու թերեւս ալ ատոր համար հիմնեց «Խաբուած Կիներու Համաշխարհային Միութիւնը», վստահ ըլլալով որ պիտի կրնայ իր բաժինը ապահովել ու միեւնոյն ատեն, աշխարհի բոլոր խաբուած կիներուն կարելիութիւն տալ՝ որ ամրապնդեն իրենց իրաւունքները : Իշխանուհի Աւսուպի անկէ ի վեր մեծ գործունէութեան լծուեցաւ եւ այսօր, կազմակերպութեան անկիւնաքարն է : Իշխանուհին միեւնոյն ատեն հիմնեց ուրիշ կազմակերպութիւն մըն ալ, այսինքն, Ֆրանքեւարեւելեան Բարեկամութեան Ընկերակցութիւնը, որ մշակոյթային եւ ընկերային բնոյթ կը կրէ :

Վերջերս Խամրուած Կիներու Միութեան անդամուհիները, որոշեցին իրենց դիրքերը ամրապնդել եւ դիրենք խաբած իրենց ամուսիններէն, օրէնքով՝ իրենց իրաւունքները պահանջել : Իշխանուհի Աւսուպի տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց. «Կ'ուզենք՝ որ մեր կազմակերպութիւը Իւնեսքոյի մէկ մասը կազմէ : Անհրաժեշտ է, որ Միացեալ Ազգերը պաշտպանեն աշխարհի մէջ կնոջ դիրքը : Այսօր կարելի չէ մարդկային իրաւանց մասին խօսիլ, երբ կինը զերին է այր մարդուն : Մանաւանդ Արեւելքի մէջ, որեւէ իրաւունք չունի կինը : Ա. – մուսնալուծում իսկ չի կրնար պահանջել ամուսինէն, որ միեւնոյն ատեն չարա – բերութիւններ ունի ուրիշ կիներու հետ» :

Եւ Համաշխարհային Միութեան տա – րած աշխատանքներուն ու թափած ճիգերուն շնորհիւ, Միջին Արեւելքի եւ Լատին Ամերիկայի 17 երկիրներ իւրացուցին կնոջ դոյավիճակի բարելաւման համար ներկայացուած առաջարկները : Ուրիշ բազմաթիւ կառավարութիւններ ալ խոստացան միջոցներ ձեռք առնել կիներու իրաւունքներու ճանաչման համար : Նոյնիսկ Իտալիոյ մէջ, ուր ամուսնալուծման հարցը չատ մը բարդութիւններ կը ներկայացնէ : Իշխանուհի Աւսուպի ը – սաւ՝ « Պէտք չէ ժամանակ կորսնցնել : կնոջ դիրքը սոսկալի է այսօր : Ասի – կա՝ նախատինք է քաղաքակրթութեան եւ հասարակութեան համար : Եթէ կ'ուզենք քաղաքակիրթ կոչուիլ, ապագային այս վիճակին պէտք չէ հանդուրժել » :

Զարմանալին այն է, որ իշխանուհին չընդունիր թէ ֆեմինիսթ է : Ընդհակառակն, կը կարծէ՝ թէ կինը անկատար օրկանիզմ մըն է, արականէն չատ ցած : Բայց ասիկա չի նշանակեր թէ պէտք է չարունակէ դոհ ըլլալ : Այսօր, կինը կրողութիւնները ցոյց տուաւ եւ ամէն երկրի քաղաքական ու ընկերային կեանքին մէջ գործօն մաս առաւ : Վերջապէս, իրրեւ մարդկային արարած պէտք է ճանչնալ իր դիրքը : Ձիշդ չէ ղինք դնել խաբող ամուսինի մը դերին կամ սպասուհիին տեղը :

Համաշխարհային Միութիւնը կը հաւատայ՝ թէ չատ մօտ ատենէն, խաբուած կիներուն իրաւունք պիտի տրուի որ պաշտպանեն իրենք դիրենք :

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ռու ի՞նչդ է : Եթէ կ'ուզես դիտնալ՝ ինձի՛ երիկեր մը կը պատկանէր :

Հայեան վայրկեան մը ինքնիր առջեւ նայեցաւ ապուշ ապուշ, ապա մատանին դարձնելով ըսաւ .

— Գէտք չունիմ : Դու ձիուն եւ քու ազատութեանդ համար բաւարար կերպով վարձատրեցիր :

Ու մատանին ուսանողին դրպանը խոթեց :

×

Գրիգոր դէպի հարաւ բռնեց ճամբան, դիտնալու եթէ յանկարծ հալածելու ըլլան՝ դէպի այն կողմը կ'երթայ, ուր գետնի տանող ճամբուն վրայ :

Ամպերը արեւմտեան կողմը արդէն ամպերուն մէջ : Իսկ արեւելեան կողմը արդէն արշալոյսի նշանները կ'երեւին :

Այն մայր ճամբան տեղ մը երկրորդական նեղ ճամբայ մը կը կարէր : Գրիգոր դէպի այն կողմը արագ ձիավարող մը տեսաւ ճամբուն վրայ : Եթէ նոյն արագութիւնը պահէին՝ երկուքնին ձիշդ միեւնոյն տանն պիտի հասնէին խաչաձեւումին : Գրիգոր առաջին վայրկեանին դանդաղեցուց, բայց քանի որ միւսն ալ դանդաղցուց՝ ինքը նորէն արշաւել սկսաւ : Այսպէսով դէթ հարիւր քայլ առաջ պիտի հասնէր անկէ :

Աչքը չէր բաժնուեր ձիաւորէն : Երթալով աճող առաւօտեան լոյսով տեսաւ որ երկար դլխարկով եննիչերի մը կը փութար դէպի իր կողմը :

Ձին քաշեց ու կեցաւ :

Ան ալ նոյնպէս ըրաւ :

— Զար սատանայ, — մռմռաց .— այդ Թուրքը ի վերջոյ դիս պիտի բռնէ :

Ու վախէն չունչը բռնուեցաւ :

Ցանկարծ սակայն զանգակի մը ղանգին նման ականջին հնչեց Տոպոյի խօսքը. դլխաւոր բանը այն է՝ որ չվախնանք :

Տղայութենէն ի վեր չէր տեսած Տոպօն : Այն օրէն ի վեր որ Վաղենտ Թէօրէօք լքելով փերդինանդը Յովհաննէս Թալաւորին կողմը անցաւ՝ Տոպօն չէր երեւցած ոչ Սիկեթվար, ոչ Շոմոռիվար եւ ոչ ալ Օզորա : Անով հանդերձ Գրիգոր անոր վրայ, ու անոր այս խօսքը ականջին մէջ մնացեր էր. դլխաւոր բանն է, տղաս, որ չվախնանք :

Թուրքին փոքրիկ ձին դարձեալ ճամբայ ելաւ : Ինքն ալ խթանեց ձին : Ինչ կ'ուզէ՝ ըլլայ. խաչաձեւումին իրարու պիտի հանդիպին : Կրնայ ըլլալ որ ան դինքը հալածելու համար եկած չըլլայ, բարի լոյս մը կ'ըսէ ու կ'անցնի ճամբան կը չարունակէ :

Մխայն թէ այն ճամբան որուն վրայէն Թուրքը կուդար՝ չատ յարմար էր որ ինքը դէպի հիւսիս կարենար ուղղուիլ՝ ուստի պէտք էր անպայման հանդիպիլ :

Իսկ եթէ յանկարծ Թուրքը դէնք քաշէ. Գրիգոր դեռ կեանքին մէջ կուռած չէր : Վաղենտ Թէօրէօքի պալատը թէ Գաբրիէլ քահանան եւ թէ նոյն ինքն Վաղենտ Թէօրէօք մենամարտիլ կը սորվեցնէին, ու Թուրք դերիներուն հետ ամէն օր կը զարնուէր : Բայց անիկա խաղալիկ էր. ոտքէն դլուխ զրահ հագած, ու կապինով հագիւ պիտի կարենային իրարու վնասել :

Գոնէ նիզակ մը կամ սուր մը ունենար, ինչպէս եննիչերին. բայց այդ ողորմելի Թուրքով ...:

Դլխաւոր բանն այն է՝ որ չվախնանք ... — հնչեց զարձեալ ականջին :

Ուստի սրարշաւ չարունակեց իր ճամբան :

Թուրքը սակայն չմեկնեցաւ, այլ կեցաւ :

Գրիգոր քաջալերուած զարձաւ այդ ճամբուն վրայ ուր Թուրքը կեցած էր. ուրախութենէն պոռալ կ'ուզէր՝ երբ տեսաւ թէ Թուրքը աճապարանքով սկսաւ փախչիլ առջեւէն :

Չէր կրնար ուրիշ մէկն ըլլալ՝ եթէ ոչ Թուլխան :

— Թուլխան, — գոչեց Գրիգոր :

Թուրքը այս կոչին վրայ դեռ աւելի հարուածեց ձին, ու սրարշաւ նետուեցաւ այդ փոքրիկ կառքի ճամբուն վրայ :

Փոքրիկ ձին լաւ վազող էր, բայց ճամբուն վրայ լճակներ ձեւացած էին ու հողը կաւուտ էր : Թուրքը փոսի մը վրայէն ցատկեցուց ձին դէպի դաշտերը քշելու համար : Սակայն ձին սահեցաւ, ու Թուրքը թաւալելով դետին ինկաւ :

Երբ Գրիգոր հոն հասաւ՝ Թուրքը արդէն ոտքի ցատկած ու նիզակը պատրաստ բռնած կեցած էր :

— Թուլխան, — ծիծաղեցաւ Գրիգոր, — կատակ մի ընէք :

— Վայ, անպիտան սատանայ, — ա – մբչցաւ Թուլխան, — հրամա՞նքդ էք, պարոնիկ :

— Քալ դինուոր էք, կը տեսնեմ, — խնդաց Գրիգոր :

— Ու ձիէն վար ցատկեց :

— Կը կարծէի թէ դիս կը հալածեն, — բաւաւ Թուլխան քաշուելով :— Դուք ի՞նչպէս ազատեցաք :

ԿԵԶԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մրկտիչ Մալումեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի (25 Հոկտ.) առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Ներկայ ազդով կը հրաւիրուին ողբացեալ Փրոֆէսէօրին յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Յասմիկ Գայթանճեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Գայթանճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի յաւարտ պատարագի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի թաղիս նախկին հոգեւոր հովիւ

ԵՍԱՅԻ ՔՀՆՅ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան կը նուիրեն յիսուն Ֆրանք Տիկին Խաչիկեանի (ծնեալ Գեւոնեան) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ոմն հարիւր Ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի կայանին :

×

Ոմն փոխան հոգեհանգիստի իր մօր մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ տասը Ֆրանք Կապ. Խաչի Օդափ. կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Դարբինեանէ քսան Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի Նազար Տօնիկեանի մահուան առթիւ : Մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալի այրիին, ինչպէս նաեւ Փօլատեան եւ Ղուկասեան ընտանիքներու :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հ. Լեւոն Վրդ. Աբէլեան :

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Օթէլ Մոտէրնի սրահներուն մէջ (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք) ընդունելութիւն մը կազմակերպուած է ի պատիւ Հայ Արուեստագէտներու որոնք իրենց գործերէն նուիրած են Երեւանի Թանգարանին :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ : »

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

ՊԱՏԱՐԱԳ

Պօմոնի եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը յայտարարէ թէ այս Կիրակի պիտի պատարագէ եւ քարոզէ թեմիս առաջնորդ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 21ին Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը դասախօսէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ : Նիւթը.— «Վատիկանի Բ. ժողովին Գ. նիստը» :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը անխըտիր :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բաբգէն Սիւնի» խումբին կողմէ : Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս Լիտոյի սրահներուն մէջ, Օ Փերթիւիզիէ :

Օթոքար առնել՝

Rue Marcelin Allard
(près la Grand'Poste)

ժամը 21·30 անց, վերադարձը ապահովուած է :

ORCHESTRE ANDRE CONSTANT

Կը հրաւիրուին շրջաններու բոլոր ընկերները :

ԳԻՆԵՁՕՆ

Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է գինեձօն մը ի պատիւ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերը, Առնուվիլ լէ Կօնէսի մէջ (73 Ավընիւ Անրի Պարպիւս) այս տարի մանկարպարտէզ եւ մանկամսուր մը բացած են :

Կը հրաւիրուին ծնողքները իրենց փոքրիկները առաջնորդել հայ քոյրերուն :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի Ահարոնեան սրահը, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան, ուսուցչութեամբ Օր. Ս. Թութէլեանի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Ծոնկռէի սրահներուն մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ : Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ, Զ. ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ
ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

PLACE SAINT-SULPICE, PARIS (6e)

Կը նախագահէ — Կը խօսի՝

ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ — ԸՆԿ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ՝ ընկ. Օ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Խօսնակ՝ ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

A PARTIR DE MINUIT, BAL DE NUIT

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
Orchestre BERNARD DEDEDJIAN

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին :

×

ԼԻՈՆ.— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյ, Ազգ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր եւ խնջոյք :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Հոկտեմբեր 18էն սկսեալ, Եւրոպայի Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի հաղորդումներուն ալիքները փոխուած են, այսուհետեւ Երեւանի կայանը կրնաք լսել սովորականին նման ամէն Կիրակի առաւօտները Փարիզի ժամով ժամը 9էն մինչեւ 10, 30,16, 31,25, 31,36 եւ 42,18 մեթր կարճ ալիքներու վրայ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ

Տէր եւ Տիկին **ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ**

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բա բեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Ուկրայնական անուանի պարախումբը իր ամբողջական կազմով :

BALLET DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE VERHOVENA
sous la direction de Mme ALEXADRA KOUKLOWSKA

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ՅԱՌԱՋ

	ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ	
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ Ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը	7 ֆր. 7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 ֆր·	Հատը	0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
23
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
23 OCTOBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40e տարի — թիւ 10142 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 40e ANNÉE — No 10.142

ԱՄԻՆ ՕՕՐԸ

ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

—o—

Առաջ կամ նուազ «լաւատեղեակ» աղբիւրներէ հասած տեղեկութիւնները ստիպած կը փորձեն լուսաբանել Խը – րուշչեւի անակնկալ չնորհազրկումին խոր պատճառները :

Թէ կարելի է հաւատք ընծայել այս վերջին օրերս կատարուած հրա – պարակութեանց, պոլիտբիւրոյի մէջ Խը – րուշչեւի ընկերները տարիէ մը ի վեր նրանի դաւադրութիւն կը սարքեն եղեր իր դէմ :

Այդ « դաւադրութեան » առաջին գործ – ողան արտայայտութիւնն է եղած անց – եալ Յուլիսին Անաստաս Միկոյեանի պե – տական սովետի նախագահութեան նա – խագահ (Խ· Միւրէթեան Հանրապետու – թեան նախագահ) անուանումը Լէոնիդ Պրեժնեւի տեղ, որ այդ բարձր , պատուակալ պաշտօնէն հրաժա – րած նշանակուեցաւ Կոմկուսի կեդրո – նական կոմիտէի երկրորդ քարտուղար , ուրեմն օրինական Խրուշչեւի :

Երբեմն «դաւադիր»ները պաղտնօրէն համաձայներ էին Բրեժնեւին յանձնելու կուսակցութեան ղեկավարու – թիւնը եւ այս նշանակումը առաջին հան – արանն էր դէպի իրենց վերջնական նպատակը :

Խրուշչեւի խորհրդատուր չնորհազրկու – մէն հետ միաժամանակ պաշտօնապէս կը հաստատուէր Բրեժնեւի նոր պաշտօնը , զոր ցոյց կուտայ թէ ամէն ինչ կար – գաւորուած էր նախապէս :

Յամաթիւ մեղադրանքներ կ'ուղղուին Խրուշչեւի անկեալ մենաշնորհին դէմ : Ան ու դէպի մեռնի, դանակաւորները պատանան : Պատմութիւնը պիտի տայ իր վճիռը խոնարհ ծագումով այս մարդուն, — ոմանց որակումով մեծ ժողովուրդի »ին — մանչին, որ համեստ դիրքերէ մեկնած՝ աստիճանաբար վերելք ապրած, հասնելու համար ի վեր – խորհրդային նուիրապետութեան ա – մենաբարձր գագաթը :

Անկարգորով, խառնուածքով, դաս – տիարակութեամբ եւ քաղաքական անց – եալ նմանութեան ո՛չ մէկ եղր կը ներ – պացնէր իր նախորդին՝ « ժողովուրդ – ական հանճարափայլ առաջնորդ»ին հետ : Աւելի քան տասը տարուան իր իշխա – նութիւնը հիմնական փոփոխութիւն մըս – ցուց խորհրդային դրախտի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ : Ներ – քին հակամարտ ճակատներու միջեւ մեր – ձում առած եկաւ : Նոր պատերազմի վտանգաւորը անհետացաւ :

Մէկ բան միայն չփոխուեցաւ Խ· Մի – նոյեան արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Լենինի եւ Սթալինի յաջորդները պահպանակեցին իրենց բարեկամական կապերը հանդէպ Թուրքիոյ :

Սթալինի մահէն (5 Մարտ, 1953) ե – տքը ամիս չանցած, 1953 Մայիս 31ին Անգարայի, յանուն Հայաստանի եւ վրաս – տանի, պաշտօնապէս հաղորդեց Անգա – րայի կառավարութեան, որ Խ· Միու – թիւնը ո՛չ մէկ հողային պահանջ ունի Թուրքիայէն :

Խրուշչեւ նոյնը յայտարարեց երկու տարի առաջ Թուրքիա երեսփոխաններու պատուիրակութեան մը՝ Մոսկուայի մէջ : Իսկ վերջերս աւելի առաջ տանելով զայն, Մոսկուա հրաւիրեց Թուրքիոյ արտաքին նախարար Ճէմալ Գուրսէլը, ինչպէս պրեր էինք :

Կը թուի թէ Խրուշչեւի յաջորդներն ալ կը շարունակեն Թրքասիրական քաղաքականութիւնը :

• Գաւնիզիկ տարիէ ի վեր ամնախօսութեան դէպք մը » խորագրին տակ «Լը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՄԵՂՄԱՆԱՅ

—o—

ՄԻՇՏ ՆՈՐ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խորհ· Միութեան մէջ բաւական մեղ – մացած է հակախրուչչեւեան պայքարը , որուան ըլլալով որ արտասահմանի բո – լոր կուսակցութիւնները, առաջին անգամ ըլլալով , իրրեւ աւետարանի խօսք չընդունեցան Կրեմլիի որոշումը եւ քայլու – թիւնն ու յանդգնութիւնն ունին նոյնիսկ կարծիք յայտնելու ու նաեւ բացատրու – թիւն պահանջելու : Այս չէր անշուշտ Մոսկուայի ուզածը, որ վարժուած է ա – մէն բան «կլլել տալ » :

Ամէնէն շատ զլուխ բարձրացնողը ե – ղած է Իտալիոյ համայնավար կուսակ – ցութիւնը, որ սակայն պաշտպանողա – կանի վրայ կը մնայ : Յայտարարելով հանդերձ թէ «Թոլիաթթի ըսած էր » , Հռոմի համայնավարները համաձայն չեն այն հակաժողովրդավար մեթոտներուն որոնք գործուած են Խրուշչեւի նկատ – մամբ եւ լուսաբանութեանց կը սպասեն :

Մոսկուայի մէջ Պրաւդա դադրեցուցած է իր քննադատութիւնները, չի խօսիր այլեւս «անմիտ ծրագիրներու, երախա – յական եղրակացութիւններու եւ հապճեպ որոշումներու » մասին, ոչ ալ «գործե – րու որոնք կապ չունին իրականութեան հետ, ճոռոմաբանութեան » եւն· եւն· : Դանիական Լաւոտ օկ Ֆոլկ համայնավար թերթը կը զրէ թէ խորհրդային ղեկա – վարները դադրեցուցած են այս պայքա – րը արեւելեան եւ արեւմտեան Եւրոպայի համայնավար կուսակցութեանց բողոքնե – րուն վրայ : Կ'աւելցնէ թէ Խրուշչեւի քա – ղաքականութիւնը քննադատող բոլոր հաւաքոյթները ընդհատած են բայց ըստ Ֆրանսական մամուլի գործակալութեան Մոսկուայի թղթակիցին, կեդրոնական կոմիտէն նամակ կը զրկէ բոլոր կոմ – ուներուն բացատրելով Խրուշչեւի հե – ռացման պատճառները եւ թուելով անոր սխալները: Սուսլովի ամբաստանագիրը կը յիշէր Խրուշչեւի արհամարանքը հա – ւաքական ղեկավարութեան նկատմամբ , մենատիրական ոգին, տոհմականութիւ – նը, չհայրութիւնը եւն· : Ասոնց կողքին օրինակներ ալ կը տրուին : Տոհմակա – նութեամբ մեղադրուած է սրովհետեւ մեծ պաշտօններ տուած է փեսային (Ա – ճուպէյ), չհայրութիւն կը նկատուի 300 մլիոն տոլարի փոխատուութիւնը զոր ը – րած է Եգիպտոսի :

Կը ճշդուի թէ Խրուշչեւ իր բարի կամ – քով չէ եկած Սուչիէն Մոսկուա : Ընդհա – կառակն մերժած է եւ բռնի, ոստիկանա – կան ուժով փոխադրուած է Սեւ Ծովէն կարմիր հրապարակ :

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն , Մոնտ» (21 Հոկտ·) կը զրէ թէ էրքին Հոկտեմբեր 30ին Մոսկուա պիտի երթայ՝ Խ· Միութեան արտաքին նախարար Կրո – միքոյի հրաւէրով : Անպարայի ձեռնհաս շրջանակներուն համաձայն, Կրեմլինի նոր վարիչները յայտնած են, որ «էրքինի եղած հրաւէրը ի գօրու է, հակառակ Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած փոփո – խութեանց : 1939էն ի վեր էրքին Թուր – քիոյ առաջին արտաքին նախարարն է , որ Խ· Միութիւն պիտի այցելէ » :

«Մոնտ»ի թղթակիցը կ'աւելցնէ որ Ան – դարայի խորհրդային դեսպան Բիժով Մոսկուա պիտի հասնի երկու օր առաջ նախարարէն, որուն այցելութիւնը պիտի տեւէ վեց օր :

Սիրարանութիւնը կը չարունակուի :

Մեկնութիւնները տեւզորդ են :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆՈՐԱՅՐ ՍԻՍԱԿԵԱՆ

ԻՒՆԷՍՔՈՅԻ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

Իւնէսքոյի ընդհանուր ժողովը ծափա – հարութեամբ նախագահ ընտրած է Խր – հրդային պատուիրակութեան պետը՝ դրոֆ· Նորայր Մարտիրոսի Սիսակեան, որ վիտական մեծ արժէք եւ բարոյական մեծ թռիչք ունեցող ճառ մը արտասանած է, չնորհակալութիւն յայտնելէ եառ իրեն եղած վստահութեան համար :

Ծնած 1907 Յունուար 25ին, Սիսակեան առաջին խորհրդային քաղաքացին է որ Իւնէսքոյի ընդհ· ժողովին նախագահու – թեան կը հասնի : Դասախօս Մոսկուայի համալսարանը , փրոֆ· Սիսակեան մօտ երեք հարիւր վիտական աշխատութիւն – ներ հրատարակած է եւ բազմաթիւ հե – տազօտութիւններ ըրած է կենսաքիմիա – վիտութեան մէջ : Շքանշան ունի Լիւժի համալսարանէն եւ փարիզի փասթէօրի հաստատութենէն :

Իւնէսքոյի խորհրդակցական կոմիտէին անդամ եղած է, 1956ին, ճչզրիտ եւ բը – նական վիտութեանց համար, 1959ին կ'ընտրուի Իւնէսքոյի Գործադիր մարմին անդամ : Մասնակցած է բազմաթիւ վի – տական համագումարներու եւ մաս կազ – մած է խորհրդային այն պատուիրակու – թեան որ վիտական եւ մշակութային գործակցութեան համաձայնագիր սոս – րագրած է Ֆրանսայի հետ (1957–59) :

ինչպէս Հռոմի Ուսիիքան, ցարդ եղած մե – ղադրանքները չեն բաւեր հեռացնելու համար Խրուշչեւը եւ հաւանական է որ նոր եւ ծանր դէպք մը պատահած է : Կ'լսուի նաեւ թէ Խրուշչեւ հակոզութեան տակ կ'ապրէր Մոսկուայի չրջակայքը ուր կը պատրաստէ երկար պաշտպանողական մը : Նոյնիսկ եթէ ճիշդ է հաւանական չէ անշուշտ որ նման բան մը հրապարակուի : Ըստ ուրիշ աղբիւրներու, Խրուշչեւ իր ինքնաքննադատութիւնը կը պատրաստէ , որ հրատարակուելով մեծապէս կ'օդնէ այսօրուան ղեկավարներուն ,պատասխա – նելու համար անոնց որոնք բացատրու – թիւն կ'ուզեն :

× Ֆրանսայի համայնավար կուսակ – ցութիւնը բացատրութիւն կ'ուզէ Մոս – կուայի կեդր· կոմիտէէն եւ կ'ուզէ նաեւ որ Ֆրանսայի կուսակցութեան մէկ պատ – ուիրակութիւնը ընդունի :

× Հռոմի պատերուն վրայ առջի գի – շեր հանրապզեր երեւցած են ուր գրուած է :— « Հռոմէացի համայնավարներ , Խրուշչեւ տապալեցաւ, Սթալինի վրէժը լուծուած է : Կեցցէ՛ ընկեր Սթալին : Ստորագրուած՝ չին ընկերներ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախարարաց խորհուրդը դումարուեցաւ առջի օր ար կոլի նախա – դահութեան տակ, ամիս մը բացակայու – թենէ ետք : Գլխաւոր որոշումն այն է որ Ֆրանսա պիտի քաշուի Հասարակաց Շու – կայէն եթէ իր ընկերները չարունակեն ի – րենց դիրքերուն վրայ մնալ երկրապոր – ծական հարցերուն մէջ : Եւրոպական եր – կիրները շատ դժգոհ են եւ անտեղի կը դտնեն Ֆրանսայի այս սպառնալիքը : Կը յիշեցնեն թէ իրաւական դեսնի վրայ ոչ մէկ իրաւունք ունի քաշուելու , Հռոմի դաշնադիրը նման բան մը չի նախատե – սեր : Նախարարաց խորհուրդը զրաղած է նաեւ Խրուշչեւի չնորհազրկումով, չին – կան ռումբով եւ ար կոլի ճամբորդու – թիւնով :

ՌԻՕ ՏԷ ԵԱՆԵՐԻՈՑԻ կառավարիչ Լա – սերտա Ժորժ Պիտօն հրաւիրած է, ըստ Սան – Փաւլոյի Տիարօ տա Նոյիթէ թեր – թին: Պիտօ կը հրաւիրուի ոչ թէ իբրեւ պաշտօնական հիւր այլ՝ բարեկամ :

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԽՄԲԵՐԳՆԵՐԸ

—o—

Ա·

Կոմիտասի կեանքի ողբերգական ըն – թացքի հետեւանքով նրա ձեռագրերը ցրիւ են եկել այս ու այն կողմ : Մինչեւ այժմ էլ աշխարհի տարբեր մայր–ցամաք– ներում ու երկրներում բնակուող Հայե – րի մօտ յայտնաբերւում են Կոմիտասի ձեռագրեր :

Երեւանի Կոմիտասեան դիւանում պահ – ուող նիւթերի ուսումնասիրութիւնից ե – րեւում է, որ իրօք մեծ երաժշտագէտի աշխատութիւններից շատ բաներ դեռ չեն դտնուած : Անշուշտ, պէտք է եռանդուն ջանքեր գործադրել այդ թանկարժէք վա – ւերագրերը դտնելու եւ վերջնական կորստից փրկելու համար : Դրա հետ մէկտեղ պակաս կարեւոր չէ նաեւ մինչեւ այժմ հաւաքածը լոյս աշխարհ հանելը :

Կոմիտասի ստեղծագործութեան ամե – նանշանակալից բաժինը խմբերգներն են: Անխառն երգչախմբային երաժշտութեա – նը Կոմիտասը մի առանձին նախապատ – ուութիւն է տուել : Մի կողմից դա բա – ցատրւում է ժամանակին Հայաստանում կատարողական այլ միջոցների բացակա – յութեամբ , միւս կողմից՝ նրանով, որ Կոմիտասը խորապէս ընկալել էր երգչա – խմբի՝ որպէս ամէնից աւելի անմիջա – կան արտայայտութեամբ օժտուած երա – ժըշտախումբի դեղարուեստական բարձր յատկանիշները : Նա նաեւ զգացել էր եր – գեցիկ խմբի առաւելութիւնը որպէս ժո – ղովրդական լայն զանգուածների հետ հարազատ լեզուով պարզ ու մատչելի « զրուցելու » լաւագոյն միջոց : Եւ ա – հա, երգչախմբային երաժշտութեան մէջ ներդնելու իր հուժկու տաղանդն ու բար – ձըր վարպետութիւնը, հայ ժողովրդա – կան եղանակները մշակելով , Կոմիտասն ստեղծեց դեղարուեստական բացարձակ արժէք ներկայացնող գործեր :

Կոմիտասի՝ Երեւանում պահուող ձե – ռագրերը հետազօտելիս, նոտային տետ – րերում, ծոցատետրերում կամ առան – ձին թերթիկների վրայ յայտնաբերուել են բազմաթիւ խմբերգներ, որոնցից մի մասը տպագրուած խմբերգների դասա – դան տարբերակներ են, իսկ մի նշանակա – լից մասն էլ՝ անտիպ մնացած երգեր : Այստեղ կան հոգեւոր եւ աշխարհիկ եր – գեր, վերջիններիս հիմնական մասը կազ – մում են դիւղական ժողովրդական երա – ժշտութեան հետ կապուած խմբերգները, կան նաեւ հայրենասիրական երգերի կամ քաղաքային երաժշտութեան նմոյշների մշակումներ , ինչպէս նաեւ ժողովրդական սկզբնաղբիւրից անկախ խմբական ստեղ – ծագործութիւններ :

Ցայտնի է, թէ Կոմիտասը որքան խրա – տապահանջ ու բծախնդիր էր իր ստեղ – ծագործութեան նկատմամբ : Երգերի մը – շակումն աւարտելուց , կատարելուց եւ իր երաժիշտ բարեկամների հաւանութիւ – նը ստանալուց յետոյ, տպագրութեան ընթացքում իսկ նա հասցնում էր նորից անդրադառնալ նոյն երգերին, նորից մը – շակել , բարեփոխել, լաւացնել, ստեղ – ծել նոր տարբերակներ : Հետաքրքրական է, որ այդ ամէնից յետոյ նա դարձեալ չէր բաւարարւում ստեղծուած արդիւն – քով : Իր նամակներից մէկում գրում է · « Չէ՞ որ, իսկապէս, ոչ մի գեղարուես – տական գործ վերջակէտ չունի, այնպէս էլ իմը· եթէ նոյն երգերը երկրորդ ան – գրագրութեան արժանի լինեն, շատ բան արդէն ինքս եմ նկատել, որ փոխելու , պարզելու եմ » :

Ռ· ԱՓՈՅԵԱՆ

(1 Շար·)

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Սոյն ներածականէն ետք կ'անցնի հայկական բարենորոգումներուն: Կը մոռնայ յիշելու որ Գերմանիա կը հետապըրքրուէր այս հարցով 1911ին: Թուրքիա Անգլիոյ դիմած էր նորոգելու կիպրոսի համա – ձայնութիւնը, անդլիացի մասնագէտներ ուղած էր, Ռուսիա անմիջապէս ընդդի – մացած էր, առաջարկած էր որոշ պելճ մասնագէտներ, դարձեալ ընդդիմացած էր եւ նկատելով որ այլեւս կարելի չէ դէմ կենալ, Սազոնովի յայտարարու – թեամբ, ինք ստանձնած էր գործը:

«1912 Նոյեմբեր 26ին Պոլսոյ ռուս դեսպան կիրս կը գրէ արտաքին նախա – րարին, թէ Հայերու կացութիւնը բարե – լաւուած չէ, հոլշային խնդիրը կարգա – գրուած չէ, հիւպատոսներ կը տեղեկա – գրեն սպանութիւններ, աւարառութիւն – ներ Քիւրտերու կողմէ» (Լիվրը Օրանժ, 1915, *Թիւ* 1):

Կովկասի փոխարքայ Վարանցովն ալ կը գրէր ցարին, 1912 Հոկտեմբեր 10ին. « Հայերուն հովանաւորութիւն տալով մեզի ձեռք կը բերեմ հաւատարիմ դաշ – նակիցներ, որոնք միշտ մատուցած են մեզի շատ մեծ ծառայութիւններ »:

« Մեծ ծառայութեանց » փոխարէն Ռուսիա հաւատարիմ գտնուած է իր խոստումներուն, աշխատած է ռուսացը – նել, հալածել եկեղեցին, փակել դպրոց – ները, արգիլել Հայերուն հոդատէր դառ – նալը, ռուս գաղթականներ բերել հայ երկրագործներու մօտ: Ասով մէկտեղ Հայերը հաւատարիմ « դաշնակիցներ» մնացած են: Կը հասկցուի սահմանէն անդին գտնուող Հայերուն հաւատարիմ հպատակութիւնը, ռուս մշակոյթով պատրաստուած ռուսասիրութիւնը. չի հասկցուիր սահմանէն ասդին գտնուող – ներուն անբուժելի ռուսասիրութիւնը՝ անկախ աշխարհագրական դիրքէն եւ քա – ղաքական հպատակութենէն: Զօրաւոր ցաւը մոռնալ կուտայ տկար ցաւը, զո – բաւոր զղացումը կը մոռնէ տկար զղա – ցումը՝ երբ բանակնութիւնը չի դոր – ձեր »:

*Կիրս կը գրէ. « Հայերը կը ցանկան որ Ռուսիա գրաւէ հայկական նահանգնե – րը, ուստի պատրաստ ըլլալու է ռուս զօրքերը մտցնելու հոն՝ երբ անհրաժեշտ դառ – նայ »: Սազոնով կը վախնայ որ անիշ – խանութիւնը վտանգաւոր անդրադար – ձում ունենայ Կովկասի մէջ: « Ռուսիա հակառակ է Օսմ. կայսրութեան անդա – մահատումին » կ'ըսէ Սազոնով, դիտէ թէ Գերմանիա կը հետաքրքրուի հայկա – կան խնդրով, բայց, կ'ուզէ որ Ռուսիոյ վերապահուի նախաձեռնութիւնը: (Լիվր – րը Օրանժ, 1913, *Մայիս* 22, *Թիւ* 31):*

Գերման դեսպան Վանկենհայմ տար – բեր դաղափար ունի Ռուսիոյ չհադըր – դրութեան մասին. « Ռուսերու նպա – տակն է որ կը դրդէ Հայերը պահանջներ ներկայացնելու, որոնք չեն կրնար ըն – դունուիլ Թուրքիոյ կողմէ, առանց իր դոյութիւնը վտանգի ենթարկելու: Մե – ծամեծ ծախքեր ընելով տարիներէ ի վեր Ռուսիա կը սնուցանէ Հայերու դըժ – գոհութիւնը, միւս կողմէ դէնք կուտայ Քիւրտերուն, որպէսզի չարունակեն ի – րենց աւազակութիւնները: Հայկական Հարցը պատրուակ է, նպատակն է բանալ Պոլսոյ ճամբան: Սահմանին մօտ միջա – դէպ մը կրնայ պատրուակ ըլլալ Ռուսիոյ համար՝ Հայաստան մտնելու: Եթէ բա – րենորոգումներու ծրագիրը չգործադրը – ուի, Պոլսոյ ռուս դեսպանատունը կրնայ կոտորածներ առաջ բերել Հայաստանի մէջ»: (Տի կրոսէ Փոլիքիֆ, հատոր 38, Թիւեր 15330, 15334):

Մանաւանդ կը հերքէ Վանկենհայմի ամբաստանութիւնները, ռուս դեսպանա – տունը « էնթրիկ»ներու կեդրոն չէ և – գած, Հայերը չէ դրդած, Քիւրտերու դէնք չէ տրուած Ռուսիոյ կողմէ: Կէտի չատ առաջ կը հաստատէր, թէ ռուս դեսպանատունը մեքենայութիւններ սար – քող կեդրոն է: Քիւրտ մէկ երկու դեկա – վարներ պիտի ձերբակալուէին, ապան – տանեցան Պիթլիսի հիւպատոսարանը, Թուրք կառավարութիւնը պահանջեց, հիւպատոսը մերժեց, կառավարութիւնը բողոքեց հիւպատոսին դէմ չարագործնե – րու ապաստան տալուն համար, Սազոնով բաւականացաւ հիւպատոսին յանդիմա – նադիր մը ղրկելու: Քիւրտերը փախան կովկաս եւ ընդունուեցան փոխարքային: Մանաւանդ չի ժխտեր իրողութիւնը, կ'արդարացնէ հիւպատոսին ընթացքը: Կը մոռնայ որ ռուսեւթուրք դաշնագրի մը համաձայն պարտաւոր էր Թուրք իշ – խանութեան յանձնելու: Լեհ եւ հուն – գար հայրենասէրներ Թուրքիա ապաւի – նեցան, Ռուսիա պահանջեց, տեղի տուաւ միայն Ֆրանսայի արտաքին նախարար Թոքվիլի բողոքին: Հունդար հայրենասէր զօրավարներ անձնատուր եղան Փասքե – ւիչի 1848ի ապստամբութեան, զօրավա – րը վատութիւնն ունեցաւ յանձնելու Ա. – ւըստրիոյ, որ իշխանութեան դէմ դէնք բարձրացող ապստամբներ ընդունելով՝ հրայանագարկ ըրաւ. Փրուսիոյ թագա – ւորին դիւցազնութեան վրայ Նիքոլա բըռ – նակալը խղճահարութիւն ունեցաւ:

Ռուսեւթուրք համաձայնութենէն ետք վատահ, թէ բարենորոգումները պիտի ի – րագործուին, դեսպանատան գործակա – տար Կուլքեւիչ կը գրէ Սազոնովին. « Հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ նոր դարաշրջան մը կը սկսի, այս համա – ձայնագիրը կարելի է համեմատել 1870 թուի պուկար էկզարխութեան հաստատ – ման ֆերմանին հետ: Հայերը ըմբռնած են, թէ թուրք լուծէն ազատագրուելու ա – ռաջին քայլը առնուած է: Ասով մեր մի – ջազգային վարկը կը բարձրանայ, կը շա – հիմ ռուսահայերու համակրանքը, այս – պէս կը հեռանան ասոնք ռուս կայսրու – թեան ծայրայեղ կուսակցութիւններէն »:

Ռուսիա կը չահի Հայերու համակրու – թիւնը, որոնք քիչ առենէն դաշնակից պիտի ըլլան Վարանցովի համաձայն, Ռուսիոյ միջազգային վարկը կը բարձրա – նայ, արեւելեան Հայերը կը հեռանան ծայրայեղ կուսակցութիւններէ: Ար – դիւնքը դնահատելի է իսկապէս, կը մոռ – նայ յիշելու թէ այսպէս կը պատրաս – տուի ընդհ. պատերազմը:

Մանուչակիմ կ'եղրակացնէ յօդուածը. « Ռուս քաղաքականութիւնը չէր հետա – պրքնդեր զրաւումը, ցանկութիւն չունէր տոանձնելու Թրքահայաստանի վարչու – թեան հոգը, նպատակը դուռ մարդասի – րական, անշահախնդիր միջամտութիւն

ՀԱՑՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՆԱՀԱՆԳ

(ՋԱԻԱԽՔ)

Բ.

1893ին հրատարակուած վիճակագրին համեմատ, քաղաքիս բնակիչները կը կազմեն հետեւեալ ազգերը ,— Հայերը 4084 հոգի, Ռուսերը՝ 57, Հրեաները՝ 53, Վրացիները՝ 45, Յոյները՝ 40, այլք եւ այլք՝ 24, համադումար՝ 4303 հոգի:

Ախալքալաքի Վրացիները երկրագործ են, իսկ Յոյները՝ որմնադիր եւ քար – կոփ, Հրեաները՝ վաճառական էին, իսկ արհեստները՝ ոսկերչութիւն, կաշեգոր – ծութիւն, հիւսնութիւն, ներկարարու – թիւն, դերձակութիւն, դարբնութիւն Հայերու ձեռք կը գտնուէին: (Բնագիրը – հիմ Բառարան):

Ախալքալաքը կապուած է Թիֆլիզին, կը բաղկանայ տասը դիւղախումբերէ, Ատախովա՝ 10 դիւղերու, Բարալէթ՝ 23, Վարեւան՝ 9, Տիլիսքա՝ 9, Ծրեթզ՝ 11, Վաչեան՝ 11, Գարկլ՝ ութ, Կարծախ՝ 10, Սաթխա՝ ութ, Էշախ՝ ութ:

Ախալքալաքի գաւառը կամ Ջաւախքը կը գրաւէ համանուն բարձրաւանդակը, որ իր մէջ կ'առնէ հիւսիսային Հայաս – տանի լիճերու չրջանը եւ նուր դետի վե – րին հովիտը: Գլխաւոր լեռներն են՝ Մեծ ու Փոքր Ապուլ, Կոտորիսի, Սամսար, Ղարաչուչէխ, իսկ լիճերն են՝ Թափարա – ւան, Տուման Կէօլ, Ծողապին, Թապիսա – խուր, Ծանչալի: Այս լիճերէն կը բխին դրեթէ բոլոր դետերը եւ վտակները: Կլիման խիստ է, ձմեռը երկար է ու չատ ձիւն կը տեղայ, բայց օդը առողջարար է, բնակիչներէն մեծ մասը երկրագոր – դացած է հոս, Ջաւախքը միշտ հայկա – կան եղած է: Հայ լեզուն կը տիրապետէ Ախալքալաքի մէջ, ամէն կողմը, ուր որ երթաս՝ հայ երգ եւ հայ բարբառ կը լսես:

Գաւառին կեդրոնն է Ախալքալաք քա – ղաքը, Ախալքալաքը վրացերէն բառ մըն է, որ Նոր Քաղաք կը նշանակէ, ծովի մակերեսէն մօտ վեց հազար ոտք բարձր է, բնակիչներու թիւը հիմա կը հասնի 13 հազարի, բոլորն ալ Հայեր են: Նիստ ու կացով, տարազով ու սովորութեամբ չատ կը նմանին Ախալցիացիին, հաճոյասէր են, կը սիրեն երգել, պարել, հետեւա – բար ծնունդ տալ ժողովրդական անթիւ երգերու ու պարերու:

Վանքերու եւ մատուռներու անթիւ չարք մը ունի Ախալքալաքցին, կը սիրէ ուխտի երթալ, մատաղ կտրել ու պարել, հին ու պատմական Ջաւախքցին է որ ինքզինքը կը յայտնաբերէ, խնդումներս, զուարճութիւն սիրող եւ կեանքը իր լայն – քովը վայելելու ցանկութեամբ:

« Ախալքալաքի գաւառը մեր պատմա – կան Գուգարաց աշխարհի ինը գաւառնե – րէն մէկն է, որ կ'իյնայ Ալեքսանդրապո – լի եւ Լոռիի սահմաններուն վրայ, անու – նէն դատելով չատերը կը կարծեն՝ թէ այս գաւառը վրացական եղած է, իսկ Վրացիները կ'ըսեն՝ թէ Վերի կուրի դաշտավայրը, Երուչիա, Փոցխով եւ Ծար Ծղալի գետերու միջավայրը ժա – ռանգութիւն ինկած է Վրաց նախահայր Հարթլոսի որդի Մշխեթոսի Ջաւախոս որդւոյն, որուն անունով՝ երկիրը կոչ – ուած է Ջաւախք:

Ջաւախքը երբեմն ինկած է Վրաստանի ազդեցութեան տակ: Մեր պատմագիր – ներէն Աստղիկի եւ Խորենացիի վկայու – թիւնները կը հաստատեն այն իրակա – նութիւնը՝ թէ Աբչականեաց Հարստու – ման ֆերմանին հետ: Հայերը ըմբռնած են, թէ թուրք լուծէն ազատագրուելու ա – ռաջին քայլը առնուած է: Ասով մեր մի – ջազգային վարկը կը բարձրանայ, կը շա – հիմ ռուսահայերու համակրանքը, այս – պէս կը հեռանան ասոնք ռուս կայսրու – թեան ծայրայեղ կուսակցութիւններէն »:

Ռուսիա կը չահի Հայերու համակրու – թիւնը, որոնք քիչ առենէն դաշնակից պիտի ըլլան Վարանցովի համաձայն, Ռուսիոյ միջազգային վարկը կը բարձրա – նայ, արեւելեան Հայերը կը հեռանան ծայրայեղ կուսակցութիւններէ: Ար – դիւնքը դնահատելի է իսկապէս, կը մոռ – նայ յիշելու թէ այսպէս կը պատրաս – տուի ընդհ. պատերազմը:

Մանուչակիմ կ'եղրակացնէ յօդուածը. « Ռուս քաղաքականութիւնը չէր հետա – պրքնդեր զրաւումը, ցանկութիւն չունէր տոանձնելու Թրքահայաստանի վարչու – թեան հոգը, նպատակը դուռ մարդասի – րական, անշահախնդիր միջամտութիւն

Ախալքալաքի մէջ կան Վրացի, Հրեայ եւ Հայ դպրոցներ: Վրացի դպրոցը կը գտնուի Ախալքալաքի մէջ, Ախալքալաքը վրացերէն բառ մըն է, որ Նոր Քաղաք կը նշանակէ, ծովի մակերեսէն մօտ վեց հազար ոտք բարձր է, բնակիչներու թիւը հիմա կը հասնի 13 հազարի, բոլորն ալ Հայեր են: Նիստ ու կացով, տարազով ու սովորութեամբ չատ կը նմանին Ախալցիացիին, հաճոյասէր են, կը սիրեն երգել, պարել, հետեւա – բար ծնունդ տալ ժողովրդական անթիւ երգերու ու պարերու:

Վանքերու եւ մատուռներու անթիւ չարք մը ունի Ախալքալաքցին, կը սիրէ ուխտի երթալ, մատաղ կտրել ու պարել, հին ու պատմական Ջաւախքցին է որ ինքզինքը կը յայտնաբերէ, խնդումներս, զուարճութիւն սիրող եւ կեանքը իր լայն – քովը վայելելու ցանկութեամբ:

« Ախալքալաքի գաւառը մեր պատմա – կան Գուգարաց աշխարհի ինը գաւառնե – րէն մէկն է, որ կ'իյնայ Ալեքսանդրապո – լի եւ Լոռիի սահմաններուն վրայ, անու – նէն դատելով չատերը կը կարծեն՝ թէ այս գաւառը վրացական եղած է, իսկ Վրացիները կ'ըսեն՝ թէ Վերի կուրի դաշտավայրը, Երուչիա, Փոցխով եւ Ծար Ծղալի գետերու միջավայրը ժա – ռանգութիւն ինկած է Վրաց նախահայր Հարթլոսի որդի Մշխեթոսի Ջաւախոս որդւոյն, որուն անունով՝ երկիրը կոչ – ուած է Ջաւախք:

Ջաւախքը երբեմն ինկած է Վրաստանի ազդեցութեան տակ: Մեր պատմագիր – ներէն Աստղիկի եւ Խորենացիի վկայու – թիւնները կը հաստատեն այն իրակա – նութիւնը՝ թէ Աբչականեաց Հարստու –

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Խեղճ Մուշեղ: Մուրազ ունէր, որ տը – ղայ որդի ծնուի: Ծնուեց: Անունը Կո – րիւն դրեց: Իմ լաճ,— ասում էր,— ա – ռիւծ պիտի դառնայ: Ու երկու տարեկան էլ չկար Կորիւնը, որ մի իրիկուն հի – ւանդացաւ, լոյսը դեռ չէր բացուել, մե – ռաւ: Մուշեղը չիմացաւ իր Կորիւնի մա – հը: Լաւ էր որ չիմացաւ: Պաշարուած Վանի պաշտպանների հետ կուռւմ էր դէմքերի վրա՞յ, իսկ Նուբարը դիւղերից Վան փախած գաղթականների հետ ֆիտիհներնի մօտ էր: Կորիւնը մեռաւ, լաց ու կոծ արին, Թաղեցին, երեք օր չանցած, դիւուորները դիրքերի կողմից Մուշեղի դիակը բերեցին ...

Նահապետը մէկ էլ չուռ եկաւ նայեց Նուբարին ու յանկարծակիի եկաւ: Նու – բարը զողնոցով արցունքներն էր սրբում:

— Նուբար, կուլաս: Ինչի՞ կուլաս, Նուբար, — զոլացող ձայնով հարցրեց Նահապետը: Նուբարն հիմա զողնոցով ծածկել էր դէմքը: « Կորուսնցած կը չի – չի,— մտածեց Նահապետը,— որդի վէ – րէն ի բացուէ քամու առէջ, սրտին արուն կուզայ: Խեղճ ի: Բայց ո՞վ խեղճ չի էս չար աշխրքի վրէն: Լաց ու կոծ չօղնի»:

Այդպէս մտածելով՝ նա կրկնեց նոյն խօսքերը Նուբարի համար:

... Մարզու արցունքն էլ աղի ի, հարէն աւելի չատ կը մրմռոնի ... մի լա, Նու – բար ...

Բայց այդ խօսքերից Նուբարն աւելի զղացուեց: Ցնցւում էր ամբողջ մարմ – նով, զողնոցը չհեռացնելով աչքերից:

— Կ'ուզի՞ս, Նուբար, սիլ Թող կայնի, նստենք իրար հետ մինչեւ իրիկուն լանք ու լանք, մեր զլուխ ծեծենք... Ի՞նչ կ'առնենք աշխրքէն, ինչ կը չահենք ... էն մեծ – մեծ, պետ – պետ քարերը կը տեսնաս, աշխարհք էդպէս քեռ քար ի, քու արցունքներից չի կակղի ...

Նուբարը սրբեց արցունքներն ու զող – նոցը եւ տանելով աչքերից՝ նայեց հե – ռու սարերի կողմը: Դէմքը տխուր էր, աչքերը դեռ թաց էին արցունքով:

Եղնները քայլում էին դանդաղ, կարծես մտածկոտ, տխրած: Դաշտից ցրւում էր առաւօտեան կապոյտ մշուշը: Երկիրը ողողուած էր աւելի չողքերով, հարթա – վայրերն ու լեռնալանջերը, հող ու քար տաքացել էին:

Նահապետը զլուխը ներքեւ հակած, մտածում էր: Զլինի՞ թէ Նուրբը զղջացել է, որ համաձայնեց, եկաւ իր հետ, դու – ցէ ...

— Քչի սել, Նահապետ, եղներ կայներ են,— չշնջաց Նուբարը, առաջին անգամ Նահապետի անունը տալով եւ առաջին անգամ արցունքներով լի, կապոյտ, խո – չոր իր աչքերով նայեց Նահապետի աչ – քերին:

Նահապետը վարոցը ձօճեց իր դլխավե – րեւում ու հարուածը պահեց օդում, չվիչեց եղներին, ինչպէս Մուշեղն էր ա – նում, երբ Նուբարին տանում էր Մշու Առաքելոց վանքն ուխտի: Եղները սթա – փուեցին, աշխուժացան ու վազեցին ա – ռաջ: Հիմա Նահապետի հոդում ոչ մի կասկած ու տարակուսանք չկար «ջի – գեարով կնիկ ի,— մտածում էր նա Նու – բարի մասին,— որ իր սէր չմոռնայ, հոդով հաւատարիմ կը մնայ, աղնիւ ի, սիրտ մաքուր ի, հալալ կաթնակեր ի »..

Նա էլ յիշեց Մանուչակին: Բոյլով քու – սաքով Նուբարի պէս էր, բայց առաւել սիրուն էր, որովհետեւ ջահել էր «ամէն աչք մի արեգակ էր: Որ կը խօսէր, աղ – բիւրի ձէն կը լսէիր, որ կը քելէր, զով ու հով կիտար քեզի »... պատրանքն այնքան յստակ, այնքան պարզ էր դառ – նում որ Թւում էր, թէ իր Թիկունքի մօտ նստել է Մանուչակը՝ փիլայրին ու Հը – բայրին դիրկն առած: Երեխաները փակել են աչքերը, արեւի չողքերն ընկել են նը – րանց դէմքերին: Ցեղոյ ադաւնիների պէս դուդուդում են երեխաները, եւ Մանու – չակը կուրծքը բացում է, ծիծ է տալիս երկուսին էլ ու Նահապետին խնդրում է:

— Քչի սել, Նահապետ, էս կոպ չը – դառնաս ...

Գնում են Արծկէի փոքրիկ լճի ու վա – նայ ծովի արանքով: Կդկդում են ծովի ափերին լքած արօտները, կիւլները սար – լի առաջ կանդնում են օդի մէջ, փոփա – գընում են Թեւերը, իսկ երկնքով կը – ուունկները երամ երամ գնում են տաք երկրների կողմերը՝ Պաղտատ ու Հալէպ, Մըսրա Մալըքների երկրները: Նահա – պետը Մանուչակին Արտամետից հոր տատունն է տանում: Սայլի վրայ տակառ – ներով խնձոր է դրուած, երկու կողմի սուր ցցերից էլ խնձորով լիքը մի – զամբիւղ են կախել: Խնձորի հոտը նրանց հետ ծովի ափերով, ծաղկած մարգագե – տինների, ձորերով ու երփներանգ սա – րալանջերով Արտամետից Արծկէ է կը – նում: Խնձորի հոտն է դա, թէ Մանու – չակի հոտը: Մանուչակից միշտ, միշտ խնձորի հոտ էր գալիս, նրա չորերից ու ձեռքերից, նրա թեւերից ու անկողնուց, դարուն, ամառ, աշուն, ձմեռ, միշտ խնձորի հոտ էր գալիս Մանուչակից, խ – նձորի հոտ էր գալիս Մանուչակից, բոլոր բեխաներից, իրենց տնից խնձորի բոլոր էր չնչում Նահապետը: Իր երիտասար – դութեան օրերի բոյրե՞ր էին այդպէս մնացել նրա յիշողութեան մէջ, թէ իս – կապէս միշտ խնձորներ էին բուրել նրա համար, նրա հոդու մէջ ...

ՀՐԱՉԵԱՑ ԿՈՉԱՐ

(22 Շար.)

ՇԱՐԼՈՅԻ «ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆԸ»

Լոնտոնի մէջ, այս օրերուս լոյս տեսաւ Զարլի Զափլինի (Շարլօ) «Ինքնակենսագրութիւն»ը, որուն մէջ, այս մեծ դերասանը կը պատմէ իսկապէս արտասովոր պատմութիւնը իր զարմանալի ասպարէզին, անօթութեան օրերէն մինչեւ ապասումի, յաջողութեան ու փառքի օրերը :

Շարլօ ծնած է 1889ին, դարնանային երեկոյ մը, Լոնտոնի մէջ: Երրորդ կարգի երկու դերասաններու զաւակ, մինչեւ եօթը տարեկանը ապրած է մօրը եւ Սիտնէյ եղբօրը հետ : Միջավայրի բիրտ իրապաշտութիւնը, դեռ այն ատեն դերասաններու հանդէպ հանրութեան կողմէ ցոյց տրուող արհամարհանքը, զինք զինած են պայքարելու փափաքով, փափաք մը, որ առաջին անգամ արտայայտուած է գիշեր մը, երբ թեթեւ ներ-

---

թեան կը պատկանի ոչ միայն Զաւախքը, այլեւ աւելի հիւսիս գտնուող երկրամասը: Փաւստոս Բիւզանդի համաձայն ալ Արշակունեաց Հարստութեան ժամանակ Ախալքալաքը եղած է Հայաստանի մէկ մասը : Վրաց պատմագիրը կը յայտնէ թէ Զաւախքի Ծունդ քաղաքը առաջ կը կոչուէր Հուր : Հայերը զայն կոչեր են Քաջաց Տուն, իսկ յետագայ վրացի պատմագիրներէն Ե. Կակաշվիլի կ'ըսէ՝ թէ Սուրբ Նունէն Ախալքալաքի Թափարուան լճին մօտ պատահեցաւ Մշխեթցի հովիւներուն, որոնց հետ հայերէն խօսեցաւ եւ սորվեցաւ Մշխեթի ճանապարհը: Այս վկայութիւնը ցոյց կուտայ, որ Ախալքալաք գաւառին մէջ գործածական լեզուն հայերէնն էր, ուրեմն ազգաբնակութիւնը Հայ էր : Ուրեմն, մինչեւ Արշակունեաց Հարստութեան անկումը՝ Ախալքալաքը մաս կը կազմէր Հայաստանի, բայց կարճ ատենուան մէջ, ինկած է վրացական տիրապետութեան ներքեւ : 13րդ դարուն, Ախալքալաքի եւ Ախալցիխայի գաւառները միացան եւ հողատէր Սարգիսը հռչակեցին աթապէկ (հայր իշխան) եւ անկախութիւն յայտարարեցին, որ ճանչցուեցաւ Վրաց թագաւորութեան կողմէ: Ախալքալաքը մօտ երկու հազար տարուան հնութիւն ունի : Արշակունեաց Հարստութեան սկիզբէն մինչեւ Բագրատունեաց թագաւորութեան տիրացումը, շուրջ 1100 տարի, Ախալքալաքը եղած է Հայաստանի մէկ գաւառը, չորս հարիւր տարի ալ անկախ պետութիւն եղած է, միայն թէ մերթ ընդ մերթ ենթարկուած է Վրաստանին : (ՊՈՒԲԷՆ):

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

(2 Շար.)

կայացման մը ընթացքին, ձայնը բոլորովին կորսնցուցած է մայրը ու դեռատի Զարլի պատրաստակամութիւն յայտնած է զայն փոխանորդելու : Անկէ վերջ, «ապագայ մեծ»ը սկսած է մտնել կեանքի ռութինին մէջ — պնակ լուացող եղած է, եղբօրը հետ, հօրը սիրուհիին տան մէջ ապրած է, իր տկար ուժերով՝ մինչ այդ յիմարանոց դրուած իր մօր իրաւունքները պաշտպանել փորձած է :

Ցերեկին, դպրոցէն արձակուելէ անմիջապէս վերջ, եղբօրը հետ թերթ ծախած է, երբ հայրն ու սիրուհին՝ Լուիզ, դինով չէին: Երբ խմած ըլլային, զուարճանալու համար զիրենք կը ծեծէին, կամ սենեակի մը մէջ կը բանտարկէին, թոյլ չտալով որ քայլ մը անգամ հեռանան :

Զափլին կը գրէ . « Կը յիշեմ, Կիրակի գիշեր մը, սովորականէն ուշ դարձայ տուն եւ Լուիզ զիս դուռէն դուրս նետեց: Երբ հայրս դարձաւ, անոր ըսաւ .

— Եթէ կ'ուզես, դուն ալ սատանային քով գնա :

Օր մը, մեզի պոռաց եւ ըսաւ .

— Դուն Սիտ ու դուն, Զարլի, գացէք ասկէ, գացէք ձեր մօրը մօտ :

Վաղելով ու լալով գացինք, մրմնջելով իր անունը »:

Զարլիի ութ տարեկան եղած ատեն հայրը զինք ու եղբայրը ներկայացուցած է Լոնտոնի «Կրկէսին» (սիրք): Այն օրերու աստղը՝ Ֆրանսացի «քլուն» մըն էր, Մարսըլէնը: Ան ընդունած է, որ երկու տղաքը շունի եւ կատուի դեր կատարեն « Տանտիկնիկ»ին մէջ: Երբ «պայմանագրութիւնը » վերջացած է, «քլուն»ը տըղաքը համբուրած ու գացած է :

Առաջին քիչ մը աւելի լաւ առիթը Զարլիին տուած է եղբայրը՝ Սիտնէյը, որ ծանօթացած էր խմբրեզարիօ Գարնոյի հետ եւ գիշեր մը, անոր ներկայացուցած է Զարլին : Գարնօ անոր պզտիկ դեր մը տուած է «Ֆութպոլի մրցում » խաղին մէջ, որ մեծ յաջողութիւն արձանագրած էր գաւառին մէջ: Այսպէսով, դեռատի Զարլին սկսած է Գարնոյի խումբին հետ շրջիլ Անգլիոյ մէջ եւ ապա, անոր հետ Փարիզ ալ գացած է : Յաջորդ տարին, Ամերիկայէն հրաւէր մը եկած է :

Խումբին Լոս Անճելըսի մէջ ներկայացում տուած ատեն, Զարլի ծանօթացած է Քիսթըն Սթուտիոյի վարիչ Մաք Սեննէթի հետ :

Օր մը, Սեննէթ ըսած է Զարլիի .

— Պէտք է ուրիշ բան մը ընենք: Կ'ուզեմ Ֆիլմի մը մէջ գործածել քեզ : Ծըպտուէ, հագուէ, որեւէ «թիփ մը» ստեղծէ :

Զարլի հոն նետուած լայն ու շատ երկար տաբատ մը գտնելով հագած է: Երկու կեղծ յօնքեր ու կեղծ պեխ մը դրած է: Գտած է նաեւ ոստոտ գաւազան մը, զոր երկու – երեք անգամ ձեռքին մէջ դարձուցած է :

— Եղա'ւ, գոչած է Սեննէթ : Ասկէ ետք պիտի ըլլաս երազուն մէկը, ճեն-

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ իր մահկանացուն կընքած է ծանօթ իրաւաբան Կարապետ Իգմիրլեան: Հանգուցեալը բեղուն գործունէութիւն ունեցած է գլխաւորաբար Կիլիկիոյ մէջ, որու պարպումէն ետք, պատասխանատու գործերու վրայ գտնուած է Սուրիա եւ Լիբանան : Ազգային յուղարկաւորութիւն կատարուած է Հոկտեմբեր 16ին :

թըլմէն մը, ծեծ ուտող ջութակահար մը, բայց, միեւնոյն ատեն, յարգելի մէկը : Ջանա' ըլլալ այնքան մարդկային այս բոլոր դէմքերն ալ :

Շարլօն ծնած էր :

Զափլին կը գրէ . « Ներկայացում չունեցած օրերս, Սեննէթի հետ սկսայ դարձընել քանի մը փանթոմինաներ : Դեռ չէի եղած ինչ որ կ'ուզէի ըլլալ. դեռ չէի յաջողած իմ մէջ դնել այդ բոլոր դէմքերը: Բայց, Սեննէթ սկսաւ կամաց-կամաց զիս մտցնել միջազգային դէմքերու շրջանակին մէջ, զիս ծանօթացնելով մեծագոյն « Ֆիրմա »ներու հետ: Այսպէս, ճանչցայ Տէյվիտ Կրիֆֆիթը, որ կը պատրաստէր «Ազգի մը ծնունդը » ժապաւէննը, ճանչցայ՝ Տակլաս Ֆերպանքսը, Մերի Փիքֆորտը, յետոյ՝ Տիակիլէվը, Սվանսընը, Վալենթինօն : Յետոյ կարգը եկաւ Էտինա Փուրվիանսին, որ ընկերս եղաւ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին » :

Զափլին ապա դարձուցած է իր առաջին ժապաւէնը «Ոսկիի որսորդը» եւ յետոյ՝ « Ստահակը»: Նոյն շրջանին ծանօթացած է «վարիէթէ»ի երիտասարդ դերասանուհիի Միլտրէտ Հարրիսի հետ, որուն հետ ամուսնացած է : « Ստահակ »ը ժապաւէնով հռչակի տիրացած է :

Սկսած է շրջիլ Եւրոպայի մէջ ու ծանօթանալ քաղաքական դէմքերու հետ, ինչպէս՝ Զըրչիլի, Նեհրուի, Կանտիի, Շոյի եւ Հայֆէցի հետ :

Յետոյ դարձուցած է ուրիշ ժապաւէններ, բոլորն ալ փայլուն յաջողութեամբ, ինչպէս՝ « Քաղաքին լոյսերը », «Կին մը Փարիզի մէջ » :

Ի միջի այլոց Միլտրէտ Հարրիսէն զատուած եւ ամուսնացած է Փօլէթ Կոտարի հետ, որմէ եւս բաժնուած է, մէկ քանի տարի յետոյ :

Զափլին կը գրէ . « Գիշեր մը, Նիւ Եորքի մէջ, Ժան Քոքթոյի եւ Թոմաս Մանի հետ հացկերոյթի մը ընթացքին, ճանչցայ Ունա Օ'Նիլը եւ զայն կին առի : Հիմա՝ մեր զաւակներով երջանիկ մարդ մըն եմ, որ կրցաւ ներկայացնել ինքզինքը, եւ կը կարծեմ նաեւ աշխարհի գրեթէ բոլոր մարդիկը :

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ՊԱՏՄԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ »

Լոյս տեսաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի « Պատմա – բանասիրական հանդէս»ին այս տարուան երրորդ թիւը : Վարդապետական բնոյթ կրող երկու յօդուածներէ զատ գրութիւններ կան Երուանդ Լալայեանի (Կ. Մելիք – Փաշայեան), Յովհ. Շիրազի (Ս. Սողոմոնեան), Դարաս Շեշենքոյի եւ հայուկրայնական մշակութային յարաբերութիւններու (Ա. Աբէլեան) մասին: Յ. Վարդանեան կը շօշափէ Արեւմտահայերու ընկերային եւ ազգային ճնշման ու ժեղացումի հարցը Պերլինի վեհաժողովէն ետք : Իոն Նանու կը խօսի հայ – ռումանական դեղարուեստական կապերու պատմութեան, իսկ Ա. Փերիխանեան՝ Գառնիի արամէական արձանագրութեան մասին :

Տպագրուած են նամակներ «Լեհահայերու մասնակցութիւնը Դաւիթ – Բէկի ապըստամբութեան » փաստաթուղթերու հաւաքածոյին մասին, ինչպէս նաեւ բանասիրական նկատողութիւններ Յ. Թումանեանի եւ Ս. Նազարեանի գրական ժառանգութեան, մատենադարանի ձեռագիր բառարաններու, հազուագիւտ երդարանի մը, Հայաստանի գունազարդ խեցեղենի, Հայաստանի հին երկաթաձուլութեան պատմութեան եւ կարգ մը ուրիշ հարցերու վերաբերեալ :

Այս թիւը եւս ունի բանավէճերու եւ քննարկումներու, գրախօսականի, գիտական լուրերու, սփիւռքահայ կեանքի եւ լրատուութեան բաժիններ :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ

Հայաստան, ցարդ առեւտրական կապեր հաստատած էր 57 երկիրներու հետ: Այս տարուան ընթացքին երեք երկիրներ եւս՝ Քենիա, Յորդանան եւ Քուէյթ Հայաստանէն ժամացոյցներ եւ ելեկտրական սարքեր ներածած են : Սպանիա 61րդ երկիրը պիտի ըլլայ, որ ի մօտոյ առեւտրական կապեր պիտի հաստատէ Խորհ. Հայաստանի հետ :

Մ. ԹՈՒՄԱՃԵԱՆ

Երաժիշտ–Ազգագրագէտ Միհրան Թումաճեան՝ Կոմիտասի հինդ անուանի աշակերտներէն մէկը, Երեւան այցելած է եւ ծանօթացած հայկական ժողովրդական երաժշտութեան ուսումնասիրութեան աշխատանքներուն :

Մ. Թումաճեան Երեւան բերած է իր քառասուն տարիներու աշխատանքին արդիւնքը, երկու հազարի մօտ երգեր, խաղեր, հանելուկներ, ասացուածքներ եւ առածներ, որոնք հաւաքած է արեւմըտահայաստանի եւ արտասահմանի մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Խելքով, Թուլիփան: Ժամանակ մը ազասեցի որ դուք գաք ու ազատէք :

— Անկարելի եղաւ, — արդարացուց ինքզինքը Թուլիփան: — Գերիները բանակին կեդրոնը քշեր էին, ու այնքան պահակներ կային ամէն կողմը՝ որ ես ինքս ալ հազիւ կրցայ փախչիլ :

Ու ձին ոտքի կանգնեցնելով սկսաւ քերուրտիլ :

— Ագռաւները ուտեն սա ձին: Ես ինչպէս ասով տուն պիտի կարենամ հասնիլ: Ապա սա հագո՞ւստս ... ճամբան զիս կը սատկեցնեն :

— Շապկանց զացէք, տաբատը կրնաք վրանիդ պահել :

— Այնպէս կ'ընեմ : Դուք հետս չէ՞ք գար :

— Ոչ :

— Հապա՞ :

— Ես Պուտա պիտի երթամ :

— Այն ատեն նորէն Թուրքերու ձեռքը կ'իյնաք :

— Ես իրենցմէ առաջ հոն պիտի ըլլամ: Ու եթէ վտանգ մ'ալ պատահի, իշխանը հոն է. ան ազդեցիկ մարդ մըն է: Եթէ ուզէր թագաւոր ալ կրնար ըլլալ :

Թուլիփան նորէն ձի հեծաւ, ու Գրիգոր իրեն ձեռք երկարեց :

— Բարեւներս տնեցիներուն :

— Շնորհակալ եմ, — պատասխանեց Թուլիփան .— իմ յարգանքներս ալ յայտնեցէք տիրոջս եւ իրեններուն : Զըսէք որ զիս գինով գտած էիք. ծառաներուն գինին է որ կը խմեմ :

— Լաւ, լաւ, Թուլիփան, Աստուած հետերնիդ ըլլայ :

Ու ինքն ալ ձի հեծաւ :

Թուլիփան անգամ մ'ալ ետ դարձաւ .

— Իսկ վարդապե՞տը :

Գրիգորին աչքերը լեցուեցան .

— Ան հիւանդ էր, չկրցայ հետը խօսիլ :

Դեռ շրթունքին վրայ բան մըն ալ կար, բայց կամ արցունքները խեղդեցին զայն կամ ալ միտքը փոխելով չըսաւ : Սանձով զարկաւ ձիուն ու ինքն ալ ճամբայ ելաւ դէպի արեւելք :

Ուսանողը ցերեկը անտառին մէջ կ'անցընէր ու կը քնանար : Միայն երեկոյ կը համարձակէր ճամբայ ելլել մեծ շրջանով մը՝ դէպի Պուտա. պարզապէս դուշակելով ուղղութիւնը :

Արեւը կը ծագէր երբ ինքը Կելերթ լերան ստորոտը տարածուող դաշտագետինը հասաւ : Հոն այլեւս փաթթոցը մէկդի նետեց ու վերարկուն ետեւը թամբին վրայ կախեց :

Դաշտը ծայրէ ծայր ցօղի շիթերով կը փայլէր: Գրիգոր ձիէն իջնելով մինչեւ կէս մէջքը հանուեցաւ ու ցօղ հաւաքելով ափերուն մէջ լուաց երկու օրուան փոշին ինքնիր վրայէն :

Լուացուելէ վերջ վրան թարմութիւն եկաւ. մինչ այն՝ ձին ալ կրցաւ արածիլ: Ապա արեւու առաջին ճառագայթներով տաքցնելով ինքզինքը՝ աճապարեց մայր ճամբէն :

Հոն՝ ճամբուն մերձակայքը լի էր երէկուան պատերազմի մնացորդներով : Կոտրած նիզակներ, ճախճախուած թընդանօթատար կառքեր, ճզմուած զրահներ, սատկած ձիեր, վահաններ, սուրեր, կաթսայի ձեւով գերմանական սեւցած սաղաւարտներ կը տեսնուէին ամէն կողմ:

Ու անթաղ մնացած մեռեալներ :

Թուփի մը շուրջ հինգ Գերմանացիներ պառկած էին. երկուքը կռնակի վրայ, մէկը կծկած, միւս երկուքն ալ ջախջախուած գանկերով: Երեքը թերեւս գնդակէ մեռած էին, իսկ միւս երկուքը՝ թերեւս իրենք զիրենք հոն քաշքռտէր ու հոն հոգինին փչեր էին :

Օդին մէջ ծանր հոտ մը կը տարածուէր:

Զիաւորին մօտենալուն՝ օդին մէջ ագռաւներ կը բարձրանային ու շրջան մը ընելով դաշտին վրայ՝ նորէն կ'իջնէին իրենց խնջոյքը շարունակելու համար :

Փողի մը ձայնը լսելով՝ Գրիգոր գլուխը բարձրացուց այս տխուր տեսարանէն: Պուտայէն կարմրազգեստ ձիաւոր խումբ մը կուգար հանդարտաքայլ. առջեւէն մութ կապոյտ հագած՝ երկայն բանակ մը հետիոտն :

Եկողներուն մէջ քոթանակ հագած ձիաւոր քահանայ մը կ'երեւէր :

— Այդ հռչակաւոր Եղբայր Գէորգ կըրօնաւորն ըլլալու է. — մտածեց Գրիգոր, — ուրիշ մէկը չի կրնար ըլլալ :

Ու սիրտը սկսաւ բաբախել. Եղբայր Գէորգի մասին տղայութենէն ի վեր շատ բաներ լսած էր. իրեն համար թագաւորէն ալ վեր էր անիկա:

Կրօնաւորին քով կարմիր թաւիշ ու ակունքներով շողշողուն զգեստով ձիաւոր մը կը քալէր :

Գրիգոր ճանչցաւ. Վաղենտ Թէօրէօքն էր :

Փախչի՞...

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Տիկին Գէորգ Փապուճեան, Պ. Լեւոն Փապուճեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Ռանժէ, Օր. Մարի Փապուճեան, Պ. Հանրի Նէվրուզ, Պ. Լեւոն Նէվրուզ, ինչպէս նաեւ Աֆէեան, Ֆինճանճեան, Տամկա, Հօտաղեան, Պարսամեան, Ինճիրեան, եւ Պէօրէք ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԳԷՈՐԳ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 17ին, 70 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Հոկտ. 23) ժամը 16·15ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ 10պիս, Ռիւ Թուէն, Փարիզ (5):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հրաչեան եղբայրները եւ քոյրերը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՆՈՅԵՄԶԱՐ ՀՐԱՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այս առթիւ Հրաչեան եղբայրները 200ական ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ Խաչին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Ալթունեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ,

ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ՔՀՆՅ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

վախճանման քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Եսայի Էսայեան եւ զաւակը, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Հոկտ. 25, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՅՊՈՒՐԹԼԵԱՆԻ

մահուան (Միլանօ) քառասունքին առթիւ, ինչպէս եւ Հռիփսիմէ Էսայեանի մահուան իններորդ տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներու յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թիւֆէնքճեան եւ զաւակները (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Միհրան Թիւֆէնքճեան եւ զաւակները (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Մելքոն Շէրոյեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՌՈԶԻՆԱ ԹԻՒՖԷՆՔՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գրիգորեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մրկտիչ Մալումեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի (25 Հոկտ.) առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Ներկայ ազգով կը հրաւիրուին ողբացեալ Փրոֆէսէօրին յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Յասմիկ Գայթանճեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Գայթանճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ, եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ. Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Տ. Կոմիտաս վարդապետ Սողոմոնեանի, Տէր Եսայի քհնյ. Ալթունեանի, վերջերս Աթէնք վախճանած Տէր Մեսրոպ քհնյ. Տէր-Յակոբեանի, եկեղեցւոյս բարերար Յակոբ Տէր – Յակոբեանի, հանգուցեալ դպիրներու եւ սարկաւագներու հոգիներուն համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը յարգելու անոնց յիշատակը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Վարդան Քիւփէլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ԳԷՈՐԳ, ՎԱՂԱՐՇԱԿ եւ ՄԱՐԻԱՄ ԿՈԲՈՅԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի յաւարտ պատարագի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի թաղիս նախկին հոգեւոր հովիւ

ԵՍԱՅԻ ՔՀՆՅ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Պօմոնի եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը յայտարարէ թէ այս Կիրակի պիտի պատարագէ եւ քարոզէ թեմիս առաջնորդ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 21ին Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը դասախօսէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ : Նիւթը.— «Վատիկանի Բ. ժողովին Գ. նիստը» :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը անխըտիր :

« Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԿԻԼԻԿԻՈՅ »

Հոկտեմբեր 11ին Մարսէյլի մէջ Արարայի տարեդարձին առթիւ « ի յիշատակ Կիլիկիոյ » մակագրութեամբ շքանշաններ բաժնուեցաւ նախկին կամաւորներու կամ անոնց այրիներուն : Ասոնց կարգին շքանշանի արժանացաւ Քանէն, նախկին կամաւոր եւ Աղքատախնամի հիմնադիր ողբացեալ Յակոբ Նշանեան, որու շքանշանը յանձնուեցաւ իր այրիին՝ Տիկին Զարուհի Նշանեանի :

×

Այս առթիւ Քանէն, Տիւզեան ընտանիքը փոխան շնորհաւորութեան 25 ֆրանք կը նուիրէ Անտիյիի հանգստեան տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն), եւ 25 ֆրանք «Յառաջ»ի :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հ. Լեւոն Վրդ. Աբէլեան :

ԳԻՆԵՁՕՆ

Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է գինեձօն մը ի պատիւ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի Ահարոնեան սրահը, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան, ուսուցչութեամբ Օր. Ս. Թութէլեանի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը արտածման գրասենեակի մը մէջ աշխատելու, ծրար շինելու եւ պզտիկ գրութիւններ ընելու համար :

Դիմել «Յառաջ»ի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ, Զ. ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ
ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

PLACE SAINT-SULPICE, PARIS (6e)

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ՝ ընկ. Օ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Խօսնակ՝ ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

A PARTIR DE MINUIT, BAL DE NUIT
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
Orchestre BERNARD DEDEDJIAN

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ խումբերուն, Կապոյտ Խաչի միջ – մասնաճիւղային վարչութեան իր մասնաճիւղերով :

Շաբաթ, Հոկտ. 31, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. CHAVE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերու դի կողմէ ուղերձ՝
ՅՈՎՀ. ՃԱՌԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին .— երգ, նուագ, արտասանութիւն, դաշնակ, կենդանի պատկեր, պար :

Կը մասնակցին .— Պ. ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆ, Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ (երգ), ՎԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, ՎԱՀՐԱՄ ՃԱՌԱՅԵԱՆ, Օր. ՍԵԴԱ ԹԻՒԹԷԼԵԱՆ, Օր. ԷԼԻԶ ԵՂԻԿԵԱՆ (արտասանութիւն), ՌԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ (դաշնակ), կենդանի պատկեր եւ Հայկ. պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
Խօսնակ Օր. ՄԱՐԻ ՍԱՂՐԵԱՆ
Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի զիներով

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ — ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին :

×

ԼԻՈՆ.— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյ, Ազգ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր եւ խնջոյք :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԴԷՊԻ «ՆՈԹՐ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏԻ» ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի հայ գաղութին 32րդ Ուխտագնացութիւնը դէպի «Նոթր Տամ տը լա Կարտի» սրբավայրը, տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի օր, ժամը 9ին :

Նոյն օրը ժամը 9·30ին պիտի պատարագէ ու քարոզէ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ծ. Վ. ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի հայ բարեպաշտ ժողովուրդը :

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերը, Առնուվիլ լէ Կօնէսի մէջ (73 Ավընիւ Անրի Պարպիւս) այս տարի մանկարպարտէզ եւ մանկամսուր մը բացած են :

Կը հրաւիրուին ծնողքները իրենց փոքրիկները առաջնորդել հայ քոյրերուն :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բաբգէն Սիւնի» խումբին կողմէ : Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս Լիտոյի սրահներուն մէջ, Օ Փերթիւիզիէ :

Օթոքար առնել՝
Rue Marcelin Allard
(près la Grand'Poste)

ժամը 21·30 անց, վերադարձը ապահովուած է :

ORCHESTRE ANDRE CONSTANT

Կը հրաւիրուին շրջաններու բոլոր ընկերները :

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Օթէլ Մոտէրնի սրահներուն մէջ (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք) ընդունելութիւն մը կազմակերպուած է ի պատիւ Հայ Արուեստագէտներու որոնք իրենց գործերէն նուիրած են Երեւանի Թանգարանին :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS. RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ

Տէր եւ Տիկին **ԳԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ**

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բա բեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ ցի Ուկրայնական անուանի պարախումբը իր ամբողջական կազմով :

BALLET DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE VERHOVENA
sous la direction de Mme ALEXADRA KOUKLOWSKA

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

Մուտք 10 ֆրանք

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 24 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10143 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.143

...ՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ՆՉԵՒ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

—o—

...ղերու պատմութեան մէջ դժուար է ...ել քաղաքական կուսակցութիւն մը, ...ամբողջ 74 տարի դիմացած ըլլայ, ...ծք տալով աշխարհը յեղաշրջող ա- ...ի փոթորիկներու :

...ք քառորդ դարու ընթացքին շատ ...ր անցան կամուրջներու տակէն, ...այ կայսրութիւններ հիմնայատակ ...նեցան, թագաւորներ ու կայսրեր ...ուրկ եղան, աշխարհակալներ ու ...ներ անցան ու գացին անդարձ ...ով, վարչաձեւեր տապալեցան, ...ապետութիւններ սնանկացան, սա- ...ն կայ ու կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակ- ...թիւնը :

...ն է պատճառը այս կենսունակու- ...ն : Ուսկի՞ց կ'առնէ Դաշնակցութիւ- ...ր ուժը անսպասելի, յարաճուն, ու ...առակ իր 74 տարիներուն, մի'շտ ե- ...ասարդ :

...ր բոյս մը իր աւիշը չառներ մայր ...ն, կը թառամի : Ի՞նչպէս կ'ըլլայ ..., կը հարցնեն մարդիկ զարմանահար, ...նակցութիւնը մայր հայրենիքէն ար- ...ախիլ ըլլալէ վերջ ալ դեռ, կ'ապրի, ...ի ու կը բարգաւաճի : Ի՞նչ է գաղտ- ...ը :

– Գաղտնիքն ա'յն է, որ Դաշնակցու- ...ը ծնաւ, ինքնաբուխ կերպով, հայ ...ովուրդի ծոցէն, անոր անլուր տա- ...անքներէն : Զպարտադրուեցաւ դուր- ...ն՝ օտար, արտաքին ուժերէ : Ապրե- ...ւ ժողովուրդին մէջ : Իր կենսահիւթը ...ց հայրենի երկրի հողէն : Տառապե- ...ւ իր ժողովուրդին հետ : Անոր տա- ...անքներուն վերջ տալու համար զէն- ...ձեռքին լեռ բարձրացաւ ու կռուեցաւ : ...ակաւ ու զարնուեցաւ : Իր անձնուէր ...ակներուն թանկագին արիւնը տալով ...ուեցաւ յանուն ազատութեան :

...այ բազմաչարչար ազգի ազատութեան ...ումը վերածեց հանգանակի մը, որ ի ...ջոյ դարձաւ Միացեալ եւ Անկախ ...ատանի դաւանանք :

...ատարիմ մնաց այդ դաւանանքին ...նոր իրականացումը հետապնդեց ...ի եւ դիւանագիտութեան ճամբով : ...ւ թէ դէշ օրերուն եղաւ առաջնորդ ...ժողովուրդին :

...որ ալ, հաւատարիմ իր կոչումին, ...ագրութեան մէջ եւ ամէն տեղ, առ- ...անօրէն կանգնած է անոր կողքին, ...ւ հաւատարիմ եւ անվհատ պահակն ...պաշտպանը Հայկական Դատին, իբրեւ ...ազատ արտայայտիչը անոր ազգային ...քաղաքական պահանջներուն :

...աշնակցութիւնը հրապարակ իջաւ իր ...ին վրայ պարզած « մա'հ կամ ազա- ...թիւն» նշանախօսքը, ուխտելով ա- ...ա հայրենիք մը ապահովել հայ ժողո- ...ուրդին :

...ր ուխտը իրագործուեցաւ 1918 Մա- ...ի 28ին, երբ մահու եւ կենաց կռիւնե- ...ի վերջ մեր պապենական հողերու մէկ ...ին վրայ հիմը դրուեցաւ անկախ Հա- ...ատանի Հանրապետութեան :

...որ անկախ չէ մեր հայրենիքը : Ա- ...ր սահմաններէն դուրս կը մնայ Թրքա- ...ատանը, որուն համար իրենց կար- ...ր արիւնը թափեցին մեր բազմահազար ...ուկներն ու կամաւորներ, եւ որու ...ոյն զոհուեցան մեր մէկուկէս միլիոն ...ատակները :

...աշնակցութիւնը «անելիք» ունի դեռ : ...ի ապրի եւ գործէ, մինչեւ վերջնա- ...ն յաղթանակ : Մինչեւ իրականացու- ...ը Հայութեան դարաւոր երազին, Միաց- ...ալ եւ Անկախ Հայաստան, ամբողջական ...ութեամբ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՀԱՅՀՈՅԱԾ Է

—o—

«ԾԻԾԱՂԵԼԻ ԳԱՃԱՃՆԵՐ, ԲԵՌՆԱՏԱՐ ԷՇԵՐ, ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՈՐ ԵՍ ՁԵԶ ՄԱՐԴ ԸՐԻ...» ԿԸ ՊՈՌԱՅ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

—o—

Յայտնութիւնները իրարու կը յաջորդեն Խրուշչեւի շնորհազրկումին մասին : Վերջին լուրերու համաձայն խորհրդային նախկին վարչապետը սարսափելի ջղայնացած ելոյթ մը ունեցած է Պրեզիտիոմի նիստին եւ հայհոյանք չէ խնայած :

« Ծիռաղելի գաճաճներ էք, բեռնատար էշեր, երբեք ոչ մէկ բանէ բան պիտի չհասկնաք : Մի' մոռնաք որ ես ձեզ մարդ ըրի : Թոյլ չեմ տար ձեզի որ մոյկերուս մէջ թքնէք» : Այս խօսքերը մէկ մասն են միայն այն լուտանքներուն զորս Խրուշչեւ նետած է Պրեզիտիոմի իր ինը ամենազօր ընկերներու երեսին : Ասոնք անայլայլ լսած են, երբ Խրուշչեւ յոգնած, փրփրած, սպառած, լռած է, Սուսլով, կուսակցութեան տեսաբանը, չոր կերպով ըսած է .— « Պրեզիտիոմի ընկերները կրնան իրենք անդրադառնալ թէ որեւէ վէճ աւելորդ է այս պայմաններուն մէջ» :

Իր «յանցանքներուն» վրայ կը բարդըւին փեսային «յանցանքները» : Աճուպէյ կը պատրաստէր Էրհարտ – Խրուշչեւ հանդիպում մը, այս առթիւ իր ըրած կարգ մը յայտարարութիւնները դժգոհ ձգած են կուսակցութիւնը :

« Մենք, Ռուսերս, ներկայիս միակ իրական պատուարն ենք Մաօ Յէ Թունկի ասիական հորդաներուն դէմ » : Ակնարկելով Ուլպիխթի, հասկցուցած է թէ «կարմիր մենատէրը» զոր բոլոր Գերմանացիները կ'ատեն այլեւս երկար ատեն չունէր ապրելու, անդարմանելի հիւանդութիւն մը ունենալով :

Պոնէն վերադարձին, Աճուպէյ ուղղակի աներհօրը կ'երթայ, առանց զեկուցում տալու կեդրոնական կոմիտէին :

Խրուշչեւ ուրիշ ձախող քայլ մը առած է, նամակ մը զրկելով կուսակցութեան ուր կը թելադրէր գիւղատնտեսութեան ամբողջական վերակազմութիւն մը ճարտարարուեստական հիմերու վրայ, առաջարկելով որ իր փեսային յանձնուի այդ գործը, Աճուպէյը նշանակելով գիւղատնտեսութեան կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար :

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ԴԵՐԸ

Մինչ ոմանք կ'ուզեն Անաստաս Միկոյեանը ներկայացնել իբրեւ «դաւաճանող բարեկամ մը », նոր տեղեկութիւններու համաձայն, կը պարզուի թէ ընդհակառակն Միկոյեան ջանք չէ խնայած փրկելու համար Խրուշչեւը : Այսպէս 1956ին, Ի. համագումարի ընթացքին, ուր յայտնուեցան Սթալինի «սխալներն ու ոճիրները », Խրուշչեւի գաղտնի տեղեկագրէն զատ կար նաեւ Միկոյեանի ճառը, որ սակայն շատ աւելի չափաւորական էր եւ կը ձգտէր մեղմացնել Խրուշչեւի բուռն արտայայտութիւնները : 1957ին, «հակակուսակցական խմբակի » պայքարին ընթացքին, Միկոյեան կրկին փորձած է աւելի ճկուն եւ քիչ մը չէզոք դիրք բռնել : 1958ին, համայնավար երիտասարդութեանց շարժումի համագումարին ընթացքին, Խրուշչեւ ջատագոված է Ղազախստանի խոպան հողերու օգտագործման իր ծրագիրը : Այդ միջոցին բախում մը տեղի ունեցած է Միկոյեանի եւ Խրուշչեւի միջեւ, Միկոյեան վերապահ ըլլալով :

« Միկոյեանը չի հաւատար, պոռացած է Խրուշչեւ » եւ Միկոյեան պատասխանած է .—

« Ո'չ, չեմ հաւատար » : 1959ին, Խրուշչեւ Միացեալ Նահանգներ կ'երթայ, քիչ ետք Միկոյեան կը ստիպուի անշշուկ ճամբորդութիւն մը ընել սրբագրելու համար Խրուշչեւի ծայրայեղութիւնները : 1962ին, անգամ մը եւս Միկոյեանն է որ Քուպա կ'երթայ միջին ճամբայ մը գտնելու համար Քասթրոյի հետ : 1963ին նորէն Միկոյեանն է որ ճաքարթա կ'երթայ խորհրդային քաղաքականութիւնը բացատրելու համար Չինաստանի եւ ասիական հարցերու նկատմամբ : Վերջապէս կայ Թոլիաթթիի կտակը : Խրուշչեւ չէր ուզեր որ հրատարակուի եւ ըսած է Բրեժնեւի որ նման դիմում մը ընէ իտալացի համայնավարներուն երբ Հռոմ կ'երթայ յուղարկաւորութեան : Իտալացիք կը մերժեն եւ Բրեժնեւ կը հասկնայ որ ձախող բան մը ընել տուած են իրեն : Այն ատեն Միկոյեան, Սուսլով եւ միւսները, Խրուշչեւի դէմ, կ'որոշեն ամբողջովին հրատարակել Թոլիաթթիի կտակը Պրաւդայի մէջ :

Արդէն Միկոյեան երբեք բացէ ի բաց դիրք չէ բռնած Փեքինի դէմ : Երբ Միկոյեան Սոջի գացած է Հոկտեմբեր 11ին, փորձած է համոզել Խրուշչեւը որ Նոյեմբեր 7ին, Հոկտեմբերեան տարեդարձին առթիւ, ինք ալ ներկայ ըլլայ ու յայտնէ թէ կուսակցութեան շահը եւ իր յոգնութիւնը կը պարտադրեն որ քաշուի, բայց Խրուշչեւ մերժած է :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Եօթանասուն եւ Չորս տարիներ բոլորած հսկայ կազմակերպութիւն մըն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Հայութեան մեծ երազին իրագործման ճամբուն վրայ կանգնած՝ հաստատակամ, եւ խորունկ գիտակցութեամբ իրեն վստահուած դերին :

Անցնող 74 տարիները, Դաշնակցութեան համար եղան պայքարներու անվերջանալի շարք մը, յաղթանակներով ու պարտութիւններով : Անցան կրակէ ճամբաներէ, անձնուիրութեամբ եւ անսասան հաւատքով, եւ այսօր եւս կը շարունակէ ան իր ուղին, հզօր եւ վճռական, ի խնդիր բազմաչարչար հայ ժողովուրդի արդար դատին :

Դաշնակցութիւնը ծնաւ հայ ժողովուրդի ծոցէն, հասակ նետեց ու մեծցաւ անոր ցաւին ու տառապանքին մէջ : Եղաւ անոր ծառան եւ իտէալին դրօշակիրը : Վեց դարերու ստրուկութեան մէջ թրմրած բազմութիւններու առջեւ բացաւ անկախութեան եւ ազատութեան հորիզոնները լայնօրէն :

Փորձեցին պատմութեան յանձնել այս մեծ կազմակերպութիւնը, ոմանք, ժըխտեցին անոր պատմական առաքելութիւնը : Եղան նոյնիսկ մարդիկ որոնք յուղարկաւորութիւններ սարքեցին զայն թաղելու տխուր ցնծութեամբ :

Բոլոր տեսակի դաւադրութիւնները սակայն չկրցան հասնիլ իրենց նպատակին : Ընդհակառակն, տարուէ տարի աւելի ուռճացաւ, հետզհետէ զօրացաւ եւ դարձաւ ազատատենչ Հայութեան ամէնէն նուիրական պահանջներուն անվեհեր արտայայտիչը եւ անոր երազներուն իրականացման անդրդուելի դրօշակիրը :

Սերունդներ եկան ու անցան, անդարձ մեկնեցան նուիրականացած դէմքեր, սակայն անոնց տեղ եկան նորեր, նոյն անխախտ հաւատքով, զոհողութեան եւ պատրաստակամութեան նոյն երդումով, ջլապինդ ու վճռական, շարունակելու համար պայքարը հայ ժողովուրդին որ իր բոլոր յոյսերը դրած է իր վրան, անկէ սպասելով իր իտէալին իրականացումը :

Դաշնակցութիւնը ուխտած է իր առաքելութեան ճամբուն վրայ դադար չճանչնալ :

Դաշնակցութիւնը ուխտած է, հայ ժողովուրդին ծառայութեան անձնուրաց ու հաւատարիմ առաքեալը մնալ :

Դաշնակցութեան ոգին, կուգայ մեր մեծ նախահայրերու տեսիլքէն, որ հայ ժողովուրդը անպայման պիտի առաջնորդէ դէպի մեծ յաղթանակը :

Դաշնակցութիւնը իր կուռ շարքերով եւ անխախտելի ոգիով պիտի ապրի ու գործէ այնքան ատեն որ կ'ապրի հայ ժողովուրդը :

Դաշնակցութիւնը՝ հայ դատին աննը-կուն դրօշակիրը, անպայման պիտի յաղթանակէ եւ իր յաղթանկէն է որ պիտի ծագին ազատութեան եւ անկախութեան արշալոյսները :

ԿԵՑՑԷ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ :

ԿԵՑՑԷ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՊԵԼԵԱՆ գրական մրցանակը տըրուեցաւ Ժան – Փօլ Սարթրի որ մերժեց զայն : Ֆրանսացի փիլիսոփան երկար բացատրողական մը կուտայ այս մերժումին առթիւ : Գլխաւոր պատճառաբանութիւնն այն է որ Սարթր կ'ուզէ ազատ մնալ, մանաւանդ իր քաղաքական տեսակէտներուն մէջ : Կը մերժէ աջէն եկած մրցանակ մը ինչպէս պիտի մերժէր ձախէն եկած մրցանակ մը : Կը ցաւի որ Նոպելի մրցանակը տրուած է Փասթերնաքի, որ իր երկրին մէջ արգիլուած գրագէտ մըն է փոխանակ տրուելու Շոլոխովի մը, եւայլն :

ՄԱԿ-Ի ընդհ. քարտուղարը Ու. Թան կ'առաջարկէ որ հիւլէական հինգ պետութեանց ժողով մը գումարուի 1965ին :

ՓԵՔԻՆԻ « Ժողովուրդին Օրաթերթը » 2500 բառերէ կազմուած խմբագրական մը ունի, ուր կ'ըսուի թէ Չինաստան հիւլէական ռումբէն ալ աւելի զօրաւոր զէնք մը ունի՝ Մաոյի միտքը ... :

ԷՐՀԱՐՏ յայտարարած է թէ պէտք է արագացնել եւրոպական միութիւնը :

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի շարունակէ զօրավիգ կենալ Կիպրոսի, անոր պայքարին մէջ անկախութեան եւ ինքնորոշման համար :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին ռազմիկներու նախարարը յայտարարեց թէ զինադադարի 20ամեակին առթիւ, 1965 Մայիս 8ը տօնական օր նշանակուած է :

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"

Ինքնագոհ անապարծութեան ոճն մը չէ այս, « Դաշնակցութեան Օր »ը, որ հաստատուեցաւ 1925ին, Փարիզ համաձայն 10րդ ընդհ. ժողովի որոշման :

Դարերէ ի վեր հայ ժողովուրդը ունի ոճներ եւ յիշատակներ, որոնց տարեդարձը կը ոճոխ անխափան, պղտունց մը խունկով կամ չքեղաշուք հանդիսաւորութեամբ : Ընդհանրապէս պարտութեան եւ լացի օրեր են անոնք, կամ զուտ կրօնական, համաքրիստոնէական յիշատակներ, որոնք մեքենաբար իրարու կը յաջորդեն :

« Դաշնակցութեան Օր»ը բառին տակ ռական իմաստով տարեդարձ մը չէ, ոչ ալ յիշատակի ոճոր այս կամ այն մեծ դէպքին, այլ վերյիշումը, խտացումը ամբողջ շրջանի մը պատմութեան, իր յաղթանակներով եւ ցնցումներով : Հայկական վերածնութեան, « ազատութեան ճանապարհ»ի նոր հանդրուան մը բացուեցաւ ինքնաուհական թուականներուն : Շնորհիւ վաթսունական թուականներու լուսաւորութեան ճիդերուն եւ, յաւելի վերջը, երկու հատուածներու հաղորդակցութեան , արդէն ունէինք սերունդ մը, որ պատրաստ էր գործի վերածելու ցանուած հունտերը : Ազատութեան տեն չը վերացական խօսք մը չէր անոնց համար, այլ չօշափելի պատկեր մը, արկածալի , վսեմ ու գրաւիչ հեռանկար մը : Եւ անոնք պատմութենէն ու կեանքէն սորվելով անոր հասնելու միջոցները , ասպարէզ կ'իջնէին անձին վտանգով եւ կատարեալ վճռականութեամբ :

Այսպէս է որ ունեցանք անոման վտանգը «արի արանց » հերոսներու , ռոմանտիկ տասնեակներու անունները դոց եղած են, բայց հազարեակներ կը մնան անյայտ եւ առանց երգի : Անոնք դէպի մահը գացին այնքան երկիւղածութեամբ որքան առաջին քրիստոնեաները : Անոնք ալ ունէին հաւատք մը, հայրենիքի եւ ազատութեան դաղափարը, ու մինչ առաջին քրիստոնեաները քարայրներէն դէպի կրկէսները կ'առաջնորդուէին հոյս հնազանդ, աստուածավախ համակերպութեամբ , մեր առաջին ռազմիկները կը կռուէին մինչեւ վերջին փամփուշտը , եւ իրենց արեան կաթիլներով կ'արծարծէին կրակը :

« Դաշնակցութեան Օր »ը, ուրեմն , առաւելապէս փառաբանութեան օրհներգ մըն է, դիտակցութեան եւ պայքարի « Մեծացուցչ»ն, որուն առջեւ չի կրնար նար չխոնարհիլ ամէնէն խորթ անհատն անգամ : Այստեղ չկայ կուսակցական մեկնաբան, ոչ ալ հատուածական խորհ : Ո՛վ որ մեռաւ ազատութեան համար, առանց հաշուելու եւ առանց վայրկեան մը քննրկելու, իրական արժէք մը, պարծանք մըն է ո՛րեւէ ժողովուրդի համար : Վա՛յ անոնց որ չեն գիտեր յարգել իրենց մեռելները : Դաշնակցական ուխտաւորներուն հետ ինկած են նաեւ շատ ու շատ ուրիշներ, կուսակցական կամ ոչ. ինչպէս անկէ առաջ ու անոր հետ գործած են հազարներ, միեւնոյն գաղափարներուն համար : Մենք ակնածանքով կը խոնարհինք բոլորին առջեւ, եւ կ'ուզէինք որ անոնց յաջորդները չզոհանային միայն անոնց յիշատակներով :

Բայց Դաշնակցութիւնը, ինքն իրեն

Ո՛վ աւելի մեծ համարձակութիւն, աւելի մեծ բարոյական իրաւունք կ'ունենար անձնուիրութեան հրաւիրել ժողովուրդի բոլոր կենսունակ տարրերին, քան ինքը՝ առաջինը արեան դաշտ նետուող յեղափոխական : Ո՛վ արդեօք, ինչ մարդ, ինչ բարոզիչ կամ բարոզիչներ կարող էին Պոլսից մինչեւ Վան, Ռուսաս տանից մինչեւ Ամերիկա ցնցել Հայութիւնը՝ բոլորի սրտին միեւնոյն զարկը հաղորդելով, բոլորի առջեւ պարզ ամփոփելով մեր ընդհանուր ազգային իղձերը, քան այդ անում էին հին յեղափոխական ձեռնարկները : Ո՞ր գրողը արդեօք, ո՞ր լեզուագէտը, ո՞ր հարուստը, ո՞ր հռետորը կարող էր հայկական պահանջների մասին այնքան հրատարակութիւնների մէջ այնքան լեզուներով , այնքան գրել, այնքան տպագրել, այնքան սրտեր ու մտքեր յուզել, որքան գրել, տպագրել, զգալ ու մտածել էր տալիս հայ ժողովուրդի ծանր, անորմալ դժոխային կացութեան թարգմանը — յեղափոխական բողոքը :

ԲՐԻՍՏԱՓՈՐ

համար հաստատելով տարուան մէջ մասնաւոր Օր մը, կ'ուզէ ոչ միայն արդար հպարտութեամբ նայիլ իր անցեալին , իրրեւ հզօրագոյն ազդակը հայ ազատագրական դիւցազնամարտին, այլեւ թար մանալ, ամրանալ ինքն իրմով : Ազատագործը չէ վերջացած, տարաբախտաբար . եւ այն կայծերը որ սերունդներ վառեցին երէկ, կը մնան, տակաւին, իրրեւ մշտավառ մորենիներ : Որքան ալ փոխուած ըլլան աշխարհն ու մարդիկը, սրբութիւններ կան որոնք յաւիտենական են : Այդպէս է ազատութեան դաղափարը, որ կը ծնի մարդուն հետ, բայց եւ կը խափանի անո՛ր ձեռքով : Եւ որքան առեն որ խափանողներ եւ բռնացողներ կան, անպակաս պիտի ըլլան ըմբոստացողները

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

Աւելի քան եօթանասուն տարիներու ամէհի պայքարի եւ աւելի քան եօթանասուն տարիներու կեանքի Տօնն է :

Յուղումներ ու ապրումներ կան զոս պարտկելն անհնար է եւ փոքր առիթ մը իսկ բաւական է յաճախ ակամայ բայց անզուսպ պոռթկումով մը զանոնք լոյս աշխարհ տալու : Եւ ի՞նչ աւելի զօրեղ , աւելի մղիչ ազդակ քան եօթանասունը չորս տարեկան ըսելու, պոռալու ամէնուն, ամէնուն թէ մենք եւս Դաշնակցական ենք եւ այժմ իր անցեալով կը անանինք ու կը խանդավառուինք, իր ներկայով կ'ոգեւորուինք, ապագային համար որ մեր զաւակներուն է :

Եւ կարծես աներեւոյթ , բայց առնական բազուկէ մը մղուած, երիտասարդ նեղն ալ, նորերը, դմայլանքով երկիւղած, յոյսով առլցուն կը մօտենան ահա անվարժ բառերով մեր հաւատոյ հանդանակն արտասանելու :

Դեռ երկէ էր, կարղացեր էինք թէ ի՞նչպէս սաքսոն հետախոյզը ծովահէնները հարստութեան կղզին զրաւեց կամ թէ ի՞նչպէս ափրիկեան կոյս անծանօթին ծոցն յառաջանալով անոր պաղտնիքը կորզեց : Կարղացեր էինք թէ ի՞նչպէս եօթը փրանկ իչխաններ, եօթը սրաճը – ոիչ նժոյդներ հեծած արշաւեցին եօթը լեռան հետեւէն, լուսնկայի ոսկի փոշին բերելու եւ իւրաքանչիւրն առաջինը ինք ցանելու թագաւորի ագկան մազերուն վրայ, որպէսզի ան իր կինն ըլլայ :

երը ու կռուողները : Թէեւ տարրեր պարագաներու մէջ, այդ հողը ունինք այսօր ալ : Եւ, եղերական ցնցումներէ յետոյ , ունինք նաեւ սփոփարար կէտ մը,— այլեւս չկան խարխափումներ : Անցեր է փորձի շրջանը , եւ հայ ժողովուրդը կանգ առած է որոշ , թանձրացեալ հանդրուանի մը վրայ,— Ամբողջական Հայաստան : Թափուած արիւնը բիւրաղան ակերով եկած յանգած է կորիզի մը ուրկէ անդին փրկութիւնը հեռու չէ :

Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի ծոցէն քաղած է իր ցանած հունտերը . եւ որքան աւելի ուժ ունենայ զանոնք պարզացնելու, այնքան պիտի մօտենայ այդ օրը :

Ընկեր կամ համակիր, բոլոր անոնք որ ողեւորութեան եւ ներշնչման կարօտ ունին, « Դաշնակցութեան Օր»ը պիտի նկատեն ոչ միայն անցեալ փառքերու յիշատակ մը, այլեւ առիթ մը ինքնաքաղաքացիական :

Գացողներուն փառքը երգած առեն , պիտի չմոռնանք նաեւ ճոխացնել անոնց աւանդները :

Շ.

3 Հոկտեմբեր 1926

Պահելով հանդերձ հիմնական արժէքները ամէն սերունդ իր բաժինը պիտի բերէ, որպէսզի մեր կազմակերպութիւնը շարունակէ մնալ մշտահոս աղբիւր մը հայրենասիրական եւ շինարար գործունէութեան, ի խնդիր ամբողջական յաղթանակի: Նոր ապիշ, նոր շունչ, նոր ճիգ՝ ամէն ճակատի վրայ: Եւ ամէն ոք որ հայկական հարցաճի մը կը շինէ:

Շ.

Գիրքը փակելէ ետք կ'երապկինք կարդալ : Մենք եւս կը մեկնէինք հարստութեան կղզին ու հոն կը հաստատէինք մեր իշխանութիւնը որ աւարդ կը տապալէր սթափման հետ :

Ահա այդ առասպելական հերոսութիւններու տպաւորութիւնն եմ կրած ամէն անգամ որ զրուագ մըն եմ կարդացէր Հ. Ց. Դաշնակցութեան կեանքին :

Հոս իրականն է որ կը խօսի այլեւս եւ հեղինակի վառ երեւակայութեան հիւսածը չէ, այլ կեանքն իսկ ստեղծեր է այդ հրաշալի դիւցազնապատումը որ կը տարկադրէ բաղդատութիւն մը ընել առնոք կարդացած աննկարելի պատմութիւններուդ եւ այդ զրուագներուն միջեւ եւ ոնք կը նոյնանան մտքերու մէջ, ու կը մնաս ապշած, կը մնաս զմայլած :

Հերոսներու ի՛նչ չարան, յանդգնութեան, արուութեան եւ նուիրման ի՛նչ զորձեր :

Մարդիկ թողած ամէն ինչ, դէնքն ես դրկեր, լեռ ու ձոր ասպատակեր, ժամ արհամարհելով կեանքն են տուեր կեանքին տիրանալու համար; կեանքին՝ որ մարդիկ կը զլանային իրենց :

Եւ սակայն ուրոյն ու անջատ դէմքեր չեն անոնք : Այդ դէմքերն ու դէպքերը կը չաղկապուին իրարու, մէկ համայնապատկերով կը ներկայանան, անբաժանելի ամբողջութիւն մըն են, Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը :

Ծներ է ան ահաւոր ու յարատեւ երկունքով մը եւ որուն ճակտին կարծես բախտը անողոք տառերով գրեր է թէ՝

— Դու պիտի ըլլաս քու ժողովուրդիդ անվարձ սպասարկուն, կեանք պիտի տաս անոր կեանքը ապահովելու համար, պիտի կռուիս մինչեւ խիզախ , յամառ կռիւներ եւ սակայն անվարան , առանց յուսահատելու եւ մանաւանդ առանց վարձատրութեան : Ճամբուդ փուշեր պիտի գտնեն, պիտի հայհոյեն, պիտի անարգանեն, պիտի հալածեն զքեզ , նոյնիսկ քու հարազատներդ : Դուն ուշ պիտի չդնես այդ բոլորին , պիտի շարունակես վճռակամ, մինչեւ որ քու հազար անգամ դարձ անբախտ ժողովուրդդ հանդրուանի հասցնես : Դու պիտի ըլլաս իր առաջնորդ-

(23 Շար.)

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

«Մանուչակ հրեշտակ էր, — խօսեց նա ինքն իր հոգու հետ ,— հրեշտակ էր Մանուչակ, համբարձուեց երկինք եւ իր հետ տարաւ անմեղ ճճերուց : Ողորմի քեղի, Մանուչակ , հազար ողորմի : Եթէ հիմի երկնքից կը նայես ընձի, կը տեսնաս՝ թողութիւն արա, Մանուչակ : Եւ խեղճ Նուպար նոյնպէս մեղք չունի , բարի մարդերաց ու Աստծու կամքով ի մեր չարժմունք , եւ անբախտ Նուբարին նմանապէս թող ների քո սուրբ հոգին, ամէն, ամէն » ...

Նահապետն աղօթում էր : Նուբարը լսում էր նրա մրմունջները : Օդի մէջ երդում էին արտոյտները, ճանապարհի երկու կողմերից լսում էին ծղրիդների ճռռոցները : Եղները գնում էին ոչ չառապելով, ոչ էլ դանդաղ : Քայլում էին հանդարտ , դլուխները լուծերի տակ բարձր պահած, հպարտ : Կարծես զգում էին, որ կարեւոր, չատ կարեւոր մի գործ են կատարում այսօր ...

Գնում էին արեւելքից արեւմուտք , միշտ Արաղածի փէչերով : Արեւը հիմա նայում էր նրանց ձախ կողմից : Վերեւից գով քամին չէր փչում այլեւս : Երկիրը տաքացել էր : Մօտենում էին Թալիչի ձորաբերանի այդիներին :

— Զկանգնե՞նք էստեղ, Նուբար : Մենք՝ մի քիչ հաց, եղներն էլ մի քիչ խոտ ուտեն, դաշրեր են, հանդստանան ... ի՞նչ կ'ասես ...

Նուբարը ցնցեց ուսերը ու չընչաց .

— Դու դիտես, Նահապետ ...

Նահապետի սեւ, խորունկ աչքերը թեթեւ ժպտացին :

— Կանգնենք... հօ, հօ , եղներ , կանգնենք , բաբօ ...

Եղները հնազանդ կանգնեցին : Նահապետը ցած իջաւ :

— Իմ ձեռք բռնի, Նուբար իջի ...

Նուբարը ձեռքերը յենեց նրա ձեռքերին ու հանդարտ , թեթեւ, փոքրիկ սայլից թռաւ գետնին :

Նահապետը եղներն էր արձակում , Նուբարը, սայլից իջեցրեց մի խուրձ խոտ ու բերեց դրեց նրանց առաջ : Նայելով Նուբարին՝ Նահապետը մտածեց . « Աստուած սոյ ի տուէր, չի խնայեր » :

— Բոխչն բեր, Նուբար, բացի, մենք էլ մի քիչ հաց ուտենք ...

Նստեցին ձորափին , մեծ մի ընկուզենու տակ, բացեցին կապոցը : Ինթեռամը երկու եփած հաւ էր դրել, պանիր, լոչ հաց, հինդ – վեց հատ «երկրի կլոճ » , խաչած ձուներ : Նուբարը բացելով հացերը, հաւերը դրեց Նահապետի առաջ ու ձուերն էլ կճպելով, նոյնպէս նրա առաջ դրեց : Նահապետը պոկեց մեծ հաւի երկու բղերը, պարզեց Նուբարին .

— Դեր , Նուբար ...

Նուբարն ամաչեց : Երկրում համեղ պատառները միշտ տղամարդկանց առաջ էին դնում : Հակառակը չէր տեսել :

— Մի՛ ամչնա, Նուբար , — կրկնեց Նահապետը : Այդ խօսքերից Նուբարն աւելի ամաչեց : Այն ժամանակ Նահապետը հաւի պուտը վերցրեց, պոկեց վրայի միսը, փաթաթեց լաւաշի մէջ ու իր ձեռքով արած բրդուղը պարզեց կնոջը :

— Թէ Աստուած կը սիրես, վերցրու , կեր Նուբար ...

Նուբարը վերցրեց ու չուտ եկաւ , որ Նահապետը չտեսնի , թէ ինչպէս է ուտում :

— Աշխարքի մէջ հիմի ես եմ քո խա – մար, դու ես՝ դի խամար ,— ասաց Նահապետը ,— բանենք դաւանենք իրար հետ, պահուենք , չխոտենք իրար հետ, Նուբար : Խօսրաւանից իմ սիրտ քո վրէն պիտի ցաւի, քո սիրտ՝ իմ վրէն : Խպէս է իրականութիւն : Եւ Ջահել չենք, որ մէկս մէկուց ամչնանք ...

Մի քիչ թեքուած , Նուբարը կամաց ուտում էր Նահապետի տուած բրդուղն ու լսում էր միայն :

— Մարդ եօթը հարիւր տարի, հազար տարի չապրի ,— ասում էր Նահապետը, — ես յիսուներկու տարեկամ իմ, ոտքեր իմ յիսուներեքի մէջ : Շատ գործ քիչն ի մնացեր : Գոնէ էսօրից յետոյ գառնութիւն չի տեսնանք, Նուբար...

Փոքրիկ, փոքրիկ բրդուղներ էր նետում Նահապետը, մէկին առաջարկում էր Նուբարին, մէկին ինքն էր ուտում, գանգատ, կարծես առանց հաճոյքի, որպէս պարտականութիւն : Ամբողջ ուշադրութեամբ իր սեփական խօսքի վրայ էր :

— Տես էս դողի ծառ : Քանի տարի կան կը լինի : Հինդ հարիր: Արմատները ժեռ քարեր ճչել են, մտիր են երկրի մէջ: Շատ կայծակ, փոթորիկ ի տեսնի, բայց կանգուն ի ... Մարդն էլ պիտի էդպէս կանգուն ի ... Մարդն էլ պիտի էդպէս կանգուն լինի Նուբար ...

Եղները խոտն ուտելուց յետոյ պատրաստ էին իրար կողքի ու հանգիստ էին: Նահապետի հայեացքն ընկաւ Նուբարոյ վրայ : Ներանք էլ նայեցին Նահապետի ու Նուբարի կողմը՝ վճիռ , մտնուչակ, դեղեցիկ եղներ էին, համաչափ, արջառներ՝ լի ուժով ու կայտառութեամբ: Կարծես սպիտակ ճակատներն էին մաչեց, չուտ տուեց գլուխն ու սկսեց լիզել միւսի կարմրաւուն ճակատը, լեզուի հետքերը ներին ալիքներով ծռում էին եղբօր ճակատին :

ՀՐԱՉԵԱՑ ԳՈՂԹԱՆ

(23 Շար.)

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՆԱՀԱՆԳ

(ՋԱՒԱԽՔ)

—o—

Գ.

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՈՒԽՏԱՎԱՅՐԵՐԸ

Ախալքալաքի ուխտավայրերը հետեւեալներն էին.—

Կուռնաշէթ գիւղի եկեղեցին՝ որ հրաշակաւոր էր իր ձեռագիր Աւետարանով : Ս. Յովհաննէսը՝ Գանձա գիւղին մօտ, լերան մը գագաթին վրայ : Ս. Գէորգը՝ Սրբի սարին վրայ : Օղլան Վերան կամ Ս. Գէորգը՝ Կարծախ գիւղին մօտ, Կէօք Տաղ լերան լանջքին վրայ : Ախալքալաքի ձորին մէջ՝ Ճգնաւորի վանքը : Տաւշան Թեփէ լերան վրայ՝ համանուն Սուրբը : Վաչեան գիւղի մօտ՝ Ս. Լուսաւորիչը, համանուն լերան վրայ :

Ապուլ լերան վրայ՝ Ս. Խաչատուրը : Արագեալի մէջ՝ Աղքատ Սուրբը : Բարալէթի մէջ՝ Ս. Ստեփանոս : Ցիշեալ ուխտավայրերէն զատ, կային նաեւ Խաչարձաններ՝ որոնք սուրբի համբաւ ունէին եւ հրաշագործ կը նկատուէին, ինչպէս Ս. Յակոբ, Ս. Գէորգ, Ս. Մինաս : Բոլոր այս սրբավայրերն ու խաչարձաններ իրենց տօնական օրերն ունէին, եւ ամէն մէկ սրբավայր կ'ունենար իր ուխտաւորներու բազմութիւնը :

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ԿԱՐԳ ՄԸ ԳԻՒՂԵՐԸ

Արակովա .— Ախալքալաքի հիւսիսային կողմը կ'իյնայ հայաբնակ այս աւանը՝ համանուն գետին վրայ : Նախապէս բաղկացած է եղեր երկու գիւղերէ, Արա եւ Կովա, առաջինը հին ժամանակ բերդ մըն է եղեր, գետին ձախակողմը, եւ երկրորդը՝ գետին աջ ափին վրայ : Անոնց անուններու միացումովը՝ կազմուեր է Արակովա յորջորջումը :

Բերդը հիմա աւերակ է, ուրկէ նշմարելի են ստորերկրեայ անցք մը եւ Ս. Սարգիս անունով կիսաւեր եկեղեցի մը, Կովան ալ քանդուած է : Բերդին դիմաց, հինգ բլուրներ ձոր մը կը կազմեն՝ Մեծ Ձոր անունով : Նոր Արակովան մեծ գիւղ մըն է, ունի իր դպրոցն ու եկեղեցին : Բնակիչները գաղթած են Կարինէն (Էրզրում) կը զբաղին երկրագործութեամբ :

Արակովայի շրջանը իր մէջ կը պարունակէ 13 հայաբնակ գիւղեր, որոնցմէ գլխաւորներն են .

Ապուլ .— Մեծ գիւղ մըն է, որուն մօտերը կը գտնուի Ապուլ լեռը, որ Ջաւախքի ամէնէն բարձր լեռն է եւ ունի երկու գագաթներ, որոնք իրարմէ հեռու են միմիայն 22 մեթր, կը կոչուին Մեծ Ապուլ՝ տասը հազար 326 ոտք բարձր, եւ Փոքր Ապուլ՝ 9 հազար 190 ոտք : Մեծ Ապուլէն անուշահամ ջուրեր կը վազեն, կը կազմեն գետակ մը, որ կ'անցնի Ապուլ գիւղին մէջէն : Երկու լեռներու մէջտեղն է Ապուլ փոքրիկ լիճը :

Կարդիկամ .— Ախալքալաք քաղաքի արեւելեան կողմը կ'իյնայ, բնակիչները գաղթած են Արտահանէն, հայ – կաթոդիկէ են ու շատերը թրքախօս, բայց, իրենց բարբառին մէջ շատ մը հայերէն բառեր կը գտնուին, հայ անուն եւ մականուն ունին եւ եկեղեցական արարողութիւնը կը կատարեն հայերէն լեզուով :

Միւս գիւղերն են Մեծ Խոսպիա, Փոքր Խոսպիա, Կորիս, Մաջատիա, Բաւրա, Օրճա եւայլն :

Բարալէթ .— Այս գիւղը գետի մը երկու կողմերուն վրայ հաստատուած է, հին բերդի մը պարիսպները կը տեսնուին հարաւային մասին մէջ : Հայերը եւ Վրացիները ունին քարաշէն եկեղեցիներ : Գետը այս գիւղը երկու թաղերու կը բաժնէ : Բնակիչները կը զբաղին երկրագործութեամբ եւ արհեստներով :

Կարծախ կամ Կարգախ .— Ախալքալաքի ամէնէն մեծ գիւղն է, լայն հովիտի մը մէջ կը գտնուի : Իր արեւմտեան կողմը կ'իյնայ Կարծախի լիճը, որ հիմա Խոզապին կը կոչուի : Կարծախը երեք թաղերու բաժնուած է, Կարծախ, Կիլերդա եւ Նորաշէն : Կիլերդա թաղը գետով մը բաժնուած է Կարծախէն : Այս գետը դաշտի մը մէջէն կը հոսի, կը ձեւանայ գարնան ու ամրան ընթացքին հալող ձիւնէն ու կը թափի Խոզապին լիճը :

« Կիլերդային մօտ, բլրան մը վրայ, կայ ամրոցի մը աւերակը : Նորաշէն թաղը կը գտնուի Գիւնէյի ստորին ծայրը : Կարծախի մէջ կայ երկու աղբիւր եւ Կիլերդայի մէջ մէկ, կան նաեւ շատ ջրհորներ : Խոզապին աւերակի մօտ կը գտնուի ծծմբային ջերմուկ, որուն մէջ բորոտները կը լոգնան ու կը բուժուին : Գիւղիս կլիման մեղմ է, հողը արգաւանդ, բուսականութիւնը հարուստ» : (ԱՐՁԱԳԱՆԳ) :

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

(3 Շար.)

Ազգերու ամէնէն վսեմ արտայայտութիւնը յեղափոխականներն են եղած : Ով որ չունի այդ ոգին, դատապարտուած է մեռնելու : Թուրքիան չըմբռնեց, թէ Հայութեան մէջ ահեղ բարոյական ուժ մը կայ. անիկա դիակնացած դաշտեր պարզեց, բայց սարսռահար կը տեսնէ այսօր, թէ չարաչար սխալած է : Դիակները ինկան, բայց յեղափոխական գաղափարը կանգուն է աւելի անվեհեր եւ աւելի վճիտ ու ի տէալացած : Երնէ՛կ այն ազգին, որ իր ծոցին մէջ կը կրէ յեղափոխիչ ուժեր :

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐՁԱԿԱՆ

Խորհ. Միութեան արագընթաց ինքնաշարժներու ախոյենական մրցումը, որ տեւեց չորս օր, մեծ յաջողութիւն մը եղաւ Հայաստանի մարզիկ – վառորդներուն համար :

Խորհրդային 12 երկիրներ մասնակցեցան այդ մրցաշարքին : Խմբական եւ անհատական ախոյենութիւնները շահեցան հայ վառորդները :

Խորհ. Միութեան ախոյեան հռչակուած եւ ոսկի շքանշան ստացած են վառորդներ Գ. Տէրմանեան եւ Հ. Զարգարեան : Անոնց մարզիչն է Ա. Սարուխանեան :

×

Իրանի եւ Հայաստանի ճատրակի վարպետները բարեկամական մրցաշարքի մը մասնակցեցան վերջերս Երեւանի մէջ :

Արդիւնքը եղած է ի նպաստ ճատրակի հայ վարպետներուն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

—o—

Կապոյտ Խաչը ամէնէն շատ սիրուած կանանց կազմակերպութիւնն է : Ալֆորվիլի կազմը ունի 120է աւելի անդամ – անդամուհիներ : Կը գործէ առանց աղմուկի, աշխուժութեամբ եւ հիմնադիրներու գծած ուղիով : Ամէն երկու – երեք ամիսը անդամ մը կը գումարէ ընդհ. ժողով : Կ'այցելէ հիւանդանոցներ՝ յոյս ներշնչելով հիւանդներուն : Տարին մէկ կամ երկու անդամ, այց կը կազմակերպէ դէպի Մոնմորանսիի ծերանոցը՝ ուրախութիւն պատճառելու մեր մեծ հայրիկներուն եւ մայրիկներուն : Վերջապէս, իր մասնակցութիւնը եւ ներկայութիւնը կը զգացնէ ազգային բոլոր ձեռնարկներուն մէջ :

Հոկտեմբեր 17ին, Շաբաթ օր կատարեց իր հիմնարկութեան 36ամեակը հացկերոյթով մը : Ժամը ութուկէսէն առաջ արդէն Պ. Վ. Կակոյեանի սրճարանը լեցուած էին Կապոյտ Խաչի բարեկամներն ու համակիրները եւ բոլոր սեղանները զրաւուած :

Կապոյտ Խաչի անդամներէն Պ. Յ. Զիւլեան բանալով հացկերոյթը, կարդաց հիմնադիրներուն անունները եւ շատ սեղմ գծերով պատկերացուց անոր 36 տարիներու ազգանուէր գործը : Ապա, ներկաները առաջարկեցին մեր սիրելի Անթուանիկին « Թամատայութիւնը » որ շատ լաւ կատարեց իրեն վրայ գրուած պարտականութիւնը :

Արտասանութիւններուն, խմբական երգերուն եւ մեներգներուն հետ, մէջ ընդ մէջ եղան արտայայտուողներ Կապ. Խաչի մասին՝ հաստատելով անոր ազգօգուտ գործունէութիւնը եւ խոստացան միշտ մնալ անոր կողքին, օժանդակել բարոյապէս եւ նիւթապէս : Ինքնաբուխ եւ անակընկալ կերպով սկսաւ հանգանակութիւն մը, որ հինգ վայրկեանէն գոյացուց 850 ֆրանք : Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շատ շորհակալութեամբ ընդունեցաւ վերոյիշեալ գումարը, թէեւ 36ամեակի առթիւ, ոչ հանգանակութիւն եւ ոչ ալ վիճակախաղ նախատեսած էր :

Հացկերոյթը տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր ու ժողովուրդը բաժնուեցաւ ուրախ եւ գոհ տրամադրութեամբ :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ղը, մինչեւ որ ես իմ կենսաբաշխ ձեռքս անոր ճակտին դնեմ :

Դաշնակցութիւնը գործի կ'անցնի :

Խաւարի եւ ստրկութեան մէջ մոլորած անբոխը ժողովուրդ կը դարձնէ, ժողովուրդին ազգի դիմագիծ կուտայ, այդ ազգին քաղաքական իտէալը կը ներարկէ եւ ապագան ցոյց կուտայ պոռալով՝

— Իմ ժողովուրդ, հո՛ն պիտի երթանք, հո՛ն է մեր հանդրուանը, ազատ երկընքի տակ մեր ազատ տեղը : Պիտի քալենք, պիտի հասնինք հո՛ն, մարդերն ուզեն կամ ոչ, մենք կ'ուզենք այդ : Առանց անոր կեանքն անիմաստ է ու դատարկ : քալէ՛ մինչեւ հասնինք, ես դիտեմ, դու յոգնութիւն ու վարանում չես ճանչնար, քալէ՛ եւ մի վհատիր, ես քու հետն եմ :

Ու կը քալէ Հայոց ժողովուրդը :

Կ'ըսուի թէ Դաշնակցութիւնը զուրկ է հրապուրելու շնորհքէն : Պէտք է աւելցընել սակայն անոր իրական պատճառը : Դաշնակցութիւնը պէտք չունի այդ շնորհքին որովհետեւ ինք ամբողջութեամբ հրապոյր է իր գործով :

Մենք անհուն հաւատք ունինք Դաշնակցութեան կամքին ու ուժին վրայ ու այսօր, անոր կուգան նորեր ու կրտսերներ առանց ականջ դնելու աջին ու ձախին պառաւական զառանցանքներուն : Կուգան յոյսով եւ նուիրումով, Դաշնակցական ըլլալու, քաջ դիտնալով հանդերձ որ ի՛նչ դժուարութիւններ ունի իր մէջ այդ անունը :

Եւ իր տարեդարձին առթիւ կը նորոգենք մեր ուխտը, որ Իր ուխտն է՝ ծառայել հայ ժողովուրդին :

Բ. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Փախուստը կրնար կասկած արթնցնել : Վաղենտ Թէօրէօք ետեւէն ձիաւոր մը կը դրկէր ու այն ատեն իբր յանցաւոր մը պիտի քաշկռտէին զինքը իր այդքան սիրած տիրոջ առջեւ :

Պատմէ՞ արդեօք թէ ինչ ըրած էին քահանային հետ :

Այն ատեն Վաղենտ Թէօրէօք առանց այլեւայլի զինքը պիտի վռնտէր : Ան կանչած էր Թուրքերը Գերմանացիներուն դէմ. ու հիմա պիտի լսէր թէ իր իսկ տընեցիները ուղած էին ոչնչացնել այդ Թուրքը :

Գրիգորին գլուխը բռնկեր էր : Չէր սիրեր ստել, ստորնութիւն մը կը համարէր. ու հիմա ճիշդ անո՞ր ստէր որ զինքը այնքան սիրով դաստիարակած էր :

Ուստի կեցաւ ճամբուն քով բաց գլխով ու կարմրցած դէմքով : Ապա ձիէն իջաւ ու սանձէն բռնած կեցաւ :

Գալիքը թող դայ :

Չին սակայն անօթի էր. ու տեսնելով թէ ընելիք չկայ՝ սկսաւ խոտ ճարակել :

Ոհ, օրհնած ըլլայ այս ձին, բայց մանաւանդ անոր անօթութիւնը. ինչ աղուոր զբաղանք էր հիմա աջ ու ձախ քաշքըշել զայն, ու դառնալ անոր չորս կողմը, իբր թէ խրտչան կենդանի մը ըլլար : Ու ինչ բախտ որ այդ գործողութեան միջոց կարելի էր կռնակ դարձնել խօսելով զբաղած որեարին :

Արդէն քովը հասած էին ու հոն կը խօսակցէին : Ծեր ձին՝ մերթ աջ, մերթ ձախ կը դառնար, մերթ ձին տիրոջ շուրջ՝ ու մերթ տէրը ձիուն շուրջ շրջան մը կ'ընէին :

Ու սատանային մտքէն անդամ չէր կըրնար անցնիլ՝ թէ հովն ալ երբեմն կրնայ իր օգուտը ունենալ. արեւելքէն բարձրացող հովիկ մը վարագոյր մը քաշեց ճամբուն դեղին փոշիով ու հազիւ կարելի էր տեսնել թէ պատանեակ մը դաշտին մէջ՝ այլանդակ գորշ ձիով մը կը չարչարուէր, որ զուցէ Գերմանացիներէն մնացած էր անտէր. թող ուրախանայ իր գտածին համար :

Գրիգոր թեթեւցած շունչ մը քաշեց՝ տեսնելով թէ իշխանները արդէն կռնակնին կը ցուցնէին իրեն, եւ ոչ ոք պոռաց իրեն . « Գրիգոր տղաս » :

Նորէն ձի ցատկեց, նախ փորին վրայ միայն՝ ապա ոտքն ալ անցուց ու հեռացող խումբին ետեւէն նայեցաւ :

Այն ատեն տեսաւ միայն թէ մութ կապոյտ հագած մարդիկը բոլորն ալ շղթայուած էին, զգեստնին պատառոտուն, մազերնին ցեխոտ ու դէմքերնին տըժգոյն. մէջերնին ծեր բնաւ չկար, բայց վիրաւորներ շատ : Բարձրահասակ պատառոտուն գերիի մը դէմքը կապոյտ ուռեցք մը դարձած էր, խանգարուած դիմագիծէն հազիւ մէկ աչքը կ'երեւէր :

Արդեօք Վաղենտ Թէօրէօ՞ք զարկած էր անոր քթին բերնին :

ԺԱ.

Գրիգոր առաջին անդամ կը տեսնէր Պուտան :

Ինչ բազմութիւն աշտարակներու, բարձր պարիսպներ, ու դէպի Փէշթի կողմը հակող ծառազարդ ու սաղարթախիտ թագաւորական պարտէզը, — այդ ամէն բանին վրայ կը զարմանար :

Ուրեմն հո՞ս բնակած էր Մատաթիա թագաւորը : Հո՞ս բնակած էր նաեւ Լուդովիկոս թագաւորը : Ու հիմա հո՞ս կը բնակի ու ամէն օր այս բաները կը տեսնէ իր փոքրիկ Եւան ալ :

Դրան առջեւ սակրակիր պահակ մը կեցած էր, բայց Գրիգորին կարեւորութիւն անդամ չտուաւ :

Ուսանողը քիչ մը տարօրինակ կը զգար որ իրեն բարեւ տուող մը անդամ չկար : Բայց կը հասկնար թէ այս այսպէս ըլլալու էր : Դիտեց թագաւորական պալատը ու անոր դաւթին մէջ կլոր, մեծ, կարմիր մարմարէ աւազանը : Ապա Ս. Գէորգի հրապարակը կեցաւ քիչ մը. ուշադրութիւնը անուաւոր մեծ թնդանօթները գրաւեցին, ծխոտած, այլանդակ թնդանօթներ : Իրենց ցեխոտած անիւներէն կը հասկցուէր՝ թէ Գերմանացիներու ձեռքէն գրաւուած էին, թերեւս ճիշդ երէկ :

— Բարեւ, կտրիճ, — ըսաւ հոն կեցող պահակին, — ասոնք Գերմանացիներէն աւար մնացած թնդանօթներ են, այնպէս չէ՞ :

— Այնպէս, — պատասխանեց զինուորը խրոխտաբար :

Գիրուկ դէմքով՝ թխադէմ մարդ մըն էր ան, կարծես շարունակ տաք կերակուրի վրայ փչէր, այնպէս ուռած էին թուշերը :

Գրիգոր շարունակեց թնդանօթները դիտել. անոնց մէջ կային երեք հատ այնքան մեծ՝ որ քսան եզներ ալ պիտի չկարենային իրենց տեղէն շարժել :

Ու այդ բազմաթիւ թնդանօթները տակաւին վառօդ կը հոտէին :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ , եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանդստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ· Վռամշապուհ Արք· Քիպարեանի , Տ· Արտաւազդ Արք· Սիւրմէեանի , Տ· Կոմիտաս վարդապետ Սողոմոնեանի , Տէր Եսայի Քհնյ· Ալթունեանի , վերջերս Ամէնք վախճանած Տէր Մեսրոպ Քհնյ· Տէր–Յակոբեանի , եկեղեցւոյս բարերար Յակոբ Տէր – Յակոբեանի , հանգուցեալ զոյգ – ներու եւ սարկաւագներու հոգիներուն համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը յարգելու անոնց յիշատակը :

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր – Յակոբեան ընտանիքը կը ծա – նուցանէ Թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ,

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ· ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

եւ Նշանեան զերդաստանի ննջեցեալներու ի յիշատակ :

Ի պիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Մկրտիչ Մալումեան , զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն Թէ Հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն , հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ

յիշատակին , այս Կիրակի (25 Հոկտ·) առաւօտ ժամը 11ին , Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Ներկայ ազդով կը հրաւիրուին ողբացեալ Փրոֆէսէօրին յիշատակը յարգող – ները :

×

Տէր եւ Տիկին Եսայի Խաչեան եւ զաւակը , կը ծանուցանեն Թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի , Հոկտ· 25 , Փարիզի Ս· Յովհ Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ , իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՅՊՈՒՐԹԼԵԱՆԻ

մահուան (Միլանօ) քառասունքին առ – թիւ , ինչպէս եւ Հոփփսիմէ Խաչեանի մահուան իններորդ տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալներու յի – շատակը յարգողները :

×

Ալթունեան ընտանիքը կը ծանուցանէ Թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ,

ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ՔՀՆՅ· ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

վախճանման քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգող – ները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Թոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին , Ալհամպրայի սը – րահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆՔ-ԷՔԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի «Բարդէն Սիւնի» խումբին կողմէ : Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս Լիտոյի սրահներուն մէջ, Օ Փերքիւիզիէ :

Օթոքար առնել՝

Rue Marcelin Allard
(près la Grand'Poste)

ժամը 21·30 անց , վերադարձը ապահովուած է :

ORCHESTRE ANDRE CONSTANT

Կը հրաւիրուին չրջաններու բոլոր ընկերները :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը յայտարարէ Թէ այս կիրակի պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Թեմիս առաջնորդ

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԲՌԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 21ին Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը դասախօսէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԲՌԵԱՆ : Նիւթը.— «Վատիկանի Բ· ժողովին Գ· նիստը» :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը ան – խտրիր :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ· ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

ԴԷՊԻ «ՆՈՓՐ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏԻ »
ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի հայ գաղութին 32րդ Ուխտագնացութիւնը դէպի «Նոթր Տամ տը լա Կարտի » սրբավայրը , տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի օր , ժամը 9ին :

Նոյն օրը ժամը 9·30ին պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ծ· Վ· ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի հայ բարեպաշտ ժողովուրդը :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր ,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն ,

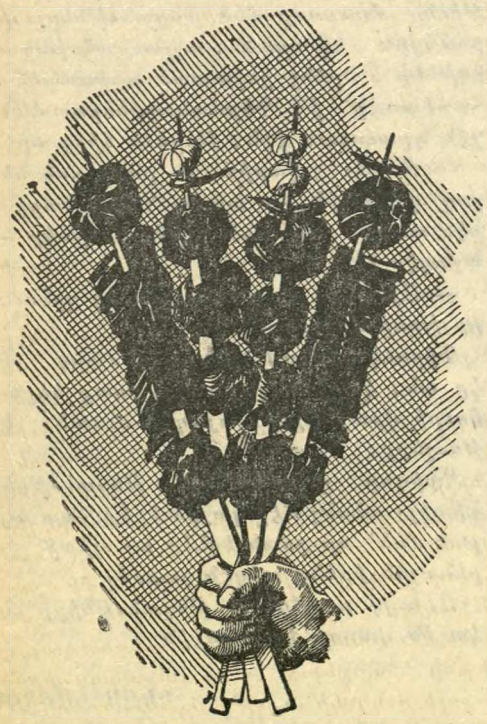

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ, Ջ· ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ
ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ PLACE SAINT-SULPICE, PARIS (6e)

Կը ներկայանէ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ժ. ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ՝ ընկ· Օ·ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Խօսնակ՝ ընկ· Ա· ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ
A PARTIR DE MINUIT, BAL DE NUIT
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ
Orchestre BERNARD DEDEDJIAN

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէին , մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն , Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Շրջ· վարչութեան եւ խումբերուն , կազդուր ճաշի մէջ – մասնաճիւղային վարչութեան իր մասնաճիւղերով :

Շաբաթ , Հոկտ· 31 , ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. CHAVE
Կը ներկայանէ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ՝ ՅՈՎՀ· ՃԱՒՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին .— երգ , նուագ , արտասանութիւն , զուարճախաղ , կենդանի պատկեր , պար :

Կը մասնակցին .— Պ· ՋԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆ , Օր· ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ (երգ) , ՎԱՆԻԿ ՆԱՋԱՐԵԱՆ , ՎԱՀՐԱՄ ՃԱՒՈՒՃԵԱՆ , Օր· ՍԵԴԱ ԹԻՒԹԻԼԵԱՆ , Օր· ԷԼԻԶ ԵՂԻԿԵԱՆ (արտասանութիւն) , ՌՈՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ (դաշնակ) , կենդանի պատկեր եւ Հայկ· պարեր , Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդ :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ԱՌԱՋ ՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
Խօսնակ Օր· ՄԱՐԻ ՍԱՂԱԼԵԱՆ
Ճոխ պուֆէ դիւրամատչելի գինեվով
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ *ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է*

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ

Տէր եւ Տիկին **ԳԱՒԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ**

ԿԻՐԱԿԻ , ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բա ըեսիրական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Ուկրայնական անուանի պարախումբը իր ամբողջական կազմով :

BALLET DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE VERHOVENA
sous la direction de Mme ALEXADRA KOUKLOWSKA
Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը *ՓՐՕվանս 77 – 73* :

Կարեւոր .— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20*

Մուտք 10 ֆրանք

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
25
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
25 OCTOBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10144 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.144

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՂՋԱԳՈՒՐՈՒՄԸ

(«Հոկտեմբեր 26»ի Ա· տարեդարձին առթիւ)

—

Տարի մը անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ նշուսպէմի Ս· Յակոբեանց Պատրիարքարանի հանդիսասրահին մէջ ողջագուրկանգան էջմիածնի եւ Մեծի Տանն Կիլի – կոյ կաթողիկոսները, եղբայրաբար, ջերմօրէնական անյիշաչար ոգիով :

1963 Հոկտեմբեր 26ին վերջակէտ մը դրուեցաւ եօթնուկէս տարիէ ի վեր տե – ղի ունեցող արուեստական պայքարին, որ տակաւին ոչ միայն Հայ ընտանիքի մը մէջ կը յայտարարէր որ եթէ 1956 թուականին Անթիլիաս եկած տունը էջմիածինը այլեւս ճանչցած ըլլար, երբեք կ'ըլլար իր վերաբերումը : «կը դադրեցնէ ճշմարտութիւնը ըսածներուս » :

Զարեհ Ա· կաթողիկոսին հանդէպ ջերմ ակնկալութիւն կը տածէր Վազգէն Ա·, որ կ'ուզէր իր դիրքին եւ պայմաններուն բերումով անհաշտ վերաբերում ցոյց մը – ընդունած էր եւ չէր ուզած ճանչնալ Երանա – զանութեան ընտրութիւնն ու օծումը : Անոր յաղթական մահը 1963 Փետրուար 18ին վիշտ էր պատճառած իրեն : Տեսակ մը խղճահարութիւն էր ունեցած :

Երեւակայեմ համբոյրով էջմիածնի կաթողիկոսը ո՛չ միայն հանդիսաւորապէս կը ճանչնար Խորէն Ա·ի կաթողիկոսական օրհնութիւնը, այլեւ յետ մահու կը վարձատրէր Զարեհ Ա·ի ընտրութիւնն ու օծումը :

Ազգադուրումի վաղորդայնին՝ Հոկտ· 26ի ճաշասեղանի մը չուրջ հաւաքուած ըլլան, ուր կաթողիկոսներու կողքին, տաղանդաւոր երգիչ եւ աշուղական պատուիրակներ :

Իր բաժակաճառին մէջ Վազգէն կաթողիկոս ըսելէ վերջ թէ «խոհերու եւ հոգեկան ապրումներու բացառիկ վիճակ մը ապրած », աւելցուցեր էր :

« Կը յայտարարեմ ճշմարտապէս, որ իմ մէջ ո՛չ սակարկութեան ոգի կայ, ո՛չ տրամաբանական մը մեր մօտիկ տխուր անցեալէն ոչինչ ինձի կարծես : Ինքզինքս կը գտնեմ ճանապարհի մը առջեւ: Ո՛չ Անթի – լիասի խնդիր կայ, ո՛չ էջմիածնի : Մեր հաւատքի մէջ այս շրջանը պիտի յիշատակուի պայծառ կերպով » :

Խորէն Ա· եւս խօսք առնելով յայտներ էր, որ «այս ցանկալի խաղաղութիւնը իրականացաւ երջանկայիշատակ Զարեհ Ա· կաթողիկոսի վաղաժամ մահուամբ » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՕՍԻԼ ՓԵՔԻՆԻ ՀԵՏ

ՉԻՆԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻՆ ԵՏՔ

—o—

Չինական հիւլէական ռումբը աւելի քան որեւէ բան պատճառ եղաւ որ արեւմտեան աշխարհը զբաղի Չինաստանով եւ Մաքայել Նահանգները ուղեն նոյնիսկ զրոյցի նստիլ համաձայնաւոր Չինացիներ – բուն հետ : Ուոշինկթընի Արտաքին Նախարարութեան մամուլի քարտուղարը յայտարարած է թէ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են խօսելու հիւլէական ապագինման մասին եթէ անոնք «չինարար բան մը ունին ըսելիք » : Բաները ճչդած է սակայն թէ Ամերիկացիք ներկայիս չեն նախատեսեր որեւէ ժողով որ համախմբէ հիւլէական պետութիւնները, ոչ ալ Չի – նաստանի մասնակցութիւնը Թրչեւի ա – պագինման ժողովին : Ամէն պարագայի մէջ, ամերիկացի բանբերը լուրջ չի դըն – ներ չինական առաջարկը՝ միջազգային վերին ատեաճանի ժողով ապագինման մասին, մանաւանդ երբ նկատի առնուի թէ այդ առաջարկը կ'ըլլար ճիշդ այն պահուն երբ կը պայթէր չինական հիւ – լէական ռումբը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ համայնավար կուսակ – ցութեան մէկ պատուիրակութիւնը Մոսկուա մեկնած է բացատրութիւններ առ – նելու համար Խրուշչեւի չնորհազրկումի մասին : Նման պատուիրակութիւն մըն ալ Հռոմէն ճամբայ ելած է : Հաւաստի աղբիւրէ լուրի մը համաձայն Խրուշչեւ տեսնուած է կառքի մը մէջ, Մոսկուա :

ՃԱՓՈՆՅԻ այցելու մը, որ Մոսկուա էր Խրուշչեւի հեռացումէն տասը օր ա – ռաջ, յայտարարած է թէ չատ զարմա – ցած է երբ Խրուշչեւ իրեն ըսած է.— « Արեւմտեան Գերմանիա, Հնդկաստան եւ Ճափոն մեծ դեր պիտի խաղան ապա – գային, վերակազմուած ՄԱԿի մը մէջ » : Ճափոնցին չատ զարմացած է Արեւմըտեան Գերմանիոյ անունը լսելով :

ՋԱՄՊԻԱ, Ափրիկէի 36րդ անկախ պե – տութիւնը ծնաւ Հոկտեմբեր 24ին : Երեքուկէս միլիոն բնակիչ ունի եւ պղինձի աշխարհի երկրորդ արտադրողը : Իր ա – ռաջին նախագահն է՝ Քէնէթ Քաունտա, քառասուն տարեկան :

ՖՐԱՆՍԱՆ ալ վերջին պահուն ոսկի մետալ մը ձեռք ձգեց Թոքիոյի Ողիմպիականներուն : Նախապէս թէեւ Մօրիս Հերզոգ, երիտասարդութեան եւ մարզանքի նախարարը յայտարարած էր .— « Հպարտ եմ այն մեդալներուն համար զորս կորսնցուցինք, որովհետեւ ուրիշ մարզիկներ զբաղրիչներ գործածած են » :

ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ կառավարութիւնը համաձայնութեան եկաւ թուրք կառավարութեան հետ, կիպրոսի թուրք զօրքին փոփոխութեան համար : Համաձայնագիրը Ու· Թանի վաւերացումը ստացած է : Այս համաձայնութեան առթիւ, կ'ըսուի թէ թուրք կիպրացիները ընդունած են ՄԱԿի ուժերուն յանձնել Նիկոսիա – Քիրենիա ճամբան : Մանօթ է որ Մակարիոս Արք·ի պայմանն էր :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ անմիջական գործակից – ներէն՝ Ֆրոլ Կոսլովի անունը ջնջուած է քանի մը օրէ, Պրեզիտիումի ինը անդամներու ցանկէն : Կը թուի թէ ան ալ չնորհազրկուած է :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՄԱՔԵՐԸ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՍՈՒՍԼՈՎ

—o—

«ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԸ»

Վարագոյրին եաեւ, անչուշտ երկաթ – եայ վարագոյրին, գործող բուն ձեռքը կը նկատուի Միքայէլ Սուսլով : Հիւան – դոտ, նիհար, այս տէուս էքս մաքինաւն, կուսակցութեան տեսաբանը կը համար – ուի : Ինք է որ կարգաց Խրուշչեւի դէմ ամբաստանագիրը, ինք է վերջապէս Խրուշչեւը տապալողը : Ոչ ոք իրմէ ա – ւելի ձեռնհաս է կուսակացական բարո – յական դասեր տալու համար : 62 տա – րեկան է եւ քսան տարի է Մոսկուայի բոլոր պաշտօնական բեմերու վրայ է, բոլշեւիկ կոմիսարի ֆասէթը գլուխը, մինչեւ վերջերս :

Չէր հրաժարեր հսկողի իր դերէն ու երբ կրեմլինի ընդունելութեանց յաջոր – դող պարահանդէսները երկար կը տեւէին կամ երբ պարողները չատ տաքցած էին, ինք է որ նուագախումբին հրահանգ կուտար որ լռէ կամ աւելի հանդարտ եղանակ մը նուագէ : Ճաճախ կարդ ու կանոնի իր մտահոգութիւնը աւելի հե – ռու ալ կ'երթար : Օր մը, 1959ին երբ օտար անձնաւորութիւն մը կը թեւադրէր իրեն որ արտօնէ մամուլին Պրեզիտիումի մէկ նիստը նկարել, ժպտելով պատաս – խանած է.— Ձեր առաջարկը պիտի չը – փոխանցեմ ընկեր Խրուշչեւի, չատ կը վախնամ որ ընդունի » : Բոլոր համեմատութիւնները նկատի առնուած, այս դիտողութիւնը կ'արտայայտէ արդէն տիրող դէմ ըմբոստութեան սկիզբը :

Մինչեւ վերջին օրերը սակայն, կար – ծիքները կը տարբերէին իր պարկեշ – տութեան եւ դերին մասին : Մարդ մըն է որ դրեթէ անչարժ մնացած Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 1947էն ի վեր (Մը – րուշչեւէն իսկ առաջ), մչտական վար – դապետական, բայց աւելի դրոշմուած Սթալինի օրով իր գործունէութեամբ քան անոր յաջորդին : Ոմանք ինչպէս Ուիլսըն իր մէջ կը տեսնեն « գլուխ – գործոց ուղեղ մը», ուրիշներ, մանա – ւանդ ժողովրդավար հանրապետութեանց իր կարդ մը խօսակիցները, բոլորովին տարբեր կարծիք ունին : Ոմանք կը պնդէին թէ մարդը չատ սթալինական էր Խրուշչեւական ըլլալու համար (չէ՞ որ մասնակցած էր Պալթերու աքսորին պատերազմի վաղորդայնին, մեծապոյն երա – ժիշտներու դատապարտութեան 1948ին, Եուկոսլաւիոյ բանադրումին նոյն տար – ուան Ցունիսին, Ժդանովի եւ Մալենկովի կողքին) : Ինք չէ՞ր որ, առաջին ան – գամ ըլլալով, 1952ի Դեկտեմբերին Պր – րատդայի հրատարակած ամէնէն նշանաւոր յօդուածներէն մէկուն մէջ, մատնանշած էր Վոզնեսէնսկիի «տեսաբանական» սխալները, երբ Վոզնեսէնսկի երկու տարի է մեռած էր արդէն : Այս ամբողջը եւ մանաւանդ այն սրբագրութիւնները ո – րոնց ենթարկուեցաւ այդ քաղաքականութիւնը, դինքը կը նչէին իրրեւ զոհ մը, կամ առնուազն հակառակորդ մը :

Ուրիշներ սակայն կը խորհէին թէ եթէ Խրուշչեւի չրջապատին 5–6 առաջնակարգ դէմքերէն մէկը կը մնար, պատճառն այն էր որ նոր քաղաքականութեան եւ անոր պետին զօրավիգ կը մնար : Երբեմն սակայն տարակարծութիւններ մէջտեղ կ'ելլէին : Այսպէս ուրիշներէն աւելի յամառ, կը չեշտէր «հաւաքական ղեկավարութեան » անհրաժեշտութիւնը, ըս – կըզբունք որ այսօր կը յաղթէ : Նկատի կ'առնուէր նաեւ որ Իբ· համագումարին ճառին եւ այլ ելոյթներու ընթացքին, կ'ուզէր հաստատել որ 1953ին հաստատած իր սկզբունքը եւ թէ յետ – սթալինեան առաջին տարիները չատ նպաստաւոր եղած էին : 1956ին, Իբ· համագումարին է միայն որ «հակակուսակցականներ – րը» սկսած էին ընդդիմանալ հաստատակաց ուղիին : Արդե՞ք պատճառն այն էր որ Պրեզիտիում մտած էր 1955ին երբ Մալենկով եւ 1957ի համախմբման բոլոր անդամները հոն էին եւ զուգէ զօրավիգ կեցած էին իր թեկնածութեան : Ամէն պարագայի մէջ, 1957ին, լաւ կողմն է : Իր պաշտօնները չեն փոխուիր, բայց, ի հարկին, կը զառնայ առաջնակարգ դէմ – կավար մը :

« Չին դեկավարները, եւ ոչ միայն ա – նոնք պէտք է իրենց գլուխը մտցնեն որ Նիքիթա Խրուշչեւի — հաւատարիմ լե – նինիսթին — գլխաւորած կեդրոնական կոմիտէն միացած եւ միաճոյլ է աւելի քան երբեք : Ընկեր Խրուշչեւ, իր ան – հատնում եռանդով, իր հաւատարմութեամբ եւ սէրով հանդէպ հարապատօրէն բոլշեւիկ սկզբունքներուն, մեր կուսակցութեան եւ ժողովուրդին ընդունուած դեկավարն է : Անկարելի է բաժնել կեդրոնական կոմիտէն, Նիքիթա Խրուշչեւէն, այն լենինեան դիծը որու կը հետեւի մեր կուսակցութիւնը » :

Սուսլով այս խօսքերը կ'արտասանէր անցեալ Փետրուար 14ին : Գիտէ՞ր որ ճիշդ ութ ամիս ետք, օրը օրին, դատաստաղը պիտի ըլլար այդ նոյն Խրուշչեւին դէմ : Քաղաքականութիւնը պահանջներ ունի եւ առաջին անդամը չէ որ Սուսլով լեզու կը փոխէ իր երկար ասպարէզին ընթացքին : Ետքին տեղ, ոճը կը մնայ եւ հոդ կարելի է վստահիլ Սուսլովի՝ չարունակելու համար, անկեղծօրէն պաշտպանել, առանց անձնական փառամոլութեան, բարքերու եւ քաղաքական փրոթոքոլի ուղղափառութիւնը :

(Քաղուած կը Մոնտէն)

ԶԲՕՍԱՆՔ... ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ՍՈԿՐԱՏԻ ՇԱՏ ՍԻՐԱԾ ԽԱՂԸ

Ընթերցող մը, սիրահար ոչ սպահովաբար բառապիտական դրօսանքի, այլ անպայման վէպի, — վկա՛յ իր հետաքրքրը — քրքրութիւնը եւ սա ... ծանօթութիւնը, — կը դրէ թէ վէպը նաեւ թաֆ կը կոչուի՝ ըստ Զիթունիի :

Այո՛, բայց միայն Արեւելեան Խաղաշխարհին մէջ, եւ ոչ Վանայ աչխարհին մէջ: Արդարեւ, Վանայ բարբառին նը — ւերուած հրատարակութեանց մէջ չկայ թաֆ, բայց կայ թաւ Վան կամ այլուր : կը տեսնէք քիչ եաքը :

Այս մէկ դիտողութիւնը պատճառ դարձաւ, սակայն, որ պարպեմ նոթերուս սակառը, — ահաւասիկ :

Հի՛ն, շատ հին է վէպին պատմութիւնը : « Ի յօդից ծնգաց կճղակաբաչխ ա — նասնոց » հանուած ոսկրիկէն (օսքլէ) զատ, մարդիկ վէպ են չինած նաեւ փը — զոսկրէ, պղինձէ, ապակիէ, նոյնիսկ ա — կատէ : Կը կարծեմ թէ այս արուեստա — կան վէպերը խորանարդաձեւ խաղալիկ — ներ էին միայն, քանի կոչուած կամ fեապ, զոր խաղացողները կը զործա — ծէին երկու ձեւով :—

1.— Գետին կը նետէին եւ խորանար — դին վրայի երեսին կէտերով կը հաշուէին չոհն ու կորուստը : Խաղի այս ձեւէն կը մնան երկու տարաղներ.— Ցունարէն « առասխորոս» կը կոչուէր այն որ ութ կէտ կը չահէր, եւ « պլիստորլինտա »՝ այն որ ամենաբարձր թիւը կը չահէր : Ասիկա՝ բախտախաղի յատուկ :

2.— Խաղացողը վեր կը նետէր քանի մը եւ մինչեւ որ իյնար՝ սահմանեալ կար — դով կը չարէր իր միւս քանիները, պայմանով որ բոնէը նոյն քանին դետին չինած : Մեր դիւղին մէջ՝ այս խաղը կը կոչուէր « քար — քարիկ», խորանարդա — ձեւ քարի փոքրիկ կտորներ (fեապ — fեա՞պն է արդեօք), զանց ի՛առնեմ խաղալու ձեւը, մանկական դրօսանք :

Գալով խաղալու առաջնութեան՝ իրաւունքը կ'առնուէր «վէպ սորելով »,— այսինքն՝ ինչպէս «խազ՝ ի ձգելոյ դրամ ի բարձունս» (փիլ ու փաս) :

Բուն վէպը տարբեր է :

« Մանր ոսկր ի ձեւ Տ, որ դտանի ի յօդս ծնգաց ոչխարաց, որով խազան մանկունք, եւ ծանօթ է խաղն անդուստ ի հին ժամանակաց » :

Ոաքէն, ոչ թէ ծունկէն հանուած վէպը կը կոչուէր կոճ կամ լիցք (ասքրակալ), — այսպիսի վէպով խաղացողները կը կոչուէին յունարէն աստրագալիգոնոս : Կիներու եւ երախաներու, երբեմն տարեց ծերունիներու սիրելի խաղ մըն էր վէպը : Սոկրատ եւս շատ կը սիրէր վէպ խաղալ, փողոցներու մէջ, հրապարակներու վրայ : Եւ այնքան տարածուած էր այս խաղը, որ յաճախ կը յիշատակուի Արիստոտէլի (Հոետոր, Ա. 11), Պղատոնի (Լիւսիս, 206 ե) եւ այլ յոյն մատենա — դիրներու դործերուն մէջ : Հայոց մէջ եւս տարածուած էր . « Օրուայ տաք մասը կիսամերկ կ'անցկացնէին տանիքներու վրայ ճան խաղալով » (Ագգ· Հանդէս, 1899, ե· 135) :

Ճան եւ վէպ հոմանիշ են, (Շատախոսները եօր կը կոչեն, — կոր բա՞ռն է արդեօք) :

Այժմ վէպին կազմախօսութիւնը .—

Վէպին վրայ՝ այն երեսը, որ հայերէն Տ կամ ֆրանսերէն էս տառին ձեւն ունի, կը կոչուի ճուկ : Այս ճուկ բառին հոմանիշ ունինք՝ պարոն, ծիլ : Ֆրանսերէնն՝ fառն, թուրքերէն՝ պէյ, նաեւ ալէ կամ ալէտ, ըստ ոմանց՝ եւս շէֆ, որ կարծեմ չփոթութիւն է,— տեսնել քիչ վարը :

Ճուկին հակառակ երեսը, հարթ ու լայն, կը կոչուի գլիր, խառ, քիս, թաւ, — ահա այս թաւ բառն է որ թաֆ դարձած է Զիթունիի մօտ : Հոմանիշ տրուած են նաեւ դուլ կամ տուլ,— օրինակ՝ «ճանն ի դուլ բազմեցաւ » կամ « տուլ նստաւ վէպը» : Թերեւս այս բառերը աղաւաղեալ ձեւերն են թաւ բառին, կամ այս վերջինը՝ առաջին երկու բառերուն : Ունինք հոմանիշ մը եւս, դամ,— օրինակ՝ «անկաւ վէպն ի դամս » : Վէպին այս երեսը թուրքերէն կը կոչուի թուրա, նաեւ խաթ՝ ըստ Մխիթար աբբահօր, նաեւ թոխան(1), զոր Մալխասեան հոմանիշ կուտայ պէչին՝ թէեւ կը սխալի, ինչպէս եւ էշ բառը :

Վէպին վրայ՝ այն երեսը, որ ուռած է գմբէթի պէս, կը կոչուի սալ, իշնակ, կռնակ, նաեւ թոկ : Ֆրանսերէնն՝ տոս, թուրքերէնն՝ էթմէճի :

Ասոր հակառակ երեսը, որ դոդաւոր է կամ փոսացած, կը կոչուի դոզ, — օրինակ՝ «վէպը դոզ ընկաւ » : Նաեւ կիպ, — օրինակ՝ « վէպն ի կիպ անկաւ » կամ « ի կիպ պատահեաց » : Վերջապէս կը կոչուի դարձեալ կոր (Շատախոսիներուն եօ՞րը), նաեւ չինական, պոռ, պրուճ, չիք, դրուած նաեւ չիկ եւ ջիք, եւս լիք, որ, կարծեմ նոյն չիք բառին սխալ ըն — թերցումն է, ու դարձեալ ապահովաբար այս չիք բառն է որ կարդացուած է շէֆ, տես վերը : Զիք (2) պարսկերէն բառ է եւ կը նշանակէ դոզ (3) : Մխիթար աբբահայր կը դնէ թիք, նաեւ սոմուն, որոնք հարազատ չեն թուիր ինծի : Թուրքերէն՝ խըրսըզ, նաեւ օղրի, պարսկերէն՝ տիւզտ, ասկէ՝ քիւրտերէն դըզ :

Կարդ մը ասացուածքներ ,— «ճան — ճուկ է կանդներ » կը նշանակէ ճան (վէդը) ճուկ (ծիլ) երեսով կը նայի, այսինքն Տ տառի ձեւն առած երեսը վեր կը նայի : « ճուկ կանդնիլ» կը նշանակէ ուղղահայեաց կենալ, որ ընդունելի չէ խաղի մէջ,— հոմանիշ՝ քիպ (fեա՞պ) կենալ, ծառանալ :

Պարսկերէն՝ վէպը կը կոչուի պիւճիւլ (համեմատել մեր պճեղն բառին հետ), թուրքերէն՝ աշըf կամ աշուf (4), որու ուղիղ ձեւն է եաշուf՝ ըստ Պրոքելմանի :

Այժմ տանք Մխիթար աբբահօր տուած ծանօթութիւնը .—

Վէպ «նշանակի ոսկր ինչ քառակողմ — եալ՝ ելեալ ի յօղից ծնգաց կճղակաբաչխ անասնոց, որ ի յեզինս եւ ի կովս եւ յայլ նմանիս սոցա՝ է մեծ, զոր կոչեմք կոտ, տաճկերէն տոպան : Իսկ ի խաչինս եւ ի նմանիս նոցա՝ է փոքրիկ, որով սովորութիւն է մանկանց խաղալ, եւ ի խաղն վիպել եւ կապել, յորմէ եւ անուանեցաւ վէպ, իբր թէ կապ եւ կռիւ, տաճկերէն աշըխ :

« Արդ, երկոքին ի չորից կողմանց սոցա՝ բնաւորեալք են ի նստիլ, զորոյ պիտին որ ձանձաղ ծոցաւորեալ կայ՝ կոչեմք ծիլ, ոմանկօրէն եւս ծիլ, եւ տաճկերէն ալէ կամ շէֆ : Իսկ պիտիսն սմին հակադրեալ, որ է իբր տափարակ, անուանեմք դամ կամ դոլ, ոմանկօրէն տոլ եւ տաճկերէն խաթ կամ փէրտ : Բայց պիտին յայլոց երկուց կողմանցն, որ է թիւրաթեկ ուռուցեալ, յորմէորեմք պոռ, ոմանկօրէն թէք եւ տաճկերէն թէօf : Իսկ դիզոմն զընդդիմակ սորա, որ է խառուչաձեւ փոսորակեալ, կոչեմք կիպ, ոմանկօրէն դոզ եւ տաճկերէն լիf :

« Դարձեալ ի նմանութենէ սորա՝ վէպ կոչին խարիսխք, կամ նեցուկք չորեք — կուսիք կամ խորանարդք, այսինքն հա — մակողմեան քառակուսիք, ոմանկօրէն fիւրսիւ» :

Ընթերցողին կը թողում համեմատել իմ տուած տեղեկութիւններս Մխիթար աբբահօր տուած ծանօթութեանց հետ եւ սրբագրել ո՛րը որ իրեն թուի անճիշդ :

Կ'ուզեմ միայն սեւեռել ընթերցողին ուշադրութիւնը բառերու այն հարստութեան վրայ, զոր կը ցուցադրէ հայ լեզուն : Չէ կշտացեր իր ունեցածով, փոխառեր է եւ օտարներէն :

Վէպ բառին մասին այսքան հարստութիւն վկայութի՞ւն մըն է արդեօք թէ մեր նախահայրերը ուրիշ զործ չունէին եւ վէ՞պ կը խաղային առտու — իրկուն :

ԱՍՈՂԻԿ

---

(1) Մալխասեան·— «Ալէտ, ալէի՝ խաղալու վէգի, ճանի կեռմանաձեւ փոսո — րակով երեսը, որի հակառակ երեսն է ճուկ, թոխան » : Վերջին բառը, ինչպէս առաջին երկու բառերը թուրքերէն են, բայց սխալ է Մալխասեանի այս սահմանումը :

(2) Զիք կը կոչենք նաեւ, հայերէն, փոքրիկ պալարները, ոսպի մեծութեամբ, որ երեսան կուգան երեսներու, վիզի, ձեռքերու վրայ :

Զիք կը կոչենք դարձեալ Զատկական

ԿՈՄԻՏԱՍԻ
ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԽՄԲԵՐԳՆԵՐԸ

Բ.

Կոմիտասի այդպիսի մօտեցման պայմաններում նրա տպագրած երգերի տարբերակները եւս հսկայական չափանիշներ ունեն : Որոշ դէպքերում տարբերութիւնը տպագրուածից շատ զգալի է, երբեմն դա արտայայտուած է հիմնական մեղեդիի մէջ, տարբերակները յաճախ այլ ներդաշնակութիւն, այլ բազմաձայնութիւն կամ չարաղրուածք ունեն, զրուած են երդչախմբի ուրիշ կազմի համար, դիւրին կամ դժուար երգելի են եւայլն : Այդ բոլորի հետեւանքով դեղարուեստական արդիւնքն էլ ամբողջապէս յաճախ այլ է ստացուել, ժողովրդական բանաստեղծական – երաժշտական կերպարին մի նոր մեկնաբանութիւն է տրուել, նոր բովանդակութիւն է դոյացել : Այդպիսի տարբերակները կարող են համարուել հիմնական օրինակից անկախ ինքնուրոյն առեղծագործութիւններ : Մեծ հետաքրքրութիւն ունեն, օրինակ, հանճարեղ «Գարուն ա, ձուն ա արել » խմբերգի նոր գտնուած եօթը տարբերակները, լուսաշող – քնարական «Կուժն առա»ի հինգ տարբերակները, աչխատանքային «Ձիգ դու, fաշի»ի տարբերակները եւայլն : Մի շարք տարբերակներ, սակայն ,պարզապէս տպագրուածից լուսով, աւելի ուշ ստեղծուած եւ աւելի կա-

---

Զորեխշաբթին, «Ձիf Զորեխշաբթի », երբ մկնատամի (փրաւներէն ֆիւռոնքլ) եւ Ձիf երեւակայական դեւին դէմ աղօfներ կը գրուին՝ որպէսզի ձիf դառնան դեւ ու մկնատամ : Նոյն Ձիf Զորեխշաբթի օրը ամէն հագուստ ու վերմակ գիւղացիները կը փոեն արեւին տակ՝ մաfդացիները կը փոեն արեւին տակ՝ մաfրութեան համար : Վերջապէս նոյն օրը հաւկիթ կը ներկեն՝ «Ձիfին աչքը հանելու համար» : Ձիfը այսպէս անէծքի բառ է,— «Ձիfն ընկնես» անէծքը կ'արտասանեն՝ երբ մէկը միշտ «չէ» կ'ըսէ եւ բան մը կը մերժէ, կամ «Ձիf ես՝ չգանաս, ապառաժ fար բուսանաս» :

(3) Գէորգ դպիր կուտայ պարսկերէն *թունի, մչչիւլ, չէնկ* եւ ուրիշ չորս բառեր, ինչպէս եւ արաբերէն *սարիք* բառը, բոլորն ալ գող նշանակութեամբ, բայց չկրցայ հաստատել թէ վէգի մէջ կը գործածուի՞ն :

(4) Ահաւասիկ «աշուf» եւ «ալէը» բառերը ոտանաւորի երկու տողի մէջ (ազէրի բարբառով) .

« Օտիմ թապտը պիր աշուք օլտու ֆալըմ
Տէսի թապտամ թոպուք ուշուն պիր ալէը» :

ՄԷհմէտ Պաբը խալիսի

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Անասուն որ անասուն է,— ասաց Նահապետը, — դարձեալ ընկերոջ կաթսա ունի, սէր ու վայելել կ'ուզի ...

Նուբարն էլ նայեց արջառներին :

— Ձմեռայ ընկնենք ,— ասաց Նահապետը երկար լուռթիւնից յետոյ , — դեռ երկար է ճամբէն ...

Նուբարը սուփրան կապեց, հասաւ Նահապետին օգնելու, որ եղները լծի : Նահապետը ապխտակ ճակատով արջառի ամբեխը կապեց ու գրկելով նրա պուրը, ամուր համբուրեց երկու մեծ աչքերը :

— Սիրուն անասուն է ...

Արեւն արդէն իջել էր լեռների տակ դաշտերին, երբ մօտեցան Նահապետի դիւղին : Թաղիչի ձորափին հանդստանում էր յետոյ՝ էլի հինգ – վեց ժամ ճանապարհ էին անցել : Հիմա արդէն եղները յողնել էին : Նահապետն ու Նուբարն էլ էին յողնել :

Շուայլ դոյներով վերջալոյսը գրկել էր ողջ աշխարհը : Երկիրը կարծես բոցերով պատած՝ վառում էր ու հրացոլքը ծիրանիով պարուրել էր նաեւ երկինքը՝ հրիզոնից հորիզոն :

— Նուբար, ինչ սիրուն է արեւմտից ,— չընջաց Նահապետը ու եռ նայեց Նուբարին, — ճմարիտ որ էսօր արդար օր էր ...

Եղները, չգիտես ինչու՝ կանգ տուան :

— Աբի արձակենք եղներ, Նուբար, թող արածին : Արդէն հասել ենք վեզ , արդէն տունք ենք ...

Եղները ձգուեցին, ծմրկացին լծերի տակից դուրս գալով, ու իրար կողքին կանդնած մնալով . նոյնպէս նայում էին հրդեհուած արեւմուտքին :

Նահապետն ու Նուբարը նստել էին ժայռի վրայ ու լուռ նայում էին լեռների եռեւում սուդուող արեւին : Ամենաբուռ բոբ խամրեցին վառման գոյները, երկինքը հետզհետէ դորշացաւ եւ յանկարծ երկուսով միասին նկատեցին, որ արեւելքից իրենց է նայում կիսալուսինը :

— Էրթանք, Նահապետ, — չընջաց Նուարը :

— Եղներ մեզք են, դադրեր են, — ասաց Նահապետը, — թող դիշմ էլ արածեն : Տես ինչքան խորտ ի լուսնեակ, Նուբար : Նայի, մեր երկրի մեծ, սիրուն լուսնկան է, որ երկինքին կ'իշնէր վանայ ծովու մէջ ու ծովու մէջէն երկնքին լուս կուտար ...

Այդքան դեղեցկութիւններ մի անգամից վայելելը չատ էր Նահապետի համար : Եւ նա ինքնաբերաբար մի պահ աչքերը խփեց : Աչքերը խփեց ու խնճորի հոտ առաւ : Նրան թուաց , թէ Նուբարի խնճորի ծառօթ ու կենդանութիւն տուող հոտը ...

Է·

Հասան գիւղ, երբ արդէն ուշ երեկոյ էր : Բոլորը քնել էին խաղաղ քնով եւ ամէն բան երդիքից լուսէ մի սիւն իջել թոնրի վրայ : Լուսնեակն էր ներս նայում երկնքից :

Սայլն արձակեցին երենց տան առաջ : Նահապետը եղները տարաւ Մովսէսի թավլայում կապեց, դարման լցրեց առաջներն ու վերադարձաւ :

Նուբարը նստել էր օթախում մենակ, լամպի ապակին հանել, չորով սրբում էր : Յետոյ ասեղով քչփորեց պատրոյգը, մի քիչ դուրս քաշեց, պռնչի միջից մկրատ հանեց, պատրոյգի վերեւի սեւացած մասից ուղիղ կտրեց մկրատով ու վառելով՝ ապակին դրեց վրան : « Օթախը» մէկէն լուսաւորուեց , կարծես նոյնիսկ տաքացաւ ...

— Տանտիկին դու իս, Նուբար, — ասաց Նահապետը ,— տուն – տեղ , ջուլ – փալաս, քոնն ի, իս էլ քո աչխատաւոր : Կառավարի, ինչպէս քո խելք կը կարի·

— Տան դլխաւոր դու իս, Նահապետ, — ասաց Նուբարը :

— Փթթակի կառավարիչ մայր մեղան ի ,— պատասխանեց Նահապետը, — ես քո աչխատաւորն եմ ...

Նայեցին իրար : Ժպտացին : Նահապետին թուում էր, թէ վաղուց, շատ վաղուց է ճանաչում Նուբարին, օրօրոցում օրօրել է նրան : Երբ փոքրիկ աղջիկ էր սարի ծամոն էր տուել նրան, կարմիր խնճորներ : Ծառերից կապած մէջը դցելով՝ ճօճել է նրան պարտէզում, շատ մօտիկ ազդական է եղել : Հետագայում սուացուել էր եւ ահա կրկին յայտնուել է : Փոքրիկ աղջիկ էր, հիմա մեծացել, պարթեւահասակ կին է դարձել, վիզը բարձր, վիզն ուսերից մի քիչ ձգուած, դէմքը քիչ երկարաւուն, աչքերը դիչերուայ երկնքի պէս մուգ պոյտ : Երբ լուսնեակ չի լինում ու մի աչ աստղերն են չողչողում, երկնքի դոյնն այդպէս մուգ կապոյտ է լինում, անտակ ծովի պէս խոր :

— Էրազի պէս ի, Նուբար, չեմ հաւատար իմ աչքերուն ...

Նուբարը հեզ ու խոնարհ ժպտում էր : Նայում էր նրան : Նահապետի դէմքը նման էր նրան :

ՀՐԱՉԵԱՑ ԴՈՂԸՔ

(24 Շար·)

...ալ մշակումներ են : Դրանցից են «Ալագեազ» եւ «Խնկի ծառ» երգերի մը-...ումը կանանց եռաձայն եւ հնդաձայն ...ի համար, «Կալի երգ»ը, «Սիփա-...ի քաջեր»ը եւայլն: Այս վերջին երկու ...ծ ստեղծագործութիւնները, որ Կո-...ի գրեթէ բոլոր համերգներում ...ել են, շարունակապէս վերափոխուել ...ի կատարեգործուել են : Մինչեւ այժմ «Կալի երգը» յայտնի էր 1906 թ. Փա-...ի համերգի առթիւ տպագրուած օրի-...ով, որ եւ լրիւ կամ կիսատ կատար-...ում էր մեզանում : Այժմ գտնուել է նոյն ...ի երկու տարբերակ եւս, նախոր-...ից աւելի հարուստ ու բովանդակալից : ...ք կատարուել են 1912 – 14 թուա-...ներին Կ. Պոլսում : Առանձնապէս ...ուրքական է երկրորդը՝ «Կալի եր-...ի» վերջին տարբերակը : Այստեղ երգ-...ի ձայների քանակը աւելացուած ...ի, բոլոր չորս ձայները բաժանուած են ...ի եւ ունեն իրենց առանձին ...ներգիչները, բացի դրանից, կան եր-...ի յատուկ մենակատարներ . մէկը Թե-...ի՝ երգում է «Հօլ արա, եղօ»ն միւսը ...ի՝ երգում է շարադրանքի մէջ ...ի նոր աւելացրած հատուածը, «Մարալ գոմէշ նազ կ'անէ» գեղեցիկ սայ-...ը :

Ահա թէ ինչ է դրում «Կալի երգ»ի այս ...ի առթիւ Կոմիտասի «Գուսան» ...ի մասնակից, երգահան Վար-...ի Սարգսեանը .

«... Ստացայ Կոմիտասի «Կալերգը», ...ի օրինակ մը, իր ձեռագրէն իսկ քա-...ով, հաճած էիք արտադրել ինձ հա-...ր... Չէք կարող երեւակայել այն մեծ ...ումը, որ պատեց զիս, աչքի առաջ ...ունենալով յիշեալ երգն իր լիակատար ...ին մէջ, այնպէս , ինչպէս սովո-...ած ենք յիսուն տարի առաջ... Ձեր ...ած այս տարբերակը կրնանք համա-...ի ամենավերջինը, եթէ չհաշուենք ա-...ին նախագասութեան չորիցս կրկնու-...ինը , փոխանակ երկուքի, որ պէտք է, ...ս, պահել նոյնութեամբ, ծանօթա-...ութեանց գլխին մէջ յիշատակելով, որ ...պետը սովոր էր երբեմն զանց առնել ...ու կրկնութիւնները ... »:

Նոյնքան հետաքրքրական են բոլորո-...ին նոր, չտպագրուած եւ յաճախ բոլո-...ին չկատարուած խմբերգները : Դը-...ք տարբեր ժամանակի գործեր են, ...ման մէջ ունեն ոճական նուրբ տար-...ութիւններ, բայց բոլորն էլ վերջին ...ուով կոմիտասեան են : Պէտք չէ դը-...ց մէջ փնտռել «Անտունի»ին կամ ...ուայ գութանի երգ»ին հաւասա-...ք գործեր : « Անտունին » , « Լո-...ուայ գութանի երգ»ը եւ մի քանի ու-...ները գլուխ գործոցներ են : Ամէն մի ...ծ արուեստագէտ ունենում է այդպի-...ի, նոյնիսկ իր համար անկրկնելի գոր-...ք : Նոր յայտնաբերուած խմբերգներից ...ն իրենց ծաւալով փոքր են եւ կա-...ուցուածքով՝ պարզ, բայց դրանք մըշ-...ապէս պարունակում են հեղինակի ըս-

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՇՈՒՇԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

— ՐԱՖՖԻ ԱՐՄԷՆԵԱՆ —

— ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑ —

—o—

Ինչպէս հաղորդած էինք արդիւնքնե-րուն պաշտօնական հաղորդումին վաղոր-դայնին, (Յառաջ, 11 Հոկտ.) Ժընեւի Ի. Նուագի Միջազգային Մրցումին՝ տաւիղի Ա. մրցանակը շահած է Օր. Շուշան Միլ-տոնեան :

Իր ծննդավայրին՝ Վենետիկի Պենե-տէթթօ Մարչելլօ երաժշտանոցէն դեռա-տի եւ փայլուն շրջանաւարտ, այնուհե-տեւ Իսրայէլի մէջ 1959ին տեղի ունե-ցած՝ տաւիղի անդրանիկ միջազգային մրցումին ոսկեմետալ, Փարիզի Երաժըշ-տանոցէն Ա. մրցանակաւոր, այժմ Պել-ժիոյ ազգային նուագախումբին մենա-հար, այս օժտուած 24ամեայ արուես-տագէտ Հայուհիին անցեալի յաջողու-թեանց ծանօթ են մեր ընթերցողները , մեր բազմաթիւ « Լրատու Արուեստի » արձագանգներէն :

Շուշան Միլտոնեանի այս նոր ու փա-ռաւոր մրցանակին առթիւ, Զուիցերա-կան մամուլն ալ, Լա Թրիպիւն տը Ժընեւ եւ Ժուրնալ տը Ժընեւ օրաթերթերու գլխաւորութեամբ, զովասանական սիւ-նակներ նուիրած են հայ պսակաւորին : Քաղուածաբար կը վերարտադրենք , Լա Թրիպիւն տը Ժընեւի լոյս ընծայած հար-ցազրոյցը .—

— Ժընեւ եկած էիք մրցանակ մը շա-հելու վստահութեա՞մբ .

= Կը խոստովանիմ թէ Ա. մրցանակը կ'ակնկալէի. մրցակիցներս ալ նոյն փա-փաքն ունէին անշուշտ : Անձնապէս թա-քուն զգացումս էր թէ Իսրայէլի մրցու-մին Ա. մրցանակը շահելէս ետք, երկ-րորդ անգամ մըն ալ նոյն յաջողութիւնը կրնայի ունենալ :

— Ինչո՞ւ տաւիղը ընտրած էք : Վի-պերգակա՞ն հակումով .

= Օ՛, ո՛չ, պատճառը այդ չէ : Վարա-նումի մէջ էի, երբ տասը տարեկան , ա-ռիթն ունեցայ տաւիղի նուագ մը ուն-կընդրելու : Շատ սիրեցի եւ անկէ տար-ուած Երաժշտանոց մտայ :

— Ինչո՞ւ այժմ Վենետիկէն հեռու , Փարիզ կ'ապրիք .

= Վենետիկը շատ սիրուն քաղաք է , բայց կեանքը միօրինակ է այնտեղ : Մեծ քոյրս Փարիզ ամուսնացած է :

— Իր օրինակին հետեւելու փափաք չունի՞ք .

= Անշուշտ թէ յօժար եմ ամուսնանա-լու, բայց երաժշտութիւնը լքել չեմ ու-զեր :

Այս խօսքին վրայ, Շուշան Միլտոն-եան խնդաց, ինչպէս միշտ ժպտադէմ է երբ կը խօսի : Հակառակ իր հաւաստու-մին, կարծէք թէ իր մեծ ձիրքերուն լրիւ գիտակից չէ :

= Մարդիկ տարօրինակ են, կ'ըսէ Միլ-տոնեան : Երբ տաւիղի նուագ մը կ'ուն-կընդրեն, շատ գեղեցիկ կը գտնեն զայն : Սակայն ազգով յայտարարուած տաւիղի նուագահանդէսի մը, այնքան ալ փու-թացող չկայ : Ասոր համար դժուար է այս ասպարէզը : Դաշնակն ու վաղադաշ-նակը կարելիութիւն կուտան աւելի արագ եւ աւելի հեռու ընթանալու : Գուցէ ես անհամբեր եմ : Դեռ երիտասարդ եմ եւ ժամանակ ունիմ :

Իր արդէն իսկ շահած եւ անտարակոյս դեռ շահելիք միջազգային մրցումներու ոսկի մետալներով, Շուշան Միլտոնեանի անունը ոսկի տառերով արձանագրուած պիտի մնայ՝ տաւիղի նուագի ժամանա-կակից պատմագրութեան մէջ :

×

Նուագի միջազգային այս մրցումին մասնակցողներուն մէջ, դաշնակահարնե-րու ցանկին վրայ կար Հայ մը եւս՝ Բաֆ-ֆի Արմէնեան (Քանատա), որ յաջո-ղակի վկայական ստացողներէն եղաւ : Յուսադրիչ արուեստագէտ մը, մեկնար-կութեամբ թէեւ զգալի կերպով ենթա-յական, արտայայտութեամբ դեռ անկա-նոն եւ հասունութեան լրումի կարօտ , այսուհանդերձ իր նուագին որոշ շեշտե-րը՝ արդէն իսկ կ'ընդգծեն բնածին տա-զանդ մը :

×

Մինչ Զուիցերիոյ մէջ այդպէս կը փա-ռաւորուէր հայ անունը, կեդրոնական Ֆրանսայի մայրաքաղաք՝ Լիոնի մէջ , հայ երաժշտութեան նուիրուած գնահա-տելի ձեռնարկ մը , տեղական ձայնաս-փիւռի ալիքներուն վրայ ի պատուի կը դնէր հա՛յ անունը, հա՛յ երգով :

Արդարեւ, Մեծն Կոմիտասի ոգիին ու երազին հաղորդ խումբ մը երաժշտա-սէրներու նախաձեռնութեամբ՝ Հայկա-կան Երաժշտութեան նորոգ հիմնուած Դպրոցը, առաջադրութենէ գործի անցնե-լով, չորս օր յաջորդաբար՝ Լիոնի կա-յանէն սփռել տուաւ հայկական երգ ու պարի ընտիր էջեր : Իրենց տեղին եւ կուռ ոճով՝ յաջող էին սփռումներուն բացատրականներն ալ, ինչ որ կ'արժե-ւորէր ամբողջութիւնը՝ ի լուր Ֆրանսա-ցի եւ հայ ունկնդիրներուն :

×

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ 400ԱՄԵԱԿԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի Հայ Տան Մշակութային Յանձնախումբը Շէյքսփիրի 400ամեակին առթիւ, հանդիսութեանց շարք մը կազ-մակերպած է, որ կը սկսի այս Կիրակի :

Կիրակի Հոկտ. 25, այցելութիւն Շէյ-քսփիրի ծննդավայրը՝ Սթրաթֆորտ օն Էյվըն :

Շաբաթ Հոկտ. 31 , հանդիսաւոր երե-կոյթ : Խօսելու հրաւիրուած են Շաւարշ Նարդունի եւ Վահրամ Մավեան (Լիզ-պոնէն) : Հայերէն լեզուով պատկերներ պիտի ներկայացուին Համլէթէն եւ Օթել-լոյէն :

Նոյեմբեր 13ին մտքերու փոխանակու-թիւն Շէյքսփիրի թեմաներուն շուրջ :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԼՈՅՍԻ ԾԱՌ

Փանամայի ջրանցքին շրջանին մէջ կ'աճի այսպէս կոչուած « Լոյսի ծառը»: Պտուղները մեծ քանակութեամբ իւղ կը պարունակեն եւ մոմաձեւ են : Տեղացի-ները պտուղին մէջէն պատրոյգ մը կ'ան-ցընեն եւ գիշերները կը վառեն : Բոցը կը տեւէ երեքէն հինգ ժամ եւ ծուխ չար-ձակէր :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

...ծագործական հետաքրքրական մտա-յըղացումները, նրանցում դրսեւորուած են երգահանի սաղանդի, անհատականու-թեան եւ վարպետութեան գծերը : Այս տեսակէտից Կոմիտասը որոշ չափով յի-շեցնում է Շուփերթին կամ Շումանին , որոնք ունեն նման փոքրածաւալ երգեր, բոլորն էլ հարուստ ներքնաշխարհի ան-կեղծ արտայայտումներ՝ անմիջական եւ չափազանց դրաւիչ հէնց իրենց պարզու-թեան մէջ :

Կոմիտասին շատ էին դրաւում հայ հարսանեկան երգերը : Նա այդ երգերի շարը լրիւ գրի էր առել եւ հաշուում էր 78 տարբեր երգ, որոնք ուղեկցում էին հարսանիքի ողջ ծէսը՝ սկզբից մինչեւ վերջ : Այդ ձայնագրութիւնները, դըժ-բախտաբար, չեն յայտնաբերուել, պահ-պանուել են որոշ երգերի մշակումները : Մինչեւ այժմ յայտնի էր հարսանեկան վեց մշակուած երգերի Փարիզում տպա-գրուած շարը : Այժմ գտնուել է վեց այլ երգերի մի շար եւս : Ինչպէս առաջինը , այս շարը եւս բաղկացած է հարսանիքի տարբեր պահերէն վերաբերող, հարսին, փեսային կամ հարսնեւորներին նուիր-ուած տարբեր բնոյթի երգերից («Երկ-նից գետնից », « Մերիկ ջան, հալալ», «Թագւորի մեր », «Թագւոր բարով » եւայլն) եւ աչքի է ընկնում գոյների ու տրամադրութիւնների վառ հակադրու-թիւններով, պարզութեամբ ու անմիջա-կանութեամբ :

Ռ. ԱԹԱՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Կարիճ ,— ըսաւ Գրիգոր նորէն ,— ...ը ճանչնա՞ք արդեօք ծերունի Զեձէին , ...ի փայտէ ձեռք ունեցողը :

— Եւ ինչո՞ւ չճանչնամ :

— Ո՞ւր կը բնակի :

— Այն կողմը, — ու գլխով դէպի հիւ-...ս նշան մը ըրաւ ,— Ս. Յովհաննէս ...ողոցին մէջ :

— Ես չեմ ճանչնար դեռ քաղաքը :

— Այն ատեն գնա, աղբարիկս, ուղիղ ...ւ ետքէն նորէն հարցուր : Կանաչագոյն ...ոքրիկ տան մը մէջ կը բնակի : Դրան ...ոյ նետ մը կախուած է. նետ շինող ...ն ալ կը բնակի հոն :

— Աղեղնագոր՞ծ :

— Այո՛ :

Գրիգոր ակնարկ մըն ալ տուաւ թնդա-նօթներուն ու կամաց կամաց ճամբայ ե-լաւ իր գորշին վրայ հեծած :

×

Երկար բարակ հարցնելէ 6ետք՝ վեր-ջապէս գտաւ Ս. Յովհաննէս փողոցը, ու անոր մէջ կանանչ գոյնով միայարկանի տունը :

Տան վրայ հինգ պատուհաններ միայն կային. երեքը՝ առաջին յարկին վրայ ու երկուքը՝ գետնայարկին վրայ : Իսկ մէջ-տեղը սենեակի մը դրան մեծութեամբ դուռ մը իբր մուտք , ու ասոր վրայ կախուած էր կարմրագոյն թիթեղեայ մեծ աղեղ մը :

Զեձէին առաջին յարկին վրայ կը բնա-կէր. երբ Գրիգոր ներս մտաւ՝ ծերուկ ազնուականը իր առաւօտեան հագուստ-ներով ու հողաթափով գտաւ, ձեռքին մէջ ճանճ սպաննելու համար երկար կո-թով գործիք մը բռնած՝ պահարանի մը կողքին հարուածներ կուտար :

— Սատկէ շուն, — կը պոռար , այն-պիսի պայթիւններ հանելով՝ կարծես հրացան պարպէր :

Ու ոտքի ձայներ լսելով շարունակեց .

— Աշխարհիս վրայ ասոնցմէ աւելի ա-ներես կենդանի չկայ : Հոս իրարու աչ-քին առջեւ կը հարուածեմ, կը սպաննեմ զիրենք , ու փոխանակ փախչելու՝ կու-դան մօրուքիս վրայ կը թառին : Սատկէ՛ շուն :

Ու օդին մէջ հարուած մըն ալ տուաւ :

— Սիրելի Հայրիկ, — ժպտեցաւ Գրի-գոր ,— բարի լոյս ձեզի :

Զեձէի զարմացած ետ դարձաւ : Գրի-գորն ալ զարմացած մնաց տեսնելով թէ ինչպէս ծերուկին մօրուքը քանի մը մատ վար սահեր էր դէմքին վրայէն : Երբ դեռ տուն էին մօրուքը մինչեւ աչքերը կը հասնէր : Բայց անմիջապէս անդրադար-ձաւ թէ ծերուկը դէմքին վերի մասը ա-ծիլած էր : Գրեթէ երիտասարդացած էր :

— Հոս նայէ, Գրիգոր տղաս ,— գոչեց Զեձէի զարմացումով ,— գո՞ւն ես , հո-գիս :

Գրիգորն ալ զարմանք կը զգար հոն գտնուելուն վրայ, այնուհանդերձ կը սպասէր որ ծերունին գրկէր ու համբու-րէր զինքը, ինչպէս տունը, Քերեսթէշին մէջ սովոր էր ընելու :

Այս խօսքերուն վրայ կինն ալ քովի սենեակէն եկաւ : Ան ալ նոյնպէս ապշած մնաց ու զարմացաւ :

— Ի՞նչպէս կրցար հոս գալ , — հար-ցուց, ի՞նչ հով բերաւ քեզ :

Բայց կարծես ուրիշ անգամ աւելի տա-քուկ համբոյր մը կը դրոշմէր վրան : Գրիգորին ստուերի պէս անցնող մտա-ծութիւնն էր այս. գուցէ աւելի զգա-ցում մը՝ քան մտածութիւն :

— Ես եկած եմ միայն, — պատասխա-նեց Գրիգոր ,— ձեզի ըսելու համար որ Քերէսթէշ վերադառնալու էք :

— Օ՛հ, — գոչեց ծերունին :

Իբրեւ թէ ըսել ուզէր՝ թէ այդ աւելի մեծ յիմարութիւն մը պիտի ըլլար : Կինն ալ կարեկից դէմքով մը կը նայէր տղուն այնպէս ինչպէս կը նային պարզամիտնե-րուն՝ որոնք իրենց կարճ խելքով միա-միտ բաներ կ'ըսեն :

— Անօթի՞ ես, հոգիս, — հարցուց ձեռքը տղուն ուսին վրայ դնելով . — թերեւս գիշերը չես քնացած :

Գրիգոր այոյի ու ոչի նշան ալ ըրաւ գլխով . մէկ աչքով բաց դուռը կը դի-տէր, ու միւս կողմէն սեղանին վրայ դրուած ճատրակին կը նայէր պիշ պիշ :

— Վիցուշքային կը սպասես , այնպէս չէ՞, — ժպտեցաւ կինը էրկան նայելով. — հոս չէ, տուն ալ չի գար : Թագու-հիին քով կը կենայ, հազիւ երբեմն կընայ փախուստ մը տալ. այն ատեն ալ կառքով կուգայ, արքայական սուրհանդակով . հապա...

Ու յանկարծ Ֆշշալու ձայն լսելով ձեռ-քը իրարու զարնելով գոչեց .

— Ա՛յ, կաթը կը վազէ :

ԿԵԶԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հայ Մշակոյթի բարեկամ ընտանիք մը կը նուիրէ հազար ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ նուիրատուներուն.— Տիկին Հայկանուշ Շաքարեան 20 ֆրանք, Պ. Արամ Պետիկեան, Ոմն, Պ. Նազար Ինճեան տասնական, Հէրման Մալխասեան 15, Տ. Մարիցա Գասպարեան քսան, Վարդուհի Սամատարեան 10, Տէր եւ Տիկին Հերսեան հինգ, Տիկին Մարի Զէրչեան հինգ ֆրանք :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Կապ. Խաչի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Գօճակէօզեանի, իրենց քրոջ Տիկին Զարդար Քըտրեանի կսկծամահուա առթւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Ն. Նիկողոսեանի իր մօրը մահուան առթիւ :

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Շալճեանի եւ զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր, Գազիկ Շալճեանի մահուան առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Ծոնկոէի սրահներուն մէջ :

×

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ: »

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Գ. Լազեան խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին:

Ուրբաթ (30 Հոկտեմբեր) երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դրօ մասնաճիւղին :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Շաբաթ (Հոկտ. 31) ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Բիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ
Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ :

Կենդանի պատկեր.— ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ, Ա. Ահարոնեանի :

Մուտքը ազատ է

×

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյ, Ազգ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր եւ խնջոյք :

ԱՅՑ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը կազմակերպած է, Փարիզի Հայ Գրողներու ընկերակցութեան մասնակցութեամբ, այց մը Պանեէօի գերեզմանատունը թաղուած հայ մտաւորականներու դամբարանին, Նոյեմբեր 1ի Կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին:

Այս առթիւ նոյն օրը առաւօտուն Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, բոլոր հայ ողբացեալ մտաւորականներու հոգւոյն համար, ժամը 11ին :

Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ, մասնակցելու համար այս յիշատակի արարողութեան, հայ մտաւորականութեան ի յարգանս :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ խումբերուն, Կապոյտ Խաչի միջ – մասնաճիւղային վարչութեան իր մասնաճիւղերով :

Շաբաթ, Հոկտ. 31, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. CHAVE

Կը նախագահէ՝ **ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ**
Կը խօսի՝ **ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**
Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ՝ ՅՈՎՀ. ՃԱՌԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին.— երգ, նուագ, արտասանութիւն, դաշնակ, կենդանի պատկեր, պար :

Կը մասնակցին.— Պ. ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆ, Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ (երգ), ՎԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, ՎԱՀՐԱՄ ՃԱՌԱՅԵԱՆ, Օր. ՍԵԴԱ ԹԻՒԹԷԼԵԱՆ, Օր. ԷԼԻԶ ԵՂԻԿԵԱՆ (արտասանութիւն), ՌԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ (դաշնակ), կենդանի պատկեր եւ Հայկ. պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
Խօսնակ Օր. ՄԱՐԻ ՍԱՂՐԵԱՆ
Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ *ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է*

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 21ին Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը դասախօսէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ: Նիւթը.— «Վատիկանի Բ. ժողովին Գ. նիստը»:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը անխըտիր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը արտածման գրասենեակի մը մէջ աշխատելու, ծրար շինելու եւ պղտիկ գրութիւններ ընելու համար :

Դիմել «Յառաջ»ի :

STUDIO DU
Ballet Russe IRINA GRJEBINA
Membre de l'Association Française
des Maîtres de Danse Classique
DANSE
CLASSIQUE - CARACTERE
STAGE SCENIQUE
COURS PROFESSIONNELS AMATEURS ENFANTS
11, Rue Jules Chaplain — PARIS (6e)
Tél. : ODEON 80-13
Métro : VAVIN et NOTRE-DAME. DES CHAMPS

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Արեւմտեան Պերլինի համալսարանին մէջ հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Նոյեմբեր 4ին: Ոչ – ուսանող Հայեր կրնան մասնակցիլ իբր ազատ ունկընդիր :

Հասցէ՝
Freie Universität Berlin
Indogermanisches Seminar
BERLIN - DAHLEM
Faradayweg 15

ՅԱՌԱՋ

		ԿԱՐԴԱՑԷ'Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ'Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 Ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 Ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 Ֆր. 7 Ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 Ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 Ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
27 OCTOBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՃԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10145 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.145

ՕԼԱՖ ՆԱՆՍԷՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Ա·

ՄՄԲ.— Թեսաղոնիկէի մէջ, «Ֆրիտեոֆ Նանսէն տան» բացման հանդիսութեան առիթով, Հոկտ· 10ին, խօսք առած է նաեւ մեծ մարդասէր ու հայասէր Նանսէնի թոռնիկը՝ Օլաֆ Նանսէն: Ստորեւ իր ճառը:

Սիրելի բարեկամներ, «Նանսէնի Տան» հաստատման հանդիսութեան առիթով ինձմէ ալ խնդրուեցաւ քանի մը բան ըսել: Եւ մեծ պատիւ մը ու մեծ հաճոյք մը կը նկատեմ ընդառաջել այդ հրաւիրանքին:

Ինչպէս մինչեւ կեանքին վախճանը իմ պապս սրտին մէջ էր, այնպէս ալ իմ սիրտս խորքին մէջ է հայ ժողովուրդը — անանուն Առաջին Աշխարհամարտի չորսնկէն իր ծննդավայրէն եւ իր հայրենի տունէն հազարաւոր մղոններով հեռանալէ, ամբողջ աշխարհի վրայ ցրուած հայ ազգակցութիւնը:

Ամէն անգամ, որ բազմաթիւ երկիրներու մէջ եւ գաղթականներուն կարելի եղածին օգտակար ըլլալու համար, աշխարհի չատ մը կողմերը կատարած ճամբորդութիւններուս ընթացքին, Հայերու հանդիպիմ կամ երբ անոնք Նորվեկիա գան (ինչպէս կ'ընեն չատ մը Հայեր) անոնց մը ծաղիկ դնելու Ֆրիտեոֆ Նանսէնի գերեզմանին վրայ, իմ վրաս միշտ ազդեցիկ տպաւորութիւն գործողը անոր գերեզմանին հանդէպ անոնց յարգանքը եւ յիշատակին հանդէպ անոնց յարատեւ կ'ըլլայ: Կը հաւատամ՝ թէ հայ գաղթականներու սրտին մէջ սերտունդէ սերունդ անմոռանալի պիտի մնայ, իսկ ամէն յուղիչ չափով մը:

Համեմատաբար կարճ ատեն մը առաջ, Նանսէնի գեղեցիկ օր մը, ձերմակ մօրուքով ծերունի մը, իր կնոջ եւ իր թոռնիկին մէկուն հետ կանգնած էր մեր տան պատկերին մէջ, ուր թաղուած է Ֆրիտեոֆ Նանսէն: Ուրիշ ոչ ոք ներկայ էր: Ծերունին՝ խորապէս յուզուած, ձեռադրէ երկար ճառ մը կարդայ եւ երբ ա-ւարտէց՝ գերեզմանին վրայ հետը բերած ծաղկեպսակ մը դնեցէց եւ ետեւ քաշուեցաւ: Ապա՝ անոնք մտան մեր տունը, ուր ծերունին պատմեց իր կեանքին հետաքրքրական եւ յուզիչ պատմութիւնը:

Ծերունին Հայ էր: Մօտաւորապէս քառասուն տարի առաջ, տակաւին պզտիկ տղայ մը եղած ատեն, տեսած էր իր ծնողքին կենդանիներու պէս մորթուիլը Աշխարհամարտի ընթացքին Թուրքիոյ կողմէ յաճախ կատարուող ջարդերու միջոցին, եւ ապա՝ այն ատեն, երբ ինքն ալ կը չնաշարհի բոլոր Հայ-ը: Ինք՝ հրաշքով յաջողած էր ազատ եւ աներեւակայելի զրկանքներով ու տագնապներով լի երկար տարիներ յետոյ, Նանսէնեան անցագրին ու կարդ մը մարդոց օգնութեան չնորհիւ յաջողած էր Ամերիկա հասնիլ: Այսօր, Փերթքին համալսարանին մէջ փրոֆէսէօր: Վերջապէս, առիթ ունեցած էր Նորվեկիա այցելելու եւ իր յարգանքն ու երախտագիտութիւնը յայտնելու իր անձնական բարեկամին ու բարերարին՝ Ֆրիտեոֆ Նանսէնի, զոր երբեք ճանչցած չէր հարկաւ, բայց, անոր յիշատակին մէջ այդ բոլոր տարիներուն ան պահած էր որպէս խորքը, բառին իսկական ա-ւանդական երկիւղածութեամբ: Ներկայ ուխտագնացութիւնը — որովհետեւ իսկապէս այդպէս ալ էր — յար-ապարտք մըն էր, զոր վճարելու համար տարիներով սպասած էր եւ զոր յաւարտ ուզեց կատարել իր կեանքի մայրամուտին:

Ինչպէս ամէն ուխտագնացի, ինծի համար ալ ուխտագնացութիւնը ունէր իր ուրոյն նշանակութիւնը: Ես ալ ուզեցի ներկայ ըլլալ ամէն ինչի, որ կրնար ինծի աւելի մօտեցնել Ֆրիտեոֆ Նանսէնի հոգիին: Ես ալ ուզեցի ներկայ ըլլալ ամէն ինչի, որ կրնար ինծի աւելի մօտեցնել Ֆրիտեոֆ Նանսէնի հոգիին: Ես ալ ուզեցի ներկայ ըլլալ ամէն ինչի, որ կրնար ինծի աւելի մօտեցնել Ֆրիտեոֆ Նանսէնի հոգիին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԵՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ

ՍՈՒՍԼՈՎԻՆ ԼՈՒՐ ՉԿԱՅ

Ֆրանսական համայնավար պատուիրակութեան հետ, Մոսկուա է նաեւ իտալական համայնավար պատուիրակութիւն մը: Առանք եկած են բացատրութիւն ուղելու «ընկերը» Բրեժնեւէն Խրուշչեւի հեռացման մասին: Արդարեւ օտար կուսակցութիւնները կ'ուզեն գիտնալ թէ ինչո՞ւ Խրուշչեւ հեռացուած է համայնավար կարեւորագոյն կուսակցութեան Ա· քարտուղարի պաշտօնէն, տրուած ըլլալով թէ իրենց չի վերաբերիր վարչապետի փոփոխութիւնը որ «ներքին հարց է»:

Կը մնայ գիտնալ թէ մինչեւ հիմա ըսուածները բաւարա՞ր պիտի նը-կատուին: Յարգ տրուած բացատրութիւնները կը վերաբերին Խրուշչեւի կաֆէրուն, ծերութեան, թեթեւութեան, ցնդածութեան: Յարգանքի խօսք մը ըսելով հանդերձ Խրուշչեւի համար, Հունգարիոյ մէջ Քաատար (դո՞ւ ալ Բրուտոս, պիտի ըսէր Խրուշչեւ) ընդունած է կը-բեմլինի լուսաբանութիւնը: Քաատար կը պահէ թէ.— » Խորհ· Միութեան նախկին վարչապետը «սխալներ կը գործէր օր-ըստօրէ աւելի յաճախ իր յառաջացած տարիքին եւ վատառողջ վիճակին պատ-ճառաւ »:

Պրաւդան արդէն Հոկտեմբեր 16ի բա-

բացարձակ անհրաժեշտութիւն կը նկատէր:

Մխակ օրինակը չէ ասիկա: Թէ ես եւ թէ ուրիշ չատեր պիտի կրնայինք պատմել այսպիսի պատմութիւններ, որոնք բոլորը կը վկայեն նկարագրի տգեղութիւն եւ դժգոհութիւններու նրբութիւն, չը-նորհներ՝ որ հազուագիւտ են այսօր, բայց, այնքան հաճելի, երբ մարդ անոնց կը հանդիպի պարզ, խոր եւ անկեղծ ե-րախտագիտութեան ձեւով արտայայ-տուած ատեն:

Ուրեմն, զարմանալի՞ է, որ գրեթէ ա-մէն անգամ, Հայերու հետ մեր չփումներու ընթացքին, այս յատկութիւններուն հանդիպելով՝ սէր կը զգանք: Եւ զար-մանալի՞ է, որ իրենց դատին մէջ զըլ-խաւոր դերը վերցուցած եւ անոնց՝ ի-րենց երկրին մէջ այցելած ու մօտէն ճանչցած մարդը, այնքան չատ սիրեց զանոնք: Դիւրին է նկատել, թէ ինչու այդ մարդը, որքան չատ ճանչցաւ այս ժողովուրդը, եւ իր ողբերգական ճակատագիրը, այնքան աւելի չկրնաց սթափիլ ցնծալ աշխարհի խիղճը եւ բանալ անոր աչքերը, զարերէ ի վեր այս ժողովուրդին եղած անիրաւութեան եւ այդ անարդարութիւնը դէթ մասամբ զարմանելու վրայ:

Բայց, իր խօսքերը ուղղուած էին չը-լսող ականջներու: Ոչ մէկ ատեն յաջո-ղեցաւ գլուխ հանել ինչ որ կը ծրագրէր եւ չատ կը փափաքէր ընել Հայ ժողո-վուրդին համար: Եւ ճիշդ ասիկա էր աշխարհի ղեկավարներու անսիրտ ու չը-նաչող անտարբերութենէն զգացած ցա-ւին մեծագոյն պատճառը:

Այլապէս, ո՞վ ժամանակ եւ առիթ ու-նէր մտածելու այսքան փոքր, հեռաւոր ու մոռցուած ժողովուրդի մը համար, որ կ'ապրէր աշխարհի մէկ անկիւնը, ուր գուկլայի օրէնքը կ'իշխէր տակաւին: Անշուշտ, ոչ ոք, որովհետեւ, ամէնքն ալ կը մտածէին իրենց չահերուն մասին:

(Մնացեալը յաջորդով)

ցատրութիւններէն աւելի հեռու գացած է, առանց անունը տալու, կը գրէ թէ « կոպիտ էր, պոռացող, անհամ, պոռոտախօս եւ թուչունի խելք ունէր »:

Խրուշչեւի վերջին ամենամեծ կաթը կը նկատուի «սարսափելի զէնքին» մասին իր ըրած ակնարկութիւնը ճափոն երեսփո-խաններու առջեւ: Այդ մասին խօսած էր Սեպտեմբեր 15ին, Սեպտ· 17ին կը հեր-քէր թէ «անսահման ուժի» մասին խօսած ըլլայ: Սեպտեմբեր 18ին, կը խօսէր հնդիկ լրագրողներու եւ բացէ ի բաց կը հերքէր ամբողջ ըսածը: Վերջապէս Սեպ-տեմբեր 21ին, Պրաւդա կը թաղէր հարցը պաշտօնական ճչդումով մը: Ըստ դէտե-րու եթէ ցնդածութեան տեսակէտը ճիշդ է « սարսափելի զէնքին» խնդիրը փառա-ւոր պատճառաբանութիւն մըն էր Պրեզի-տիումի անդամներէն անոնց բերանը ո-րոնք ստիպողական կը նկատէին ազատիլ Խրուշչեւէն: Կը յիշուի նաեւ Միացեալ Նահանգները իր ճամբորդութեան յա-ջորդող ճառերը ուր ամէն անգամ կը խօսէր երկրագործութեան մասին: Ժա-մանակ մը միայն եգիպտացորենի մասին խօսած էր, յետագային հաւաբուծու-թեան, կը բաղդատէր դանիական ու ռու-սական հաւերը, առաջինները նախընտրե-լով: Կան տակաւին աւելի ծանր յան-ցանքներ:

Ցիշենք նաեւ թէ խորհրդաւոր նոր կէտ մը կայ խորհրդային աշխարհին մէջ: Քանի մը օր է Սուսլով մէջտեղ չկայ: Կուսակցութեան թիւ 1 տեսաբանը ան-հետացած է պաշտօնական հանդիսու-թիւններէն: Ըստ ոմանց հիւանդ է եւ կը հանդստանայ Մոսկուայի մօտ տնչայի մը մէջ: Հաւանական չի նկատուիր թէ Սուսլով փեքին ըլլայ ինչպէս ըսուած էր սկիզբը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը՝ Իքէտա հրա-ժարեցաւ առողջական պատճառներով: Իքէտա կոկորդի խլրդ ունի եւ յոյս չը-կայ որ արագօրէն ապաքինի:

ՎԻԷՆԹՆԱՄի նոր ղեկավարն է Ֆան Ֆաք Սու, որ Ֆրանսական պատրաստու-թիւն ունեցող երկրագործական ճարտա-րագէտ է: Այս կացութիւնն ալ սակայն վերջնական չէ, փոխանցման նոր չրջան մըն է: Նախկին ղեկավարը՝ Ֆան կը մը-նայ ընդհանուր հրամանատար:

ՊԵՆ ԽԵՏՏԱՑԻ արգիլուած է հեռանալ ալժերական հողամասէն: Ա· Հ· Ա· Կ·ի (Ալժերական Հանրապետութեան Առ-ժամեայ կառավարութիւն) նախկին վար-չապետը, որ հեռացուած էր արդէն իշ-խանութենէն, դեղորրայքի տարրալու-ծարան մը ունէր:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահութեան ընտրապայքարը կը չարունակուի Ֆրան-սայի մէջ ալ: Լիոնի մէջ, Թիքսիէ-Վին-եանքուռ եւ Փարիզի մէջ նախկին նախա-րար Քորնիւ պարզած են իրենց տեսա-կէտները:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կառքի երկու ընկերու-թիւնները Ֆոլքսվակրն եւ Մերսէտէս մի-ացած են ինչ որ նախատեսել կուտայ թէ Գերմանիոյ կառքի ճարտարարուեստը նոր զարկ մը կրնայ ստանալ:

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ եւ Իրաքցիներու միջեւ նոր բախում մը պատահած է Ջահօ, երկ-րին հիւսիսը:

ԿԻ ՄՈՒՆ յօդուած մը գրած է Փոփիւ-լէրի մէջ ուր կը չեշտէ թէ ամէն պարա-գայի մէջ, Խրուշչեւի տարցը դէչ լուր մըն է: «Խրուշչեւ մէջտեղէն վերցուեցաւ եւ ոչ խորհրդային ժողովուրդը, ոչ ալ աչխարհ կրնան ըսել՝ որո՞ւ կողմէ, ին-չո՞ւ, ե՞րբ, ի՞նչպէս: Եթէ նոյնիսկ հաս-տատուի թէ Խրուշչեւի հեռացումը ան-հրաժեշտ էր, մեթոտը անընդունելի է, կը չեշտէ ընկերվարական պարագլուխը:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

—o—

Հայութեան բոլոր հատուածները ան-խտրապէս, հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ, միահամուռ, եւ սրտառուչ ջերմեռան-դութեամբ կը պատրաստուին մասնաւոր շուքով եւ արժանավայել հանդիսաւո-րութեամբ ոգեկոչելու մեր մէկուկէս մի-լիոն նահատակներու յիշատակը, յառա-ջիկայ տարի Ապրիլ 24ին:

Մեր եկեղեցական նուիրապետութեան գոյգ ջահակալները գրեթէ միաժամանակ հրատարակուած կոնդակներով կոչ կ'ուղ-ղեն ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հանուր Հայութեան՝ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը տօնելու միասնաբար, համերաշխ մթնո-լորտի մէջ:

Դարաւոր դահիճը խտիր չդրաւ մեր հայրենակիցներուն միջեւ, երբ կը գոր-ծադրէր իր դիւային ծրագիրը: Բոլորն ալ նահատակուեցան իբրեւ Հայ, յանուն ազգութեան:

Հաւատարիմ անոնց յիշատակին, ամէն տարի Ապրիլին յուզումով, երկիւղա-ծութեամբ եւ երախտագիտութեամբ կ'ո-գեկոչենք մեր անմահ նահատակներու խնկելի յիշատակը: Երբեմն տարբեր թը-ւականներու եւ տարբեր սրահներու մէջ:

Յիսնամեակը առիթ մը պէտք է ըլլայ բառնալու տարակարծութիւնները Հայու-թեան զանազան հոսանքներուն միջեւ: Ջեռք ձեռքի տալով բոլորս պէտք է հա-մադրենք մեր նիգերը, համազգային սու-գին տալու համար համահայկական հան-գամանք:

Հ· Յ· Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի կեդրոնական Կոմիտէն ներկա-յիս կը յայտարարէ թէ կազմած է առ-ժամեայ մարմին մը, որուն պարտական-ութիւնը պիտի ըլլայ հրաւիրել Փարի-զի հայ գաղութի ներկայացուցիչները, նեաւիի կոչելու համար Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակի տօնակատարութեան կեդ-րոնական Յանձնախումբ մը:

Կեդրոնական Կոմիտէն իր անվերապահ աջակցութիւնը պիտի բերէ ստեղծուելիք կեդրոնական Յանձնախումբին:

Հ· Յ· Դ· ԱՐԵՒՄՏ· ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

ՏԱՐՈՒՆԻ— ՏՕՔԹ· ԱՐՏ· ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

—o—

Յաւուղ կ'իմանանք թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Հոկտ· 23ին Վենետիկի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տօքթ· Արտաշէս Միլտոնեան:

Բնիկ Արտանուչցի, մեր ողբացեալ բա-րեկամը, 58 տարեկան, նախկին աչակերտ Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վար-ժարանի, աւարտած էր Փատուայի բը – ժըշկական համալսարանը եւ մասնագէտ բժիշկ էր մորթի հիւանդութեանց:

Վենետիկ հատատուած, իր ազնիւ նը-կարագրով եւ նուիրումով միշտ օգտա – կար եղած է իր հայրենակիցներուն: Եղ-բօրորդին էր Մխիթարեան վաստակաւոր վարդապետ Հ· Ղազար Վ· Սրապիոն – եանի:

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին, զաւակներուն, եղբօր եւ ընտանեկան պա-րագաներուն:

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Ռուս հրապարակագիր մը գրեց. «Նելիտով գաղտնաբար տեսակցութիւն ունեցաւ Համիտի հետ եւ ըսաւ. « Ջարդի՛ր, վեհափառ տէր, ջարդի՛ր»:

Նելիտով չհերքեց հրապարակագրին յայտարարութիւնը :

Քամպոն կը գանգատի Ֆրանսայի արտաքին նախարար Կապրիէլ Հանոթոյի թէ ռուս պաշտօնակիցը յաճախակի կ՚այցելէ պալատ եւ միշտ ընդդիմադիրի դիրքին մէջ է: Հանոթօ կը հրահանգէ գործակցիլ ռուս դեսպանին հետ :

Պետական բարձր պաշտօնատար Ալպանացի Իսմայիլ Քեմալ պէյի վկայութեամբ 1878ի ռուսեւթուրք հաշտութենէն անմիջապէս ետք Պոլիս կուգան ռուս նախարար Միլիութին եւ սպայակոյտի պետ Ուպրչեֆ եւ դեսպան Լոպանովի հետ մասնաւոր ժամադրութեամբ կը ներկայանան սուլթանին : Երկուքը դլուխ գլխի տեսակցութիւն մը կ՚ունենան սուլթանին հետ՝ առանց արտաքին նախարարին եւ թարգմանին ներկայութեան խիստ գաղտնի համաձայնութիւն մը կը կընքուի, ցարը կը խոստանայ պաշտպանել սուլթանին վեհապետութիւնը եւ կայսրութիւնը, եթէ որեւէ պետութիւն ոտընձգութիւն կատարէ իր իրաւունքներուն դէմ: 95 – 96ի դէպքերուն սուլթանը մերժեց Անգլիոյ բոլոր առաջարկները, ոորովհետեւ երաշխաւորուած էր ցարէն եւ ռուս արտաքին նախարար Լոպանովէն, որ աւանդապահն էր ժամանակին կնքուած գաղտնի համաձայնութեան : Սուլթանը յայտնեց անգլիական դեսպանատան առաջին թարգման Սըր Ատամ Պլոքի թէ « Ռուսիա երբեք պիտի չթոյլատրէ նման քաղաքականութիւն մը ի նպաստ Հայերու»: («Յուշեր», Լոնտոն, 1920 էջեր 259 – 260):

Ռուսիա յայտնապէս քաջալերեց Հայերը, իւրացուց վեց նահանգները եւ ոչ մէկ ատեն ընդունեցաւ որ ինքնավար Հայաստան մը կազմուի :

Մանտելշթամ յօդուածին աղբիւր կը ներկայացնէ միայն՝ «Պոլիս եւ Նեղուցները » երկհատոր գործը, թարգմանուած Պետերբուրգի համալսարանի ուսուցիչ ներէն Միրքին Կեցեվիչի կողմէ՝ աշխատակցութեամբ Լաբրատէլի եւ Ռընուվէնի : Չէ ուզած յիշել Մարշանի թարգմանած եռահատոր « Սեւ Գիրքը », ուր մանրատառ թուագրուած են Ռուսիոյ արտաքին նախարարութեան գաղտնի բանակցութիւնները, ժողովներու ատենագրութիւնները, պատերազմի ծրագիրները, Պոլսոյ գրաւման բաղձանքները :

Ռուսիոյ ձգտումն է ջախջախել գերմանականութիւնը, ենթարկել սլաւ ժողովուրդները եւ ամէնուն տալ մշակոյթի միութիւն : « Ամբօրէն հաստատուելով Նեղուցներուն վրայ, Ռուսիա պիտի կըրնայ կատարել իր պատմական առաքելութիւնը մէկ պետութիւն կազմելով արեւելեան Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէկ մասին ժողովուրդներէն, իրենց տալով խաղաղութիւն եւ « Եւրոպական մշակոյթ » : (« Պոլիս եւ Նեղուցները », հատ. Ա. էջեր 82 եւ 85):

Ռուսիա կը պատրաստուի պատերազմը իրականացնելու համար առաքելութեան գործը, հարկ է կարգարդել նախ գերմանեւսլաւ հարցը, այնուհետեւ վճռականօրէն կարգադրել Արեւելեան Հարցը՝ ռուս շահերու համաձայն (էջ 86):

Ռուս վարիչները կ՚ըմբռնեն, թէ Պոլսոյ գրաւումը պիտի բախի դժուարութեանց, բայց վստահ են թէ պիտի կարենան հարթել զանոնք: Առաջին առիթով պիտի ընդդիմանան Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Յունաստան : Պոլիս կրօնական կեդրոն մըն է, հոն է Խալիֆան, Տիեզերական Պատրիարքը: Ի՞նչ պիտի ըլլայ վերջինին դիրքը, պիտի ենթարկուի՞ ցարին իշխանութեան, ի՞նչ պիտի մտածէ մահմետական աշխարհը : Զօրացնելով Արեւելեան եկեղեցին ճակատ մը կազմած պիտի ըլլայ Կաթողիկէ եկեղեցիին դէմ, կաթողիկէ աշխարհին դէմ :

Պոլիս ելմտական կեդրոն մըն է, հոն կը գտնուին մեծ պետութեանց շահերը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Ռուսեր չկան Պոլսոյ մէջ. ո՞ր ժողովուրդին վրայ պիտի յենու քաղաքը կառավարելու համար, Յոյներն ու Թուրքերը հակառակորդներ պիտի ըլլան, պիտի աշխատի Ռուսեր բերել որպէս պաշտօնեայ, յետոյ գաղթականներ ռուսացընելու համար քաղաքը :

« Պոլիսը գրաւելով պիտի հանդիպինք հզօր ազդակներու ընդդիմութեան : Կը մնայ նշանակել լիազօր կառավարիչ մը ղեկավարելու համար վարչութիւնը » : (14 Դեկտ. 1914):

Պատերազմ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ դէմ, զինակցութիւն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ միջոցներ են Նեղուցները գրաւելու նպատակին հասնելու համար : Իշխան Թրուպէցքօյ կը գրէ Սազոնովին, 1915 Փետրուար 26ին. « Պատերազմին վերջին նպատակն է Նեղուցներու գրաւումը, զինակցութիւն, պատերազմ միջոցներ են ազգային նպատակին հասնելու համար : Փափաքելի չէ որ դաշնակիցները մասնակցին Նեղուցները գրաւելու, որովհետեւ մեր իրաւունքները կ՚ենթարկուին վտանգի վերջնական կարգադրութեան ատեն : Եթէ մենք չմասնակցինք գրաւման համար, մեր հիմակուան զինակցութիւնը ապագային պիտի ըլլայ դերեզման մը» (էջ 107):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԽՄԲԵՐԳՆԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նոր գտնուած խմբերգների շնորհիւ սեռի եւ նիւթի տեսակէտից զգալի կերպով լրանում ու հարստանում է Կոմիտասի ստեղծագործութեան պատկերը : Դրանով Կոմիտասի ստեղծագործութիւնը աւելի լայնօրէն է ընդգրկում հայ դեղջուկի կեանքն իր բոլոր կողմերով : Այդպիսի երգերից են՝ «Զաւարծեծի երգ»ը, չափազանց հետաքրքրական երկու ինքնուրոյն տարբերակներով, « Ողբերգ»ը, սոփրանոների յուզական մեղեդին արական խմբի պահուած ձայների ֆոնի վրայ, «Արազ» կամ «Կապոյտ քուռակ հեծել եմ» ընկերային նիւթով երգը՝ ապրուստի միջոցներ վաստակելու համար հեռաւոր երկիր գնացած հայ պանդուխտի էրուած սրտի՝ հարազատների ու իր սիրածի հոգեմաշ կարօտի արտայայտութիւնը : Ընկերային բովանդակութիւն ունեն նաեւ « Հով արէք , սարեր ջան » յայտնի մեներգի խմբական հիանալի մշակումը, զինուորագրութեան հետ կապուած «Բաղի պատը դդում էր» յուզիչ խմբերգը: Բնութեանը նուիրուած , երգերից «Լուսնակն անուշ»ի կողքին այժմ կանգնում է թէեւ նրանից բաւական համեստ, բայց նոյնպէս գրաւիչ, հանդարտ պարերգի ոճով գրուած, «Հովն անուշ»ը: Մի քանի երգեր, որ յայտնի էին միայն մեներգային մշակումով, այժմ գտնուել են նաեւ որպէս խմբերգ : « Հով արէք »ից բացի, առանձին շահեկանութիւն ունի նաեւ « Էս առուն ջուր է գալիս»ը՝ մի քանի համարժէք տարբերակներով: Կոմիտասի յայսնի երգաշարերի կողքին այժմ աւելացել են մի քանի նոր շարեր: Մէկը հարսանեկանն էր, որի մասին խօսուեց, երկրորդը «Վիճակի երգեր » կոչուող շարն է, որ սեռի տեսակէտից էլ նորութիւն է: Պարերգային բնոյթի երկու բազմամաս շարեր էլ ընդգրկում են 1913ին ձայնագրուած ժողովրդական երգերի մշակումները : (Դրանք Արեւելեան Հայաստանի մէջ Կոմիտասի կատարած վերջին ձայնագրութիւններն են): Վերջապէս, արժէ առանձին նշել Կոմիտասի մի այլ ստեղծագործութիւնը, որ թէեւ 1903 թ. Էջմիածնի ճեմարանում մէկ անգամ կատարուել է եւ մամուլում նշուել է, բայց անցած աւելի քան վաթսուն տարուայ ընթացքում լռութեան է մատնուած եղել, չի տպագրուել եւ մոռացուել է : Դա՝ Կոմիտասի պաշտօնակից եւ մերձաւոր բարեկամ, հայ ականաւոր քնարերգու Յովհ. Յովհաննիսեանի «Ո՞ւր ես գալի, այ գարուն» բանաստեղծութեան հիման վրայ գրուած ընդարձակ խմբերգն է, մի իւրատեսակ երգչախմբային ռոմանս: Անկասկած , ժամանակին Արեւմտեան Հայաստանում տեղի ունեցած հայկական ջարդերը եւ ցարական կառավարութեան ազդային հալածանքներն են, որ դրդել են Կոմիտասին, Յովհ. Յովհաննիսեանի հետքերով 1902 թուականին երգել՝ «Սաղ տեղ չկայ մեր երկրին , ո՞ւր ես գալի, այ գարուն» :

Կոմիտասի այս խմբերգը ժողովրդական երգերի հետ անմիջական կապ չունի: Իր մեղեդիական ոճով ու ներդաշնակութեամբ այն ազդակից է Կոմիտասի ուսանողական վերջին շրջանի ստեղծագործութիւններին, բայց նրանց համեմատութեամբ կարեւոր նորութիւններ է պարունակում եւ շատ աւելի կատարեալ է : Որոշ չափով հարազատանալով հայ քաղաքային կենդրոններում ստեղծուած ու ժողովրդականացած երգերի ոճին, այդ խմբերգը միաժամանակ եւրոպական երաժշտութեան որոշակի երանգ է կրում : Դա, սակայն, չի խանգարում, որ « Ո՞ւր ես գալի, այ գարուն»ը մնայ որպէս դեղեցիկ եւ յուզական մի ստեղծագործութիւն , որ գրեթէ պատանեկան անմիջականութեամբ եւ խոր արտայայտչութեամբ հաղորդում է Յովհ. Յովհաննիսեանի հանրածանօթ հայրենասիրական բանաստեղծութեան բովանդակութիւնը :

Մենք թուեցինք Կոմիտասի՝ հիմնականում դեղջուկ երաժշտութեան հետ կապուած նորայայտ խմբերգներից մի քանիսը: Պէտք է աւելացնել, որ այդ երգերից ոչ մէկը վերջնականօրէն խմբագրուած եւ մաքուր արտագրուած վիճակում գոյութիւն չունի : Սրանք բոլորը սեւագրութիւններ են, մեծ մասամբ ծոցատետրերում գրուած : Երբեմն մի փոքրիկ էջի վրայ, կրճատ գրութեան զանազան ձեւեր կիրառելով, գրուած է մի քանի խմբերգ, որոնցից իւրաքանչիւրին հեղինակը մի քանի անգամ անդրադարձել է, փոփոխել, ուղղել է՝ եւրոպական, հայկական եւ լատինատառ ձայնանիշերով, տարբեր գոյնի թանաքներով ու մատիտներով, եւ յաճախ գրուածքն այնքան է սեւացրել, որ գրեթէ անընթեռնլի է դարձրել : Այսպիսի սեւագրութիւնների միջից երգերը յայտնաբերելն ու ճշգրիտ դուրս գրելը բաւական դժուարին, երկարատեւ ու համբերատար աշխատանք պահանջող գործ է : Մեծ դժուարութիւն է ներկայացնում նաեւ երգերի խօսքերը գտնելը, որոնք որպէս կանոն, սեւագրութիւններում բացակայում են : Այդ աշխատանքը , սակայն որքան դժուար, նոյնքան եւ հաճելի է : Ոչ միայն խմբերգները. Երեւանի գիւանում գտնուող Կոմիտասի բոլոր գործերը դժուար ընթեռնլի սեւագրութիւններ են, բայց հէնց այդ սեւագրութիւններն էլ հսկայական դեղարուեստական եւ գիտական ժառանգութիւն են պարունակում եւ պէտք է հրապարակուեն :

Հայաստանի մշակոյթի նախարարութեան արուեստի հիմնարկութիւնը ձեռնարկել է Կոմիտասի երկերի ժողովա-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Նահապետի դէմքը նման էր սրբի նկարի, աչքերը թուխ էին ու խոր ընկած, կարծես ներսում մութ ձորեր կային : Խեղճ էր Նահապետը, շատ խեղճ էր : « Տանջուեր ի, մղկտացեր ի, — մտածում իր Նուբարը ,— Նահապետ մեղք ի»: Նահապետն էլ նրան էր մօտիկ ու հարազատ թւում, նոյնպէս վաղուց կորած ու հիմա գտնուած հարազատ ու Նուբարի օգնութեան ու փայփայանքին է կարօտ, չի ապրի առանց Նուբարի խնամքի :

.. Առաւօտեան շուտ արթնացան : Նահապետը փայտ բերեց, վառարան վառեց ու գնաց եզներին նայելու : Նուբարն ամանները լուաց ու փոքրիկ մի պղինձ վառարանին կերակուր եփելու :

Նահապետը վերադարձաւ տուն : Օթախը մաս մաքուր էր արդէն: Հաց կերան, իրար երեսի նայեցին:

— Հիմի ի՞նչ պիտի անենք, — հարցրեց Նահապետը: Կարծես միշտ ինչ որ արել, իրար հետ էին արել միայն երէկ մոռացած են եղել այս օրուայ անելիքը որոշելու : Կարծես ապրել էին իրար հետ յիսուն տարի :

Նահապետը գրպանից հանեց փոքրիկ լաթի մէջ փաթաթուած՝ խնձորի սեւ կտերը, որ մի քանի օր առաջ տուել էր նրան խելագարուած քաւոր Յակոբը . « Տար, Արտամետի խնձոր փրկի»,— ասել էր նա Նահապետին :

Հիմա էլ սարսռում էր նրա մարմինը քաւոր Յակոբի ձայնից :

— Էս կուտեր տնկենք, Նուբար , եւ լաւ խնամենք, որ անպատճառ ծիլ տան.. դուրս գանք, լաւ տեղ ջոկենք, որ հաւ ու ճիւ չփչացնի :

Դուրս եկան միասին :

— Ըստեղ լաւ ի, բառոժ ի : Զորս բոլոր չափար կը քաղեմ : Մեր բահն որտե՞ղ ի, բեր տեսնամ, Նուբար ...

Նուբարը չհարցրեց , թէ Նահապետն ուր է դրել բահը, բահ ունի թէ չունի , գնաց որոնելու ու քիչ որոնելու ու քիչ յետոյ գտաւ բերեց .

— Առ ...

Նահապետն սկսեց փորել .

— Է, քաւոր Յակոբ, — խօսեց նա ինքըն իրեն , — մենք բոլորս դիմացանք , քո պատուական, աղնիւ հոգին չդիմացաւ ... կը տեսնա՞ս Նուբար, խելքն Աստուած առեր էր, բայց ինք մի քիչ պահել էր իր մօտ : Կը յիշի մեր Արտամետ, խնձորի կտեր թաքցուցեր ի իր ծոցի մէջ : Քաւոր Յակոբ, հէյ քաւոր Յակոբ :

Փորեց փոքրիկ մի տարածութիւն : Բահը ցած դրեց, մէջքը շտկեց, նայեց Նուբարին :

— Ի՞նչ պիտի էլնի խալիւորի հալ, Նուբար ...

Քիչ լռութենից յետոյ, շարունակեց .

— Մեծատուն էր, հիմի դռնէ դուռ ման կուհայ : Կ՚ասեմ՝ չբերե՞նք շախենք, Նուբար ...

Նուբարը մտածեց .

— Քո կամքն ի ,— յետոյ աւելացրեց , — ճշմարիտ որ մեղք հալիւոր ի ...

— Տիսնանք ինչպէս անինք ... Քանի օր ի, նրա դէմքն ու կերպարանք իմ մտքէն չիլնի, երազ կուգայ ընձի : Էրթամ, երթամ Մովսէս ախպորից փոցխ բերեմ, հող փոցխենք : Մովսէս մեր ամէնէն մօտ դրկիցն ի , Նուբար , լաւ մարդ ի ....

Նահապետը գնաց փոցխ բերելու: Նուբարը բահը վերցրեց ու սկսեց փորելով կլորացնել փորուած տարածութիւնը , որ յարմար լինի յետոյ չափար քաշելու շուրջը :

Փոցխը ձեռքին վերադառնալով Մովսէսի տնից, Նահապետը դեռ հեռուից կանչեց .

— Էդ ի՞նչ ի կ՚անիս , Նուբար: Քո ի՞նչ գործն ի, բահ դիր դետին ...

Մօտենալով շարունակեց իր նկատողութիւնը .

— Էդպէս գործերի դու մի խառնուի , Նուբար, դու աշխատաւոր ունես : Կուտ առ, գնա՛ ջուր բեր, առուն, այ էնտեղ ի... Իրար հետ էրթանք: Ես էլ մի պարկ աւազ բերեմ: Խնձորի կուտ աւազ կը սիրի: Աւազ հողից շուտ կը տաքանայ : Ծիլ ու մի թիզ քշեց, կը փոխենք սրսուռ խողի մէջ :

Առուի ափից Նահապետը պարկով աւազը վերցրեց, Նուբարը՝ կժով ջուր, Եկան, աւազը լցրին հողի վրայ, անակի հարաւային, արեւկող պատի տակ, փոցխեցին, խնձորի սերմերը ցանեցին աւազախառն հողի վրայ ու աւազախառն հողի նօսր շերտով էլ ծածկեցին :

— Անպատճառ կը ծլի, — ասաց Նահապետը ու սկսեց «օթախից» աւելացած աղիւսները բերել, շարել շուրջը , որ ոտակ չգնայ :

Նուբարը մի կուժ էլ ջուր բերեց, մի կուժ էլ ջուր լցրին սերմերի վրայ :

Եկան ծերունի Մովսէսն ու իր կինը Ցոյց տալով Նուբարին. Նահապետն ասաց .

— Իմ նշանածն ի ...

Ներս հրաւիրեց հարեւաններին : Նուբարը սուփրա բացեց, սեղանին մի կուլայ գինի դրեց, որ Անթառամն էր գրել նրանց հետ: Ծերունի Մովսէսը դաւաթը վերցնելով՝ օրհնանքի խօսքեր ասաց, խրատներ կարդաց Նուբարին :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(25 Շար.)

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ

ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Վարպետ 385 թուականին Ողիմպիա – Նոյն մեծ յաղթականը եղաւ եւ տիրացաւ Հայկական գահին

Հին դարերէն սկսած, Հայեր մասնակ– ցած են ողիմպիական մրցումներուն : Պատմութեան յիշած հին ողիմպիական – ներու վերջին յաղթականը ՀԱՅ մըն է՝ Լիման Վարպետ : Ան, Քրիստոսէ եառ 385 թուականին, 291րդ ողիմպիականին, վազքի մարաթոնեան մրցումին մէջ յաղթած ըլլալով, Թէոտոսիոս կայսեր կողմէ հայկական գահին վրայ հաստատուելէ : Պատմաբանները անվարան կը պատմեն քաջասիրտ կռիւը զոր ան ունեցաւ : Նորագոյն ժամանակներուն, 1932ի ո – ղիմպիականին մասնակցեցան հայ մար – զիկներ եւ ապահովեցին վայրկեան յաղ – թանակները : Այսպէս՝ Ռափայէլ Զմչեան գետնաւոր դասի ծանրաբարձութեան ոսկի մետալը չահեցաւ, օղակներու մասնա – գիտութիւնը հայկական «ներքին» հար – ցի վերածուեցաւ :

1952ին Գ. Շահինեան, իսկ 1956ին եւ 1960ին Ա. Ազարեան անմրցելի նկատուե– ցան : Մելպըռնի մէջ բազմիցս Եւրոպայի

ծուի ակադեմական հրատարակութիւնը : Թղթակցած կը լինի 12 հա– տորից : Առաջին հատորը պարունակում է երգահանի մեներգները եւ արդէն լոյս է տեսել : Երկրորդ, երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ հատորները պարունակում են խմբերգները, երկրորդն այժմ տպա – գրւում է, երրորդը՝ պատրաստւում : Հատորներից մէկում կը զետեղուին կո – միտասի դաշնամուրային երկերը, երեք հատոր կը կազմեն հայկական եւ այլազ– գի ժողովրդական երգերի ձայնագրու – թիւնները : Առանձին հատորներ կը յատկացուին Կոմիտասի դիտական աշ – խատութիւններին, ինքնակենսագրու – թիւնը, նամակներին եւ բանաստեղծու – թիւններին, ուսանողական շրջանի ըս – տեղծագործութիւններին եւ անաւարտ մնացած երկերին : Ինչպէս ասացինք, սա ամբողջութիւնը չէ, եւ դեռ շատ գոր – ծեր պէտք է յայտնաբերել, սակայն, աւելորդ է ասել, այդ վիճակում էլ կո – միտասի երկերի 12 հատորնոց ժողովա – ծուն կը կազմի հայ դասական երաժշտ – ական եւ երաժշտագիտական մշակոյթի մի պատկառելի բաժինը :

Պէտք է յուսալ, որ այդ ստեղծագոր – ծութիւնները ի վերջոյ լրիւ կը յայտնա – բերուն եւ աւելի եւս կը հարստացնեն հայ դասական երաժշտութեան դանձարանը :

Ռ. ԱԹԱՅԵԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

« Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ »

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— «Լռած ջրա – դաց»ն է երբեմնի հայաշատ այս քաղա – քը : Էր երբեմն, կայսրանին դռնէն մին– չեւ քաղաքին ծայրամասը, կամ ծանօթ հայկական սրճարաններու մէջ, օրուան բոլոր ժամերուն՝ կարելի էր հանդիպիլ Հայերու, մանաւանդ հայ մանուկներու, որոնք կը ճոխուղէին Մեսրոպեան բար – բառով : Հիմա լռած են հայկական ձայ– նները, ալ չենք լսեր հայկական բառերը : Ամայացած է կարծես քաղաքը ... հայ – կական տեսակէտով : Ներդաղթէն ետք, Մնացորդացը քաշուեցաւ դէպի արուար– ձանները : Ու վերջ գտաւ եռուղեռն ալ :

Բարեկեցիկ կեանքը առեղծած է նոր

թեթեւ ծանրութեան ախոյեան՝ կոփա – մարտիկ Վարդան Էնկիպարեան անխոցե– լի մնաց :

Հռոմի ողիմպիականին մէջ, ամերիկա– հայ լուղորդ Կարի Թոպեան սուզումի ա– ռաջին եւ երկրորդ տեղերը գրաւեց, իսկ հայ Ի. Նովիկով Հայաստանի գոյները պաշտպանեց երկու ողիմպիական յաղ – թանակներով :

Մելպըռնի մէջ, տիկին Գարագաշեանց սուզումի 5րդ տեղը գրաւեց : Հռոմի մէջ, Իկոր Տէր–Յովհաննէսեան մէկ քայ– լով ոտաւմի Գ. տեղը գրաւելով, եղաւ առաջին Հայը, որ պատուաբեր դիրք մը գրաւեց դասական մարզախաղի մը մէջ : Յետադային իր արժէքը վաստակեց Երեւա– նի մէջ (1962ին) 8·31 մեթրով աշխարհի մրցանիշին տիրանալով : Դարձեալ ա – ռաջին Հայն է ... իրմէ առաջ Վարդան Յովսէփեանը, որ վիրաւորուելով, Մել– պըռնի մէջ դուռնա արձակելու պատուոյ տեղերէն մէկը կորսնցուց :

Ահա ցանկ մը եւս հայ մարզիկներու, որ յաջող կերպով իրենց ներկայութիւնը զգալի դարձուցին վերջին Ողիմպիական– ներուն :—

Ա. Աղնաւուրեան, Նորայր Մուշեղ – եան, Մ. Զահուկեան, Արմենակ Ալաճա– եան, Ե. Աբուվեան, Է. Ոսկանեան, մար– մնարզի, ըմբշամարտի, թրամարտի, պասքէթի, լողի եւ դասական խաղերու մէջ խորհրդային խումբով :

Ֆրանսա ղրկեց Հայկ Պօղոսեանը (նա– ւարչու), Փ. Ճղնաւորեանը (դասական խաղեր) եւ Տիրան Մանուկեանը (Հո – քէյ) : Պարսկաստանէն մաս առին՝ Հ. Թամրազեան ծանրաբարձը եւ Վաչիկ Ղազարեան կռիւամարտիկը, Եգիպտոսէն՝ Աւետիս Գավլաքեան՝ ոտնագնդակ :

Այս տարի մեծադոյն ասպետը կը նկատուի աշխարհի «ճատրակի թագաւոր» Տիգրան Պետրոսեան :

բարքեր : Հայրենի սովորութիւնները, իրենց լաւ կամ զէշ կողմերով, մոռցուած են այլեւս : Ընտանիքները կտրուած են իրարմէ, հեռացած իրարմէ, հեռացած հայրենի աւանդութիւններէ :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է միայն, որ հակառակ այս երեւոյթին՝ առիթ կը ստեղծէ համախմբումներու : Վերջին ան– գամ « Հ. Յ. Դ. Օրը» :

Սուտար բազմութիւն մը խռնուած էր սրահ, կարծես ուղեղով տեսնել հին օ – րերու խանդավառութիւնը եւ յարգելու համար այս մեծ կուսակցութեան գրչի եւ դէնքի նահատակներուն յիշատակը :

Հանդէսը բացուեցաւ Նոր Սերունդին երգչախումբով : Երգուեցան նախ «Մշակ բանուորը», յետոյ այս հիւրընկալ եւ մեծ երկրին ազգային փառերգը : Ժողովուր– դը հետեւեցաւ երկիւղած, յոտնկայս :

Օրուան նախագահը, ընկեր Ե. Գաս – եան, համառօտակի դրուատիքն ըրաւ վաստակաւոր ու փառաւոր այս նահա – պետ կուսակցութեան 74 տարիներու դոր– ծունէութեան : Ողեկոչեց հիմնադիր – ները, պաշտելի հերոսները, գրչի մի – տաւնները, հրաւիրելով ժողովուրդը, որ մէկ վայրկեան յոտնկայս հոգիով միանայ անոնց ոգիներուն :

Գեղարուեստական բաժնին պատրաս – տութիւնը յանձնուած էր Նոր Սերուն – դին : Ի պատիւ այս երիտասարդներուն, պէտք է խոստովանիլ թէ անթերի էին երգերը, պարերը եւ արտասանութիւն – ները : Ցիշենք Էօքսիւղեան քոյրերը, ընկ. Շաւարշը, Նոր Սերունդին առենապետը Շահինեան, Տիկին Գասեան եւ Շահիկ – եան :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Տիգրան Թադոյեան (Մարսէյլէն), որ սկսաւ իր խօսքը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծնունդը նմանցնելով Վահաղնի երկունքին, յետոյ ներկայացուց հիմնադիր երրորդութիւ – նը, կուսակցութեան մարտական, գաղա– փարական, քաղաքական, պետական, մշակութային գործունէութիւնը, հայրե– նիքին թէ Սփիւռքին մէջ, չմոռնալով յի– շել թէ այս վաստակաւոր կուսակցու – թիւնը կը մնայ միշտ երիտասարդ, միշտ հաւատաւոր ամբողջական Հայաստանի գաղափարին՝ ամբողջական Հայութեամբ պսակուած :

Հանդէսը փակուեցաւ ուշ գիշերին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

Էքս լէ Պէնի իններորդ դաշտահանդէ – սը, որ տեւեց երեք օր եւ որու ընթաց – քին եղան պատարագ, աւանդական խա – ղողօրհնէք եւ պաշտօնական ճաշ, ամէն տարուան նման արձանագրեց կարեւոր յաջողութիւն :

Ձեռնարկին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Օշին Վարդապետ, Ս. Յով –

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

« Օսմանեան օրէնքները արեւմտեան Հայաստանում » : Արեւմտահայաստանի վիլայէթներուն եւ այլ շրջաններուն վե – րաբերեալ ԺԲ. – ԺԷ. դարերու օսման – եան օրէնքներու այս հատաքածոն յստակ դաղափար մը կուտայ Թուրքիոյ տիրա – պետութեան տակ ինկած Հայաստանի այն ժամանակաշրջանի ընկերային – տնտե – սական դրութեան, օսմանեան աւատա – պետական պետութեան անարդել բռնու – թիւններուն եւ ճնշումներուն, դիւղացի– ութեան իրաւական վիճակին, ինչպէս նաեւ հողատիրութեան հետ կապուած բազմաթիւ այլ հարցերու մասին :

×

« Գրական ժառանգութիւն » (նամակ – ներ) : Այս երրորդ հատորը կ'ընդգրկէ ԺԹ. դարու առաջին կիսուն յայտնի մը– տաւորական Բժ. Գ. Ալվերդեանի ու – սումնասիրութիւնը Սայաթ – Նովայի ստեղծագործութեան մասին եւ երեսունէ աւելի նամակները, ուղղուած 40 – 50ա – կան թուականներուն՝ կարգ մը անուանի մտաւորականներու : Հատորը հարուստ նիւթ կուտայ հեղինակին գրական ըմ – բռնումներուն, անձնական կեանքին եւ միջավայրին մասին :

ԲԱԶՄԱՑԱՐԿ ՇԻՆԻՔԵՐ

Այս տարուընէ սկսեալ Երեւանի մէջ լայն թափ պիտի ստանայ բազմայարկ (9– 16 յարկանի) շէնքերու շինարարութիւնը : Քանաքեռի լանջին հիմը դրուած է արտադրանութեան եւ սրտի վիրահատու – թեան հիմնարկութեան ապագայ շէնքին : 12 յարկանի այս շէնքին բարձրութիւնը պիտի ըլլայ 90 մեթր, իսկ ընդհանուր ծաւալը՝ 43·000 խորանարդ մեթր :

Հանիկեան, Ա. Պետրոսեան, Յ. Յով – հաննէսեան, Կ. Գուլումճեան եւ ուրիշներ, Հանդիսութիւններու ընթացքին եղած են նուիրատուութիւնները :

Երկու տեսրակ տոմսակի վաճառում՝ 252·50, Տէր եւ Տիկին Ա. Խոճապաշեանէ երեսուն, Տէր եւ Տիկին Տէր – Թոմայ – եանէ՝ երեսուն, Տէր եւ Տիկին Լ. Գայ – թանճեանէ՝ երեսուն, Տէր եւ Տիկին Բամպուկճեանէ՝ 31, Պ. Նչան Պետրոս – եանէ՝ 12 : Ընդհանուր ծախք եղած է 115·50 : Զուտ հասոյթ՝ 270 :

Գումարը յատկացուած է եկեղեցւոյ հրատարակչական նպատակներուն : Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ս. պատարագը :

Ն.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Գրիգոր կը սպասէր որ Զեձէին չարու – նակը վերջայի մասին սկսուած խօսակ – ցութիւնը, ծերունը սակայն տեղը գամ – ուած լուռ կեցեր էր դիմացը նայելով :

— Ո՞ւր է վարդապետը, — հարցուց Գրիգոր ծանրացած սրտով :

— Կը թաղէ, — պատասխանեց ծերու– նին ճանճրացած դէմքով — քանի մը արհեստներու հետ միացած կը թաղէ :

— Գերմանացինե՞րը :

— Հարկաւ թէ Գերմանացիները : Պա– տերազմը սկսած օրէն ի վեր ամէն օր թաղելու կ'երթայ : Գերմանացիները թաղուելու արժանի են :

— Ու իր վրայ չե՞ն կրակեր :

— Քոխանակ հազած են. անոնց վրայ չեն կրակեր :

— Ես դեռ շատ չմտաղուածները տեսայ :

— Կը հաւատամ, աղբարիկս, առաւօ– րէն ջարդեցինք :

Աղբարիկ բառը դարձեալ անախորժ տպաւորութիւն մը թողուց Գրիգորին վրայ : Հայդ ալ չէր կրնար ինքզինքը բռնել ու խօսքը դարձեալ վիճայի վրայ դարձուց :

— Հիմա՞կ ալ թաղուհին քովն է :

— Հոն է .— պատասխանեց ծերունին :

Ոտքի ելաւ ու սկսաւ սենեակին մէջ վեր վար քալել ու դէմքը լուրջ ու հան – դիսաւոր արտայայտութիւն մը առնելով սկսաւ բացատրել թէ ինչպէս օր մը Գէ – որգ կրօնաւորը թաղուհին տարած էր Վիճան ու անոր ներկայացուցած՝ թա – զաւորական պարահէդին մէջ : Մանուկ թաղաւորը յանկարծ Վիճային նայեր ու ժպտեր էր, ու թաթիկները անոր երկա – րեր : Վիճան ալ առանց շատ բարակը մանելու՝ զիրկը առեր էր զայն, ինչպէս առնը կ'ընէր գեղջուկ տղեկներուն, ու առանց պատկառելու օդ բարձրացնելով խաղացեր է անով, ու մինչեւ իսկ ըսեր է « ա՛յս, սիրունիկ խամաճիկս » : Այն օրէն ի վեր թաղուհին սիրեր էր գինքը ու քովն ունենալ փափաքեր էր. հիմա եւ ոչ իսկ քնանալու համար առն կը թողուր գինքը :

Գրիգոր սկիզբը պարզ հետաքրքրու – թեամբ, ապա փայլուն աչքերով մտիկ կ'ընէր պատմութիւնը : Քիչ մը տարօրի– նակ կը թուէր թէ Զեձէին հանդիսաւոր

դէմք մը կ'առնէր ու պզտ պզտ կը նայէր իրեն : Ամէնէն վերջ ինքն ալ լրջացաւ :

— Ի՞նչ ունիս, հէ՞, .. տքայ ծերու – նին .— ինչո՞ւ այնքան ապշած կը նայիս :

— Ցողնած եմ, քոյն ունիմ ,— պա – տասխանեց Գրիգոր :

Ու հազիւ կրնար արցունքները զսպել :

Որովհետեւ հասկցաւ՝ թէ փոքրիկ ե – ւան երբեք իրենը պիտի չըլլար այլեւս :

Ժ.

Ի՞նչ պատահած էր Պուտայի շուրջ :

Գերմանացիները ուզեր էին Պուտան դրաւել : Թաղուհին ալ համաձայն էր, սակայն հունգարացի իշխաններուն ա – խորժակին չէր գար՝ որ Մատաթիա թա– գաւորին պալատին մէջ Գերմանացիները բոյն դնէին : Հունգարացիներուն թագա – ւորը վերջապէս թող հունգարացի մը ըլ– լայ :

Օգնութեան կանչեր էին Թուրքերը, ու մինչեւ անոնց հասնիլը՝ կը կռուէին : Երբ սակայն Թրքական օգնութեան յառաջա – պահները հասնելու վրայ էին, արդէն Գերմանացիներն ալ սպառելու վրայ էին : Ու երբ վերջապէս Սուլթանն ալ հա– սաւ իր անթիւ բանակովը՝ Ռումելիոորֆի բանակը արդէն բոլորովին ջախջախուած էր :

Կրօնաւորը (այսպէս կը կոչէին նչա – նաւոր Գէորգ Մարթինուցցին), չորս հարիւր Գերմանացիներ կը տանէր Սուլ–

թանին ընդառաջ, ողջունելու համար զայն :

Անոր հետ էին նաեւ Զաղենա Թէօրէօք ու աշեւոր Պետրոս Փեթրովիչը :

Սուլթանը Զերեփէչ կեցած էր իր բա– նակովը, Պուտայէն բանակի մէկ օրուան դնացքի հեռաւորութեամբ : Սիրաղեղ կերպով ընդունեցաւ իշխանները իր աչ – ատարակաղարդ ու պատշգամաւոր վրանին մէջ : Անունով երեքն ալ կը ճանչնար : Կրօնաւորի մասին դիտէր թէ անոր ըղե– զումն է որ կը մատծէր հունգարական պե– տութիւնը : Իսկ Զաղենա Թէօրէօքը ար– դէն այն ժամանակէն կը ճանչնար՝ երբ Վիէննայի վրայ ուղած էր տնկել իր մա– հիկաւոր գրօշը : Իշխան Զաղենա ջար – դեր էր Քասոն Փաշան իր բանակով մէկ– տեղ, ու Թուրքերը կրակոտ սատանայ մը կ'երեւակայէին գինքը : Իսկ ծերունի Փեթրովիչի մասին թարգմանը արդէն ա– ռաջուց տեղեկացուցած էր Սուլթանին թէ մանուկ թագաւորին ազգական ու 1514ին Գէորգ Տոժան ձիէն վար տապա– լողն ու դերի բռնողն էր :

Երեք իշխանները վրան առաջնորդուե – ցան՝ երեքն ալ խոնարհութիւն ըրին. ու երբ Սուլթանը իրենց ընդառաջ երթալով ձեռքը երկարեց՝ կրօնաւորն ալ քայլ մը առաջ երթալով անոր ձեռքը համբուրեց. ծերունի Փեթրովիչն ալ ձեռք համբու – րեց :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պ. Տակառեանէն հարիւր ֆրանք, Ֆ. Կապոյտ Խաչի Օդափ. կայանին, Տիկին Ս. Կարապետեանէ 20, ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ Կապ. Խաչի կայանին, Տէր եւ Տիկ. Յ. Թորոսեանէ 30, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ն. Հրաչեանի մահուան առթիւ, Օդ. կայանին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Օտէթ Միքայէլեան, հարիւրապետ Բժ. Եղիշէեան, Տիկինը եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն քաղաքապետին, թաղապետական խորհրդատուներուն, ընդհ. քարտուղարին, Հանրապետութեան դատախազին, Տօփինէ Լիպէռէի խմբագրութեան, Հայր Պապեանի, Հայր Տարօնի, Պատուելի Սահակեանի հայ Ազգ. Միութեան անդամներուն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Կապ. Խաչին, Նոր Սերունդին եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԼԷՈՆ ԿԻԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Ժենեւի Տօնիկեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին

ՆԱԶԱՐԷԹ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Եկէնեան ընտանիքը Յարութիւն Եկէնեանի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Հարիւր Ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 50ական ֆրանք ալ Կապ. Խաչի Առնուվիլի մասդնաճիւղին եւ Հանդստեան Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ. Տիկին Փայլածուն Քէրէմեանի մահուան առթիւ Պ. Խորէն Այվաղեանէ քսան Ֆր., Ողբ. Տիկին Նոյեմզար Հրաչեանի (Փարիզ) մահուան առթիւ Պ. Արշաւիր Հրաչեանէ երեսուն, Ողբ. Տիկին Սիրանոյշ Մաղաքեանի մահուան առթիւ Պ. Կարապետ Ճանիկեանէ քսան, Ողբ. Գագիկ Շալճեանի մահուան առթիւ ստացուած են հետեւեալ նուէրները.— Մարսէյլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղ 50 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Շամիրեան, Պ. Վարդան Պանտիկեան, Ապրոյեան եղբարք 30ական, Սահակ Աւետեան, Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէ, Պաթայեան ընտանիք, Փիրանեան Սուրէն քսանական, Սէն Ժերոմի Ֆ. Կ. Խաչ 15, Փիրանեան Շաւարշ, Պապայեան Ալեքսան, Վաղարշ Տ. Վարդանեան, Յակոբ Պապիկեան, Մանուկ Տէրտէրեան, Կարապետ Ճանիկեան տասնական, Ողբ. Ռոժէ Համալեանի կսկծալի մահուան առթիւ Մարսէյլէն Ֆ. Կ. Խաչ քսան ֆրանք, Յարութիւն Նիկողոսեան, Կարպիս Սէմիզեան, Նշան Յովհաննէսեան, Ժան Տալտապանեան, Տիգրան Տէօքմէճեան եւ Վահան Խալաօղլեան տասնական ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբացեալ Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Լոռա (ծն. Մելքոնեան) Արծրունիի արկածահար մահուան առաջին տարելիցի հոգեհանդիստին առիթով շնորհակալութեամբ նուէր ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեանէ 200 ֆրանք, (երեք հարիւր ալ Աղքատախնամին): (Աւանդ գումարը ստանալ քարտուղարութենէն):

× Ողբ. Զարուհի Եազմաճեանի (ծն. Հացագործեան) յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի՝ Պ. Շաւարշ Փիրանեանէ քսան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Պօղոսեանէ քսան եւ Գալայճեան ընտանիքէ տասը ֆրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Գ. Լազեան խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին:

Ուրբաթ (30 Հոկտեմբեր) երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դրօ մասնաճիւղին:

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Շաբաթ (Հոկտ. 31) ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Բիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ
Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ:

Կենդանի պատկեր.— ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ, Ա. Ահարոնեանի:

Մուտքը ազատ է

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին:

ԱՅՑ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը կազմակերպած է, Փարիզի Հայ Գրողներու ընկերակցութեան մասնակցութեամբ, այց մը Պանեէօի գերեզմանատունը թաղուած հայ մտաւորականներու դամբարանին, Նոյեմբեր 1ի Կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին:

Այս առթիւ նոյն օրը առաւօտուն Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ պիտի կատարուի հոգեհանդստեան պաշտօն, բոլոր հայ ողբացեալ մտաւորականներու հոգւոյն համար, ժամը 11ին:

Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ, մասնակցելու համար այս յիշատակի արարողութեան, հայ մտաւորականութեան ի յարգանս:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ռիւ Ժէի Սէն Լուի սրահը: Ս. պատարագ եւ քարաող Տէր Թորգոմ քահանայ Փոսթէքեանի կողմէ:

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ խումբերուն, Կապոյտ Խաչի միջ – մասնաճիւղային վարչութեան իր մասնաճիւղերով:

Շաբաթ, Հոկտ. 31, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. CHAVE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ՝ ՅՈՎՀ. ՃԱՌԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին.— երգ, նուագ, արտասանութիւն, դաշնակ, կենդանի պատկեր, պար:

Կը մասնակցին.— Պ. ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆ, Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ (երգ), ՎԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, ՎԱՀՐԱՄ ՃԱՌԱՅԵԱՆ, Օր. ՍԵԴԱ ԹԻՒԹԷԼԵԱՆ, Օր. ԷԼԻԶ ԵՂԻԿԵԱՆ (արտասանութիւն), ՌԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ (դաշնակ), կենդանի պատկեր եւ Հայկ. պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
Խօսնակ Օր. ՄԱՐԻ ՍԱՂՐԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քրիստափոր» խումբին տարեկան գեղարուեստական երեկոյթը, Շաբատ 21 Նոյեմբեր, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Քոնկռէի սրահներուն մէջ:

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ:»

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Արեւմտեան Պերլինի համալսարանին մէջ հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Նոյեմբեր 4ին: Ոչ – ուսանող Հայեր կրնան մասնակցիլ իբր ազատ ունկընդիր:

Հասցէ՝
Freie Universität Berlin
Indogermanisches Seminar
BERLIN - DAHLEM
Faradayweg 15

ՅԱՌԱՋ

		ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւահանութիւնը	7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
28 OCTOBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՕՐԱԹԵՐԹԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10146 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.146

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26-Ի ՈԳԻՆ

—o—

Վազգէն Ա. Կաթողիկոս անցեալ տարի Հոկտեմբեր 26ին Երուսաղէմի մէջ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին հետ ողջագուրուելէ յետոյ կը յայտարարէր·

« Պատմական նշանակութիւն ունեցող դէպքի մը ներկայ եղանք : Կը հաւատանք որ մեր այսօրուան հանդիպումը մեծ դիշատակութեան արժանի եամ – նշան մը պիտի բացուի այսօրուընէ սկըսած : Առաջին պայմանն է որ ամուր միանք այս ոգիի, հիմնական մնանք այս զգացումներուն վրայ, որպէսզի կարենանք կենսագործել մեր բոլոր եկե – ղեցիին եւ ազգանուէր նպատակները , որոնք կը սպասէ հայ ժողովուրդը , ամէն տեղ եւ ի սփիւռս աշխարհի , իբրեւ մէկ եւ անբաժանելի ազգ մը , առաւել եւս եկեղեցի » (Յառաջ, 8 Նոյ· 1963) :

Ամուր պահել ոգին, կը չեշտէր Էջ – միածնի գահակալը այսինքն, Հոկտեմբեր 26 ոգին :

Այդ ոգին ամբարձուած էր Սբբոց Յակոբեաց Մայրավանքին մէջ, ուր զոյգ կաթողիկոսները «չորս օրեր ապրեցան միասին եւ երջանիկ առիթը ունեցան զի – րար մօտէն ճանչնալու եւ իրարու զգա – ցումներուն ու մտածումներուն հաղորդ ընելու » (Հայրապետական Դիւա – նի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսու – թեան, 4 Նոյ– 1963) :

Հրաժեշտի պատմական ճաշի ընթաց – քին վազգէն Կաթողիկոս կ'ըսէր ի մէջ այլոց ·

« ... Մանաւանդ մենք հոգեւորական – ներս պարտիք աշխատիլ, որպէսզի սի – րոյ եւ խաղաղութեան ստեղծումը զոյա – նայ : Եթէ մենք չսիրենք զիրար, արդ – արժանի ենք Քրիստոսի հետեւորդ – ները կոչուելու » : (Յառաջ, 6 Նոյեմ – բեր 1963) :

Երկու կաթողիկոսներու բաժանումը ե – ղած էր այնքան յուզիչ եւ սրտառուչ , որքան անկեղծ ու սրտաբաց էին եղած ի – րենց քառօրեայ խօսակցութիւնները հայ – րութեան եւ սփիւռքի ազգային ու եկեղե – ցական բոլոր հարցերու մասին :

Առանց չարքին մանրամասնօրէն խօ – սած էին նաեւ Մարսիլիոյ խնդրին շուրջ : Մարսիլիոյ շրջանի եկեղեցիներու թա – ղական խորհուրդները 1963 Սեպտեմբեր 13ի դումարուելով վերակազմեր էին Ազ – գային կեդրոնական Վարչութիւնը, նոր անդամներու յաւելումով եւ Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ ընտրած Կիլիկեան Աթոռի մխարան Արտաւազդ Ծ· Վրդ· Պետեան (այժմ եպիսկոպոս) :

Նոր կազմ Ազգ· կեդր· վարչութիւնը ընտրած ըլլալով Խորէն Ա· Կաթողիկոսին, Կիլիկեան Աթոռի Ազգ· կեդր· վարչու – թիւնը 1963 Սեպտեմբեր 25ի իր լիակա – տար նիստին մէջ նկատի առած է Հարա – ւային Ֆրանսայի Ազգ· Իշխանութեանց ընդհանուր դիմումը եւ արտօնած Արտաւազդ Ծ· Վրդ·ը ստանձնելու Հար· Ֆրանսայի առաջնորդական պաշտօնը : (Յառաջ, 3 Դեկտ· 1963) :

Արեւմտեան Եւրոպայի կաթողիկոսա – կան պատուիրակը, որ տարիներով իր կեանքին էր ձգած Հարաւային Ֆրանսա – յի Թեմը, — ինչպէս միւս հայաշատ քա – ղաքներու եկեղեցիները, — Սեպտ· 7ի առաւօտեան Մարսիլիոյ Ս· Խաչ Մայր տաճարին մէջ նշանները ցոյց տալ եւ քանի մը ան – գամ հագնելով չունչը Մարսիլիա առաւ : Ապա փոխանակ եղած կարգադրութեանց համեմատ համերաշխական ոդի ցոյց տալու, յանդիմանեց կիրքերը, քաջալերեց չակերը – տաւոր «էջմիածնասէր»ները , հեղինա – կութեան եւ իրաւասութեան ուշ մնացած ընդհարները յարուցանելով :

Ու երբ Ազգ· կեդր· վարչութիւնը, իր իշխանութեանց հետեւելով, դիմացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԷԻԻ ԴԷՄ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐԸ ՊԻՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ

—o—

ՇՆՈՐՀԱՁՐԿՈՒԻՄԻ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Հոմի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը Ունիթա կը յայտնէ թէ Խրուշչեւի դէմ ամբաստանագիրը պիտի հրատարակուի այս չաբթուան ընթաց – քին : Կը կարծուի թէ Կրեմլինի նոր ղե – կավարները միայն տնտեսական պատ – ճառները պիտի տան : Իզվեստիայի վեր – ջին խմբագրականը նուիրուած էր «ըն – կերվարական երկիրներու հաւաքականու – թեան » բայց յիշուած անգամ չէ ժողո – վրդական Չինաստանի անունը : Ինչ – բաղրականը կը չեշտէ Կրեմլինի նոր ղե – կավարներուն բանաձեւումը ըստ որուն ընկերվարական երկիրներու միջեւ դոր – ծակցութիւնը իրրեւ հիմ ունի անկախու – թեան եւ գերիշխանութեան փոխադարձ յարգանքը : Կ'ըսէ նաեւ թէ «ընկերվա – րական երկիրներու այն ժողովուրդները որոնք հսկայ խանդավառութեամբ կը հիւսեն ամէնէն կատարեալ մարդկային ընկերութեան լուսաւոր կառոյցը , չա – հագրգռուած են կենսական ձեւով աչ –

ՃԱԿԱՏԷՆ ՆՈՐ ԱՆԳԱՄՆԵՐ ԱՒԵԼԳՈՒՑ ԻՐ կազմին վրայ, երկդիմի ընթացք բռնեց, յամառելով չճանչնալ անոր օրինաւորու – թիւնն ու առաջնորդի ընտրութիւնը :

Անշուշտ իրրեւ կաթողիկոսական պատ – ուիրակ, Սերովբէ Արք· օրը օրին տեղ – եակ պէտք է պահէր իր հոդեւոր պետը այս հարցերուն մասին :

Մինչդեռ Վազգէն Կաթողիկոս Մարսի – լիոյ խնդիրները իմացած է Լոնտոնի մէջ, Սեպտեմբեր 7էն ճիշդ ամիս մը վերջ , Հոկտեմբեր 7ին, դէպի Երուսաղէմ իր ճամբուն վրայ :

Ճիշդ այդ օրերուն, այսինքն Հոկտեմ – բերի սկիզբները, Սերովբէ Արք· Թիլիսեան մէջ Խորէն Ա· Կաթողիկոսին այցելելով տեսնուած էր Մարսիլիոյ խնդիրներուն մասին :

Էջմիածնի գահակալը սուրբ քաղաք հասած էր Հոկտեմբեր 13ին, Ամման հանդիպելէ վերջ :

Հոկտեմբեր 26ին եւ յաջորդ օրերուն երկու կաթողիկոսները երկարօրէն քըն – նած էին Մարսիլիոյ խնդիրները եւ հաս – կացողութեան եկած ՝ «հո՛ն ուր էջմիա – ծինը չի հասնիր, Անթիլիասը օգնութեան կը փութայ » սկզբունքին վրայ :

Ա՛յս էր Հոկտեմբեր 26ի ոգին : Եր – կուսեք այսպէս էր ըմբռնուած կացու – թիւնը : Համերաշխութեան այս ոգիով է, որ իրարմէ հրաժեշտ առած էին եր – կու հայրապետները, վէճի առարկայ բո – լոր հարցերը լուծած ըլլալու հաստատ համոզումով եւ սրտի անհուն զոհունա – կութեամբ :

Սակայն մութ տարբեր մթնոլորտը պատրեցին Վազգէն Ա·ի երուսաղէմէն հեռանալէն վերջ եւ փորձեցին քանդել երկու վեհափառներու ա՛յնքան իրեր – հակացողութեամբ եւ քրիստոնէ ժողով – եղբայրակցութեամբ կառուցուած հոյա – կապ շէնքը, — Հայաստանեայց ա· ք· ե – լական եկեղեցւոյ միասնականութիւնը : Մարսիլիոյ պարզ խնդիրը բարդացուցին եւ իրրեւ դրամագլուխ չափազանցեալ տաւելցուածքներ , իրենց մութ հա – շիւները մաքրելու համար :

Ու քանդեցին Հոկտեմբեր 26ի ոգին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

խարհի խաղաղութեան ամրապնդման » :

Կը թուի թէ Մոսկուա կ'ուզէ վատա – հուիլուն ներշնչել արեւելեան Եւրոպայի իր բարեկամներուն եւ կը խոստանայ ի – րենց հետ խօսիլ հաւասարէ հաւասար եւ ոչ տիրոջ եւ դերի մտայնութեամբ :

Հաւանական է որ Մոսկուա ուրիշ բա – ցատրութիւններ եւ ապահովութիւններ ալ տայ :

Ունիթա որ կը յայտնէ թէ ամբաստա – նագիրը լոյս պիտի տեսնէ այս օրերս , կ'աւելցնէ թէ այդ փաստաթուղթը պիտի հաստատէ որ Խրուշչեւի փոխոխութեան պատճառները դուրս ներքին հարցերու կապուած են՝ տնտեսական եւ քաղաքա – կան :

Մինչեւ այդ կարեւոր ամբաստանագրին հրատարակութիւնը, կարելի է նաեւ կարգ մը դիտողութիւններ ընել լեհ – խորհրդային դեկոյգին առթիւ, որ հրա – պարակուեցաւ Բրեժնեւ – Կոսիգին – Կո – մուլքա հանդիպումին առթիւ :

Շեշտը դրուած է տնտեսական հարցե – րու վրայ, ինչ որ անդամ մը եւս այն տը – պաւորութիւնը կը թողու որ Կրեմլինի նոր տէրերը պիտի փորձեն դուրս ներքին բնոյթ տալ Խրուշչեւի չնորհազրկումին : Միաժամանակ տեսնուելով լեհ դեկավարին հետ, Բրեժնեւ եւ Կոսիգին կ'ուզեն նաեւ ցոյց տալ հաւաքական դեկավարութեան ձեւը զոր ունի Խորհ· Նոր Իշխանութիւ – նը :

Այս այցելութիւնը ցոյց կուտայ նաեւ թէ Կրեմլին մեծ կարեւորութիւն կուտայ լեհ դեկավարին հաւանութեան : Արդա – րեւ եթէ Կոմուլքա բոլորովին համաձայն ալ չէր Խրուշչեւի հետ, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի չինական հարցին եւ Պոնի հետ մերձեցման, կը մնար սակայն Խր – րուշչեւի ամէնէն առաջին եւ հաւատա – րիմ աշակերտը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, Փերոն յայտարարեց թէ Արժանթին պիտի վերադառնայ 1964ի վերջէն առաջ : «Կամ խաղաղօրէն կամ յեղափոխութեան ճամբով պիտի մտնեմ իմ երկիրս » յայտարարած է նախկին մենաւէրը մեքսիքացի լրագրողի մը : «Արժանթին պիտի չերթամ Հանրապե – տութեան նախագահ ըլլալու համար : Այդ պաշտօնը անբաւարար է ինծի համար եւ որովհետեւ կայսր չկայ, կը գոհանամ քաղաքացի մը ըլլալով ուրիչ քաղաքա – կիններու մէջ » :

ՖՐԱՆՍԱ չատ մտահոգ է որովհետեւ Ուիլսընի քաղաքականութեան « կայու – նութեան ծրագրին » առաջին գոհերը պիտի ըլլան Քոնֆորտը եւ Մանչի փա – պուղին : Առաջինը դեր – ձայն արտգու – թեամբ օգնած մըն էր զոր Անգլիա եւ Ֆրանսա միասին պիտի չենչին :

ՆԻԿՈՍԻԱ – Ֆիդելնիա ռազմական ճամ – բան բացուեցաւ քաղաքային երթեւեկին, Մակի հսկողութեան տակ : Մինուղէն ի վեր թուրքերը զրաւած էին :

ՊՈՄՊԷՅԷն առաջ, Պապը Նոր – Տէլհի պիտի հանդիպի :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ոչ – պաշտօնական, բայց հաւաստի աղբիւրներու համաձայն Խր – րուշչեւ չատ բարոյալքուած է իր վրու – նէն եկածէն եւ հաղուագեան տուն մը կը գտնուի մինչ իր փեսան՝ Իզվեստիայի խմբագրապետը հասարակ պաշտօնեայ է Ղազախստանի տեղական թերթին մէջ :

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ խլրտումներու կը սպասուի օրէ օր : Սեւ Հարաւայիններու ըմբոստացած են Հիւսիսի Արաբներուն դէմ :

ՂԱՆԱ ցաւ յայտնեց որ Չինաստան ռումբ մը պայթեցուցած ըլլայ :

ՋԱՄՊԻԱ, նոր անկախ պետութիւնը ո – րոշած է ճանչնալ Հարաւային Ափրիկէն :

ՕՂԱՖ ՆԱՆՍԷՆ
ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Բ·

Այս հակադրեցութեան հանդիպեցաւ այս մարդը, երբ իր կոչը ըրաւ յանուն համայն մարդկութեան : Հայերը այս նոյն ընթացքին առջեւ գտնուեցան ամէն մէկ անկիւնադարձին վրայ պատմու – թեան, որու էջերուն ընդմէջէն դեռ պէս – տեսնցաւ արիւնը :

Թերեւս այնքան դժուար չէ նշմարել՝ թէ ինչո՞ւ հալածուած ու մորցուած այս պզտիկ ժողովուրդը այնքան դնահատեց այն մարդը, որ միամինակը կեցաւ մէկ – ջազդային ժողովներու մէջ եւ պաշտպա – նեց իր դատը, առանց նկատի առնելու ջախջախիչ մեծամասնութեան ատնդա – կան անտարբերութիւնը եւ անպատրաս – տակամութիւնը : Հեռաւոր Հիւսիսի մէկ երկրէն մարդ մը , որ պարտականութիւն տանձնեց իրենց դատը իրրեւ իրը պաշտ – պանել, որ դնաց անձամբ դիրենք տես – նել, որ իրենց հետ վարուեցաւ իր նման – ներուն պէս , եւ որ դեռ քաջութիւնն ու – նեցաւ իրենց համար, աշխարհի դեկա – վարներէն պահանջելու որ հետեւողական ըլլան Հայ ժողովուրդի հանդէպ արդա – րութեան եւ հաւատարմութեան իրենց խոստումներուն, բոլորովին նոր բան մրն էր եւ անչուշտ , չէր կրնար ընդունուիլ :

Անշուշտ , հիմա կը դղամ՝ թէ ճիշդ չէ որ հոս պտնուիմ ու ձեղի խօսիմ Ֆը – րիտեոֆ Նանսէնի մասին : Անոր հետ ու – նեցած սերտ ազգականութիւնս , ապահո – վարար թերութիւն մըն է այս պարա – գային : Բայց, քանի որ ինծի տրուեցաւ պատիւը իր անդրիի բացումը կատարելու իր անունը կրող այս Տան մէջ, որ այն – քան պիտի ուրախացնէր զինք, եթէ ապ – րէր, վստահ եմ՝ թէ ինծի պիտի թողլա – տրուէր մէկ քանի բառ ըսել իրեն մասին, մէկ քանի վայրկեան եւս պրպեցնելով ձեղ :

Այս մարդը այնպիսի նկարագրի մը ու – նէր, որ երբ որոշում մը տար, իր ամ – բողջ ուժն ու կարողութիւնը կը նուիրէր լուծում մը գտնելու իր ստանձնած այն – քան դժուարին խնդիրներուն, որոնք զինք պրպեցուցին իր կեանքի վերջին տարի – ներուն : Ատոնցմէ՝ Հայոց հարցը , հա – ւանաբար, իրեն համար, ամէնէն լուրջը եւ ամէնէն սիրելին էր :

Բայց, ունէր ուրիշ բան մըն ալ, որ աւելի կարեւոր էր եւ որ այնքան լաւ կը բացատրէ իր կեանքը եւ իր ճիդերը : Իր նկարագրի բոլոր յատկութիւնները, դորս յիշատակեցի , — իր նախաձեռնութիւն – ները, իր անընկճելի զործունէութիւնը , մարդկութեան հանդէպ իր սէրը, կը դե – կավարուէին իր արթուն եւ անհանդիստ բայց, անըսպառ խղճմտանքէն, որուն՝ կարելի է ըսել՝ թէ ենթակայ էին :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց ·—

Պ· Միհրան Թումաճեան, կոմիտասի 5 ծանօթ աշակերտներէն, որ ինչպէս զը – րած էինք Երեւան գացած էր եւ դէպի Ամերիկա իր վերադարձի ճամբուն վրայ Փարիզ հանդիպած է :

Մեր խմբագրատունը այցելեց քեման – ջահար Ռուբէն, որ երեկոյթ մը պիտի տայ Փարիզի մէջ :

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Դ.

1915 *Փետրուար 17ին Ջօր. Կարփպալ – ան Լոնտոն կուգայ եւ կը տեսնուի ռուս դեսպան Պինքենտորֆի հետ: Կը խօսի նաեւ Հայերու մասին, դեսպանը կը հեռագրէ Սազոնովի. « Իրեն ըսի որ մասնաւորաբար շահագրգիռ ենք հայ ժողովրդի վրդովի ճակատագրով եւ որ երբեմ պիտի չմոռնանք»: (էջ 247):*

Սազոնով լուռ կը մնայ, հայկական հահանջներու բարենորոգումներն ալ մի-ջոցներ էին «ազգային նպատակ»ին հասնելու համար:

Պինքենտորֆ գարձեալ կը հեռագրէ 1915 Մարտ 7ին. «Ալլեւս յապաղելու չենք արտայայտուելու Հայաստանի իմքնավարութեան մասին: Ասիկա շատ կարեւոր է: Կրէյ կ'ուզէ յետաձգել Փոքր Ասիոյ բաժանման չուրջ բանակցութիւնը, իսկ Ֆրանսա այս հարցը առաջին կարգի վրայ կը դնէ»: (էջ 193):

Պետերբուրգի իտալական դեսպան Կոնի յոյս կը յայտնէ, որ Թուրքիոյ բաժանման ատեն Հայաստան կազմէ իմքնավար պետութիւն մը Ռուսիոյ հովանաւորութեան տակ, ինչպէս որ Ֆրանսա կը մտադրէ Սուրիոյ համար: (Հատոր Բ., էջ 190):

Սազոնով ոչ միայն լուռ կը մնայ, այլեւ կը հեռագրէ դեսպաններուն. «Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն արեւմտեան սահմանները հասնելու են Սիւնոյ: Ռազմական տեսակէտով ասիկա անհրաժեշտ կը դտնէ ծովակալութիւնը:

Լոնտոնի մէջ 1915 Փետրուարին տեղի կ'ունենայ Ընկերվարական համագումարը: Ֆրանսացի ուղղափառ Մարքսիստ Փիւլ կէտ կ'առաջարկէ քուէարկել Լեհաստանի անկախութեան համար որոշում մը: Իզվոլսքի կը փութայ Տելքասէի մօտ, կը յայտնէ թէ «Պետերբուրգի պետական շրջանակներուն վրայ յոռի տպաւորութիւն ձգած է կէտի առաջարկը, համագումարին որոշումը»: Տելքասէ կը փարատէ դեսպանին վրդովումը, յայտնելով թէ « Ֆրանսա հաւատարիմ կը մնայ դինակցութեան եւ դոհացում պիտի արուի Ռուսիոյ պահանջներուն »:

Մեծ դուքս Նիքոլա դաշնակիցներէն կը խնդրէ յարձակում կատարել Թուրքիոյ վրայ, թեթեւցնելու համար Կովկասի ճակատին ճնշումը, Ֆրանսա եւ Անգլիա կը հաղորդեն, թէ լաւագոյն կէտը Նեդուցներու շրջանն է: Միացեալ Նաւատորմը պիտի յարձակի Կելիպոլուի վրայ, բայց ռուս նաւատորմն ալ իր օժանդակութիւնը բերելու է Վոսփորի կողմէ: (Հատոր Բ., էջ 22–23):

Նիքոլա հաւանութիւն կուտայ, որով հետեւ « եթէ Թուրքերը յաջողութիւն ունենան Կովկասի ճակատին վրայ, հետեւանքները բարոյական տեսակէտով մեծ կարեւորութիւն պիտի ունենան »:

Տարտանէլի արշաւանքը կը սկսի 1915ի փետրուարին, առաջին թնդանօթը կ'արձակուի 19ին: Անգլիա եւ Ֆրանսա կը կարծէին, թէ Ռուսիա դոհ պիտի մնար, քանի որ իր խնդրանքով եւ հաւանութեամբ արշաւանքն սկսաւ, Սազոնով անմիջապէս կը պահանջէր համաձայնութիւն Պոլսոյ եւ Նեդուցներուն համար: կը խոստանայ Պոլսոյ վրայ յարձակում Վոսփորէն: « կարելի չէ որ դինակիցները կը-բաւեն Պոլիսը, առանց ռուս մասնակցութեան» :

Կովկասի ճակատին վրայ թուրք բանակին ճնշումը նուազեցնելու համար Նեդուցներու վրայ յարձակման համաձայն կ'ըլլան եւ ահա Կովկասի ճակատէն զօրք կը փոխադրեն Վոսփորի վրայ յարձակում զործելու համար: Դաշնակիցները ձախողութիւնը կը կրեն Մարտ 18ին, կր սպասեն որ ռուս նաւատորմը զործի անցնի, Ռուսերը լուռ կը մնան : Զինակիցները կ'առաջարկեն յոյն բանակին մասնակցութիւնը, Սազոնով վճռապէս կը մերժէ. « Յոյներու մասնակցութիւնը ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ, յոյն բանակը Պոլիս մտնելու չէ, Յոյներուն ոչ մէկ խոստում տալու է»: (Բ., էջեր 103, 109, 113, 115, 145):

Անգլիական դեսպանը կը հաղորդէ Սազոնովի , թէ Ֆրանսա եւ Անգլիա Տարտանէլի զործողութիւններուն ձեռնարկեցին ամէնուն օգտակար ըլլալու համար, հոն կը զոհեն իրենց նաւազները , դինուորները : Յունաստանի օգնութիւնը խիստ կարեւոր է: Սազոնով կը հեռագրէ Փարիզի եւ Լոնտոնի դեսպաններուն. « Յոյները ոչ մէկ հողամաս ստանալու են Պոլսոյ մօտերը, կղզիները մաս կը կազմեն Նեդուցներուն, յոյն դրօշը Պոլիս մտնելու չէ:

Ռուսիա միշտ պահանջող է, ախորժակը կը կը բացուի, կը փափաքի Պոլիսը միեւնոյն, մինչեւ Սաքարիա, մերձակայ կղզիները, Թուրքիոյ կէսը մինչեւ Սեւ Նոպ : Կը յղէ դեսպաններուն երկարապատում տեղեկագրեր : (էջեր 20–21):

Քիչներ կը հեռագրէ. « Կը սպասենք ռուս նաւատորմին զործակցութեան Վոսփորի կողմէն»: « Անգլիոյ կառավարութիւնը առաջնակարգ կարեւորութիւն կուտայ ռուս նաւատորմին զործակցութեան» կը հեռագրէ Լոնտոնի ռուս դեսպանը : (էջեր 26 եւ 59):

Սազոնով կը հաղորդէ 1915 Յուլիս 9–ին. « Ռազմական պատճառներով եւ կեցած է Վոսփորի դէմ զործելէ եւ որով հետեւ այլեւս ճնշում չկայ Կովկասի ճակատին վրայ , ուստի Տարտանէլի դին – ուորները փոխադրուելու են Սելանիկ »: Տելքասէ եւ Կրէյ կը զարմանան եւ վարկի համար կ'որոշեն չարունակել յարձակումը :

Անկարելի կ'ըլլայ բռնադատել Տարտանէլը: Նոյեմբերին վերջ կը դտնէ ողբերդութիւնը : Անգլիա եւ Ֆրանսա կը կորսնցնեն 145 հազար հոդի: Զինուորները կը տառապին «Տարտանէլի դը-ժոխք»ին մէջ: Աւերածքն եղաւ կորըստաբերը, ծախսալից եւ անպէտ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ՀՊԱՆՑԻԿ ՆՈՏԵՐ ՊՈԼՍԷՆ

—o—

Վաղեմի Բիւզանդիոնը, որ դարերու ընթացքին քանիցս տէր եւ անուն փոխած է, միշտ կարելի է համարիլ աշխարհի դեղեցկագոյն քաղաքներէն մին՝ իր բերանական չքնաղ դիրքին պատճառով : Երանելի քաղաքը, ուրկէ հինէն ի վեր ամէն ազդէ եւ կրօնքէ մարդիկ եկած ու անցած են, ինքնին յիշատակարան մըն է: Նոր անունը «Իսթանպուլ», ըստ նոր ըմտուգաբանութեան մը, աղաւաղեալ մէկ ձեւն է յունարէն «Իսթ – իմ – բոլի », (« քաղաք կ'երթամ») խօսքին, որովհետեւ հին ատեն Բիւզանդիոն միակ քաղաքն էր ուր կ'երթային դնումներ ընելու:

Երկար բացակայութենէ մը եաք , կը տեսնեմ Պոլիսը աչքառու փոփոխութիւններու ենթարկուած : Նեդուցին երկայնքին բլուրներուն վրայ արդիական չէն – քերով արուարձաններ կան: Լայն պողոտաներ Վոսփորի ափերը կ'եզերեն : Օթոքառներու ապասարկութիւն մինչեւ հեռաւոր արուարձաններ :

Բայց թէ խորտ ու բորտ քաբերով սալարկուած ներքին նեղ ու դարխլար փողոցներէն, — ուր ոչ մէկ կարդ կայ դէմ դիմաց անցնելու, ինչպէս չարժակառքերը կը սուրան՝ զարմանալի կը թուի: Հապա թէ տեղ, տեղ ոստիկանները կը հսկեն անցուդարձին :

Ամէն բան , խառն ի խուռն, կարելի է դտնել վաճառումի վայրերուն մէջ, նոյնիսկ փողոցներու անկիւնը : Լեռնակուտակ սեխ ու ձմերուկ՝ կառքերու մէջ կամ դետինը , խանութներու առջեւ՝ բրդաձեւ չարուած, խոշոր համեղ դեղձ, մեղրահամ խաղող, թարմ ձկնեղէն , ծաղիկ եւ աւել, համրիչ, համեմ, եւ կարկանդակ : Բախտաւորելով Թրքական դրամի Ֆրանքին հետ՝ անհամեմատ աժան է ամէն բան : Անանցանելի դարձած նեղ փողոցներէն բեռնաարձ կառքեր ալ կ'ացնին: Երբ ամէ վաճառորդ իր ապրանքը բարձրաձայն ծանուցանելով կը դովէ, կարելի չէ երեւակայել համանքը – ւաղը որ կը կազմուի: Ճիշդ արեւելեան « պազար »: Նմանօրինակ վայր մը կայ Պէյօղլուի Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին առջեւ :

Մեղի ծանօթ երբեմնի Բերայի Շիտակ ձամբուն, որուն կողմնակի մէկ փողոցին մէջ էր « Ազատամարտ»ի խմբագրութիւնը, բոլորովին տարբեր երեսոյթ կը պարզէ հիմա: Ցամաքս անփոյթ դիմաւորումով խառնիճաղանճ ամբոխ մը օրն ի բուն կ'երթեւեկէ մայթերուն վրայ բարձրաձայն խօսելով : Նոյնիսկ կարելի է հանդիպիլ « Ֆէրաճէ»ով կիներու, յատկապէս նոր եկած ներքին պատառներէ , եւ դեռ անվարժ՝ քօղամերկ երեւնալու :

Քաղաքին մէջ հազիւ տեղ տեղ միաձոյլ բնակչութիւն մնացած է: Նախկին հայաշատ թաղերն իսկ հիմա խառն են դարձեր :

Քանի չափ եկեղեցիներ կան եւ բազմաթիւ թաղային վարժարաններ, առաւել կամ նուազ լեցուն աշակերտներով՝ հակառակ սեղմիչ օրէնքներուն, այնպէս որ տղաքը տեղեակ չեն կրնար ըլլալ իրենց ազդային պատմութեան : Հանելի է տեսնել սակայն, որ, պղտիկներն իսկ հայերէնն կը կարդան, եւ նոյնիսկ բարձրագոյն կարդի ուսանողներու կողմէ յաճախ դրուածքներ կ'երեւան Թերթերու մէջ :

Շատ մխիթարիչներ կան, որ յանախ չահեկան երեկոյթներ կը սարքեն պրական եւ երաժշտական յայտագիրներով:

Երկու հայ օրաթերթեր «Մարմարա» եւ « Ժամանակ » կանոնաւորաբար լոյս կը տեսնեն, եւ դեռ ուրիշներ՝ իրը շաբաթաթերթ կամ ամսաթերթ: Կ'երեւի պահանջում տալու համար ընթերցողներու մէկ մասին, Յ. Մարթայեանի «Հայ Մշակոյթ»ին նուիրուած մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան քով՝ երբեմն կ'երեւան հասարակ ծանօթութիւններ ու պատմուածքներ :

Գնահատելի է երդչախումբերու գոյութիւնը զանազան արուարձաններու մէջ: Երբ կարելի չէ պիտնալ աղդ. պատմութիւն, երդը հոն դեր մը ունի կատարելիք : Եկեղեցական երաժշտութիւնն ալ ամէն դովեստի արժանի է, թէեւ մեներդները երբեմն հնօրեայ , կամայական երկարաձգումներ ունին: Ինչ որ նորօրինակ է, բոլոր խորաններուն չբջանակածեւ միակերպ լուսաղարդումն է ակնախտիդ, աններդաշնակ, ինչ որ կը չքացնէ բոլորովին տեղւոյն խորհրդաւորութիւնը :

Քառասուն տարի առաջ, Պոլսահայերու խուճապահար դաղթէն ետք, սերունդը որ հոն հասակ նետեց , անհաղորդ մնաց արտասահմանի Հայութեան, զրկուած ըլլալով մտաւորական չփում ունենալու դիւրութիւններէն: Այնոնք որ ի վերջոյ դրականութեան հետեւեցան, ինքնուրոյն ճ ունեցան յաճախ կ'արտադրեն արժէքաւոր գործերը : Հինգերէն կայ Գ. Թրինդը՝ արդիական աչուղի իր զրոյցքերթուածներով, Յ. Մնձուրին՝ զատական կենցաղէ իր պատմուածքներով եւ դեռ շատեր :

Այցելութիւն մը Սկիւտար, որու Ս. Խաչ եկեղեցին ծանօթատիպն է: Հոծ բազմութիւն կայ շրջակայ թաղերէ եկած : Նորամուտ սովորութեամբ՝ նաեւ Մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում :

1921 Օգոստոսի ահաւոր հրդեհը ատրեց մեր երբեմնի չէն եւ մատուռները, հաղար բարով ձեր մխիթին հատատեղնի, երկար կեանք ունենաք: Ձեռոյ յայտնեմ քեզի, հօրեղբայր, որ քու դրած հողի չարունակութիւն որոշեր ենք քովի տանք, հօրեղբայր Մովսէսին ուրիշ տեղ կը նախատեսինք, այ, ինք լէ եկու :

Ներս մտաւ մչեցի Մովսէսը: Ղուկասը նրան բացատրեց հիւղխորհրդի որոշումը:

— Ձեր կամքն է ,— ասաց Մովսէսը, — Ձեր որոշում իմ աչքի վրէն : ինչ որ տաք Նահապետին , արժանի է , հապա եղնի ...

Ղուկասը դարձեալ բացատրեց, որ խորհրդային իշխանութիւնը եկել է խնդիրներ լուծելու, աղքատներին ու անճարներին օդնելու, դիւղացիների ու կարօտեալների ձեռքը բռնելու : Եթէ բոլշեւիկները չդային, ով դիտէ հիմա Թուրքերն ո՞ւր էին հասել, ի՞նչ մինք չկային: Ո՞վ էր կռուողը , ղովուրդը սոսկից մեռնում էր : Բացի չհար, Դաշնակցականները Հայաստանից կտրել էին Ռուսաստանից , օդնող չկար: Խորհրդային իշխանութիւնն եկաւ փրկեց հայ ազգին ...

— Ճիշդ է, ճշմարիտ է, — համաձայնում էր Նահապետը :

ՀՐԱՉԵԱՑ ԿՈՍԱՆ

(26 Շար.)

—o—

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

—o—

— Կ'երեւայ դու հալալ կաթնակեր իս, հարազ չան: Որ Ափրօն ձըղի կամեցեր է իրաք, ուրեմն Աստծուն լէ ընդունակ է : Նահապետ լաւ մարդ է, հոդին շատ տանջուեր է, մխիթարող էղնիք իրար : Հաւք, որ հաւք է, էլի մենակ չապրի , անասուն լէ, զազան լէ, մենակ չապրին , մենակ ման չի գան: Ես լէ ձեր դրկիցն իմ, հարեւան ենք, իմ սիրտ ուրախացեր է էսօր, որ Նահապետ մենակ չմնաց , Աստուած քըղի պէս ընկեր ճամբեց Նահապետին ընկեր, հարազ չան : Ձըղի առողջութիւն ու երկար կեանք կը ցան – կամ ...

Լուռն իՙնչպէս էր անցել ամբողջ դիւղով, թաղէ թաղ: Իրար եաեւից սկսեցին դալ Նահապետի տարեկիցները, պատանիները վերցրին, չնորհաւորանքի ու օրհնանքի խօսքեր ասացին, չաեերին Նահապետն առաջին անդամ էր տեսնում , բայց նրանք խօսում էին հին ծանօթի ու բարեկամի պէս :

— Իմ անուն լէ Նահապետ է, Նահապետ ախպէր,— ասաց մէկը, բայց ընձի Նէօ կ'ըսին: Ես չատ ուրախ իմ, որ դու կարդուիր իս,— fուլֆաթ իս բերեր քո տուն : Որ էն հոլիկի մօտ օթախ չինե – ցիր, ըսի՝ վաղ Նահապետ կ'ապրի , չմեռնի: Հիմի լէ, որ կարդուիր իս, մարդուն լէ ընդունակ է, Աստծուն լէ : Ձեր կենաց կը խմեմ, կը ցանկամ առողջութիւն, երկար կեանք, ինչ նպատակ որ դրեր էք ձեր առջէ, Աստուած լսող կատարող եղնի: Նահապետ ախպէր, քու պէս մարդու նպատակն լէ որ Աստուած չլսիր ու չկատարիր, իս էդ Աստծուն չճանչնինք ...

— Ցորի՛ ամբաղ – զամբաղ կը խօսես, Նէօ, — ընդհատեց Մովսէսը :

— Նէօն էլման ծռաւ, — ձայն տուին միւսները ...

— Չէ, ճշմարիտ կ'ըսիմ,— յամառեց Նէօն, — որ Աստուած Նահապետի պէս արդար մարդու աչքով չնայէ, Աստուած թուրք է ...

— Ծռաւ, խելոքաւ, — կանչեցին չորս կողմից :

Նէօն աւելի յամառելով , չարունակեց.

— Աստուած որ թուրքի թուր կորչնէ, Հայու դութան կ'անիծէ, էդ Աստծուն չաղօթեմ, ես կռապաշտ իմ... ես կռապաշտ Նէօն իմ .

— Նէօ, Նէօ ...

— Ցորի՛ կը ծռիս, Նէօ...

— Մեղայ քըղի, Աստուած ...

Նէօն այս անդամ լուռ մնաց, մինչեւ ազմուկը վերջացաւ :

— Մի դոմէչ կիտամ ես, մեղայ չը – սիմ ... Նահապետ ախպէր , քոյրիկ Նուբար, կը խմիմ ձեր կենաց, քոյրիկ Նուբար , կը ցանկամ, որ դու քո տուն չէն էնես, յերթիկից միշտ ծուխ յելնի , թոնիր տաք եղնի, անթեղ մշտական վառ մնայ :

— Ես լէ կը խմիմ ձեր կենաց, Նահապետ ախպէր, քոյրիկը Նուբար, — դատ-թը վերցնելով, կրկնում էր մի ուրիշը.

— Ես լէ ...

— Ես լէ ...

Մինչեւ իրիկնադէմ եկան — գնացին , հնորհաւորեցին ու օրհնեցին, վիճեցին , կռուեցին ու հաչտուեցին : Ամբողջ ժամանակ կանդնած ոտի, Նուբարը խոնարհ դլուխ էր տալիս Նահապետը ծխում , անվերջ ծխում էր : Երեկոյեան եկաւ դիւղական խորհրդի նախագահ Ղուկասը: Ներս մտաւ թէ չէ, ուրախ բացականչեց .

— Նահապետ հօրօխպեր, բա որ կ'ըսակի քըղի երկու չնչապատկան հող տանք, յորի՛ չհամաձայնուար... Հիմի ի՞նչ կ'ըսես : Ի՞նչպէս իս, որ քու հող չաեե – լացում ...

—Ինչպէս կ'ուղիս, Ղուկաս ջան, էն – պէս էլ որոշի , քո իրաւունքն ի,— պատասխանեց Նահապետը :

— Ինչո՞ւ, ես հոե՞ս իմ, ինչ իմ , որ քըղի ղրկիմ, հօրօխպեր,— ասաց Ղուկասը,— հլա ըսիմ որ բարով իք եկեր , հաղար բարով ձեր միութին հատատեղնի, երկար կեանք ունենաք: Ձեռոյ յայտնեմ քըղի, հօրեղբայր, որ քու դրած հողի չարունակութիւն որոշեր ենք տանք, հօրեղբայր Մովսէսին ուրիշ տեղ կը նախատեսինք, այ, ինք լէ եկու :

Ներս մտաւ մչեցի Մովսէսը: Ղուկասը նրան բացատրեց հիւղխորհրդի որոշումը:

— Ձեր կամքն է ,— ասաց Մովսէսը, — Ձեր որոշում իմ աչքի վրէն : ինչ որ տաք Նահապետին , արժանի է , հապա եղնի ...

Ղուկասը դարձեալ բացատրեց, որ խորհրդային իշխանութիւնը եկել է խնդիրներ լուծելու, աղքատներին ու անճարներին օդնելու, դիւղացիների ու կարօտեալների ձեռքը բռնելու : Եթէ բոլշեւիկները չդային, ով դիտէ հիմա Թուրքերն ո՞ւր էին հասել, ի՞նչ մինք չկային: Ո՞վ էր կռուողը , ղովուրդը սոսկից մեռնում էր : Բացի չհար, Դաշնակցականները Հայաստանից կտրել էին Ռուսաստանից , օդնող չկար: Խորհրդային իշխանութիւնն եկաւ փրկեց հայ ազգին ...

— Ճիշդ է, ճշմարիտ է, — համաձայնում էր Նահապետը :

(26 Շար.)

—o—

ԿՅԱՆՔԻ ** ԱՍՏԵՂ

Ամեն տեսակ ծանր օդային ճանապարհորդություններ, որ կատարվում էին այդ ժամանակ, ահագին վտանգներ էին ներկայացնում։ Ուստի և ոչ ոք չէր համարձակվում ինքնաթռիչքի մեջ մտնել, եթե նախապես չէր ստորագրում մի թուղթ, որով ինքն իրեն էր դատապարտում։ Ինքնաթռիչքի մեջ մտնելուց առաջ Ռոբերտ Գոդարը ևս ստորագրեց այդ թուղթը։

Ինքնաթռիչքը սկսեց սլանալ։ Ռոբերտ Գոդարը ուշադրությամբ հետևում էր ամեն մի շարժման, որ անում էր օդաչուն։ Նա ուզում էր ինքն էլ սովորել ինքնաթռիչքը կառավարել։ Ինքնաթռիչքը բարձրացավ մոտ 200 ֆուտ։ Հանկարծ մեքենան սկսեց ցնցվել, ինչպես ցնցվում է ավտոմոբիլը, երբ նրա շարժիչը գործում է անհավասարաչափ։ Ռոբերտ Գոդարը նկատեց, որ մեքենան ուզում է ընկնել։ Նա ուզում էր ինքն էլ օդաչուին ինչ-որ բան ասել, բայց չհասցրեց։ Ինքնաթռիչքը ընկավ գետնի վրա։ Ռոբերտ Գոդարը ուշքի եկավ հիվանդանոցում։ Նրա ոտքերից մեկը կոտրված էր։

Ռոբերտ Գոդարը ամբողջ ամառը հիվանդանոցում անցկացրեց։ Ոտքի վրա կանգնելուց հետո նա ուզում էր նորից թռչել։ Նա ուզում էր ինքն էլ սովորել ինքնաթռիչքը կառավարել։ Նա ուզում էր ինքն էլ օդաչու դառնալ։ Նա ուզում էր ինքն էլ ինքնաթռիչքով թռչել։

Ռոբերտ Գոդարը ուզում էր ինքնաթռիչքով թռչել, որովհետև նա ուզում էր ինքն էլ ինքնաթռիչքը կառավարել։ Նա ուզում էր ինքն էլ

Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Կէօնճեան , Պ· Համբարձում Կէօնճեան եւ ընտանեկան պարագլուխները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՆԱՐԻՆ ԿԷՕՆՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Զաքարեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ· 24ին , 65 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբէջաբթի (Հոկտ· 28) ժամը ճիշդ 14ին, Աբնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի , ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ· Յ· Դ· տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ, այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ « Ս· Մինասեան » ենթա – կոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերը – ներուն յիշատակին :—

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհաննէս Պէրպէրեան, Լեւոն Նէմիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Դաւիթ Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհաննէս Աբգարեան, Աւագ Պաղտասար – եան եւ որդին, Կարապետ Քէլէչեան , Մարգար Բարխեան , Համբեակ Ուզուն – եան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տօքթ· Յովհ· Քիւթիւկեան, Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան , Յովհ· Եղիշեան, Գրիգոր Գոստիկեան , Բարթող Փափազեան, Շաւարշ Տէր-Պար– սամեան (Նոր Սերնդական) :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարապա – ներ ու ընկերները յարգելու համար ա – նոնց յիշատակը :

— Ծաղկեփունջերու գետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ, Շաբաթ՝ ժամը 2էն սկսեալ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հ· Պէզոյեան (ծն· Թաչ – ճեան) եւ զաւակները՝ Էմի, Պերնար եւ Մարթին, Այրի Տիկին Թաչճեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Կաչորեան կը ծանուցա – նեն թէ ողբացեալ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԵԶՈՑ– ԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պի– տի կատարուի այս կիրակի : Հանդուցեա– լին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Փըլանթի Պայրամեանի մահուան տարելիցին առթիւ Պ· Հայկ Պայրամեան քահանայական ֆրանք կը նուի– րէ եկեղեցիին, հանգուստեան տան, կա – պոյտ Խաչի Օգափ· կայանին, Մշակոյթի Տան (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ Յառաջի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն·— Ֆ· Կ ·Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Դ· Թովմասեանէ հարիւր ֆրանք իրենց զաւկին ամուսնութեան առ– թիւ : Տէր եւ Տիկին Մ· Պալիէօղեանէ 10 ֆրանք իրենց երկրորդ թոռնիկին ծնընդ– եան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լիոն·— Հայր Թորգոմ Բօսթէքեանէ յիսուն ֆրանք երիցուհի Զապէլ Գարիպ– եանի մահուան առթիւ նուէր Ս· Յակոբ եկեղեցիին : Պ· Գրիգոր Թովմասեանէ 50 ֆրանք երից· է· Գարիպեանի մահ – ուան առթիւ նուէր կրթականին, Թրա – գօշ՝ Տրդատ Նշանեանի եւ երի· Զապէլ Գարիպեանի մահուան առթիւ 50 ֆրանք նուէր Լիոնի Շրջ· Հայ Երիտասարդաց Թատերախումբին , Լիոնի հայ թատրոնի պաշտպան «Արուեստասիրաց » մարմինը վերոյիշեալ երկու մահերու առթիւ կը նուիրէ Հայ Երիտասարդաց Թատերա – խումբին երեսուն ֆրանք , Տիկին Վար– դուհի Դերձակեան իր ամուսնոյն մահ – ուան Ջ· տարելիցին առթիւ 10 Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցիին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Գ· Լազեան խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Տէսինի կոմիտէին :

Ուրբաթ (30 Հոկտեմբեր) երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ· Յ· Դ· Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մաս – նակցութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Դրօ մասնաճիւղին :

Կը խօսի Ընկ· ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ· Յ· Դ· «Վա – բանդեան» կոմիտէին , մասնակցու – թեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի :

Շաբաթ (Հոկտ· 31) ժամը 20·30ին, Ազգ· Տան սրահը, 295 Րիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ
Ընկ· ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ· ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին , Նոր Սերունդի կողմէ :

Կենդանի պատկեր·— ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ , Ա· Ահարոնեանի :

Մուտքը ազատ է

×

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Աբնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին :

ԱՅՑ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Եւրոպայի կեդր· Յանձնաժողովը կազմակերպած է, Փա – րիզի Հայ Գրողներու ընկերակցութեան մասնակցութեամբ, այդ մը Պանեէօի գե– րեզմանատունը թաղուած հայ մտաւորա– կաններու դամբարանին , Նոյեմբեր 1ի կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին :

Այս առթիւ նոյն օրը առաւօտուն Փա – րիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ պիտի կա – տարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, բո – լոր հայ ողբացեալ մտաւորականներու հոգւոյն համար, ժամը 11ին :

Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ, մասնակցելու համար այս յիշատակի արարողութեան, հայ մտաւո– րականութեան ի յարգանս :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ռիւ ժէի Սէն Լուի սրահը : Ս· պատարագ եւ քարոզ Տէր Թորգոմ քա – հանայ Փոսթէքեանի կողմէ :

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՑՑԵԼԵՑՔ եւ ՎԱՑԵԼԵՑՔ

« *ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ* »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէին, մասնակցութեամբ բոլոր հնչակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Շրջ· վար – չութեան եւ խումբերուն, կապոյտ Խաչի մէջ – մասնաճիւղային վարչութեան իր մասնաճիւղերով :

Շաբաթ, Հոկտ· 31, ժամը 21էն միինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. CHAVE
Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ՝ ՅՈՎՀ· ՃԱՒՈՒՇԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին ·— երգ, նուագ, արտասանութիւն , դաշ– նակ, կենդանի պատկեր, պար :

Կը մասնակցին ·— Պ· ԶԱՐԵՀ ԴԱՍԵԱՆ, Օր· ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ (երգ) , ՎԱ– ՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, ՎԱՀՐԱՄ ՃԱՒՈՒՇԵԱՆ, Օր· ՍԵԴԱ ԹԻԹԶԼԵԱՆ, Օր· ԷԼԻԶ ԵՂԻԿԵԱՆ (արտասանութիւն), ՌԱՖՖԻ ՄՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ (դաշնակ), կենդանի պատկեր եւ Հայկ· պարերը, Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդ :

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
Խօսնակ Օր· ՄԱՐԻ ՍԱՂՐԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ ղիւրամատչելի գիներով
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյ – թը : Մանրամասնութիւնները յառաջիկա– յին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէ– սը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սը – րահներուն մէջ :

×

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քր– իստափոր» խումբին տարեկան գեղար – ուեստական երեկոյթը, Շաբաթ 21 Նո – յեմբեր, Պօմոնի Ս· Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Լիոն·— Ֆ· Կ· Խաչի տարեկան պա – րահանդէսը Դեկտեմբեր վերջին , Փալէ Տիւ Քոնկրէի սրահներուն մէջ :

Հ. Յ. Դ.

Լիոն·— Հ· Յ· Դ· Լիոնի «Վարդ – ան» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւ– իրէ իր բոլոր ընկերները , այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատե – ղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի «Ամենայն Սրբոց Տօնին» առթիւ, Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պա – տարագ : Սկիզբը ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս· պատարագ ժամը 9·30ին, հոգ– եհանգիստ ժամը 11ին :

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ· ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր·
	Յարալէգներու Դաւանանութիւնը	7ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ·*)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՒԱՔ

ՄԱՀԱՋԴ	40 Ֆ·	միճչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միճչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշաճակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 29 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10147 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.147

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍՊԻՏԱԿ ՏԵՏՐԱԿԸ

—o—

Ա.

Մեծ պետութիւնները հինէն ի վեր սոտրութիւն ունին պարբերաբար « տետրակ »ներ հրատարակելու օրուան քաղաքական կարեւոր հարցերուն մասին :

Այս տետրակները ծանօթ են իրենց ...ի գոյներով : Ամէն պետութիւն գոյն ...ընտրած է իրեն համար :

Այսպէս, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան հրատարակածը կը կոչուի Կապոյտ Տետրակ (Պլիու Պուք), Ֆրանսա ...ը Դեղին Տետրակ (Լիվրը Ժօն) : Ուրիշ ...ութիւններ տարբեր գոյներ ընտրած ..., ինչպէս կարմիր, նարնջագոյն, ճերմակ, կանաչ, գորշ եւայլն :

Այս տետրակները կը պարունակեն արտաքին նախարարին դեսպաններու կամ ...պատոսներու հետ փոխանակած պաշտօնական գրութիւնները, տեղեկագիրներ, արժանահաւատ աղբիւրներէ ստացուած վաւերագրեր եւ այլ փաստաթուղթեր :

Մեր Հայկական ցաւոտ Հարցն ալ արտանացած է Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի կապոյտ ու դեղին Տետրակներուն : Յիշենք, ի մէջ այլոց, Սասունի 1894ի ...ներուն առթիւ անգլիական կառավարութեան կողմէ 1895ին հրատարակուած ...պոյտ կողքով մեծադիր երկու հատորները : 1915ի Մեծ Եղեռնի մասին Ճէյմս ...ի կողմէ պատրաստուած եւ Անգլիոյ արտաքին նախարար Սըր Էտուըրտ ...ի ներկայացուած ընդարձակ տեղեկագիրը, լոյս ընծայուած 1916ին եւ ...ներէնի ալ թարգմանուած նոյն տարին (առաջինը ԽԲ + 684 էջ, երկրորդը ... էջ տպուած Լավալ) :

Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ ...ին նոյնպէս երկու մեծադիր հատորներով (371 եւ 124 էջ) հրատարակեց դեղին տետրակներ Հայկական Գործերուն ...ին (Բարենորոգմանց ծրագիրներ ...ան կայսրութեան մէջ, 1893 - ...) :

Հետեւելով մեծ պետութեանց օրինա..., եւ անոնցմէ ետ չմնալու համար, ... Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ալ ...տակ Տետրակի վերածեր է Հայրա...ական Աթոռի Պաշտօնաթերթ Էջ...ի Օգոստոս – Սեպտեմբերի մի...ալ թիւը, հրատարակութեան տալով ... Խորէն Կաթողիկոսի միջեւ ներկայ ...ուան ընթացքին փոխանակուած անձ...ական նամակները :

Անցեալ տարուան Հոկտեմբեր 26ի ոգ...ումին առթիւ երկուստեք համա...ութիւն էր գոյացուած, որ այնու...ու ծագելիք ամէն վիճելի խնդիր պի...ի կարգադրուէր երկու կաթողիկոսնե...ի միջեւ թղթակցութեամբ եւ փոխա...ուած հասկացողութեամբ :

Այս պարագան կը հաստատէ Վաղգէն ..., 1964 Մարտ 14 թուակիր իր առաջին ...ակին մէջ, երբ կը յիշեցնէ իր Խորէն ...որ Երուսաղէմի մէջ ըսած այն խօս...ը թէ՝ «... Այսուհետեւ ամէն բան խա...ութեամբ կը կարգադրուի եւ առկախ ...ած հարցերը նամակագրութեամբ ...ոգիտէ կը լուծենք : Վստահութիւն ...ցէք իմ վրայ ») :

Այդպէս ալ սկսեր էին ընել : Մարսիլիոյ ազգային խնդիրներն էին, ...ի Թիւրիմացութիւն ստեղծեր էին երկու ...ներուն միջեւ : Փարիզէն եւ Մար...ի «Էջմիածնասէր » ճակատէն Էջ...ի ղրկուած տեղեկագիրները, կեղ...ուած ու սխալ տեղեկութիւններով լե...ն, մոլորանքի ենթարկած ըլլալ կը ...ին Վաղգէն Ա.ը, որ 1964 Մարտ 14ի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱՆ ԿԸ ԳՈՎԷ

—o—

ԿՐԵՄԼԻՆԸ Կ'ՈՒԶԷ ՏԸ ԿՈԼԸ ՍԻՐԱՇԱՀԻԼ

Մինչ հազիւ ութ օր առաջ, Պրաւդա կը դատապարտէր Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը Վիէթնամի մէջ, յանկարծ բոլորին լեզուն փոխուած է եւ Պրաւդա, Իզվեստիա եւ Անաստաս Միկոյեան ջանք չեն խնայեր սիրաշահելու համար տը Կոլը : Համայնավար Ռուսաստանի Ֆրանսայի կողմէ ճանաչման քառասնամեակը առիթ կը ծառայէ «սիրոյ այս յայտարարութեան », որ կը սկսի Պրաւդայով : Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը շեշտէ երկու երկիրներու բարեկամութիւնը եւ երկու ժողովուրդներու եղբայրական միութիւնը, բարեկամութիւն մը որ անաղարտ կը մնայ հակառակ պետական կարգ մը մարդոց «դասակարգի» ատելութեան : « Մեր յետագայ յարաբերութեանց զարգացումը որեւէ ձեւով չի պահանջեր որ Ֆրանսան լքէ իր բարեկամները եւ զինաբիցները : Ընդհակառակն պէտք է թոյլ տայ Ֆրանսայի որ աւելցնէ իր բարեկամներու թիւը արեւմուտքի ինչպէս արեւելքի մէջ : Նոյնն է Խորհ. Միութեան համար, որ միշտ պատրաստ է զօրավիգ կենալու Ֆրանսայի անկախ քաղաքականութեան » :

Պրաւդա կը նշէ նաեւ թէ խորհրդային հանրային կարծիքը միշտ համաձայն գտնուած է Ֆրանսական կառավարութեան նախաձեռնութեանց խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար ասիական հարաւ – արեւելքի մէջ, այսինքն Վիէթնամի չէզոքացման :

Դիտել կը տրուի, այս առթիւ, թէ առաջին անգամն է որ կուսակցական պաշտօնաթերթը կը խօսի խորհրդային հանրային կարծիքին մասին եւ թէ դեռ ութ օր առաջ, նոյն թերթին Հանոյի թղթակիցը կը դատապարտէր նախկին Հընդկաչինի Ֆրանսական քաղաքականութիւնը : Հաւանաբար մարդը լուր չունէր թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար Մոսկուայի մէջ :

Պրաւդայէն զատ կառավարութեան պաշտօնաթերթը՝ Իզվեստիա կը գրէ .— « Նախ Խորհ. Միութիւնը եւ Ֆրանսա նոյն Եւրոպայի մաս կը կազմեն : Ֆրանսայի լաւ ըմբռնուած ազգային շահերը ամբողջովին կը համապատասխանեն Եւրոպայի խաղաղութեան պահպանման եւ ամրապնդման աւելի ընդհանուր շահերուն» : Մէկ մեղադրանք մը կայ սակայն, ապագինման հարցը տեսնելու Ֆրանսական իւրայատուկ ձեւը : Իզվեստիա կը խօսի նաեւ Ֆրանքեւգերմանական յարաբերութեանց մասին եւ չի գտներ թէ անոնք հաշտ չըլլան Ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութեանց հետ :

Արտ. նախարար Կրոմիքօ պաշտօնական բնոյթ կուտայ այս յօդուածներուն երբ Լառսի իշխան Սուվաննա Ֆումայի ի պատիւ տրուած ընդունելութեան մը ընթացքին կը յայտարարէ .— « Մեծ տարակարծութիւններ չկան Փարիզի եւ Մոսկուայի միջեւ : Արդէն եթէ Ֆրանսա տրամադիր է, պատճառ չկայ որ Ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութիւնները չբարելաւուին » : Արտաքին նախարարը այս իմաստով նամակ մը զրկած է Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլի :

Վերջապէս, Անաստաս Միկոյեան (բոլոր տագնապներու մարդը, կը գրէ Ֆիկառօ), կը շեշտէ տը Կոլին ուղղուած նամակի մը մէջ «Ֆրանսացի եւ խորհրդային ժողովուրդներու խաղաղութեամբ եւ բարեկամութեամբ ապրելու բուռն փափաքը թոյլ կուտայ որ լաւատեսութեամբ նախատեսուին Խորհ. Միութեան եւ Ֆրանսայի միջեւ ապագայ յարաբերութիւնները » :

Կը թուի թէ Ֆրանսայի հանդէպ այս սիրալիրութիւնը կը համապատասխանէ նաեւ Կրեմլինի նոր ղեկավարութեան փափաքին քոյր կուսակցութիւնները հանդարտեցնելու :

× Մոսկուայի հրատարակչականներու պաշտօնեաները զբաղած են սրբագրելով բոլոր գիրքերը, մանաւանդ օտար լեզուով, ուր Նիքիթա Խրուշչեւի անունը կայ :

× Կի Մոլէ կը շարունակէ իր յօդուածաշարքը «Խրուշչեւի խնդրին վրայ » եւ կը գրէ ի մէջ այլոց .— « Արդարեւ դրժուար է որ մարդիկ որ Մարքսիզմի անունով կը խօսին, յաւակնութիւնն ունենան ըսելու թէ իրենց երկրին պատմութիւնը միայն քանի մը մարդոց կամքէն կախում ունի : Եւ պէտք է անշուշտ որ անոնք ալ քիչ թէ շատ վարչակարգին եւ պայմաններուն արտադրութիւնն ըլլան : Արդ, ի՞նչ տարօրինակ դրութիւն է սա դրութիւնը որ միայն բռնակալներ, ոճրագործներ, խենթեր կամ անկարողներ կ'արտադրէ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ կառավարութիւնը 1100 յունահպատակներ արտաքսած է 1964 Մարտէն Օգոստոս : Այս առընչութեամբ Փարիզի յոյն դեսպանը խսկական ահազանգ մը հնչեցուց առջի օր, շեշտելով . — « սրտաճմլիկ հեռագիրներ ունիմ այստեղ : Ամսուս 24ին, 70 յունահպատակներ Աթէնք հասան : Ասոնց մէջ մէկ խուլ համր կին, երկու անդամալոյծ, ութսուն տարեկան կոյր ծեր մը եւ պատգառակի վրայ երկու հոգի» : Ճիշդ է որ 6 ամիս առաջ, թուրք կառավարութիւնը բեկանեց 1930 Հոկտ. 30ի դաշնագիրը : Մէկ ամսուան պայմանաժամ տուին Կոնստանդէն թագաւորին ամուսնութեան առթիւ, բայց յոյն դեսպանը շեշտը կ'ուզէ դնել այդ արտաքսումներուն տմարդի բնոյթին վրայ : Պոլսոյ 90 հազար Յոյները սպառնալիքի տակ են միայն համաշխարհային կարծիքը կրնայ բան մը ընել :

ՕԼԱՖ ՆԱՆՍԷՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նոյնիսկ պիտի կրնայի ըսել թէ իր խիղճը, բառին իսկական առումով, կը տոչորուէր բոլորիս համար եւ այն աստիճան եւ այնքան ներդաշնակ իր անհատականութեան հետ, որ ան հանդիստ կ'ըլլար միայն այն ատեն, երբ այլեւս մարդկայնօրէն կարելի ամէն ինչ ըրած էր լուծելու համար իրեն ներկայացած խնդիրը, ինչ որ ալ պահանջէր ան, ժամանակ, ճիգ ու դրամ : Այլապէս, միշտ ալ այնքան նուիրական էր նպատակը — միլիոնաւոր մարդոց կեանքը :

Բայց, այս բոլորը ընկճեցին զինք : Այլապէս, ի՞նչպէս չընկճէին, մէկ կողմէ ցաւերով ու զրկանքներով լեցուն աշխարհի մը մէջ կեանքին հանդէպ իր ընթացքով ու միւս կողմէ անտարբերութիւն եւ անպատրաստակամութիւն ու միլիոնաւոր մարդիկ, որ կը կարծէր, թէ անձամբ իրեն կը դիմեն իրենց կարիքի ողբերգական ժամուն : Ուրիշ բան չէր կրնար ընել : Պէտք է ամէն ինչ իրմէ տար :

Վա՛յ Հայ ժողովուրդին, որ Եւրոպական քաղաքական խաղին մէջ գտնուեցաւ : Աւելի լաւ պիտի ըլլար՝ որ իր անունը երբեք յիշատակուած չըլլար Եւրոպացի դիւանագէտներու կողմէ : Այսուհանդերձ, Հայ ժողովուրդը երբեք չկորսընցուց իր յոյսը : Անդադար աշխատելով՝ սպասեց ու դեռ կը սպասէ : Այսպէս է վերջաբանը գրքին, զոր 1927ին Հայաստանի մասին գրեց Ֆրիտեոֆ Նանսէն : Անկէ ի վեր աշխարհ անցուց շրջան մը մարդկային զրկանքներու, ցաւի եւ իր շրջանին տեսածներէն աւելի մեծ աղէտներու, զորս զէթ բախտը ունեցաւ չը տեսնելու :

Իր պաշտպանեալ Հայերը՝ հիմա աւելի շատ մոռցուած են քան այն ատեն երբ ինք կը պաշտպանէր անոնց դատը : Քառասուն տարի է որ անոնցմէ շատեր կ'ապրին կեանք մը զոր մենք պիտի չհամարձակէինք տալ մեր ընտանի կենդանիներուն : Եւ այլեւս չունին Ֆրիտեոֆ Նանսէնը, որ խօսի իրենց մասին : Ունին միայն անոր յիշատակը, որ դեռ կ'ապրի իրենց սրտերուն մէջ, եւ որ եղաւ գիշերուան մէջ փայլող յոյսի լոյսը :

Այսօր, այստեղ ունինք իր հին բարեկամներէն մէկ քանին, որոնց կ'ուզենք տալ յարկ մը, ուր կարենան անցընել իրենց կեանքի վերջալոյսը, համեմատաբար խաղաղ եւ ուրախ, թափառումներով լի կեանքէ մը յետոյ :

Այս Տունին Ֆրիտեոֆ Նանսէնի անունը տալով՝ լաւագոյն յարգանքը կը մատուցանենք իր յիշատակին : Իր ընտանիքին եւ թերեւս իր երկրին ալ անունով կրնամ ձեզի շնորհակալութիւն յայտնել այս պատիւին համար :

Սիրելի հայ բարեկամներս : Այս լուսաւէտ եւ հաճելի միջավայրին մէջ ձեզի ամէն երջանկութիւն մաղթելով՝ պարզապէս կը յայտնեմ մաղթանքները այն մարդուն, որուն անդրիին բացումը պիտի կատարեմ — մաղթանքները մարդուն, որ թերեւս եղաւ ձեր ամէնէն լաւ բարեկամը :

Կը մաղթեմ որ հիացումով եւ երախտագիտութեամբ գծուած եւ չինուած արուեստի այս գործը ուրախութեան եւ երջանկութեան աղբիւր ըլլայ ձեր բոլորին եւ ձեր Տան համար :

իր երկար նամակով Խորէն Կաթողիկոսէն բացատրութիւն կը պահանջէր Արտաւազդ Եպիս. Թրթռեանի իբրեւ Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդ Մարսէյլ զրկուելուն մասին :

Այս նիւթին շուրջ երկու կաթողիկոսներու միջեւ թղթակցութիւնները շարունակուեր էին եւ կարելի կ'ըլլար անշուշտ հասկացողութեան եզր մը գտնել, եթէ արեւմտեան Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակը առաջին օրէն բարեմըտ – օրէն մօտենար հարցին եւ ողբերգական հանգամանք չտար անոր, մէկ կողմէ գրգռելով Մարսիլիոյ Հայութեան մէկ մասը միւսին դէմ, միւս կողմէ անհաշտ դիրք բռնելու մղելով Էջմիածնի գահակալը :

Վաղգէն Կաթողիկոս ի՞նչ մտածումով հրատարակութեան տուած է երկու հայրապետներու միջեւ փոխանակուած անձնական թղթակցութիւնները : Նախապէս հաւանութիւնը առա՞ծ է իր թղթակցին :

Այդ նամակները հանրութեան սեփականութիւն դարձնելով, «միասնութեան եւ համերաշխութեան գործին նպաստա՞ծ » կ'ըլլայ թէ ընդհակառակն բոլորովին կը մեռցնէ Հոկտեմբեր 26ի ոգին եւ դուռ կը բանայ արուեստական նոր տագնապի մը, ճամբայ հարթելով դէպի նոր երկփեղկում մը, ճիշդ այն օրերուն, երբ կը պատրաստուինք ազգովին, համերաշխ մթնոլորտի մէջ ոգեկոչելու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիսնամեակը :

Մարսիլիոյ խնդիրը գաւաթ մը ջուրի մէջ փոթորիկ յարուցանել կը նշանակէ, պատուիրա՛կ սրբազան, ուրիշ ոչինչ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

(Ե· եւ վերջին մաս)

Թուրք ներկայացուցիչներ կուգան Զըւիցերիա բանակցելու առանձին խաղաղութիւն կնքելու համար : Տելքասէ հաճախ է, Նեղուցներու բացումով պիտի նախկինները հաղորդակցութեան դիւրու– թիւն պիտի ունենան : (4 Մարտ 1915)։

Սաղոնով կը մերժէ առանձին խաղաղութիւն կնքել· « Տուման համաձայն է որ ռուս ձգտումները պահպանին »։ Թուրքերը դարձեալ կը դիմեն դինակիցներուն 1915 Մայիս 28ին։ Սաղոնով կը հեռագրէ Փարիզ· «նախ հեռանալու են Պոլսէն , հաղորդելու է իրենց թէ անխախտ կերպով որոշուած է Պոլիսը ձգել Ռուսիոյ»։ (Էջ 282)։

Իշխան Թրուպէցքօյ « Կոգէթ Ռուս»ի մէջ կը գրէ· « Պոլիս եւ Նեղուցները ռուս ըլլալու են»։ Տումայի մէջ Թրեփով կը գոչէ խանդավառ ծափահարութիւններ խլելով · « Ռուս ժողովուրդի դարաւոր երազն է, սրբազան երազը, Վլատիմիր եւ Տարատանէլի բանալիներուն տիրացումը : Պէտք է առանձնք Պոլիսը Զինակիցներուն հետ Գերմանիոյ դէմ կամ Գերմանիոյ հետ՝ Զինակիցներուն դէմ » :

Վերջին բառերը մտածել կուտան պիտի նախկիններուն :

Կրկին փորձ Թուրքիոյ հետ առանձին խաղաղութիւն կնքելու (1915 Օգոստոս 27)։ Սաղոնով դարձեալ կը մերժէ եւ կը գրկէ վինակիցներուն Պոլսոյ ապագայ վարչութեան համար ընդարձակ ծրագիր մը :

Մանուելեմ , որ Պերնի դեսպանատան մօտ պաշտօն մը ունի, կը հեռագրէ· « Ճաւիտ պէյ հոս է, դժգոհութիւն կը յայտնէ Գերմանիայէն , կ'ուզէ բանակցել, կարծեմ թէ չանթաժ է փոխառու– թիւն մը ստանալու համար » : (1916 Յունիս 27)։

1916 Օգոստոս 26ին կը հեռագրէ ·— « Թէօֆիկ Թիւրք կառավարութեան ընդդիմադիրները յուշագիր տուին Ֆրանսական եւ անգլիական դեսպանատանց , կը յայտնեն թէ պատրաստ են յեղաշրջելու Թալէաթ – Էնվէր խմբակը, առժամեայ կառավարութիւն մը հիմնելու եւ անմիջապէս հաշտութիւն կատարելու »։ Նոյն – քոյս հեռագրին տակ կը գրէ · «Վերջապէս կը գտնելու է Թուրքիոյ դործը, այլեւս տեղ չունին Եւրոպայի մէջ»։ (Էջ 288)։

Մանուելեմ կը հեռագրէ Պերնէն 1916 Դեկտեմբեր 19ին· «Գերմանիա պատրաստ է խաղաղութիւն կնքելու Համաճայնականներու հետ : Հաւատամ ազբիւրէ կը տեղեկանամ, թէ պատրաստ է պարպելու Պելճիան , ընդունելու Լեհաստանի ամբողջական անկախութիւնը, Սերպիոյ պիտի մնայ Պոսնիան , Պուլկարիոյ՝ Մակեդոնիան , Հայաստան կազմելու է ինքնավար շրջան մը»։ (Էջ 378)։

1917 Մայիս 4ին Մանուելեմ կը հեռագրէ· « Թալէաթ փաշա Պերլին հանդիպած է , օգնութիւն կ'ուզէ Գերմանիան , պատրաստ է ռուս ընկերվարականներ առաջարկը ընդունել, պահել Պոլիսը, Նեղուցները բաց ձգել ռուս նաւատորմին առջեւ : Վիլհելմ կայսրը թելադրած է ընդունիլ Հայաստանի ինքնավարութիւնը : Թալէաթ հաւանած է կայսեր առաջարկին »։

Նոյն օրը կը հեռագրէ նաեւ· « Թուրքերը կը պատրաստուին առանձին խաղաղութիւն կնքելու Ռուսիոյ հետ, որովհետեւ անիշխանութեան պատճառով Ռուսիա այլեւս կարող չէ պատերազմելու »։

Ցարն ու ռուս վարչութիւնը յամառօրէն կառչեցան Նեղուցները ազատելու ծրագրին։ Միլիոններ զոհուեցան « ռուս երազը» իրականացնելու համար : Կիցի – վիչ կը գրէ · «Պատերազմը սկսաւ Նեղուցներուն համար, 1915 Մարտի համաձայնութիւնը Ռուսիոյ ներշնչեց յոյսեր դարաւոր երազը իրականացնելու : Տարանէլի դէմ նաւային մեծ ճիգը, Թուրքերու խաղաղութեան առաջարկները , դերման փորձերը առանձին խաղաղութիւն կնքելու՝ բախեցան Ռուսերու Պոլսոյ վրայ ունեցած աչքին։ Աւսով կը բացատրուի ընդհանուր պատերազմը :

Ընդհանուրին մէջ բացառութիւն մըն էր իշխան Կուտաչէֆ , Սազոնովին կը գրկէր· « Ոչ նիւթապէս , ոչ բարոյապէս պատրաստ ենք Պոլիսը դրաւելու : Մեր եկեղեցական նուիրապետութիւնը չի կրնար բարոյական հեղինակութիւն ունենալ յոյն կղերին վրայ, մեր վարչական մեթոտները յետամնաց են, մեր դէմ պիտի դտնենք ամբողջ բնակչութիւնը , մեր դէմ պիտի ըլլան Ռումանիա, Պուլկարիա, որոնց առջեւ փակ պիտի մնան Նեղուցները, մեր դէմ պիտի ըլլայ Ցուցանատը »։

Ռուսիա իր դէմ պիտի դտնէր եւեմը – տական աչխարհը, միջազգային կազմակերպութիւնները։ Իշխանը կ'առաջարկէր հաշտութիւն կնքել Թուրքիոյ հետ , առաւելութիւնները անհաչիւ էին, պատերազմին ելքը կը մնար անորոշ :

Ռուս վարիչները չկրցան իրականացնել իրենց երազը, յեղափոխութիւնը սրբեց ծրագիրները, փարատեց « սրբազան , դարաւոր երազը » , օժանդակեց Թուրքերուն՝ վերադառնալու Պոլիս : Ամբողջ նոյնիսկ Թուրք սահմանները, պիտի չմայ ընկլով 14ի սահմաններէն։ Երեք պատերազմներով , հսկայական զոհեր տալով , Ռուսիա տիրացած էր այդ սահմաններուն, յօդուածով մը մոռցուեցան զոհողութիւն եւ իրաւունք : Այս ամէնը որպէսզի Պոլիսը մնայ Թուրքերուն , պատռուի Սեւրի դաշնադիրը , մոռցուին բռնակալութեանը զոհերը :

ՅՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

ՈՒԵՍԹՄԻՆՍԹԸՐ

Զրահապատ կերպարներ եւ կատաղի առիւծները , նուրբ արուեստով քանդակուած մանրանկարներ կը պատեն դրթականը բարձրադիր պատուհաններու քարակերտ ժանեակը։ Շուրջը՝ արձանները Առիւծասիրտ Ռիչըրտի , Օլիվըր Քրոմուէլի , Ճորճ Քենինկի , Աբրահամ Լինքըլն , իսկ կանաչով ծածկուած փոքր մարգագետնին մէջ՝ Ֆրանսացի քանդակագործ Ռոտենի տպաւորիչ մէկ ստեղծագործութիւնը՝ «Քալէի Քաղքենիները » :

Մեծազանգուած զանգակատուն մը, որ իր մէջ կը պատսպարէ 13 Թոն ծանրութեամբ հռչակաւոր Պիկ Պենը (Մեծն Պենճեմին), կը հսկէ մօտաւորապէս հարիւր մեթր բարձրութենէ մը՝ խորհրդանչանը Լոնտոնի , ինչպէս՝ Կապիտոլը կը խորհրդանչէ Ուաչինկթընը եւ Էյֆէլի աչտարակը՝ Փարիզը։ Այս զանգակատունը իր անունը առած է Սըը Պենճեմին Հոլլէն , մեծ մարմնով անձ մը, որ դեկավարած է այս չինութեան աշխատանքները :

Ճակատամասերու ճարտարապետական դարդաքանդակները սրբուած են հովերու հարուածներուն եւ մչուշի ազդեցութեան տակ, կառոյցին տալով, ժամանակի ընթացքին , սպիտակագոյն ժանդ հագած, կարծես ճիւնով ծածկուած չէնքի մը ելեւէջները :

Այս հոդամասին վրայ ԺԱ· դարու քանդիդը, դանիական ծագում ունեցող Քանութ թագաւորի դահակալութեան ժամանակ դոյութիւն ունէր պալատ մը, որուն աւերակներուն վրայ յետագային չինուեցաւ Սուրբ Ստեփանոս եկեղեցին : Սկսած 1547էն, Համայնքներու պալատը այստեղ ունեցաւ իր առաջին մնայուն կեդրոնը, մինչեւ 1834ի մեծ հրդեհը : Անվնաս մնաց միայն մատուռը, որ կանդուն է մինչեւ այսօր եւ եղած է թատերաբեմը յիշատակելի իրադարձութիւններու, ընդ որս՝ Քրոմուէլի լորտ եւ Անգլիոյ պաշտպան հռչակումը :

Վերակառուցուած նոյն հողի վրայ խորհրդարանի այժմու պալատը կը պահէ Ուեսթմինսթըր անունը : Համայնքներու պալատի թեւը, մասամբ քանդուած 1941ին զերմանական ռմբակոծումներուն հետեւանքով, վերակառուցուեցաւ իր հին ոճով :

Եօթը դար առաջ ծնունդ առած խորհրդարանի այս հաստատութիւնը զարգացաւ առանձնապէս հարիւրամեայ պատերազմի ժամանակաշրջանին՝ իրրեւ տուրքերու հաստատման եւ զեղծումներու չափաւորման օրկան մը , դարերու ընթացքին ձեռք ձգելով իրաւասութիւններ, որոնք անոր դիւրութիւն ընծայեցին ալ աւելի մեծ դեր մը կատարելու երկրին քաղաքական կեանքին մէջ : Զոյգ ժողովներուն դրութիւնը սկսաւ ԺԴ· դարու կէսին : Լորտերու ժողովին մէջ կը հաւաքուին մեծ աւատապետները, իսկ Համայնքներու պալատին մէջ ասպետներու եւ հարուստ քաղաքացիներու ներկայացուցիչները : ԺԸ· դարու սկիզբը բնոփոխանական ժողովը իրեն համար իրաւունք ապահովեց հակակչիռ ի դործ դնելու վարչութեան վրայ , պարտադրելով մինչեւ այժմ ի գօրու մնացած սկզբունք մը, ըստ որու, կառավարութիւնը կը կազմուի այն կուսակցութենէն, որ մեծամասնութիւն ունի Համայնքներու Պալատին մէջ։ Այլապէս, այս ժողովին ազդեցութիւնը հետզհետէ աւելի չեչտուեցաւ տարիներու ընթացքին , ի վնաս Լորտերու պալատին, ցոյց տալով քաղքենիութեան յառաջդիմութիւնը : Գործնականին մէջ, սակայն, կառավարութիւնն է, որ իր հակակչռին տակ կը պահէ խորհրդարանին գործունէութիւնը՝ մեծամասնութեան պատկանող երեսփոխաններու միջոցաւ :

Ուեսթմինսթըրի մէջ կը տիրէ առանդապաշտ ոդին։ Ահա, օրինակ, Համայնքներու պալատը , ուր խիստ կերպով պահպանուած է այժմ անթաւոթալ եղող տարածութիւնը (ունի միայն 23 մեթր երկարութիւն եւ երեքէն հասարակութիւնն ու մամուլը , իրենց վերապահուած վերնայարկին մէջ չատ աւելի են քան երեսփոխանները), թէեւ ամբողջ պալատը ունի հազար հարիւր սենեակ, հարիւր սանդուխ եւ երկու մղոն երկարութեամբ նրբանցքներ : Այս սրահին մէջ, ժողովներու բծախնդիր ծիսականութիւնը, իրենց կեղծամաւոր անձնուրացութիւններով, իրենց սովորութիւններով եւ նուիրագործուած տարազներով , ինչպէս , օրինակ « Պլէք ըօտ» կոչուածը, որուն տիտղոսին մասին չատ քիչ բան յայտնի է եւ որ երեսփոխանները կանդնորդէ դէպի իրենց սրահը, այս բոլորը կարծես կը յիշեցնեն միջնադարեան տեսարաններ : Կը հաւատան, թէ երեսփոխաններու համար, ամէնէն վայրկեաններէն մէկը այն է, երբ վիճաբանութեան կը դրուի, թէ որն է գեղանի բռնելու ամենաճշդիւր եղանակը, իշխանութեան նշանը, որ չպարունակ կը մնայ նախադահին առջեւ դրուած սեղանի մը վրայ : Որեւէ ժողով միչտ կ'ընդհատուի ինքնին, եթէ ոեւէ ներկայ պատուաղը վերցնէ իր տեղէն, կամ եթէ բանախօս մը կոխէ տախտակամածին վրայ դծուած նեղ դիծի մը վրայ, որ կը դտնուի ընդդիմադիր կուսակցութեան իր պաշտօնակիցներէն սուրի մը երկարութեամբ հեռաւորութեան վրայ։ Աւելի քան ծախնդիր եւ աւելի ծիսապահանջ է լորտերու պալատը , ուր սակայն նախադահող լորտը աւանդական կերպով պատուոր է նստիլ Համաբարակապետութեան երկիրներէն հաւաքուած բուրդերով լեցուած անյարմար պարկի մը վրայ (վաւսաք) : Մինչեւ այսօր պատկերասրահ մը միջոցաւ չէ հաղորդուած ժողովին անցուդարձերը եւ եթէ պատահի որ լրագրողներ կամ հասարակութիւն ներկայ գտնուին , անոնք կրնան միայն լսել ինչ որ կը կատարուի , առանց տեսնելու :

*Ուեսթմինսթըրի մէջ կը տիրէ ամենաբծախնդիր կարգապահութիւն մը։ Ամէն ինչ կանոնաւոր է, ամէն ինչ կատարուած է ճիչտ ժամանակին։ Ամէն ինչ կը կատարուի ըստ հնագոյն սովորութեան

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ

Ի գիտութիւն հաւատացեալ հայ ժո – ղովրդեան կը յայտարարեմ, թէ Նորին Ս· Օծութիւն Վեհափառ Տ· Տ· Խորէն Ա· Շնորհազարդ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, հանդերձեալ է Սրբալոյս Միւռոնի Օրհնութիւն կատարել 1965 Մա – յիս 30, Կիրակի օր, Կաթողիկոսարանիս Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, Անթիլիաս :

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

(Կնիք)

10 Հոկտեմբեր, 1964
Անթիլիաս

ԱՐԱՒԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Հարցուցին իբրեւ.— Ե՞րբ կը վերջա – նայ աշխարհ : Պատասխանեց.— Այն օրը երբ կը մեռնիմ :

×

Բաները իրենց տեղը դի՛ր, անոնք ալ քեզ քու տեղդ կը դնեն :

×

Երբ ողջ էր՝ արմաւի մը պէտք ունէր, երբ մեռաւ՝ դերեզմանին վրայ արմաւե – ներ անկեցին :

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒ Գ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Գերմանիոյ Կէօթինկէն քաղաքի մէջ տեղի ունեցաւ՝ Եւրոպայի համալսարան – ներու տնօրէնները Գ· համագումարը : Առաջ առաջինը 1955ին՝ Քէմպրիճ (Անգլիա), երկրորդը 1959ին՝ Տիժոն (Ֆրանսա) գումարուած էին :

Անգլիացիներուն եւ Գերմանացիներուն նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած այս մեծ ընկերակցութեան նպատակն է՝ համալսարանական եւ ուսանողական կարգ մը փոխադարձ համաձայնութիւն – ներէ զատ, ապահովել ակադեմական ու – սումի եւ հետազօտութեան աղատութիւ – նը եւ համերաշխ գործակցութիւն պա – զմարեական բարձր մակարդակի վրայ :

Կանոնադրի վերջնական ձեւը բոլոր ներկաներուն կողմէ պէտք է վաւերաց – ուի մինչեւ 1964 Դեկտեմբեր 31 : Ընդ – հանուր առումով ընդդիմութեան կէտեր չկան : Բացի այն հանդամանքէն, որ կարգ մը երկիրներու կառավարութիւն – ները կրնան ուզակի միջամուխ ըլլալ եւ անդամակցութեան արգելք հանդիսանալ : կազմակերպիչներէն յատկապէս Ֆրան – սացիները, Իտալացիները, Անգլիացինե – րը, Գերմանացիները տրամադիր են՝ բո – լոր երկիրներուն համար բաց ձգելու մուտքը այս Ընկերակցութեան մէջ : Այն – պէս որ մօտ երկու հարիւր համալսա – րաններուն վարիչները ներկայ էին այս Գ· համագումարին եւ 145ը առժամապէս ստորագրած են կանոնադիրը : Վերջնա – կան վաւերացումներու ընթացքին՝ փո – քր փոփոխութիւններ միայն կրնան ծա – գիլ :

Գերման ներկայացուցիչները բաւական աշխուժութեամբ հաղորդակցեցան արե – ւելեան Եւրոպայի համալսարաններու դերման թէ ուրիշ ազգի պատկանող ներ – կայացուցիչներուն հետ : Ըստ իրենց յայտարարութեան՝ կխուսած Գերմանիոյ երկու կողմին մէջ մերձեցման կարելիու – թիւնները չատ են այժմ, եւ որոշ ձգտում կայ փոխադարձ հանկցողութեան հա – մալսարանական մարդին մէջ : Հաւանա – բար ժամանակը իր դրական դերը պիտի կատարէ :

Յաջորդ համագումարը նախատեսուած է Իտալիոյ մէջ կատարել :

Պ. ՓՐՈՒՆՁԵԱՆ

ԿՕՉ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՒՆ

Ոչ մէկ հայ կրնայ ժխտել հայ ժողո – վուրդի գոյութեան պահպանումին եւ հայ մշակոյթի ստեղծումին ու զարգաց – ման մէջ հայ գրողներու եւ ընդհանրա – պէս մտաւորականներու անփոխարինելի եւ թանկագին մասնակցութիւնը մեր պատմութեան ամբողջ տեւողութեան :

Իր գրողներու եւ մտաւորականներու հանդէպ ունեցած երախտապիտական ըն – դգացումներուն, յարգանքին եւ գնահա – տանքին չօշափելի արտայայտութեան պատեհութիւնը ստեղծելու համար, Հայ Գրողներու վարչութիւնը որոշած է այ – սուհետեւ ամէն տարի, հաստատուն օր մը՝ Նոյեմբեր 1ի Ամենասրբոց օրը, այ – ցելութիւն մը կազմակերպել Պանեհոյի փարիզեան գերեզմանատունը, Հ· Բ· Ը· Միութեան կողմէ կառուցուած « Հայ Մտաւորականներու Դամբարանին » :

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղենք Փարիզի եւ շրջաններու Հայութեան եւ բոլոր կազ – մակերպութիւններուն, բազմութեամբ մասնակցիլ Ֆրանսայի ազգնչական հո – ղին վրայ վախճանած բոլոր հայ գրողնե – րու յիշատակին խորհրդանիշը ներկայա – ցընող դամբարանին կատարուելիք հա – ւաքական ուխտագնացութեան :

Ժամադրավայր նշանակուած է Պան – եէոյի գերեզմանատան մուտքի դիմացը դրան առջեւ 1964 Նոյեմբեր 1, Կիրակի օր, ժամը ճիշդ 14·30ին :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Մինիխի մէջ դումարուեցաւ տեսական եւ կիրառական մեքենագիտութեան նը – ւիրուած միջազգային 11րդ համագու – մարը, մասնակցութեամբ 1500 անուանի գիտնականներու :

Այս համագումարին մասնակցած են չորս հայ գիտնականներ, որոնցմէ եր – կուքը՝ Ակագ· Ն· Ցարուքեանեան եւ Բ· Աբրահամեան մեծ չահեկանութիւն ներ – կայացնող զեկուցումներ ըրած են :

ԿԱՐԾԻ ԳԻՏՆԱԼ

ԵՐԿԱՐԱՏԵԻ ԿԵԱՆՔ

Ամերիկեան աշխարհագրական ընկե – րութիւնը կը պնդէ, թէ մարդը կրնայ ապրիլ 1400 տարի, եթէ տարին երեք – չորս ամիս ձմեռնաքունի մը մտնէ : Այս վարկածը հիմնուած է այն փաստին վը – րայ, թէ ձմեռնաքուն մտնող կենդանինե – րը քանի անգամ աւելի երկար կ'ապրին, քան ձմեռը արթուն մնացողները :

Կեանքին երկարացումը կարեւոր է նա – եւ տիեզերական հետազօտութիւններուն համար, քանի որ տիեզերագնացը հեռու եւ անծանօթ մոլորակներ երթալու հա – մար ստիպուած է թռչիլ տասնեակ, նոյնիսկ հարիւրաւոր տարիներ :

տասնեակ « ազարակատէրը», պէտք է նկատի ունենալ, թէ այս տարազը կը բո – վանդակէ մեծ կալուածատէրերէ սկսած մինչեւ այն առեւտրական մարդիկը, ո – րոնք դիւղ քաշուած են :

Վիճաբանութիւններու ձեւը, ոչ չատ նոյնանման է երկու ժողովներուն մէջ, հիմնուած է սովորութիւններու եւ նա – խընթացներու վրայ, որոնց մէկ քանին ժ·ջ· եւ նոյնիսկ աւելի հին դարերէ կու – գան : Գլխաւոր տարբերութիւնը կը կա – յանայ Համայնքներու Պալատին մէջ խո – սողին աւելի լայն իրաւունքներուն մէջ : Երեսփոխանները չեն խօսիր պատուան – դանի մը վրայ եւլելով, այլ իրենց տեղէն եւ խօսքը կ'ուղղեն միայն նախագահին : ձառերը երբեք չեն կարդացուիր, այլ կ'արտասանուին միայն բերանացի : «Սոր – հրդարանը, — կը գրէր վերջերս Օպ – սըրվըր Թերթը,— կը թուի ըլլալ երի – տասարդական միակ հաստատութիւնը, ուր չի կրնար թափանցել արդիականութիւ – նը : Միակ լուրջ, հիմնական փոփոխու – թիւնը, զոր Համայնքներու Պալատը կրցաւ ընել այն է, որ կը նախատեսէ, թէ վարչապետը տրուած հարցումներուն պատասխանները կրնայ տալ հինգշաբթի առաջ ժամը 3·15ին, փոխանակ սպասելու, որ ներկայացուի 35րդ հարցումը » :

թ· Ա· Թ·

ՄԱՀՈՒԱՆԴԱՒՈՐ

Ա

Ս Ա Ր Ա Ն Ա Ն

Ի Ս Ա Ա Կ Ի Ա Ն

Ա Ր Ա Ք Ս Ի Ա Ն

Ա Ր Ա Մ Ի Ա Ն

Ա Ր Ա Ս

Այրի Տիկին Մարիամ Իշխանեան, զաւակները եւ համայն ազգականները սրտի խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՆԱԶԱՐ ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 19ին, Պօմոնի իր բնակարանը, թաղումը տեղի ունեցաւ Հոկտ. 21ին :

Այս առթիւ իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ մասնակցեցան թաղման արարողութեան եւ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնած են հեռագրով կամ նամակով :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Սեդրակ եւ Արշակուհի Խրալեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Վռամշապուհ Աւագ Քհնյ. Գարիպեանի (Լիոն) իր կնոջ կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Նուպար Նիկողոսեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր մօր՝

ԶԱՊԷԼ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ հօր՝

ԱԲԳԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

×

Այրի Տիկին Շողիկ Դերձակեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՍԱԿ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն բարեկամներուն :

×

Այրի Տիկին Ա. Հարենց, Պ. Գաբրիէլ Հարենց կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (Նոյ. 1) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐԵՆՑԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին բարեկամներուն :

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին :—

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը :

— Ծաղկեփունջերու զետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ, Շաբաթ՝ ժամը 2էն սկսեալ :

×

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին Սեբաստիոյ Նահանգի ընդհ. Նահատակաց յիշատակին :

×

Կէսօրէ ետք այցելութիւն հայրենակից Երուանդ Երանոսեանի դերեզմանին: ժամը 3ին (Պանեէօ – Փարիզիէն) :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ այս զոյգ արարողութեանց:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Եղիշէ Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Արտօ Սարաֆեան եւ զաւակները նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր ու ազգականին

ԵՂԻՇԷ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Զապէլ Նիկողոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Շիրինեան եւ Տակառեան ընտանիքները հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Գ. Լազեան խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին:

Ուրբաթ (30 Հոկտեմբեր) երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դրօ մասնաճիւղին :

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋԷ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Շաբաթ (Հոկտ. 31) ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Բիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ
Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ :

Կենդանի պատկեր.— ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ, Ա. Ահարոնեանի :

Մուտքը ազատ է

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին:

ԱՅՑ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը կազմակերպած է, Փարիզի Հայ Գրողներու ընկերակցութեան մասնակցութեամբ, այց մը Պանեէօի դերեզմանատունը թաղուած հայ մտաւորականներու դամբարանին, Նոյեմբեր 1ի Կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին:

Այս առթիւ նոյն օրը առաւօտուն Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, բոլոր հայ ողբացեալ մտաւորականներու հոգւոյն համար, ժամը 11ին :

Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ, մասնակցելու համար այս յիշատակի արարողութեան, հայ մտաւորականութեան ի յարգանս :

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան
«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)
Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
«ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ»
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ խումբերուն, Կապոյտ Խաչի միջ – մասնաճիւղային վարչութեան իր մասնաճիւղերով :

Շաբաթ, Հոկտ. 31, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. CHAVE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ՝ ՅՈՎՀ. ՃԱՌԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին .— երգ, նուագ, արտասանութիւն, դաշնակ, կենդանի պատկեր, պար :

Կը մասնակցին .— Պ. ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆ, Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ (երգ), ՎԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, ՎԱՀՐԱՄ ՃԱՌԱՅԵԱՆ, Օր. ՍԵԴԱ ԹԻՒԹԷԼԵԱՆ, Օր. ԷԼԻԶ ԵՂԻԿԵԱՆ (արտասանութիւն), ՌԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ (դաշնակ), կենդանի պատկեր եւ Հայկ. պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
Խօսնակ Օր. ՄԱՐԻ ՍԱՂՐԵԱՆ
Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով

Կը խնդրուի նշդապահ ըլլալ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ռիւ ժէի Սէն Լուի սրահը : Ս. պատարագ եւ քարաող Տէր Թորգոմ քահանայ Փոսթէքեանի կողմէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Քոնկռէի սրահներուն մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի «Ամենայն Սրբոց Տօնին» առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 9·30ին, հոգեհանգիստ ժամը 11ին:

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ է	25 ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Փր. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 30 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10148 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.148

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍՊԻՏԱԿ ՏԵՏՐԱԿԸ

Բ.

Արեւմտեան Եւրոպայի կաթողիկոսա-ն պատուիրակ Սերովբէ Արք. ներկայ տարուան Փետրուար 21ին եւ 28ին Վազ-գէն Կաթողիկոսին ուղղեր է «բողոք-ագիր»ներ, հաղորդելու համար Ար-տաւազդ Եպիսկ. Թրթռեանի Մարսիլիա ժամանումը՝ առաջնորդի հանգամանքով: Մարտ 4ին ալ ղրկեր է «մանրամասն զե-կուցագիր» մը, որ Էջմիածին հասեր է Մարտ 12ին:

Որպէսզի լրիւ լուսաբանուէին Մարսի-լիոյ խնդրին բոլոր ծալքերը եւ ճըշ-տուէին պատասխանատուութիւնները, անհրաժեշտ էր, որ Ամենայն Հայոց Հայրապետը հրատարակէր նաեւ իր պատուիրակին «մանրամասն զեկուցա-գիր»ը:

Կը սպասենք որ Էջմիածին հրապարակէ այն իր յառաջիկայ թիւերէն մէկուն մէջ:

Ձենք գիտեր ուրեմն թէ Սերովբէ Արք. ինչպէս ներկայացուցած է խնդիրները, ինչ ոգիով, եւ թէ ի՞նչ թելադրութիւն-ներ ըրած է Էջմիածնի գահակալին:

Ինչ որ գիտենք այն է թէ՝ այս վեր-ջինը «մանրամասն զեկուցագիր»ը ստա-ցաւ երկու օր վերջ, այսինքն Մարտ 4ին Խորէն Կաթողիկոսին ուղղած է եր-կարապատում գրութիւն մը, որուն մա-սին կ'ըսէ.

«Մեր այս տողերը մի՛ նկատէք պաշ-տանագիր եւ ոչ իսկ նամակ, այլ միայն ձեզի ուղղուած մտերիմ խօսք, ուր կ'ար-տայայտուին մեր մտահոգութիւնները, մեր յոյսերն ու յոյզերը: ... Մեր մտա-ծումին եւ խօսքին մէջ մի՛ փնտռէք դի-ւանագիտութիւն՝ բառին ընթացիկ ի-մաստով: Լաւագոյն դիւանագիտութիւնը եւ նկատենք անկեղծութիւնը, գոնէ հո-գեւորականի մը համար»:

Հակառակ այս հաւաստիքներուն, Վազգէն Կաթողիկոս թերեւս ակամայ ին-ծած է դիւանագիտութեան մէջ եւ թիւ-ցամաքութեամբ չեղած անկեղծութենէ: Ինք շատ լաւ գիտէ եւ համոզուած է, որ Կիլիկեան Աթոռը ո՛չ մէկ ծրագիր ունի «Սփիւռքի հայ եկեղեցիները եւ թե-մերը Ս. Էջմիածնէն բաժանելու»: Այդ մասին Երուսաղէմի մէջ Խորէն Կաթողի-կոս բացարձակապէս ապահովցուցած էր ինք, յայտարարելով, որ «այդպիսի ծրագիր չէ եղած եւ չկայ»:

Ու այս իրականութիւն է:

Երանաշնորհ Զարեհ Կաթողիկոսը չէր, որ Ամերիկայի Ազգային Թեմը, Յու-սաստանի, Ատրպատականի, Թէհրանի եւ նոր Զուղայի Թեմերը Կիլիկեան Աթոռին հանեց: Այդ երկիրներու սահմանադրա-կան օրէնքով ընտրուած ազգային մար-միններն էին, որ դիմեցին Անթիլիասին եւ խնդրեցին անոր հովանաւորութիւնը: Էջմիածին երեսի վրայ էր ձգած իր այդ Թեմերը, չէր հետաքրքրուեր անոնց ե-կեղեցիներով: Ո՛չ քահանայ կը ղրկէր եւ ոչ հոգեւոր հովիւ: Երբեմն ալ իր նշանակած առաջնորդները կա՛մ տեղա-կան իշխանութեանց կողմէ կ'արտաքսը-ուէին (ինչպէս Իրանի մէջ) եւ կամ ժո-ղովուրդին մէջ պառակտում կը սերմա-նէին (ինչպէս Յունաստան):

Ֆրանսա Էջմիածնական Թեմ է՝ Փարի-զէն մինչեւ Մարսիլիա: Կիլիկեան Աթոռը ոչ չունի այս երկրին վրայ: Իր մա-կանին տակ կէս միլիոն Հայութիւն ունի այսօր (150·000 Իրան, 250·000 Սուրիա ու Լիբանան, 100·000 Միացեալ Նա-հանգներ):

Յետոյ Էջմիածինի պահպանումն ու զօ-րացումը իւրաքանչիւր հայրենասէրի ջերմագին բաղձանքն է: Շատ լաւ գի-տակից ենք, որ Մայր Աթոռը հեղինա-կութիւն չունի մայր հայրենիքին մէջ, ուր տիրող վարչաձեւի հրատապ խնդիրներէն մէկն ալ անաստուածութեան քարոզու-թիւնն է: Էջմիածինը կը պահուի ըս-փիւռքին համար: Եթէ արտասահմանի թեմերը իրարու ետեւէ բաժնուին Էջ-միածնէն եւ միանան Կիլիկեան Աթոռին, ա՛լ ո՞ր խորհրդային իշխանութիւնն է, որ պիտի ուզէր պահել առանց հօտի մը-նացած հովիւ մը:

Քանիցս յայտարարած ենք բարձրա-ձայն, դարձեալ կը կրկնենք, որ Էջ-միածնի պաշտպանութիւնն ու յաւերժա-ցումը մաս կը կազմեն հայապահպանման մեր ծրագրին:

Միայն մեր կաթողիկոսական պատ-ուիրակն է, որ թերահաւատ է այս մա-սին եւ կը վախնայ, որ Արտաւազդ Ե-պիսկոպոսի Հարաւային Ֆրանսայի ա-ռաջնորդ ընտրուիլը նախաքայլ մըն է այդ թեմին Կիլիկեան Աթոռին կցուելուն:

Ո՛չ, սրբազա՛ն, հազար անգամ ո՛չ:

Շատ լաւ գիտէք, որ այդպիսի ծրագիր չկայ: Քանիցս բերանացի յայտարարած ենք Ձեզի այդ մասին: Սակայն դուք կը յամառիք ձեր մտածումին մէջ եւ սխալ ճամբու կ'առաջնորդէք նաեւ Ձեր պետը, որ Խորէն Կաթողիկոսին ուղղած իր նա-մակներուն մէջ թիւր մեկնութիւններ կու տայ Մարսիլիոյ խնդրին, ի զո՛ւր կը կարծէ թէ խաթարուած է Հոկտեմբեր 26ի ոգին եւ կը թելադրէ վերադառնալ անոր: Յետոյ կ'ընէ այնպիսի խորհրդա-ծութիւններ ու թելադրութիւններ, ո-րոնք տեղին չեն եւ սխալ հասցէի ուղ-ղուած ըլլալու տպաւորութիւնը կը թո-ղուն:

Խորէն Ա. Արտաւազդ Եպիս.ի Մար-սէյլ մեկնումը Փետրուար 12 թուակիր նամակով տեղեկացուցած էր Էջմիածնի գահակալին: Ու աւելցուցած էր, որ աստուածաբանական բարձրագոյն ուսում ստացած եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսու-թեան, մանաւանդ անոր Դպրեվանքին օգտակար եկեղեցականի մը Մարսէյլ ա-ռաքումը մեծ զոհողութիւն է Անթիլիա-սի համար:

Կիլիկեան Աթոռի գահակալը Ապրիլ 14ին պատասխանելով Վազգէն Ա.ի գրու-թեան, կը գրէր.

«Առաջին հերթին կ'ուզէինք յայտնել մեր զարմանքն ու սրտազգած ցաւը այն ոգիին ու ձեւին համար, որով մեկնա-բանուած տեսանք Մարսիլիոյ Թեմը նոր առաջնորդով մը օժտուելու բարեբաստիկ պարագան: Մեր հասկացողութեամբ եւ ակնկալութեամբ, ուրախութեան առիթ մը պէտք էր ըլլար բոլորիս համար հա-ւասարապէս Տ. Արտաւազդ սրբազան Ե-պիսկոպոսին ընտրութիւնը յառաջնոր-դութիւն Մարսիլիոյ Թեմին»:

Ու բացատրելէ յետոյ «այն անտիրա-կան եւ լքուած կացութիւնը, որուն մէջ կը գտնուէր Հար. Ֆրանսայի մեր հաւա-տացեալ հայ ժողովուրդը բազում տարի-ներէ ի վեր» եւ վտանգը որ կը սպառ-նար ազգապահպանման, դէպի օտարա-ցում մղելով շրջանի Հայութիւնը, կ'ա-ւելցնէր.

«Մեր արդար եւ անկեղծ ակնկալու-թիւնն էր, որ ի սէր Հայաստանեայց Ս. եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ հայ ժո-ղովուրդի օգտին մեր կատարած զոհո-ղութիւնը ըմբռնուէր եւ գնահատուէր իր հարազատ ոգիին ու նկարագրին մէջ, այսինքն որպէս անշահախնդիր ծառա-յութիւն Աստուծոյ եւ հայ ազգին, եւ տակաւին, որպէս եղբայրական աջակ-ցութիւն Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռին, որուն սէրը երբեք չի կրնար մարիլ կամ տկարանալ մեր հոգւոյն մէջ:

Ու կը չեշտէր.

«Ո՛չ մէկ վայրկեան մեր մտքէն անցաւ Մարսիլիոյ Թեմը Կիլիկիոյ կաթողիկո-սութեան իրաւասութեան տակ նկատելու գաղափարը: ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԹԵՄԻՆ ՀԱ-ՄԱՐ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԷ ԱՆՋԱՏՈՒՄԻ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԿՑՈՒ-ՄԻ ՊԱՐԱԳԱՅ ԵՐԲԵՔ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԻ»:

Կը լսէ՞ք, Պատուիրակ Սրբազա՛ն: Եւ դո՛ւք, ամէն գոյնի «Էջմիածնասէր»ներ:

Սպիտակ Տետրակը դեռ ուրիշ հարցեր ալ կը շօշափէ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետի հը-բաւէրով, Սեպտեմբերի 26ին, Շաբաթ օր, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին ժամանեց Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք ամենա-պատիւ Տ. Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան:

Սրբազան Պատրիարքին ուղեկցում էր Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի դիւանապետ Հոգեշնորհ Տ. Շահէ Վրդ. Աճէմեանը:

Նորին Ս. Օծութիւն Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետը Մայր Տաճարում եղ-բայրական սիրով դիմաւորեց սրբազան պատրիարքին եւ ջերմօրէն ողջունեց նո-րին ամենապատուութեան սոյն պատմա-կան այցելութիւնը:

Ազգիս Վեհ. Հայրապետը եւ Երուսա-ղէմի Հայոց Սրբազան Պատրիարքը Փրկչի Իջման Ս. Սեղանի առաջ վերա-նորոգեցին իրենց միասնութեան ուխտը եւ միատեղ աղօթեցին Հայ Եկեղեցու հաստատութեան եւ աշխարհի խաղաղու-թեան համար:

Նորին Ամենապատուութիւնը հանդի-սաւոր սուրբ պատարագ մատոյց եւ քա-րոզեց Մայր Տաճարում Հոկտեմբերի 4ին, Վեհ. Հայրապետի գահակալութեան 9րդ տարեդարձի առթիւ:

Սրբազան պատրիարքը այցելեց Մայր Տաճարը, հոգեւոր ճեմարանը, տպարա-նը, Ս. Հռիփսիմէի, Ս. Շողակաթի, Ս. Գեղարդի, Ս. Խոր Վիրապի, Սեւանի, Մուղնու Ս. Գէորգ, Հառիճա եւ Մատ-մաշէնի վանքերը, Սաղմոսավանքը, Յով-հաննավանքը, ինչպէս նաեւ Երեւանի, Թալիշի եւ Լենինականի եկեղեցիները:

Սրբազան պատրիարքը ուխտի դնաց Օշական՝ Ս. Մեսրոպի դամբարանը, այ-ցելեց Մեսրոպ Մաշտոցի անուան Երե-ւանի մատենադարանը եւ պատմական թանգարանը:

Հայկական ՍՍՌ Գերագոյն խորհրդ. նախագահութեան նախագահ Դոկտ.-Պրոֆ. Ն. Յարութիւնեան Սեպտեմբերի 30ին, Չորեքշաբթի, ընդունեցաւ Ամե-նայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին եւ Ե-րուսաղէմի Հայոց Ամեն. Տ. Եղիշէ սրբ-բազան պատրիարքին: Ընդունելութեան ընթացքում տեղի ունեցաւ բարեկամա-կան սիրալիր զրոյց:

Նորին Ամենապատուութիւնը Հոկտեմ-բերի 12ին հրաժեշտ առաւ Մայր Աթո-ռից լաւագոյն տպաւորութիւններով:

Հոկտեմբերի 12ին, Երկուշաբթի, Վե-հափառ Հայրապետը եւ սրբազան պատ-րիարք Հայրը մեկնեցին Մոսկուա իրենց շքախմբերով:

Հոկտեմբերի 14ին, Մոսկուայում, Ա-մենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը եւ Երուսաղէմի Հայոց սրբազան պատ-րիարքը այցելեցին Մոսկուայի եւ հա-մայն Ռուսաստանի Պատրիարք Նորին Սրբութիւն Ալեքսիին եւ ներկայ եղան Զաքորսկի Աստուածաբանական ճեմարա-նի 150ամեակի հանդիսութեանց:

Սրբազան Պատրիարք Հայրը Հոկտեմ-բերի 15ին մեկնեց Երուսաղէմ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

(ԿՆԻՔ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ, (28 Հոկտ.) — Հայաստանի ելեկտրական եւ ելեկտրոնական ճարտա-րարուեստի կատարելագործուած սարքա-ւորումներէն օգտուելով, խորհրդային դիտնականներու ընտրութեամբ Հայաս-տանի մէջ սկսած են շինութիւնը՝ վեց միլիառ ելեկտրոն-վոլթ զօրութիւն ու-նեցող մասնիկներու արագացուցիչի մը: Այս գործիքը պիտի ծառայէ նիւթին ա-մէնէն խորագնին ուսումնասիրութեան: Կազմին անհրաժեշտ մագնիսը բաղկացած է 800 թոն կշռող՝ 48 մասերէ: Կը նա-խատեսուի թէ 1965ի վերջաւորութեան շինութիւնը աւարտած կ'ըլլայ:

Թէեւ Ֆրանսայի մեծագոյն արագա-ցուցիչէն երկու անգամ աւելի զօրեղ, այսուհանդերձ Հայաստանի մէջ շինու-թեան դրուածը բաղդատելի չէ այս տե-սակի արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող հսկայ արագացուցիչներուն հետ. — Պրուքհէվըն (Մ. Ն.)՝ 33 միլիառ ելեկ-տրոն-վոլթ, Ժընեւ՝ 28 միլիառ եւ կամ Սերփուխովոյի (Խորհ. Միութիւն) ա-պագայ արագացուցիչը՝ 70 միլիառ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՄՈՒԼՔԱ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ՓԵՔԻՆԻ ՄԷՋՏԵՂ

Կոմուլքա շատ ճարպիկ ճառով մը, փորձած է հաշտեցնել Մոսկուայի եւ Փե-քինի դիրքերը: Առջի օր, Վարշաւայի մէջ, խօսք առած է արտաքին Մոնղոլիոյ մէկ պատուիրակութեան ի պատիւ ըն-դունելութեան մը ընթացքին եւ շեշտած. — «Ներկայիս, բոլոր ընկերվարական երկիրներուն մէջ եւ համայնավար շար-ժումին մէջ, միասնականութեան ձգտող հոսանքները կ'ամրապնդուին: Ընկեր-վարական պլոքի եւ միջազգային համայ-նվար շարժումին միասնկանութեան եւ համերաշխութեան մեծագոյն պատաս-խանատուութիւնը կ'իյնայ Խորհ. Միու-թեան, ժողովրդական Չինաստանի, եւ այս երկու երկիրներուն համայնավար կուսակցութեանց վրայ, մեծագոյնները ընկերվարական երկիրներու միջեւ: Բու-ռըն կերպով կը փափաքինք որ այս եր-կու կուսակցութիւնները դիտակից իրենց պատմական պատասխանատուութեան, անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնեն որոնք այդ նպատակին կը ձգտին: Հաւանու-թեամբ պիտի ընդունուին ընկերվարական բոլոր երկիրներու կողմէ, ժողովուրդնե-րու ազատութեան, ընկերվարութեան եւ խաղաղութեան բոլոր կողմնակիցներուն կողմէ»:

Լեհ համայնավար պարագլուխին հա-մար, ընկերվարական պլոքի ներքին վէ-ճերը պէտք է դադրին: Լեհ ղեկավարը յիշած է սակայն թէ «Խորհ. Միութիւնը ընկերվարական պլոքին գլխաւոր ուժն է: Կ'ուզեմ շեշտել խոր գոհունակութեամբ թէ խորհրդային կառավարութեան եւ կուսակցութեան քաղաքականութեան ընդհանուր ուղղութիւնը, որոնք հետե-ւանք են Ի. եւ ԻԲ. համագումարներու որոշումներուն, ինչպէս նաեւ Խորհ. Մի-ութեան դիրքը մեզ շահագրգռող բոլոր մարզերուն մէջ, կը յարմարին մեր կու-սակցութեան, մեր կառավարութեան եւ մեր երկրին: Ասիկա հաստատուեցաւ այն խօսակցութեանց ընթացքին զորս ունե-ցանք խորհրդային կառավարութեան եւ կուսակցութեան ղեկավարներուն հետ»:

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՃՈՆՍԸՆԻ ԵՒ ԿՈԼՏՈՒԱԹԸՐԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Կարելի է անվարան ըսել, թէ ամերիկեան ժողովուրդին հետ նաեւ քաղաքակիրթ աշխարհի բազմաթիւ ազգերը հետաքրքրութեամբ կը հետեւին աստիճանաբար իր զենիթին մօտեցող նախագահական ընտրապայքարին, եւ անհամբերութեամբ կը սպասեն արդիւնքին 1964 Նոյեմբեր 3ի ընտրութեանց, որոնք ինչպէս ծանօթ է, կը կատարուին միշտ՝ համաժողովրդական գաղտնի եւ ազատ դրութեամբ :

Արիզոնայի ծերակուտական Պէրի Կոլտուաթը օր ըստ օրէ կը սաստկացնէ իր յարձակումները նախագահ Ճոնսընի դէմ, բուռն քննադատութեան ենթարկելով այս վերջնոյն ներքին թէ արտաքին քաղաքականութիւնը : Ընտրապայքարի ընթացքին ամերիկեան ժողովուրդի եւ մամուլի արդար ակնկալութիւնն ու պահանջն է, որ այս հզօր ու ազատ երկրի մեծագոյն եւ ամենապատասխանատու պաշտօնի թեկնածուները ոչ միայն մանրամասնօրէն պարզեն իրենց տեսակէտները ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան հանդէպ, այլ նաեւ յստակ կերպով յայտարարեն թէ իրենք ի՞նչ ծրագիրներ ունին ժողովրդական լայն զանգուածներու ապրուստի մակարդակը բարձրացնելու, գործազուրկներուն աշխատանք հայթայթելու եւ ընդհանրապէս, ընկերային ու տնտեսական հրատապ հարցերու շուրջ, յատկապէս, ցեղային խտրականութեան լուրջ եւ բարդ հարցին շուրջ :

Ապա նաեւ պարզ ու յստակ կերպով ըսեն թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ իրենց արտաքին քաղաքականութիւնը բարեկամ թէ թըշնամի պետութիւններու հանդէպ, հիւլէական այս դարուն մէջ, երբ ան խորհուրդ ու յանկարծական պոռթկումի արդիւնք որոշում մը կրնայ մեր ապրած աշխարհը դարձնել քաղաքակիրթ ժողովուրդներու համայնակուլ դերեզմանը :

Առողջ դատողութեան եւ իմացականութեան տէր մարդոց համար չափազանց ուշագրաւ է որ մինչ ծերակուտական Կոլտուաթը իր յախուռն եւ ծայրայեղ յարձակումներով կը քննադատէ նախագահ Ճոնսընի եւ դեմոկրատ կուսակցութեան գրեթէ ամբողջ գործերն ու ապագայ ծրագիրները, ոչ մէկ օգտակար բան տեսնելով անոնց մէջ, նախագահ Ճոնսընի իր ծանրախոհ, հաւասարակշռուած եւ պատասխանատուութեան լրջօրէն գիտակից հեռատեսութեամբ, Կոլտուաթըրի անունն իսկ չի յիշեր, եւ փաստացի կը հերքէ անոր յայտարարութիւններն ու վերագրումները, ամերիկեան ժողովուրդին թողլով եզրակացութիւնը :

Ծերակուտական Կոլտուաթը որ իր արագ շարժելու եւ յարձակողական գործելակերպին շնորհիւ շահեցաւ Հանրապետական կուսակցութեան նախագահական թեկնածութիւնը, ցարդ մէկէ աւելի նահանջներ կատարեց իր կուսակցութեան զօրաւոր հատուածներու ամբողջական համակրանքը շահելու համար, հատուածներու՝ որոնք կ՚առաջնորդուէին Նիւ Եորքի նահանգապետ Պ. Ռաքֆելլըրի, Փենսիլվանիոյ կառավարիչ Պ. Սքրէնթընի, եւ Միչիկընի կառավարիչ Պ. Ռամնիի կողմէ : Հանրապետական կուսակցութեան պատգամաւորական ժողովէն յետոյ, ծերակուտական Կոլուաթը իր քաղաքական դաւանանքէն որոշ նահանջ կատարեց, շահելու համար նաեւ մեծ ժողովրդականութիւն վայելող նախկին նախագահ Այզընհաուըրի քաջալերութիւնը :

Սակայն կարելի է ըսել, թէ մինչեւ այժմ ալ այդ ներքին վէրքը չդարմանուեցաւ, եւ զոյացած համաձայնութիւնը Հանրապետական կուսակցութեան արտաքին ճակատի միասնականութիւնը պահելու ծառայեց միայն : Անշուշտ, այս պարագան արդիւնքն է այն իրողութեան, թէ ընդդիմադիրները խորապէս համոզուած են, որ Պէրի Կոլտուաթը իր խառնուածքով եւ հաւատամքով ներքին թէ արտաքին բոլոր կենսական հարցերու մէջ ծայրայեղ տեսակէտներ ունեցող անձնաւորութիւն մըն է :

Անշուշտ, որ նախագահ Ճոնսընի Դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ ալ ներքին միասնականութիւն չկայ, այն պատճառով, որ Հարաւային Նահանգները ցաւադին ու կարճատես մտայնութեամբ, դէմ են քաղաքացիական իրաւունքներու օրէնքին : Եւ իրենց մէջ վտանգաւոր չափով զօրաւոր էր խտրականութեան ոգին : Ամերիկեան ժողովուրդը մեծ ու նահատակ նախագահ Աբրահամ Լինքընի օրերէն ի վեր քաջ գիտէ այդ իրողութիւնը :

Ինչ է հիմնական տարբերութիւնը նախագահ Ճոնսընի եւ ծերակուտական Կոլտուաթըրի միջեւ :

Այդ հարցումին ճշգրիտ պատասխանելու համար առանց մանրամասնութեանց մէջ մխրճուելու կրնանք ըսել, թէ հետեւեալ երեք կենսական հարցերուն մէջ կը կայանայ տարբերութիւնը :

Առաջին.— Ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան ծայրայեղ քննադատութեանց մէջ ծերակուտական Կոլտուաթը քանի քանի անգամներ, կորսընցուց չափի գիտակցութիւնը, եւ յայտնեց այնպիսի մտքեր, որոնք ոչ թէ միայն «անպատասխանատու յայտարարութիւն» որակուեցան այս երկրի պետական պատասխանատու մարդոց կողմէ, եւ նախկին նախագահ Այզընհաուըրն անգամ անուղղակի հերքեց զանոնք, այլ նաեւ դժգոհութիւն ու դառնութիւն ըստեղծեցին Դաշնակից երկիրներու մէջ :

Այդ ծայրայեղ քննադատութիւնները ամերիկեան հիւլէական զէնքերու կարողականութեան մասին էին : Ատոր վրայ աւելցաւ այդ մահացու զէնքերը գործածելու իրաւունքը ճակատի զօրավարներուն յանձնելու տեսակէտը, որ հաւասարապէս քննադատուեցաւ կառավարութեան, նախագահին, մամուլին, առաջաւոր մտաւորականութեան — նոյնիսկ Հանրապետական կուսակցութեան ականաւոր առաջնորդներուն կողմէ : Ճիշդ է, թէ ծերակուտականը պատուաւոր նահանջի ձեւ մը գտաւ, բայց ժողովուրդը տեսաւ կատարուածը : Ատոնց վրայ եթէ աւելցնէ իր խառնուածքէն առաջացած ծայրայեղ ու յարձակողական տեսակէտները, որոնցմէ կը խորշի ամերիկեան խաղաղասէր ժողովուրդը մասնաւորապէս այս հիւլէական դարուն, այն ատեն պատկերը լրիւ կը դառնայ :

Նախագահական թեկնածուներու երկրորդ հիմնական տարբերութիւնը այն է, որ ծերակուտական Կոլտուաթը յաճախ քննադատելով ցարդ կիրարկուած ընկերային ու տնտեսական բարենորոգչական ծրագիրները, ցարդ եւ ոչ մէկ մշակուած օրինագիծ ներկայացուց ժողովրդական խոնարհ խաւերուն օգտակար դառնալու, անոնց համակրանքը շահելու համար : Մինչդեռ, նախագահ Ճոնսըն շարունակելով նահատակ նախագահ Քենըտիի սկսած գործը, նորեր աւելցուց անոր վրայ, ինչպէս ծերերու բժշկական խնամքի, աղքատութեան չքացման եւ անորակ ու անուս երիտասարդութեան գործ ճարելու օրինագծերը իրենց մանրամասնութեամբ : Փաստը ցոյց կուտայ, թէ նախագահը կը մօտենայ ժողովուրդի խոնարհ ու աղքատ խաւերուն, կը տեսնէ անոնց կարիքները, կը լսէ անոնց պահանջները, եւ ըստ այնմ ալ ծրագիրներ կը մշակէ անոնց բաւարարութիւն տալու համար :

Ծերակուտական Կոլտուաթը բուռն կերպով կը քննադատէ այդ ծրագիրները, սակայն ինք նորը եւ աւելի լաւը չի ներկայացներ, եւ այն տպաւորութիւնը կը թողու, թէ առանց պետական իշխանութեան միջամտութեան — Աստուած կ՚օգնէ աղքատներուն, կարօտեալներուն ու անգործներուն :

Ամերիկեան ժողովուրդը անշուշտ կը տեսնէ այդ իրողութիւնը, եւ գործաւորական լայն զանգուածները չեն մոռնար, որ աշխատաւորական բոլոր կարեւոր օրինագծերը Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ նախագահներու միջոցով օրինականացած ու գործադրուած են, մասնաւորապէս վերջին կէս դարու ընթացքին :

Երրորդ՝ եւ կարելի է Ամերիկայի ներքին խաղաղութեան ու ապահովութեան տեսակէտէն ըսել, թէ ամէնէն կարեւոր, հիմնական տարբերութիւնը քաղաքացիական իրաւունքի օրէնքին հանդէպ (որուն համար նախագահ մը նահատակուեցաւ) թեկնածուներու ունեցած տեսակէտն է :

Նախագահ Ճոնսըն հետեւելով իր նախորդին, սկիզբէն իսկ պաշտպանեց այդ օրինագիծը, իր ամբողջ փորձառութեամբ ու հեղինակութեամբ աշխատեցաւ օրինագծի վաւերացման համար, եւ պատմական կոչուելու քաջութիւնը ունեցաւ, Հարաւի Նահանգներու իր կուսակցութեան քուէները կորսնցնելու իսկ գնով, աստիճանաբար գործադրութեան դնելու այդ օրէնքը :

Ծերակուտական Պէրի Կոլտուաթը գլխաւորաբար այդ քաղաքացիական իրաւունքներու օրինագիծը լռելեայն իբր զէնք գործածելով նախ շահեցաւ Հանրապետական կուսակցութեան թեկնածութիւնը, լռելեայն կամ կէս բերան արտայայտութիւններով գրգռեց ամբոխային տրամադրութիւնները մասնաւորապէս Հարաւային Նահանգներուն մէջ, ապա, ի վերջոյ, դէմ քուէարկեց այդ օրինագծին :

Ամերիկեան ժողովուրդը ականատես վկան եղաւ այդ այպանելի դիրքաւորումին : Անշուշտ, իբրեւ անխուսափելի երեւոյթ Պ. Կոլտուաթը ընդունեցաւ թէ քուէարկութենէն ետք ատիկա օրէնք դարձաւ ամբողջ երկրին համար : Սակայն այս անգամ ալ իր մէկէ աւելի վերապահումներով, յայտնի թէ գաղտնի յոյս ներշնչեց դժգոհներուն, այդ օրէնքի վերաքննութեան համար : Եթէ այսօր Հարաւային Նահանգները կողմնակից են Կոլտուաթըրին, ապա ատոր գաղտնիքը պէտք է փնտռել իրենց տրուած այդ վերաքննութեան յոյսին մէջ :

Քաղաքացիական Իրաւունքի օրէնքին առընչութեամբ, զարմանալի է, որ Պէրի Կոլտուաթը կը քննադատէ սեւամորթներու կողմէ կատարուած փողոցային ցոյցերը, որոնք դժբախտաբար քանի մը քաղաքներու մէջ ծայրայեղներու կողմէ առաջնորդուելով, վնասեցին իրենց իսկ դատին, եւ արդար զայրոյթ յառաջացուցին ճերմակ զանգուածներուն մէջ, բայց Ծերակուտականը գիտակցաբար չի ըսեր, թէ ինչո՞ւ տեղի կ՚ունենան այդ փողոցային ցոյցերը :

Նախագահ Ճոնսըն այպանելով մէկտեղ բոլոր ծայրայեղութիւնները, ինչ փոյթ թէ անոնք տեղի ունենան Միսիսիփէի թէ Նիւ Եորքի մէջ, այլ խօսքով՝ սեւերու թէ ճերմակներու կողմէ, կը տեսնէ ու կը ջանայ չքացնել այդ ցոյցերուն տուն տուող պատճառը, որ խտրականութենէ յառաջացած աղքատութիւնն ու թշուառութիւնն է :

Մեծ ու ժողովրդասէր նախագահ Աբրահամ Լինքընի խտրականութենէ յառաջացած ատելութեան չար ոգիին զոհը եղաւ :

Յառաջիկայ Նոյեմբեր 3ին տեղի ունենալիք նախագահական ընտրութիւնը ցոյց պիտի տայ, թէ ազատասէր ամերիկացի ժողովուրդը պիտի հանդուրժէ՞ խտրականութեան ու ատելութեան չար ոգիի տեւականացման :

Գ. ՄԻԼԻՏԻՆԵՑԻ

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Նահապետը շնորհակալութիւն յայտնեց ու նրա գնալուց յետոյ ինքն էլ աչքով չափեց իր հողի տարածութիւնը .—

— Հինգ սոմար կէլնի, Նուբար, պատկանելուց աւել են տուել ...

Նոյն օրը Մովսէսից արօր խնդրեց, վարեց ամբողջ տարածութիւնը Ափրոյի ջահել եղներով, որոնց ամէն բոպէ փայփայում էր, ճակատները համբուրում :

— Հօ, հօ, պապօ ...

Միւս օրերին սկսեց մարդեր շինել : Ինչքան էլ փորձեց Նուբարին արգիլել մասնակցելու իր այդ աշխատանքներին՝ չկարողացաւ :

— Փոցխել դժուար բան չի, Նահապետ, հեշտ ի, — ասաց Նուբարը ու ըսկըսեց փոցխով յարդարել Նահապետի շինած մարդերի արանքները : « Իր ասածի կնիկ ի »,— մտածում էր Նահապետը եւ ուրախանում էր հէնց նրա համար, որ Նուբարն այդպիսին եւ ոչ ուրիշ տեսակ կնիկ է :

Գիւղում այդ ամբողջ շաբաթ խօսք ու զրոյցի առարկան Նահապետն ու Նուբարը էին : Մի քանի օր շարունակ, ջահել ու ահել գալիս, նրա տան մօտով էին դաշտ գնում, մի բոպէ կանգնում «բարի լոյս » կամ «բարի աջողում» էին ասում, որ աչքի տակով նայեն Նուբարին :

— Տեսա՞ք ճգնաւոր Նահապետ ինչպէս՝ կնիկ առաւ, — ասում էին իրար տարեկիցները՝ ուրախացած, որ իրենց հասակի տղամարդն էլ կարող է կարգուել, նոյնիսկ իրենից ջահել, սիրուն կնկայ հետ :

Նահապետի հող ձեր գլխուն էղնի, — ասում էին պատերազմի, գաղթի ու թափանցիկ կեանքի պատճառով դեռ չամուսնացած երիտասարդներին,— Նահապետի չափ լէ չկաք :

— Ուրեմն սուտ ճգնաւոր էր Նահապետը, — հարցրեց մի անգամ մի ջահել՝ գիւղամիջում :

— Քու բերան պատուով բաց, տղայ, — նրա խօսքը կտրելով վրայ տուեց գիւղում յայտնի վիճող, կռուարար Նհօն,— որ բոլորն էլ ճգնաւոր էղնէին, հիմա հայ ազգ չկար աշխարհի երեսին : Նահապետ խելքով մարդ է, թող անխելքներ երթան ճգնաւոր էղնէին ...

— Փառք ու պատիւ քըզի, Արտամետի Նահապետ, մարալի պէս կնիկ է առեր, — ասում էր մէկը :

— Խորոտ կնիկ է, — աւելացնում էր միւսը :

Իսկ Նահապետն ու Նուբարը չլսելով այդ խօսակցութիւնները մտքով ու հոգով հանդիստ, փորում, փոցխում, մարգեր էին շինում իրենց հողակտորի վրայ, դարձեալ փոցխում, ջարդում, մանրացնում էին կոշտերը, հողը դարձնում էին ցորենի պէս սրսուռ : Ամէն օր, արեւը դեռ չծագած, երկուսն էլ, մէկի ձեռքին բահ, միւսին՝ փոցխ, իրենց հողի վրայ էին արդէն : Նհօն մի բահ ու մի քառեշտ բերեց նրան, Մովսէսը՝ փոքր մի տափան ու փոցխ տուեց, նրա կինը Նուբարին ձուերի վրայ նստած մի գրթան հաւ նուիրեց : Ամէն մի կին մի բան էր բերում, որ տեսնի ու խօսի Նուբարի հետ, տղամարդիկ գալիս, նայում էին, թէ ինչ է անում Նահապետը հողի վրայ : Նրա հետ ծխում ու թերահաւատութեամբ օրօրում էին գլուխները : Մի՞թէ այդ քարուքսի մէջ պիտի այդի ու պարտէզ լինի : Թէ որ լինէր, իրենցից առաջ այդ գիւղում ապրողները կը տընկէին, բա ինչո՞ւ վերին աղբիւրի մօտի մի քանի ուռենիներից բացի, ուրիշ ծառ չկայ ամբողջ գիւղում :

— Կը տեսնաք, ձեր աչքերով կը տեսնաք,— հաւատացնում էր Նահապետը :

Ցերեկն աշխատում, դադրում էին, երեկոյեան կողք՝ կողքի նստելով խորհուրդ էին անում, թէ՝ վաղն ինչ անին : Հողն արդէն փխրեցրած, պատրաստ էր ցանելու, մարգեր քաղուած, սահմանի վրայ՝ առու բացուած, «օթախն» ու հոլիկը, որ հիմա թոնրատուն էր նրանց համար՝ մաքուր էին, պղնձէ ամանները աւազով շփուած, լուացուած փայլում էին, թրծուած կաւէ շէկ պուտուկներն ու քառաները կարգով դարսուած էին թարեքի վրայ, որ տախտակը ճարելով, երկու իրիկուն շինեց Նահապետը :

— Նուբար տնարար կնիկ ի, ապրի, զօրանայ, — ասում էին պառաւ կանայք, որ հազար ու մի առիթով գալիս, գնում էին նրա մօտ :

— Լագլգու պէս վեց երկէն է, — անուն էին կպցնում ջահելները :

— Ուռուսի նման շէկ է, բոյ լէ կը հասնի հառիք, Նահապետ պէտք է նոր տուն շինէ ...

— Ցըխկուիք լէ, պատռիք լէ, ձեզնէ լաւ է,— ասում էին Մովսէսի կինն ու Նհոյի կինը, — մէկ էղնի, ձըզի անուն դնէ, չամշնա՞ք ...

Ջահելներն արդարանում էին .

— Ի՞նչ կ՚ըսինք մենք : Կ՚ըսինք բոյով է, վիզ երկէն է, սո՞ւտ է ...

Գիտեն, թէ Նուբարը, որ ժամին է գալիս աղբիւրը ջրի եւ արեւից առաջ իրենք էլ էին գնում, որ տեսնեն, խօսեն հետը : Գալիս էր Նուբարն իր բարձր ուսին մեծ, երկարաւուն կուժը դրած, ուրախ բարեւում էր բոլորին հին ծանօթի նման :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(28 Շար.)

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՆԱՀԱՆԳ

(ՋԱՒԱԽՔ)

Ե.

ՋԱՒԱԽՔԻ ԳԱՒԱՌԸ

Պատմական Գուգարքի մէկ գաւառն է, որուն հիսիսային ծայրամասը՝ Հայկա-ի Բարձրաւանդակի լճառատ շրջանն է: Այդ լիճերէն ամէնէն մեծն է Թոփա-ռաւան կամ Փարվանայ: Ջաւախքի լճա-ռատ շրջանը սահմանակից է Շիրակին: Վարելահողը քիչ է, բայց, հայ բազուկն ու աշխատանքի եռանդը դարմանած են այս պակասը, ու գաւառը կ'արտադրէ ցորեն, գարի եւ ուրիշ հացապատիկ-ներ:

Ջաւախքի լեռները դալարաւէտ են եւ ամէնէն յարմարագոյն վայրերը կը հան-դիսանան անասնապահութեան, կաթնա-տնտեսութեան եւ մեղուաբուծութեան համար: Սակայն գաւառի բնակչութիւնը շրջուիր իր լեռներէն, քանի որ ա-նոնցմէ կ'օգտուին միայն վրացի խաչ-նարածները: Եւ արդէն, Վրացիները Ջաւախքը Հայերէն խլեցին ոչ թէ անոր համար որ գաւառը պատմականօրէն կամ աշխարհագրական դիրքով Վրաստանին կը պատկանէր, այլ պարզապէս որպէսզի գտուին անոր լեռներէն եւ հացահատի-կէն:

Ջաւախքը՝ Հայաստանի Շիրակ գաւա-ռի շարունակութիւնն է իր երկրաբանա-կան կառուցուածքով եւ կլիմայական նը-մանութեամբ, անմիջականօրէն անոր կից: Ցարական տիրապետութեան օրե-րուն, Ջաւախքը Ալեքսանդրապոլի գա-ւառին մաս կը կազմէր, բայց այս գաւա-ռը Հայերէն խլուեցաւ՝ որովհետեւ այս-պէս ուզեցին բոլշեւիկները:

1914ի մարդահամարին նայելով, Ջա-ւախք կամ Ախալքալաք գաւառի տարա-ծութիւնն էր 2800 քառակուսի քիլոմեթր 104 հազար բնակչութեամբ: Հայերը՝ 81 հազար, Մահմետականները՝ եօթը հա-զար եւ Ռուսերը՝ եօթը հազար: Ու-րեմն՝ ժողովուրդին 77 տոկոսը Հայերն էին իսկ Վրացիները եօթը տոկոսն իսկ չէին կազմեր:

Թմբուկ (Թմովկի).— «Թմբուկը լեռ-ներ են, վեց հատ, իրարու կից, ապա-ռաժուտ, 8761 ոտնաչափ բարձրու-թեամբ, կ'իյնան Ջաւախք գաւառին մէջ, կ'երկարին հարաւէն հիւսիս, դէպի Կուր գետի ընթացքը:

Ասոնցմէ երեք հատը միւսներէն քիչ մը աւելի բարձր են, եւ այս երեքին վրայ կառուցուած է ամրոց մը՝ իբր 7 հարիւր ոտնաչափ երկար եւ 140 ոտնաչափ լայնութեամբ: Պարիսպը՝ որուն լայն-քը մէկ ու կէս արշըն է, շինուած է կի-րով եւ տեղ տեղ նրբատաշ քարերով. կը շրջապատէ այս երեք լեռները, որոնց իւ-րաքանչիւրին վրայ կան մէկ մէկ աշտա-րակ:

Բուն ամրոցին դիմաց, արեւելեան կող-մը կը բարձրանայ այս երեք լեռներուն կպած տափարակ բլուր մը, որ նոյնպէս պարսպապատ է: Բերդը ունի երեք դուռ, հարաւէն, հիւսիսէն եւ արեւել-քէն, որ կը տանին դէպի բլուրը: Այս բլուրին վրայ կայ փոքրիկ մատուռ մը՝ որուն միայն արեւելեան եւ հարաւային պատերը կանգուն մնացած են: Սեղանին երկու կողմերը կան խորաններ, պատին վրայ նկարուած է Ս. Աստուածածինը, կողմնակի երկու կոյս եւ ներքեւը՝ եր-կերկու առաքեալ: Հարաւային պատին մէկ կամարին ներքեւ կը նկատուի սուր-բի մը պատկերը, ու վրացերէն սեւ գոյ-նով արձանագրութիւն մը:

Հարաւային դրան մօտ ստորերկրեայ անցք մը ժայռի մէջէն կ'իջնէ մինչեւ Կուր գետ ջուր բերելու համար: Բլու-րին առջեւ 21 ոտնաչափ բարձր եւ կիսա-ւեր կոթող մը կայ, որուն շուրջը կը տեսնուին բնակաբաններու աւերակներ: Հոս է եղեր Թմբուկ գիւղը, որուն մեր-ձաւոր դերեզմանատան մէջ կան Խաչար-ձաններ եւ դերեզմանաքարեր՝ հայկական արձանագրութեամբ Թմբուկ բերդին դի-մաց, գետին աջ կողմը, կան ընդարձակ սենեակներ ու պատեր, որոնք ժողո-վրդեան ըսածին համեմատ, Թմբկա-բերդցիներու Խաներունն եղած են:

Ասոնցմէ քիչ մը հեռու կայ փոքրիկ սենեակներով շէնք մը՝ որ շատ նման է բազնիքի: (ԲԸՆԱՇ. ԲԱՌ.):

Թմբկաբերդի Առումը խորագրով բա-նաստեղծութեամբ՝ Յովհաննէս Թումա-նեանը կը տաղերգէ Թաթուլ իշխանը.

Դարձաւ իր կռուից
Իշխան Թաթուլը,
Դարձաւ յաղթական
Իրեն զօրքին հետ,
Սրբեց, պատեանը
Դրաւ կեռ թուրը,
Ցընծութեան ձայնից
Դողաց Թմբկաբերդ:
Խընջոյք է սարքել
Թմբկայ տիրուհին,
Ցերեկ է արել
Խաւար գիշերը,
Հեղեղի նըման
Հոսում է գինին,
Եւ քէֆ է անում
Ջաւախքի տէրը:
Ու թընդում է
Թմբուկ բերդը,
Էն աղմուկից խընդութեան,
Որոտում են տաղն ու երգը,
Գոռ ձայներով
Յաղթական: (եւայլն):

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

(5 Շար.)

ՄԱՔ ԱՐԹԸՐԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Նափոլէոն Պոնափարթի նման Տըկլաս Մաք Արթըրի նպատակն ալ փառքն էր: Իր դերը՝ թատերական էր, իր խաչը՝ հայրենասիրութիւնը: Ուրիշ բազմաթիւ մեծանուն զինուորական ղեկավարներու նման, ամերիկացի մեծանուն զօրավարն ալ իր անունը կապեց Պատմութեան:

Անցեալ Ապրիլին 84 տարեկան հասա-կին մէջ իր մահկանացուն կնքելէ քիչ ա-ռաջ լրացուցած իր յուշերը, որոնք շատ բանավէճերու առիթ տուին եւ շատ մը տարակոյսներ ստեղծեցին: Իր գիրքը իր սեփական պատմական կտակն է եւ իր «հաւատամքը»: Բացարձակապէս ոչ մէկ զիջում կ'ընէ տարբեր աստուածներ պաշտողներուն:

Միակ զիջումը՝ տարիքի բերումով իր նկարագրին, կիրքերուն եւ հին վէրքե-րու խստութեան մեղմացումն է: Ծանօթ քաղաքական դէմքերու դէմ ցուցական ամբաստանութիւններ կամ անձնական բուռն յարձակումներ փնտռող ընթեր-ցողները հիասթափ պիտի ըլլան: Այս գրքին մէջ այդպիսի բաներ չկան:

Մաք Արթըրի յուշերը կ'ընդգրկեն Ա-ռաջին Աշխարհամարտը, Ամերիկայի տնտեսական տագնապը, Երկրորդ Աշ-խարհամարտը եւ Քորէայի պատերազմը: Այս բոլորին մէջ Մաք Արթըր առաջնա-կարգ դեր կատարեց:

Այս գիրքը կը ներկայացնէ պատմու-թիւն ստեղծած մարդու մը անձնական յուշերը — հաւանաբար, Երկրորդ Աշ-խարհամարտի մեծ ղեկավարներու կա-րեւոր վերջին յուշերը:

Յիշատակներն ու յուշերը պատմու-թիւն չեն, ըստ էութեան, պատմութեան մանրուք են: Անոնց արժէքը կը գտնուի մեծ կամ փոքր պատմական այն դէպքե-րուն մէջ՝ զորս կը յայտնաբերեն անոնք: Հեղինակին առած կարգ մը քայլերուն եւ բռնած «դիրքեր»ուն պատճառաբանու-թեան եւ տրամաբանականութեան մէջ: Անոր անհատականութեան վրայ արձա-կած լոյսին եւ այն ոճին կամ գրական շնորհին մէջ՝— եթէ կայ — որոնցմով ներկայացուած են յուշերը:

Անդլիական Կայսերական Ընդհանուր Սպայակոյտի պետ լորտ Ալանպրուքի յուշերուն պէս Մաք Արթըրի յուշերն ալ մեծ մասամբ ենթակայական են ու կարգ մը տեղեր ալ՝ չափազանց կճող: Սա-կայն, Ալանպրուքի դիրքերուն ճկունու-թիւնն ու ոճը չունին:

Անոնց մէջ կարելի չէ գտնել Չըրչիլի մը կամ տը Կոլի մը ուժն ու քննադատա-կան ոգին: Նոյնիսկ երբեմն, Մաք Ար-թըր կը կորսուի անտեղի զգացականու-թեանց եւ երկարապատում նախադասու-թեանց մէջ, ինչպէս Պաթանի զինուոր-ներուն վերաբերեալ հետեւեալ պարբե-րութեան մէջ. «Մեռան դաժանօրէն այս վայրագ մարդերը — ոչ քնքշօրէն, ինչ-պէս զարնուած սաղը, որ խաղաղօրէն թեւերը կը ծալէ ու կ'ոգեւարի, այլ՝ ծո-վափին, զարնուած գայլի պէս, շրթները հեգնական սպառնալիքով մը ծամածը-ռած»:

Մաք Արթըրի յուշերը նոր իրողու-թիւններ չեն աւելցներ ցարդ հրատա-րակուածներուն վրայ: Սակայն, կը պա-րունակեն բազմաթիւ նոր մանրամասնու-թիւններ — որոնցմէ շատերը յատկանշա-կան են — ու շատ մը անձնական ման-րավէպեր, ինչպէս հետեւեալը:

Երբ նախագահ Ռուզվէլթ առաջարկած է զինուորական նախահաշիւը հարիւրին 51ով կրճատել, նախագահին հետ իր հանդիպումը Մաք Արթըր այսպէս կը պատմէ.

«Գէշ խօսեցայ իրեն: Ըսի՝ որ երբ յա-ջորդ պատերազմը կորսնցնենք եւ ամե-րիկացի զինուոր մը գտնուի ցեխին մէջ, թշնամի սուին մը փորին, պիտի ուզէի որ անունս Մաք Արթըր չըլլայ, այլ՝ Ռուզվելթ»:

Նախագահը գոյնը նետեց:

«Նախագահին պէտք չէ այսպէս խօ-սիս» մռնչեց: Բնականաբար իրաւունք ունէր: Ըսի որ կը ցաւիմ, թէ՝ Սպայա-կոյտի պետի պաշտօնէս կը հրաժարիմ:

«Խենթ մի ըլլար, Տըկլաս, պարզա-պէս պէտք է ըսածիս հնազանդիս»:

Չըրչիլի յուշերուն պէս, Մաք Արթը-րի ներկայացուցած «դէպքերէն» մէկ քա-նին ալ պէտք է սկեպտիկութեամբ նկա-տի առնուին: Ամբողջ գրքին մէջ կայ այն հակումը, որ կար իր կեանքին մէջ ալ, այսինքն, իր անտարակուսելի քաջա-գործութիւնները մեծցնելու, տրամաթիկ դարձնելու ճիգ մը, ուշադրութեամբ ընտրելով դէմքերը, դերագնահատելով թշնամիին ուժերը եւ ընդհակառակն, շեշտելով՝ թէ ինք որքան քիչ ուժեր ու-նէր ձեռքը:

Այսուհանդերձ, հակառակ իր շեշտը-ւած եսասիրութեան եւ անձնական սնա-փառութեան, իր զինուորական ասպարէ-զին մէջ Մաք Արթըր առաջնորդող աստ-ղը Ուէսթ Փոյնթի Զինուորական Ակա-դեմիայի նշանաբանն էր միշտ — Պար-տականութիւն — Պատիւ եւ Հայրենիք:

Եւ, իր ըմբռնած ձեւով, այս բարձր պարտականութեանց միշտ ալ հաւատա-րիմ մնաց Մաք Արթըր:

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ԳԼԱՆԻԿԸ

Պունդէի (Գերմանիա) մէջ կայ ծխա-խոտի թանգարան մը: Հոս հաւաքուած է ծխախոտին եւ անոր պատմութեանը վե-րաբերեալ ամէն բան: Թանգարանին նը-մոյշներուն մէջ կան աշխարհի ամէնէն մեծ գլանիկը (սիկար), որուն երկարու-թիւնը 1·71 մեթր է, հաստութիւնը 58 սանթիմեթր: Ութ ամիս պէտք է լաւ ծը-խողի մը համար, որպէսզի մինչեւ ծայրը ծխէ այդ գլանիկը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Մայրիկ,— ըսաւ կնոջ,— ես պար-զապէս անոր համար եկած եմ, որ լուր բերեմ Թուրքերու գալուստի մասին: Ուստի հիմա կրնամ վերադառնալ:

Կինը պատուհանին քով կեցած ոսկի թելով կը բանէր: Այն շրջանին կիները իրենց շապիկներուն օձիքները ոսկի թե-լով կը զարդարէին: Ան իր աղջկան հա-մար կ'աշխատէր:

— Ի՞նչ է աճապարանքդ,— ըսաւ զար-մացած.— դեռ եւ ոչ խօսեցանք իրարու հետ: Էրիկս տուն չէ, թերեւս ինքն ալ ուզէ հետդ խօսիլ: Իշխան Վաղենտը տե-սա՞ր:

Գրիգոր կը նայէր ինքնիր առջեւ:

— Ոչ: Չեմ ալ երթար. տունէն փա-խըստական եկայ, մարդու չեմ իմացու-ցած թէ ուր կ'երթամ:

— Մեր վարդապետին հե՞տ ալ պիտի չտեսնուիս:

— Ո՞ւր կը բնակի:

— Հոս, մեզի հետ. ուրիշ ո՞ւր պիտի բնակէր: Բայց ինքն ալ տուն չէ դեռ, կը թաղէ:

— Դեռ իրարու հետ կը կռուըտի՞ն:

— Հիմա դեռ աւելի: Հիմա ինքը Փեր-դինանդի կողմնակից է ու էրիկս Յով-հաննէսի կողմը կը բռնէ:

— Հրամանքդ յարգանքներս յայտնէիք իրեն:

Յատուկէն մայրիկ չկոչեց զինքը:

Կինը կարը դարձուց ու մէկ երկու վայրկեան տեւող լռութենէ վերջ պա-տասխանեց:

— Այն ատեն չեմ ուզեր բռնադատել քեզ, Գրիգոր տղաս, միայն ճաշ պատ-րաստած եմ քեզի. չուզեցի հանդիստդ խանգարել, ուստի մէկդի դրի:

Գրիգոր գլուխը կախեց. անշուշտ կը մտածէր թէ արդեօք ճաշը ընդունի՞. ի վերջոյ մտածեց սակայն թէ կրնայ կինը վիրաւորուիլ, ուստի ընդունեցաւ:

Կինը սեղանին վրայ դեղին մորթէ ծածկոց մը սփռեց, ու խորոված պաղ միս բերաւ, հետը գինի ալ:

Այդ միջոցին Վաղենտ վարդապետն ալ տուն հասաւ: Ուրիշ անգամներ երեկոյ-եան կը դառնար այդ ողորմութեան գոր-ծէն, սակայն նոյն օրը կանուխէն տուն դարձաւ, տաքն ու աշխատանքը յոգնե-ցուցած էին զինքը:

Անոր ետեւէն մտաւ Չեձէին ալ:

Գրիգոր վարդապետին ձեռքը համբու-րեց, բայց քանի որ ան հրամայեց որ սե-ղանի նստի, ուտելու ժամանակ կը պա-տասխանէր անոր հարցումներուն:

— Աս որքան մեծցեր ես.— կը զար-մանար քահանան,— իսկական մարդ ե-ղեր ես. մինչ կարծես դեռ երէկ բաժնը-ւած ըլլայիր մեզմէ:

Ու շուրջը նայեցաւ:

— Ո՞ւր է Վիցան:

— Պալատը.— պատասխանեց Չեձէի:

Քահանան հարցական կը նայէր անոր ու մեկնութիւն կը փնտռէր: Չեձէի ինք-զինքը արդարացնելով պատասխանեց.

— Թագուհին շատ սիրեր էր ինքը ու չի թողուր որ տուն գայ:

— Որքա՞ն ատենէ ի վեր:

— Քանի մը օրէ ի վեր:

— Ի՞նչ, տղուն քո՞վն է,— մռնչեց քահանան:

— Անոր քով,— պատասխանեց Չե-ձէի: — Չես ուզեր ենթադրել անշուշտ որ աղախին ըլլայ: Բաւական աղախին-ներ կան հոն: Վիցան պարզապէս հոն է, ուրիշ ոչինչ:

— Քու աղջիկդ Սափոլեայիի տղուն քով.— ոտքի ցատկեց քահանան այլա-գունած:

Չեձէի անհանդիստ կը քալէր սենեակին մէջ վեր վար:

— Ի՞նչ կ'ըլլայ որ,— մռմռաց ետ դառնալով.— միթէ դուն չէի՞ր որ կ'ը-սէիր թէ լաւագոյն է հունգարացին՝ եթէ շուն ալ ըլլայ, քան գերմանացին՝ մին-չեւ իսկ եթէ հրեշտակ ըլլայ:

— Բայց որ քու աղջիկդ Սափոլեայիին տղան օրօրէ...

Ու կը շարունակէր պոռալ բարկու-թեամբ Չեձէիին.

— Կրնա՞յ մարդ այսքան կորսնցնել խելքը ծերութեան օրերուն: Մոռցե՞ր ես թէ այդ տղուն հայրը դահիճ մըն էր: Մոռցե՞ր ես որ հետս միասին կերար Գէ-որգ Տոժայի միսէն:

Ու այնպէս մը գետին զարկաւ աթոռը՝ որ կտոր կտոր եղաւ:

Գրիգորի բերնէն ինկաւ պատառը: Վար վազեց սանդուղներէն ու ձին հա-նեց: Փախաւ, հեռացաւ, առանց բարեւ մը անգամ տալու:

ԺԴ.

Թագաւորական պալատին առջեւ ձիէն իջնելով՝ սանձէն բռնեց:

Պալատին պատին վրայ կառքի անիւի մը մեծութեամբ արեւու ժամացոյց մը աչքին զարկաւ: Արեւը սակայն նոյն պահուն ամպերու մէջ ծածկուած ըլլա-լով՝ ժամացոյցի ոսկեզօծ սլաքը մեղմ շուքով մը միայն կը ցուցնէր հռոմէական թիւով գրուած չորսը:

ԿԵՉԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Խաչիկ Ճիպէլեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ճիպէլեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գոճապըլըքեան եւ զաւակները՝ Ֆրանսուազ եւ Փիէր, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ճիպէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Վահանեան եւ աղջիկը եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ՃԻՊԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 27ին, 62 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 13·45-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Մարի Իշխանեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն ՆԱԶԱՐ ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ դառն մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Նուպար Նիկողոսեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր մօր՝

ԶԱՊԷԼ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ հօր՝

ԱԲԳԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

×

Այրի Տիկին Շողիկ Դերձակեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՍԱԿ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն բարեկամներուն :

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ « Ս. Մինասեան » ենթակոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին :—

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը :

— Ծաղկեփունջերու զետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ, Շաբաթ՝ ժամը 2էն սկսեալ :

×

Այրի Տիկին Հ. Պէզոյեան (ծն. Թաշճեան) եւ զաւակները՝ Էտի, Պերնառ եւ Մարթին, Այրի Տիկին Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Կաչորեան կը ծանուցանեն թէ ողբացեալ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԵԶՈՅԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առիթով Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս Կիրակի : Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներ կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

×

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին Սեբաստիոյ Նահանդի ընդհ. Նահատակաց յիշատակին :

×

Կէսօրէ ետք այցելութիւն հայրենակից Երուանդ Երանոսեանի գերեզմանին : ժամը 3ին (Պանեէօ – Փարիզիէն) :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ այս զոյգ արարողութեանց :

ՆՈՒԷՐ

Զաքար Քէնտէրեանի աճիւններու Մարսէյլէն Պորտօ փոխադրութեան եւ գերեզման այցելութեան առթիւ, Պ. Արամ Միքայէլեան տասնական Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վիէն.— Պ. Արտաշէս Զաքարեան եւ զաւակները, Պ. Օն. եւ Տիկին Երանիկ Օվանովիկ կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի 1 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 10ին, Փիփէյի Բլրանիստ եկեղեցիին մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց տիկնոջ, մօր եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՆԱԶԻԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Այս առթիւ Պ. Արտ. Զաքարեան քսան Ֆրանք կը յատկացնէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Ասատուրեան ընտանիքը եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր, զոքանջմօր եւ մեծ մօր՝

ՓԵՓՐՈՆ ՄԻՐՋԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իրենց հօր, աներհօր եւ մեծ հօր

ԱՆԴՐԷԱՍ ՄԻՐՋԱՆԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն բարեկամներուն :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պասմաճեանէ քսան Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Իսկուհի Բարսեղեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ Տիկին Էօժէնի Սալրեանէ տասը, Տիկին Հայկուհի Ղազարեանէ, Տիկին Նազըշեանէ տասնական Ֆրանք :

×

Նազար Իշխանեանի մահուան առթիւ, հետեւեալ նուէրները եղած են Պօմոնի թաղականութեան միջոցաւ :

Առաջնորդարանին.— Գրիգոր Թիւթէլեան, Յակոբ Մինասեան, Պօղոս Փարունակեան քսանական Ֆրանք : Վաղարշակ Տէր – Վարդանեան, Ժիրայր Տէր – Վարդանեան, Նշան Դարբինեան, Յարութիւն Մելքոնեան, Պետրոս Վանարեան, Փիլիպպոս Մելքոնեան, Պառ տը լա Փլաթան, Պօղոս Գալուստեան (Լիոնէն) տասնական Ֆրանք :

Եկեղեցիին.— Արմենակ Տէրտէրեան 15 Ֆրանք, Տօնապետ Շահինեան 15, Արմենուհի Գանդրեան, Կարապետ Օհանեան, Յակոբ Մինասեան, Գրիգոր Վանարեան, Յարութիւն Աւոյեան, Ներսէս Թութալեան, Սերոբ Տօղրամաճեան, Պօղոս Գալուստեան (Լիոնէն) տասնական Ֆրանք :

Կապ. Խաչի.— Պօղոս Պօղոսեան, Տիգրան Ղազարեան, Ներսէս Թութալեան, Պօղոս Գալուստեան (Լիոնէն) 10ական :

Աղքատաց.— Արմենակ Տէրտէրեան 15, Գէորգ Կակոյեան, Արտաշէս Վանոյեան տասնական Ֆրանք :

Յառաջին.— Եղբայրք Քէհէեան քսան Ֆրանք : Թաղականութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Մ. Իշխանեանի եւ զաւակներուն եւ շնորհակալութիւն նուիրատուներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Շուշան Ղարիպեանի մահուան առթիւ, Պ. Կարապետ Գամպէրեան քսան Ֆրանք նուիրած է Պիվէրի դպրոցին, նոյն առթիւ Պ. Վարդեվառ Գամպէրեան 20 Ֆր. կը նուիրէ Յառաջի բարգաւաճման :

×

Էքս – Ան – Փրովանսէն Մարտիրոս Մանուկեան եւ Յակոբ Սարգիսեան 30ական եւ Պ. Աւետիսեան 20 Ֆրանք կը նուիրեն Նազար Իշխանեանի (Պօմոն) մահուան առթիւ : Այս գումարը բաժնուած է հետեւեալ ձեւով .— 30ական Մշակոյթի տան եւ «Հայաստան» շաբաթաթերթին եւ 20 Յառաջի : (Ստանալ Յառաջէն) :

×

Վարդուհի Հիւսիսեանի մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Ն. Գազպարեանց 30ական Ֆրանք կը նուիրէ Անտիյիի եւ Մոնմորանսիի հանգստեան տուներուն :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ խումբերուն, Կապոյտ Խաչի միջ – մասնաճիւղային վարչութեան իր մասնաճիւղերով :

Շաբաթ, Հոկտ. 31, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. CHAVE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ՝ ՅՈՎՀ. ՃԱՌԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին .— երգ, նուագ, արտասանութիւն, դաշնակ, կենդանի պատկեր, պար :

Կը մասնակցին .— Պ. ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆ, Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ (երգ), ՎԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, ՎԱՀՐԱՄ ՃԱՌԱՅԵԱՆ, Օր. ՍԵԴԱ ԹԻԻԹԷԼԵԱՆ, Օր. ԷԼԻԶ ԵՂԻԿԵԱՆ (արտասանութիւն), ՌԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ (դաշնակ), կենդանի պատկեր եւ Հայկ. պարեր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ԱՌԱՋ ՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Խօսնակ Օր. ՄԱՐԻ ՍԱՂՐԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով

Կը խնդրուի նշդապահ ըլլալ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սերոբ – Սօսէ խումբին կողմէ :

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19էն 24

CONSERVATOIRE RACHMANINOFF

26, Avenue du Prés. Kennedy (ex. Quai de New-York)

Métro : Alma-Marceau

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Գ. Լազեան խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին :

Ուրբաթ (30 Հոկտեմբեր) երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի եւ Տէսինի խումբերուն եւ տեղւոյս կարող ուժերուն :

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Շաբաթ (Հոկտ. 31) ժամը 20·30ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Բիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ

Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ :

Կենդանի պատկեր.— ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ, Ա. Ահարոնեանի :

Մուտքը ազատ է

×

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը Առնուվիլի մէջ, Կիրակի Նոյեմբեր ութին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԱՅՑ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը կազմակերպած է, Փարիզի Հայ Գրողներու ընկերակցութեան մասնակցութեամբ, այց մը Պանեէօի գերեզմանատունը թաղուած հայ մտաւորականներու դամբարանին, Նոյեմբեր 1ի Կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին :

Այս առթիւ նոյն օրը առաւօտուն Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, բոլոր հայ ողբացեալ մտաւորականներու հոգւոյն համար, ժամը 11ին :

Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ, մասնակցելու համար այս յիշատակի արարողութեան, հայ մտաւորականութեան ի յարգանս :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ռիւ Ժէի Սէն Լուի սրահը : Մ. պատարագ եւ քարաող Տէր Թորգոմ քահանայ Փոսթէքեանի կողմէ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Փր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 31 OCTOBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԽՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10149 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.149

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍՊԻՏԱԿ ՏԵՏՐԱԿԸ

Գ.

Խորէն Կաթողիկոս իր Ապրիլ 14ի նամակով կը փարատէր Վազգէն Ա.ի կասկածները Հարաւային Ֆրանսայի թեմը Էջմիածնէն բաժնելով Անթիլիասի կապելու մասին, ինչպէս Դաշնակցութեան հակառակորդները, Փարիզէն մինչեւ Լիոն ու Մարսէյլ, դիւրին քարոզչութեան դրամագլուխ են դարձուցած տարիներէ ի վեր, միտքերը պղտորելու համար :

Յետոյ կը յիշեցնէր Երուսաղէմի մէջ իրենց կայացուցած համաձայնութիւնը, այն է՝ «որեւէ թիւրիմացութեան կամ տարակարծութեան պարագային, թըղթակցութեամբ հարթէինք հարցերը մեր միջեւ եւ նորանոր դժուարութիւններ ստեղծուէին ի զուր տեղ սփիւռքահայ մեր կեանքէն ներս » :

Հակառակ ատոր, Վազգէն Կաթողիկոս Մարսիլիոյ խնդրին առընչութեամբ իր հեռագիրներով, մանաւանդ մամուլին դրկուծ հաղորդագրութիւններով հրապարակային այնպիսի չփոթ մտայնութիւն մը առաջացուցած է, « որ կրնար վնասել ստեղծուած խաղաղութեան գոյավիճակի պահպանումին եւ ամրացումին մեր Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդի կեանքէն ներս » :

Խորէն Կաթողիկոս չէ ուզած մամուլի նիւթ դարձնել այս հարցը «նոր եւ դիտումնաւոր մեկնաբանութիւններու դուռ շրանալու համար » :

Ու իբրեւ եզրակացութիւն կը գրէր .

« Արդարօրէն կ'ակնկալենք եւ անկեղծօրէն կը սպասենք, որ հայրապետական ատուկ թելադրութեամբ յանդորրութիւն, ի սէր եւ ի գործակցութիւն հրաւիրէք բոլոր անոնք, որոնք Հարաւային Ֆրանսայի թեմին մէջ տակաւին կը յամասին զօրավիգ չկանգնիլ նորընտիր առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Արտաւազդ Մեսրոպեան Եպիսկոպոսին : Մենք կը վըստահեցնենք ձեր Եղբայրութիւնը, որ պիտի վերակենդանանայ Հարաւային Ֆրանսայի թեմը նորընտիր առաջնորդին անձնուէր գործունէութեամբ ու Թեմական իշխանութեան եւ ժողովուրդի անվերապահ գործակցութեամբ եւ ապագային պիտի դառնայ ձեզի համար աղբիւր ուրախութեան եւ գոհունակութեան » :

Այսքան անկեղծ եւ սրտաբաց լուսաբանութիւններէ եւ գործակցութեան առաջարկներէ վերջ ալ Վազգէն Կաթողիկոս փոխանակ Մարսիլիոյ խնդրին բանաւոր լուծում մը տալու, իր Յունիս 5 թուակիր նամակով կը յարուցանէ նորանոր հարցեր, որոնց մասին Երուսաղէմի անձնական տեսակցութեանց ընթացքին չէին կրցեր «գործնական լուծումներ գտնել » :

Որո՞նք են այդ հրատապ հարցերը, որոնք մետասաներորդ ժամուն կը յարուցանէ Էջմիածնի գահակալը :

Ա) Տիտղոսներու խնդիր : Էջմիածնի Կաթողիկոսը կը կոչուի «Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց: Իսկ Անթիլիասինը՝ « Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ » : Կանոնական, պատմական եւ ընդունելի չեն « Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Ս. Էջմիածնի » եւ « Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Մեծի տանն Կիլիկիոյ » յորջորջումները :

« Ընդունելի չէ Մայր Աթոռիս եւ ձեր Կիլիկեան Աթոռի հաւասարազօր Աթոռ ներ ըլլալու նորելուկ տեսութիւնը » կը պատգամէ Վազգէն Ա. :

Կը յանձնարարենք իրեն բանալ Բարգէն Ա. Կաթողիկոսի Պատմութիւն Կաթողիկոսաց Կիլիկիոյ գրքին 896րդ էջը եւ կարդալ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Սահակ Բ. Խապայեանի նամակը, ուղղուած Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարք Մաղաքիա Արքեպ. Օրմանեանի, ուր գրուած են հետեւեալ տողերը .—

« Յամի շնորհաց Փրկչին մերոյ 1903 եւ տումարական թուաբերութեան մերոյ ՌՅԾԲ ի տասներորդ ամի գահակալութեան, համար 634 շնորհաւորական կոնդակով զմեզ անուանեց «եղբայրակից եւ զուգահաւասար աստիճանակից » :

Այս նախադասութեան իմաստը շատ պարզ է ու յստակ :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Խրիմեան Հայրիկ՝ Սահակ Բ.ի Կիլիկիոյ Կաթողիկոս ընտրուելուն առթիւ՝ 1903ին շնորհաւորական կոնդակ մը զրկեր է իրեն՝ դինքը անուանելով ԵՂԲԱՅՐԱԿԻՑ ԵՒ ԶՈՒԳԱՀԱՒԱՍԱՐ ԱՍՏԻՃԱՆԱԿԻՑ :

Ուրեմն, 61 տարի առաջ Ս. Էջմիածնի պատկառելի Կաթողիկոսը, Հայոց Հայրիկը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը ճանչցած է իբրեւ զուգահաւասար աստիճանակից :

Աւելի քան վեց տասնեակ տարիներ առաջ նուիրագործուած «տեսութիւն » մը, ի՞նչ տրամաբանութեամբ կ'որակուի « նորելուկ » :

Մեկնութիւնները աւելորդ են :

Վազգէն Կաթողիկոս երկարօրէն կանգ կ'առնէ « մեր եկեղեցւոյ մէկութեան ըսկըզբունք»ին վրայ :

« Մէկ – ութիւն » ?

Ահա՛ «նորելուկ» բառ մը, որուն հեղինակութիւնը իրեն կը պատկանի :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՇՆՈՐՀԱԶՐԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՄԱՍԻՆ

ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻԻ ԴԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ

Իտալիոյ ձախակողմեան շաբաթաթերթ Էսփրէսսօն է որ առաջին առթիւ, կը հրատարակէ « յայտնութեանց » շարք մը Խրուշչեւի շնորհաղրկումին մասին : Այս տեղեկագիրը կը ներկայացուի իբրեւ հակիրճ մաս մը Սուսլովի տեղեկագրէն, որ ըստ իրեն, բաժնուած է խորհ. համայնավար կուսակցութեան հիմը կազմող ցարքայիններուն : Էսփրէսսօ կը գրէ թէ այս փաստաթուղթը ձեռք ձգած է արեւելեան Պերլինի հաւաստի աղբիւրներէ : Ըստ այս տեղեկագրին Խրուշչեւի դէմ եղած գլխաւոր ամբաստանութիւններն են.

Ա) Հաւաքական ղեկավարութեան ըսկըզբունքի բռնբարում : « Ատենէ մը ի վեր, ընկեր Խրուշչեւ քանիցս դրժած է հաւաքական ղեկավարութեան սկզբունքը եւ անհատի պաշտամունքը բնորոշող ձեւեր առած, այդ ձեւերը չեն համապատասխաներ կուսակցութեան համագումարներուն մէջ տրուած որոշումներուն :

Բ) Յաւալի նախաձեռնութիւններ արտասահմանի մէջ .— « 1962էն սկսեալ բազմաթիւ ճամբորդութիւններ ըրաւ արտասահման, առանց նախապէս տեղեկացընելու ոչ Կեդրոնական Կոմիտէի Նախագահութեան ոչ ալ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան : Եգիպտոս կատարած իր ճամբորդութեան ընթացքին, անձնապէս, Նասրին եւ Ամէրին յանձնած է Խորհ. Միութեան բարձրագոյն (հերոսի) շքանշանը, առանց Գերագոյն Խորհուրդի արտօնութիւնը առած ըլլալու :

Գ) Աճուպէյի պաշտօնը Պոնի մէջ .— Կեդրոնական Կոմիտէի Պրեզիտիոմին ղեկուցում չէ տրուած այն խօսակցութեանց մասին զորս Աճուպէյ ունեցած է Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ, մինչ կը տեղեկացուէր դրամատիրական թերթերէն, որ Ալեքսիս Աճուպէյ բոլորովին անիրական նախատեսութիւններ ըրած էր եւ անընդունելի կարծիքներ յայտնած Խորհ. Միութեան քաղաքականութեան մասին ժողովրդական Գերմանիոյ Հանրապետութեան եւ Պոնի կառավարութեան նկատմամբ, ինչպէս նաեւ Պերլինի հարցին լուծման մասին :

Դ) Չին – հնդկական տագնապը « ընկեր Խրուշչեւի ձեռք առած անձնական նախաձեռնութեանց կարգին — խորհրդային կառավարութեան եւ կուսակցութեան գործերէն դուրս — կը շարունակէ թեքնիք եւ զինուորական օգնութիւն տալ հնդկական կառավարութեան այն շրջանին երբ Հնդկաստան եւ Չին ժողովրդական Հանրապետութիւնը սահմանային տարակարծութիւն ունին : Այդ ընթացքը չդիւրացուց բախումներու վտանգը աշխարհի այդ շրջանին մէջ այլ ընդհակառակն՝ աւելի ծանրակշիռ բնոյթ տուաւ օրակարգի այն հարցերուն որոնք կային խորհրդային համայնավար եւ չին համայնավար կուսակցութեանց միջեւ » : Հոս կը յիշուի սակայն թէ Անաստաս Միկոյեան, առջի օր, ապահովութիւն տուած է Տիկին Ինտիրա Կանտիի որ Խորհ. Միութեան քաղաքականութիւնը պիտի չփոխուի Հնդկաստանի նկատմամբ :

Ե) Ճափոնական կաֆը .— « Յայտարարութիւնները պէտք է խիստ կերպով դրաքննուին եւ յատկանշական օրինակ մըն են ընկեր Խրուշչեւի կարգ մը միջամտութեանց անտեղի բնոյթին, չափի պակասին, ուրիշներու կարծիքին հանդէպ իր արհամարհանքին : Բայց ամէնէն ծանր վնասները զորս պատճառեցին ընկեր Խրուշչեւի անձնական նախաձեռնութիւնները այս վերջին տարիներուն եւ մանաւանդ 1962էն սկսեալ, ի յայտ եկան կուսակցութեան կազմակերպութեան եւ դիւղատնտեսական ու ճարտարարուեստական արտադրութեան մարզերուն մէջ » :

Զ) Կուսակցութեան եղած վնասներ .— « Կեդրոնական Կոմիտէի լիակատարի ընդլայնուած նիստերը օգտագործած է վաւերացնելու համար օրակարգեր, շընորհիւ « օտար»ներու, որոնք գրեթէ միշտ թիւով աւելի են քան կեդրոնական կոմիտէի անդամները : 1962ի աշնան կեդրոնական կոմիտէի նիստին ընթացքին որոշուած կուսակցութեան կազմակերպութեան բարեփոխումը նոր ձեւ տուաւ կուսակցութեան ներքին կառոյցին : Իր ուղղահայեաց կազմակերպութիւնը երկու մասին բաժնուեցաւ արտադրողական հիման մը վրայ .— կուսակցական մէկ կազմակերպութիւն ճարտարարուեստի համար : Ընկեր Խրուշչեւ այդ որոշումը ներշնչեց, որովհետեւ պէտք է թէ ճարտարարուեստական եւ թէ երկրագործական արտադրութեամբ զբաղէր : Մէկ կամ միւս մարզին վրայ կեդրոնացումը, այս ձեւով, վտանգաւոր ընդհատումներ ստեղծեց : Այս բարեփոխումէն ետք, իւրաքանչիւր շրջան ոչ թէ մէկ այլ կուսակցական երկու քարտուղար ունեցաւ, մէկը դիւղատնտեսութեան, միւսը ճարտարարուեստի համար, մինչ անցեալին նախաձեռնութեան իշխանութիւնը կեդրոնացած էր մէկ քարտուղարի ձեռք : Այս կացութիւնը գործականին մէջ, լուծուած է իսկական քաոս մը ստեղծելով կազմակերպութեան մէջ եւ ղեկավարութեան տագնապներու բազմապատկութեամբ կուսակցութեան պատասխանատու կոմիտէներու միջեւ :

Է) Ճարտարարուեստական եւ գիւղատնտեսական քաղաքականութիւն . «Վերջին շաբաթներու ընթացքին, առաջարկեց քաղաքական նոր կազմակերպութիւն մը ստեղծել դիւղատնտեսական արտադրութեան զարգացման համար, Ալեքսիս Աճուպէյի ղեկավարութեան տակ, ինչ որ պատճառ պիտի դառնար որ աւելի եւս ծանրակշիռ բնոյթ ստանան այն թերիները որոնք կան արդէն ներկայ դրութեան մէջ եւ արուեստական տագնապ ստեղծուի բանուորներու եւ դիւղացիներու միջեւ : Հակառակ կրկնուած հրապարակային յայտարարութեանց, այն մարզը որ ամէնէն աւելի վնասեց թեթեւ ճարտարարուեստն է :

Ը) ՎՃԻՌԸ . «Կեդրոնական Կոմիտէն գտաւ թէ այս սխալները, ընկեր Խրուշչեւի չափազանց անձնական նախաձեռնութիւններէն զատ, անհրաժեշտ դարձուցին ղեկավարութեան փոփոխութիւն մը եւ բացարձակ վերահաստատումը այն սկզբունքներուն որոնք ներշնչեցին Ի, ԻԱ, ԻԲ համագումարները : Ղեկավարութեան հաւաքականութիւնը մեր կուսակցութեան նկարագրէն իսկ ծնած է : Այս հաստատումին կը յաջորդէ Լենինի մէկ մէջբերումը .— « Կուսակցութեան բոլոր գործերը գլուխ կը հանուին կուսակցութեան բոլոր անդամներուն կողմէ, ուղղակի կամ ներկայացուցիչներու միջնորդութեամբ, որոնք, առանց բացառութեան, նոյն կանոններուն ենթարկուած են : Ասկէ զատ վարչական բոլոր անդամները, բոլոր անոնք որոնք դիրքեր գրաւած են կուսակցութեան մէջ, ընտրելի են : Պէտք է ղեկուցում տան իրենց գործունէութեան մասին եւ կրնան պաշտօնանկ ըլլալ » :

Այս ամբողջին մէջ, մեծ դեր խաղացած է մառեշալ Մալինովսկի, որ գլխաւոր հակառակորդը եղած է Խրուշչեւի :

× Պատասխանելով Անաստաս Միկոյեանի յայտնած մաղթանքներուն, տը Կոլ կը գրէ .— « Պ. Նախագահ, շատ ազդուեցայ այն մաղթանքներէն զորս արտայայտեցիք մեր երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութեանց հաստատման քառասնամեակին առթիւ : Կը բաժնեմ ձեր զգացումը ինչ կը վերաբերի այդ տարեդարձին բնոյթին : Այս քառասուն տարիներու ընթացքին, դուք եւ ես երկար ճամբայ մը կտրեցինք եւ մեծ փորձանքներ անցուցինք : Կրցանք նկատել որ հակառակ Պատմութեան արկածներուն, մեր երկու ազգերը խորապէս կապուած են տեւական բարեկամութեամբ մը, այն համոզումով որ հասարակաց որոշ ժառանգութիւն մը ունին եւ փոխադարձ ու սիրալիր շահ մը : Կը խնդրեմ որ ընդունիք այն մաղթանքները զորս Ֆրանսա կ'ընէ Խորհ. Միութեան եւ իր ժողովուրդներուն բարգաւաճման համար » :

× Ֆրանսայի համայնավար պատուիրակութիւնը Փարիզ վերադարձաւ : Մոսկուայէն մեկնած ատեն հրապարակուած հասարակաց զեկոյցը ոչ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ Խրուշչեւի : Կը չեշտէ թէ մտքերու փոխանակութիւն տեղի ունեցած է եւ թէ երկու պատուիրակութիւնները հաստատած են իրենց կուսակցութեանց որոշումը շարունակելու պայքարը յանուն խաղաղութեան, ընկերային տարբեր վարչակարգ ունեցող երկիրներու միջեւ :

ԱՆՅԵՏԱՁԳԵԼԻ

Գաղութներու հայ հանրային կեանքի հիմնական հարցերէն է նոր ուժեր գործի ու պարտականութեան կանչել :

Իսկապէս անյետաձգելի է ասիկա , որովհետեւ վաղը կրնայ գոյութիւն չունենալ այն, որ այսօր կայ տակաւին :

Անպտուղ չանցաւ սերունդներու առաքելատիպ աշխատանքը :

Անժառանգ չմնաց անոնց դիզած բարոյական անբաւ վաստակը :

Բոլոր գաղութներուն մէջ ալ հասան ու հասունցան նոր տարրեր, դաստիարակուած ու վարակուած ազգային ծառայութեան իտէալով :

Այժմ կանգնած ենք վերջին պատեհութեան առջեւ :

Ասիկա բախտորոշ այն հանգրուանն է, երբ տակաւին մեր տրամադրութեան տակ ունինք կարողական «դրամադլուխ» մը բաղկացած անոնցմէ, զորս կրնանք միջին սերունդ կոչել :

Եթէ տարագիր հայ գաղութներու հանրային կեանքը կենսունակ պահպանելու տեսակէտէն քննենք վերոյիշեալ սերունդը, պիտի հանդիպինք երեք փաստերու :

Առաջին. ան իր ներկայացուցիչները ունի գրեթէ ամէն տեղ :

Երկրորդ. շատեր ասոնցմէ օժտուած են անհրաժեշտ իմացական պատրաստութեամբ եւ փորձառութեամբ :

Երրորդ. ասոնց մեծամասնութեան պարագային՝ հոգիներուն մէջ տակաւին վառ է հայ իրականութեան, հայ իտէալներու, հայ ազգային պայքարին ծառայելու կիրքը :

Առարկել ասոր դէմ, յայտարարել, թէ նման տարր գոյութիւն չունի, կը նշանակէ այժմէն ընդունիլ, որ անխուսափելի մահուան դատապարտուած է սփիւռքահայութեան հանրային կեանքը :

Կը կարծենք , որ առարկողներ չկան : Չե՛ն կրնար ըլլալ :

Ճի՛շդ է. ոչ թէ հայ հողի, այլ օտար երկնակամարներու տակ աշխարհ եկան միջին սերունդի անդամները : Հակառակ ասոր՝ ապրեցան այդ հողին կարօտով ու երազով :

Չմասնակցեցան մեր նորագոյն պատմութեան բախտորոշ ազգային գուպարներուն : Սակայն մղեցին ուրիշ, տարապայման ու հոգեմաշ պայքար մը՝ միշտ նոյն նպատակին ծառայելով : Հիներէն կախարդուած եւ անոնց շրթներէն կախուած՝ փորձեցին հաղորդակից ըլլալ հայ ազատագրութեան անմահ գաղափարականին :

Ինչպէս ըսինք՝ ապարդիւն չանցաւ այս բոլորը : Եւ թափուր չի կրնար մնալ հիներուն անաւարտ առաքելութիւնը :

Սակայն, անմիջական ու գործնական պահանջը կայ փոխանցումի :

Որքան ուշանայ՝ այնքան կը դժուարանայ :

Որքան շուտ տեղի ունենայ՝ այնքան աւելի ամուր ու առողջ կ՛ըլլանք :

Անհնար է, որ ներկայ միջին սերունդի անդամները զինուած ու զրահուած ըլլան այնպէս ու այնչափ՝ որպէս եւ որչափ էին հիները :

Զրկուած ըլլալով հիներու ամբողջ շարք մը արժանիքներէն, անոնք այնուամենայնիւ ունին որոշ ինքնայատուկ առաւելութիւններ :

Եւ առաջի հերթին՝ բախտորոշ այն բարեմասնութիւնը, որ մտքով ու մորթով , սրտով ու մարմնով ծանօթ են այժմու իրականութեան, այժմու պայմաններուն , այժմու կարիքներուն ու կերպերուն :

Ոչ թէ փոխուած, այլ էութեամբ իսկ կերպարանափոխուած է հայ հանրային կեանքը :

Ճիշդ այնպէս, ինչպէս կերպարանափոխուած է համամարդկայի՛ն իրականութիւնը :

Անխախտելի պայման է, որ պահպանուին հին իմաստն ու նպատակը : Սակայն՝ նո՛ր միջոցառումներով , նո՛ր տարազով , նո՛ր ձեւերով :

Անհնար բան է, որ տոկանք՝ գործելով ամսէ ամիս , խնդիր առ խնդիր եւ տագնապ առ տագնապ :

Անհրաժեշտ է գործունէութիւն մը , որ հիմնուած է կանխամտածուած, ներդաշնակ եւ ընդհանուր ծրագրի վրայ :

Պէտք է պատրաստել նման ծրագիր մը եւ զայն աստիճանաբար գործադրել :

Իսկ ասոր համար անհրաժեշտ է գործի լծել նոր ուժեր : Պատասխանատուութեան կանչել թարմ տարրեր : Հսկել , որ լաւ գործեն , սակայն միաժամանակ՝ վստահութիւն ցոյց տալ անոնց հանդէպ :

Առիթով մը, Ռոստոմը կը մասնակցի ռուս ընկերվարականներու մէկ ժողովին, ուր ժամերով կը խօսուի ինչ որ « պատմա – փիլիսոփայական » հարցի ճիշդ մեկնաբանութեան մասին : Բովանդակ ժողովին, Ռոստոմը մէկ բառ չարտասաներ :

Երբ նիստը կը փակուի եւ խումբով տուն կը մեկնին, Ռուսերը նոր կը նկատեն, որ Ռոստոմը բնաւ արտայայտուած չէ, եւ կ՛ուզեն Դաշնակցութեան կարծիքը իմանալ իրմէ : Հայ յեղափոխութեան անզուգական դարբինը կը պատասխանէ .

« Եթէ Դաշնակցութիւնը այդքան ըզբաղուէր « պատմափիլիսոփայական » հարցերի մասին խօսելով՝ գործ չէ՛ր տեսնի » :

Գէթ հայ իրականութեան պարագային՝ անդերազանցելի է այս ճշմարտութիւնը :

Լոկ « խօսքով » չենք տոկար մենք : Անհետ կորած կ՛ըլլայինք ասկէ առաջ , եթէ միայն «խօսք»ը հանդիսացած ըլլար մեր ապաւէնը : Ճիշդ նոյնն է նաեւ ապագային մեծագոյն ու մահացու վրտանգը :

Կենսունակ գո՛րծ՝ կենսունակ ուժերո՛վ :

Ա՛յս է փրկութեան միակ ճամբան :

Ա՛յս է անյետաձգելի խնդիրը :

Ա՛յս է, որ անհրաժեշտ է օր առաջ իրականութեան վերածել , որովհետեւ վաղը ուշ կրնայ ըլլալ :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՆԱՀԱՆԳ

(ՋԱՒԱԽՔ)

Զ.

ԹԱՓԱՐԱՒԱՆ ԿԱՄ ՓԱՌԱՒԱՆՈՒ ԼԻՃԸ

« Գուգարաց Ջաւախք գաւառի ամէնէն նշանաւոր լիճն է, որ տարածուած է գաւառին արեւելահիւսիսային սահմանները : Ծովու մակերեւոյթէն բարձր է 6 հազար 876 ոտնաչափ , մակերեւոյթին տարածութիւնն է երեսուն քառակուսի վերստ, իսկ խորութիւնը՝ մօտաւորապէս 56 ոտնաչափ :

Ջուրը անուշահամ եւ յստակ է, մէջը կը թափին կարգ մը վտակներ, բայց հիւսիսային կողմէն՝ լիճէն դուրս կը թափի Թափարաւան գետը, որ Ախալքալաքի ամենամեծ ու նշանաւոր գետն է : Կը հոսի դէպի հարաւային արեւմուտք՝ Ղաւուրմա գիւղին մօտ կը խառնուի Սաթիայի գետակին հետ եւ ապա դէպի արեւմտահիւսիս հոսելով՝ կ՛անցնի Ախալքալաքի արեւելեան կողմի ձորէն, իր մէջ կ՛ընդունի փոքրիկ վտակներ, ապա դէպի հիւսիս դիմելով՝ կը խառնուի Մեծ Ջրի հետ, վերջապէս կը թափի Կուր գետի մէջ :

Թափարաւան լիճը, ձմեռը բոլորովին կը սառի : Այս լիճէն կ՛որսան Սեւ, Ալապալըխ, Ղազխան, Սազան եւ Մուրծա անունով ձուկեր, սակայն այնչափ քիչ քանակութեամբ, որ միայն շրջապատող քանի մը գիւղեր կ՛օգտուին : (Ջաւախք) :

ՏԱՇԻՐԸ ՎՐԱՑԱԿԱ՞Ն Է ԹԷ ՈՉ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Մովսէս Խորենացիի եւ Փաւըստոսի համաձայն, Վրաստանի եւ Հայաստանի սահմանագիծը Կուր գետն էր :

Տաշիրը, Գուգարաց Աշխարհի մէկ մասըն է, մօտաւորապէս հինգ հարիւր տարի (Քրիստոսէ առաջ եւ վերջ) Հայաստանի սահմաններուն մէջ կը գտնուէր, ունենալով իր սեփական բդեշխութիւնը : Մայրաքաղաքը Ցուրտաւն էր : 5էն 9րդ դար՝ Տաշիրը տեղացի իշխաններով կը կառավարուէր, թէեւ երբեմն գտնուեցաւ Վրաստանի ազդեցութեան տակ ալ :

Երբ Բագրատունիները զօրացան, գրաւեցին Տաշիրը , իսկ 982ին՝ Կորիկեան անունով վերածուեցաւ հայկական անկախ պետութեան, որ տեւեց գրեթէ 200 տարի : 12րդ դարուն , Տաշիրը անցաւ Վրացիներու ձեռքը, որոնք զայն կառավարեցին զինուորական կառավարիչներով, որոնց մեծագոյն մասը Հայեր էին, (Օրբելեաններ եւ Արղութեաններ) : Այդ կառավարիչներէն անուանի էր Զաքարիա սպասալարը, Տաշիրի անթագ թագաւորը :

Անկէ յետոյ՝ Տաշիրը գրաւեցին Թաթարները, Պարսիկները եւ Կովկասեան լեռնականները : Հերակլէս Բ. Վրաց թագաւորի օրով, 18րդ դարուն, կարճ ժամանակի մը համար Տաշիրը մտաւ Վրաստանի սահմաններուն մէջ : Տաշիրի մէջ Վրաստանը յիշեցնող մէկ նմոյշ կայ, Ախտալայի վանքը, որ Զաքարիա սպասալարի եղբայրը, Իվանէ շինել տուած էր ի պատիւ Թամարա թագուհիին, մինչդեռ Հայերը ունին բազմաթիւ հոյակապ վանքեր — Սանահին, Հաղբատ , Բարձրաքաշ Ա. Գրիգոր, Քոփայրի վանքը — հոն կը գտնուի Զորագետի կամուրջը հայկական արձանագրութիւններով, Դսեղի գերեզմանատունը՝ ուր թաղուած են Մամիկոնեան իշխանները՝ տասնեակ մը հոյակապ Խաչքարերով եւ հայերէն արձանագրութիւններով : Հաղբատի եւ Սանահինի մէջ կը գտնուէին հայկական դպրոցներ ու գրադարաններ : Տաշիրը մեզի կը յիշեցնէ Դաւիթ Անհողը, Յովնան Օձնեցին եւ Գրիգոր Մագիստրոսը :

Շուրջ երկու հազար տարի հայկական եղած է Տաշիրը, ուր հայ մշակը քրտինք թափած է ուր ՀԱՅ ՄԻՏՔը երեւակայած ու ստեղծած է : Տաշիրը ուրեմն՝ իր Բորչալուովն ու Փամբակովը, իր խորհրդաւոր Լոշիովը՝ Հայաստանի անրաժան մասը կազմած է : Անարդար են Վրացիները երբ կը պնդեն՝ թէ Տաշիրը վրացական է, կայ պատմութեան եւ իրականութեան վճիռը, Տաշիրը հայկական է :

Ըստ Կովկասեան Տարեգրքի (1913) Բրչալուի գաւառը ունէր 155 հազար 900 բնակչութիւն, հետեւեալ ցուցադրական տախտակով , ռուս՝ 9 հազար 840, եւրոպացի՝ երեք հազար 453, վրացի՝ եօթը հազար 533, Հայ՝ 63 հազար 148, Յոյն 27 հազար 543, չիա՝ 17 հազար 930, Սիւննի՝ 26 հազար 910 :

Վեց հազար 36 քառակուսի վերստէն միմիայն Ստեփանաւանի շրջանը միացուած է Հայաստանի Հանրապետութեան, որ երկու հազար 182 վերստ տարածութիւն ունի, 45 հազար 113 բնակչութեամբ, մնացած մասը եւ հայ հոծ բնակչութեամբ՝ կը պատկանի Վրաստանի :

ՍՕՍ - ՎԱՆԻ

(6 Շար.)

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Բարով, բարի լոյս, հարսներ, աղջիկներ ...

Ուրիշ անգամ հարցնում էր ...

— Բարեւ, բարի լոյս, ի՞նչ բարի երազներ էք տեսել ...

Դեռատի հարսներն ու ազապ աղջիկները ծիծաղում էին, իրար ուսի խփում ու հերթը զիջում էին նրան : Աղբիւրը մի ծորակ ունէր, տաս – տասներկու կուժ էին նրա մօտ գալիս միաժամանակ : Նուբարը կուժը լցնում էր, դնում ուսին ու երբ որեւէ բարի խօսք ասելով՝ գնում էր, երկար ձեռքերով կուժը մէջքին պահելով, առանց կռանալու, բոլորը նայում էին նրա ետեւից :

— Ջահել օրերուն աղերքի սիրտ վառած կեղնի ,— ասաց մի անգամ հարսներից մէկը աղբիւրի մօտ, — էդ բոյն ու էդ կապոյտ աչքեր ո՞ր մէկ տղէն տեսներ, որ չծռեր ...

— Իր մարդ տարիքով է : բայց էն լէ խորտ է ,— լրացրեց մի ուրիշ հարս , — իրար հաւասար ին բոյով բուսաթով , աչքունքով ...

Անցել էր երկու շաբաթից աւելի, ինչ եկել էին նրանք, բայց Ափրօն դեռ չը կար ...

— Տեսնենք ինչու՞ կ՛ուշանայ, քո կարծիքն ի՞նչ ի, Նուբար ...

— Երեւի գործ շատ ունի, պարապ օր չի գտնի որ գայ :

— Բայց ժամանակ կ՛անցնի : Ի՞նչ կ՛ասես, ես սել չլծե՞մ տանեմ : Եւ տընկիներ բերեմ, գարուն կ՛անցնի , ուշ ի : Քո կարծիքն ի՞նչ ի ...

— Քո գործն ի, Նահապետ, սել լծի գնայ ...

Որոշեցին հետեւեալ օրը Նահապետը գնայ, սայլն ու եզները յանձնի, ականակով խնձորի տնկիներ բերի իր ապագայ այգեստանի հիմքը դնելու : Բայց երեկոյեան, անսպասելի յայտնուեց Ափրօն : Առաջուայ պէս ուրախ, կայտառ, տոպրակն ուսին նա ներս մտաւ «օթախը » :

— Բարեւ, բարի իրիկուն, մեծ ախպէր Նահապետ , պատուական խանբաջի Նուբար, երկու շաբաթից աւել ի, որ եկեր էք, ոչ լուր ,ոչ խապար : Էդպէս չելնի , Անթառամ ու ես ծռանք, էդպէս չէլնի ..

— Դու ասիր, որ կուգաս, սել ու եզներ տանես ,— ասաց Նահապետը :

— Խորհուրդ արինք Անթառամի հետ , Նահապետ ջան եւ որոշեցինք՝ ես ուշանամ, որ դու եզներ աշխատեցնես, քո հող վարես ...

— Վարեր եմ,— ասաց Նահապետ :

— Տեսա՞ր, — ասաց Ափրօն, — ուրեմըն Ափրօն գլխով մարդ ի, ի զուր բաներ չի մտածի : Ես ու Անթառամ որ իրար հետ կ՛էլնենք, միասին իմասուն ենք ... Իսկ ի՞նչ պիտի անէք ձեր շնչապատական խող ...

Նահապետը պատմեց, թէ ինքն ու Նուբարն ինչ են որոշել :

— Ճիշդ ի,— հաստատեց Ափրօն , — լաւ այդի կէլնի, բայց կարելի ի առաջի երկու տարին ցորեն ցանէք ծառերի մէջը քանի ծառեր չեն մեծացնել, որ հացի նեղութիւն չքաշէք ...

Դուրս եկան հողակտորը տեսնելու : Անցան նրա եզրերով, ետ դարձան տան մօտ :

— Պատուական այդի կէլնի, — ասաց Ափրօն,— երկու շնչապատկանից շատ ի .. ես լուսուն շուտ կ՛երթամ, մեկել օր Նոբայրի խետ աւանակով տնկիներ կ՛ուղարկեմ : Տնկի շատ ունենք ...

Ներս եկանք : Նուբարը սուփրան փռել, ուտելիքներ էր դնում քուրսու վրայ :

— Ապրիս , խանբաջի, զօրանաս ,— ասաց Ափրօն , իմ փոր անօթութենէ կը գրգռայ ...

Նստեց , սկսեց արագ բրդուջ անել :

Նահապետն ուտում էր առանց շտապելու : Ետ քաշուեցին սուփրից :

— Ափրօ, ես ու Նուբար որոշեր ենք ..

— Ի՞նչ էք որոշեր, — անհամբեր հարցրեց Ափրօն :

— Որոշեր ենք քաւոր Յակոբին բերենք մեր մօտ պահենք ...

Ափրօն գլուխը կախեց :

— Ի՞նչ կ՛ասես , Ափրօ ... իմ մտքէն քաւոր Յակոբ չելնի : Որ կը յիշեմ , իմ մաղդէն կը փախնի, քուն չի գայ իմ աչքին ... Քաւոր Յակոբ լաւ մարդ էր, շատ լաւութիւններ ի արել բոլորին, քաւոր Յակոբին մենք պարտական ենք : Կ՛աշխատենք , կը պահենք ...

Ափրօն գլուխը կախ լսում էր, անսովոր կերպով չէր խօսում : Ապա ծոցի գրպանից հանեց ծալուած մի թուղթ, պարզեց Նահապետին :

— Արտամետի խնձորի կտերն ի, Յակոբ տուեց, որ քեզի յանձնեմ : Տար տուր իմ սանիկ Նահապետին, կ՛ասի : Իմ հարըստութիւն էս ի, կ՛ասի, իմ հարըստութիւն ես իմ սանիկ Նահապետին կը թողնեմ ... Եկաւ մեր տուն, տուեց , էդ խօսքերն ասաց ու դարձաւ Անթառամի կողմ : Նայեց, նայեց ու բարկացաւ : Ինչո՞ւ մի տղայ ունէս, ասա, յիմար կընիկ. շատ երեխայ պիտի բերես : Անթառամ ամչցաւ : Ամօթ ի, կ՛ասի, քաւոր Յակոբ, ուշ ի , քո սանիկ պառուցեր ի .. Ուշ չի, բարկացաւ երանելի Յակոբ, շատ երեխայ բերէք, որ ազգ ապրի, չկորսուի : Ասաց ու վազեց դուրս : Խելք տեղն էր եկեր : Բայց էն գնողն էր, որ գնաց :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(29 Շար.)

ՈՒՍՈՒՄԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Այս օրերուս լոյս տեսաւ Խնեսքոյի «Վիճակագրական Տարեգիրքը», զա-նազան մարզերու վերաբերեալ միջազ-գային տեղեկութեանց շահեկան պարու-նակութեամբ :

Մեծադիր հատոր մը, 470 էջ, որ ճըշ-գրիտ վիճակագրութիւններ կուտայ աշխարհի բնակչութեան, ուսումնական հաստատութեանց, գրագարաններու եւ թանգարաններու, հրատարակչականնե-րու գործունէութեան, օրաթերթերու, պարբերաթերթերու, թուղթի սպառու-մի, շարժանկարի, ձայն եւ պատկերաս-փիւռի եւ բազմաթիւ այլ ձեռնարկներու մասին : Աշխարհի 71էն 201 երկիրներ կամ հողամասեր, ըստ վիճակագրական ցուցակներուն, ճշգրիտ տեղեկութիւն-ներ հաղորդած են 1960 եւ 1961 տարիներ-ու վերաբերմամբ : Տրուած են նաեւ նա-խորդ տարիներու համապատասխան թի-ւերը, ինչ որ հետաքրքրական բաղդա-տութիւններու կարելիութիւնը կ՝ընծայէ : «Տարեգիրքին» գրեթէ կէսը՝ նուիր-ուած է ուսման համար աշխարհի մէջ գործադրուած ծրագիրներուն եւ անոնց-մէ օգտուող սերունդներու եւ քաղուած արդիւնքներու վիճակագրութեան :

Իր ազգային եկամուտէն ուսման հա-մար առաւելագոյն յատկացումը (6,9%) ընող երկիրը կը հանդիսանայ Փորթօ-ֆիքօ : Յաջորդական կարգով՝ Ֆինլան-տա (6,6 %), Ճափոն եւ Չեխոսլովաքիա (6,5 %) :

Աւստրիոյ համալսարանները յաճախող ստար ուսանողներուն մէջ, բացի Գերմա-նացիներէն, թուական նուազող կարգով տեղ բռնողներն են .— Յոյն, Պարսիկ, Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան քա-ղաքացիները :

Գրագիտութեան վկայեալներու համե-մատական մեծագոյն թիւը կը գտնուի Հնդկաստան, իսկ իրաւաբանութեան ասպարէզի թեկնածու ուսանողներունը՝ Պրազիլ :

Չորս տարի առաջ, 1960ին, աշխարհի դպրոցական աշակերտներու եւ համա-լսարանական ուսանողներու թիւն էր՝ 425 միլիոն, առաւել 17 միլիոն՝ նախա-կրթարան յաճախող երախայ եւ 2 մի-լիոն՝ մասնաւոր ուսման մը հետեւող ե-րիտասարդներ, որ է՝ աշխարհի բնակ-չութեան 44%ը 5էն 19 տարեկան եղող-ներ : Այս առ հարիւր թիւին 79% Ա. կարգի ուսման աշակերտ (336 միլիոն), 18% Բ. կարգի (62 միլիոն), 3% բար-ձրագոյն ուսման (13 միլիոն) : Այս ընդ-հանուր դումարներուն եւ առհարիւրնե-րուն մէջ չեն ցամաքային Չինաստանի վերաբերեալ թիւերը :

Ուսումնական երեք աստիճաններուն աշակերտութիւնը, 1950 – 1960 տաս-նամեակի ընթացքին, 65 % աճած է .— մանրամասնեալ առհարիւրով, Ա. կարգ՝ 60 առ 100, Բ. կարգ 87%, Գ. կարգ87% :

Աճի այս դասաւորումին մէջ, Ա. գծի վրայ կուգան Ասիա (111 %) եւ Ափրիկէ (103 %) :

Ուսանողներու միջազգային փոխանա-կութիւնը, 75 երկիրներու եւ բարձրա-գոյն ուսման հետեւող 9 միլիոն ուսա-նողներու հիման վրայ, մօտ 200·000 կա-րելի է հաշուել : Եւրոպական 7 երկիր-ներու (Գերմանիա, Աւստրիա, Պելժիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Զուիցերիա, Անգլիա եւ Իրլանտա), Եւրոպայէն դուրս 8 եր-կիրներու (Ամերիկա, Աւստրալիա, Ճա-փոն, Մեքսիքա, Սուրիա, Սենեկալ եւ Միացեալ Արաբ Հանրապետութիւն) մէջ ցրուած են այդ ուսանողներուն ինը տասներորդը :

Բարձրագոյն ուսմանց հետեւողներուն նախընտրութեան մէջ, զգալի փոփոխու-թիւններ կը նկատուին : Այսպէս, Իտա-լիոյ մէջ՝ ուր դեռ մինչեւ 1949, բժշ-կութեան թեկնածուներու մեծամասնու-թիւն կար եւ յարաբերաբար շատ քիչ է-ին գրագիտութեան ուսանողները (տասի վրայ մէկ), այսօր բժշկութեան ուսա-նողներու թիւը հինգերորդ կարգի է՝ յետ ընկերային գիտութեանց, գրագիտու-թեան, իրաւաբանութեան եւ բնական գիտութեանց :

Նոյն երեւոյթը, բարձրագոյն ուսմանց հետեւողներու դասաւորումին յեղաշրջ-ումը նկատելի է Եուկոսլաւիոյ մէջ. — մինչեւ 1950, գրագիտութեան ուսանող-ները մեծամասնութիւն էին, մինչդեռ այսօր՝ վիճակագրական կարգով կուգան ընկերային գիտութիւնները, գործադրա-կան գիտութիւնները, իրաւաբանութիւ-նը, դաստիարակութիւնը եւ բժշկու-թիւնը :

Ցամաքային Չինաստանի մէջ, ճար-տարապետութեան, մանկավարժութեան եւ բժշկութեան բարձրագոյն ուսմանց թեկնածուները մեծամասնութիւն կը կազմեն, մինչ ընկերային գիտութեանց հետեւող ուսանողներուն թիւն է 3 %, իրաւաբանութեան 2 %, իսկ գեղարուես-տից ուսանող՝ գործնապէս ոչ ոք :

Այլապէս հետաքրքրական եւ ճշգրիտ վիճակագրութիւններ կան այս «Տարե-գիրքին» մէջ, աշխարհի մարդկութեան մտաւորական կեանքին մասին :

Ի՞նչ Կ՝ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

«ԸՍԵԼԸ ԴԱՌՆ Է, ԲԱՅՑ ԿԻՊՐՈՍԸ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ»

Ագպապայի մէջ Եուսուֆ Զիյա Օր-թաճ կը գրէ .— «Ժժուար է, դառն է ը-սելը, բայց իրողութիւն է որ Կիպրոսը կորսնցուցինք : Ինչո՞ւ կորսնցուցինք : Որովհետեւ մենք զմեզ կորսնցուցինք, ինքնակորոյս վիճակի մէջ կ՝ապրինք :

Աշխարհի վրայ հիւանդ մարդ մը կար, որուն մեռնելէն առաջ ժառանգը բաժ-նուած էր, իր հին ծառաները իրարու մէջ բաժնած էին իր հողերը, որոնք կ՝երկա-րէին մինչեւ երեք ցամաքամասեր : Առ-տու մը կ՝ելլէիք եւ կը տեսնէիք թէ Պօս-նա Հէրսէքը ձեռքէ գացեր է, ծերուկին թոռները զայրոյթով դետին կը նետէին իրենց գլխուն կարմիր ֆիւլահները : Ու-րիշ օր մը նայիս Կրէտէն ձեռքէ գացեր է, Բարձրագոյն Դրան առջեւ Համալսա-րանականներ հաւաքուեր են եւ բռունցք կը ճօճեն եւ կը պոռան .— Կամ Կրէտէ, եւ կամ մահ : Ուրիշ օր մը, նայիս Սե-լանիկը գացեր է, Մանասթըրը գացեր է, Եանիա, Շքօտրա, ամբողջ Բումէլին գա-ցեր են ...: Դպրոցականներ վրէժ կը պոռան եւ կը հեկեկան .— Ա՛խ, ա՛խ, ինթիքա՛մ :

Այդ վեց հարիւր տարեկան ծերունին, Ա. Աշխարհամարտէն դուրս եկաւ ամէն կողմը վէրքերու մէջ, իր ամէն ինչը կորսնցուցած, պարտքերու տակ տքա-լով՝ փչեց վերջին շունչը : Իր վերջին հողերուն վրայ թառեցան աշխարհի նշա-նաւոր կողոպտիչները, ամէն ոք ձեռքէն եկածին չափ իր բաժինը, իր պատառը խլեց : Բայց այդ «Հիւանդ Մարդը» 12 միլիոն զաւակներ ձգած էր իր ետին : Ա-նոնք գերի, ծառա՞յ պիտի ըլլային ի-րենց տունին մէջ, իրենց հողին վրայ : Այդ ծերունիին մէկ բոցեղէն զաւակը փշրեց, խորտակեց գերութեան շղթանե-րը, թշնամին խեղդամահ ըրաւ հայրենի տունին մէջ : Ան թուրք հանրապետու-թիւնը հիմնող մարդն էր, յեղաշրջում-ներու կերտիչը, թուրք նոր պետութեան եւ քաղաքակրթութեան ռահվիրան, մեր լոյսը, մեր ջուրը, մեր ածուխը, մեր կառախումբը օտարներէն փրկող ազա-տարարը, Պալքանեան Ուխտին, Սատա-պատի Ուխտին կազմակերպիչը : Անոր օրով Ֆէսը իր տեղը թողուց գլխարկին, մեր կիները իրենց երեսները արեւուն բացին, եւ երբ մեռաւ, աշխարհի բա-նակները խոնարհեցուցին իրենց զէնքե-րը, իրենց գլուխները :

Իր մահէն ետք, մենք պարտաւոր էինք անոր թողած աւանդը, անոր ամէն ինչը պահել, պահպանել, ապրեցնել, իբր թէ ինք մեռած չըլլար : Մինչդեռ մեր առա-ջին գործը եղաւ պաշտօնանկ ընել անոր հասցուցած, առաջնորդած քաղաքա-դէտները : Աթաթիւրք ըսած էր .— Խա-ղաղութիւն հայրենիքին մէջ, խաղաղու-թիւն աշխարհի վրայ :

Այդպէս չըրինք, սակայն, առաջին առթիւ խաթարեցինք Աթաթիւրքի տուած հրահանգները, ինչպէս կը հասկնանք այն ատենուան Արտաքին նախարար յար-գելի Թէվֆիք Բիւշտիւ Արասի հրահան-գիչ յայտարարութիւններէն : Այդ ոսկի շրջանին Արտաքին Գործավարը շարքե-րէն դուրս հանուած միակ անձը չէր, անշուշտ : Երբեմնի Աթաթիւրքեան ար-ծիւը մկրատեցինք եւ վերածեցինք այսօր-ուան ճնճղուկին : Ունէինք Կազի Մուս-ւաֆա Քեմալի մը Թուրքիան, այն Կա-զիին՝ որ երբ բռունցքը սեղանին զար-նէր, Հռոմի մէջ Մուսոլինիի ճաղատ գը-լուխը կը թնդար : Հիմա այդ նոյն Թուր-քիոյ գլուխ կը բռնէ սեւ ճիւպպէով Փա-փաղ մը, որ կարմիր թաթեր ունի եւ շունչ կ՝առնէ երեք պետութիւններու ե-րաշխիքին տակ :

Կիպրոսի քաղաքականութեան մէջ, Թուրքիա ծայրէ ծայր, սխալ, սկիզբէն մինչեւ վերջը երկչոտ քաղաքականու-թեան մը հետեւեցաւ : Չխորհեցանք թէ Կիպրոս հելլէնական կղզի մը չէ, այլ թրքական հողերուն մէկ շարունակութիւ-նը : Ի՞նչպէս կ՝ըլլայ որ ձեռքերը արիւ-նոտ չէթէնիի մը ծանուցագիր կուտանք, զայն Էքսէլանս կ՝որակենք : Աթաթիւրք-եան Թուրքիոյ կը վայլէ՞ միթէ այս գըլ-խիկոր համակերպութիւնը :

Եղաւ, եղաւ այլեւս : Քսան հազար հոգինոց հելլէնական բանակ մը, թնդա-նօթով, թանքերով, հրացանով, հա-կօդային հրետանիով, եւ առնուազն 47 անկախ եւ չէզոք օժանդակներով, եկաւ տեղաւորուեցաւ Կիպրոսի մէջ : Ուրեմն գրաւեց Կիպրոսը, տիրացաւ անոր, ուրիշ տեսակ կցում, ԷՆՕՍԻՍ կարելի՞ է երե-ւակայել :

Պատերա՞զմ պիտի հռչակենք : Բնա՛ւ երբեք : Պատերազմը այլեւս Ռուսիոյ եւ որ անոնք չեն ուզեր, ոչ մէկ պետութիւն Ամերիկայի մենաշնորհն է : Որքան ատեն կրնայ պատերազմիլ » :

ՔԷՄԱՆՉԻՍՏ ՌՈՒԲԷՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սայեաթ Նովայի ծննդեան 250ամեա-կին առթիւ քէմանչիստ Ռուբէն շրջապը-տոյտի մը ձեռնարկած է եւ Մերձաւոր Արեւելքէն վերջ ներկայիս կ՝այցելէ Եւ-րոպայի հայկ. գաղութները : Նուագա-հանդէսներ տուած է Վենետիկ, Հռոմ, Միլանօ, Վիէննա, Միւնիխ եւ Ժընեւ :

Այժմ կը գտնուի Փարիզ եւ կը յայտա-րարէ բոլոր յարանուանութեանց եւ մը-շակութային միութիւններուն, որ պատ-րաստ է իրենց կազմակերպութեամբ նը-ւագահանդէսներ տալու փոքրիկ սրահ-ներու մէջ : Պիտի նուագէ Սայեաթ Նո-վայի եւ իր աշուղական երգերը :

Հասցէն է .—

MAJORY HOTEL
20, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
Tél. : DAN. 03-42

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Գրիգոր պատուհանները դիտեց. կար-գաւ զննեց բոլորը, դեռնայարկինները, վերի յարկինները, հուսկ աշտարակի պատուհանները :

Պալատի դռնէն զինուորներ կ՝ելլէին ու կը մտնէին : Սպիտակ մօրուքով կքած աղնուական ծերունի հունդարացի մը կը փութար դէպի ներս : Երկու գրագիրներ կը հետեւէին անոր :

— Մէկդի քաշուեցէք, — ըսաւ պահա-կը երկու մանչուկներու, — ի՞նչ կեցեր էք հոս :

Ծերունին ոտքերը քսքսելով կը քալէր : Մեծ մարդ մը ըլլալու էր, որովհետեւ ա-մէնքը բարեւ կուտային անոր, ինքը սա-կայն ոչ մէկուն կը պատասխանէր : Ե-տեւէն գրագիրները ոլորուած թուղթի ծրարներ կը տանէին. անոնց գըլ-խարկին եզերքը սագի փետուր մը մխուած էր ու գօտիներէն պը-ղինձէ կաղամար կախուած : Երբ արեւը իրենց վրայ զարնէր՝ իրենց շուքերն ալ պատկառելիօրէն կը շարժէին պալատի որմերուն վրայ :

Ապա Գրիգոր երկարահասակ խարտ-եաշ զինուոր մը տեսաւ : Միայն սրունք-ները տեսաւ, կարմիր տարատի ու կար-միր մուճակի մէջ ծածկուած սրունքներ, բայց այնքան ալ բաւեց ճանչնալու հա-մար՝ թէ ան Սիկեթվարի գունդէն էր, ու Վաղենտ Նատի կը կոչուէր :

Դարձաւ ու դէպի Ս. Գէորգ հրապա-րակ փութաց, ձիով միասին : Չէր ու-զեր որ իշխան Վաղենտի մարդոցմէ մէ-կը զինքը տեսնէր :

Բայց քիչ մը անդին նորէն ծանօթի մը հանդիպեցաւ, կարճահասակ, շարժուն, մօրուքաւոր մարդու մը. Էմէրէկ Մար-թոնֆալվայիի : Ասիկա Վաղենտ Թէօ-րէօքի գրագիրը, միջնորդը, զօրավա-րը, մէկ խօսքով ամէն կերպով օգտա-կար ներքին մարդերէն մէկն էր :

Գրիգոր կամացուկ մը ձիուն միւս կող-մը անցաւ՝ որպէս զի դէմքը ծածկէ այդ մարդէն. սակայն Էմէրէկ գրագիրը տե-սաւ զինքը :

— Հոս նայէ, — գոչեց, — Գրիգոր աղբարիկս :

Գրիգոր կաս կարմիր դարձած գլուխը բարձրացուց :

— Դուն ի՞նչպէս հոս եկար : Արդեօք իշխանին համա՞ր եկար : Ապա սա ձիու գլուխով եզը ուսկի՞ց գտար : Ասիկա մեր ձիերէն չէ :

Գրիգոր կը փափաքէր գետնին տակ անցնիլ, եզ մակդիրով յարգուած պատ-ուական անասունին հետ մէկտեղ :

Բայց շուտով գտաւ ինքզինքը :

— Իշխանին համար եկայ, — կը թար-թէր աչքերը ամչնալով, — ո՞ւր է :

— Չեմ գիտեր թէ արդեօք վերադար-ձա՞ծ է : Գերմանացի գերիներ տարած է Սուլթանին : Բարեկամս, քաջ մարդ է մեր իշխանը : Տեսնելու բան էր թէ ինչ-պէս կը ջարդէր Գերմանացիները. ասկէ շաբաթ մը առաջ՝ աջ բազուկը բոլոր ա-րիւնով ներկուած վերադարձաւ ճակա-տէն. թագուհին պատուհանին առջեւն էր, երբ ձիով անցաւ՝ աջը բարձրացուց սուրով միասին : Արջառները հիւանդ չե՞ն տունը :

— Ոչ, պատասխանեց Գրիգոր :

— Գերիները մաքրեցի՞ն հին ջրհորը :

— Մաքրեցին :

— Ցորեն կամնողները չե՞ն դողնար :

— Ոչ :

— Իշխանիկները ողջ առո՞ղջ են :

— Այո՛ :

— Իսկ Տիրուհի՞ն :

— Ինքն ալ :

— Ռեմեթէուտվար չե՞ս գացած :

— Ոչ :

— Չե՞ս գիտեր արդեօք թէ սկսե՞ր են կտրել երիցուկը :

— Չեմ գիտեր :

— Լաւ, — ըսաւ գրագիրը գլխարկով ինքզինքը հովահարելով .— ո՞ւր պիտի իջեւանիս : Տեղ ունի՞ս :

— Չունիմ :

— Այն ատեն հետս եկուր : Անշուշտ մեծ լուր մը կամ նամակ մը բերած ըլ-լալու ես :

— Ոչ. պարզապէս եկայ ...

— Հոս սպասէ. վայրկեան մը պալատ պիտի մտնեմ. կամ դուն ալ եկուր հոս ձիերու գաւիթը : Ապա տուն կ՝երթանք ու հագուստ կը փոխես. զգե՞ստ ալ շու-նիս. հոգ չէ, կը գտնենք. յետոյ կրնաս իշխանին ներկայանալ :

Գաւիթ առաջնորդեց Գրիգորը ու շու-քին մէջ տեղ մը գտաւ անոր համար :

Գրիգոր այդ առատաբան մարդուն ե-տեւէն նայեցաւ. տեսաւ թէ ինչպէս վեր կը վազէ կարմիր – մարմարէ լայն սան-դուղներէն : Ապա սկսաւ մտածել թէ արդեօք փախչի՞ իշխան Վաղենտի հան-դիպումէն :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Ագնիւ Գազազեան կը նուիրէ 50 ֆրանք Տիկին Հայկանուշ Փափազեանի , 50 ֆրանք Տիկին Ազապի Խաչիկեանի , 30 ֆր· Տիկին Զապէլ Նիկողոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ , եւ 30 ֆր· Միսաք Դերձակեանի յիշատակին : Լեւոն Աճէմեան (Շարլ Ժէրար) կը նուիրէ 30 ֆրանք Տիկին Ազապի Խաչիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Շ· Պօյաճեանէ նուէր՝ 20 ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ· Ց· Դ· տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ , այս կիրակի առաւօտ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ « Ս· Մինասեան » ենթա – կոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերները – ներուն յիշատակին .—

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագա – ներն ու ընկերները յարգելու համար ա – նոնց յիշատակը :

— Ծաղկեփունջերու դետեղումը պիտի կատարուի մանաւանդ յանձնախումբի մը կողմէ , Շաբաթ՝ ժամը 2ին սկսեալ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգե – հանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ , Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին Սեբաստիոյ Նահանգի ընդհ· Նահատակաց յիշատակին :

×

Կէսօրէ ետք այցելութիւն հայրենա – կից Երուանդ Երանոսեանի զերեզմանին : Ժամը 3ին (Պանեէօ – Փարիզէն) :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ այս ղոյղ արարողութեանց :

×

Վիէն .— Պ· Արտաշէս Զաքարեան եւ զաւակները , Պ· Օն· եւ Տիկին Երանիկ Օվանովիկ կը ծանուցանեն թէ այս կի – րակի 1 Նոյեմբեր , առաւօտեան ժամը 10ին , Փիւէյլ Բլրանկատ եկեղեցին մէջ յետ պատարագի հոգեհանդստեան պաշ – տօն պիտի կատարուի իրենց տիկնոջ , մօր եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՆԱԶԻԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Այս առթիւ Պ· Արտ· Զաքարեան քսան ֆրանք կը յատկացնէ «Յառաջ»ի բար – գաւաճման :

×

Ասատուրեան ընտանիքը եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր , զոքանչմօր եւ մեծ մօր՝

ՓԵՓՐՈՆ ՄԻՐՋԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իրենց հօր , աներհօր եւ մեծ հօր

ԱՆԴՐԷԱՍ ՄԻՐՋԱՆԵԱՆԻ

յիշատակին , այս կիրակի առաւօտ Ալ – ֆորվիլի Ս· Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ :

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն բարե – կամներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Սէն Ժեռմի մասնաճիւ – ղը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր այն ազգայիններուն որոնք Ողբ· Գագիկ Շալճեանի եւ Ողբ· Ռուժէ Հա – մալեանի զառնապէտ մահուան առթիւ , նուիրատուութիւններ բրած են : Այս առթիւ խոր գաւակցութիւն կը յայտնէ Շալճեան եւ Համալեան ընտանիքներուն :

Նոյնպէս մասնաճիւղս շնորհակալու – թեամբ առացած է Տիկին Գայանէ (Լոս – Անճելս) երեք տոլար Ողբ· Գագիկ Շալ – ճեանի մահուան առթիւ :

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

Ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18ը բաց է Կապ· Խաչի Շրջ· վար – չութեան դրասենեակը : Մասնաճիւղերը եւ անհատները որոնք տեղեկութեան կա – րիք ունին , կրնան ներկայանալ 17 Րիւ Պլէօ , Մշակոյթի տան Գ· յարկ , կամ հե – ռաձայնել Թէթպու 63–89 :

Մանուկներու կողմէ կայան մոռցուած հանդերձեղէնները կրնան առացուիլ դր – բասենեակէն :

Կը խնդրուի ծնողքներէն այլեւս չու – շացնել կայանի կապակցութեամբ պարտ – քերու վճարումը :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Գ· Լազեան խումբին կողմէ , հովանաւորութեամբ Հ· Ց· Դ· Տէսինի կոմիտէին :

Ուրբաթ (30 Հոկտեմբեր) երեկոյեան ժամը 8·30ին , Հ· Ց· Դ· Տան սրահը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին , մաս – նակցութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Լիոնի եւ Տէսինի խումբերուն եւ տեղ – ւոյս կարող ուժերուն :

Կը խօսի Ընկ· Միսաք – Միրզէ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ· Ց· Դ· «Վա – րանդեան» կոմիտէին , մասնակցու – թեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի :

Շաբաթ (Հոկտ· 31) ժամը 20·30ին , Աղդ· Տան սրահը , 295 Րիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ
Ընկ· ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ· ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին , Նոր Սերունդի կողմէ :

Կենդանի պատկեր .— ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ , Ա· Ահարոնեանի :

Մուտքը ազատ է

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐՃՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Ռիւ Ժէի Սէն Լուի սրահը : Ս· պատարագ եւ քարոզ Տէր Թորգոմ քա – հանայ Փոսթէքեանի կողմէ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ .— Հ· Ց· Դ· «Քրխտափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս երեք – շաբթի (3 Նոյեմբեր) Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 20·30ին : Կը խնդրուի բոլոր ընկեր – ներն ներկայ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՓԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր ,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն ,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէին , մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն , Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Շրջ· վար – չութեան եւ խումբերուն , կայսր Խաչի միջ – մասնաճիւղային վարչութեան իր մասնաճիւղերով :

Շաբաթ , Հոկտ· 31 , ժամը 21էն միինչեւ լոյս
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. CHAVE
Կը նախագահէ՝ **ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ**
Կը խօսի՝ **ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**
Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ՝ ՅՈՎՀ· ՃԱՌԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին .— երդ , նուագ , արտասանութիւն , դաշ – նակ , կենդանի պատկեր , պար :

Կը մասնակցին .— Պ· ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆ , Օր· ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ (երդ) , ՎԱ – ՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ , ՎԱՀՐԱՄ ՃԱՌԱՑԵԱՆ , Օր· ՍԵԴԱ ԹԻԹԹԼԵԱՆ , Օր· ԷԼԻԶ ԵՂԻԿԵԱՆ (արտասանութիւն) , ՌԱՖՖԻ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ (դաշնակ) , կենդանի պատկեր եւ Հայկ· պարեր , Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդ :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ԱՌԱՋ ՆԱԿԱՐԳ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
Խօսնակ Օր· ՄԱՐԻ ՍԱՂԲԵԱՆ
ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ *ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է*

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Անիէրի Սերոբ – Սօսէ խումբին կողմէ :
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 19էն 24
CONSERVATOIRE RACHMANINOFF
26, Avenue du Prés. Kennedy (ex. Quai de New-York)
Métro : Alma-Marceau

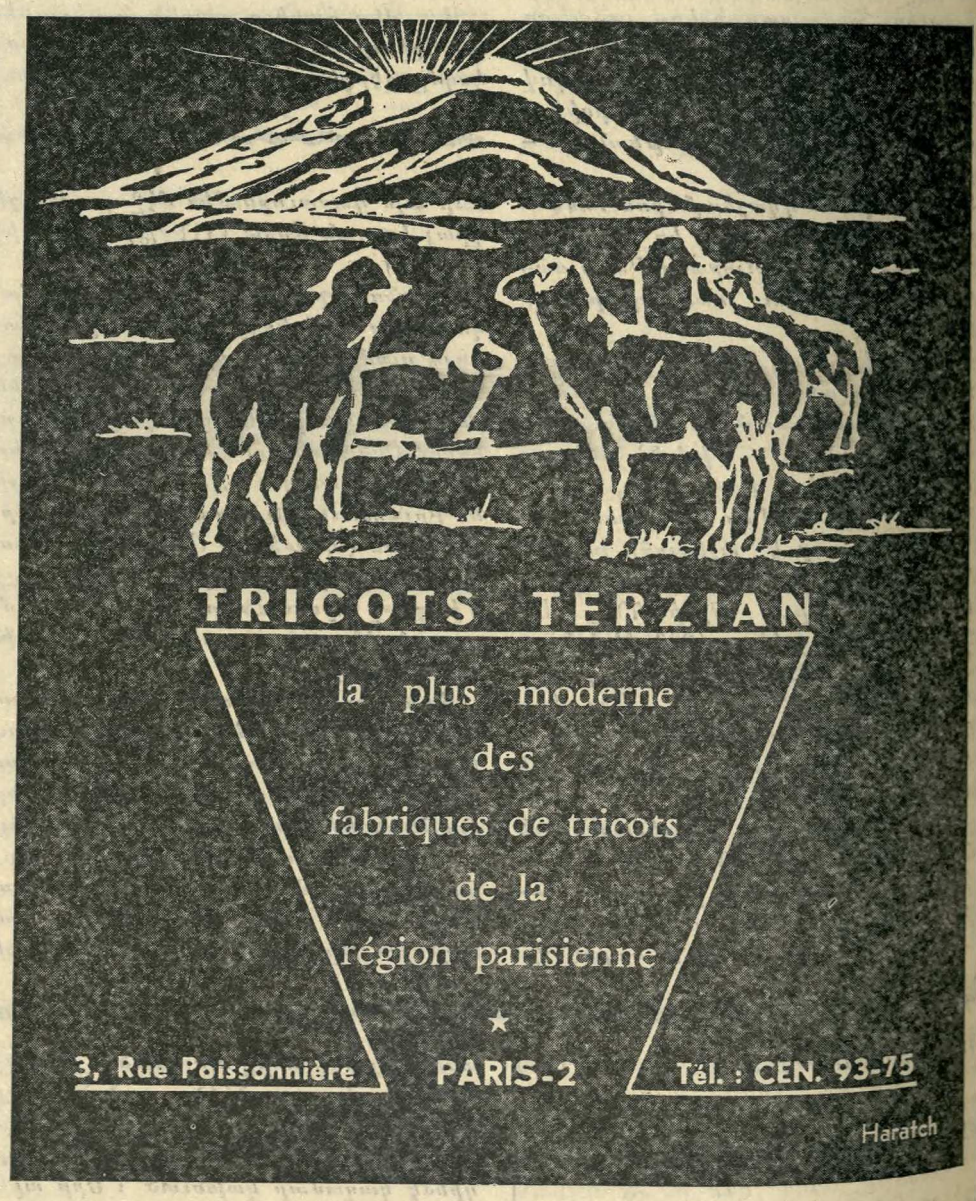

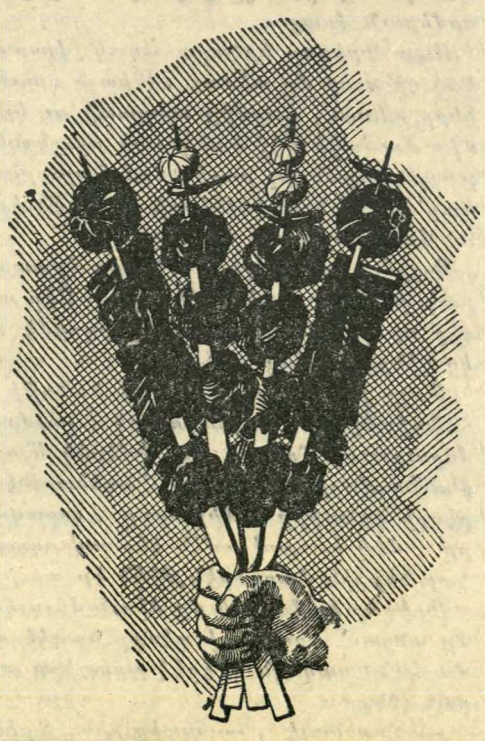

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

Այժմէն նկատի առէք

1964 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5 ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Սալ Ռամոյի մէջ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
(CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES)

Պիտի ներկայացնէ լուսաթափանցիկներով *ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ՄԸ*

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԸ ԵՒ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԻԻՆ